
MUSTAFA SÖNMEZ
İşte Eseriniz!..
100 Göstergede
Kuruluştan Çöküşe
Türkiye Ekonomisi
İLETİŞİM

MUSTAFA SÖNMEZ 1955'te Van'da doğdu. 1978'de ODTÜ İdari Bilimler Fakültesi'nden mezun oldu. Çeşitli sendikalarda uzman olarak çalıştı. 1980 yılında *Demokrat* gazetesinde başlayan gazetecilik yaşamını editör-yazar olarak *Nokta, Anka Ajansı, Söz, Ekonomik Panorama, Para, Skylife* ve *Ekonomik Forum*'da sürdürdü. Birçok dergide yer almış bilimsel makalelerinin yanı sıra Türkiye ekonomisi üzerine yayımlanmış kitapları bulunmaktadır. 1990 sonrasında yayımlananlar şunlardır: *Kırk Haramiler, Türkiye'de Holdingler* (Gözlem Yayıncılık, 1987; Arkadaş Yayınevi, 1990), *Doğu Anadolu'nun Hikayesi: Ekonomik ve Sosyal Tarih* (Arkadaş Yayınevi, 1990), *Türkiye'de Gelir Eşitsizliği* (İletişim Yayınları, 1991), *Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Atlası* (İTO Yayını, 1991), *100 Soruda Dışa Açılan Türkiye Kapitalizmi* (Gerçek Yayınları, 1992), *Grafiklerle İstanbul: Sosyal ve Ekonomik Atlas* (İstanbul Belediyesi Yayını, 1994), *İstanbul'un İki Yüzü* (Arkadaş Yayınları, 1996), *Bölgesel Eşitsizlik* (Alan Yayıncılık, 1998), *75 Yılda Para'nın Serüveni* (Tarih Vakfı Yayınları, 1998), *Gelir Uçurumu* (OM Yayınları 2001), *100 Göstergede Kriz ve Yoksullaşma* (İletişim Yayınları, 2002), *Filler ve Çimenler*; Medya ve Finans Sektöründe Doğan / Anti-Anti Doğan Savaşı (İletişim Yayınları, 2003).

Bu kitapta yer alan grafik ve tablolar kaynak gösterilmeden iktibas edilemez.

İletişim Yayınları 885 • Bugünün Kitapları 86
ISBN 975-05-0123-3
© 2003 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2003, İstanbul (1000 adet)

KAPAK Utku Lomlu
KAPAK FİLMİ 4 Nokta Grafik
UYGULAMA Mine Bulut
DÜZELTİ Asude Ekinci
MONTAJ Şahin Eyilmez
BASKI ve CİLT Sena Ofset

İletişim Yayınları
Klodfarer Cad. İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Fax: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

MUSTAFA SÖNMEZ

İşte Eseriniz!..

100 Göstergede Kuruluştan Çöküşe Türkiye Ekonomisi

iletişim

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 9

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNDEN BUGÜNE TÜRKİYE'NİN 100 GRAFİĞİ 13

Büyüme, Enflasyon, Yatırım

1- YILDA YÜZDE 5 BÜYÜYEN EKONOMİ, 1990'LARDA TEKLEDİ
2- YOKSUL ÜLKE STATÜSÜNDEN ORTA GELİRLİ ÜLKE LİGİNE
3- DEVLETÇİLİKTEN ÖZEL BİRİKİME
4- YATIRIMLAR MİLLİ GELİRİN YÜZDE 26'SINI AŞAMADI
5- YATIRIMLARDA ALTYAPI/KONUT-SANAYİ NÖBETİ
6- ENFLASYONLA TANIŞMA - 1970 SONRASI
7- 1980'LERDEN 2000'LERE SÜREKLİ ENFLASYON
8- TEFE'DE FİYAT ARTIŞLARI, KAMUDA ÖZELDEN DAHA YÜKSEK

Sanayileşme

9- SANAYİLEŞME TUTKUSU 1960'LAR VE 1970'LERDE KALDI
10- YATIRIM, 1960'LARDA VE 1970'LERDE; HASAT SONRAKİ DÖNEMDE
11- İHRACATTA TARIMDAN SANAYİYE
12- 1980 SONRASI SANAYİSİZLEŞME SORUNU
13- SANAYİNİN İSTİHDAMA KATKISI SINIRLI KALDI
14- TÜKETİMDEN ARA MALI ÜRETİMİNE
15- SANAYİDE KORUMADAN REKABETE
16- GIDA SANAYİSİNİN ESKİ HÜKMÜ YOK
17- TEKSTİL-KONFEKSİYON: EMEK SEKTÖRÜ
18- METAL EŞYA, MAKİNA VE OTOMOTİV - GELİŞEN SANAYİİ
19- ÖZEL BÜYÜK SANAYİ FİRMALARINDA KATMA DEĞER VE KÂRLAR DÜŞÜŞTE
20- ÖZEL BÜYÜK SANAYİ ÜRETİM ZARARINI FAİZLE KAPATIYOR

Tarım

21- TARIMDA HIZLI EROZYON
22- TARIM İYİCE MARJİNALLEŞİYOR
23- YATIRIM, ÜRETİM VE İSTİHDAMDA TARIMIN GERİLEMESİ
24- TARIMDA MODERNLEŞME ÇOK YAVAŞ

25- VERİM YILLARA GÖRE ARTSA DA DÜŞÜK
26- TARIM ALANLARINDA 30 YILDA YÜZDE 2.5 AZALMA
27- HAYVANCILIKTA DA VERİM DÜŞÜK
28- TOPRAK BÖLÜNÜYOR, İŞLETMELER CÜCELEŞİYOR
29- TARIMDA İHRACATÇILIKTAN İTHALATÇILIĞA
Enerji, İnşaat, Ulaştırma/Haberleşme
30- ENERJİDE DIŞA BAĞIMLILIK ARTIYOR
31- ELEKTRİK ÜRETİMİ İTHAL DOĞALGAZ İLE ARTIYOR
32- HAM PETROL VE DOĞALGAZ FATURASI KABARIYOR
33- KENTLEŞME KONUTU, KONUT İNŞAATI YARATTI
34- İNŞAATTA KRİZ DÖNEMİ
35- ULAŞTIRMA-HABERLEŞME HER DEM CANLI
36- KARAYOLLARININ ÖNLENEMEZ YÜKSELİŞİ
37- KARAYOLLARINDA OTOYOL SAVURGANLIĞI
38- DEMİRYOLLARINA ÜVEY EVLAT MUAMELESİ
39- DENİZCİLİKTE YABANCI BAYRAK HAKİMİYETİ
40- HAVAYOLLARINDA DURMAK YOK
41- TELEFONDA ATILIM YILLARI - 1990 SONRASI
42- CEP TELEFONU PATLAMASI
43- 1980 SONRASININ SEKTÖRÜ: TURİZM
44- İHRACAT, 1980 SONRASI HIZLA ARTTI
45- İTHALAT, 1970 SONRASI BÜYÜDÜ
46- CARİ AÇIK 1980 SONRASI DÖNEMDE BÜYÜDÜ, KRİZLER SIKLAŞTI
47- DAHA ÇOK TİCARET, DAHA ÇOK DIŞ AÇIK
48- İHRAÇ PAZARLARI NEREDEN NEREYE?
49- İTHALAT NEREDEN ?
50- İTHALATTA TÜKETİMDEN ARA MALI VE YATIRIM MALINA
51- İHRACATTA TARIMDAN SANAYİ ÜRÜNLERİNE
52- 1980, 1994, 2001: DOLARIN PİK YILLARI
53- TL'NİN EN ÇOK DEĞER KAYBI 1991-1994 DÖNEMİNDE
54- REEL KURDAN UZAKLAŞMA-YAKINLAŞMA
55- 1980 ÖNCESİNİN SABİT KUR DÖNEMİ
56- YABANCI SERMAYE ÇEKMEDE HEDEFLERE ULAŞILAMADI
Dış ve İç Borçlar
57- DIŞ BORÇTA RESMÎ KREDİLERDEN SICAK PARAYA
58- İÇ BORÇLANMA 1990 SONRASI HIZLANDI
59- DIŞ BORÇ ANAPARA VE FAİZİ, MİLLÎ GELİRİN YÜZDE 17'SİNE ÇIKTI
60- ÖZEL SEKTÖRÜN DIŞ BORÇ YÜKÜ DE ARTTI
61- İÇ BORÇLARI ÇEVİRME TELAŞI
Kamu Maliyesi
62- DEVLETİN GELİRİ AZALDI, GİDERİ ARTTI: AÇIK BÜYÜDÜ
63- FAİZİN ÖNLENEMEYEN YÜKSELİŞİ
64- 100 FAİZE, 13 EĞİTİME
65- FAİZ GELDİ; YATIRIMCI, SOSYAL DEVLET GİTTİ
66- MEMURA, EMEKLİYE BÜTÇEDEN DAHA AZ PAY
67- FAİZLERİ ÖDEMEK İÇİN SIKI BÜTÇE
68- BÜTÇEDEN SAĞLIĞA AYRILAN PAY ARTMIYOR
69- BÜTÇEDEN EĞİTİME AYRILAN PAY DA AZALDI
70- KİT'LERE 1980 SONRASI TASFİYE

71- KİT'LERİ ÖZELLEŞTİRMEDE BAŞARISIZ DENEYİM
72- VERGİ YÜKÜ: ARTTI AMA YETMEDİ
73- DEVLET GELİRLERİ YETERSİZ, YÜK ADALETSİZ
74- İŞÇİNİN GELİR VERGİSİ YÜKÜ AZALTILSA DA HÂLÂ AĞIR
75- ŞİRKETLERİN KURUMLAR VERGİSİNİN TOPLAM VERGİYE KATKISI YÜZDE 10'LARDA
76- VERGİDE KAÇAK ARTTI, AMA "AF"FEDİLDİ
77- SERBEST MESLEK SAHİPLERİ İŞÇİDEN AZ VERGİ ÖDÜYOR

Finans/Tasarruf

78- BANKACILIKTA 1990 ŞİŞKİNLİĞİ VE KIRILMASI
79- FAİZLERDE İKİ DÖNEM
80- DÖVİZE SERBESTİ VE DÖVİZ HESABINDA YÜKSELİŞ
81- BÜYÜME DÖNEMİNDE KREDİ HACMİNDE GENİŞLEME
82- KAYNAKLAR DEVLETE YÖNELDİ
83- BORSADA DALGALI SEYİR
84- YURTİÇİ TASARRUFLAR 188 MİLYAR DOLARI AŞTI

Gelir Dağılımı

85- GELİR EŞİTSİZLİĞİ HİÇ DEĞİŞMİYOR
86- TARIM GELİRLERİ AZALIYOR, KÂR/FAİZ/RANT BÜYÜYOR
87- 2001 KRİZİNDEN ÖZEL SEKTÖR İŞÇİLERİ VE TARIM ZARARLI ÇIKTI
88- BÖLGESEL EŞİTSİZLİKTE UÇURUM BÜYÜYOR
89- REEL ÜCRETLERDE EROZYON
90- GREV HAKKINA TIRPAN, BÖLÜŞÜMÜ DE BOZDU

Sosyal Değişimler

91- ÇALIŞAN ORDUSU - 80 YILDA 5 MİLYONDAN 20 MİLYONA
92- NÜFUS ARTIŞI YAVAŞLIYOR, KENTLEŞME SÜRÜYOR
93- UYGARLIĞIN NİMETLERİNDEN MAHRUMİYET
94- KADININ TOPLUMSAL ROLÜ YAVAŞ DA OLSA DEĞİŞİYOR
95- SOSYAL GÜVENCEDEN MAHRUMİYET
96- MEKTUP "OUT", CEP "IN"
97- AİLE BÜTÇELERİNİN YÜZDE 37'Sİ MUTFAĞA
98- KONUTLARIN YÜZDE 60'I 1980'DEN ÖNCE YAPILMIŞ
99- KONUTLARIN YÜZDE 86'SI SOBALI
100- EVE, ÖNCE BUZDOLABI, TV, SONRA ÇAMAŞIR MAKİNASI

İKİNCİ BÖLÜM

SERMAYE BİRİKİMİNİN 80 YILI VE SANAYİLEŞME **115**

SERMAYE BİRİKİMİ SÜRECİNİN KİLOMETRETAŞLARI **117**

SEKSEN YILIN SANAYİLEŞME SERÜVENİ **183**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE EKONOMİSİNİN KRONOLOJİSİ: 1923-2002 ..... **213**

ÖNSÖZ

ABD askerlerini yurtta bulundurma ile ilgili tezkerenin akibeti öncesinde *CNN Türk*'te Mehmet Ali Birand'ın sorularını yanıtlayan AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, Birand'ın "Siz IMF'yi pek sevmiyorsunuz galiba?" sözleri üzerine şunları söylüyordu: "IMF'nin dürüst, doğru yaklaşımları var. Ama bunun yanında çok yanlış, olmazsa olmaz ve adeta bir ülkenin siyasi iradesine müdahaleye yönelik yaklaşımları var. Bunu kabul etmek mümkün değil. Sen benim alacaklımsm, eyvallah. Planın belli. Bu plan içerisinde ödemelerini yaparım. Ama bu ödemelerini yaparken bu müdahaleler bir yere kadar." Türkiye'nin ekonomisinin bugün düzgün olması durumunda ABD ile yapılan pazarlığın da, Kıbrıs'taki durumun da çok farklı olacağını vurgulayan AKP lideri Tayyip Erdoğan, sözlerini şöyle sürdürmüştü:

"Bütün iş, güç, güç, güç. Şimdi Almanya'yı konuşturan bu değil mi, Fransa'yı konuşturan bu değil mi, Rusya'yı konuşturan bu değil mi? Türkiye bir yerde ekonomik güçsüzlüğünün faturasını ödüyor. Eskiden siyaset ekonomiyi idare ediyordu. Şimdi ne yazık ki, ekonomi siyaseti idare ediyor.

Dünyada bu hale geldik..."

Yıllardır bu ülkede insanlar duvarlara "Bağımsız Türkiye" yazdılar diye arkadan kurşunlandılar, işkencelerden geçirildiler, zindanlarda çürütüldüler. O sloganın anlattığı tam da buydu işte. ABD karşısında, AB karşısında boynu bükük bırakmayacak bir Türkiye özlemiydi.

Yapmayın; ABD'ye bu kadar elinizi vermeyin, yapmayın bu kadar borçlanmayın, yapmayın, çokuluslu şirketlerle bu kadar bütünleşmeyin, bağımsızlığımızı koruyun diyenlere, Tayyip Bey'in hayranı olduğu Özal ve yağdanlıkları "arkaik, üçüncü dünyacı, içe kapanık" yaftalarını yapıştırıp durdular. Tayyip Bey'in içinden geldiği milli görüş takımı, ele verirken talkını kendi yedi salkımı ve bu ülkenin birçok yılını hovardaca harcayanlara katıldı. Saldırgan ABD karşısında "komşusunu satma"ya zorlandığında da iktidar olmuş AKP, haleflerinden farklı bir durumda değildi. Daha üç ayı bulmadan vergi aflarıyla, batık banka patronlarını kurtarma operasyonlarıyla, adaletsiz zamları ve IMF teslimiyetçiliği ile, TÜSİAD korkusu ile varolana biat edip, boynunu büküp akıntıya kürek çekiyor durumdaydı.

AKP de bağımlılık arabasına koşulmuştu, kullanılıp gücü bittiğinde bir kenara alınacaktı, tıpkı öncekiler gibi.

AKP'nin de, bu kötü kaderi değiştirecek cesareti, ama ondan önce niyeti yoktu...

1980 öncesini "içe dönüklük", "popülizm", "devlet müdahalesi", "korporasyon" gibi kavramlar karakterize ederdi. 1980 sonrası bunların yerini, "dışa açılma/bütünleşme", "piyasa", "girişimcilik", "anti-devletçilik", "depolitizasyon", "anti-sendikalizm" gibi kavramlar aldı.

Toplumun 1980'e gelindiğinde, hem ekonomik hem politik-kültürel düzeylerde bir değişim geçirmesi ihtiyacı açıktı. Bu değişimin tek bir formülü ve biçimi yoktu. Ama sürece hakim kesimlerin seçtikleri yol, hedefleri, araçları ve ic-

raatları ile, pozitif bir müdahale olmadı. Ekonomik açıdan "dışa açılma" yerine "saçılma", politik-kültürel açıdan ise 12 Eylül darbesi ile başlatılan anti-demokratik bir süreç ve kurumlaşmanın toplumsal sonuçları Türkiye'ye çok şey kaybettirdi ve Türkiye'yi krizden krize sürüklenen hastalıklı, kırılgan, daha çok bağımlı bir ülke haline getirdi. Ve sonuçta da bu bağımlılık her tür siyasi tavizi vermeye zorlayacak bir teslimiyeti getirdi.

1980'lerin Özalvari dışa açılmasının hiçbir üretim vizyonu olmadığı, küresel rüzgârlara kendini bıraktığı, bu edilgenliğin sonunda da üretmeyen bir toplum yarattığı pratiklerle görüldü. Daha az sanayi yatırımı, daha verimsiz bir tarım, daha dışa bağımlı bir enerji-üretim yapısı, buna karşılık daha çok borçlanan, savurgan, daha çok adaletsiz bölüşen, hatta yağmalayan ve giderek kutuplaşan bir toplum.

Yine 1980 sonrasında, dış dünyanın liberal rüzgârlarından etkilenerek, tamamen şabloncu bir anlayışla benimsenen "piyasa", "anti-devlet" söylemlerinin, 2000'lerde derin krizlerle sonuçlanan başarısız pratikte başat bir yeri olduğu görülür. 1980'e kadar sermaye birikimi sürecinde etkin bir rol üstlenmiş devleti, bilinçli bir dışa açılma sürecinde, dönüştürmek, farklı rol ve misyonlarla devrede tutmak yerine, tez elden etkisizleştirme, küçültme, üretim dışına atma yanlışının sonuçları, sanayisizleşmek, yatırımsızlık, savurganlık, yolsuzluk, çetecilik, bölgesel eşitsizlik, gelir uçurumu biçimlerinde yaşandı.

Ekonomide kamunun işlevine şabloncu bakışın, 1980 sonrası hükümetlerde koalisyon ortağı olan ya da ana muhalefette kalan sosyal demokrat etiketli partilerce de paylaşılması sürecin hazin bir yönünü oluşturdu.

Rant yaratan ve dağıtan devleti küçültme iddiası, 1980 sonrası daha çok rantlar yaratan, ama bu kez belli kesimler için yaratan bir devlet çıkardı ortaya. Devlet, artan ölçüler-

de yüksek faizlerle borçlanan ve belli kesimlere kaynak aktaran bir araç haline getirildi. Devlet bankaları rant aktarma istasyonları olarak kullanıldı, mevduata devlet garantileri, holding bankalarınca fütursuzca istismar edilip, kaynakları hortumlama fırsatı olarak kullanıldı. Üretmeyen, borçlanan ve borçlandığını yağmalatan bir devlet yapısı ile 2000'lerde fena halde duvara çakıldı Türkiye. Üstelik şimdi bu tünelden nasıl çıkacağı, nereye çıkacağı da belli değil. Türkiye'yi yönetenlerin bunu belirleme iradesi ve gücünün kalmadığını ABD'nin Irak serüveninde Türkiye'ye yaptığı emrivakiler yeterince ortaya koydu.

Bu kitabın ilk bölümünde yer alan 100 Gösterge, bu serüveni çeşitli başlıklar altında sergiliyor. Zaman zaman, politik dönemler itibariyle göstergelerin seyri gözler önüne seriliyor.

Göstergeleri, iki makale izliyor. Bunlar, sermaye birikimi ve sanayileşme süreçleri üzerine. Her 5 yılda bu süreçleri gözden geçirip, farklı yerlerde yazıyorum. En sonuncusunu 5 yıl önce Tarih Vakfı/İş Bankası projesi olan Bilanço '98 isimli dizinin iki kitabında kaleme almıştım. Beş yıl sonrası bu kitaba kısmetmiş...

Kitaba bir kronoloji iyi olur diye düşünürken aklıma Türkiye'nin en iyi arşivci-kütüphanecilerinden değerli dostum Cüneyt Altunç geldi ve 80 yılın ekonomi kronolojisi Cüneyt'in katkısı olarak kitapta yer aldı. Cüneyt'e bu önemli katkısı için teşekkürler.

Mine Bulut, grafik çizimleri ve mizanpaj katkısıyla bu kitaba da önemli bir emek koydu, teşekkür ediyorum. Aile efradı Ülkü, Nehir ve Rüzgâr, her zamanki gibi motive ettiler, destek verdiler. Gösterdikleri dayanışma ve anlayıştan dolayı teşekkür ediyorum.

MUSTAFA SÖNMEZ
Şubat 2003

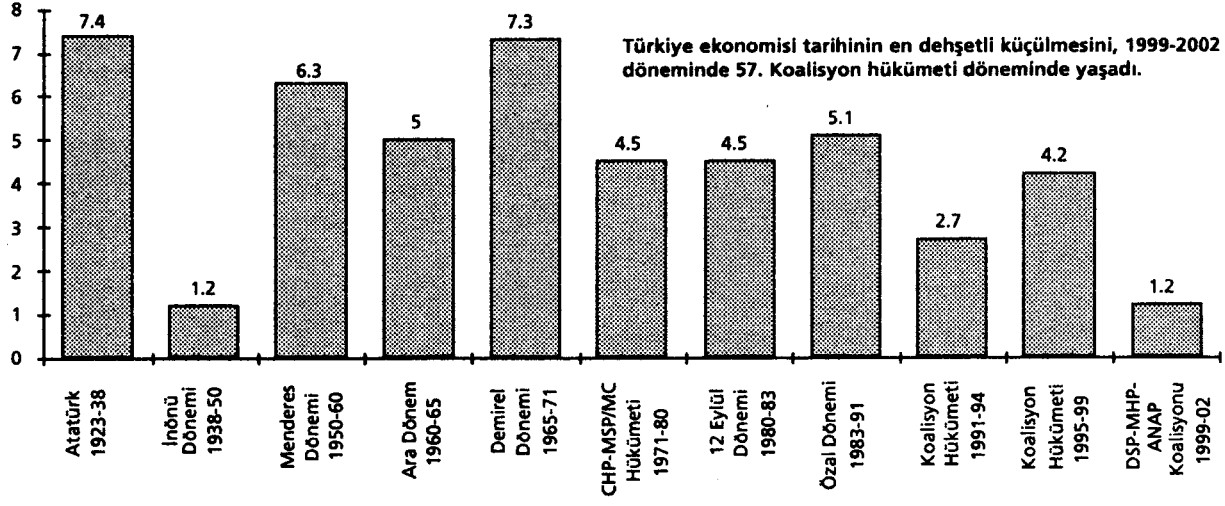
BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNDEN BUGÜNE TÜRKİYE'NİN 100 GRAFİĞİ

1

YILLDA YÜZDE 5 BÜYÜYEN EKONOMİ, 1990'LARDA TEKLEDİ

80 Yıllık Büyüme Ortalaması % 5

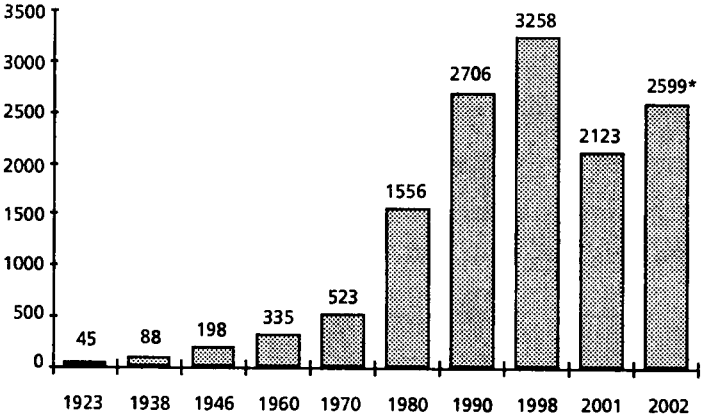
Türkiye ekonomisi tarihinin en dehşetli küçülmesini, 1999-2002 döneminde 57. Koalisyon hükümeti döneminde yaşadı.

Özellikle 1950-1975 döneminde hızlı bir büyüme dönemi yaşayan Türkiye ekonomisi, izleyen dönemde aynı tempoyu sürdüremedi. 1950-1960 döneminde altyapı yatırımlarıyla büyüyen ekonomi, Planlı dönem olarak adlandırılan dönemin ilk üçünde yüzde 6.6, 6.3 ve yüzde 5.2'lik büyümeler gerçekleştirdi. İzleyen Plan dönemlerinde aynı tempo sürmedi. Yüzde 1.7, yüzde 4.7 ve yüzde 3.5 büyümeler yaşandı. 1994 krizi, 1999 deprem yılı ve 2001 büyük kriz yıllarında ekonomide negatif büyüme yaşandı.

2

YOKSUL ÜLKE STATÜSÜNDEN ORTA GELİRLİ ÜLKE LİGİNE

Kişi Başına Gelir, ABD Doları

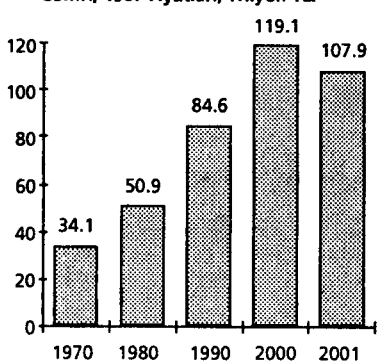

** Tahmin*

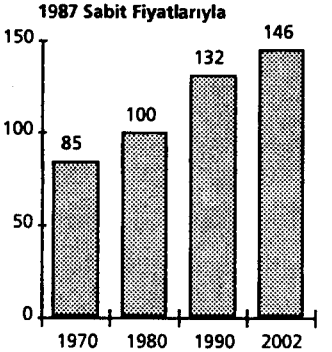
Türkiye, kişi başına gelirde 3000 dolar seviyesine çıkarak "üst-orta gelir grubu"nda ancak 1 yıl (1998'de) kalabildi.

Türkiye, Cumhuriyetin ilk yılında 45 dolarlık kişi başına geliri ile yoksul bir ülke idi. Daha sonra orta gelirli ülke sınıfına girdi. Kişi başına gelirde 3000 dolar seviyesine çıkarak "üst-orta gelir grubu"nda ancak 1 yıl (1998'de) kalabildi. İzleyen yıllarda Dünya Bankası sınıflamasında alt-orta gelirli ülke ligine geri döndü. Kişi başına geliri düşük olmakla beraber Türkiye, 70 milyona yaklaşan nüfusu ile 150-200 milyar dolarlık milli gelir üreterek dünyanın ilk 20-22 büyük pazarı arasında yeralıyor.

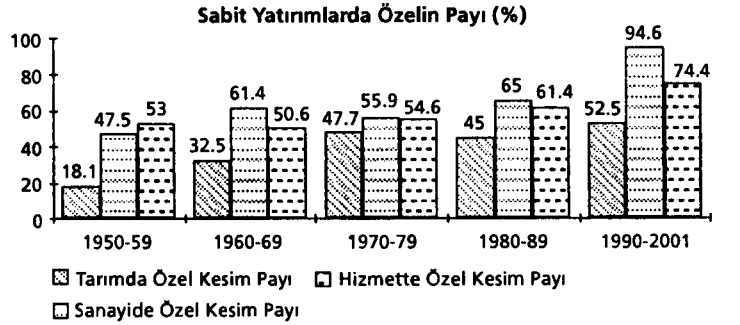
1970'ten 2001'e Büyüme
GSMH, 1987 Fiyatları, Trilyon TL.

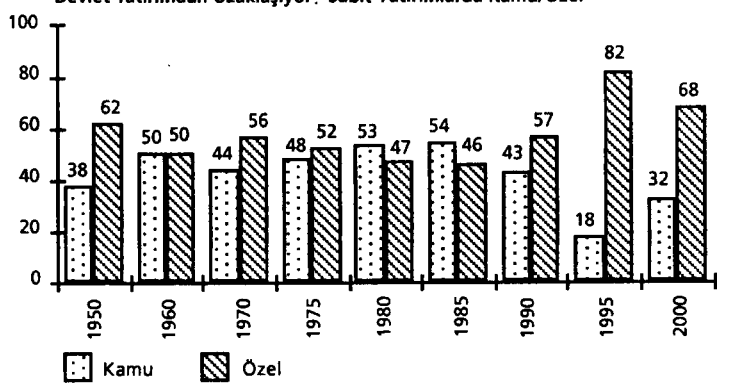

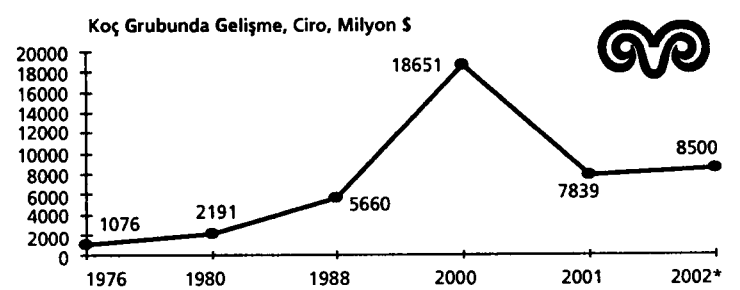
Kişi Başına Gelir Endeksi
1980=100
1987 Sabit Fiyatlarıyla

DEVLETÇİLİKTEN ÖZEL BİRİKİME

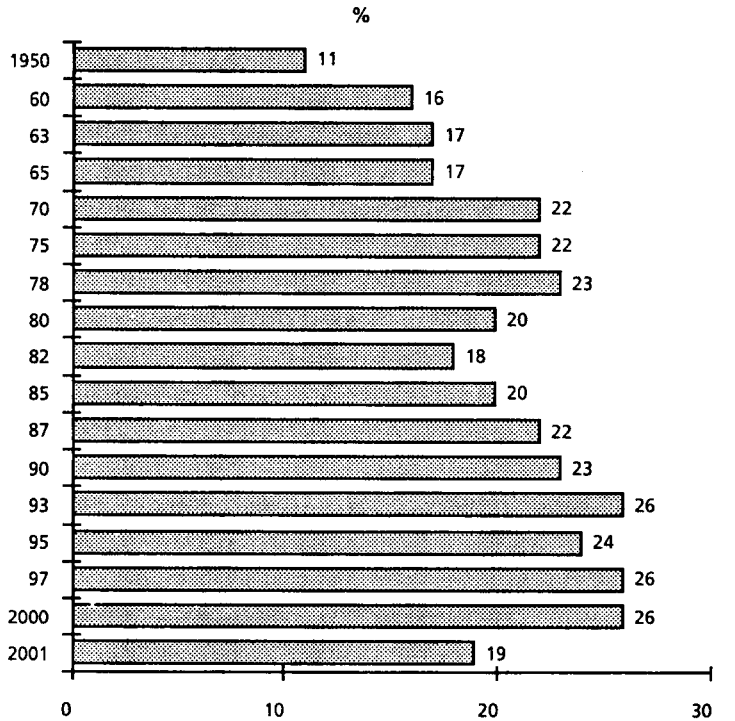

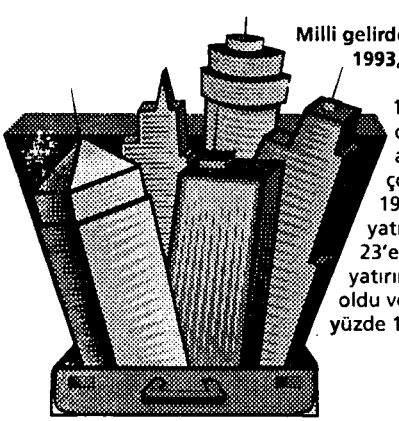

1950 sonrasında özel sermaye birikimi hızlandı. 1980 sonrasında devlet, önce sanayiden, sonra da her türlü yatırımdan uzaklaşınca özel sektörün başatlığı arttı. Özel sektör lideri Koç Grubu, 2000 öncesi büyük birikim sağladı. Krizden derin yara aldı.

YATIRIMLAR MİLLİ GELİRİN YÜZDE 26'SINI AŞAMADI

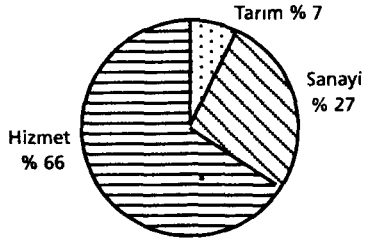
Milli gelirden yatırıma en çok pay ayrılan yıllar 1993, 1997, 2000.

1950'lerde milli gelirin yüzde 15'i dolayında sabit yatırıma pay ayırabilen Türkiye, bu yıllarda daha çok altyapıya yatırım yaptı. 1970'lerde sanayi yatırımları ile, sabit yatırımların milli gelire oranı yüzde 23'e kadar çıktı. En yatırımcı yıl 1997, yatırımların hızlı düştüğü yıl ise 2001 oldu ve sabit yatırımların milli gelire oranı yüzde 19'a indi.

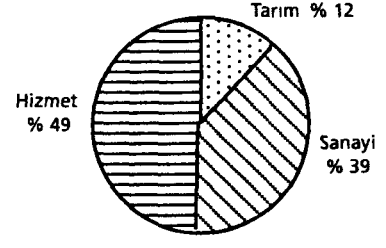
YATIRIMLARDA ALTYAPI/KONUT - SANAYİ NÖBETİ

Sanayiden Hizmetlere

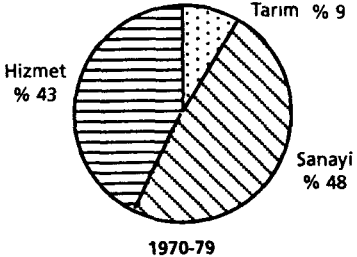
1950-1960 döneminde yapılan yatırımlarda, hızlı kentleşme ve sanayiye hazırlık için ulaştırma ve konut yatırımları ön plandaydı ve yatırımların yüzde 55'ini devlet yapıyordu. 1960'lar ve 1970'lerde sanayi öne geçti. 1980'ler ve 1990'larda ulaştırma-haberleşme ile konut yatırımları yine ağırlık kazandı. Sanayi geri planda kaldı. Tarıma yatırım ise her dönem geride kaldı.

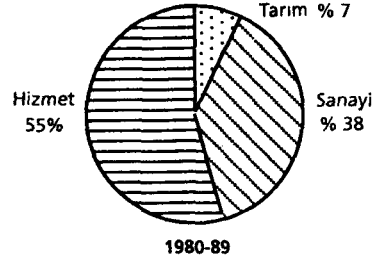
1955-59

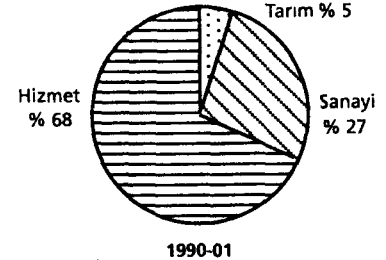
1960-69

1970-79

1980-89

1990-01

Sabit yatırımlarda tarım geriliyor, sanayi yerinde sayıyor.

** Sanayi: İmalat + Enerji + Maden*

6

ENFLASYONLA TANIŞMA - 1970 SONRASI

Yıllık TEFE Artış Ortalaması (%)

Enflasyon bandı 1970'lerde yüzde 30, 1980'lerde yüzde 50 iken 1990'larda 60'lara çıktı.

1970 öncesi, enflasyonu pek tanımayan Türkiye, 1970'lerde yüzde 30'lara oturan bir enflasyonla tanıştı. 1970'lerin ikinci yarısında ara malı ithalatında tıkanıklık, petrol krizi, sendikal mücadele ile arzda tıkanıklık ve buna karşılık kamu maliyesinde likidite genişlemesi talep baskısı yaratınca, enflasyon başını kaldırdı. 1980'lerde bazı altdönemlerde gerilemesine karşın, genişlemeci bir maliye ve daraltıcı olmayan para politikaları uygulaması ile iç talebe dayalı bir istikrarsız büyüme, enflasyonun kronikleşmesini de beraberinde getirdi.

1980'LERDEN 2000'LERE SÜREKLİ ENFLASYON

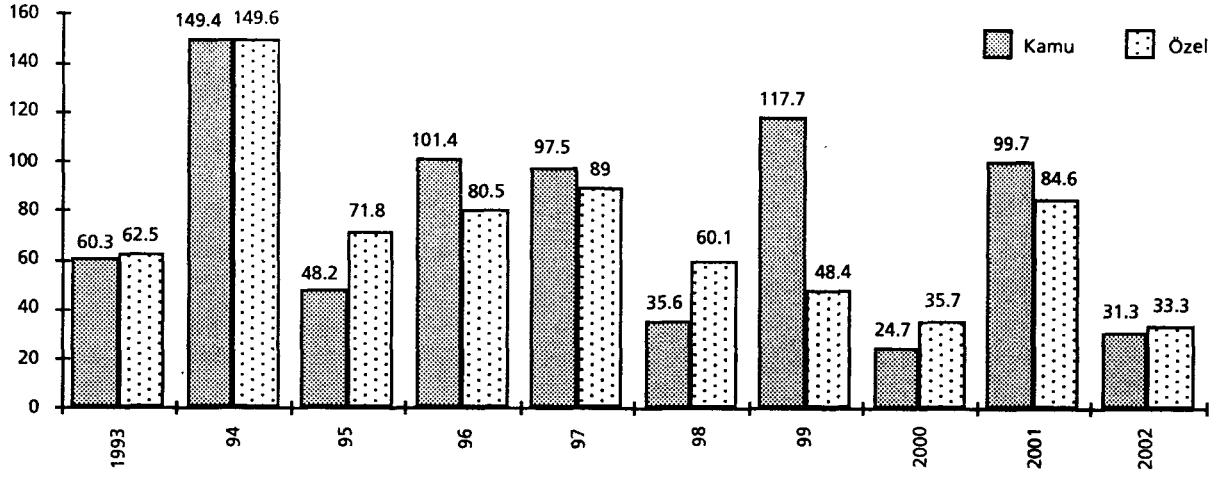
TEFE'de Dönem Ortalaması (%)

Döviz kuru ve kamu fiyatlarındaki artışlar toptan fiyatları da tırmandırdı.

Türkiye, 1980'lerden başlayarak önce 40'larda, giderek 50'ler, 60'lar ve 70'lerde kemikleşen enflasyonlarla yaşamak zorunda kaldı. Döviz kuru ve kamu fiyatlarındaki artışlardan birebir etkilenen TEFE, özellikle enflasyonun belini kırma iddiasındaki 2000 IMF destekli program öncesi yüksekti. TEFE, 2000'deki görece düşüşün ardından 2001 krizi ile yeniden yükseldi ve daraltıcı politikalarla 2002'de yeniden yüzde 30'a geriledi.

TEFE'DE FİYAT ARTIŞLARI, KAMUDA ÖZELDEN DAHA YÜKSEK

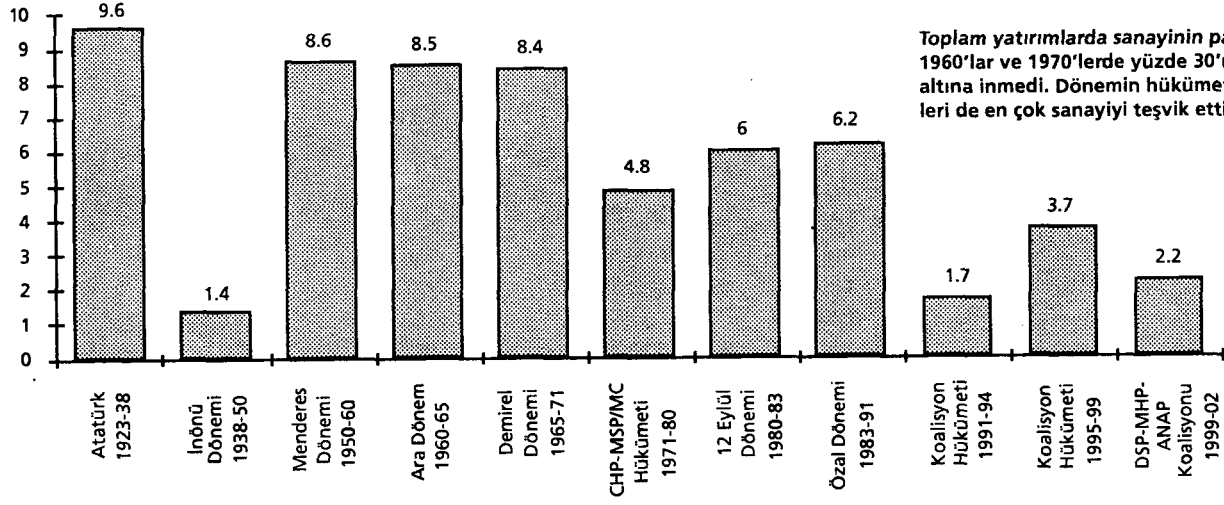

Kamu fiyatlarının yüksek seyrinde ithalat ve döviz kuru etkili

Son yıllarda yüksek seyreden enflasyonda kamu mallarının fiyat artışlarının, özel kesimdekinden yüksek seyrettiği görülüyor. Bu artışta, ithal enerjinin ve ara mallarının (ham petrol, doğalgaz, petrokimya hammaddesi) artan döviz kuru ile fiyatlarının yükselmesinin önemli etkisi var. KİT'lerin de maliyet artışlarını fiyatlara yansıtmaları ile TEFE'nin yüksek seyretmesinde kamu fiyatları etkili oldu.

SANAYİLEŞME TUTKUSU 1960'LAR VE 1970'LERDE KALDI

İktidarlar ve Sanayide Katma Değer Artışı, Dönem Ortalaması (%)

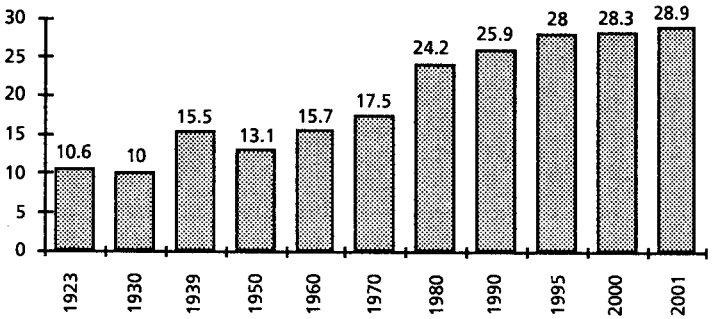
***Toplam yatırımlarda sanayinin payı* 1960'lar ve 1970'lerde yüzde 30'un altına inmedi. Dönemin hükümetleri de en çok sanayiyi teşvik etti.**

Sanayileşme, Cumhuriyetle beraber, kalkınma ve gelişme ile eş anlamlı kullanıldı ve hep öncelik taşıdı. Ancak 1980 öncesi iktidarlardan hep teşvik gören sanayileşmeye, 1980 sonrasının iktidarları, eski rağbeti göstermedi. 1990 sonrasında rant ikliminin egemenlik kazanması ile de sanayi gölgede kaldı.

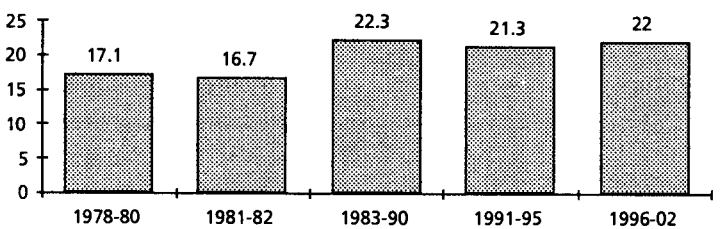
10

YATIRIM, 1960'LARDA 1970'LERDE; HASAT SONRAKİ DÖNEMDE

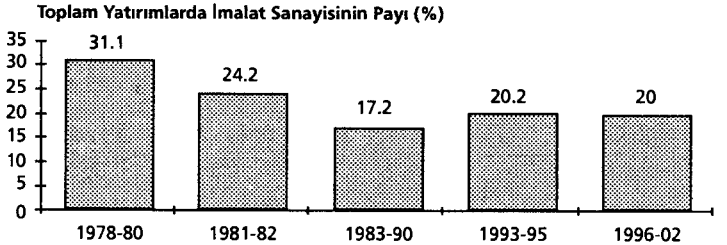
Yatırımlarda İmalat Sanayisi, Enerji, Madencilik Payı (%)

Milli Gelirde İmalat Sanayisinin payı (%)

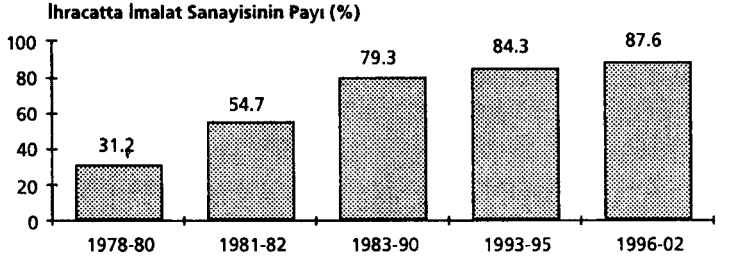
Toplam Yatırımlarda İmalat Sanayisinin Payı (%)

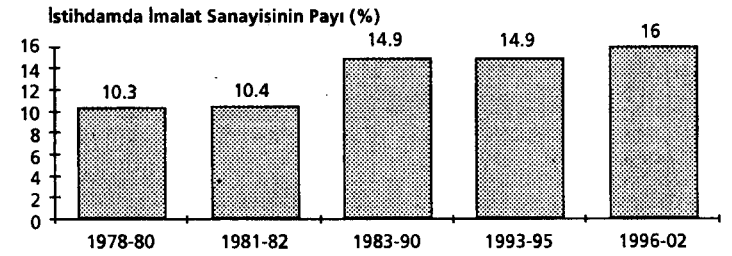

Madencilik ve enerji ile birlikte imalat sanayisinin milli gelirdeki payı yüzde 30'u bulamadı.

Tüm sanayileşme çabalarına karşın, milli gelirde imalat sanayisinin, madencilik ve enerji ile birlikte payı yüzde 30'a çıkamadı. 2000'li yıllarda bu oran yüzde 28 dolayında seyretti.
1960'lar ve 1970'lerde imalat sanayisine ana yatırımlarını yapan Türkiye, izleyen dönemde devleti sanayiden çekti. Özel kesim de büyük sanayileşme yatırımları yerine varolanları yenileme, modernleştirme yatırımları yaptı ve sanayiye yatırım adına bunlarla yetindi.

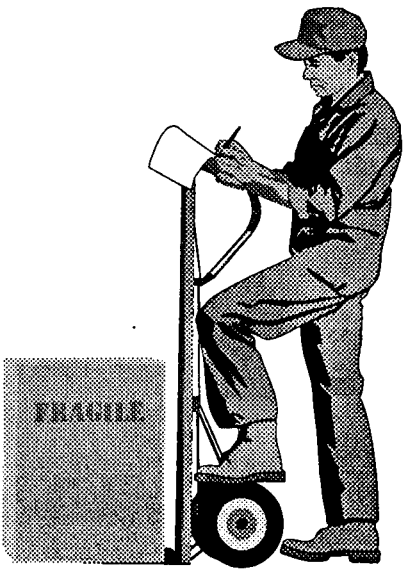
İHRACATTA TARIMDAN SANAYİYE

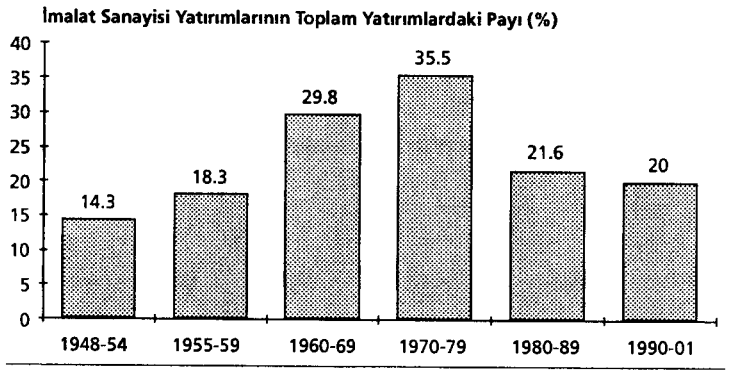

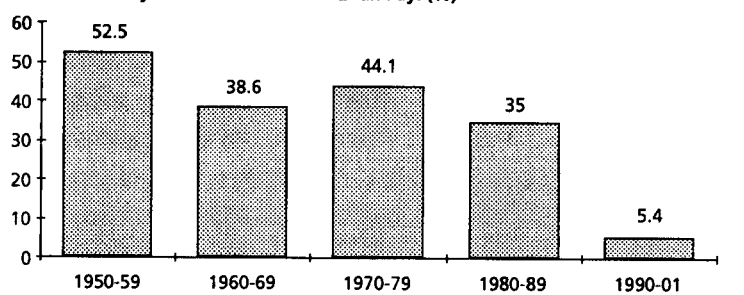
1980 sonrasının teşvikleri ile sanayi dışa açıldı ve sanayi malı ihracatı da yükseldi.

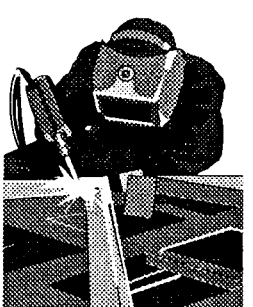
1980 öncesi iç pazara dönük üretim yapan imalat sanayisi, döviz kuru politikasındaki değişiklik ve ek teşviklerle dış pazarlara açıldı ve sanayi ürünlerinin toplam ihracattaki payı yüzde 80'lere kadar çıktı. Ancak, sanayi, fazla istihdam yaratmadı. Toplam istihdamda da sanayinin 1980 öncesi yüzde 10 olan payı 2000'lerde ancak yüzde 15'lere çıkabildi.

1980 SONRASI SANAYİSİZLEŞME SORUNU

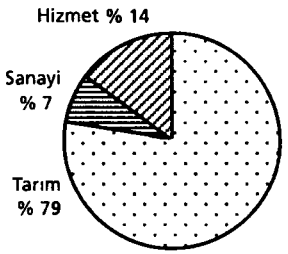

1980 sonrası yatırımlarda sanayinin payı düştü. Kamu kesimi sanayiden uzaklaştırıldı.

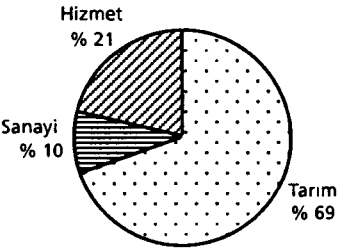
1980 öncesinin tutkusu sanayileşme, 1980 sonrası aynı rağbeti görmedi. Toplam yatırımlarda sanayinin aldığı pay yüzde 35'lerden yüzde 20'lere geriledi. Bu sonuçta, kamunun sanayi yatırımlarının sıfırlanması kadar, özel sektörün yatırımcı kimliğinin erozyona uğraması etkili oldu. 1970-1979 döneminde özel yatırımların yüzde 41,5'u imalat sanayisine yapılırken, 1980-2000 döneminde bu oran yüzde 27'ye düştü.

Devletin mali krize girip iç borçlanmaya yüksek faizler vermesi ile özel sektör, sermayesini devlet bonolarına yatırmayı tercih etti. Yükselen faizler nedeniyle kredi faizleri de yükseldi ve sanayiye yatırım cazibesini yitirdi. Ayrıca, sanayi yerine finans, büyük kentlerde emlak, bilişim, turizm gibi başka alanlarda kâr oranlarının artması, özel sektörü sanayiden uzaklaştırdı.

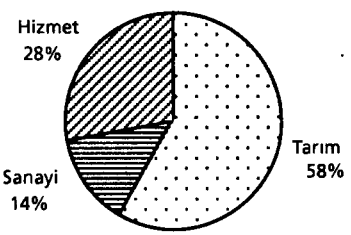
SANAYİNİN İSTİHDAMA KATKISI SINIRLI KALDI

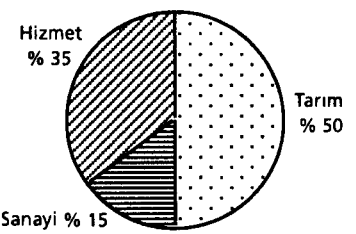
1950-59

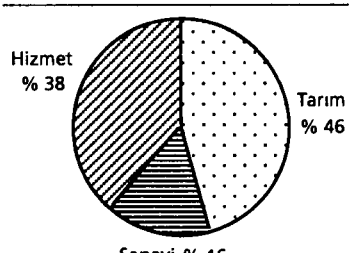
1960-69

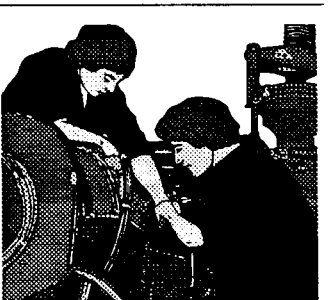
1970-79

1980-89

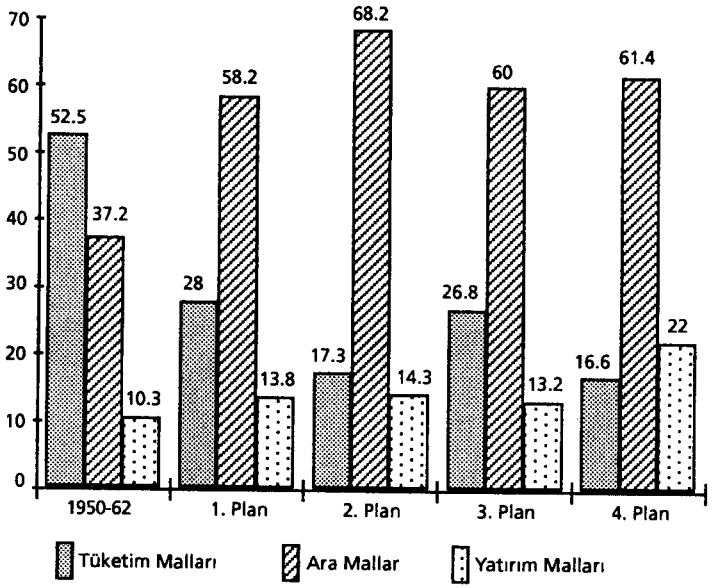
1990-01

Sanayinin istihdamdaki payı 50 yılda ancak yüzde 7'den yüzde 16'ya çıkabildi.

Özellikle 1980 öncesi büyük önem verilen ama 1980 sonrası gözden düşen sanayileşme sürecinin istihdamdaki yeri de fazla artmadı. 1950'lerde toplam istihdamda yüzde 7 payı olan sanayinin 1970'lerde payı yüzde 14'e çıktı. Ancak izleyen 20 yılda sanayinin payı sadece 2 puan artarak yüzde 16 oldu. Sanayi yatırımlarındaki temponun düşmesinin yanısıra, emek-yoğun projelerden sermaye-yoğun projelere geçişle birlikte, sanayinin istihdama etkisi yavaşladı.

TÜKETİMDEN ARA MALI ÜRETİMİNE (%)

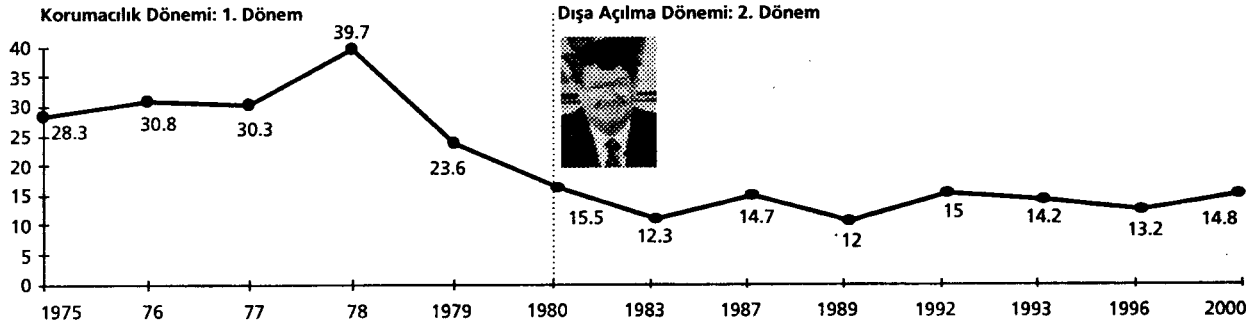

Sanayileşme 1950'lerde tüketim malları üretimi ile başladı, sonra dayanıklı tüketime ve ara mallarına yöneldi.

Türkiye'de sanayileşmenin alt sektörlere göre yönelimi, gıda, tekstil gibi tüketim mallarına yönelişle başladı. 1950'lerde ithal ikameciliğin kolay aşaması denilen bu yönelişle gıda, tekstil-konfeksiyon gibi sektörlere yatırım yapan özel kesime karşılık devlet, daha çok kâğıt, çimento, metalurji, demir-çelik ve petrokimya sektörlerine yöneldi. Özel sektör ikinci aşamada beyaz eşya ve otomotiv gibi dayanıklı tüketim malları sektörlerine yöneldi. İthal ikameciliğin zor aşaması denilen ara ve yatırım mallarına yönelmeden, 1980'den başlayarak ihracata dönük sanayileşme stratejisi benimsendi ama tüketim malları ve dayanıklı tüketim malı üretiminin ihracatı ön plana alındı. 1980 sonrası sanayi yatırımlarında da ara malı ve yatırım malı sanayisine yöneliş sözkonusu olmadı; bunları yapabilecek kamu sektörü ise sanayiden geri çekildi.

SANAYİDE KORUMADAN REKABETE

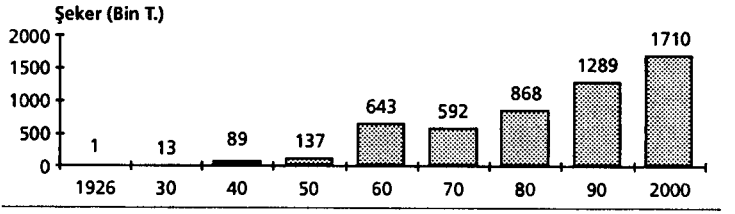
Sanayide Koruma Oranı: İthalde Alınan Vergi/İthalat

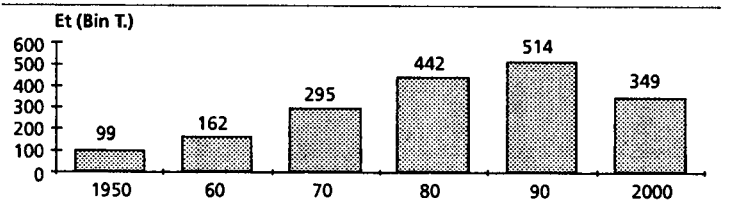

1980 öncesi yüksek gümrük duvarları ile korunan sanayi, 1980 sonrası gümrük vergileri azaltılarak dış rekabete açıldı.

Sanayi, 1980 öncesine kadar düşük faiz, düşük döviz kurunun yanısıra, yüksek gümrük duvarları ile korundu. Ancak, bu uzun süreli koruma, rekabet gücü zayıf, kaliteye önem vermeyen, yarışmayan ve koruma sayesinde pazarda tekelci davranan bir sanayiyi de yaratmış oldu. Üstelik bu sanayi, ihracat yapmadığı için döviz de kazandırmıyor ve ülke döviz sıkıntısına girdikçe, yapılamayan ara malı ve hammadde ithalatı nedeniyle sanayi üretimi de düşüyordu.
Sanayiyi ihracata zorlamak için döviz kuru politikası değiştirilip sürekli devalüasyon politikası benimsemenin ve vergi iadesi, anti-sendikal düzen gibi teşvikler sağlamanın yanısıra, sanayinin ithalatla terbiye edilmesi yoluna da gidildi. İthalata konulan yüksek gümrük vergileri peyderpey azaltıldı. İthalde alınan vergilerin ithalata oranı 1978'de yüzde 40'a yakın iken 2000 yılına gelindiğinde yüzde 15'e düşmüştü.

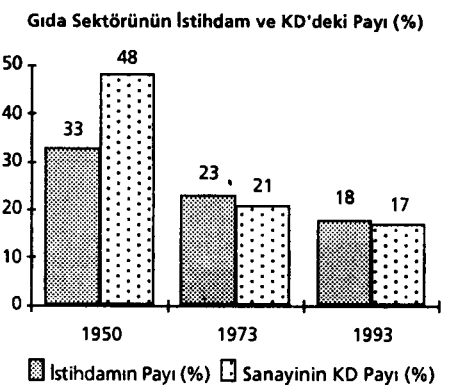
GIDA SANAYİSİNİN ESKİ HÜKMÜ YOK

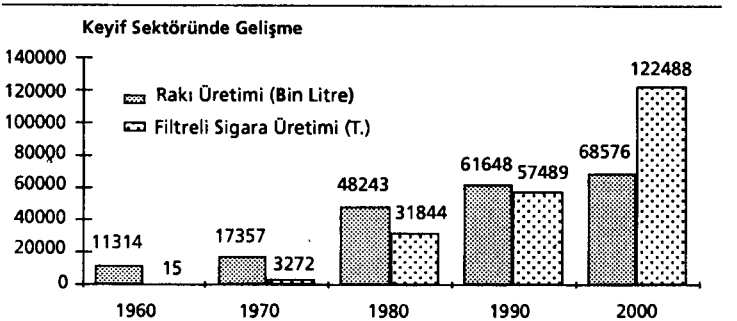

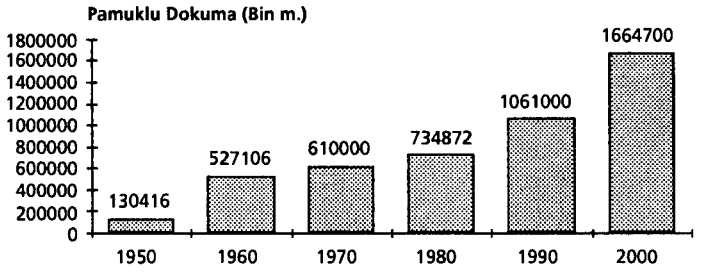
1950'lerin en önemli sanayi kolu olan gıdanın 2000'lerdeki payı beşte 1 dolayında.

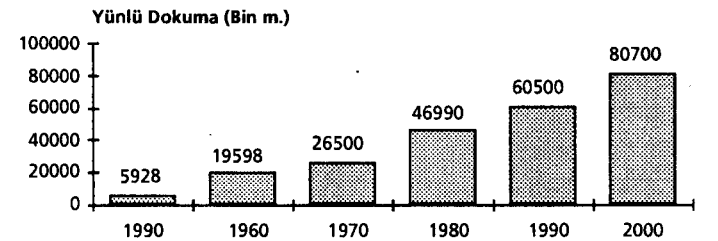
Sanayinin en kıdemli alt dalı gıda. Un değirmenciliği, şekerleme atölyeleri ile başlayan gıda imalatı, sanayi boyutuna Cumhuriyetin başlarında geçti. Tekel işletmeleri ile çeşitlendi.

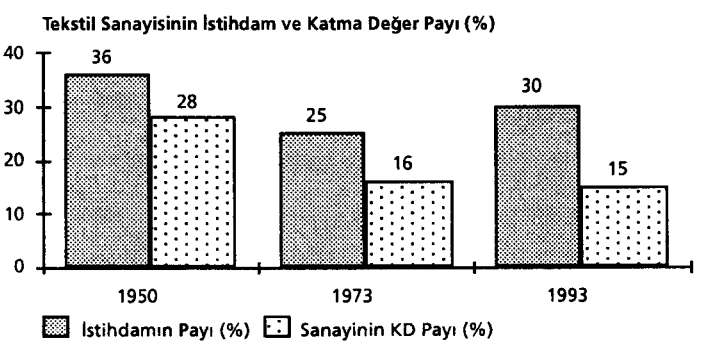
TEKSTİL-KONFEKSİYON: EMEK SEKTÖRÜ

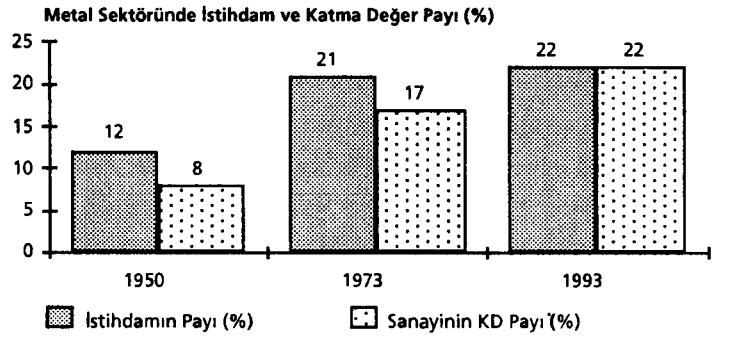

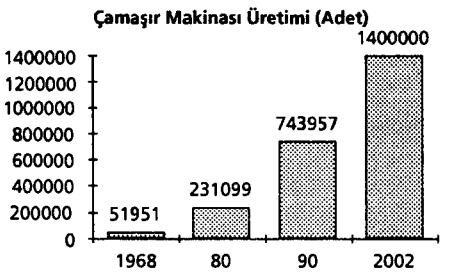
Geleneksel sanayi kolu tekstil-konfeksiyon, istihdamda ve ihracatta büyük pay sahibi, ancak düşük katma değerli bir sektör.

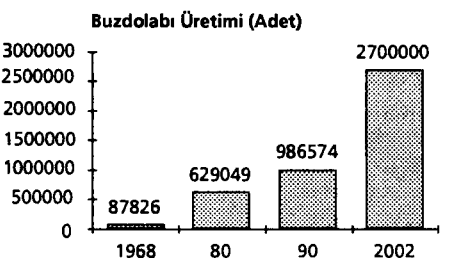
Tekstil-konfeksiyon, 1950'de sanayi çalışanlarında yüzde 36, sanayi katma değerinde yüzde 28 pay sahibi idi. Diğer sektörlerin gelişmesiyle tekstilin de gıda gibi, önemi azaldı. Tekstilin sanayi istihdamında 1973'te yüzde 25'e inen payı, 1993'te yüzde 30'du. Buna karşılık sanayi katma değerinde tekstil aynı büyüklüğe sahip değil. Tekstil katma değerinin sanayi toplam katma değerindeki payı 1973'te yüzde 16, 1993'te de yüzde 15 idi.

METAL EŞYA, MAKİNA VE OTOMOTİV - GELİŞEN SANAYİ

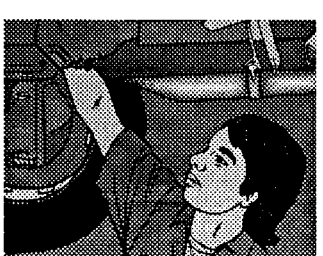

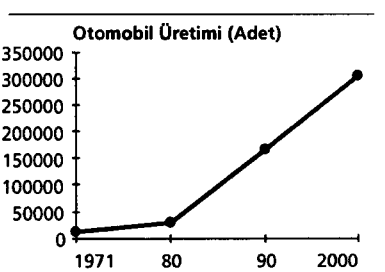

En yüksek katma değer paylarından biri, kârlılığın ve verimin yüksek olduğu metal işkolunda.

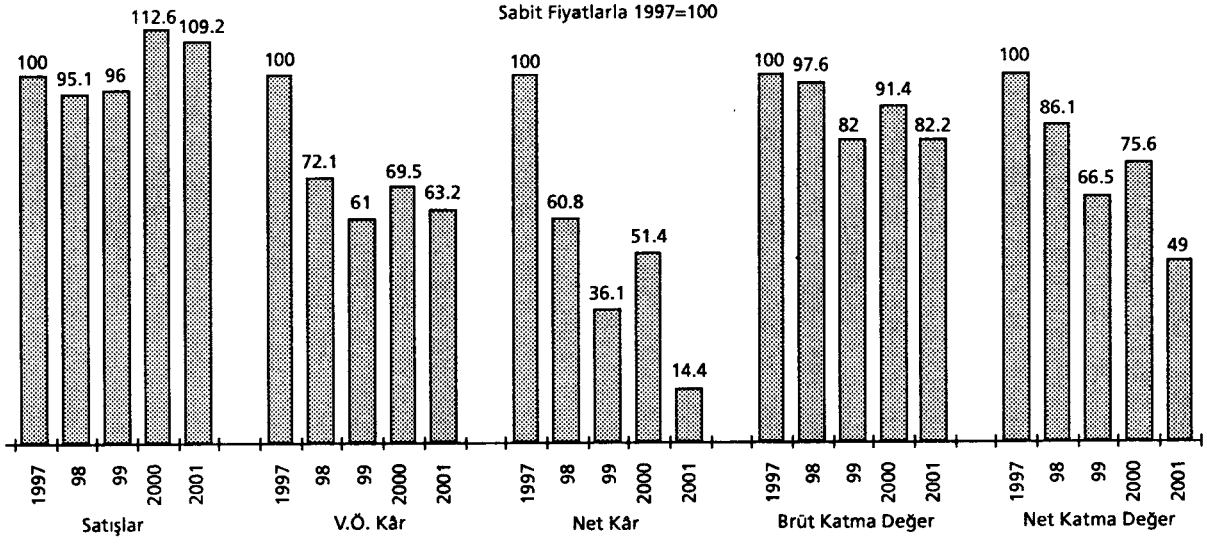
Özellikle 1970 sonrası sanayide, metal işkolunun önemi arttı. Beyaz eşya, elektrikli eşya ve otomotivin yeraldığı bu sektörün istihdamdaki payı 1950'de yüzde 12, 1973'te yüzde 21, 1993'te yüzde 22 idi. Katma değerde de paylar, 1950'de yüzde 8 iken 1973'te yüzde 17'ye, 1993'te yüzde 22'ye çıktı.

ÖZEL BÜYÜK SANAYİ FİRMALARINDA KATMA DEĞER VE KÂRLAR DÜŞÜŞTE

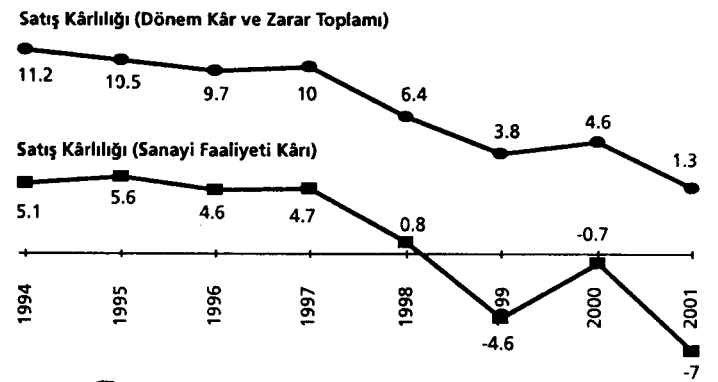
Özel Büyük Sanayi Kuruluşlarında Bazı Ekonomik Büyüklükler İndeksi

1997 yılı baz alındığında özel sanayi firmalarımn katma değerleri, net kârları, dönem kârları, satışları hep azaldı, üretim ciddi bir darbe yedi.

ÖZEL BÜYÜK SANAYİ ÜRETİM ZARARINI FAİZLE KAPATIYOR

Özel Büyük Kuruluşlarda Yıllar İtibariyle Satış Kârlılığı

1999'dan 2001'e özel sanayi kuruluşları üretimden kâr etmediklerini, faiz ve benzeri rant gelirleriyle ayakta kaldıklarını açıkladılar.

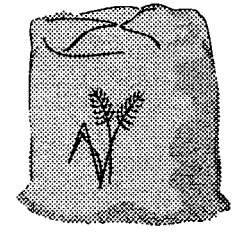
Özel sanayi kuruluşları, 2000'de satışlarının yüzde 4.3'ü oranında faiz öderlerken, bu oran 2001'de yüzde 8'e çıktı. Buna karşılık firmaların faiz gelirleri satışların yüzde 8.7'sine ulaştı ve ancak bu sayede firmalar satışlarının yüzde 1.3'ü oranında kârlılık sağlayabildiler.

500 Büyük Sanayi Kapsamındaki Özel Büyük Kuruluşlar Gelirler/Ödenen Faizler/Satışlar (%)

Toplam Satışlara Oran	*1996*	*1997*	*1998*	*1999*	*2000*	*2001*
1-Ödenen Faizler	6	6.6	7.2	7.7	4.3	8.1
2-Faaliyet Dışı Gelirler	5.1	5.3	5.7	8.4	5.3	8.7
a) Faiz Gelirleri	1.9	2.3	2.5	3.4	2.1	3
b) Faaliyet Dışı Gelirler	3.2	3	3.2	5	3.2	5.7
3- Faaliyet Geliri Toplamı (Milli Gelir Anlamında Kâr)	4.6	4.7	0.8	-4.6	-0.7	-7
4-Dönem/Kâr Zarar Toplamı	9.7	10	6.5	3.8	4.6	1.3

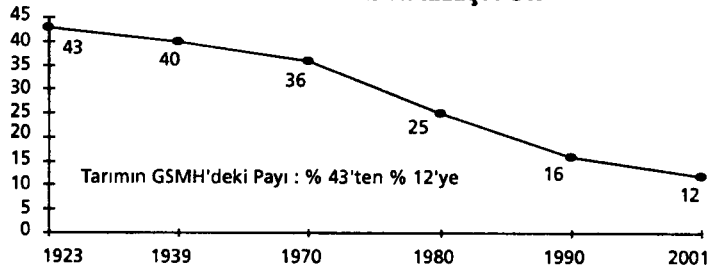
TARIMDA HIZLI EROZYON

1980 Sonrası Tarımsal Katma Değerde Hızlı Azalış Var

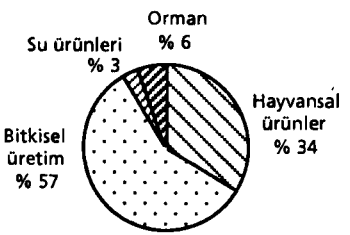

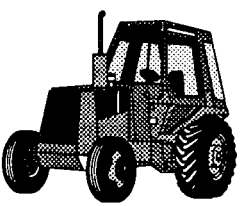
1950'lerin ortalarına kadar gelişmede belirleyici olan tarım, sonraki dönemlerde hızla erozyona uğradı. IMF programlarının etkisiyle tarıma verilen desteklerin azaltılmasıyla da, tarımsal katma değer artışı geriledi. Tarımın milli gelirden aldığı pay da 1980 sonrası iktidarlar döneminde hızla azaldı ve kırdan kente göç hızlandı.

TARIM İYİCE MARJİNALLEŞİYOR

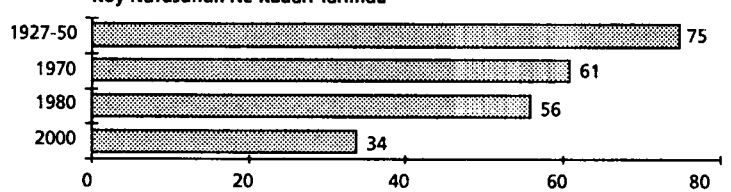

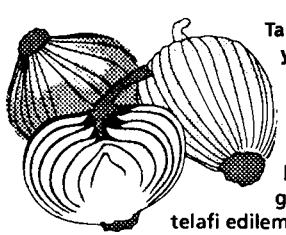
Tarımsal Üretimde Alt Dallar

Köy Nüfusunun Ne Kadarı Tarımda

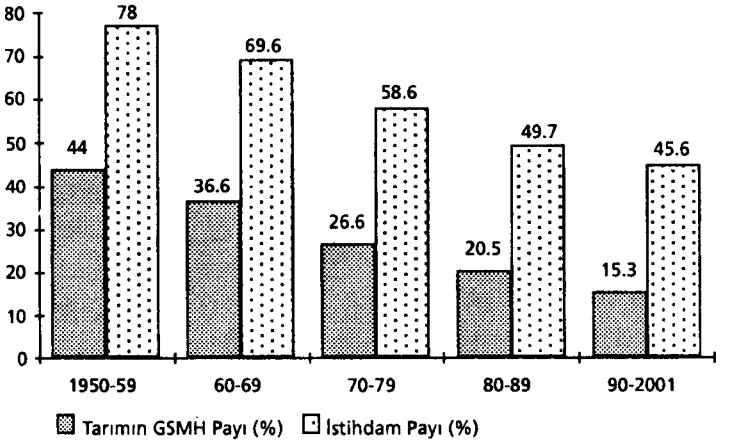

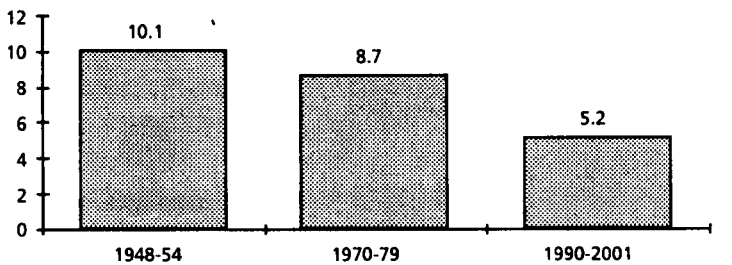
Tarımın GSMH'deki payı yüzde 43'ten yüzde 12'ye düştü.

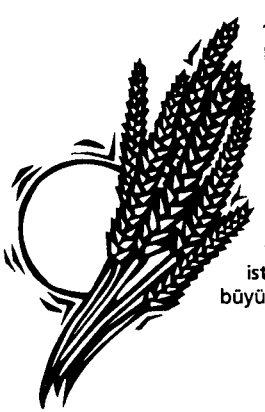
Tarımsal alanların meralar aleyhine marjinal topraklara genişlemesi, hayvancılığı ve tarımsal verimliliği olumsuz etkiledi. Doğal çevre bozuldu, erozyon arttı. Yaşanan kuraklığın negatif etkisi mekanizasyon ve modernizasyonla telafi edilemedi. Tarımsal hasıla artışı düştü. Tarımdaki nüfus kendine yetemeyince kentlere göçtü. Köylerde tarımla geçinen nüfus yüzde 30'lara kadar düştü.

YATIRIM, ÜRETİM VE İSTİHDAMDA TARIMIN GERİLEMESİ

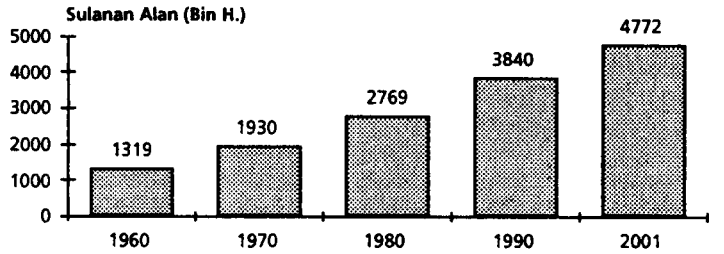
Tarımın Sabit Yatırımlardan Aldığı Pay

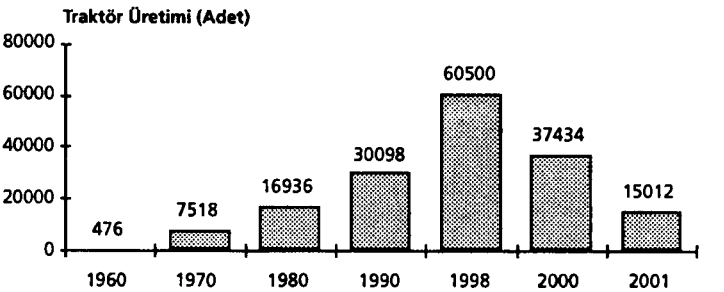

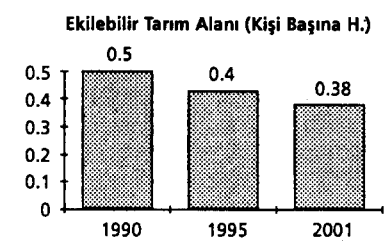

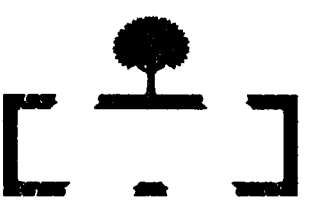
1950'lerden 2000'lere, tarımın yatırımdaki, gelirdeki, istihdamdaki payı önemli gerilemeler gösterdi. 1950-1959 döneminde tarımın milli gelirdeki payı yüzde 44 iken 1970-1979'da yüzde 26'ya, 1990-2000 döneminde de yüzde 15'e geriledi. Tarıma yapılan yatırımlar hızla azaldı ve 1950'li yıllarda yüzde 10'a yakın iken 2000'e doğru yüzde 5'lere düştü. Tarımın istihdamdaki payı 1950'lerde yüzde 78 iken 1990'larda yüzde 45'lerde. 2000'lerde tarımın milli gelirdeki payı yüzde 15'e düşmüşken istihdamdaki payının yüzde 45'te kalması, tarımda büyük bir gizli işsizlik olduğunu da ortaya koyuyor.

TARIMDA MODERNLEŞME ÇOK YAVAŞ

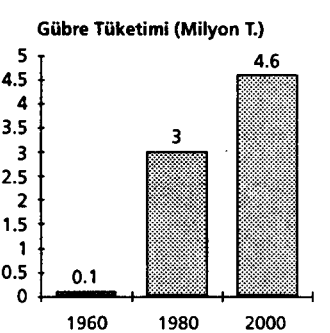

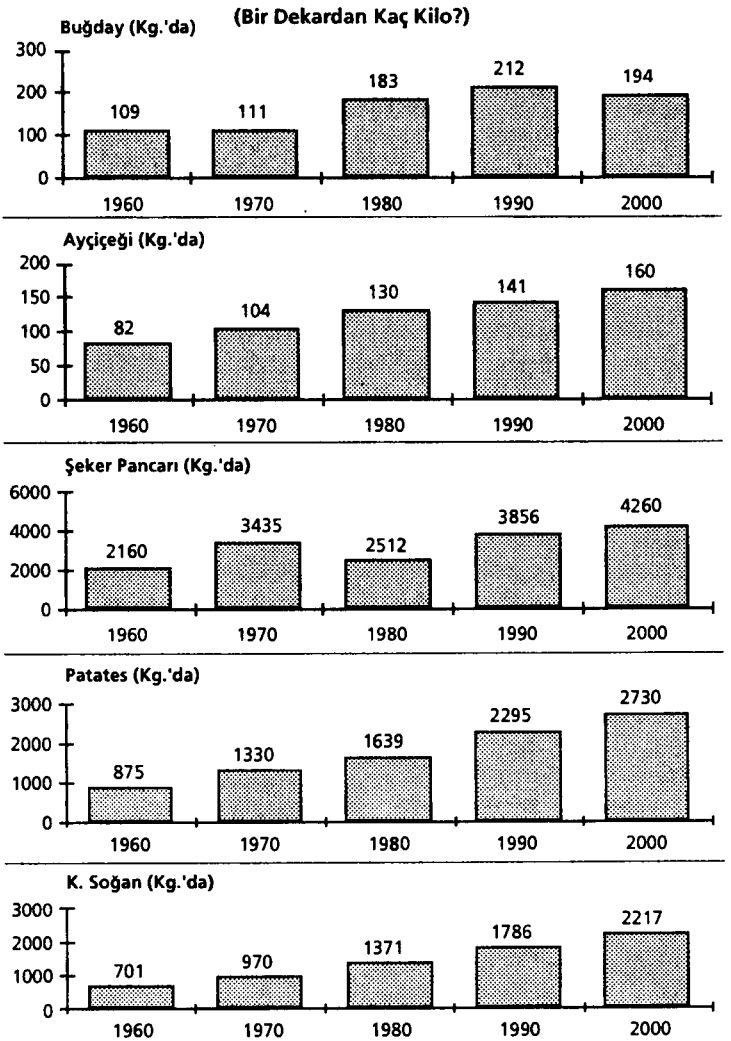

Sulu tarımda artış ve modern girdi kullanımına karşın verim düşük.

Yıllar itibariyle makine, ilaç, gübre kullanımı artıp, sulu tarımın payı genişlese de modern tarım uygulaması sınırlı ve verim düşük. 16.7 milyon hektar sulamaya elverişli iken ancak 4.8 hektarı sulanabiliyor. Çiftçinin alımgücündeki gerileme traktör satışlarını düşürürken ilaç ve gübre kullanımını da azalttı. Tarım alanlarının başka amaçlarla kullanılması da tarımdaki gerilemede etkili oluyor.

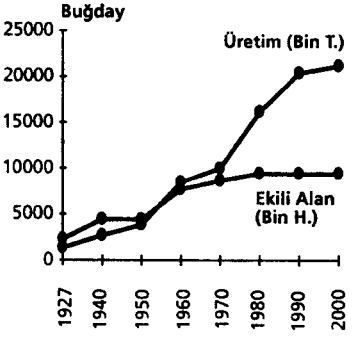

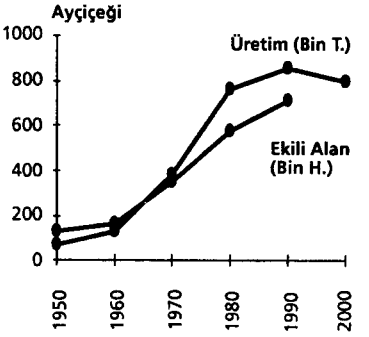
VERİM YILLARA GÖRE ARTSA DA DÜŞÜK

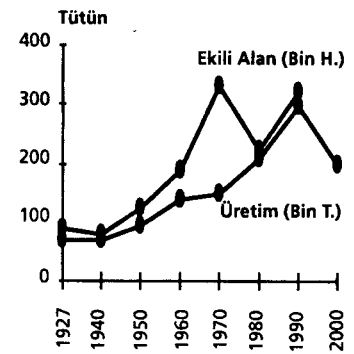

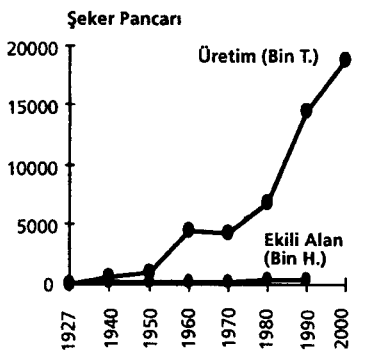
1980'den 2000'e en fazla verim artışı yüzde 108 ile mısırda alınırken buğdaydaki verim artışı yıllık yüzde 6.1'de kaldı. Buğdayda dekardan 200 kg ürün alınırken bu tutar AB ülkelerinde 550 kg'ı buluyor. AB çiftçisi, Türkiye çiftçisinden aynı alandan 2.5 kat fazla buğday, 2 kat fazla mısır, 1.5 kat fazla şeker pancarı elde ediyor.

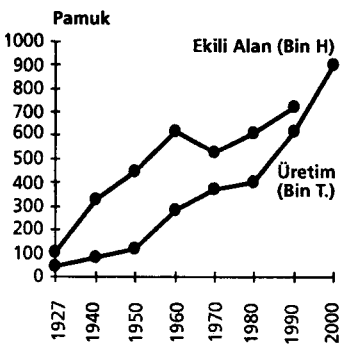
TARIM ALANLARINDA 30 YILDA YÜZDE 2.5 AZALMA

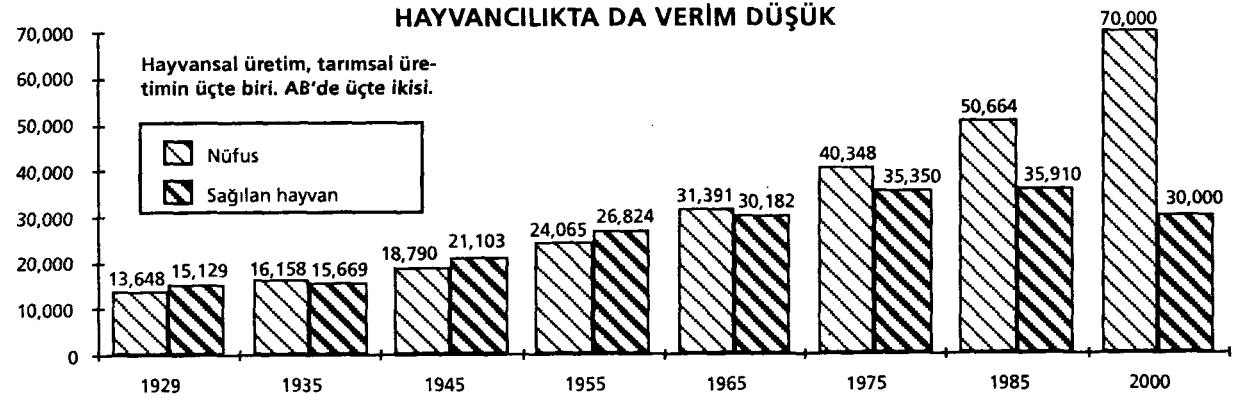

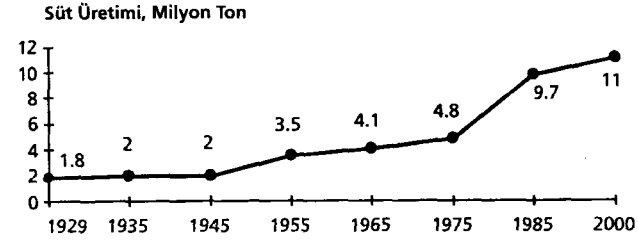

Toplam tarım alanları 1970'den 2000'e 27.3 milyon hektardan 26.6 milyon hektara gerileyerek yüzde 2.5 daraldı. Tarım alanlarının kullanılışına göre dağılımı, ekilen tarla alanının 30 yılda 15.5 milyon hektardan 18.5 milyon hektara çıktığını ortaya koyuyor. Yeterli olmamakla beraber nadas alanlarının azalış trendi, tarım için önemli. İşlenen tarla alanlarında küçük bir azalma olmakla beraber sebze ve meyve üretim alanlarında bir artış, bağ ve zeytin üretim alanlarında ise azalış sözkonusu.
Nadas alanları azalıyor; meyve ve sebzeye yöneliş var.

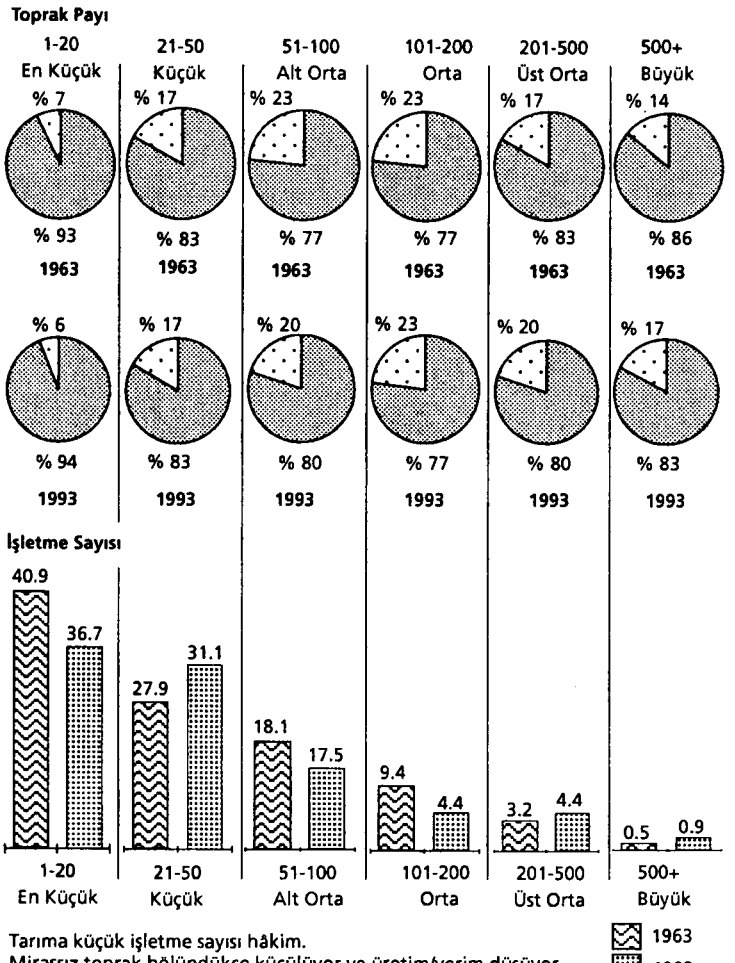
HAYVANCILIKTA DA VERİM DÜŞÜK

Türkiye'nin hayvan varlığı azalıyor. Yem fiyatlarının artması, Doğu ve Güneydoğu'nun ihmali ve savaş iklimi, desteklerin kaldırılması, ithalata yeşil ışık yakılması ve kaçak et girişi, hayvancılığın gerilemesini getirdi. Kırmızı et tüketimi azalıyor. Beyaz et tüketimi, ucuzluğu ve sağlıklı oluşu nedeniyle artıyor. Süt üretimi, verilen teşvik priminin de etkisiyle artıyor. Hayvan verimi düşük. Hayvancılığın ileri olduğu ülkelerde ortalama sığır karkas ağırlığı 250 kg iken Türkiye'de 165 kg. Sığır başına süt verimi dünyada ortalama 5 bin kg/laktasyon iken Türkiye'de 1500 kg/laktasyon.

TOPRAK BÖLÜNÜYOR, İŞLETMELER CÜCELEŞİYOR

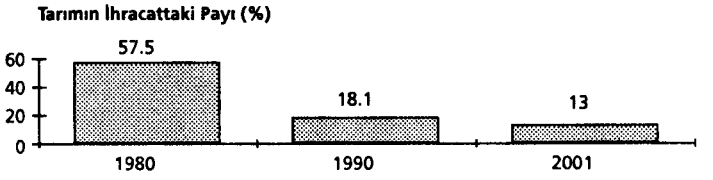

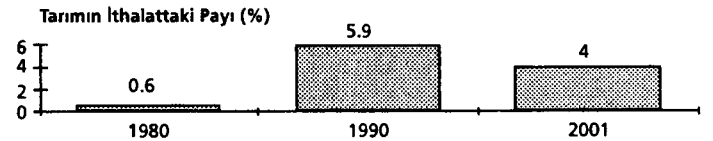
Tarıma küçük işletme sayısı hâkim.
Mirassız toprak bölündükçe küçülüyor ve üretim/verim düşüyor.

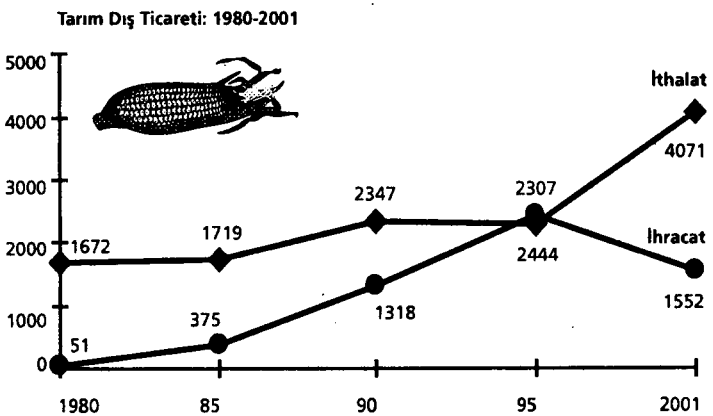
Tarım işletmelerinin yüzde 68'i 50 dekarın altında toprak sahibi cüce işletmeler.

500 dekarın üstünde tarım işletmesi sayısı yüzde 1 dolayında ve toprağın yüzde 17'sini işliyorlar. Tarım işletmelerinin küçük ve parçalı olması, sınırların çokluğundan dolayı arazi kaybına neden oluyor, makine kullanımını zorlaştırıyor, sermaye ve işgücü kaybına neden oluyor. Verimi düşürüyor.

TARIMDA İHRACATÇILIKTAN İTHALATÇILIĞA

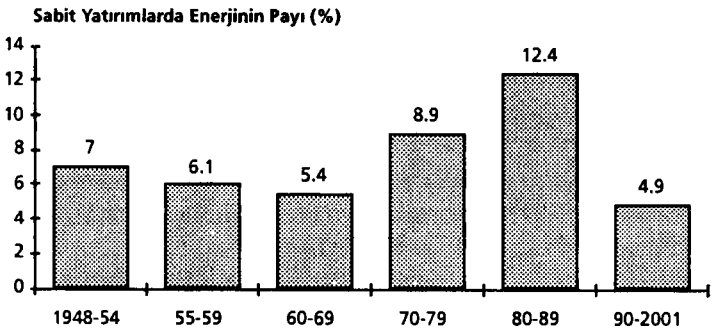

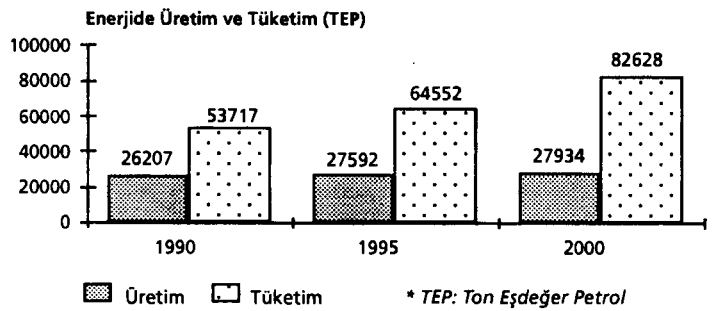

Tarım ürünleri ihracatçısı olan Türkiye, yılda 1-2 milyar dolar tarım ürünü ithal ediyor.

Tarım ürünleri, Türkiye'nin uzun yıllar ihracat kalemiydi. 1980'de tarım ürünlerinin toplam ihracattaki payı yüzde 58'e yakındı. Sanayi ürün ihracatının artması ile tarımın payı yüzde 13'e kadar düştü. Tarım ihracatının yarısını fındık, üzüm ve incir ihracatı oluşturuyor.
Bu arada Türkiye, 1980 sonrasında, tarım ürünleri ithal etmeye başladı. İthalatta tarımın payı 1980'de yüzde 1'i bile bulmazken 2000'lere doğru yüzde 5'e yaklaştı. İthalatın yüzde 37'sini sanayi bitkileri, yüzde 22'sini hububat, yüzde 12'sini yağlı tohumlar, yüzde 10'unu hayvancılık ürünleri, yüzde 5.2'sini de su ürünleri oluşturuyor.

ENERJİDE DIŞA BAĞIMLILIK ARTIYOR

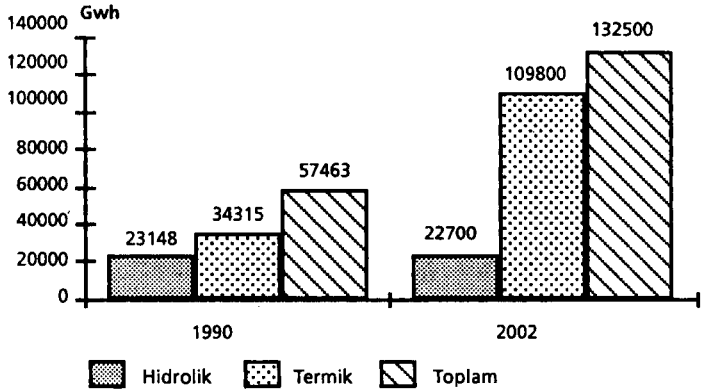

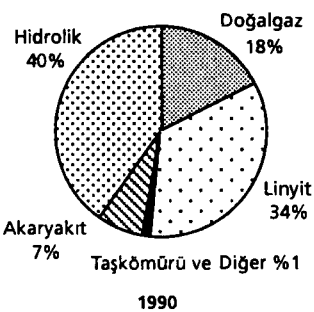
Enerji tüketiminde üretimin payı yüzde 34'e kadar düşerken ithalatın payı artıyor.

Türkiye'nin büyüme sürecinde kullandığı enerji hızla artarken enerji yatırım ve üretimi geride kalıyor ve ihtiyacı, artan ölçüde ithalatla karşılamak yoluna gidiliyor. Türkiye'nin 1990-2000 arasında enerji tüketimi yüzde 54 artışla 26.202 ton eşdeğer petrolden, 82.628 ton eşdeğer petrole çıktı. Tüketimdeki bu artışa karşılık 10 yılda üretim sadece yüzde 1 artabildi ve üretimin tüketimi karşılama oranı yüzde 34'e kadar geriledi. Oysa, 1967'de bu oran yüzde 74.2 idi. Sonraki yıllarda ithalata bağımlılık arttı ve gerekli yatırımlar yapılmadı. Enerji yatırımlarının toplam sabit yatırımlardaki payı 1980-1989 döneminde yüzde 12.4 iken 1990 sonrasında yüzde 5'in altına düştü. 1990 başında tüketimin yüzde 49'u üretimle karşılanıyordu. İzleyen 10 yılda enerji üretimi yerinde saydı, ithalat arttı ve tüketimde üretimin payı yüzde 34'e kadar düştü. 1995'te enerji ithali (ham petrol, doğal gaz, elektrik, kömür) 4.6 milyar dolar ile toplam ithalatta yüzde 13 pay sahibi iken 2000'de, 9.5 milyar dolar ile payını yüzde 17.5'a çıkardı.

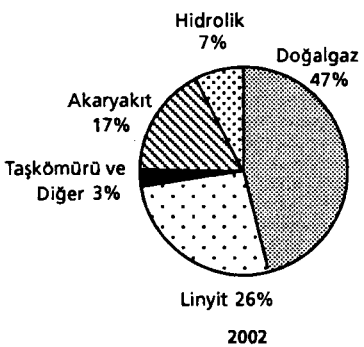
ELEKTRİK ÜRETİMİ İTHAL DOĞALGAZ İLE ARTIYOR

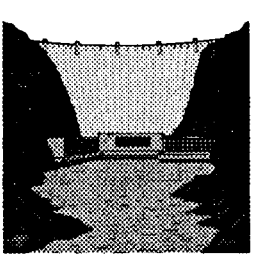
Elektriği Neyle Ürettik

1990

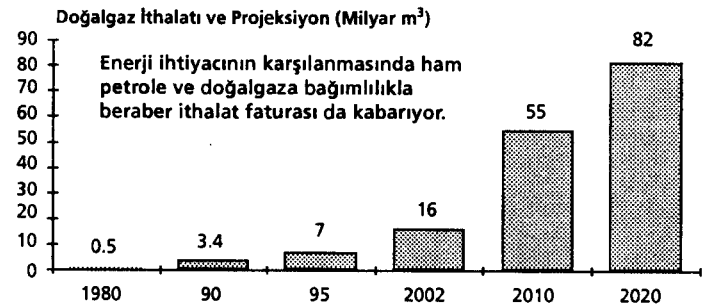

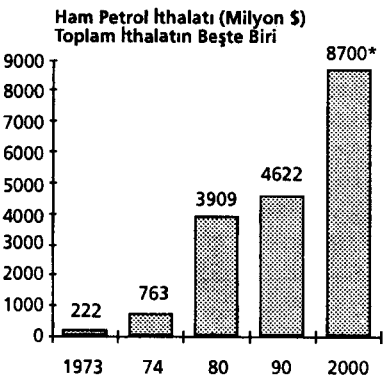
2002

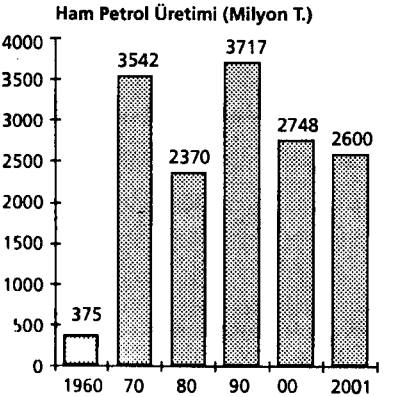
Türkiye'nin elektrik enerjisi üretiminde hidrolik kaynaklarının payı yerinde sayarken üretim artışı ithal doğalgaz ile karşılanıyor. 1990'da 57.463 Gwh olan elektrik enerjisi üretimi 2002'de 132.500 Gwh'ye çıktı. 1990'da elektrik enerjisi üretiminde hidrolik santrallerin payı yüzde 40.2 idi. Bu pay 2002'de yüzde 17.1'e inerken, hidrolik santrallerin elektrik enerjisi üretimi de yüzde 2'ye yakın azalış gösterdi. Ancak bu arada üretim artışı ithal doğalgaz ile karşılandı. 1990'da elektrik enerjisinde yüzde 17.7 olan doğalgaz santrallerinin payı 2002 yılında yüzde 46.1'e kadar çıktı. Aynı dönemde linyit santrallerinin payı yüzde 34'ten yüzde 26'lara kadar düştü.

HAM PETROL VE DOĞALGAZ FATURASI KABARIYOR

** Doğalgaz dahil*

Türkiye'nin enerji tüketimi artarken, tüketimde üretimin payı azalıyor, ithal ham petrol ve doğalgazın payı hızla artıyor. Böylece enerjide dışa bağımlılık büyüyor. Türkiye'nin ham petrol ve doğalgaz ithalatı, toplam ithalatında beşte bir büyüklüğe sahip.

Doğalgaz Nerede Kullanıldı, 2002, Milyar m³

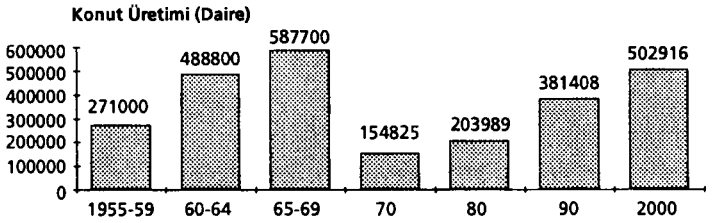
Elektrik	10994
Konut	3341
Sanayi	1571
Gübre	121
Toplam	16027

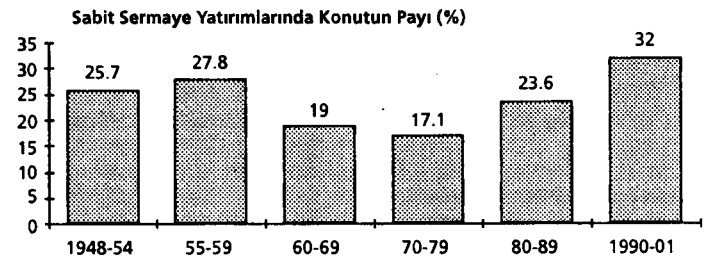
İthal Anlaşmaları

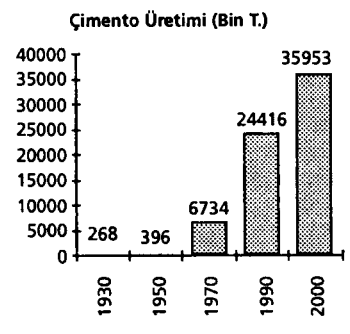
Ülke	Miktar Milyar m³/yıl	Süre
Rusya Fed.	6	25
Cezayir	4	20
Nijerya	1.2	22
İran	10	25
Rus. Fed. (Karad.)	16	25
Rus. Fed. (Batı)	8	23
Türkmenistan*	16	30
Azerbaycan*	6.6	15

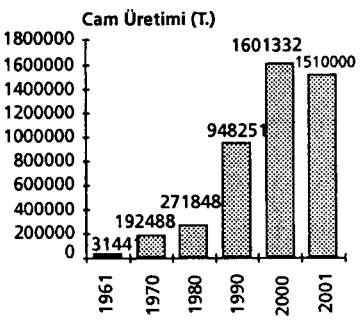
** 2005'te devrede*

KENTLEŞME KONUTU, KONUT İNŞAATI YARATTI

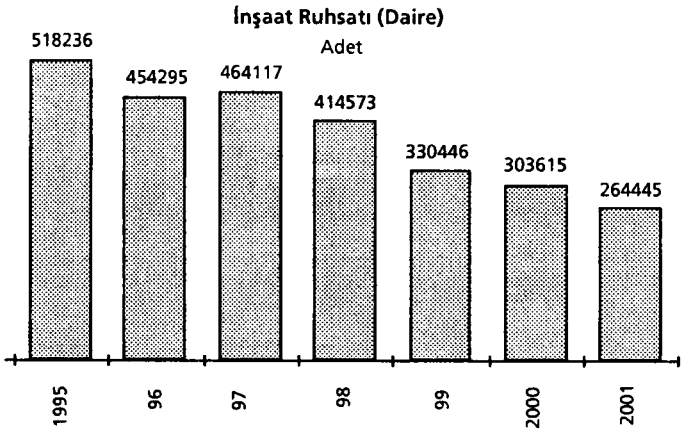

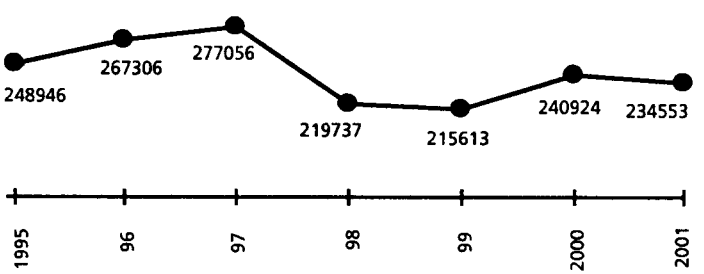

Kente göçün artışı ile konut yatırımları arttı ve inşaat sektörü büyüdü.

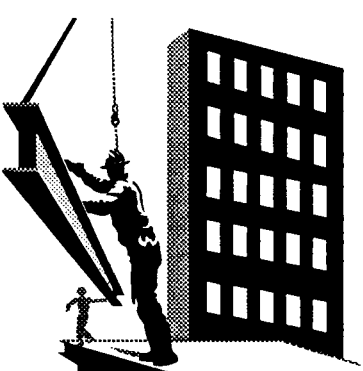
1950'lerde başlayan kırdan kente göç, konut ihtiyacını ve yatırımlarını hızlandırdı. Toplam sabit yatırımlarda konutun payı 1960 öncesi, yüzde 30 ile tüm sektörlerin üstündeydi. İzleyen yıllarda da konuta yapılan yatırımlar, toplamın beşte birini bulurken 1990 sonrası yüzde 32'ye kadar çıktı. Konut üretimi, kriz dönemleri dışında hep canlılığını korurken birçok imalat sanayisi sektörünü de arkasından sürükledi. Örneğin inşaat sektörü ile birlikte çimento, tuğla ve cam gibi sanayiler de büyük gelişme gösterdiler.

İNŞAATTA KRİZ DÖNEMİ

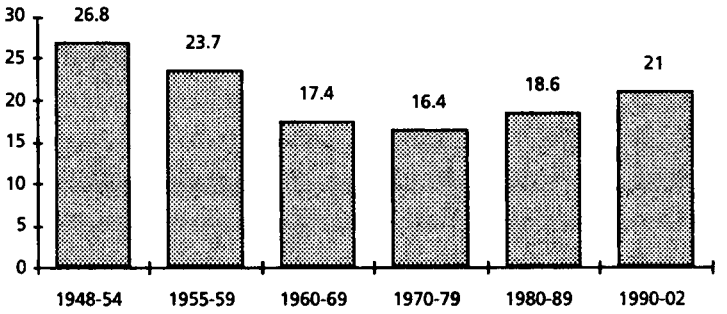

İnşaat sektörü 1990'ların ikinci yarısından itibaren önemli bir daralma süreci yaşadı. Kamu yatırımlarının hızla azalmasının yanısıra, konut talebindeki hızlı düşüş, inşaat sektörünü büyük bir durgunluğa itti. Deprem yılı 1999'da yüzde 12.5 küçülen inşaat sektörü, 2000'de ancak yüzde 4.4 büyüdü ve 2001'i yüzde 6 küçülme ile kapadı. Birçok sektörde büyüme yaşanan 2002'de ise inşaat yine yüzde 5'e yakın küçüldü. Bu daralma, inşaat ruhsatları ve yapı kullanma izin belgelerindeki azalışlardan da izlenebiliyordu.

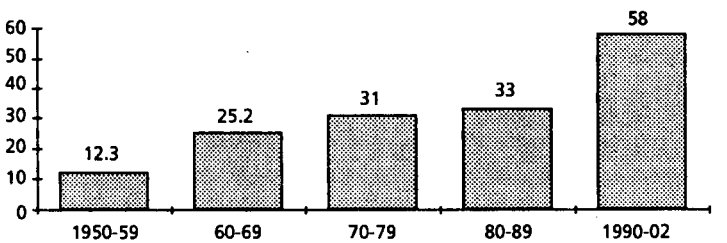

ULAŞTIRMA-HABERLEŞME HER DEM CANLI

Sabit Yatırımlarda Ulaştırmanın Payı (%)

Ulaştırma-Haberleşme Yatırımlarında Özel Kesimin Payı (%)

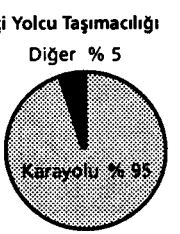
1990 sonrasında, özellikle haberleşme sektörü, GSM ile büyük bir canlılık kazandı.

Ulaştırma-haberleşme sektörü, tarihsel süreç içinde sabit yatırımlardan yüzde 20 dolayında pay alan dinamik bir sektör. 1950 sonrası karayollarına verilen ağırlıkla canlanma yaşayan sektörün, otoyol yapımları ile hareketliliği sürdü. Karayollarının yük ve yolcu taşımacılığındaki payı perçinlenmiş durumda. Yurtiçi yük taşımalarının yüzde 89'u, yolcu taşımalarının da yüzde 95'i karayolu ile yapılıyor.

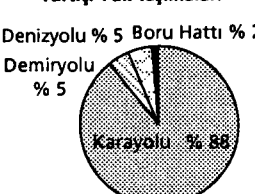
1990 sonrası ise telekomünikasyon sektörüne yapılan devasa yatırımlarla ulaştırma-haberleşme sektörü hareketliliğini korudu. 1980 öncesine kadar kamunun yatırımcı olduğu sektörde özel yatırımların payı, yüzde 25-30 dolayında idi.

1980 sonrasında, telekomünikasyonda özel sektör yatırımlarının etkisiyle, toplam yatırımlarda özel kesimin payı yüzde 60'a yaklaştı.

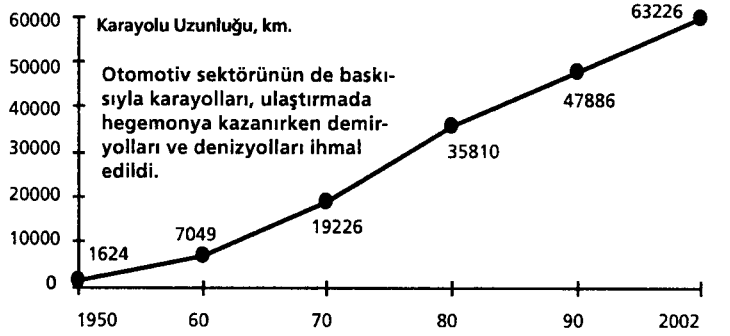
Yurtiçi Yolcu Taşımacılığı

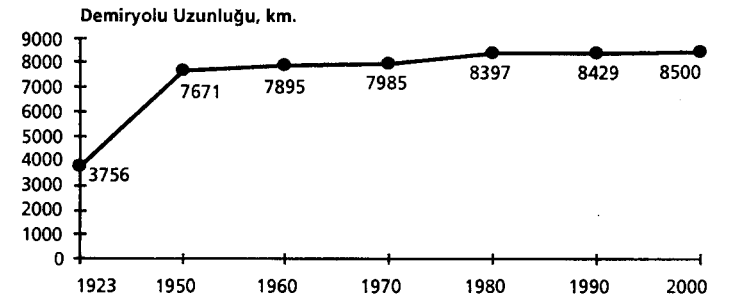

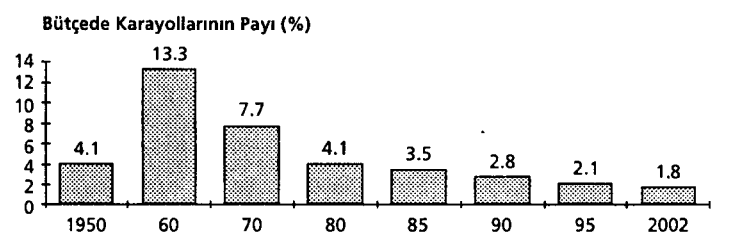
Yurtiçi Yük Taşımaları

KARAYOLLARININ ÖNLENEMEZ YÜKSELİŞİ

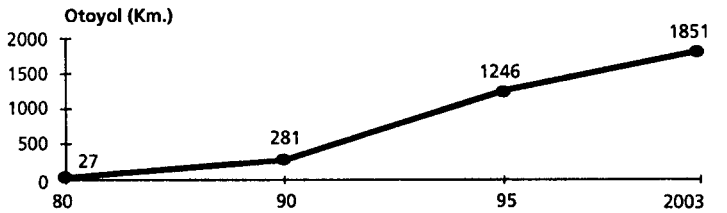

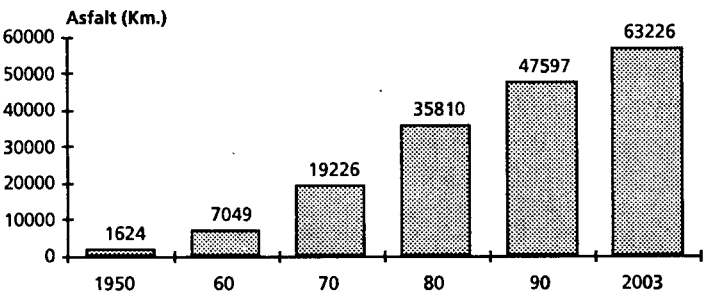

1950 öncesi demiryollarına önem veren ve önemli mesafeler kateden Türkiye, 1950 sonrası karayollarını geliştirdi ve giderek karayolları, yolcu taşımacılığında yüzde 90, yük taşımacılığında yüzde 95 pay sahibi hegemonik ulaşım dalı oldu. 1950'de 7671 bin kilometreye ulaşan demiryolu hatları, 50 yılda ancak yüzde 10 artış gösterebildi. Buna karşılık karayolları yüzde 3793 artış göstererek 1624 kilometreden 63.226 kilometreye ulaştı. Her 1 kilometrelik demiryoluna karşılık 7.5 kilometre karayolu var. Bu sonuçta, otomotiv sektörünün baskısı etkili idi. Kombine taşımacılığı yaratabilecek demiryolları ve denizyolları ihmal edildi.

KARAYOLLARINDA OTOYOL SAVURGANLIĞI

Yıl Sonu Değerler

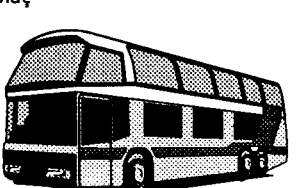

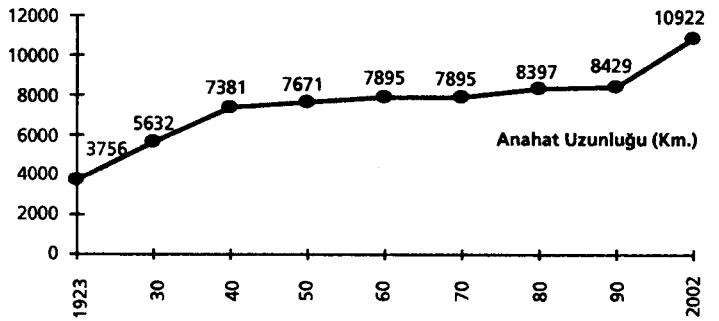
1980 sonrası yoğunluk kazanan otoyol yapımı, etkin bir ulaştırma politikası ile uyuşmadı.

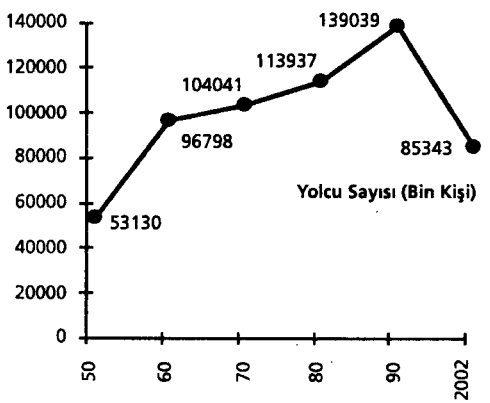
Yolların Cinsi	
Asfalt	8726
Kaplama	49958
Stabilize	2595
Diğer	1947
Toplam	63226

1985'ten başlayarak hızlanan otoyol yapımı, ulaştırma kesimi kamu harcamalarının yarısını kapsayacak kadar ağırlık kazandı. Kaynak sıkıntısı çeken ve İstanbul, Ankara, Adana ve İzmir gibi büyük kentlerin çevreleri dışında otoyol yatırımlarına ihtiyaç duymayan Türkiye'de otoyollar, büyük savurganlığı yolaçtı ve 15 milyar dolara yakın kaynak harcanan otoyollar çok düşük kapasitelerde kullanıldı. Otoyolların kullanım kapasitesi yüzde 3.5 ila yüzde 8 arasında ölçülmektedir. Çok şeritli yollarla çözülebilecek ulaşım sorunları, otoyollara yapılan yatırımlarla büyük bir savurganlığa yolaçmıştır. 2002 sonu itibariyle 1851 km. uzunluğunda otoyol ve bağlantı yolu yapılmıştı; aynı program kapsamında 1015 km. uzunluğundaki otoyolda da yapım çalışmaları sürdürülüyordu. Otoyol ağı 2866 km.'yi bulmuştu ama hedef 5000 km idi. Kaynak bulunabilseydi bu savurganlığın boyutu 5 bin km.'ye çıkarılacaktı.

DEMİRYOLLARINA ÜVEY EVLAT MUAMELESİ

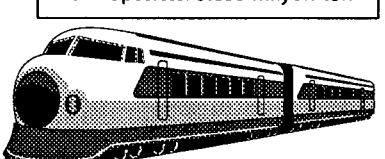
Yıllarca ihmal edilen demiryolları, AB ile entegrasyon gereği geliştirilmek durumunda.

Karayolları geliştirilirken ihmal edilen demiryolları, AB ile entegrasyon gereği yeniden geliştirilmesi ve rehabilite edilmesi gereken bir ulaşım alt sektörü.

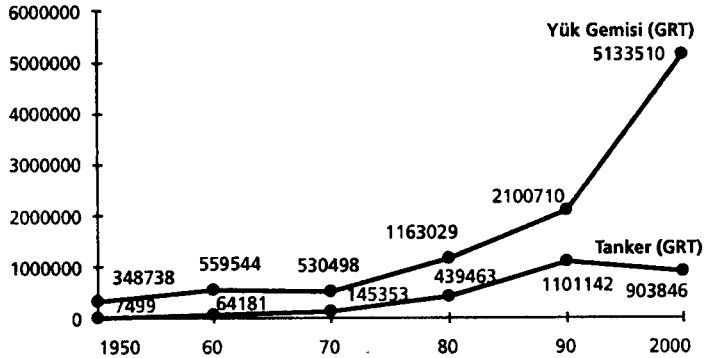
Kısa adı TER olan Trans European North-South Railway projesi ile demiryolları standartlarının yükseltilmesi gerekiyor. Karayollarındaki TEM projesi ile bütünleşen TER projesi, Avrupa ülkelerini birbirine bağlamayı, kombine taşımacılık konseptini hayata geçirmeyi ve böylece tüm ulaştırma sistemlerini birbirine bağlayarak en verimli bileşime ulaşmayı amaçlıyor.

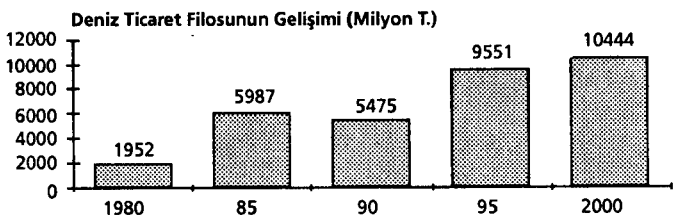
Demiryolları 2002:

- Demiryolu uzunluğu 10.922 km.
- Toplam Lokomotif Sayısı 849 adet
- Yolcu vagonu sayısı 1038 adet
- Yük vagonu sayısı 16.859 adet
- Liman sayısı 7 adet
- Çalışan sayısı 47.212 kişi
- Yolcu kg. (yolcu km.) 35.333
- Yük kapasitesi 9.895 milyon ton

DENİZCİLİKTE YABANCI BAYRAK HÂKİMİYETİ

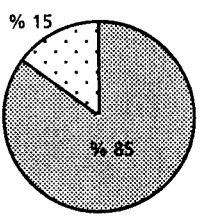

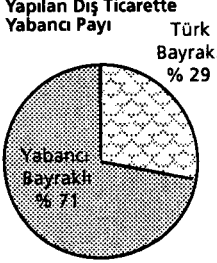
Üç tarafı denizlerle çevrili, 8333 km.'lik sahil şeridine sahip, önemli ulaşım hatlarının odak noktasında yeralan Türkiye, bir deniz ülkesi olmasına karşın, denizciliğin nimetlerinden yeterince yararlanamıyor. Yurt içi yük taşımacılığında karayolları, yüzde 95 payla egemen ulaşım sektörü. Dış ticarette denizyollarının payı yüzde 85 ama yükü yabancı bayraklı gemiler taşıyor. Türk bayraklı gemiler, yükün yüzde 28'ini taşırken yabancı bayraklıların payı yüzde 72'yi buluyor. Bu da yabancı bayraklı gemilere her yıl ortalama 2-2.5 milyar dolar navlun ödenmesi anlamına geliyor. Yabancı bayraklı gemi ile taşımacılık, çoğu kez, dış ticaret yapılan ülke firmalarının bir şartı olarak uygulanıyor. İhracat ya da ithalatı yapan yabancı firma, taşımacılığın biçimini de şartları arasına koyarak navlun gelirinin yönünü belirliyor.

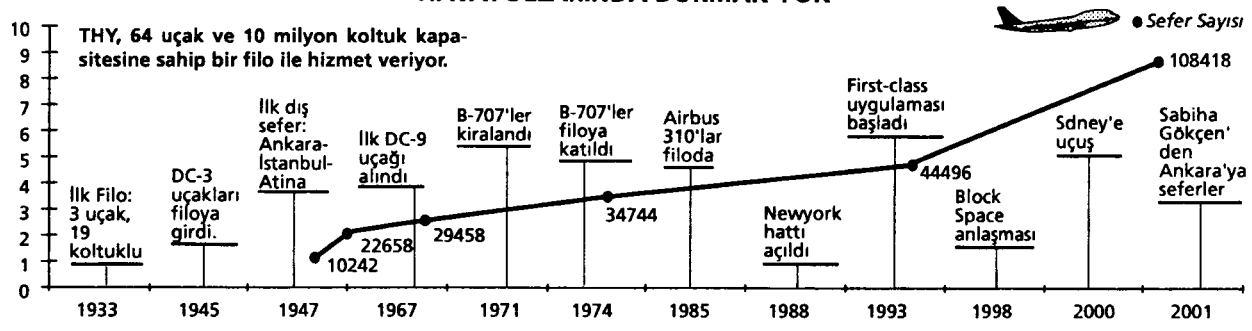
Dış Ticarette Denizyollarının Payı

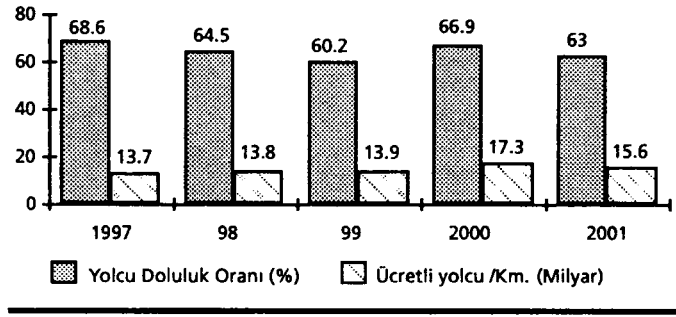

Deniz Yoluyla Yapılan Dış Ticarette Yabancı Payı

HAVAYOLLARINDA DURMAK YOK

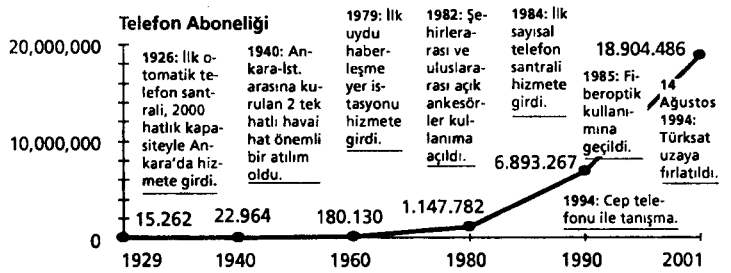

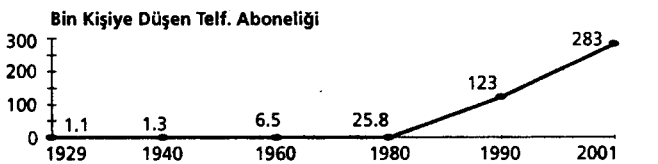
Filo 2002

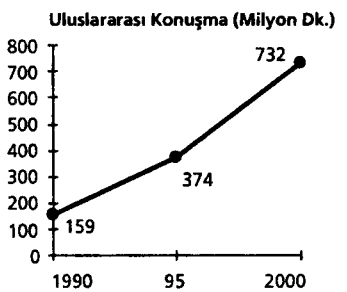
	Adet	*Toplam Kapasite*
A-310-300	5	1048
A-340-300	7	1897
B-737-400	14	2100
B-737-500	2	234
B-737-800	26	4190
RJ-70	3	237
RJ-100	7	693
Toplam	**64**	**10399**

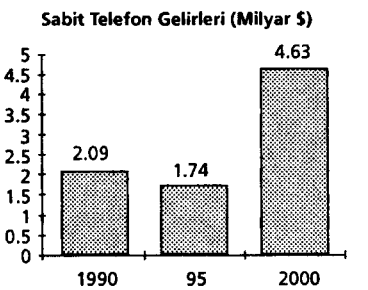
THY, özellikle 1980 sonrasında önemli ölçüde büyüdü. 1990'da özelleştirilmesine karar verilen THY, bu yolda pek mesafe alamadı. Yolcu sayısı 10 milyonu aşan THY'nin uçulan km. açısından yolcu toplamı, 15 milyon 679 yolcu-km.

TELEFONDA ATILIM YILLARI - 1990 SONRASI

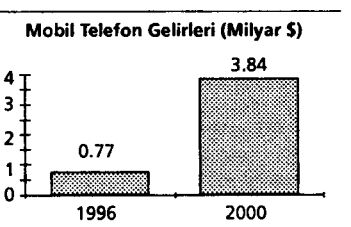

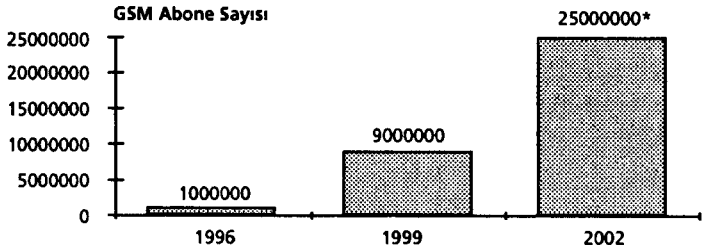

Türkiye, haberleşme sektörüne, özellikle 1990 sonrası büyük yatırımlar yaptı ve hem sabit hem mobil telefon aboneliğinde büyük patlama yaşandı.

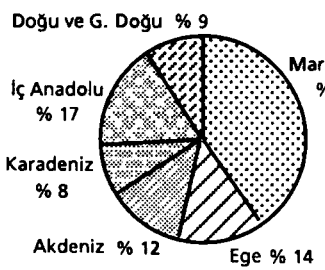
Sabit telefon santral kapasitesi büyük artış gösterdi ve sabit telefonlu abone sayısı 19 milyona ulaştı. Bu telefonların 14 milyonu konutlarda kullanılıyor. Bu, her 1000 kişiye 283 telefon demek. Sabit telefonda abone sayısının artması ve uluslararası konuşmalardaki kolaylıklarla beraber, sabit telefon harcamaları 5 milyar dolara yaklaştı. Cep telefonları için abone harcamaları ise 4 milyar dolara yaklaşmış durumda.

CEP TELEFONU PATLAMASI

** 17 milyon ön ödemeli*

Cep Telefonu Bölgesel Dağılımı, 2002, 25 Milyon Abone

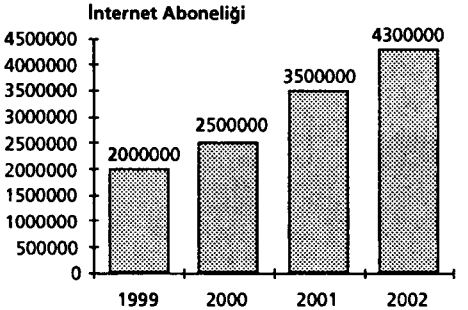

2002 sonunda abone sayısı 25 milyona ulaştı. 17 milyonu ön ödemeli.
İnternet abonesi sayısı ise 4.3 milyon.

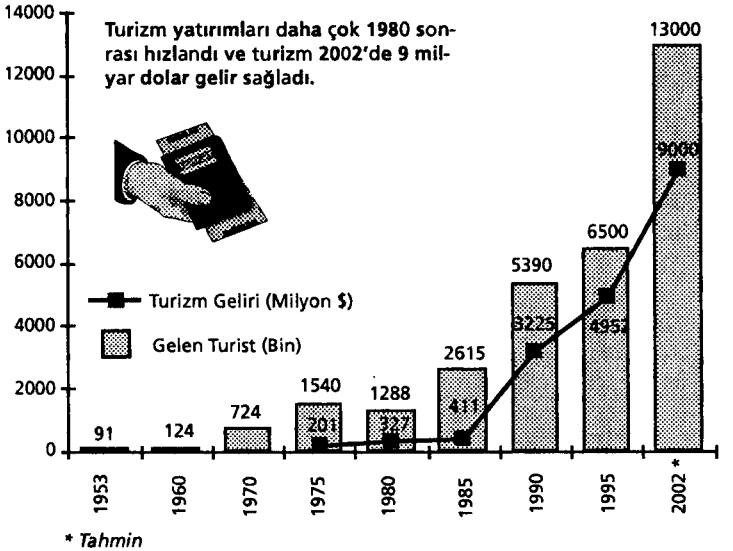
1994 yılında başlayan mobil telefon hizmeti olağanüstü bir ilgi gördü ve 1996'da 1 milyon olan abone sayısı 1999'da 9 milyon, 2002 sonunda ise 25 milyon oldu. Ayda 600 bin abonenin eklendiği mobil telefon piyasasında abonelerin üçte ikisinden biraz fazlası ön ödemeli seçeneğini kullanıyor. Cep telefonu abonelerinin yüzde 40'ı Marmara Bölgesi'nde.

İnternet Aboneliği

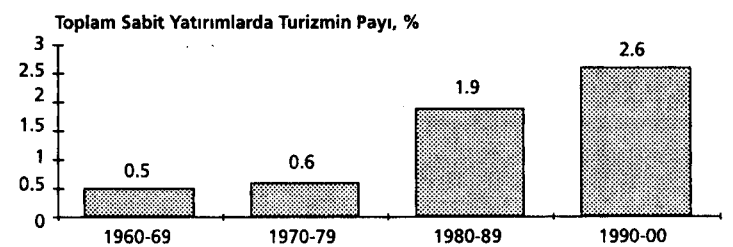

GSM sektöründe firmalar arası büyük bir rekabet yaşansa da sektöre ilk giren Turkceli, 2002'de piyasanın üçte ikisini kontrol ediyordu. Öte yandan internet aboneliği de yaygınlaşıyor. Yılda yaklaşık 1 milyon artan internet aboneliği, 2002 sonunda 4.3 milyonu bulmuştu.

1980 SONRASININ SEKTÖRÜ: TURİZM

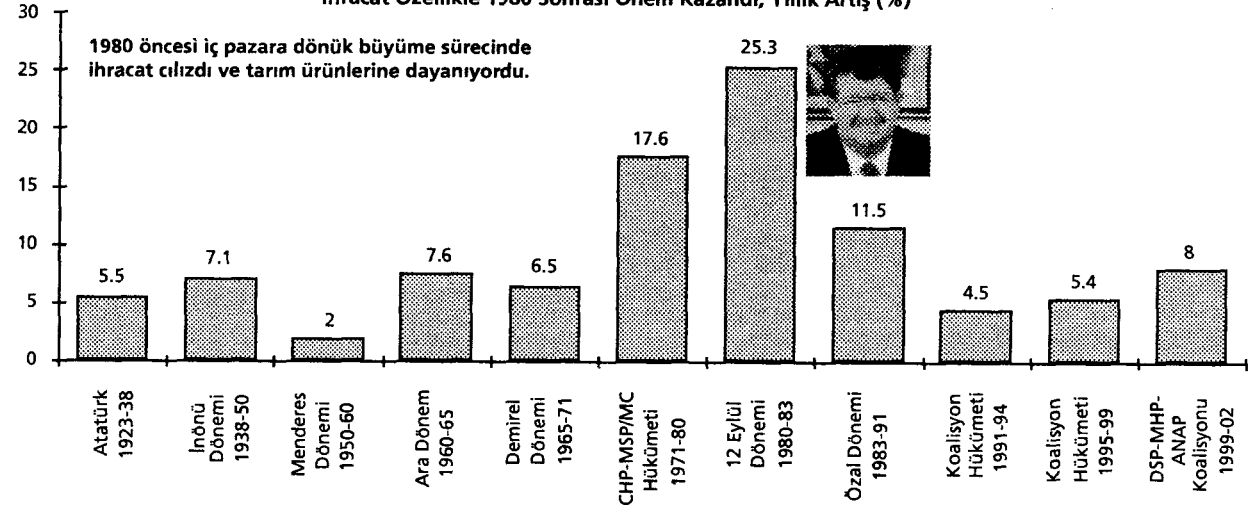
** Tahmin*

Türkiye'nin önemli bir potansiyeli olmakla beraber, turizm yatırımlarına çok geç geçildi. Bunda izlenmekte olan içe dönük ekonomi modelinin sabit kur politikası kadar diğer alanların daha kârlı olması etkili oldu. 1980'lerin ortalarından itibaren, bir dizi devlet teşviki ile turizm yatırımları özendirildi. Turizmin sabit yatırımlar içindeki payı 1980-1989 döneminde yüzde 2'ye, 1990'larda ise yüzde 2.6'ya çıktı. Turistik tesislerin artışıyla turist girişi ve turizm geliri hızlandı. 1985'te 2.6 milyon turist ve 411 milyon turizm geliri söz konusu iken bu sayılar 1995'te 6.5 milyon ve 5 milyara çıktı. 2002'yi ise Türkiye 13 milyon turist ve 9 milyar dolar turizm geliri ile kapadı. Turizm yeni yatırımlara ihtiyaç duyarken eleştiri konusu yapılan ana şey, düşük fiyat politikası idi. 2001 krizi sonrası uygulanan dalgalı kur politikası, reel ücretlerin düşmesi ve iç turizmin gerilemesi ile turizmciler, servislerini Avrupa ve Doğu Avrupa'nın orta sınıfına düşük fiyattan satmaya başladılar ve bu da yoksullaştıran bir turizm etkinliğine yolaçtı.

İHRACAT, 1980 SONRASI HIZLA ARTTI

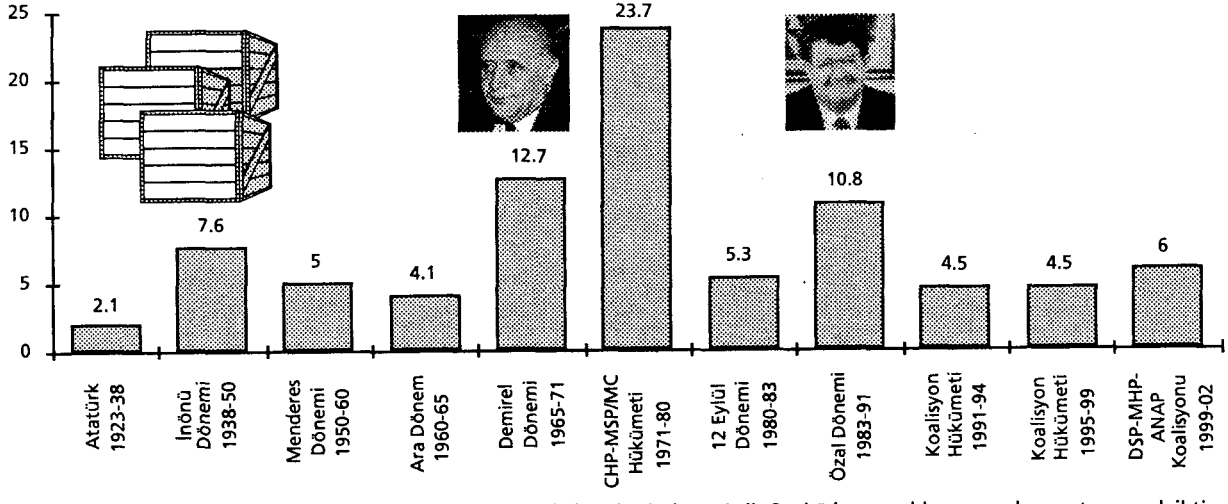
İhracat Özellikle 1980 Sonrası Önem Kazandı, Yıllık Artış (%)

Türkiye ihracatında milat 1980'dir. 1980 öncesi izlenen sabit döviz kuru politikası ve iç pazara dönük büyüme süreci ihracatı, girişimci açısından çekici kılmıyordu. Bu dönemde ihracat, fındık, kuru üzüm, incir ve tütün gibi geleneksel tarım ürünlerinin satışından ibaretti. İthal ikameciliğin 1970'lerin sonlarında sonuna gelinmesiyle, sık sık yapılan devalüasyonlar ihracatı çekici kıldı. Ayrıca devlet, ihracatçıya bir dizi teşvik sağlayınca ihracatta hızlı bir artış yaşandı.

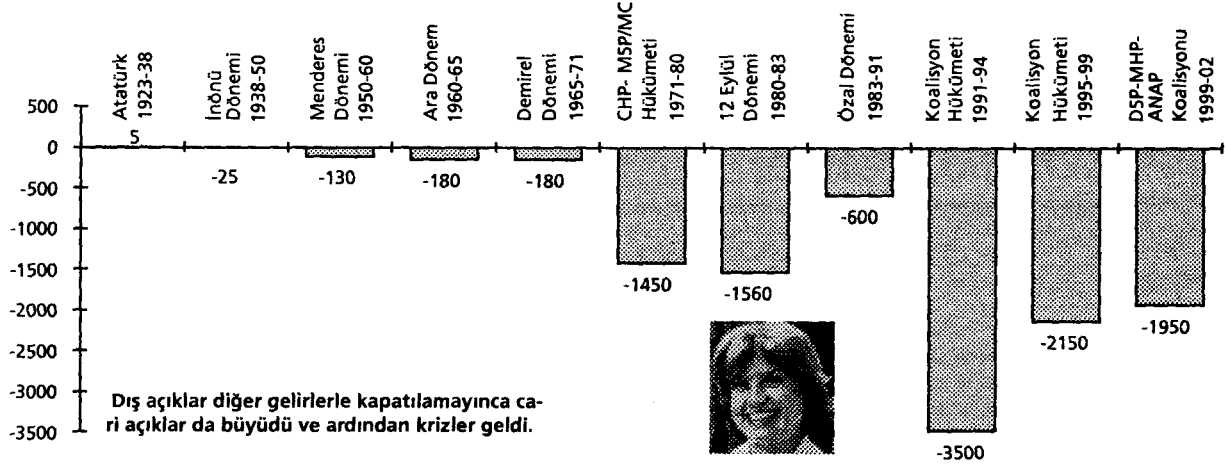
İTHALAT, 1970 SONRASI BÜYÜDÜ

İthalat Faturası, 1970'li Yıllarda Petrol Fiyatları İle Kabardı ve Sanayide Büyüme İle Paralel Arttı, Yıllık Artışlar (%)

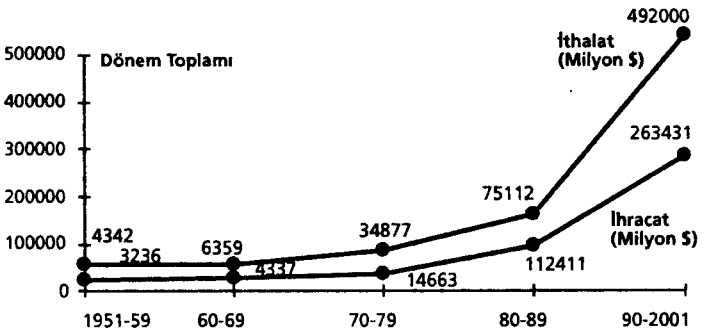
Yüksek büyüme temposu, Türkiye'nin ithalatının artmasını da beraberinde getirdi. Çünkü hammadde, ara malı ve yatırım malı ihtiyacını dışarıdan karşılayan Türkiye, büyüme temposunu büyüttükçe ithalat ihtiyacı da arttı. 1970 sonrası, önce ithal ikameci büyümenin ihtiyacı olan ithalat, 1980 sonrası da, izlenen liberal dışa açılmacı politikaların getirdiği, tüketim mallarını da kapsayan ithalat, büyük miktarlara ulaştı.

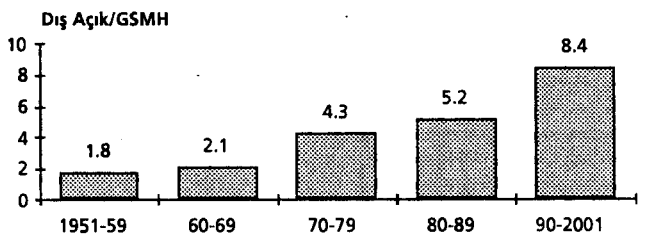
CARİ AÇIK 1980 SONRASI DÖNEMDE BÜYÜDÜ, KRİZLER SIKLAŞTI

1980 sonrası dış ticaret hacmi büyüyen, dünya ile daha çok ticaret yapan Türkiye'nin ithalat giderleri ihracat giderlerinin hep üstünde oldu ve bazı yıllar önemli boyutlara ulaştı. 1980-2000 döneminde ihracat gelirleri ithalat giderlerinin ancak üçte ikisini karşılar boyutta kaldı. Turizm ve işçi gelirleri de açığı kapatmaya yetmeyince cari açık, yıldan yıla artmaya başladı. Borçlanmanın azalmasıyla kriz süreçlerine girildi. 1991-1994 döneminde yaşanan önemli cari açık, beraberinde 1994 krizini getirdi. 1993 yılını 6.4 milyar doları aşan cari açıkla kapatan Türkiye, Çiller döneminde ekonomide yüzde 6.6 oranında küçülme getiren 1994 krizini yaşadı. Bu önemli kriz, yeni borçlanmalarla aşılırken cari açık kronik hale geldi ve 2000 yılında 9.8 milyar doları bulunca 2001'de tarihin en büyük krizi yaşandı.

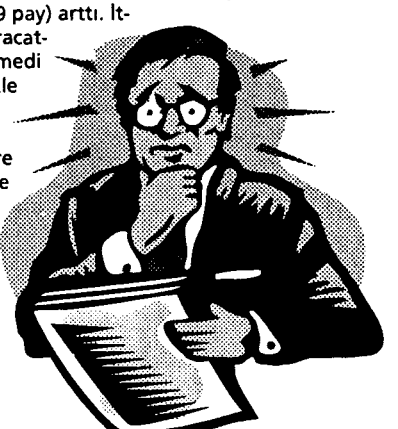
DAHA ÇOK TİCARET, DAHA ÇOK DIŞ AÇIK

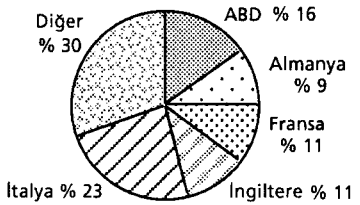

1980 sonrasında dünya ile bütünleşme de arttı, dış açık da.

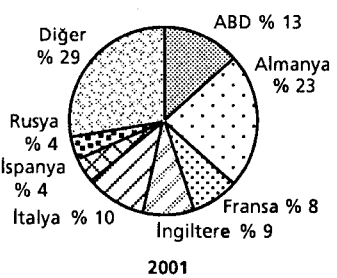
Türkiye'nin dünya ile ticareti, 1980 sonrası hızla arttı. 1980-2000 döneminde ithalat yılda yüzde 13 arttı. Ama yatırım ve ara mallarının yanısıra tüketim malı ithalatı da (toplamda yüzde 9 pay) arttı. İthalattaki bu hızlı artışa karşılık ihracattaki artış, ithalatı karşılamaya yetmedi ve üçte bir gerisinde kaldı. Özellikle 1980'lerin ikinci yarısından sonra dış ticaret makası büyüdü ve dış açık genişledi. Bu açığın milli gelire oranı 1970-1979 döneminde yüzde 4.3 iken, 1980-1989 döneminde yüzde 5.2'ye çıktı ve 1990'larda daha da açılarak yüzde 8.4'ü buldu.

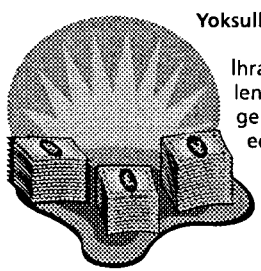
İHRAÇ PAZARLARI NEREDEN NEREYE?

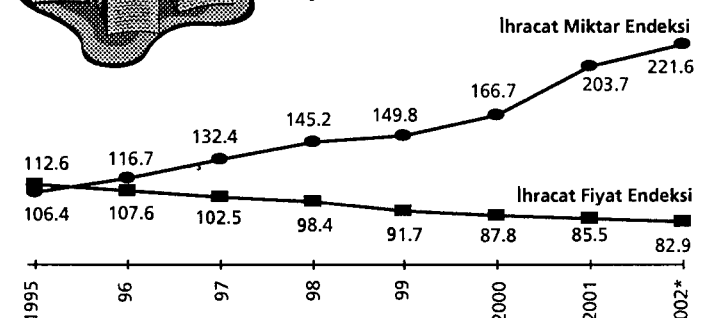
Avrupa'nın ihracattaki önemi arttı. Cumhuriyetin ilk yıllarında İtalya'nın yüzde 35 ile önemli bir ihraç pazarı olduğu görünse de bunun aldatıcı bir durum olduğu belirtilmeli. Türkiye'den göçen azınlık sermayesi İtalya'ya yerleşmişti ve İtalya, reeksport merkezi olarak kullanılıyordu. 1950'lerden sonra AB pazarı ihracatta önem kazanırken, 1980 sonrasında da ihracatın yarısından fazlası AB ülkelerine, özellikle Almanya'ya yöneldi. ABD pazarı da yüzde 15 pay aldı.

Yoksullaştıran İhracat

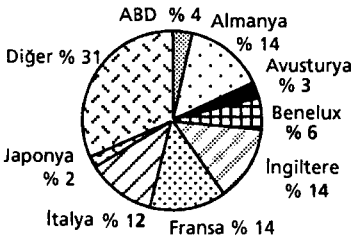

İhracatın 31.2 milyar dolara çıktığı 2001'de ihraç edilen mal miktarı yüzde 22 arttı ama elde edilen döviz geliri yüzde 3 azaldı. 2002'nin ilk yarısında da ihraç edilen mal miktarı yüzde 9'a yakın artmasına karşılık elde edilen döviz geliri yüzde 3 azaldı ve yoksullaştıran ihracat trendi sürdü.

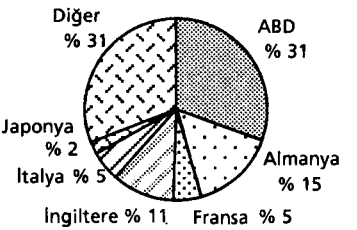

* İlk Yarı

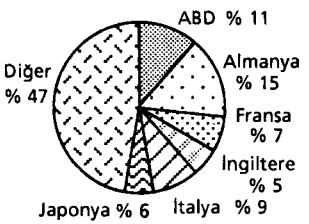
İTHALAT NEREDEN?

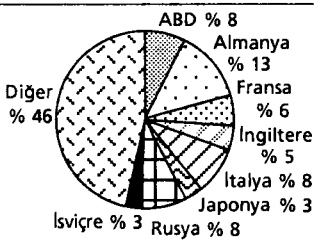
1927

1963

1993

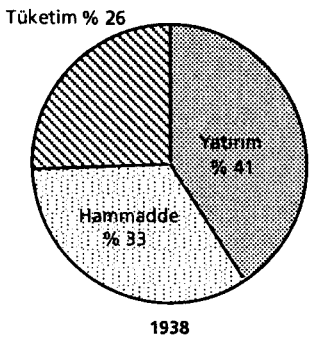
2001

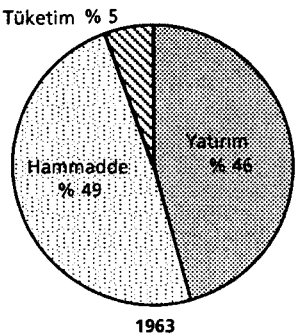
İthalatın yarısı AB'den

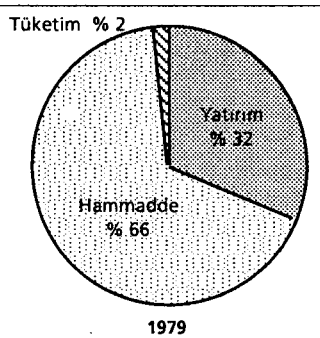

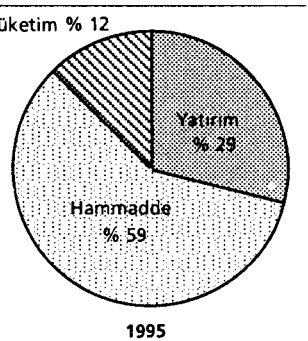
Cumhuriyetin ilk yıllarında ithalat Avrupa ağırlıklıydı; sadece yüzde 4 pay sahibi idi. 1950'lerden 1960'lara ABD, en büyük ithalatçı olarak dikkati çekti. İthalat, büyümenin hızlandığı 1970 sonrasında önem kazanırken, ithalat yapılan ülkeler enerjide Ortadoğu ülkeleri, diğer ürünlerde Avrupa ülkeleri ve ABD ağırlıklı oldu. AB ülkelerinin payı yüzde 45 ila 50 arasında değişirken ABD'nin payının yüzde 8 dolaylarında olduğu görülüyordu. Doğalgaz ithalatından dolayı da Rusya, yüzde 8'e yakın pazar payına sahipti.

İTHALATTA TÜKETİMDEN ARA MALI VE YATIRIM MALINA

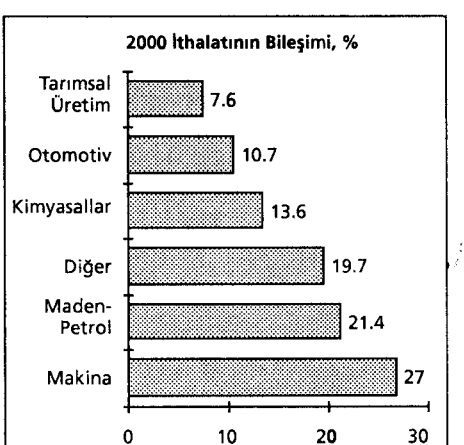

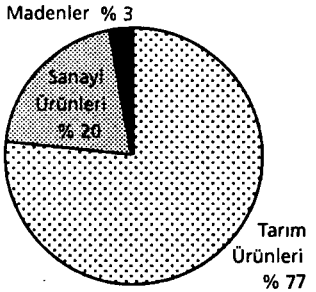

Sanayi ve enerji sektörünün büyümesi ile ara malı ve makine ithalatı arttı.

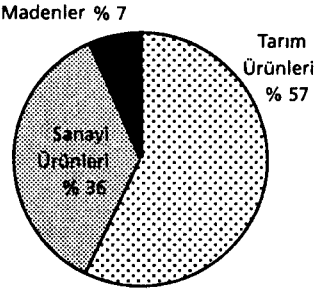
Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye, ithalatının yüzde 26'sı oranında tüketim malı ithal ediyordu. Zamanla tüketim mallarının üretimine geçilince tüketim malı ithalatı yerini ara malı ve yatırım malları ithalatına bıraktı. Ancak 1980 sonrası liberalleşme politikaları ile tüketim malı ithalatı yeniden artmaya başladı ve payı yüzde 12'ye çıktı.

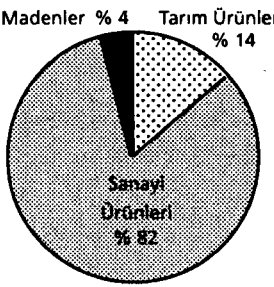
İHRACATTA TARIMDAN SANAYİ ÜRÜNLERİNE

1963

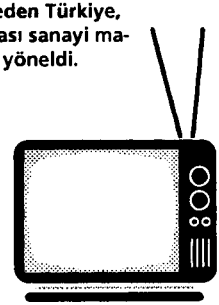

1980

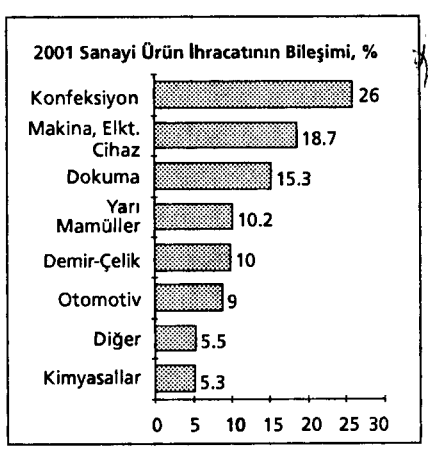
2001

1980 öncesi geleneksel tarım ürünleri ihraç eden Türkiye, 1980 sonrası sanayi malı ihracına yöneldi.

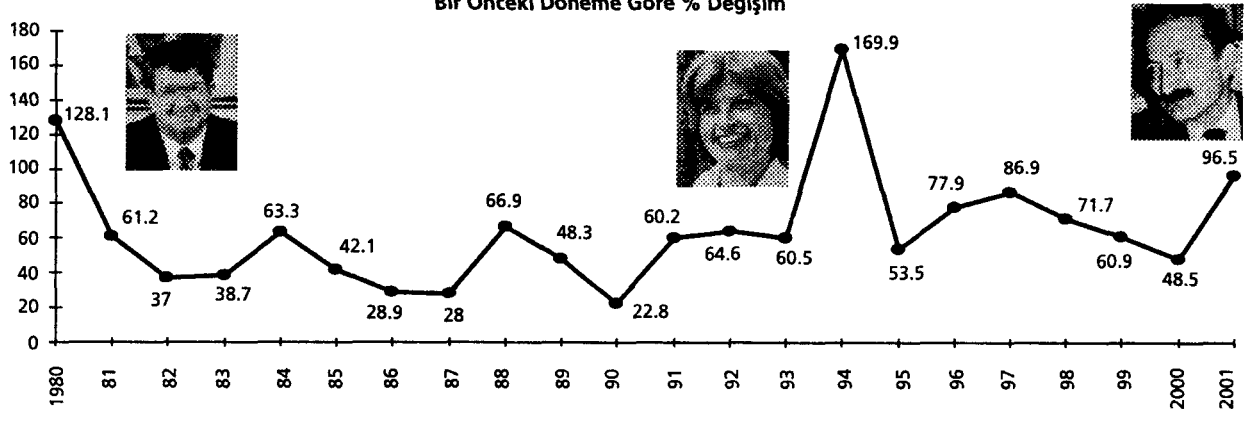
1980 öncesi ihracatı cılız olan Türkiye'nin ihraç kalemleri de üzüm, fındık, incir, tütün gibi tarım ürünlerinden oluşuyordu. 1980 sonrası izlenen kur politikaları ve teşviklerin etkisiyle, sanayi malı ihracatı arttı ve payı yüzde 80'lere kadar çıktı. Özellikle konfeksiyon, toplam ihracatta yüzde 26 gibi önemli bir paya tek başına sahip oldu.

1980, 1994, 2001: DOLARIN PİK YILLARI

Bir Önceki Döneme Göre % Değişim

1980 sonrasında dolar, üç yıl büyük devalüasyonlar yaşadı.

1980 öncesinde belirli aralıklarla gündeme gelen kur ayarlamaları, ya da devalüasyonlar, 1980 sonrası izlenen yeni kur politikaları ile süreklilik kazandı. Ama yine de 1980-2001 arasında üç büyük devalüasyona gidildi. İlki 1980'de yaşanan bu devalüasyonların ikincisi 1994 kriz yılında, üçüncüsü de 2001 kriz yılında yaşandı. Bu devalüasyonların etkisiyle 1980'deki dolar artışı yıllık yüzde 128.1, 1994'te yüzde 170, 2001'de de yüzde 96.5 oldu.

TL'NİN EN ÇOK DEĞER KAYBI 1991-1994 DÖNEMİNDE

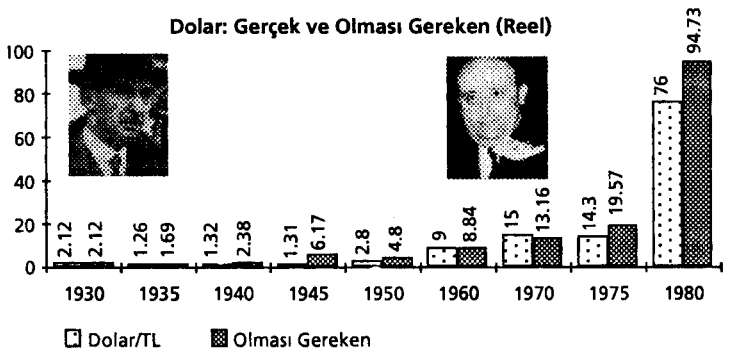
1980 öncesi, içe dönük ve sabit kur politikası izleyen Türkiye'de, kur ayarlamaları çok seyrek yapılırdı ve TL'nin değer kaybı da sınırlı kalırdı. 1980 sonrası izlenen dışa açılmacı politikalarla, enflasyonu izleyen kur artışları, enflasyonun kronik hale gelmesiyle hızlandı. Bu artışlar en çok da DYP iktidarının ağırlıkta olduğu 1991-1994 döneminde yaşandı ve yıllık kayıp yüzde 109'a ulaştı.

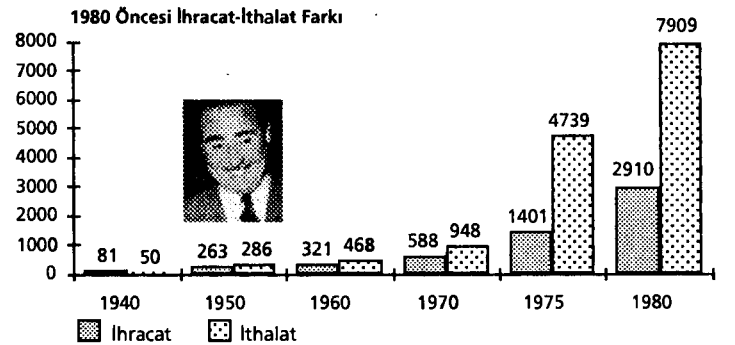
REEL KURDAN UZAKLAŞMA-YAKINLAŞMA

Dış açıkların büyümemesi için döviz kurlarındaki artışın, enflasyonun gerisinde kalmaması önerilir. Buna reel kurdan uzaklaşmamak da denilir. Kur artışları, fiyat artışlarının gerisinde kalırsa, ithalat cazip hale gelir, tersi durum ihracat başta olmak üzere döviz kazandırıcı faaliyetleri özendirir. Türkiye 1980 sonrası, reel kur çizgisine yakın ayarlamalarla ilerlemeyi temel ilke edinse de bazı yıllar, kuru yeterince ayarlamadı ve sonuçta önemli dış açık krizleri yaşadı. Bunlardan en önemlisi 1994 krizi ve 2001 krizi öncesi yaşandı. İlkinde sıcak parayı çekmek için sabit tutulan kur, ikincisinde antienflasyonist programın çıpası olarak kullanıldı ama büyük bir krize neden oldu.

1980 ÖNCESİNİN SABİT KUR DÖNEMİ

Türkiye 1980 öncesinde oldukça muhafazakâr bir kambiyo politikası izledi. Yabancı paralar karşısında TL'nin değeri genellikle yüksek tutuldu. Aşırı değerlenmeler anlık ve yüksek oranlı devalüasyonlar ile eritildi.

1945, 1954, 1958, 1970 ve 1978 yıllarında IMF'nin de telkinleriyle büyük oranlı devalüasyonlar yapılarak aşırı değerlenmenin havası alındı. Döviz kurunu enflasyonun altında tutma, bilinçli bir politika idi. Bu, korunan sanayi için bir tür teşvikti. Düşük kurdan yapılan, hammadde, ara malı ve yatırım malı ithalatı, sanayiciye bir tür koruma sağlıyordu. Ama, bu arada ihracata bir çekicilik getirmiyor, dolayısıyla ihracat düşük kalırken ithalat artıyordu. Nitekim, büyümenin hızlandığı yıllarda ihracat ile ithalat farkı büyümeye başladı.

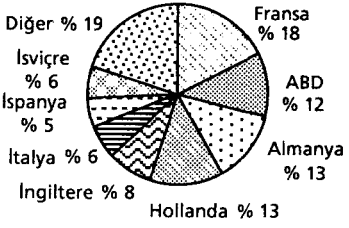
1960'ta açık 147 milyon dolar iken 1970'te 360 milyon dolar, 1975'te 3 milyar 338 milyon dolar, 1980'de de yaklaşık 5 milyar dolar oldu.

1980 sonrasında Türkiye, sabit kur politikasını terkedip, günlük ayarlamalara dönük bir politikaya yöneldi.

YABANCI SERMAYE ÇEKMEDE HEDEFLERE ULAŞILAMADI

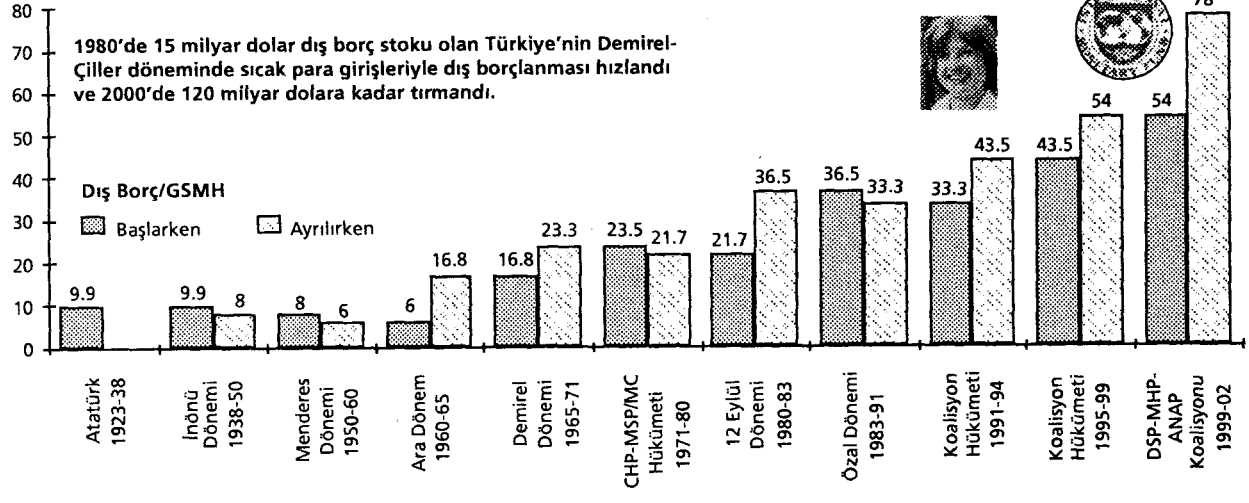
Yabancı Sermaye İzinlerinin Ülkelere Göre Dağılımı

Türkiye, 1980 öncesi de sonrası da arzuladığı miktarda yabancı sermaye girişi gerçekleştiremedi.

Türkiye, ihtiyacı olan sermaye eksikliğini gidermede yabancı sermaye girişine hep umut bağladı ama hem 1980 öncesi hem sonrası hedeflerine ulaşamadı. 1980 öncesi gelen yabancı sermaye, miktar olarak sınırlı olmakla beraber gelişmenin dinamiğini belirlemede etkili oldu. 1980 sonrası gelenler, genel eğilime bağlı olarak sanayi yerine hizmet sektörünü tercih ettiler. Yine de girişler çok sınırlı kaldı. Dünyada yabancı yatırımlar 2000'li yıllarda yılda 1 trilyon doları bulurken Türkiye yılda ancak 1 milyar dolar yabancı sermaye çekebildi. Son yıllardaki girişlerde de GSM sektörü ve finans eldeğiştirmeleri etkili oldu.

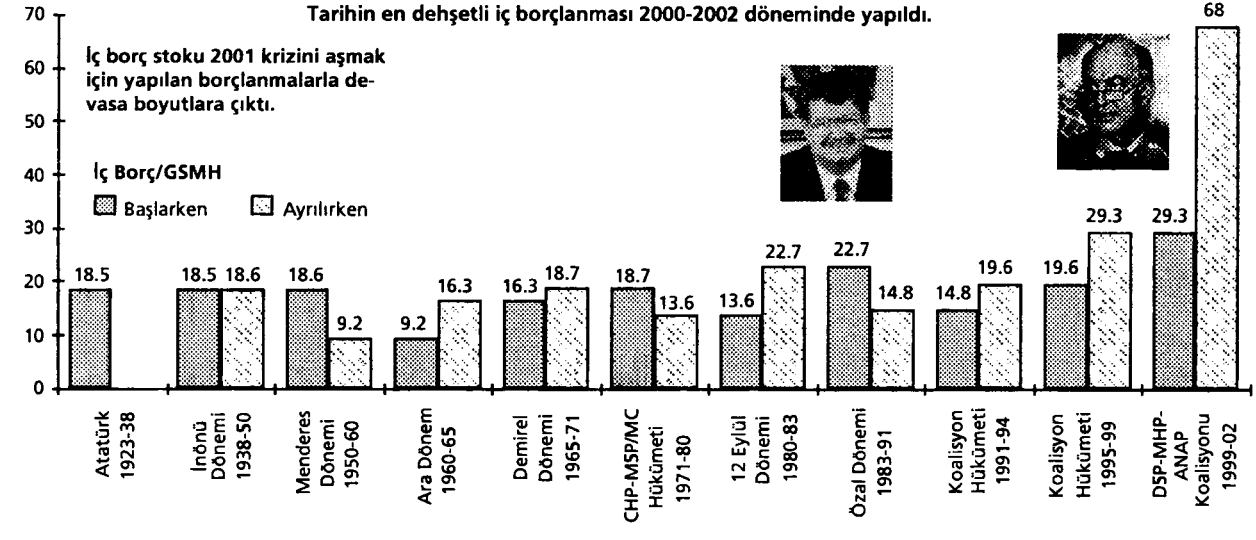
DIŞ BORÇTA RESMÎ KREDİLERDEN SICAK PARAYA

Türkiye'nin 1980 öncesi dış borçları, Dünya Bankası ve IMF gibi resmî kuruluşlardan yaptığı borçlanmalardan ibaretti ve bunlar üretime, projeye verilen kredilerdi. 1980 sonrasında kısa vadeli borçlanmalara ve global finans kuruluşlarından borçlanmalara gidildi. Özellikle 1990 sonrası kısa vadeli sermaye hareketlerini çekmek için sabit kur politikası izlendi ve 1991-1994 döneminde dış borçların milli gelire oranı yüzde 43'e çıktı. 2000-2001 krizinde yapılan dış borçlanmalar ise IMF'den gelen kredilerle sınırlı kaldı ve çoğu, finans krizini aşmak için kullanıldı. 2002'de dış borçların milli gelire oranı yüzde 78'e çıktı.

İÇ BORÇLANMA 1990 SONRASI HIZLANDI

Tarihin en dehşetli iç borçlanması 2000-2002 döneminde yapıldı.

İç borçlanma, devlet bütçesi ve diğer kamu açıklarının büyümeye başladığı 1980 ortalarından itibaren hızlandı. Vergi yerine iç borçlanmayla kaynak bulmaya yönelen iktidarlar, savurganlık, rüşvet, hortumlamalar, savaş ve popülizm ile büyüyen kamu açıklarını kapatmak üzere, yüksek faizlerle borçlandıkça, iç borç kartopu gibi büyüdü. 2001 finans krizinde kamu bankalarını ve batık bankaları kurtarmak için yapılan iç borçlanmalarla stok, milli gelirin yüzde 68'ini buldu.

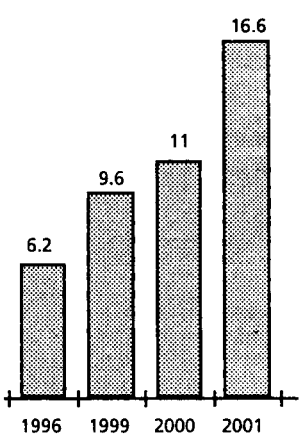
DIŞ BORÇ ANAPARA VE FAİZİ, MİLLİ GELİRİN YÜZDE 17'SİNE ÇIKTI

Dış Borç Anapara ve Faizi (Servisi), Milyon $

Dış borç ana para ve faizlerinden oluşan dış borç servisi, milli gelirin yüzde 17'sine çıkarken, ihracattan elde edilen gelirle bu ödemenin ancak üçte ikisi karşılanabilir.

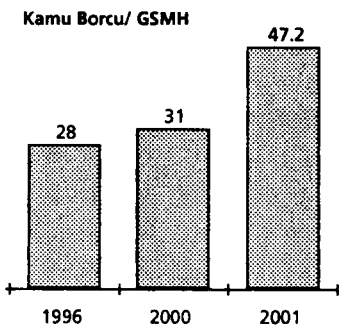
Dış Borç Servisi/GSMH

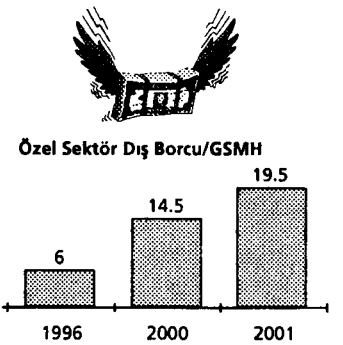

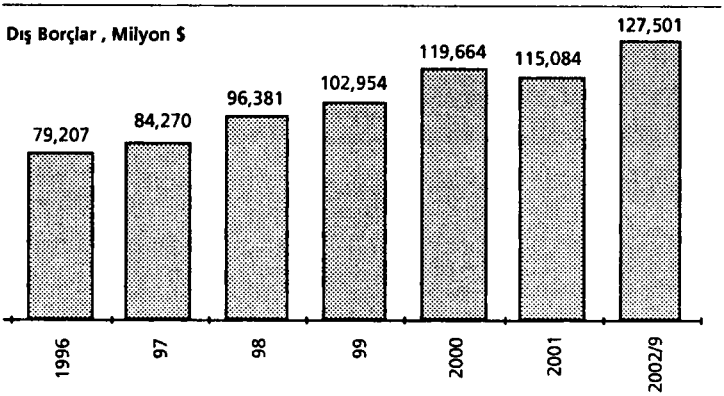
Dış Borç Servisi İhracatın Ne Kadarı, %

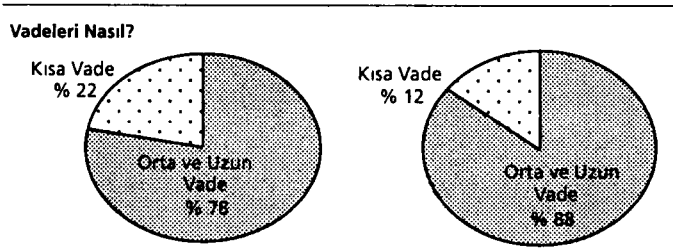

ÖZEL SEKTÖRÜN DIŞ BORÇ YÜKÜ DE ARTTI

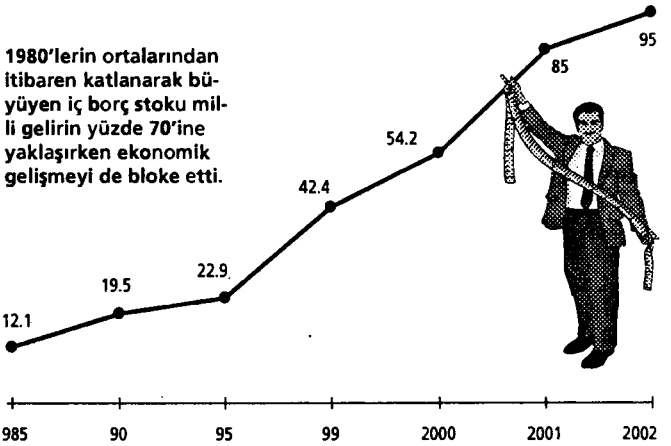

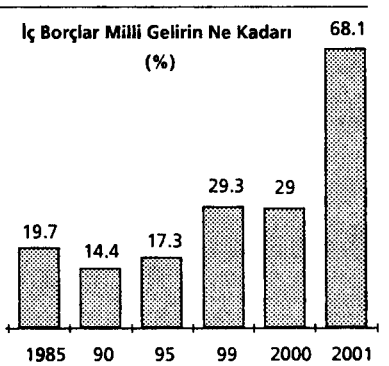
127 milyar doları aşan dış borçlanmanın önemli bir kısmı, özel sektöre ait. Dış borçlarda kısa vadeli olanların payı bir ara dörtte bire yaklaşırken izleyen yıllarda azaldı. Dış borçlanma özel kesimin de sırtında yük. Bankaların ve firmaların dış borçları, milli gelirin yüzde 20'sine yakın.

İÇ BORÇLARI ÇEVİRME TELAŞI

İç Borçların Dolar Bazında Artışı, Milyar $

1980'lerin ortalarından itibaren katlanarak büyüyen iç borç stoku milli gelirin yüzde 70'ine yaklaşırken ekonomik gelişmeyi de bloke etti.

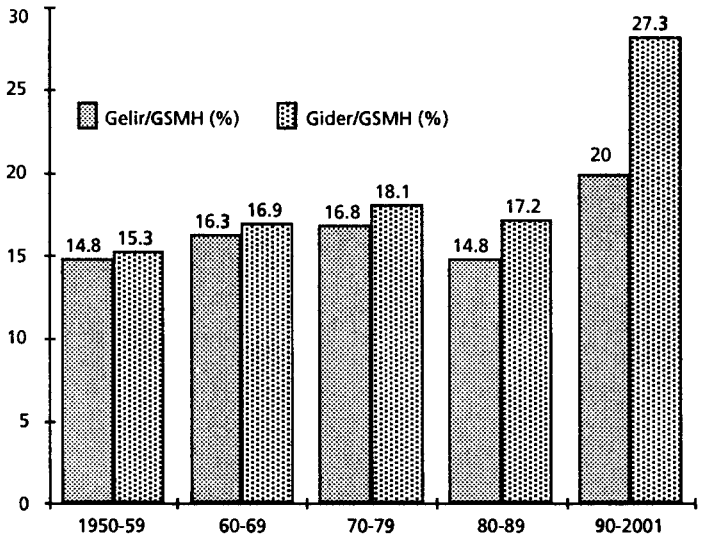
1985 yılından itibaren hızlanan iç borçlanma, 1989 yılından itibaren sıcak para da denilen kısa vadeli sermaye hareketlerine iç borçlanmanın nimetlerinden yararlanma olanağı tanındıktan sonra fren tutmadı ve 2001 krizinde gelen yük ile 95 milyar dolara çıkarken milli gelirin de yüzde 68'ine ulaştı.

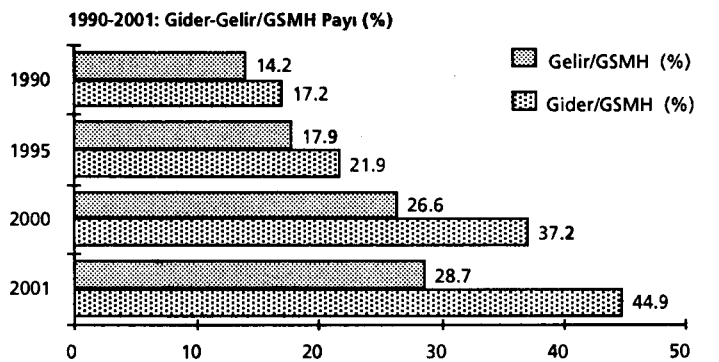
İç borç yükünün her geçen yıl artması, bir yandan ortalama borçlanma vadesini kısaltarak reel ekonomide planlama ufkunu kısıtlarken diğer yandan da artan reel faizler, kaynakların reel sektörden finansal sektöre aktarımına, bu da üretim eşiğinin aşınmasına, rantiyeliğin özendirilmesine yolaçtı.

1998'de milli gelirin 9.4 oranında bir büyüklüğü olan kamu kesimi borçlanma gereği, azalmak yerine hızla arttı ve 2001 krizinin getirdiği ek borç ve faizlerle borçlanma ihtiyacı milli gelirin yüzde 15.9'una çıktı.

2001 sonunda 122.2 katrilyon TL olan iç borç stoku, 2002 Ağustos'unda 137 katrilyon TL idi. IMF'nin 7 Şubat 2002'de verdiği kredi, iç borçlanmada kullanılsa da, iç borç stoku artış gösterdi, 2001'deki 85 milyar dolarlık yük, dolar bazında 95 milyar dolara çıktı.

DEVLETİN GELİRİ AZALDI, GİDERİ ARTTI: AÇIK BÜYÜDÜ

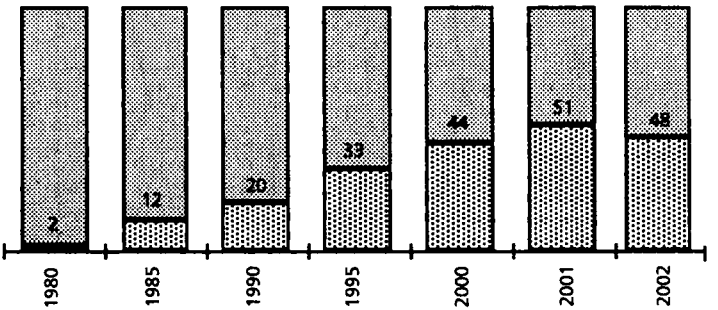

1980 öncesi devletin gelir ve gideri birbirine yakın gerçekleşirken 1980 sonrası büyük açıklar verilmeye başlandı.

1980 sonrası devleti küçültme iddiası ile vergi gelirleri azaltılınca kamu gelirlerinin milli gelire oranı yüzde 15'e kadar düştü. Buna karşılık devlet harcamaları, özellikle iç borç faiz ödemeleri ile hızla büyüdü. Özellikle 1990'ların ikinci yarısında iç borç faizleri devasa boyutlara çıktı ve devlet harcamalarının milli gelire oranı 2001 kriz yılında yüzde 45'e kadar tırmandı.

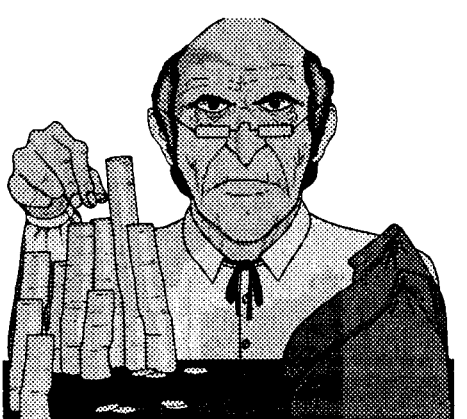
FAİZİN ÖNLENEMEYEN YÜKSELİŞİ

Bütçedeki Payları (%)

	Cari Harcamalar	*Faiz*	*Yatırım*	*Diğer Transferler*
1980	46	2	17	35
1985	39	12	21	28
1990	49	20	15	16
1995	37	33	5	25
2000	29	44	5	22
2001	25	51	5	19
2002	26	48	5	21

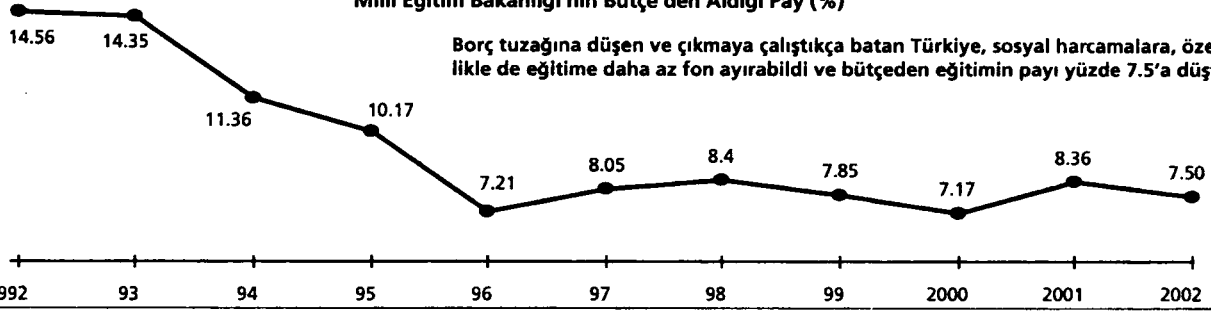
Faiz giderleri toplam bütçede 1980'de yüzde 2 pay sahibi iken 1990'da yüzde 20'ye çıktı. Sonra da daha çok büyüdü ve bütçenin yarısını aşkın kısmı faiz ödemelerine gider oldu. Buna karşılık devlet, yatırımcı özelliğini kaybetti, memurlara ve diğer transfer harcamalarına daha az kaynak ayırmak zorunda kaldı.

100 FAİZE, 13 EĞİTİME

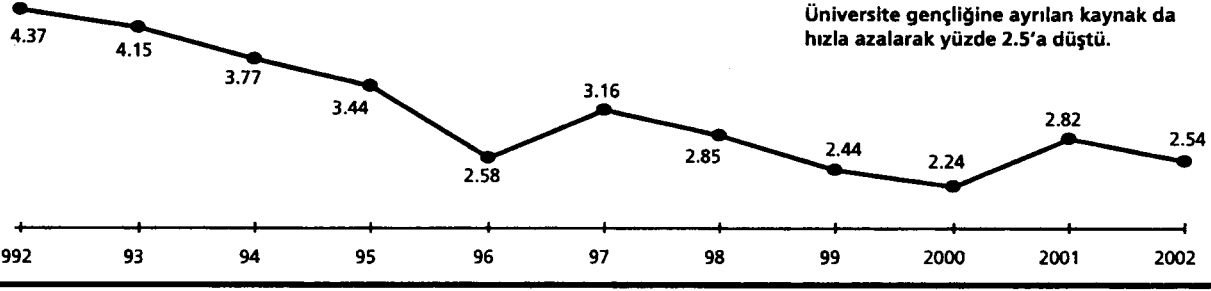
Milli Eğitim Bakanlığı'nın Bütçe'den Aldığı Pay (%)

Borç tuzağına düşen ve çıkmaya çalıştıkça batan Türkiye, sosyal harcamalara, özellikle de eğitime daha az fon ayırabildi ve bütçeden eğitimin payı yüzde 7.5'a düştü.

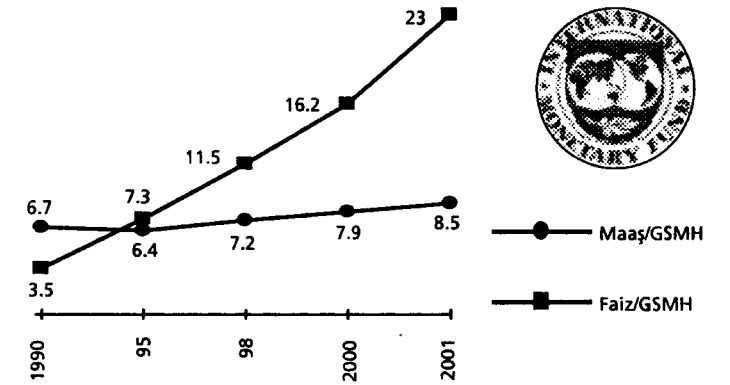
YÖK'ün Bütçe'den Aldığı Pay, %

Üniversite gençliğine ayrılan kaynak da hızla azalarak yüzde 2.5'a düştü.

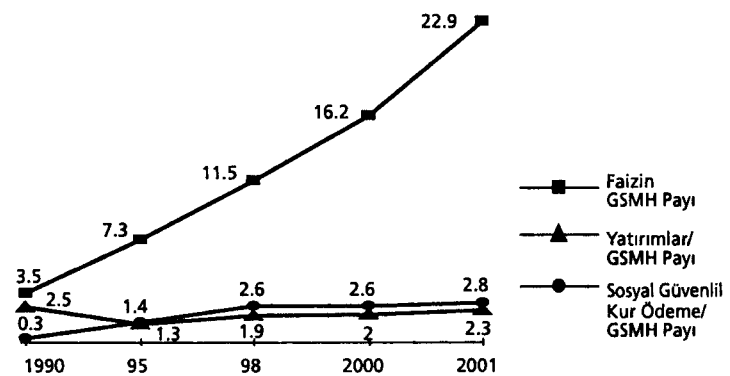

FAİZ GELDİ; YATIRIMCI, SOSYAL DEVLET GİTTİ

Faizler Maaşları Üçe Katladı

Vatandaşın vergisi faize gitti, hizmet olarak geri dönmedi.

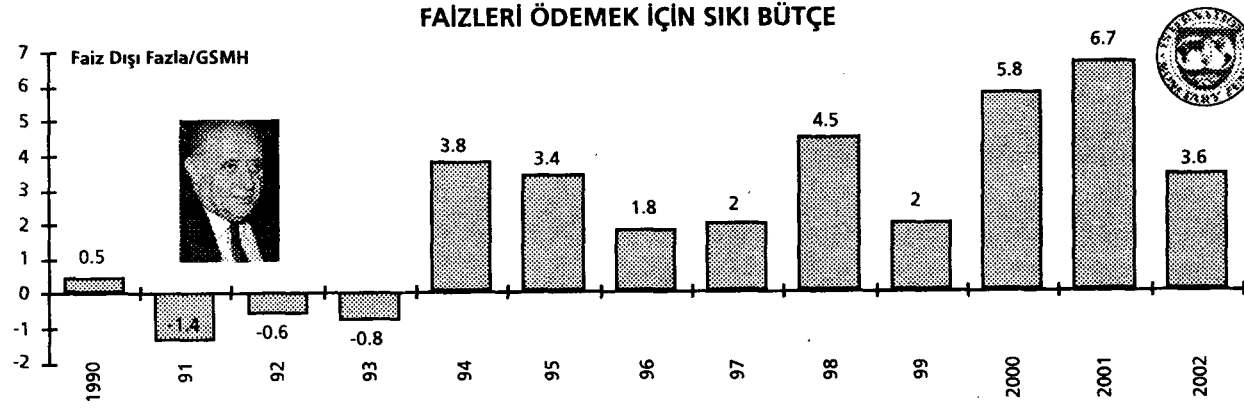
Özellikle 2000 başlarında uygulanmaya başlanan ancak 2001 krizine yolaçan IMF programı sonucu, bütçede faizlerin yeri büyüdü ve devletin memurlara karşı eli sıkılaştı, yatırım harcamalarının payı iyice kısıldı, sosyal güvenlik kurumlarına yapılan transferler hızla azaldı.

MEMURA, EMEKLİYE BÜTÇEDEN DAHA AZ PAY (%)

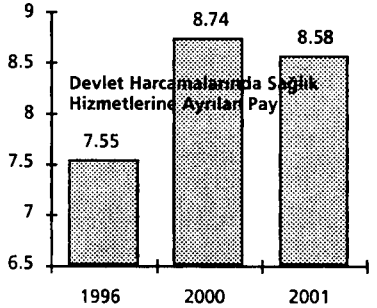
Özellikle 1990 sonrası bütçede faizin payı arttıkça, maaşlar ve emeklilerin yararlandığı sosyal güvenlik transferlerinde azalmalar görüldü. Memurların bütçeden aldığı pay 1992'de, Demirel iktidarında yüzde 42'ye yaklaştıktan sonra izleyen yıllarda hızla azaldı ve 2001 kriz yılında yüzde 17'ye geriledikten sonra 2002'de yüzde 21.2 oldu. SSK, Emekli Sandığı gibi kuruluşlara yapılan transferlerin de payı, 2001 kriz yılında azaldıktan sonra 2002'de eski düzeyine yaklaştı.

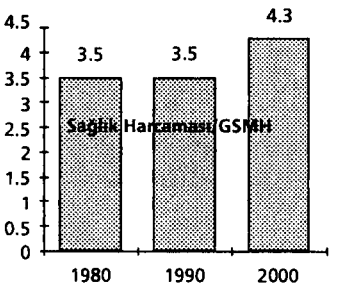
FAİZLERİ ÖDEMEK İÇİN SIKI BÜTÇE

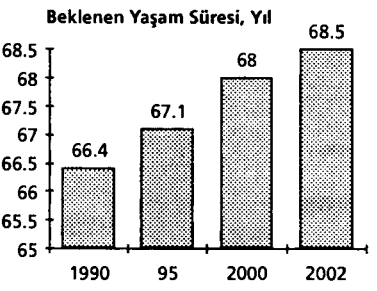

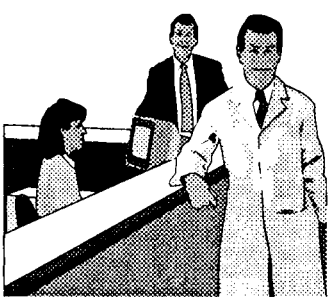
Faiz dışı fazla, toplam gelirlerle faiz harcamaları dışındaki diğer harcamalar arasındaki farktır. Bütçe toplamda açık verse dahi, bütçe açığı faiz harcamalarından daha düşükse, faiz dışı fazla veriliyor demektir. Daha açık bir ifadeyle, faiz dışı fazla verildiğinde, vadesi gelen borçlar yeniden borçlanarak ödeniyor. Borçların faizlerinin ise bir kısmı yeniden borçlanılmak zorunda kalınıyor. Kalanı gelirlerle karşılanıyor. Faiz dışı "fazla" yerine açık verilen Demirel-Çiller döneminin yükü, izleyen, yıllara aktarıldı.
2000'lerde IMF ile uzlaşılan yeni standby düzenlemesi çerçevesinde tüm kamu sektöründe elde edilecek faiz dışı fazlanın milli gelirimize oranının yüzde 6.5 olması kabul edilmişti. Bu hedefe kemerler sıkılarak 2001'de ulaşıldı, 2002'de ise yüzde 5.7'lik hedef tutturulamadı; oran, yüzde 3.6'da kaldı.

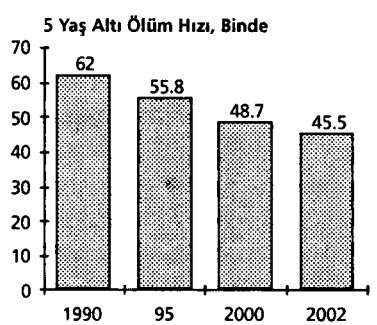
BÜTÇEDEN SAĞLIĞA AYRILAN PAY ARTMIYOR

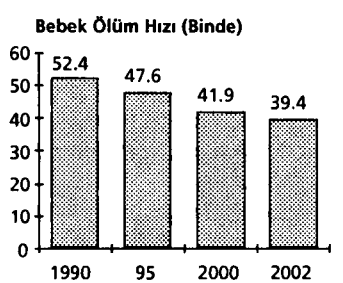

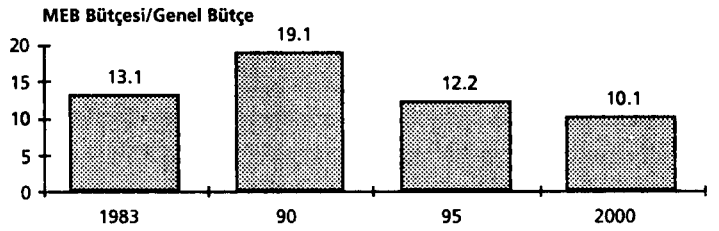

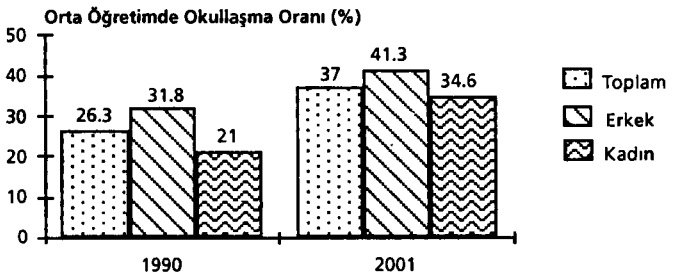

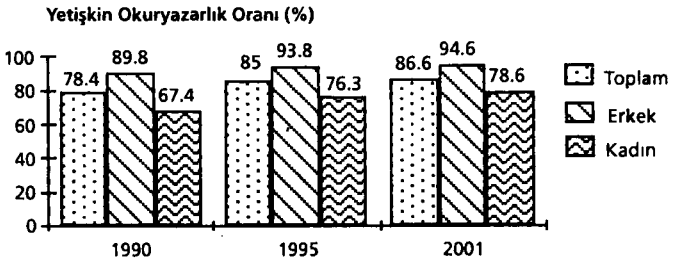

Son yılların bütçelerinde sosyal harcamalar yeterince artmıyor. Örneğin sağlık harcamalarının milli gelire oranı 1980'den 2000'e ancak milli gelirin yüzde 3.5'undan yüzde 4.3'üne çıkabildi. Konsolide bütçeden Sağlık Bakanlığı'nın aldığı pay yüzde 8.5 dolayında. Sağlığa ayrılan bütçe kısıtlı kaldıkça yaşam kaltesinde de önemli gelişmeler yaşanmıyor. Çocuk ölümlerinde Türkiye, çağının gerisinde bir ülke.

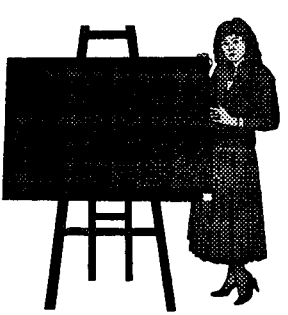
BÜTÇEDEN EĞİTİME AYRILAN PAY DA AZALDI

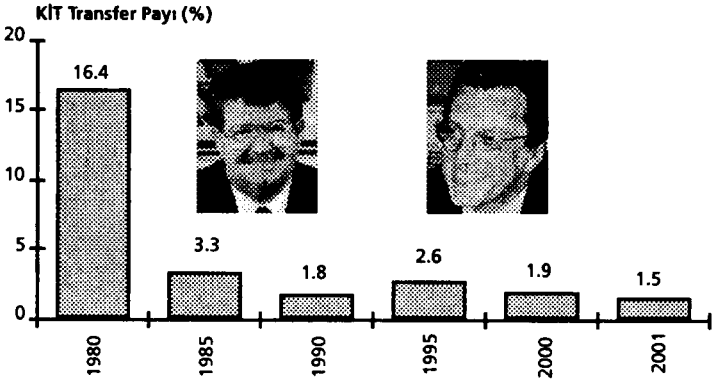

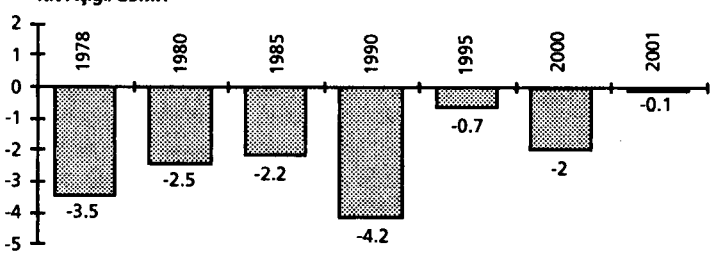

Faizin bütçedeki hükümranlığından önce eğitim, konsolide bütçeden aldığı payı 1990'da yüzde 19'a kadar yükseltmişti. Ama izleyen yıllarda faiz egemen oldukça, eğitime bütçeden ayrılan pay da azaldı ve yüzde 10'lara kadar geriledi.
Sekiz yıllık zorunlu eğitimin etkisiyle orta öğretimde okullaşma oranı 2000'lere doğru yükseldi. Okuryazarlık oranı görece artsa da kadınların okuryazarlığında tempo yavaş. Kadınların yüzde 22'si hâlâ okuryazar değil.

KİT'LERE 1980 SONRASI TASFİYE

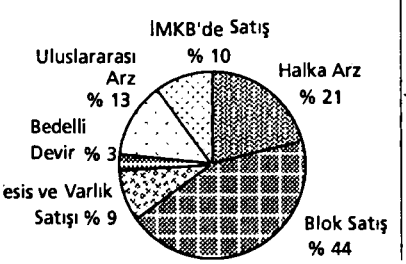
KİT'ler, Cumhuriyetin ilk yıllarında kalkınmanın lokomotifiydi. 1980'lere kadar da sermaye birikimi sürecinin önemli bir kaldıracı oldu. Ancak, 1980'e doğru açıkları büyüdü. Bunda, özel kesime düşük maliyetli girdi üretme görevinin yanısıra, siyasi iktidarların arpalığı olarak kullanılmalarının da etkisi oldu. 1980 sonrasında farklı misyonlarla donatılıp, üretime ve istihdama katkıları ile sosyal rolleri korunmak yerine tasfiye yoluna gidildi. 1980'lerde dünyada esen anti-devletçi, liberal rüzgârların etkisiyle KİT'ler, etkisizleştirilmeye başlandı. Önce, sanayiden uzaklaştırıldı, ardından özelleştirme operasyonuna tâbi tutuldu.
KİT'lere bütçeden transfer, 1980'de yüzde 16.4 gibi önemli bir orana ulaşmıştı. İzleyen yıllarda, hem "görev zararı" adı altında KİT'lerin dağıttığı rantlarda kısıtlamaya gidildi, hem de KİT'lerin ürünlerine zamlar anında yansıtılarak kendi kendilerini finanse eder duruma getirildiler. Özelleştirmeler sonrası elde kalan KİT'lerin açıkları ise, 1990 başında yükseldi ancak izleyen yıllarda maliyet artışları fiyatlara yansıtılarak azaltıldı.

KİT'LERİ ÖZELLEŞTİRMEDE BAŞARISIZ DENEYİM

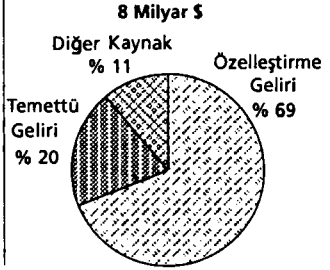
Yıllar İtibariyle Özelleştirme, Milyon $

Yöntemler İtibariyle Özelleştirme

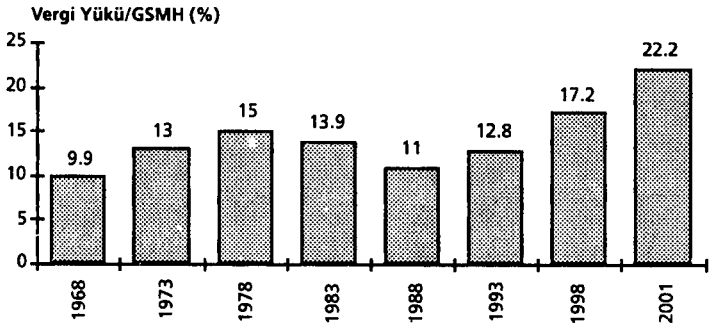

85-2001: Özelleştirme Geliri: 8 Milyar $

1985' te başlatılan özelleştirme serüveni, birçok nedenle başarısız bir deneyim oldu. 1985'ten 2001'e ancak 8 milyar dolarlık bir özelleştirme yapılabildi. Ancak, özelleştirmeden elde edilen gelirin sadece üçte biri Hazine'ye gelir olarak girdi. Diğer üçte ikisi, tanıtım ve danışmanlık hizmetleri, personel tazminatları, özelleştirme kapsamındaki KİT'leri rehabilite etme gibi gerekçelerle harcandı. Birçok isabetsiz özelleştirmeye gidildi. Özellikle azgelişmiş yörelerdeki et ve süt KİT'lerindeki özelleştirmeler bu bölgelerin refah düzeyini geriletti. Özelleştirmelerde bir dizi kayırmacılık, usulsüzlük iddiaları ortaya atıldı. Özellikle kamu bankalarının özelleştirilmelerinde mafya-siyaset ilişkisinin değişik örnekleri sergilendi ve karışanlar mahkemelik oldu.

VERGİ YÜKÜ: ARTTI AMA YETMEDİ

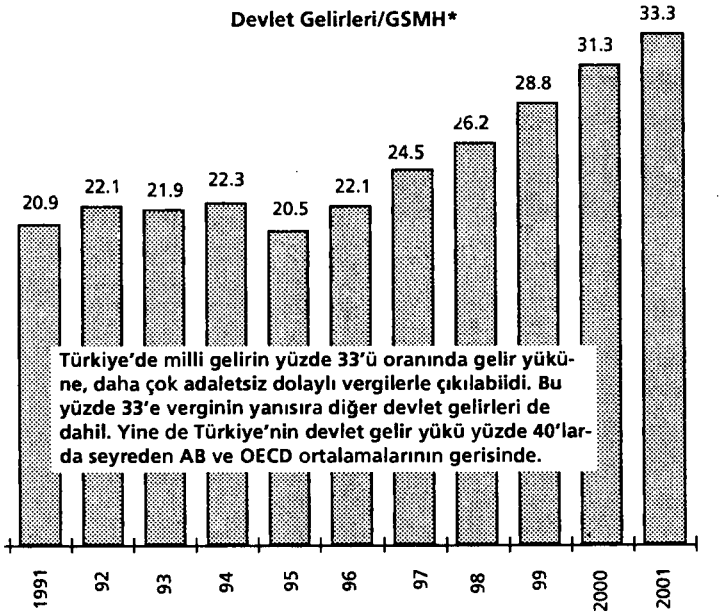
	Vergi Geliri (Milyar TL, Cari F.)	*GSMH (Milyar TL, Cari F.)*
1968	16.2	163.8
1973	51.9	399
1978	246.4	1.646.0
1983	1.934.0	13.933.0
1988	14.231.0	129.175.0
1993	264.272.0	1.997.332.0
1998	9.228.596.0	53.518.331.0
2001	39.767.892.0	179.480.077.0

Türkiye'de milli gelirin vergiye dönüşen kısmı 1960'ların sonlarında yüzde 10 dolaylarındaydı. Bu sonuçta, tarımın ekonomide ağırlığının sürüyor olması ve tarımın vergilendirilmesindeki güçlükler önemli bir etkendi. 1970'lerde hem tarım dışı kesimin milli gelirdeki payının artması hem de yasal düzenlemelerde milli gelirde verginin payı anlamına gelen pür vergi yükü biraz daha arttı ve yüzde 15'leri buldu.

Ancak 1980'lerde izlenen liberal politikalarla vergiyi azaltma yoluna gidilince vergi yükü yüzde 10'lara kadar indi. Ne var ki, bu durum iç borçlanmayı tetikleyince, tekrar vergiye dönüş başladı ve vergi yükü 1990'larda yeniden yükseldi. 2000'lerde yüzde 20'nin üstüne çıktı. Buna rağmen, kamunun finansman ihtiyacına vergiler yeterli gelmedi. Sadece vergi gelirleri ile borç faizi ödemek bile imkânsız hale geldi.

DEVLET GELİRLERİ YETERSİZ, YÜK ADALETSİZ

** Vergi Gelirleri+ Mahalli İdare Vergi ve Payları+ Fonların Vergiye Bağlı Gelirleri+ Parafiskal Gelirler/GSMH*

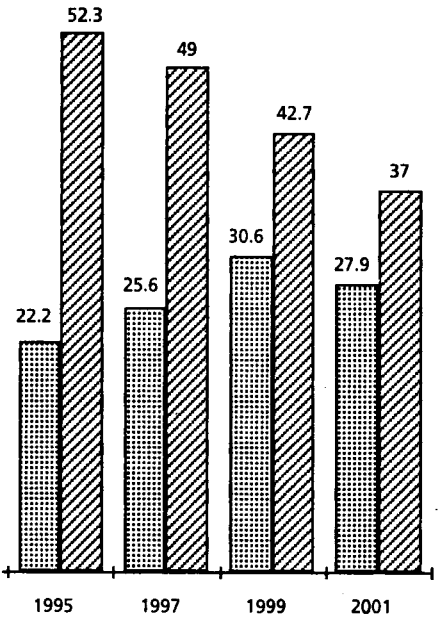
OECD ve AB'de "Vergi Yükü" Ne Kadar?
2000, %

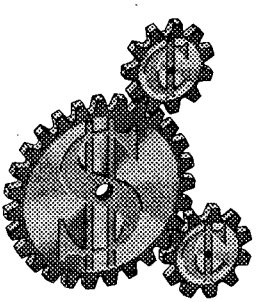
TÜRKİYE	31.3
İsveç	52.2
Fransa	45.8
Belçika	45.7
İtalya	43.3
Norveç	41.6
Çek Cum.	40.4
Almanya	37.7
Yunanistan	37.1
İspanya	35.1
OECD Ort.	37.3
AB Ort.	41.7

Türkiye'de devlet gelirleri yükü, özellikle Özal'ın 1980'lerin başlarındaki Reagan ve Teatcher uygulamalarının etkisiyle, yüzde 20'lere kadar indirilmiş, ancak devleti küçültme iddiası gerçekleştirilemeyince vergi yerine iç borçlanmaya ağırlık verilerek bugünkü borç çıkmazına ilk adımlar atılmıştı. Sonraki yıllarda vergi yükü artırılmak istense de bu, ancak adaletsiz dolaylı vergiler ve ücretlinin sırtındaki gelir vergisi artışı ile mümkün oldu. Ekonominın kayıt dışına kaçması önlenmedi ve kayıt altına alma ile vergileri artırma yoluna gidilmedi. Bugün varılan noktada Türkiye, hâlâ OECD ve AB ortalamalarının gerisinde bir vergi yüküne sahip. Oysa etkili vergi denetimleri ile kaçağı ve kaçınmayı önlemesi, kayıt dışı sektörleri de kayıt altına alarak milli gelirin en az yüzde 40'ına kadar vergi yükünü artırması gerekli. Bu, borçlanma ihtiyacını da azaltır, sosyal bir devlet olmanın maddi zeminini de hazırlar.

İŞÇİNİN GELİR VERGİSİ YÜKÜ AZALTILSA DA HÂLÂ AĞIR

İşçi Ne Kazanıyor, Ne Ödüyor? (%)

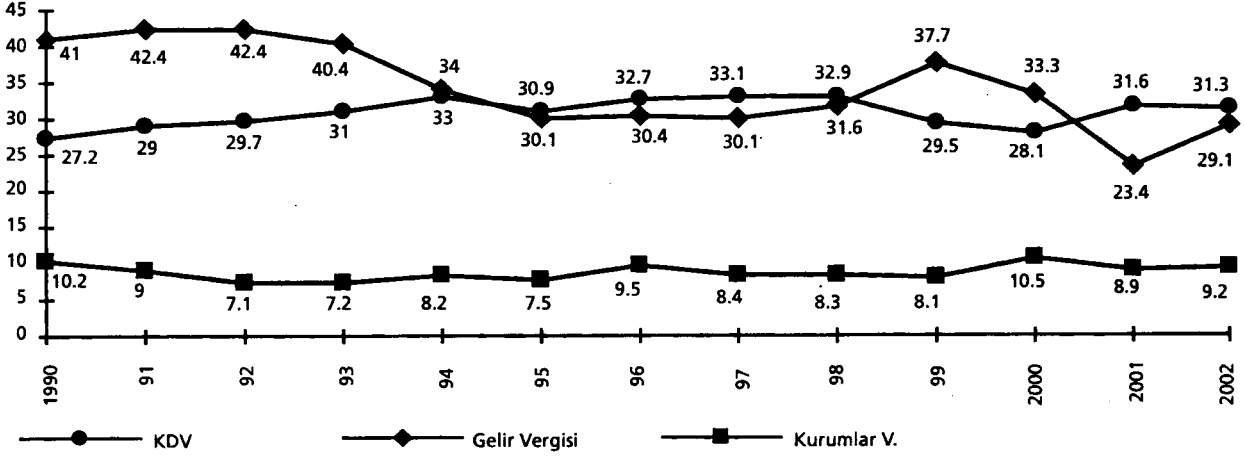

Emeğin milli gelirden aldığı pay ölçüsünde bir vergi yükü olması gerekirken, vergi yükünün bölüşüm payından ağır olduğu görülüyor.

Vergide adalet, bölüşümden aldığın pay oranında vergi ödemekten geçiyor. Ancak Türkiye'de çok adaletsiz bir gelir bölüşümü olduğu gibi, vergi yükünün paylaşımı da adaletsiz. İşçiler, bu konuda en çok haksızlığa uğrayan kesimler.

İşgücünün milli gelirden aldığı payla gelir vergisindeki yükü, son yıllarda azalma göstermiş olmakla beraber, adaletsizliğin sürdüğünü gösteriyor. 1995'te milli gelirden yüzde 22.2 pay alan işgücü, aynı yıl gelir vergisinin yüzde 52.3'ünü ödemişti. 1995'te "vergi baskısı katsayısı" denilen adalet katsayısı 1 olmak yerine tam 2.3'tü. Sonraki yıllarda işgücünün geliri görece arttı, vergideki yükü de görece azaldı ama yine de 2001'de 1 olması gereken katsayı 1.32 oldu. İşgücü milli gelirden yaklaşık yüzde 28 pay alıyor ama gelir vergisinin yüzde 28'ini değil, yüzde 37'sini ödüyor. Bu, adaletsizliğin sürdüğünü gösteriyor.

ŞİRKETLERİN KURUMLAR VERGİSİNİN TOPLAM VERGİYE KATKISI YÜZDE 10'LARDA

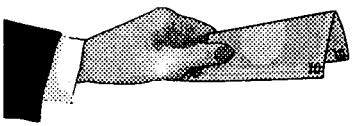

Vergi gelirleri içinde dolaylı vergilerin payı 2000'lerde yüzde 60'lara kadar çıktı. Bu adaletsiz durumun lokomotifi de KDV. 1985'te uygulamasına geçilen bu verginin toplam vergi gelirleri içindeki payı yüzde 30'larda. Buna karşılık gelirden alınan verginin payı da aynı düzeyde seyrederken, şirketlerden alınan Kurumlar Vergisinin toplam vergideki payı yüzde 10 dolayında seyrediyor.

VERGİDE KAÇAK ARTTI, AMA "AF"FEDİLDİ

Bildirilen Matrah İle Saklanan Matrah, Trilyon TL.

2001 krizi ile, vergi kaçağının arttığı, kayıt dışı ekonominin de alanını genişlettiği görülüyor.

Kriz, firmaları devlete daha az vergi verme gibi gayri-ahlaki yollara yöneltirken, kayıt dışı üretim ve istihdamla vergi yükümlülüğü altına girmemeyi de hızlandırdı.

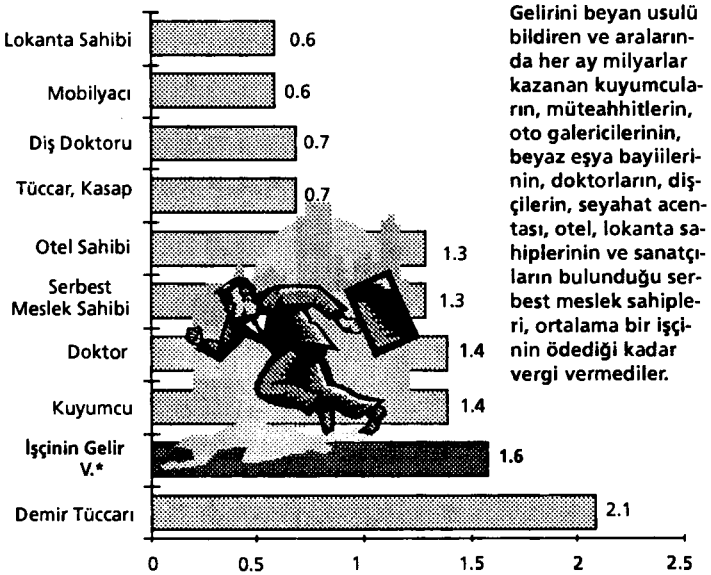
Yıllar	*Fark(%)*
1999	81
2000	55
2001	184

Maliye'ce yapılan denetimlerde, bildirilen matrah ile denetimler sonucu bulunan matrah farkı kriz yılı 2001'de dehşetli boyutlarda. 1999'da bildirilen 1 katrilyon 999 trilyon TL'lik matrahı inceleyen denetmenler gerçek ile bildirilen arasında yüzde 81'lik fark bulmuşlardı. Bu oran 2000 denetimlerinde yüzde 55 idi. Ama kriz yılı denetimlerinde, yüzde 184 olarak bulundu. İncelenen matrahta vergilenecek geliri 7.3 katrilyon TL olarak bildiren şirketler yaklaşık 13.5 katrilyon TL vergilemekten kaçmıştı. Krizde uğranılan kayıpları vergi kaçırarak telafi etme yanlışına düşen firma sayısında artış var.

Öte yandan, Türkiye'nin vergi kapasitesinin düşük seyretmesinde etkili olan kayıt dışı ekonominin de krizle birlikte alanını genişlettiği görüldü. İşgücü ile ilgili araştırmalar 2002'nin ilk çeyreğinde ücretlilerin yüzde 27'si kayıtsız çalıştırılırken ikinci çeyrekte bu oranın yüzde 31'e çıktığını ortaya koyuyordu. Kaçak istihdam, işçinin gelir vergisini ödememek, firmanın kazancını vergiden kaçırmak demek. Ve bu eğilim güçleniyordu. Ancak bu durumun üstüne kararlı bir şekilde gitmek yerine, sonuncusu 2003'te çıkarılan vergi affı ile vergi kaçakları ve istismarlarının üzerine sünger çekiliyordu.

SERBEST MESLEK SAHİPLERİ İŞÇİDEN AZ VERGİ ÖDÜYOR

2001'de Kim, Yılda Ne Vergi Ödedi?, Milyar TL

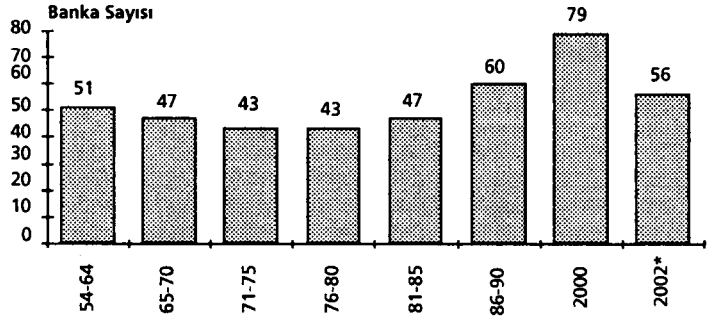

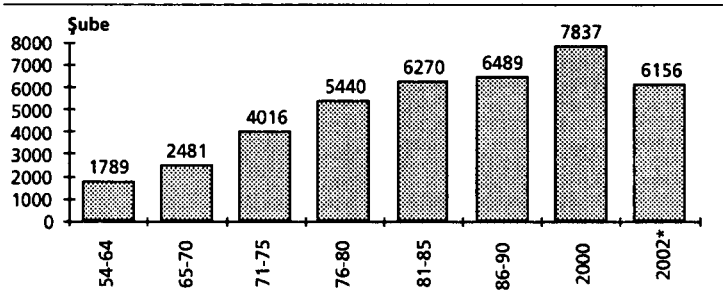
Gelirini beyan usulü bildiren ve aralarında her ay milyarlar kazanan kuyumcuların, müteahhitlerin, oto galericilerinin, beyaz eşya bayiilerinin, doktorların, dişçilerin, seyahat acentası, otel, lokanta sahiplerinin ve sanatçıların bulunduğu serbest meslek sahipleri, ortalama bir işçinin ödediği kadar vergi vermediler.

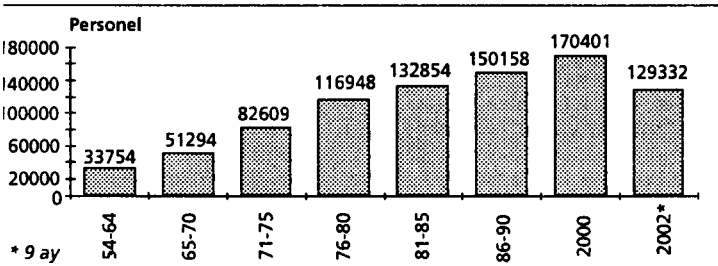
* Ayda 750 Milyon TL. Net Ücret Alan Bir İşçi

2001'de, ayda 750 milyon TL ücret alan bir metal işçisi yılda devlete 1.6 milyar TL gelir vergisi öderken, gelirini beyanla ifade eden ve ayda milyarlar kazanan serbest meslek sahipleri yıllık gelirlerini ortalama 4.7 milyar TL olarak beyan ettiler ve 1 yılda ortalama 1.3 milyar TL vergi ödediler. Ayda ortalama 750 milyon TL alan bir metal işçisinin brüt ücretinden stopaj yoluyla her ay 129 milyon TL gelir vergisi, 6 milyon TL de damga vergisi olarak kesiliyor. Dolayısıyla işçi ayda 135 milyon TL, yılda da 1.6 milyar TL gelir vergisi ödüyor.
Gelirini beyan usulü bildiren kuyumcular, ortalama vergilendirilecek gelirlerini 5.6 milyar TL bildirdiler ve yılda ortalama 1.5 milyar TL gelir vergisi ödeyerek işçilerin gerisinde kaldılar.
Viziteleri 50 milyon TL'nin altına düşmeyen ve ayda milyarlar kazanan muayenehane sahibi doktorlar, yıllık gelirlerini devlete 5 milyar TL olarak bildirip 1.4 milyar TL gelir vergisi verdiler. Diş hekimleri, yıllık gelirlerini 3.4 milyar TL bildirdiler ve yılda 800 milyon TL gelir vergisi verdiler.
Otel-lokanta sahipleri, yıllık gelirlerini 4.7 milyar TL olarak bildirdiler ve 1.3 milyar TL yıllık gelir vergisi ödediler.
Müteahhitler, yıllık gelirlerini 1.6 milyar TL beyan ettiler ve 1 yıl için 372 milyon TL vergi ödediler.

BANKACILIKTA 1990 ŞİŞKİNLİĞİ VE KIRILMASI

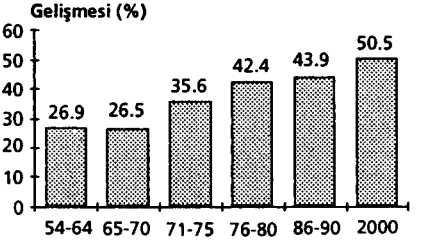

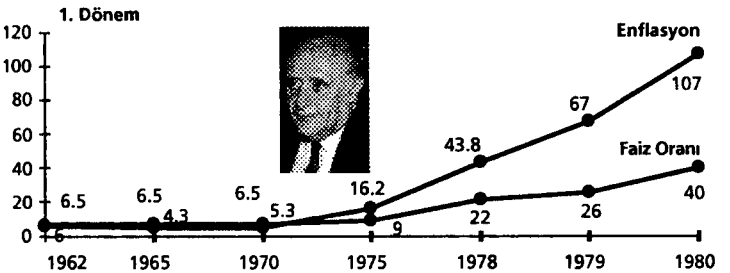

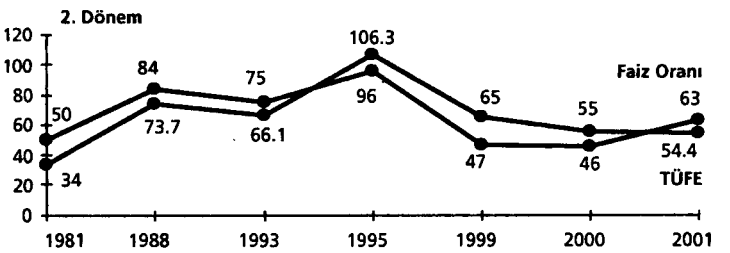
Holdinglerin banka sahibi olma ve banka kaynaklarını kendi grupları için kullanmaları hırsı, beraberinde birçok usulsüzlük, hortumlama ve yolsuzluğu da getirdi. Finans krizi 2000-2001'de zirveye tırmandı ve 20 banka 20 milyar yükle kamuya devredildi. Bir yılda 40 bin bankacı işsiz kaldı.

Bilanço Büyüklüğüne Göre Özel Bankaların Gelişmesi (%)

FAİZLERDE İKİ DÖNEM

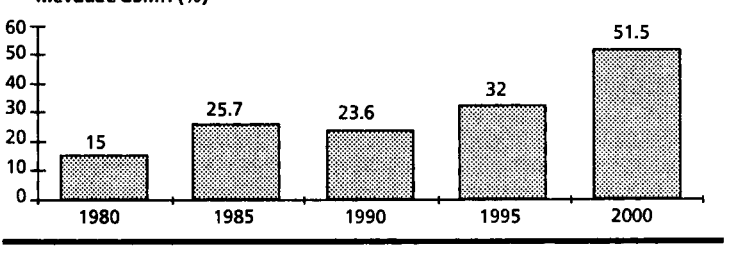

Birçok şey gibi faizlerin de iki dönemi oldu: 1980 öncesi, 1980 sonrası. 1980 öncesinde faizler enflasyonun altında tutularak, sanayiciye, tüccara bir tür destek sağlandı. Devlet de ucuz kaynak kullandı. Ancak, enflasyonun hızlandığı 1970'lerde tasarruflara verilen faiz enflasyonun çok altında kalınca, birikimler, altına, gayrimenkule ya da tefeci piyasasına kaymaya başladı. Bunun üzerine 1980'den başlanarak faizlerde de pozitif faiz dönemine geçildi ve faize kontrollü bir serbesti getirildi. Bu yeni durum, finans kuruluşları arasında yarışı getirerek bazı krizlere de neden oldu. Ancak, 1980 sonrasında pozitif faize geçişle mevduatın milli gelire oranı da yükseldi.

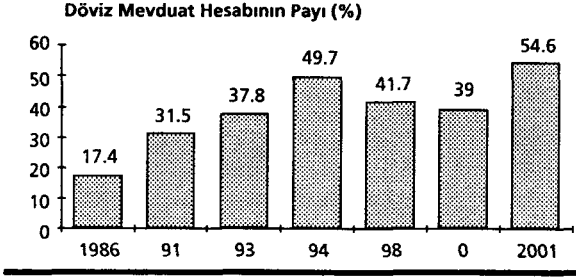
Mevduatlar, faizlerde serbesti ile artsa da 2000'de toplam tasarruf araçları içinde yüzde 43'lük pay sahibi idiler.

DÖVİZE SERBESTİ VE DÖVİZ HESABINDA YÜKSELİŞ

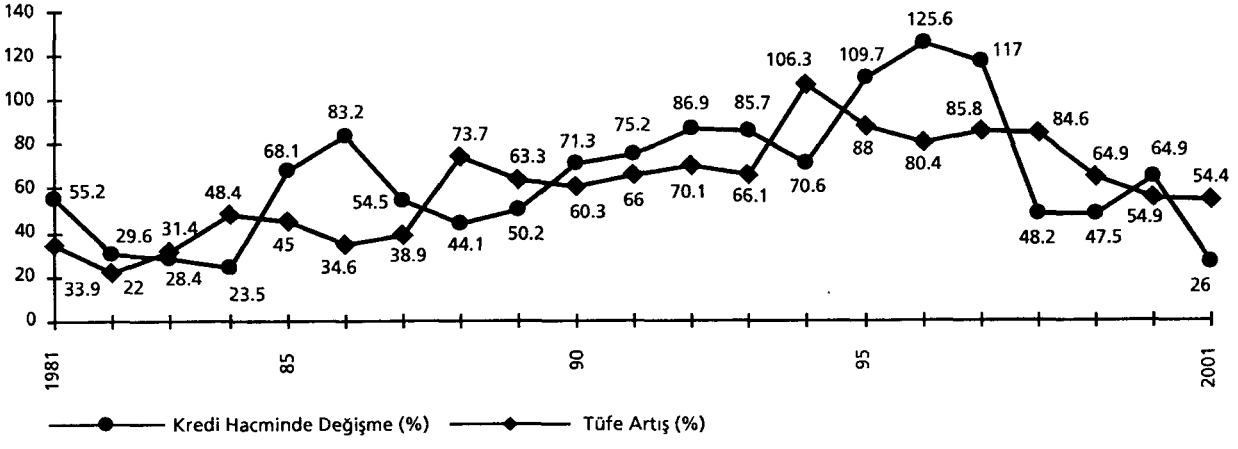

1980 öncesinde öylesine sıkı bir kambiyo sistemi vardı ki, döviz bulundurmak bile suç sayılıyor, yurt dışı çıkışlarda belli miktarlarda döviz alınıp harcanabiliyor, ithalat kotalarla yapılabiliyordu. Bu durum, bir süre sonra dövizi yeraltına çekerken, fiyatını da yükseltti ve önemli rant kaynakları yarattı. 1980 sonrası, dövize de serbesti getirildi ve bu rantlar önlenmiş oldu. Bu arada, döviz hesabı açma olanağı sağlandı ve birikimlerini dövizde tutanların sayısı ve mevduatın döviz olarak tutulma oranı, bazı konjonktürlerde yüzde 50'lere kadar yükseldi. Özellikle kriz konjonktürlerinde dövize yöneliş hızlandı ve döviz tevdiat hesaplarının toplam mevduattaki payı arttı.

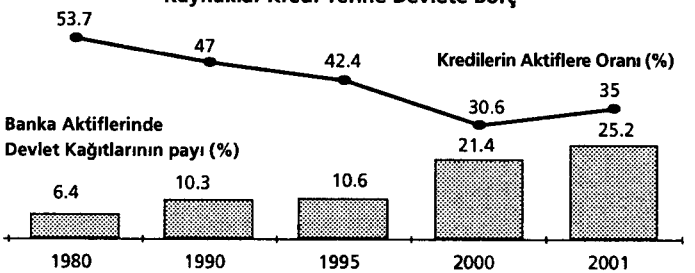
BÜYÜME DÖNEMİNDE KREDİ HACMİNDE GENİŞLEME

Ekonominin büyüme dönemlerinde kredi hacmi de genişledi ama daralma dönemlerinde kredi kullanımı düştü. Fakat özellikle, devletin iç borçlanma temposunun yükseldiği dönemlerde bankaların plasmanları kredi yerine devlet kâğıtlarına yöneldi. Bu durum özellikle 1995 sonrası hızlandı. Yükselen iç borçlanma kâğıdı faizleri ile birlikte firmalar, kredi kullanmayı ve yatırımı bırakıp kendileri de şirket kaynaklarını iç borçlanma kâğıtlarına yatırmayı tercih eder oldular.

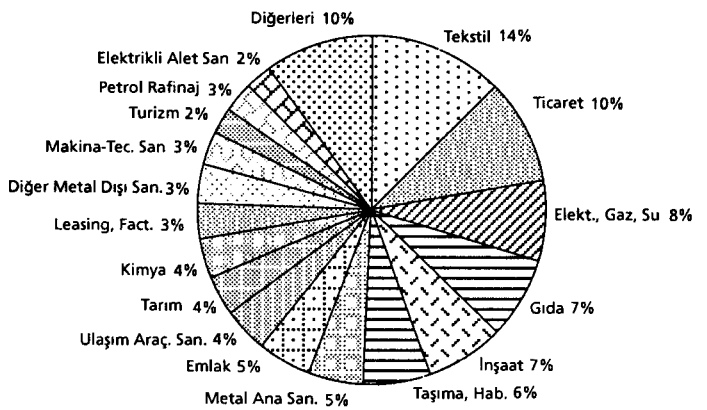
KAYNAKLAR DEVLETE YÖNELDİ

Kaynaklar Kredi Yerine Devlete Borç

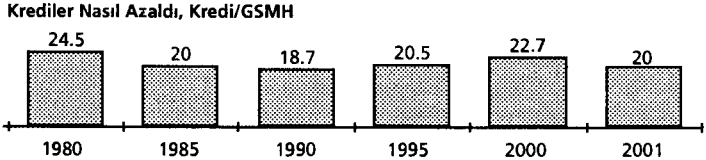

Banka aktiflerinde devlet iç borç senetlerinin payı 1995'te yüzde 10 dolayındayken 2000'de yüzde 21'e kadar çıktı ve kriz yılında da yüzde 25'i aştı.

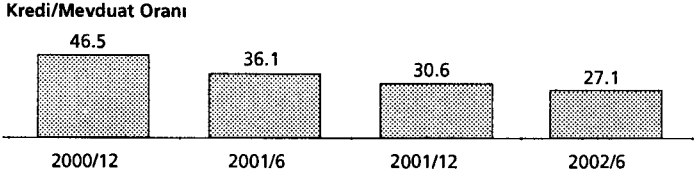
Krediler Hangi Sektörlere Veriliyor?

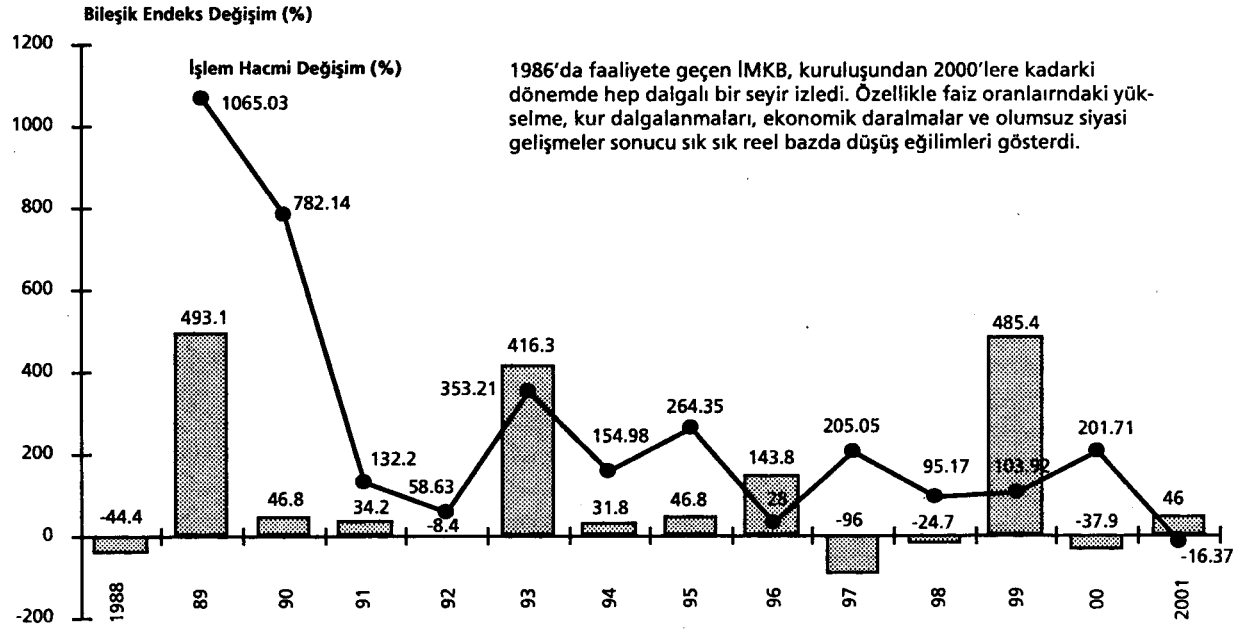
Krediler Nasıl Azaldı, Kredi/GSMH

Kredi/Mevduat Oranı

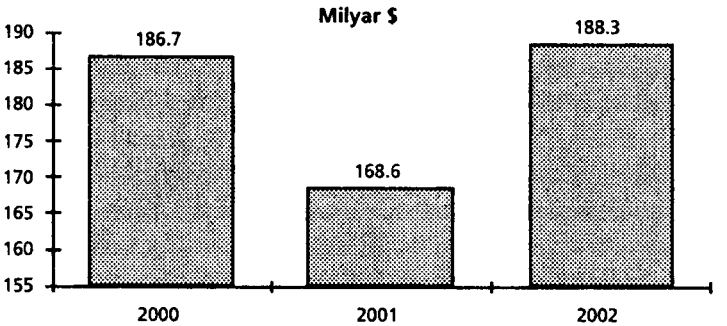

BORSADA DALGALI SEYİR

1986'da faaliyete geçen İMKB, kuruluşundan 2000'lere kadarki dönemde hep dalgalı bir seyir izledi. Özellikle faiz oranlarındaki yükselme, kur dalgalanmaları, ekonomik daralmalar ve olumsuz siyasi gelişmeler sonucu sık sık reel bazda düşüş eğilimleri gösterdi.

YURTİÇİ TASARRUFLAR 188 MİLYAR DOLARI AŞTI

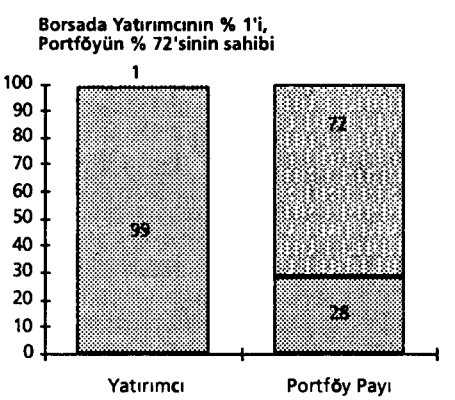

Hangi Tasarruf Aracında, Ne Kadar?, Milyar $

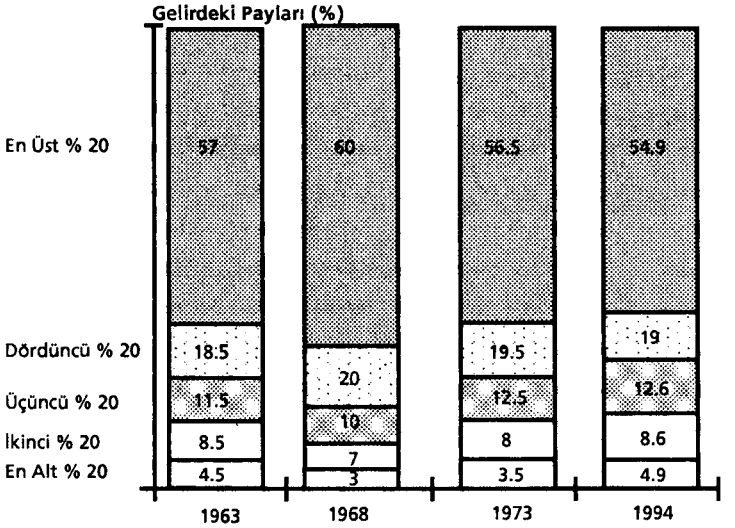
Tasarruf Aracı	*2000*	*2001*	*2002*
Sabit Getirili Kıymetler	34.4	30	35.1
Mevduat	82.9	71.4	80.7
Hisse Senedi	15.6	11.4	11
Altın Stoku	53.8	55.9	61.5
	186.7	168.6	188.3

Bono, mevduat, hisse senedi ve altın olarak tutulan tasarrufların toplamı 2002 yılında 188.3 milyar dolar olarak belirlenirken, tasarrufların yüzde 43'ünün mevduat, yüzde 32'sinin ise altın olarak tutulduğu belirlendi. Hisse senedi olarak tutulan 11 milyar doların ise yüzde 72'si, borsadaki yatırımcının yüzde 1'lik azınlığını oluşturan 1500 yatırımcıya ait. 10 yatırımcı ise toplam portföyde yüzde 35 pay sahibi.

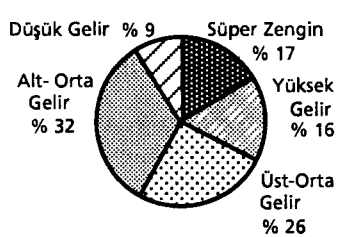
GELİR EŞİTSİZLİĞİ HİÇ DEĞİŞMİYOR

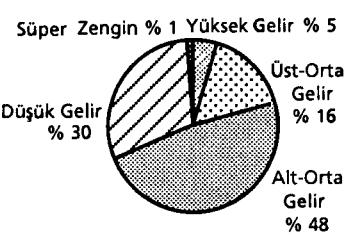

Kaynak: 1963-1968, 1994 DİE, 1973-DPT

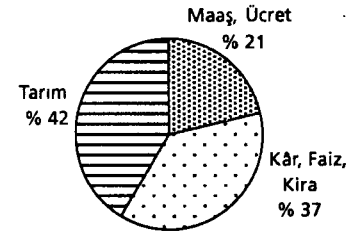
Gelirin adaletsiz bölüşümünde dişe dokunur bir iyileşme görülmüyor. Nüfusun en zengin kesimini oluşturan yüzde 20'lik dilimin milli gelirden aldığı pay yüzde 55 dolayında seyrederken, en yoksulları oluşturan yüzde 20'lik kesimin milli gelir pastasından aldığı pay yüzde 5'in altında. Alttan ikinci dilimdekilerle birlikte yoksul yüzde 40 nüfusun payı yüzde 11-12 dolayında. Gelir adaletsizliğine yüzde 1'lik dilimlerle bakarsak; en zengin yüzde 1'lik nüfusun, 1994'te milli gelirden aldığı pay yüzde 16.6'yı bulurken ikinci sıradaki yüksek gelirlilerin nüfustaki payı yüzde 5, gelirleri ise yüzde 16 dolayındaydı. Böylece en varlıklıları oluşturan yüzde 6'lık kesimin gelirdeki payının yüzde 33'ü bulduğu görülüyordu.

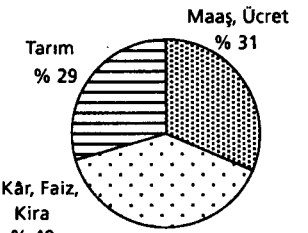
Türkiye'de Gelir Nasıl Paylaşılıyor?

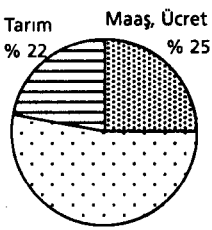

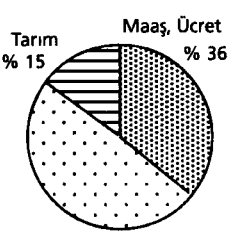

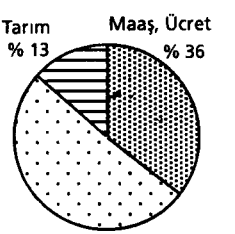
TARIM GELİRLERİ AZALIYOR, KÂR/FAİZ/RANT BÜYÜYOR

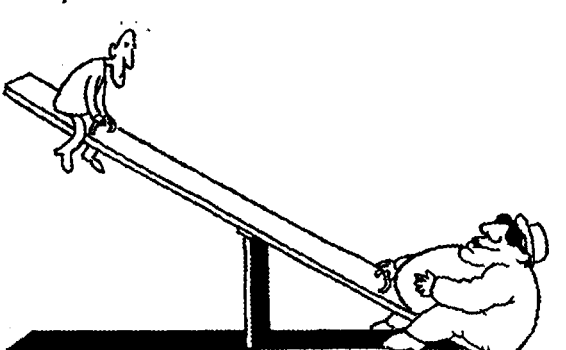

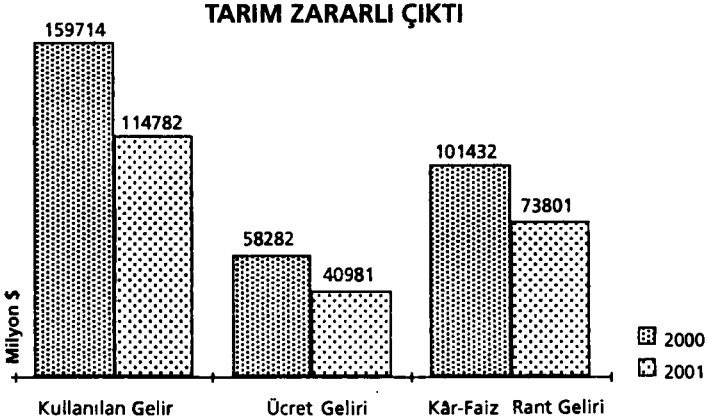

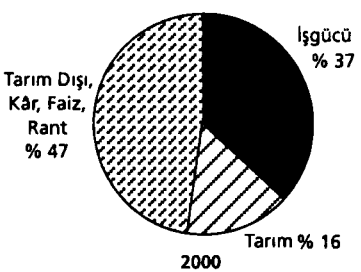
Gelirin fonksiyonel dağılımına bakıldığında, tarımın ekonomideki payının gerilemesine paralel olarak tarım kesiminin gelirden aldığı payın da azaldığı görülüyor. Toplumda mülksüzleşme, dolayısıyla işçileşmenin artmasına karşın, ücret ve maaş gelirlerinin payının fazla artmadığı, ama kâr, rant ve faiz gelirlerine el koyanların payının arttığı gözleniyor. Bu kesimin kullanılabilir gelirdeki payları 2001 yılında yüzde 51 olarak belirlenirken tarımın payı yüzde 13'e kadar gerilemişti.

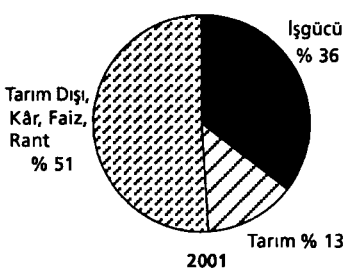

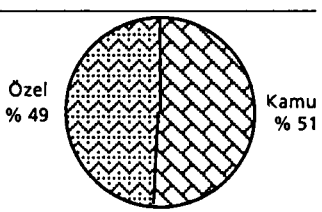
2001 KRİZİNDEN ÖZEL SEKTÖR İŞÇİLERİ VE TARIM ZARARLI ÇIKTI

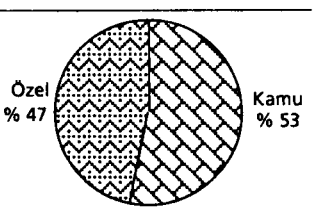

Özel Sektör İşçileri ve Tarım Zararlı Çıktı

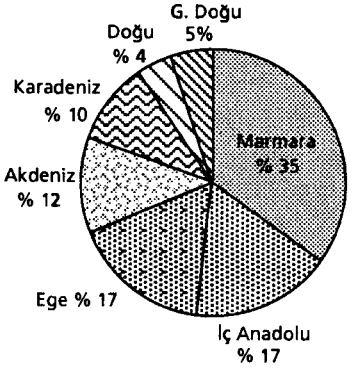

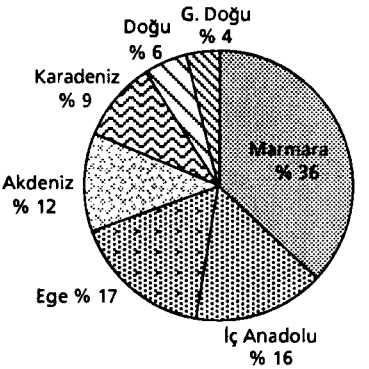
Bölüşümün derinden etkilendiği 2001'de her kesimin reel gelirlerinde azalma olmakla birlikte krizdeki bölüşüm sürecinden en çok özel kesim işçileri ile tarım kesiminin zararlı çıktığı gözlendi.

BÖLGESEL EŞİTSİZLİKTE UÇURUM BÜYÜYOR

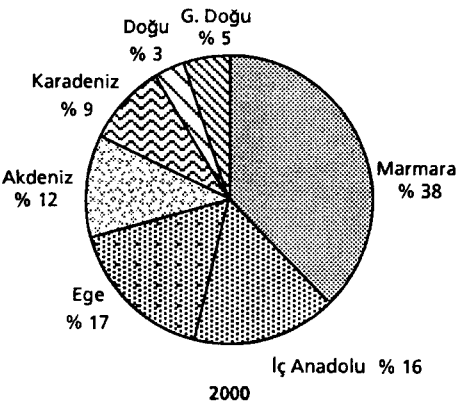
1987

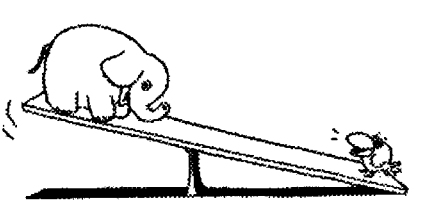
1993

Üretilen Kişi Başına Gelirde İlk 5/Son 5 İl ($, 2000)

İlk 5 İl	
1- Kocaeli	7556
2- Bolu	5687
3- Yalova	4665
4- İstanbul	4416
5- Kırklareli	4370
Son 5 İl	
1- Muş	725
2- Ağrı	824
3- Şırnak	830
4- Bitlis	883
5- Ardahan	1058

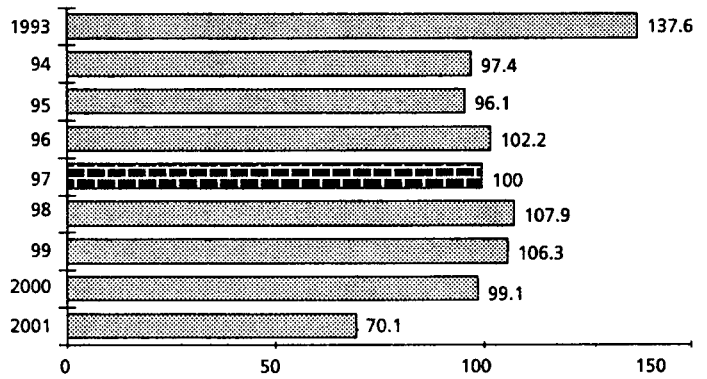
2000

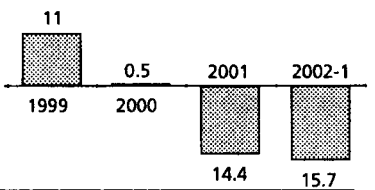
Milli gelirin bölgesel üretimine bakıldığında, yapısal bir sorun olan bölgesel eşitsizliğin azalmak bir yana, daha da büyümekte olduğu gözleniyor. Marmara Bölgesi'nin 1987'de yüzde 35 olan payı izleyen yıllarda arttı ve 2000'de yüzde 38'i buldu. 1987'den 2000'e Ege, Akdeniz ve İç Anadolu'nun payı pek değişmezken, gelirden payı azalan bölgeler Doğu ve Güneydoğu oldu. Bu bölgelerin payı 7 yılda 2 puan geriledi.

REEL ÜCRETLERDE EROZYON

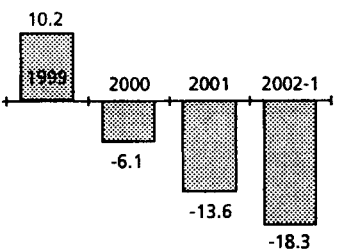
Özel İmalat Sanayisinde Ücret Endeksi (ABD $ cinsinden, 1997=100)

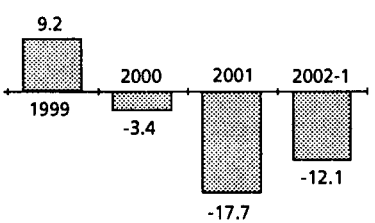
Saat Başına Reel Ücrette Değişim (%)

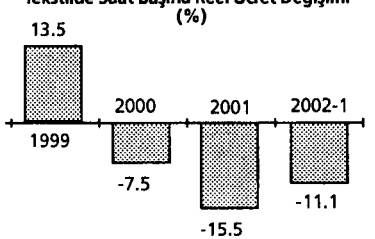
Giyimde Reel Ücret (%, Değişim)

Gıdada Reel Ücret (%, Değişim)

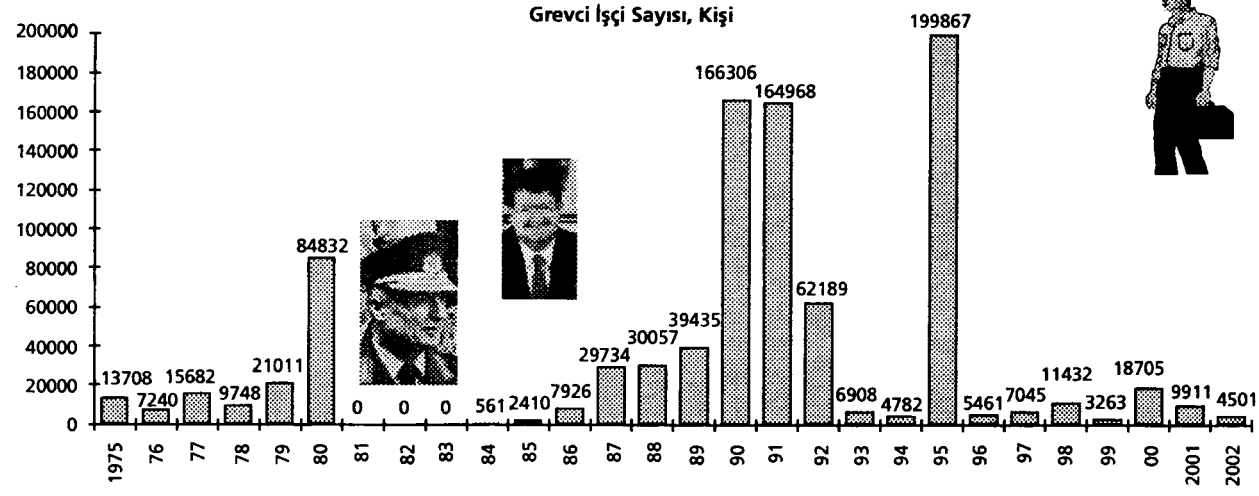

Tekstilde Saat Başına Reel Ücret Değişimi (%)

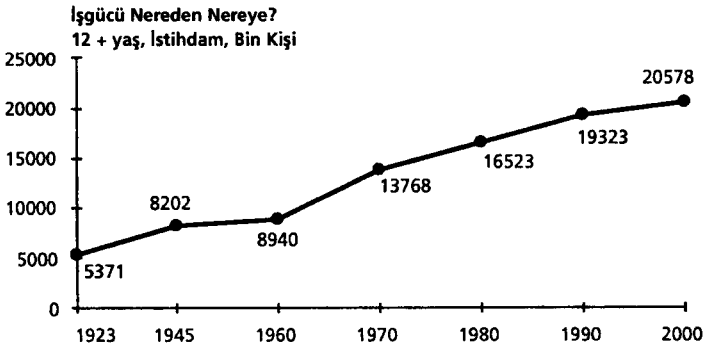
İşçi ve memurların 1980'den 1989'a kadar alımgücü önemli ölçüde erozyona uğradıktan sonra 1989'dan 1993'e artış trendine girdi. Ancak 1994 krizi ile yeniden gerileyen emek gelirleri, esas darbeyi 2001 krizinde yedi ve dolar bazında reel ücretler 1997 bazına göre 100'den 70'e düştü. Saat başına reel ücrette düşüş genelde 2001'de yüzde 16'yı buldu. Ücretlerde reel düşüş, bölüşümü bozarken ihracatçılara rekabet gücü kazandırdı.

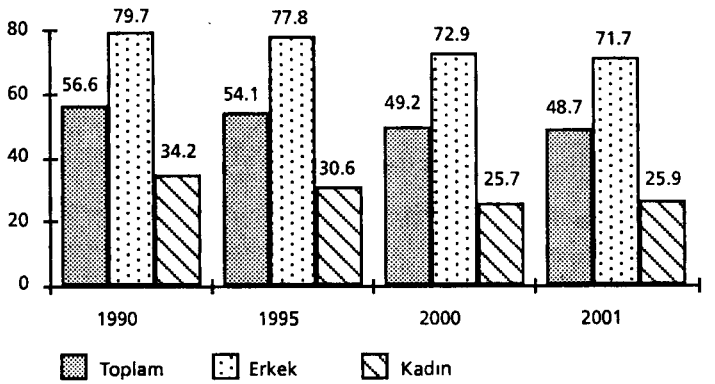
GREV HAKKINA TIRPAN, BÖLÜŞÜMÜ DE BOZDU

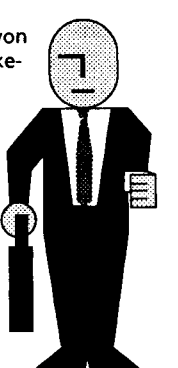
12 Eylül'de grevlerin yasaklanması ve 1982 Anayasası ile ilgili yasalarda yapılan düzenlemelerde hakkın tırpanlanması, grevci işçi sayısını ve grev süresini azalttı. Artan işçileşme sürecine karşın sendikalı işçi sayısı ve grev imkânı bulan işçi sayısı azalınca, bölüşümde işverenin eli güçlendi. Artan işsizlikle de terbiye edilen ücretli kesimin gelirden aldığı pay da azaldı.

ÇALIŞAN ORDUSU - 80 YILDA 5 MİLYONDAN 20 MİLYONA

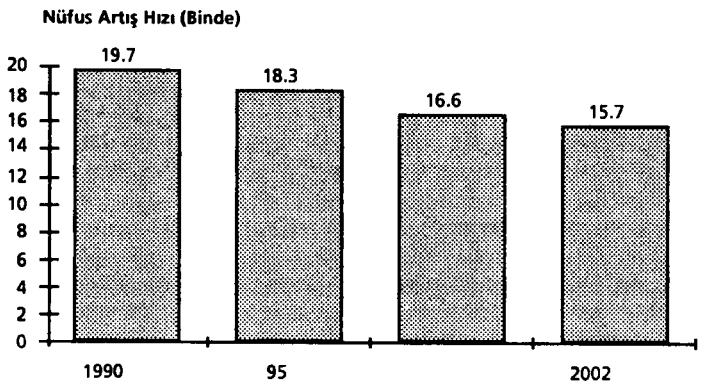

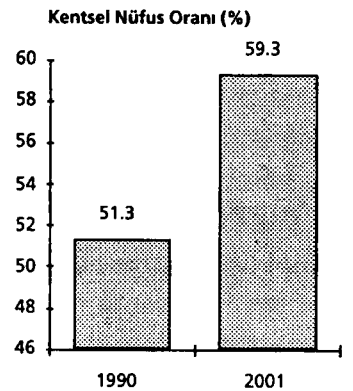

Cumhuriyetin kuruluş yılında istihdam edilen nüfus 5 milyon 371 bin olarak belirlenmişti ve bunların yüzde 90'ı tarım kesimindeydi. İzleyen yıllarda hızlı nüfus artışıyla çalışanlar ordusu da büyüdü, sanayi ve hizmetlerin gelişmesiyle tarım dışı istihdam da gelişti.
2000'e gelindiğinde istihdam 20.5 milyonu bulmuştu. Bu istihdamın da tarımdaki kısmı yüzde 34, sanayideki kısmı yüzde 20'ye yakındı.
15 yaş ve üstündeki nüfusun yarısı işgücü olarak çalışma ordusundaydı. Bu oran erkeklerde yüzde 70'leri bulurken, kadınlarda yüzde 25 dolayındaydı.
15 yaşın üstündeki her 4 kadından ancak 1'i çalışma hayatındaydı.

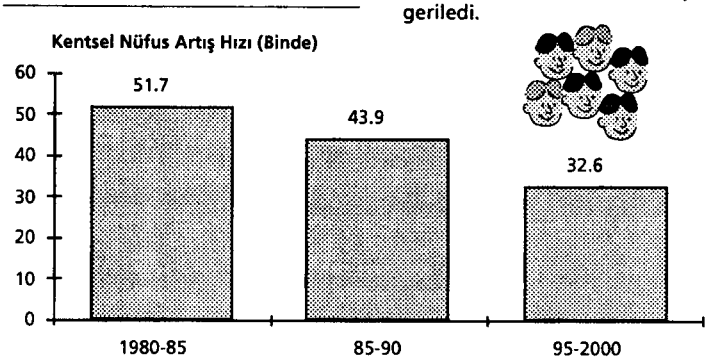

NÜFUS ARTIŞI YAVAŞLIYOR, KENTLEŞME SÜRÜYOR

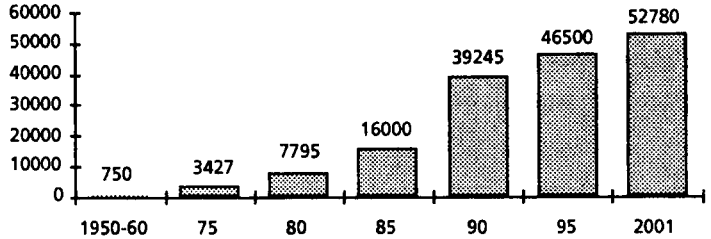

Aile planlaması ve eğitimdeki gelişmelerin etkisiyle Türkiye'nin nüfus artış hızı yavaşlama eğiliminde. 1990 başında binde 19.7 olan nüfus artış hızı, 2002 için binde 15.7 olarak belirlendi. Nüfus artışındaki yavaşlama, sorunların aşılması için de önemli bir fırsat olarak kabul ediliyor. Nüfusun kırdan kente göçü, tempo kaybetmekle beraber 2000'lerde de sürüyor. Nüfusun kentlerde yaşayan bölümü yüzde 60'a yaklaşmış durumda. Kentsel nüfusta artış hızı, 1980-1985 döneminde binde 51.7 iken 1995-2000'de binde 32.6'ya geriledi.

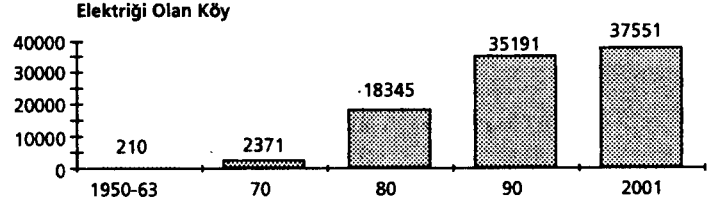

UYGARLIĞIN NİMETLERİNDEN MAHRUMİYET

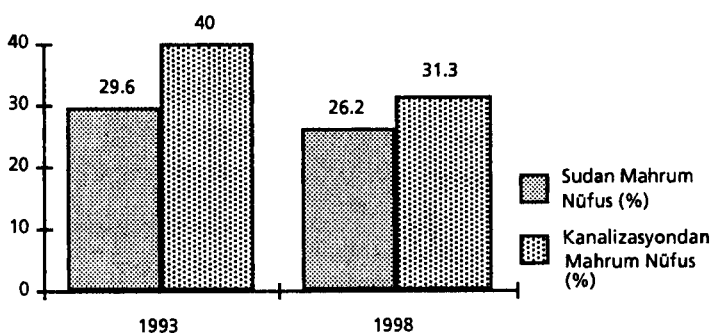
Kırsal Telefon İrtibatı

Elektriği Olan Köy

Temiz Su ve Kanalizasyondan Mahrum Nüfus

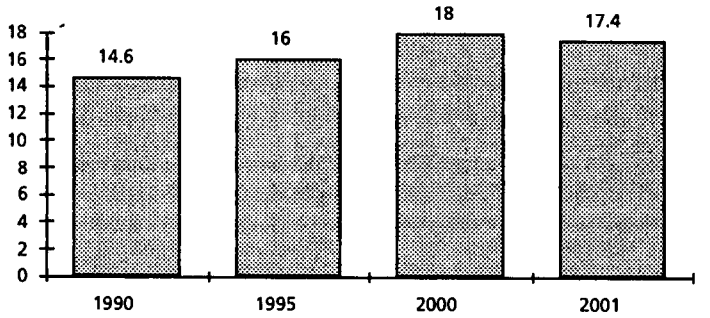

Cumhuriyetin geride bırakılan 80 yılında çağın nimetlerinden yararlanmada önemli adımlar atılmış olsa da nüfusun önemli bir kısmı hâlâ temel bazı ihtiyaçlardan yoksun. Köy elektrifikasyonu ve telefon irtibatında, özellikle 1980 sonrası önemli gelişmeler yaşanmış olmasına karşın, hâlâ nüfusun dörtte birinden fazlası temiz su, yaklaşık üçte biri de kanalizasyondan mahrum.

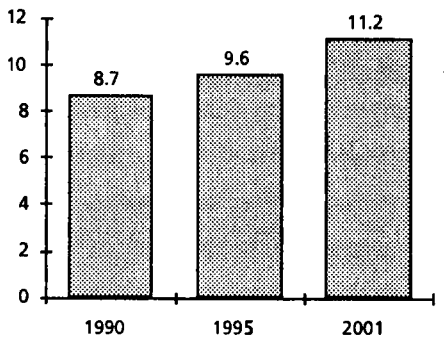

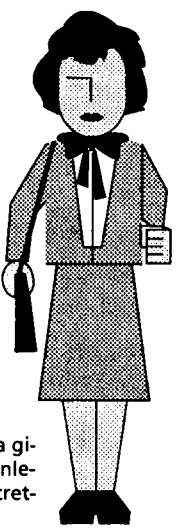
KADININ TOPLUMSAL ROLÜ YAVAŞ DA OLSA DEĞİŞİYOR

Tarımdışı Ücretlilerde Kadınların Oranı (%)

Hanehalkı Reisi Kadın Olan Aile Oranı (%)

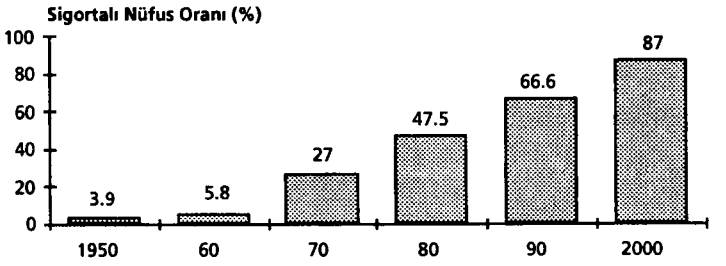

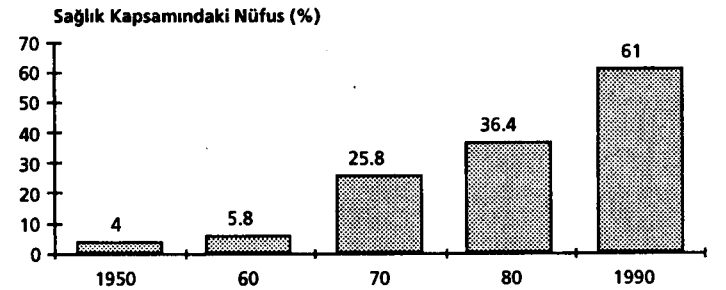
Geleneksel ev işlerine mahkum edilen kadın, yavaş yavaş da olsa, bu işbölümünü kırıp çalışma yaşamına giriyor. 15 yaşın üstündeki kadınlardan istihdam edilenlerin oranı yüzde 25 olarak belirlenirken, tarım dışı ücretli nüfus içinde de kadınların payı artıyor.

1990 başında tarım dışında her 100 ücretliden 15'i kadın iken bu oran 2000'de yüzde 18'e çıktı. Kadının aile reisi olarak takdimi de artıyor.

1990'da hanehalkı reislerinin yüzde 9'a yakını kadın iken bu oran 2001 yılında yüzde 11'e çıkmıştı.

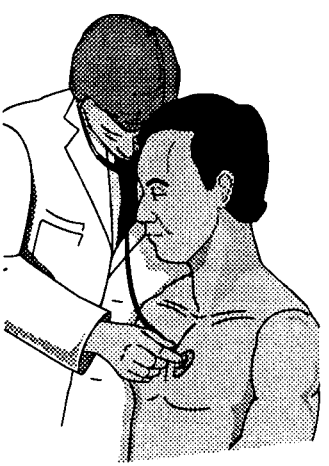
SOSYAL GÜVENCEDEN MAHRUMİYET

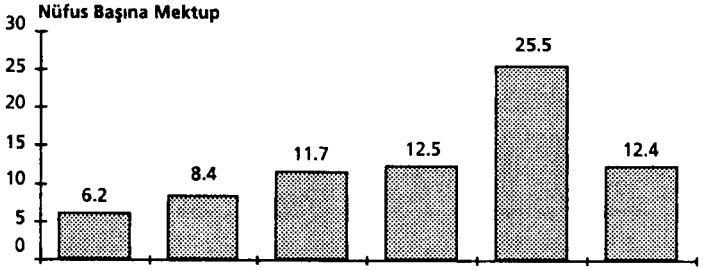

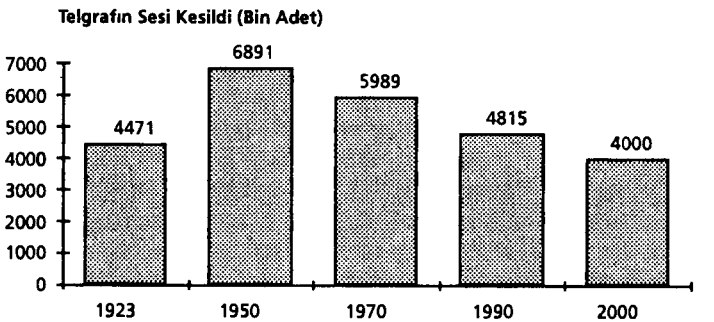
Bir sosyal güvenlik çatısı altına alınmış nüfus, yıllar itibariyle artmış görünse de sağlık güvencesi olan nüfus hâlâ düşük. Sosyal güvenlik kapsamındaki nüfus, 1980'de yüzde 47.5 iken 2000'de yüzde 87'ye ulaştı. Ancak nüfusun sağlık kurumlarından yararlanma güvencesi hâlâ yüzde 60'larda seyrediyordu.

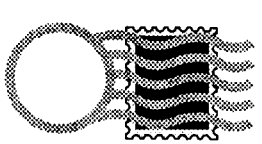
Sosyal Güvenlik: 2002	
Aktif Sigortalı Sayısı:	9698 bin kişi
SSK'lı:	5283 bin kişi
Emekli Sandığı:	2164 bin kişi
Bağ-Kur:	2173 bin kişi
Özel Sandık:	78 bin kişi
Aktif Sigortalı/İstihdam:	% 47

MEKTUP "OUT", CEP "IN"

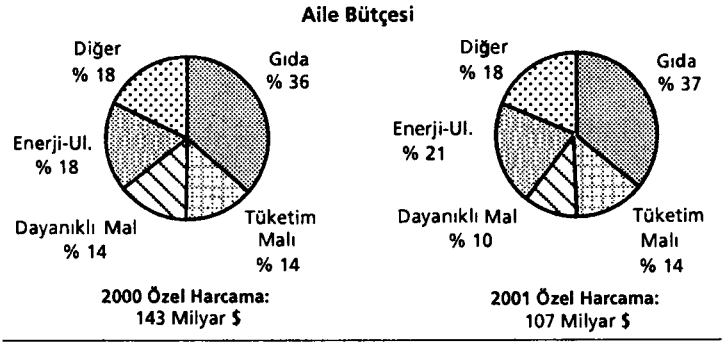

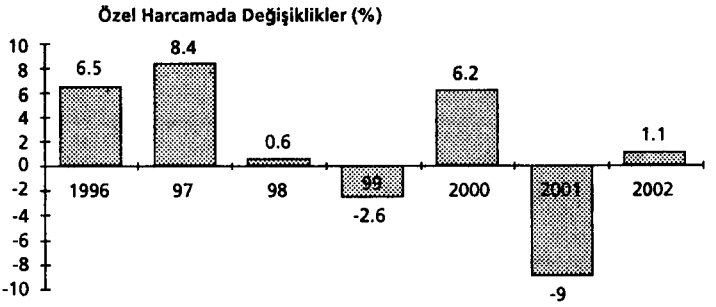

Haberleşmedeki gelişme ile birlikte, haberleşme araçlarını kullanma alışkanlıkları da hızla değişti. 1980'de nüfus başına mektup gönderisi yılda 25 iken, artan nüfusa karşın postacıların kişi başına taşıdıkları mektup yarı yarıya azaldı. Telgraf ise artık nostaljik bir haberleşme aracı. Buna karşılık 2002 sonunda cep telefonu abone sayısı 25 milyonu bularak, sabit telefon aboneliğini 5 milyon geçmiş durumda idi.

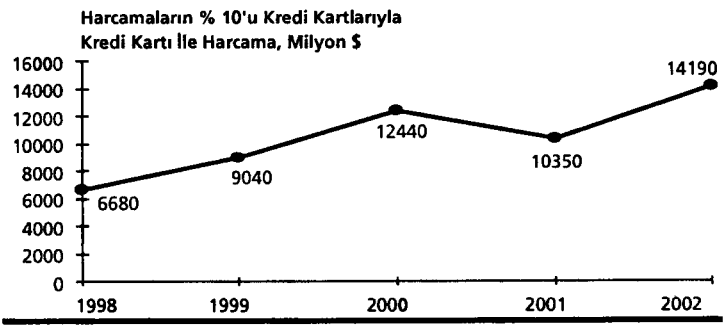

AİLE BÜTÇELERİNİN YÜZDE 37'Sİ MUTFAĞA

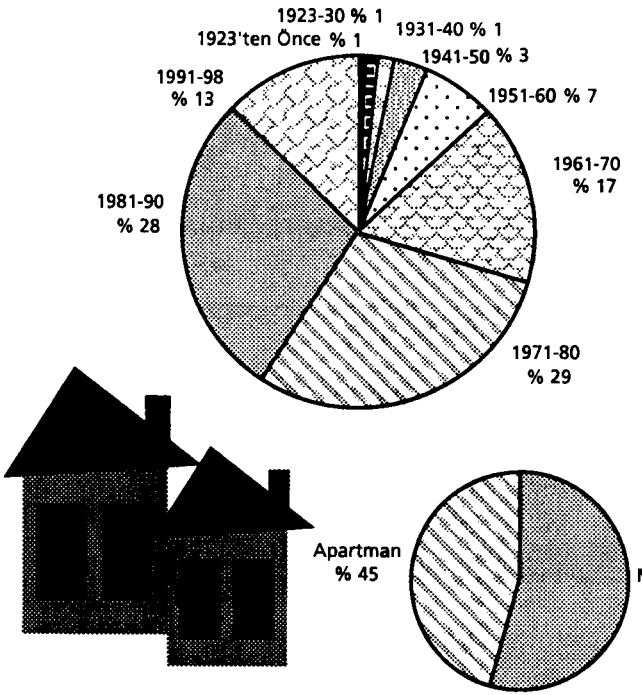

Üretilen milli gelirin yüzde 83'ü tüketim harcamasına dönüşürken, bu harcamaların da yüzde 83'lük kısmını aileler yapıyor. Aileler, bütçelerinin yüzde 37'sine yakınını gıda-içecek harcamalarına ayırırken enerji, ulaştırma, haberleşme masrafları için yüzde 17-20 dolayında para ayırıyorlar. Kriz yılı 2001'de aile bütçeleri daralırken en çok tasarruf, dayanıklı mal harcamalarından yapıldı. Harcamaların yüzde 10'u ise sayıları 15 milyona ulaşan "plastik paralar" ile, yani kredi kartlarıyla yapılıyor.

KONUTLARIN YÜZDE 60'I 1980'DEN ÖNCE YAPILMIŞ

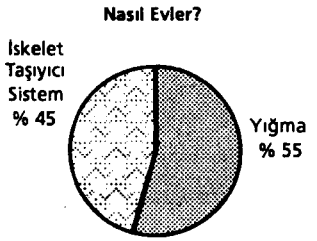
1998 Konut Sayısı: 11 milyon 550 bin

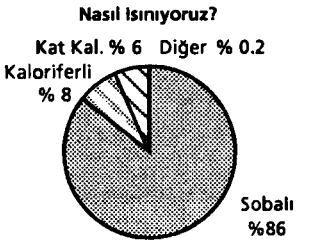

1998 itibariyle konut sayısı 11 milyon 550 bin olarak saptanırken, bunların yüzde 54.7'si müstakil ev ve yüzde 45.3'ü apartman dairesi idi.

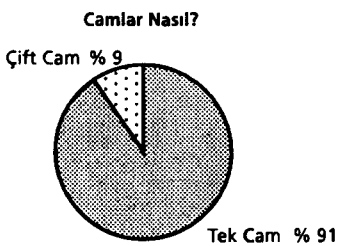
Ülkemizdeki konutların yüzde 0.9'u 1923 yılından önce, yüzde 1.2'si 1923-1930 yılları arası, yüzde 1.39'u 1931-1940 yılları arası, yüzde 2.9'u 1941-1950 yılları arası, yüzde 6.8'i 1951-1960 yılları arası, yüzde 16.7'si 1961-1970 yılları arası, yüzde 29.4'ü 1971-1980 yılları arası, yüzde 28.1'i 1981-1990 yılları arası, yüzde 12.5'i ise 1991-1998 yılları arasında inşa edilmiştir.
Güney Doğu Anadolu bölgesindeki konutların yüzde 78.2'si müstakil ev, Marmara bölgesindeki konutların yüzde 64.5'i apartman dairesidir.
Konutların yüzde 54.7'si yığma, yüzde 45.3'ü iskelet taşıyıcı sistemi kullanılarak inşa edilmiştir.

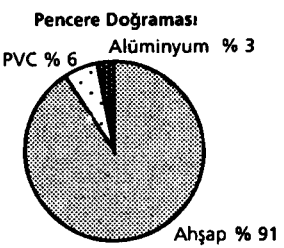
KONUTLARIN YÜZDE 86'SI SOBALI

Konut Sayısı (1998): 11.549.759

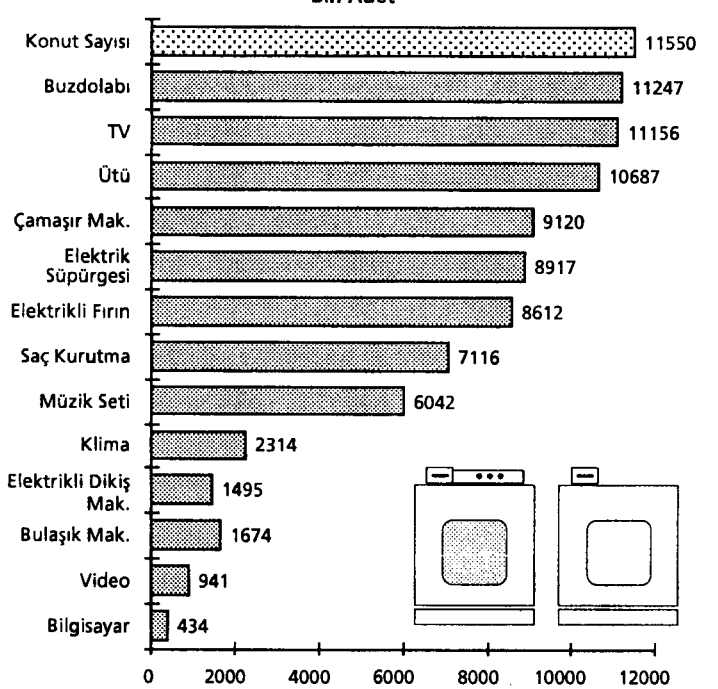

Ülkemizdeki mevcut konutların, yüzde 87'sinde tek cam, yüzde 9'unda çift cam, yüzde 4'ünde ısı yalıtımlı çift cam kullanılmıştır. Pencere doğrama çeşidi olarak, yüzde 91'inde ahşap doğrama, yüzde 6'sında PVC doğrama, yüzde 3'ünde alimünyum doğrama kullanıldığı görülmüştür.

- Soba ile ısıtılan konutların yüzde 76.4'ünde Kömür (Taş kömürü, linyit, kok, ithal kömür), yüzde 19.5'inde Odun, yüzde 2.8'inde LPG, yüzde 1'inde Doğalgaz, yüzde 0.3'ünde diğer (kabuk, çekirdek, mazot vb.) yakıt cinsleri tüketilmektedir.
- Ülkemizde ısıtma sistemleri kaloriferli olan konutların yüzde 38.9'u kömür, yüzde 35.8'i doğalgaz, yüzde 24.9'u fuel-oil ve yüzde 0.4'ü de diğer bir yakıt türü tüketmektedir.
- Ülkemizdeki konutlarda toplam ısıtılan alanın, toplam kullanılan net alana göre oranı yüzde 35.5'tir.
- Ülkemizdeki konutların yüzde 3.5'inde 1 kişi, yüzde 13.4'ünde 2 kişi, yüzde 18.1'inde 3 kişi, yüzde 26.5'inde 4 kişi, yüzde 18.3'ünde 5 kişi, yüzde 10.4'ünde 6 kişi, yüzde 4.3'ünde 7 kişi, yüzde 2.6'sında 8 kişi, yüzde 2.9'unda ise 9 ve daha fazla (9+) kişi ikamet etmektedir.
- Konutlarda yaşayan kişiler net kullanım alanına göre kişi başına ortalama 22.6 m^2 alan kullanırken bu değer ısıtılan alana göre hesaplandığında kişi başına ortalama 8.0 m^2 olarak bulunmuştur.

EVE, ÖNCE BUZDOLABI, TV, SONRA ÇAMAŞIR MAKİNASI

Özellikle 1980'li ve 1990'lı yıllardaki hanehalkı harcamaları ile, konutların çoğuna beyaz eşyalardan buzdolabı alındı ve bunu renkli TV ile çamaşır makinesi izledi. Elektrikli süpürge ve fırın, haneye alınan sonraki ev eşyaları oldu. Bulaşık makinesi, ancak evlerin yüzde 15'ine girebildi. Bilgisayarlaşma ise yüzde 5'in altında.

- 1998'de yapılan anket çalışması sonuçlarına göre, Türkiye'deki konutların yüzde 97.4'ünde buzdolabı, yüzde 96.6'sında televizyon, yüzde 78.9'unda çamaşır makinesi, yüzde 14.5'inde bulaşık makinesi, yüzde 77.2'sinde elektrik süpürgesi, yüzde 92.5'inde ütü, yüzde 74.6'sında elektrikli fırın var.
- Yemek pişirmek amacıyla konutların yüzde 91.7'sinde tüpgaz, yüzde 7.5'inde doğalgaz, yüzde 0.3'ünde elektrik, yüzde 0.3'ünde soba ve yüzde 0.2'sinde de diğer yakıt türleri kullanılıyor.
- Sıcak su sağlamak için ailelerin, yüzde 42.6'sı şohben, yüzde 33.6'sı soba, yüzde 10.1'i güneş kollektörü, yüzde 7.7'si elektrikli termosifon, yüzde 4.7'si kombi (Kat Kaloriferi) ve yüzde 1.3'ü de apartmanın ortak sıcak su sistemini kullanıyor.

İKİNCİ BÖLÜM

SERMAYE BİRİKİMİNİN 80 YILI VE SANAYİLEŞME

SERMAYE BİRİKİMİ SÜRECİNİN KİLOMETRETAŞLARI

1923'te, kişi başına geliri yaklaşık 45 dolar olan yoksul bir Türkiye'den 2000'lerde 3000 dolara ulaşan orta gelirli bir Türkiye'ye... Seksen yıllık bu sermaye birikimi serüveni, bu duraktan sonra nelere gebe?

İlginç bir kavşağa gelen Türkiye kapitalizminin 80 yıllık bu gelişme serüveni düz bir hatta ilerlemedi kuşkusuz. Gelişmenin inişleri çıkışları, tabanı tavanı, mutlu mutsuz demleri, herşeyden önemlisi, herkese göre değişen yüzleri var. Seksen yıl, bir birikim. Sözkonusu birikimin "sermaye" boyutuna da kırılma, bükülme noktaları ile bakmak ve her döneme damgasını vuran gelişmeleri görmek gerekiyor. Sermaye kişi başına 45 dolardan 3000 dolarlara yükselirken kaynağını her dönemde nereden buldu, toplumsal yapıda ne tür dönüşümler ve değişmelerle birikimini gerçekleştirdi? Tarihinin en önemli krizi sayılan 2000'lerin başındaki krizi nasıl ve ne maliyetlerle aşacak?

Türkiye kapitalizminin sermaye birikiminin 80 yılını kabaca iki döneme ayırmak gerekiyor. Birinci dönem, 1980'e kadar olan zaman dilimini kapsıyor. 1980 sonrası ise hem

ekonomide, hem siyasette, hem de kültürel yapıda yeni bir dönemdir Türkiye için. Ama bu iki dönemin de kendi içinde farklılaşan alt-dönemleri var.

Cumhuriyetin İlk Yılları (1923-1929)

Birikim öykümüzün ilk sayfası olan 1923-1929 döneminin ana özelliği "devlet eliyle fert zengin etme" diye tanımlanan bir politikayla özel sermaye birikimine devletin katkısıdır. Ancak bu politikadan nasiplenme, dönemin tüm girişimci kesimleri için aynı ölçüde olmamış, dönem içinde daha güçlü olan ticaret sermayesi "aslan payı"nı kapmıştır. Bu dönemde yerli sanayiyi geliştirmek üzere çıkarılan teşvik yasaları ve diğer özendirmeler ise etkili sonuçlar vermemiştir. Bunun önemli bir nedeni, o dönemde ticaret sermayesinin, etkinliğini kullanarak korumacı bir dış ticaret politikası izlenmesine olanak vermemesidir. Cumhuriyet öncesi dönemde de geçerli olan, uluslararası işbölümünde Türkiye'yi ihracata yönelik tarım ve madencilikte teşvik etme ve uzmanlaştırma politikası, başta metropollerden kaynaklanan ithal-ihraç kredileri olmak üzere çeşitli araçlarla Cumhuriyet sonrasında da sürdürülmüştür. Öte yandan dış ticaretin sağladığı yüksek kâr oranları, banka kredilerinin de dış ticarette yoğunlaşmasına ve sanayiye yönelmemesine yolaçmıştır. Uluslararası işbölümünde Türkiye'nin yerinin, bu tür bir ilişki içinde belirlenmesi, bu dönemdeki yabancı sermayenin de ağırlıkla ihracata yönelik hammadde üretimi ve ticari faaliyetlerde yoğunlaşmasına yolaçmıştır.

Sonuçta, dönem boyunca sanayide gelişme sağlanamazken, ihracata yönelik tarımda önemli üretim artışları olmuştur. Dış ticaret politasındaki liberal tutum, dönem sonunda ekonominin önemli bir ödemeler dengesi bunalımına girmesine yolaçmıştır. Öte yandan devletin, kadastro ve

vergi sisteminde yaptığı değişiklikler (özellikle tarımda ayni olarak ödenen aşar vergisinin yerine para ile ödenen arazi vergisinin konulması), demiryolları yapımının hızlanması, daha çok ulusal banka kurulması, merkez bankası işlevini görecek bir devlet bankası için hazırlıklar yapılması ise, 1930'lar sonrası ekonomi politikasının elverişli bir iç pazar sağlama ve tarımda daha çok pazar için üretim yapma hedefi için uygun koşulları hazırlamıştır.

Dönemin en önemli özelliklerinden birisi özel sermaye birikimine devletin katkısı idi. Bu dönemi Korkut Boratav, *Türkiye'de Devletçilik* (Gerçek Yayınevi, 1974) isimli yapıtında şöyle özetler:

"1923-1929 yılları çeşitli devlet tekellerinin imtiyazlı özel şirketlere devredildiği ve böylece tekel kârlarının burjuvazi arasında paylaşıldığı, edebi tablosuna Yakup Kadri'nin Ankara'sında rastladığımız yabancı sermayenin komisyonculuğuna yönelmiş eski Kuvayi Milliyeci kadroların başkent hayatını biçimlendirdikleri, sermayenin siyasi iktidarlarla bütünleşmesini simgeleyen İş Bankası Grubu'nun oluşturduğu ve (dönemin özel deyimiyle) aferizm'in toplum hayatına damgasını vurduğu dönemdir." (s.36)

Devlet eliyle özel sermaye birikimini hızlandırmanın başlıca araçları, çeşitli alanlarda üretim, ithalat ve işletme ile ilgili çok sayıda tekel ve imtiyazları yerli-yabancı sermayeye devreden düzenlemeler ve sanayi için önemli özendirme ve destekleme olanakları getiren Teşviki Sanayi Kanunu idi.

1923'te toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde sanayiciler lehine birtakım ilkesel kararlar alınmış, bu ilkeler çerçevesinde 1927 yılında Teşviki Sanayi Kanunu yeniden düzenlenerek uygulamaya konulmuştur. Yasaya göre hükümet, sanayi kuruluşları için gerekli arsayı belli koşullar altında hibe edecek, vergi ayrıcalıkları sağlayacak, sınai kuruluşlar için gerekli makine-teçhizat gümrük vergisinden muaf ola-

cak, sanayicilerin kullandıkları temel maddeler, ara malları ve mamul ürünler demiryollarında ucuz tarifeyle taşınacak, kamu tekelindeki mallar bu kuruluşlara ucuza satılacak, hükümet ve kamu kuruluşları, bazı koşullarla, yerli sanayi ürünlerini ithal üründen yüzde 10 daha pahalı da olsa, tercihli olarak satın alacaklardı. Yasa, bu sayılanların dışında daha birçok teşvik önlemine yer vermektedir.

Sanayiye sağlanan bu teşviklere karşın, bu dönemde kayda değer bir sanayileşmenin söz konusu olmadığı ileride de sayılarla ortaya konulacaktır. Sanayide pek gelişme sağlanamamasının nedenleri, bazılarınca savaş sonrası ekonomik enkazın varlığı, nüfus mübadele hareketleri, altyapı yatırımlarının yeterince gelişmemesi gibi etkenlerle açıklanır. Bu etkenlerin sanayinin gelişimi konusunda olumsuzluklar yarattığı genel anlamda doğruysa da bu konuda asıl engelleyici etkenler korumacı bir dış ticaret politikası izlenmesinin engellenmesi ve dış dinamiklerin etkisidir.

Bilindiği gibi, gelişmiş sanayilere sahip ekonomilerin varolduğu bir konjonktürde sanayileşme girişimlerinin başarıya ulaşması için gerekli koşullardan birisi -belki de en önemlisi- kurulmuş veya kurulacak sanayileri dış rekabete karşı etkin biçimde korumaktır. Korumanın en yaygın uygulama yolu ise, belirli malların ithalatını azaltıcı ve hatta gerektiğinde yasaklayıcı nitelikte gümrük tarifeleri koymaktır. Bu politikanın, hem maliyet hem kalite yönünden yerli üretime göre büyük avantajları olan yabancı malların yıkıcı rekabetine karşı, yerli sanayiyi koruduğu söylenebilir.

Ne var ki, 1923-1929 döneminde Türkiye sanayisi, çeşitli yollarla sağlanan teşviklere rağmen koruyucu gümrüklerden mahrum kalmıştır. Yakın zamana kadar, pek çok insan, buna neden olarak Lozan Anlaşması'nın gümrükler konusundaki "bağlayıcı" hükümlerini göstermiştir. Lozan Anlaşması'nın gümrükler ile ilgili maddeleri, 24 Ağustos 1929'a

kadar, Britanya, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan ve Yugoslavya'ya 1 Eylül 1916'daki Osmanlı gümrük tarifesinin uygulanmasını öngörmekteydi. Bazı yazar ve araştırmacılar, söz konusu dönemde, bu anlaşmanın "bağlayıcı" hükümleri yüzünden dış ticarette korumacı bir politika izlenemediğini öne sürüp, tek yönlü bir dinamiğin engelleyiciliğini abartırlar. Oysa, Orhan Kurmuş'un yaptığı bir araştırma, Lozan Anlaşması'ndaki gümrük sınırlamalarını aşma olanağını veren çeşitli formüllere, dönemin iktidarınca başvurulmadığını, dış ticarette liberallik konusunda bilinçli bir politika izlendiğini ortaya koymaktadır.

Başta Ali İktisat Meclisi olmak üzere, söz konusu dönemde dış ticaretin yönünü dışa bağımlı biçimde belirleyen ticaret sermayesi örgütleri, özellikle kendilerine büyük ticaret kârları sağlayan ürünlerde korumacılığa gidilmemesi gerektiğini belirtmekteydiler. Örneğin, tüccarların korunmasını istemedikleri pamuklu ve yünlü dokuma, 1923-1930 dönemi ithalatında yüzde 38 paya sahipti. Eğer bu sanayiler korunur da ithalatı yerli üretimle karşılanırsa, bu önemli gelir kaynağından tüccarlar mahrum kalacaklardı.

Dışa bağımlı ticaret sermayesi, çimento, kereste, yerli ipek, pamuklu, yünlü dokuma gibi temel mallarda korumacı önlemlere karşı çıkarken, korumaya gidilebilecek ürünleri de şöyle sıralamaktaydı: Çeltik ve susamyağı sanayileri, atnalı, çivi ve bakır sahan gibi madeni eşya sanayisi kolları, tahta eşya sanayisi, çanak, çömlek ve testi üreten toprak sanayisi.

Ticaret sermayesinin korumacı politikalar konusundaki olumsuz tavrına karşılık sanayi sermayesini temsil eden İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası Sanayi Şubesi raporlarında ise, sanayinin yüksek gümrük duvarlarıyla korunması ilkesi ön plana çıkarılmaktaydı. Sanayiciler, sanayinin gelişmesinin ancak Türkiye'de üretilen ham ve mamul maddelerin ithalatının sınırlanmasıyla olanaklı olabileceğini belirterek

korumacı önlemler talep etmekteydiler. Sanayicilerin yakındıkları ve kendi yararlarına çözümlenmesini talep ettikleri bir diğer sorun da, Teşviki Sanayi Kanunu çerçevesinde hammadde olarak nitelenen ve dolayısıyla gümrük vergisinden bağışık tutulan bazı ithal mallarının aslında yurt içinde üretildiği ve bu malların gümrüksüz ithalatının yerli sanayiye büyük darbe vurduğuydu.

Böylece ticaret ve sanayi sermayesi arasında, kendisini gümrük tarifeleri sorununda gösteren bu çatışmada, ticaret kesimi ağır basmış ve bu da, yerli sanayinin gelişiminde önemli bir etken olan korumacı önlemleri büyük ölçüde engellemiştir.

Bu dönemde yerli sanayinin gelişimi önündeki bir engelin de dış dinamikler olduğunu belirtmiştik. Söz konusu konjonktürde uluslararası işbölümü, Türkiye'nin 19. yüzyılda olduğu gibi, ihracata yönelik tarım ve madencilikte uzmanlaşmasını öngörüyordu. Gelişmiş ülkeler, bu işbölümünü hayata geçirmek üzere Türkiye'de ihracat tarımını ve madenciliğe yönelik faaliyetleri özendiriyorlardı. Metropollerden kaynaklanan ithal ve ihraç kredileri biçimindeki tüccar kredisi, Türkiye'deki gelişmelerin, uluslararası kapitalist sistemle bütünleşmesinin gereklerine uymasını sağlamada önemli bir araçtı. Başka bir deyişle tüccar kredisi, ticaret sermayesinin hâkimiyetinin devamında ve Türkiye'nin kapitalist dünya ekonomisi içindeki rolünün sürekliliğini sağlamada önemli bir etkendi.

Metropollerden kaynaklanan tüccar kredisiyle hedeflenen şeylerden biri, tarımsal üretime dinamizm kazandırmak ve dış pazarlara doğru yönlendirmekti. Üretim bölgelerinin demiryollarıyla limanlara, oradan da dünya ekonomisine katılımı büyük ölçüde 19. yüzyılda gerçekleşmişti. Bu dönemde yapılmak istenen de geçmişteki yapıyı koruyup sürdürmekti. İthal-ihraç kredisiyle yabancı tüccar Türk

tüccarına ödeme kolaylıkları gösteriyor, daha sonra yerli tüccar daha küçük tüccara krediyi aktarıyor ve en sonunda kredi, üreticiye veya nihai tüketiciye ulaşıyordu. Üreticiden çekilip, yurt dışına aktarılan değer ise fiyat mekanizmasıyla -eşitsiz değişim yoluyla- gerçekleşiyordu.

Tüccar kredisinin yanı sıra, ekonomide genel anlamda ticareti, özel olarak da dış ticareti başat kılan bir etken de banka kredilerinin ticarette yoğunlaşmasıydı. Sanayiye kredi verecek banka bulunmazken, sadece yabancı bankaların değil, yerli bankaların, hatta tarıma kredi vermek amacıyla kurulmuş bankaların bile kredileri ağırlıkla ticaret kesimine yönelikti.

Söz konusu dönemde nakit para miktarı sabitti ve ekonominin giderek daha fazla kapitalist ilişkilere açılmasına, parasallaşmasına karşın değişmiyordu. Bu durumda banka kredilerinin verileceği alan ya da alanlar ekonominin yapısını da belirleyecekti. En yüksek kâr oranı ticari kredilerden sağlandığından, krediler ticarete yöneldi. En kısa zamanda satılabilecekleri için, dış ticarete konu olan mallar, bankalar açısından sağlam bir teminattı. Bu nedenle sadece yabancı bankalar değil, ulusal bankalar da sanayiciler dışındaki müşterileri tercih ediyorlardı. Bir devlet bankası olan ve esas olarak devlet işletmelerini finanse etmek üzere kurulan Sanayi ve Maadin Bankası'nın dışında sanayiye yatırım kredisi veren bir banka yoktu. Bankaların sanayicilere verdikleri kısa vadeli kredilerin koşulları da tüccarlarınkiyle aynıydı. Ancak sanayiciler, bu krediyi sadece döner sermaye ihtiyacında kullanabiliyordu. Sanayiciler bu durumdan şikâyetçiydiler, imalat sanayisine kredi verecek bir bankanın oluşturulmasını talep ediyorlardı.

Böylece, dış rekabetin yıkıcı etkilerine karşı koruma olanakları sağlayamayan, başta kredi sorunu olmak üzere çeşitli dezavantajlara sahip olan sanayinin dönem boyunca varlık

göstermesi ve üretimin artırılması söz konusu olmadı. 1923-1929 döneminde hızlı bir milli gelir artışı görülmekte, ancak bu gelişmede sanayinin yerinin oldukça sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. 1923'te Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) içinde yüzde 13.6'lık orana sahip olan sanayinin payı 1929'da yüzde 9.9'a düşmüştür. Buna karşılık tarımda önemli bir gelişme söz konusudur. 1924-1925 yıllarında 1 milyon ton civarındaki buğday üretimi, 1929'da 2.7 milyon tona çıkmıştır. Tütün, pamuk, incir, fındık gibi ihracata konu tarım üretiminde de önemli gelişmeler görülmüştür. Tarımdaki bu gelişmede Türkiye'nin, uluslararası işbölümünde ihracatçı tarım ülkesi yapılması politikasının etkisi büyüktür.

Gelişmiş ülkelerin ucuza alıp, pahalıya sattığı bu ekonomide sonuçta bir ödemeler dengesi bunalımı kaçınılmaz görünüyordu. Cumhuriyet'in ilk yedi yılında dış ticaret dengesi devamlı açık vermişti. Tarımdaki üretim artışının ihracata -özellikle 1923-1925 yılları arasında- katkısına karşın ithalat sürekli artmıştı. Nihayet, dönemin sonunda yoğunlaşan spekülatif amaçlı ithalatın da etkisiyle büyük bir dış ticaret açığı ve ödemeler dengesi bunalımına girildi.

Dış ticaret açıklarının 1928'de (cari fiyatlarla) 50 milyon TL iken, 1929'da 101 milyon TL'ye çıkmasının ise 1929 Haziran'ında çıkarılan yeni gümrük tarifesiyle ilgisi vardır. İthal edilen mallara ithalat fiyatları üzerinden yüksek gümrük vergileri konulmasını öngören yeni gümrük tarifeleri, 1 Haziran 1929'da yayınlanmış ve 1 Ekim 1929'da yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine Haziran'la Ekim ayları arasındaki 4 aylık süre içinde ticaret sermayesi, büyük ölçüde, spekülatif nitelikli ithalatta bulunmuştur. "Tarifenin yayınlanmasından sonra 40 milyon TL tutarında ithalat talebi olmuştur". Bu spekülatif amaçlı ithalatın etkisiyle, 101 milyon TL, yani o yıla ait bütçedeki toplam gelirlerin hemen hemen yarısına yakın bir dış ticaret açığı karşısında kalan ve

her türlü döviz karşılığından yoksun bırakılan Türk parasının değeri hızla düşmüştür. Bu sorunların, 1929 sonrası ekonomi politikasının biçimlenmesinde önemli etkileri vardır.

Son olarak, bu dönemde gerçekleşen veya başlatılan, etkisini ise özellikle sonraki dönemlerde gösterecek olan pazar için üretimi geliştirici bazı olgulara değinmek yararlı olacaktır. 1923-1929 dönemindeki önemli bir gelişme, tarımdan ayni (ürün) olarak alınan aşar vergisinin kaldırılarak yerine parayla ödenen arazi vergisinin konulmasıdır. Bu uygulama, tarımda pazar için üretimi harekete geçiren, dolayısıyla kapalı tarım yapısının giderek kırılmasını teşvik eden, böylece de önemli bir iç pazarın yaratılmasının koşullarını yaratan bir etki yaratmış olabilir.

Bir diğer önemli gelişme demiryolları yapımının hızlandırılmasıyla ilgilidir. Cumhuriyet öncesi döneme oranla bu dönemde, yabancı sermayenin demiryolları yapımına yönelik faaliyeti aynı yoğunlukta olmamıştır. İhracata konu olan ürünlerin üretildiği bölgelerin demiryollarıyla limanlara oradan da metropollere bağlanma sürecinin Cumhuriyet öncesinde büyük ölçüde tamamlanmış olması, yabancı sermayenin yeni demiryolu yapımına girişmemesinin gerekçelerinden biri olarak gösterilebilir.

Bu konuda, hedefi Kerkük petrolleri olan "Chester Projesi" ise, vazgeçilmiş bir girişimdir. 1923'te Amerikan kökenli Chester grubuyla yapılan sözleşmeye göre Chester grubu Ankara'dan Kerkük'e, ayrıca Samsun ve Doğubeyazıt'a kadar uzanan 4.400 kilometre uzunluğunda demiryolu ile Harput-Yumurtalık arasında ayrı bir yol yapımını ve çeşitli yerlerde üç limanın inşasını üstleniyor, buna karşılık inşa edilecek demiryolu çevresinde 40 kilometrelik şerit içerisindeki bütün maden ve petrol kaynaklarını araştırma ve işletme imtiyazına 99 yıl için sahip oluyordu. Liman ve demiryollarının işletme hakkı da aynı süre içinde Amerikalılara bırakılıyor-

du. Chester'a Türk özel sermayesinin yüzde 50 oranında ortaklığı öngörülüyordu. Ancak, anlaşmanın yapıldığı tarihte Türk-Irak sınırı henüz belli değildi. Dolayısıyla Musul'un Irak'a katılması, Lozan'dan sonra resmiyet kazanacaktı. Bir diğer Amerikan firması Standart Oil ise, Temmuz 1922'de Musul petrolleri üzerinde egemenlik arayan İngiliz-Fransız sermayesi ile anlaşmıştı. Musul, Türkiye'de kalırsa Chester Grubu, Irak'ta kalırsa Standart Oil parsayı toplayacaktı. İkinci olasılık gerçekleşince Chester grubu, hükümete ödediği 50.000 kâğıt liralık bir tazminatla projeden vazgeçti.

Bu proje suya düşünce ve yabancı sermaye demiryolu yapımına rağbet etmeyince Cumhuriyet hükümetleri 1924'ten itibaren "şimendifer siyaseti"ne girişip, demiryolu yapımını yabancı müteahhitlere verdiler. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras kalan 4.200 km'lik demiryolu şebekesi 1932'de 6.040 km'ye çıkmıştır. Ayrıca, bu dönemde "stratejik" özelliklerden dolayı bir çok liman, tersane ve demiryolu işletmesi millileştirilmiştir.

Bankacılığın kârlı bir sektör haline gelmesiyle birlikte yerel ve ulusal bankaların kurulması, bunlara devlet bankalarının eklenmesi ve bir merkez bankası kurma fikrinin yeşerip olgunlaşması da, dönemin ileriye yönelik etkisi olan gelişmeleri arasındadır. Gerçi bu dönemde kurulan çok sayıdaki yerel bankanın büyük bir kısmı 1929 Dünya Buhranı'nın etkisiyle iflas edip, silinmişlerdir. Ancak, devletin özellikle ulusal çapta faaliyet gösteren bankaları koruması, desteklemesi, bunlardan T. İş Bankası'na özel bir destek ve ayrıcalık tanıması, kamu girişimleri için yeni bankalar kurması (Sanayi Maadin Bankası, Emlak ve Eytam Bankası), hepsinden de önemlisi bir merkez bankası kurmak için hazırlıklara girmesi, hızla parasallaşan ekonominin taleplerini karşılamaya yönelik girişimlerdir.

Özetle, vergi, ulaştırma ve banka-kredi konularındaki tüm bu gelişmelerin, özellikle bu dönemi izleyen yıllarda sermaye birikimini hızlandıran etkileri önemlidir.

Özel Sektöre Dayalı İthal İkameci Dönem (1929-1932)

Birikim öykümüzün ikinci önemli sayfası daha çok bir geçiş dönemidir. 1929 yılının sonuna gelindiğinde Türkiye ekonomisi, özellikle yılın son aylarında yapılan spekülatif ithalat sonucu önemli bir dış ticaret açığı ile karşı karşıyaydı. Ayrıca, 1928'de Milletler Cemiyeti aracılığıyla bir ödeme planına bağlanan Osmanlı borçlarının her yıl yüzde 13-18 gibi bir kısmının ödenmeye başlanacağı konusu da önemli bir sorun olarak durmaktaydı.

Öte yandan dış ticaret açığının yüzde 100'lük artışı, Türk lirasının değerinde önemli düşüşlere yolaçtı. Sterlinin, 1929 yılı Mayıs-Aralık ayları arasında 998 kuruştan 1042 kuruşa yükselmesiyle, TL yüzde 5 düşüş gösterdi. Bu oran, o günkü ölçülerle oldukça ciddi sorunların kaynağı olabilirdi.

Ödemeler dengesinde yaşanılan bunalım ve 1929 Dünya Buhranı'nın yansıtacağı daha başka olumsuzluklar, bir önceki dönemde izlenen liberal dış ticaret politikasının yerine korumacı önlemler almayı gerektiriyordu.

Nitekim, 1929'dan itibaren alınan korumacı önlemlerle himayeci dış ticaret politikası uygulamasına geçildi. Önlemlerle ilgili yasal düzenlemelerin başlıcaları şunlardır:

1- 1929 Gümrük Tarifeleri,

2- Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsaları Kanunu,

3- Kambiyo işlemleri için hükümetin denetimi altında bir bankalar konsorsiyumunun, daha sonra da Merkez Bankası'nın kurulması,

4- İhracatı denetlemeyi amaçlayan 1705 Sayılı Kanun,

5- İthalatta miktar sınırlamaları getiren 1873 Sayılı Kanun.

Türkiye'nin dış ticareti bir-iki yıl içinde, gümrük tarifeleri, kotalar ve kambiyo denetimi ile devlet kontrolü altına girdi. Alınan önlemler, önceki dönemde dış ticaretten yabancı firmalarla birlikte büyük kârlar sağlayan ticaret sermayesinin kâr olanaklarını daralttı. Ancak şimdi, devlet teşvikleri ve korumacı dış ticaret politikasıyla yeni bir birikim fırsatı ortaya çıkmıştı. Ve devlet, ne sanayi ne de ticaret alanında devlet işletmeleriyle henüz doğrudan ekonomik müdahalelerde bulunmamakta, alanı özel sermayeye bırakmış görünmekte idi.

Sanayi sermayesi bu döneme şu avantajlarla girmiştir. Birincisi, 1929 Dünya Buhranı'yla dünya ticret hacmi daralmıştır. Buhran'ın Türkiye'ye yansıması, tarım ürünleri ihracatının azalması ve ürünlerin iç fiyatlarının önemli ölçüde düşmesi biçiminde gerçekleşmiştir. Tarım ürünlerinin iç fiyatlarının düşmesi, hem genel ücret düzeyini hem de tarıma dayalı sanayinin girdi maliyetlerini azaltıcı bir fırsat sunmaktaydı.

Kısacası, bu dönemde yatırım yapacak olan sanayici, Teşviki Sanayi Kanunu gereğince gümrüksüz girdi ithali olanağından yararlanabilecek, düşük fiyatlı tarım mallarını girdi olarak kullanacak, düşük işçi ücretleriyle mal üretip, yüksek gümrüklerle dış rekabetten korunan pazarda yine Teşviki Sanayi Kanunu'nun sağladığı olanaklarla mal satabilecekti.

Sermayedarlar, bu olanakları son sınıra kadar kullanmış, 1930-1932 yılları arasında önemli büyüme hızları gerçekleştirmiştir. 1939 yılı 100 kabul edildiğinde, buğday/sanayi fiyat endeksleri oranı 1929'da 175'ten 1931'de 87'ye; pamuk/sanayi fiyat oranları ise aynı süre içinde 102'den 80'e düşmüştür. Bu elverişli koşullar altında -ve tarımdaki göreli durgunluktan ötürü- GSMH'nın durgunluk gösterdiği bu

yıllar içerisinde sanayinin yıllık ortalama büyüme hızı - 1938 sabit fiyatlarıyla- yüzde 13.6 olarak gerçekleşti. İthalattaki miktar kısıtlamaları ve diğer önlemler 1930'dan itibaren dış ticaret açığını ortadan kaldırmış, ithalatın GSMH'ye oranında da belirgin bir düşme gözlemlenmiştir.

Göstergeler ortaya her yönüyle olumlu gelişen bir tablo koyar görünmekteyse de, aslında izlenen sanayileşmenin kapkaççı niteliği ve doğurduğu tehlikeli bölüşüm ilişkileri, bu dönemde iktidar bloku içinde daha da etkin bir konuma ulaşmış bulunan sivil-asker bürokratlardan oluşan kadroları tedirgin etmekteydi. Dahası, dönemin yarattığı çeşitli ekonomik ve politik sorunlar, düzenin geleceğini güvence altına alabilmek için devleti, daha etkin politikalar saptamaya ve bu politikaları uygulamak üzere daha etkin araçlara başvurmaya zorlamaktaydı. Bir taraftan tarımsal kesimde, tarım fiyatlarının hızlı düşüşüyle birlikte önemli sorunlar yaşanmakta, bu nedenle toprak sahiplerinin memnuniyetsizliği artmakta, diğer yandan da Halk Fırkası kadrolarının ve bürokrasinin bir kısmının iş çevreleriyle organik ilişkileri toplumda yaygın rahatsızlıklara neden olmaktaydı. Bu koşullar içinde muhalefetin -bir denge unsuru olması amacıyla yaratılmış olmasına karşın- Serbest Fırka hareketinde cisimleşmesi ve büyük patlamalara ramak kalması, yönetici kadrolar için ciddi bir uyarı işlevi görmüştür. Öte yandan "kadrocu" diye bilinen ve iktidarda etkili olan sivil-asker bürokratlardan oluşan bir kesim, Dünya Buhranı'nın "azgelişmiş" ülkelere sanayileşme için önemli bir fırsat doğurduğuna işaret ederek, bu dönemin, hovardaca harcanmamasını, tersine devlet öncülüğünde girişilecek sanayileşme hareketiyle değerlendirilmesi gerektiğini işaret etmekteydi.

Devletçi-İthal İkameci Dönem (1932-1939)

Sermaye birikim sürecinin en önemli dönemlerinden biri "devletçilik" diye adlandırılan 1930'lu yılları içerir. 1932 yılı Temmuz'undan itibaren, bir dizi yeni iktisat politikası ve aracıyla devlet işletmelerinin öncülüğünü yapacağı bir sanayileşme hareketine girişildi.

Sözkonusu ekonomi politika araçlarını iki ana başlık altında toplamak olanaklı görünmektedir. Bunlardan birincisi, dış ticarette koruma önlemlerini artırarak, korumanın sağladığı himaye rantının daha çok devlette toplanmasını sağlayacak düzenlemeler; ikincisi ise izlenecek ithal ikameci sanayileşme stratejisinin öncülüğünü yapacak devlet sektörünün yatırım programını belirleyen Birinci Beş Yıllık Sanayileşme Planı. Birinci başlıkta toplanan önlemler dizisinden iki yönlü bir amaç güdülmüştür. Birincisi, devlette toplanacak rantlarla sanayileşme planının gereksineceği fona katkıda bulunmak, ikincisi ise küçük çiftçi, esnaf ve sanatkârın büyük tüccar ve tefeci tarafından istismarını frenleyerek sınıf çelişkilerini törpülemek. Yeniden iki başlık altında toplanan önlemlere dönersek; dış ticarette korumacılığı artıran, fiyatlar, faiz oranları ve iç ticaret konularında devlet müdahalesini yoğunlaştıran yasaların başlıcaları şunlardı:

1- 1932 yılında çıkarılan Çay, Kahve ve Şekerin Bir Elden İthaline İlişkin Yasa,

2- 1933 yılında çıkarılan Ödünç Para Verme Kanunu,

3- 1936 yılında çıkarılan ve İktisat Bakanlığı'na sanayi ürünlerinden zorunlu gördüklerinin maliyet ve satış fiyatlarını denetleme ve saptama yetkisi veren yasa,

4- 1932 yılında çıkarılan, buğday fiyatlarındaki anormal düşmeyi önlemek için hükümete yetki veren yasa.

Bu dönemde sanayileşme, bir plan çerçevesinde devlet işletmeleri öncülüğünde gerçekleştirilmek isteniyordu. Bu

amaçla, 1933 yılında Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı (BBYSP) hazırlanmıştı.

Plan metninin sunuş bölümünde yeralan dünya konjonktürü ve Türkiye'nin durumuyla ilgili değerlendirmeler, 1932-1939 yılları arasında izlenen sanayileşme stratejisinin mantığını da sergilemesi açısından önem taşımaktadır. Planın sunuş bölümünde uluslararası işbölümünde Türkiye'nin bağımlı ve "azgelişmiş" bir ülke olduğu teşhisi konulmakta, 1929 buhranının yarattığı siyasi ve ekonomik çelişkilerin "azgelişmiş" ülkelere kalkınma olanakları sağlayacak bir konjonktür yarattığı belirtilmektedir. Bu yargı, gelişmiş kapitalist ülkelerin güçlenmesinin gerikalmışlığı önemli boyutlara ulaştırdığı analizinin doğal uzantısıdır. Plan yazarlarına göre 1929 Buhranı, dünyanın "azgelişmiş" ülkeleri için tarihî bir gelişme ve sanayileşme fırsatı doğurmaktadır, bu fırsat iyi değerlendirilmelidir. Yine plan yazarlarına göre, emperyalist ülkeler bunalımı atlatır atlatmaz, kendilerini bir araya getiren temel çıkarlar üzerinde birleşecek ve "azgelişmiş" ülkelerin kalkınmalarını engelleyeceklerdir.

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nda;

1- "Programın tertibinde ve kurulacak sanayinin vüsatını tayinde memleketimizin kendi ihtiyaçları esas ittihaz edilmiştir" denilerek, iç tüketime yönelik malların üretimine ağırlık verileceği ilkesi benimsenmiştir.

2- "Ana hammaddeleri memleketimizde bulunan veya tedarik edilebilecek olan sanayi bu beş senelik planın başlıca vastıdır" denilerek dokuma, maden, kâğıt, seramik ve kimya sanayisine yatırımlar yapılması benimsenmiştir.

3- Özel kesimce gerçekleştirilmesi mümkün görülmeyen sanayi işletmelerinin devletçe kurulması ilkesinden hareket edilmiştir (Raporlar, 1935).

Planda, yurt içinde üretilmesi düşünülen sanayi ürünlerinin, 1928-1932 yılları arası ithalatının yüzde 43'ünü oluş-

turduğu belirtilerek "Birinci Sanayileşme Planı bizi umumi ithalatımızın asgari yüzde 25-30'undan müstağni bırakmak vazifesini üzerine almış bulunmaktadır" denilmekte ve böylece izlenecek sanayileşme stratejisinin ithal ikameci niteliği vurgulanmaktadır. Plan, temelde devlet sektörünün sanayi hedeflerini belirlemekle birlikte T. İş Bankası aracılığıyla yapılacak yatırım hedef ve politikalarına da yer vermiştir.

Planı uygulama görevi Sümerbank'a verilmiş, bu kuruluşun bünyesinde çok sayıda devlet işletmesi kurulmuştur. Ayrıca, gerçekleştirilen millileştirmelerle geniş bir devlet sektörü ortaya çıkmıştır.

Dönemin sonunda plan hedeflerinin büyük ölçüde gerçekleştirildiği görülmektedir. Plan uyarınca sınai yatırımlar ağırlıkla dokuma, şeker gibi temel tüketim malları üretiminde yoğunlaşmışsa da ara ve yatırım malları üretimine de yaklaşık dörtte bir oranında ağırlık verilmiştir. Ara ve yatırım malları üretimi kömür, demir-çelik ve kâğıt sanayilerinde gerçekleştirilmiştir.

Sınai üretim 1936'ya kadar çok yavaş, yılda ortalama yüzde 2.7 oranında artmıştır. Yapılan yatırımların çoğu henüz tamamlanmamış ve üretime katkıda bulunmaya başlamamış olduğundan bu sonucu doğal karşılamak gerekir. 1936'dan sonra ise gelişme hızlanmış, katma değerin yıllık artış oranı (1938 üretici fiyatlarıyla) 1937'de yüzde 9.8, 1938'de yüzde 16.9, 1939'da yüzde 17 olarak gerçekleşmiştir. İmalat sanayisinin GSMH'deki payı da artarak cari fiyatlarla 1933'te yüzde 13.5 iken 1939'da yüzde 14.7'ye çıkmıştır.

1930 yılı öncesinde toplam ithalat içinde önemli payları olan malların, 1939 yılı sonunda ithalat içindeki payları oldukça azalmıştır. Bu azalma, sözkonusu ürünlerin yurt içinde üretilmeye başlanmasıyla -ithali ikame edilmekle- ilgili olduğu gibi, tüketimlerinin kısıtlanmasından da kay-

naklanmaktadır. Aşağıdaki tablo, başlıca ithal mallarının 1930-1940 yılları arası ithalat durumlarını vermektedir.

Tablo 1'den de görüldüğü gibi 1930 ithalatının önemli kalemlerini oluşturan pamuk ipliği, pamuklu dokuma, şeker, yün ipliği ve yünlü dokumanın, 1940 yılı ithalatında önemli bir azalma gözlenmiştir. Bu ürünlere 1929 gümrük tarifesinde yüksek gümrük vergileri konulduğu, dolayısıyla bu ürünleri üreten sanayilerin dış rekabete karşı korunmasının amaçlandığından bahsetmiştik.

Sözkonusu ürünlerin ithalatındaki azalma iki şekilde açıklanabilir: Ya, bu ürünlerin yerli üretimi artırılarak ithalat ikame edilmiştir ya da bu yeterince başarılamamış, ürünlerin tüketimi kısılarak ithali azaltılmıştır.

Bu dönemde pamuk ipliği ve pamuklu dokuma üretimindeki artış, bu malların ithalatının azalmasının yerli üretimin artışıyla ilgili olduğunu; buna karşılık şeker ve yün ipliğinde üretim artışı sağlanamaması ise, bu ürünlerin ithalatının azalmasının; tüketimlerinin kısılmasıyla ilgili olduğunu ortaya koymaktadır.

TABLO 1
Bazı Malların 1930 ve 1940 İthalat Durumları

	Toplam İthalat İçindeki Payları (%)	
Maddeler	*1930*	*1940*
Pamuk ipliği, pamuklu mensucat ve pamuklu eşya	21.8	9.7
Yün ve kıl ve bunların iplikleri ve mensucatı	7.0	2.9
Şeker	6.3	1.4
Cam	1.5	2.2
Deriler	2.8	2.0
Her nevi demir-çelik	13.7	8.7
Makineler	7.9	12.9
Kara nakliye vesaiti	2.1	2.0
Mahrukat, zuyutu madeniye	4.7	15.3
Kâğıt tatbikatı	3.5	5.4
Kahve, kakao, çay	3.4	3.3
Diğerleri	24.7	33.8

İthalattaki azalma ve GSMH'deki artışla birlikte 1923-1929 döneminde ithalatın GSMH içindeki payı ortalama yüzde 14.5 iken, 1933-1939 dönemi ortalaması yüzde 6.6'ya kadar düşmüştür. Aynı şekilde 1923-1929 döneminde cari fiyatlarla yılda ortalama 57 milyon TL açık veren dış ticaret dengesi, 1933-1939 döneminde yılda ortalama 12.5 milyon TL fazla ile kapatılmıştır.

Böylece, korumacı dış ticaret politikasının ardından uygulanan ithal ikameci sanayileşme süreci sonunda belli sanayi kollarında üretim artmış, ithal kısıtlamalarının etkisiyle de dış ticaret açıkları kapatılmıştır.

Bu dönemde yapılan sanayi yatırımlarının kaynakları ve sağlanış biçimleri şöyle özetlenebilir:

1. Fonun önemli bir kaynağı, devletin, tarımdan tarım dışına aktarılan değerin büyük bir kısmına el koymasıyla sağlanmıştır. 1929 Buhranı'yla birlikte tarım aleyhine, sanayi lehine dönen iç ticaret hadleri, tarımdan tarım dışına kaynak aktarımı olanağını yaratmıştır. Devletin müdahalesi sözkonusu olmadığı takdirde bu kaynak, tarımla alış-veriş yapan ticaret, sanayi ve dış ticaretle ilgili olduğu sürece dış sermaye arasında paylaşım konusu olacaktı. Ancak, devletin müdahalesiyle bu kaynağın önemli bir kısmı devletçilik dönemi girişimlerinin önemli girdilerinden birisi olmuştur. Tarım ürünlerinde selektif fiyat politikası uygulanmış, ücret mallarının en önemli kalemi olan buğdayın fiyatı düşük tutularak işçi ücretlerinin de düşük seyretmesinin koşulları yaratılmıştır. Dokuma sanayisinin temel girdisi olan pamuğun üretimini teşvik ve sürekliliğini sağlamak için göreli yüksek taban fiyatı uygulanmıştır. Ayrıca, en önemli ihraç malı olan tütünün fiyatı da göreli yüksek tutulmuştur.

2. Önemli bir kaynak da vergileri artırmakla sağlanmıştır. Boratav'a göre, yeni vergiler daha çok emekçi sınıflardan alınmıştır. Korkut Boratav'ın araştırmalarına göre, 1923 yılında

46.3 milyon lira olan dolaysız vergiler, 1939 yılında 43.7 milyon liraya düşerken genellikle fakir tabakaların sırtından alınan dolaylı vergiler, 1923 yılında 25.9 milyon lira iken 5 katından fazla bir artışla 1939 yılında 140.6 milyon liraya çıktı.

3. Bu dönemde, reel ücretlerde de bir artış görülmemektedir. Her ne kadar dönem boyunca işletmelerde çalışan işçi sayısına ilişkin istatistik bulunamamasından dolayı ücretler konusunda bilimsel yorumlara varmak mümkün olmamaktaysa da, bu konudaki bazı sınırlı istatistiki veriler reel ücretlerin düşüklüğü konusundaki kanıyı güçlendirmektedir. İşçi sayısı istatistiklerinin ancak 1934 yılına kadar mevcut olduğunu belirten Tökin, mevcut verilerden 1932-1934 döneminde kişi başına düşen ücretin 1933 yılında 1932'ye göre, yüzde 12 düşüş gösterdiğini, 1934'te de bu düşüşün varlığını koruduğunu ortaya koymakta.

Sanayi yatırımlarının dış finansmanı ise ağırlıkla SSCB'den sağlandı. 20 yıl içinde mal ihracı biçiminde ödenmek üzere alınan 10 milyon dolar tutarındaki faizsiz kredi, makine-teçhizat satın alınmasında kullanılmıştır. Buna bir de Karabük Demir Çelik için İngiltere'den alınan 2.5 milyon sterlin tutarındaki krediyi eklemek gerek.

Dönem boyunca ekonominin lokomotifliğini devlet sektörünün üstlenmiş olması, özel sermayenin dışlandığı sanısını uyandırmamalıdır. Tersine, gerek ticarette gerekse sanayide özel sermayenin varlığı ve gelişimi gözetilmiş ve korunmuştur. Sanayicilere büyük olanaklar sağlayan Teşviki Sanayi Kanunu, 1942 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Dönem boyunca izlenen ekonomi politikasının sonucu olarak gerek himaye rantı, gerek iç ticaret hadlerindeki değişmelerle ortaya çıkan kaynak, bütün kesimlerde devletle özel sermaye arasında paylaşılmıştır. Devlet sektörünün özel sektörle rekabet değil, tamamlayıcılık ilişkisi içinde bulunduğu bir alan, dönem boyunca varolmuştur.

Özel sermaye gerek devlet işletmelerine girdi sağlayarak veya devlet işletmelerinin ürettiği girdileri kullanıp mamul mal üreterek, gerek devlet yatırımlarının ihalelerini alıp müteahhitlik hizmetinde bulunarak, gerekse de devlet sektörü öncülüğünde sürdürülen sanayileşmenin yarattığı iş hacminden doğan, pek çoğu aracı niteliğindeki işleri kotararak önemli ölçüde sermaye birikimi sağladı.

Dönem boyunca izlenen iktisadi politikayı ve ana hatlarını özetlemek gerekirse; 1930'lu yılların başında had safhaya varan ödemeler dengesi bunalımının zorlamasıyla izlenen korumacı dış ticaret politikasının ardından, ithal ikameci nitelikte bir sanayileşme süreci yaşanmıştır. Bu dönemde Türkiye'de yaşanan durum, belli farklılıklara sahip olmakla birlikte, birçok azgelişmiş ülkede de yaşanmıştır.

1929-1932 döneminde yaşanılan, özel sermayenin başatlığındaki sanayileşme hareketinin niteliği ve sınıflar arası çelişkileri artırıcı özellikteki bölüşüm ilişkileri, dönem içinde iktidar blokunda etkin ve yönlendirici güç konumunu sağlamış küçük burjuvaziyi, sürecin öncülüğünü devlet sektörüne vermek türünde bir politika değişikliğine itti.

Dönem boyunca sınai üretim, öncelikle ithalatı kısıtlanan mallarda yoğunlaşmış, giderek ara ve yatırım mallarına yönelmiştir. Yine bu dönemde dış borçlanma konusunda ihtiyatlı davranılmış; Almanya, SSCB ve İngiltere birbirlerine karşı kullanılarak elverişli koşullarda kredi ve teknik yardım sağlanmış, sonuçta da ödemeler dengesinde önemli iyileşmeler görülmüştür.

Her ne kadar bu dönemde sermaye birikimi süreci devlet sektörü öncülüğünde gerçekleşmişse de, korumacı dış ticaret politikasının ortaya çıkardığı rantlar ve iç ticaret hadlerinin tarım aleyhine değişiminden ortaya çıkan kaynaklar, bütün kesimlerde devletle özel sermaye arasında paylaşıldı ve devlet kesimi için doğan her olanak belli ölçüler içinde

özel kesime de yansıdı. Buna karşılık gelişmenin yükünü çekenler düşük gelir ve adaletsiz vergi yükü uygulamaları ile, işçi sınıfı ve tarımdaki küçük üretici kesim oldu.

Savaş Yılları ve Ekonomi

İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi, 1933-1939 döneminde izlenen iktisadi politikanın devamını aksatmıştır. Oysa, hedefleri büyük ölçüde gerçekleştirilen BBYSP'nin ardından 1940 yılında uygulanmaya konulmak üzere İkinci Beş Yıllık Sanayileşme Planı hazırlanmıştır. Plan, yine korumacı nitelikte bir dış ticaret politikası ile birlikte, bu kez daha çok ara ve yatırım malları üretiminde yoğunlaşan ithal ikameci bir sanayileşme politikasının belirleyiciliğinde oluşturulmuştu. Planda madenlerin ve hammaddenin ilksel haliyle değil işlenmiş olarak ihracı öngörülmekte, ağır sanayiye ilişkin projelere yer verilmekte, bunun için de düşük maliyetli enerji ve çevirici güç üretimi, öncelikler arasında yeralmaktaydı. Ne var ki, plan hedefleri planda kaldı, artık ekonomik sürecin savaş koşullarına göre biçimlendirilmesi gerekmekteydi.

Türkiye, savaşa katılmamakla birlikte, büyük bir orduyu silah altında bulundurmak durumundaydı. Bu yıllarda, yeni yatırımlara girişmek yerine mevcutların korunup işletilmesi, temel politika olarak benimsenmiştir.

Her an savaşa girme olasılığı karşısında uygulanan seferberlik, kamu harcamalarını artırdığı gibi faal nüfusun önemli bir kısmını üretimden çekmekle özellikle tarımda işgücü kıtlığı yaratmış ve bu da tarımsal üretimin düşmesi sonucunu doğurmuştur. Devlet, yaşanan savaş durumundan dolayı kaynakların önemli bir kısmını savunma harcamalarına ayırmıştır. Artan kamu harcamaları, vergiler yerine Merkez Bankası kaynaklarına başvurularak karşılandığından para arzı oldukça genişlemiştir.

Başta, faal nüfusun büyük bir kısmının silah altına alınması olmak üzere, savaş halinden kaynaklanan çeşitli darboğazlar, bu dönemde milli gelirde önemli düşüşlere yolaçmıştır. Üretim düşüşlerini önlemek ve ekonominin yeniden üretim koşullarını sağlamak üzere çıkarılan Milli Koruma Kanunu, girişimci kesimin çıkarlarını belli bir koruma altına alırken ücretlilere çok ağır yükümlülükler getirmiştir.

Tüm olağanüstü önlemlere karşın savaş yılları boyunca sanayinin milli gelir içindeki payı, sınırlı bir artış gösterebilmiştir. 1968 fiyatlarıyla 1940'ta GSMH içinde yüzde 13.5 olan sanayinin payı, 1945'te yüzde 14.8'e çıkabilmiştir. Buna karşılık tarımda hızlı bir düşüş yaşanmış; tarımın GSMH içindeki payı 1940'ta yüzde 44.5 iken 1945'te yüzde 38.7'ye düşmüştür.

Para arzının büyük artış, üretimin ise önemli düşüş göstermesi, şiddetli enflasyona neden olmuş, özellikle bazı kesimlerin karaborsacı, fırsatçı tutumuyla da fiyatlar 5 kat artmıştır. Bu koşullar özel sermayenin birikim sürecine dinamizm kazandırmıştır.

Öte yandan, hem savaş koşullarında ithalatın güçlenmesi hem de iktidarın daha da koyulaştırdığı ithalat kısıtlamaları -üretim düşüşlerinin bir nedenini teşkil etmesi pahasına- ithalatı azaltmıştır. İthalat hacmi endeksi 1938'de 100 iken 1940'ta 40 olmuştur. Buna karşılık, ihracat miktarında daha hafif bir gerileme olduğu gibi, ihracat fiyatlarının ithalat fiyatlarından hızlı artması, dış ticaret hadlerinin Türkiye lehine gelişmesine neden olmuş, 1938'de 100 olan dış ticaret hadleri 1944'te 118'e çıkmıştır. Sonuçta, savaş yılları boyunca ihracat değerleri ithalatı aşmış ve ihracat fazlası bazı yıllarda yüksek bir düzeye (örneğin 1945'te ithalatın yüzde 91'ini oluşturan 208 milyon dolara) varmış, dolayısıyla 1940'ların ikinci yarısına Türkiye önemli bir altın ve döviz birikimiyle girmiştir.

Özetlemek gerekirse, savaş koşulları içinde izlenen ekonomi politikası, 1933-1939 döneminde gerçekleştirilen sanayileşme hızını yavaşlaştırmıştır. Korumacı dış ticaret politikası daha da koyulaştırılmış, ancak yoğun devlet müdahalesinden doğan büyük rantlar, devletten çok özel sermaye için önemli kaynak birikimi sağlamıştır. Öte yandan Milli Koruma Kanunu'nun sağladığı ortam da bu palazlanmaya güç katmıştır. Dış ticaret politikasının ve dünya ticaret konjonktürünün Türkiye lehine gelişen seyri ise kullanmaya hazır önemli miktarda altın ve döviz birikimi sağlamıştır.

Savaş yılları süresince sermayedarların sağladığı sermaye birikiminin boyutları ve birikmiş altın ve döviz stokları, savaş sonrası izlenecek ekonomi politikasını biçimlendirecek önemli ana ögelerden ikisidir.

1945 Sonrası: Dış Dünya ile İlişkiler ve Yeni İthal İkamesi

Sermaye birikimi serüvenimizde, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönem, Türkiye'de Cumhuriyet'in ilk yıllarından beri izlenen devlet eliyle ve yardımıyla özel sermaye birikimini hızlandırma politikasının somut sonuçlarının gözlendiği yıllardır. Türkiye'de kapitalist ilişkilerin "merkez"in denetiminde geliştirildiği ve uluslararası yeni işbölümü uyarınca yoğunlukla tüketim malları üreten sanayilerin kurulduğu bu dönem, özel sermayenin ekonomik süreç üzerinde dolaysız denetimini sürekli artırdığı yılları içerir.

Dönemin başlarında izlenen serbest dış ticaret politikası, kısa zamanda yeni bir ödemeler dengesi bunalımı yaratmıştır. Bu bunalımın dayatmasıyla yeniden -bu kez 1929'dan farklı koşullarda- korumacı dış ticaret politikası etkin kılınmış, ardından da ithali kısıtlanan/yasaklanan tüketim malları yerli-yabancı firmalarca üretilerek, ithal ikameci sanayi-

leşmenin "kolay" aşaması büyük ölçüde gerçekleştirilmiştir. Çokuluslu şirketlerin borçlandırma, ticaret ve üretken alanlara yatırım politikalarıyla uyum içinde gelişen ithal ikameci sanayileşme, sonuçta ara ve yatırım malları açısından dışa bağımlı, dışarıdan sağlanan patent, lisans ve know-how'ların kayıtlamalarına maruz, uluslararası finans kuruluşlarından sağlanan proje-program kredilerinin ve yabancı sermayeli firmaların yönlendirdiği, dışa bağımlı bir yapı ortaya çıkarmıştır.

Bu özellikteki sanayileşmenin ana özellikleri, iç pazara yönelik, ihracata kapalı, ve korumacı dış ticaretin himayesiyle tekelci olması ve yeniden üretimini dış borçla sağlıyor oluşudur.

Ana özellikleri 1960'lı yıllarda daha çok belirginleşecek olan bu süreç, varlığını 1970'li yılların sonuna kadar sürdürmüştür. Bu yapının ortaya çıkardığı darboğazlar, her geçen yıl daha da daralmış, özellikle dış borç gereksinimi çığ gibi büyümüş; başvurulan IMF, Dünya Bankası ve OECD gibi kuruluşlar ise iyice kanıksanmış "istikrar tedbirleri"ni dayatıp uygulatmışlardır. Böylece ekonomi, "döviz darboğazı-IMF vb. kuruluşlara başvuru-istikrar tedbirleri-dış borç-döviz darboğazı" biçiminde formüle edilebilecek bir döngünün içinde her yıl biraz daha dışa bağımlılığının girdabına girmiş, izlenen ithal ikameci sanayileşme stratejisi de 1970'lerin sonunda tıkanma noktasına gelmiştir.

1945'ler sonrası oluşan ithal ikameci sanayileşmenin ana özelliklerini, yarattığı sorunları ve sonuçları böylece özetledikten sonra, sürecin gelişiminin ara aşamalarının ve sürece damgasını vuran iç ve dış koşulların analizini yapmaya geçebiliriz.

1929 Dünya Buhranı sonrasında her ülke korumacı önlemlerle içine kapanmış, otarşik büyüme modelleri yaygınlaşmış, dünya ticaret hacmi daralmış, dış ticaret ikili anlaş-

malar ve kliring sistemiyle yönetilmeye başlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise özellikle ABD'de sermaye birikiminin varmış olduğu düzey, yukarıda özetlenen biçimdeki kapalı yapılar sisteminin yıkılmasını ve sermayenin uluslararası ölçekte kendisini yeniden üretmesini engelleyen ögelerin kaldırılmasını gerektiyordu.

Sistemin hegemonik gücü ABD, uzun vadeli çıkarlarını da hesaba katarak bir yandan savaş enkazı altındaki Avrupa ekonomisini canlandırıcı, bir taraftan da uluslararası yeni işbölümü bağlamında "azgelişmiş" ülkelerde kapitalizmi geliştirici politikalar saptamıştır.

Savaş sonrasının uluslararası işbölümü, sermaye yoğun tekniklerle çalışan, emek gücü verimliliği yüksek sanayi dallarının metropollerde; emek yoğun tekniklerle çalışan, emek gücü verimliliği düşük sanayi dallarının ise "azgelişmiş" ülkelere de gerçekleştirilmesini öngörmekteydi. Böylece, belli bir süreç içinde bağımlı ülkelerde geliştirilecek sanayilerin kullanacakları makine-teçhizat ve ara malı, metropollerdeki sanayilerden karşılanacak; bağımlı ülkelere yapılan sermaye ihracı sadece kredilerle değil, yabancı sermaye yatırımlarıyla da sanayi sektöründe yoğunlaşacaktır. Belirlenen bu stratejiyi uygulayacak uluslararası kurumların oluşturulmasının ilk adımı, 1944'te 44 ülkenin katılımıyla toplanan Bretton Woods Konferansı'nda atılmıştır. Konferansta savaş sonrası ekonomik düzenin iki temel kurumu IMF ve Dünya Bankası'nın kurulması önerilmiştir. ABD, bu kurumların uluslararası kredi sorunlarında uzmanlaşacağını vurgulayarak uluslararası ticaret hacmini genişletecek kurumlara da gereksinim olduğunu belirtmiştir.

Türkiye, bu yıllarda Bretton Woods anlaşmasını kabul ederek savaş sonrasında uluslararası kapitalist sistem içinde yer alacağının ilk sinyalini vermiştir. Öte yandan, 12 Mart 1947'de Truman, Kongre'ye sunduğu mesajla soğuk savaşı

ilan etmiş, 1948 yılına kadar Kongre'nin Türkiye ile Yunanistan'a 400 milyon dolarlık ödenek ayırmasını ve devletlerin isteğine bağlı olarak her ikisine de sivil ve askerî personel göndermek ve bu ülkelerin personelini yetiştirmek üzere yetki verilmesini istemiştir.

IMF ve Dünya Bankası'ndan sonra uluslararası ekonomik örgütlenmeler, Marshall Planı ve onun aracı olarak Avrupa Ekonomik İşbirliği Komisyonu'nun (OEEC) kuruluşuyla sürmüştür. Askerî alandaki örgütlenme ise Kuzey Atlantik Paktı (NATO) adı altında oluşturulmuştur.

ABD Dışişleri Bakanı Marshall'ın, Avrupa'nın ekonomik canlanmasına desteğin ABD'nin çıkarlarına uygun olduğunu belirten konuşmasıyla açıklanan Marshall Planı uyarınca, 16 Avrupa ülkesinin katılımıyla 22 Eylül 1947'de OEEC kurulmuştur. Türkiye Marshall Planı'ndan yararlanmak için yoğun çabalar göstermişse de planda sınırlı bir yer kapabilmiştir. Türkiye'nin ABD'den kredi talepleri karşısında aldığı öneri, IMF ve Dünya Bankası'na başvurması gerektiği biçimindedir. Türkiye'nin yeni kurumlara katılımının bir sonraki halkası ise NATO'ya iştiraki olmuştur.

Böylece Türkiye, savaş öncesinin dış politikasında görece tarafsız, ekonomik ilişkilerinde de sağladığı göreli özerklik olanağından yararlanmaya çalışan ülke olmaktan çıkıp "Batı Dünyası" içinde belirlenmiş bir yer alan, bu nedenle de sistemin "merkez"lerinin saptadığı uluslararası işbölümünün koşullarına uyan bir ülke durumuna gelmiştir.

Türkiye'nin 1945'ten sonra izleyeceği ekonomik ve siyasi politikaları belirleyecek plan ve programlarda artık sık sık uluslararası kuruluşların, "merkez"lerin emrindeki uzmanların raporları ve "önerileri" ağırlığını hissettirecektir.

Sözkonusu plan, program ve raporlarda savunulan görüşlerin ortak özelliklerinden birisi, belli ölçüde sermaye birikimine ulaşmış Türk özel kesiminin sanayi yatırımlarına

yöneliş eğilimlerinin desteklenmesi ve devletin, altyapı yatırımları ve ucuz girdi üretecek sanayilerde yoğunlaşması; diğeri ise yabancı sermayeyi teşvik edici önlemlerin alınmasıdır. Böylece uluslararası işbölümünde Türkiye'ye ilişkin niyetler, içerdeki girişimci sınıf ve onun politik temsilcilerince de desteklemekte, bu karşılıklı talep ve onay ilişkisi içinde süreç ilerlemektedir.

Türkiye'nin dünya ekonomisi içindeki işlevini yerine getirebilmesi için ilk elde yapılanlar arasında, Dünya Bankası (IBRD) ve çok uluslu bankalardan (ağırlıkla Eximbank) alınan kredilerle altyapı yatırımlarının geliştirilmesi yer almaktadır. Meta dolaşımını hızlandırıp geliştirecek, meta üretiminde maliyetleri düşürecek ve iç pazarı genişletecek, ulaştırma, haberleşme, enerji ve sulama yatırımları bu dönemde hızla artmıştır. Özellikle ulaştırma ve enerji politikalarının her yıl daha fazla petrol talep eder biçimde oluşturulması Türkiye ekonomisini sonraki yıllarda -artan petrol fiyatlarıyla birlikte- onulmaz açmazlara sokacaktır. Öte yandan, tarımda modern girdi kullanımını teşvik eden ve böylece ekilebilir toprakları son sınırına kadar kullandırmayı amaçlayan projelerin uygulanması da bu döneme rastlar.

Bu dönemde atılan bir diğer önemli adım da Dünya Bankası'nın girişimiyle, 1954'te Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın (TSKB) kurulmasıdır. Bankanın kuruluş amaçlarından başlıcaları şöyle sıralanmaktadır:

A: Türkiye'deki yeni özel firmaların kurulmasını, varolanların da gelişmesi ve modernleşmesini desteklemek ve teşvik etmek,

B: Hem yerli hem yabancı firmaların Türkiye'de kurulan sanayilere katılımına yardım etmek, özendirmek,

C: Sermaye piyasasının kurulmasına katkıda bulunmak (Diamond, 1957: 95-96).

Devlet sektörünce üstlenilen altyapı ve sanayi yatırımları

için proje-program kredileri ile yerli-yabancı özel sermayece girişilecek sanayi yatırımları için ağırlıkla Dünya Bankası'nın TSKB'ye aktardığı krediler, dış dünyanın sermaye ihracının iki önemli kanalı olmuştur. Bu alandaki bir diğer önemli kanal da 1954'te çıkarılan Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile Petrol Kanunu'dur. Yabancı uzmanlarca hazırlanan ve elverişli olanaklar sağlayan bu yasalarla da Türkiye'ye sermaye ihracı ağırlıkla özel sınai yatırımlar biçiminde somutlaşmıştır.

Türkiye, uyguladığı savaş ekonomisi politikasının sonucunda -dış konjonktürün de Türkiye lehine seyretmesiyle- savaş sonrası yıllara önemli miktarda altın ve döviz rezerviyle girmiştir. Ancak, dış dinamiklerin yönlendirmesiyle de 1946-1953 yılları arasında liberalleştirilen dış ticaret, bu rezervin tükenmesine ve 1953 yılı sonunda önemli bir ödemeler dengesi bunalımına girilmesine yolaçmıştır. Oldukça farklı özellikleri olmakla birlikte, 1929 yılında yaşanan ödemeler dengesi bunalımı sonucu alınan korumacı dış ticaret önlemleri ve ardından oluşan ithal ikameci sanayileşme süreci bu dönemde de sözkonusu olmuştur. Ancak, önemle vurgulamak gerekir ki, 1930'larda izlenen dış ticaret politikasını ortaya çıkaran nedenler ve izlenen ithal ikameci sanayileşme stratejisi 1950'lerdekiyle yüzeyde benzerlik gösterse de özde çok büyük farklılıklara sahiptir. Bu farka ilerde değineceğiz.

1952 yılı sonuna doğru yoğunlaşan ödemeler dengesi bunalımına nasıl gelindi? 1946 Sonbaharı'nda Türkiye'nin dış ticaret politikasında "liberalleşme" doğrultusunda önemli değişiklikler yapılmıştır. Örneğin, yüzde 116 oranlı bir devalüasyonla TL'nin değeri 131 kuruştan 280 kuruşa düşürülmüş, bunun yanı sıra ithalat kısıtlamaları gevşetilmiş, özellikle serbest dövizle ithal edilecek malların listesi genişletilmiş, listeye giren malların sipariş ve ithalinde kontenjan uygulaması kaldırılmıştır. 1946 devalüasyonuyla, ülke

içinde üretilen ürünler dış ülkelere daha ucuz fiyata satılmışlardır. Ancak, gerek devalüasyon kararının ihracat mevsiminden sonra alınmış olması, gerekse ihracata konu malların arzı elastik olmayan tarım ürünlerinden oluşması, devalüasyonun etkisini sınırlı tutmuştur.

Devalüasyonla birlikte ithal mallarının fiyatı yükselmiş olmasına karşın yoğun bir ithal talebi belirmiştir. Bu talep patlamasında, 1929-1945 yılları boyunca uygulanmış ithalatı kısıtlayıcı politikaların gevşetilmesinin etkisi büyüktür.

İhracatta artış olmamasına karşılık, ithalattaki hızlı tırmanışla (1938 yılı dışında) 1930'dan beri fazla veren dış ticaret dengesi, 1947'de 21 milyon dolar, 1948'de 78 milyon dolar, 1949'da 42 milyon dolar açık vermiştir. 1950'de Demokrat Parti'nin iktidar oluşuyla birlikte iyice serbestleştirilen dış ticaret politikası ithalatı daha da artırmıştır. DP Hükümeti OECD Konseyi'nin ithalatta yüzde 60 liberalizasyon önerisine uyarak ithalat listelerine "liberalizasyon" listesini eklemiştir. Sabit kur sistemiyle birlikte işleyen liberalizasyonun doğal sonucu ithalatın artması olmuştur. Buna karşılık ihracatın aynı hızla artmaması döviz rezervlerinin kısa zamanda tükenmesine yolaçmıştır.

1950-1952 arasında ithalat yüzde 100, ihracat ise yüzde 37 artmıştır. Böylece, 1952'de dış ticaret açığı aynı yılın ihracat gelirlerinin yüzde 50'sini aşmış, yoğun bir ödemeler dengesi bunalımına girilmiştir.

Bu durumda 1952 Sonbaharı'ndan itibaren 1947'den beri uygulanan liberal nitelikli dış ticaret politikası terkedilip korumacı nitelikte bir politika benimsenmiştir. Bu doğrultuda 1952 Sonbaharı'ndan başlayarak liberalizasyon önce daraltılmış, 1955'te de durdurulmuştur. Bunu, 1953 yılındaki, ithalattan prim alınmasını ve bir kısım ihracata prim verilmesini öngören Tevzin Fonu Kanunu izlemiştir.

1953-1960 döneminde izlenen sanayileşme çizgisinin

1952 sonlarından itibaren uygulanan korumacı dış ticaret politikasından etkilendiğini söyleyebiliriz. Yeni ithalat rejimiyle ithali kısıtlanan mallar, o zamana kadar bu malları ithal eden tüccarların Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'yla gelen yabancı firmalarla bütünleşerek kurdukları montajcı nitelikteki fabrikalarda üretilmeye başlanmıştır. Böylece, bu dönemde ağırlıkla tüketim malları sanayisinde yoğunlaşan yatırımlarla ithal ikameci sanayileşmenin "kolay" aşaması büyük ölçüde tamamlanmıştır.

Dönemin iç ve dış koşullarının biçimlendirdiği bu ithal ikameci sanayileşmenin niteliksel ve niceliksel boyutlarını şöyle özetlemek mümkündür: 1950 sonrasında sanayi üretimi tarımsal üretimden daha hızlı artmış ve 1950'de GSMH içinde yaklaşık yüzde 12 olan payı 1960'ta yüzde 14.3'e 1962'de yüzde 15.3'e çıkmıştır. Bu dönemde toplam olarak sanayinin (madencilik, imalat sanayisi, elektrik-gaz-su) GSMH içindeki payında bir artış görülmekteyse de imalat sanayisinin toplam içindeki payı (yüzde 81) değişmemiştir.

Bu dönem içinde imalat sanayisinin yapısında üçlü bir değişim gözlenmektedir. Bunlardan birincisi, imalat sanayisi içinde devlet sektörünün payının azalıp özel sektörün payının artması; ikincisi, imalat sanayisinde özel kesimin, tüketim malları sanayisinden -dönem sonuna doğru- yatırım malları (daha doğrusu dayanıklı tüketim malları) sanayisine doğru yönelmesi, üçüncüsü ise tekelleşmede önemli yollar katedilmesidir.

1950-1963 döneminde KİT'lerin büyük işyeri sayısı içinde payı artmış, ancak istihdam, ücret, katma değer ve çıktı içindeki payı azalmıştır. Bu da imalat sanayisinin daha çok "özelleştiğini" göstermektedir. Bu dönemde kamunun tüketim ve yatırım malları kesimindeki payı azalırken ara mallardaki payı artmıştır. Bu durumda, hızla büyüyen iç pazarın karlı kıldığı alanlar özel kesime bırakılırken kamu kesi-

mi giderek artan ölçüde, niteliği gereği görece ileri teknoloji ve büyük ölçek gerektiren ve diğer sektörlere girdi sağlayan ara malları üretiminde yoğunlaşmıştır.

Bu dönemde imalat sanayisinde görülen önemli bir özelliğin de, özel kesimin yoğunlaşma alanının tüketim malları sanayisinden dönem sonuna doğru dayanıklı tüketim malları sanayisine yönelmesi olduğunu belirtmiştik.

Ödemeler dengesi bunalımının artmasıyla birlikte temel politika, sınırlı döviz olanaklarını ithalatı zorunlu mallara -sermaye malları, petrol, gübre vb.- tahsis etmek, zorunlu görülmeyen malların -dayanıklı, dayanıksız tüketim malları- ithalatını ise sınırlamak veya yasaklamak olmuştur. Böylece, bu yaklaşımla oluşturulan ithalat rejimi sektörler arasında seçici davranmış ve ithalatı sınırlanan malların üretiminde yoğunlaşılmıştır.

Başlangıçta tüketim mallarında olan yoğunlaşma, ağırlığını korumakla birlikte 1960'lara doğru dayanıklı tüketim mallarına kaymaya başlamıştır. Tablo 2 ve 3'te de görüldüğü gibi bu gelişim kendisini, istihdam ve katma değer içinde tüketim mallarının payı azalırken ara ve yatırım mallarının payının artmasında göstermektedir. Sadece özel büyük işyerleri alındığında ise tüketim ve ara mallarının payı azalırken yatırım malları payının yaklaşık 4 katına çıktığı görülmektedir. Özel kesimde üretilen "yatırım mallarının", özünde dayanıklı tüketim malları olduğu gözönüne alınırsa bu olguyu dayanıklı tüketim mallarına doğru bir yöneliş olarak ifade etmek daha doğru olacaktır. Nitekim imalat sanayisinde görülen bu özellik kendisini ithalatta kesimlerin payında da göstermektedir.

Tüketim mallarının ithalat içindeki payı 1950'de yüzde 21 iken 1953'te yüzde 25 olmuş, ithalat kısıtlamaları sonucu oluşan ithal ikameci sanayileşmenin etkisiyle bu kesimin payı 1958'de yüzde 12'ye inmiştir. Buna karşılık maki-

ne-teçhizatın payı 1950'de yüzde 34 iken 1953'te de yerini korumuş, 1958'de yüzde 35'e çıkmıştır. Hammaddenin payı ise 1950'de yüzde 33 iken 1953'te yüzde 28'e düşmüş, ancak 1953'ten sonra ithal kısıtlamalarıyla birlikte kurulan sanayinin talepleriyle 1955'te yüzde 31'e, 1958'de de yüzde 44'e çıkmıştır.

Böylece, 1950'lerden itibaren, ilk başlarda dokuma, tütün, gıda, dericilik, seramik sanayisi gibi nisbeten basit teknoloji ile çalışan sektörlerde görülen gelişmeyi, 1950'li yılların ikinci yarısında, bunların yanısıra, ağırlıkla özel yabancı sermayenin el attığı ve/veya lisans anlaşmalarının sağladığı teknoloji transferi yardımıyla, ilaç, kimya, tarım araçları, otomotiv, elektrikli makine, ampul ve elektronik gibi dayanıklı tüketim mallarındaki yoğunlaşma izlemiştir.

Bu dönemde imalat sanayisinde görülen önemli bir özellik de sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşması sürecinin hızlanması, yabancı firmalarla bütünleşmiş şirketlerin ekonomide hâkimiyetlerini kurmalarıdır.

1950-1963 döneminde ortalama özel "büyük" firma ölçeği yüzde 63'lük bir artışla 40 kişiden 65 kişiye çıkmıştır. Bir başka anlatımla, sermayenin yoğunlaşması oldukça hızlı bir seyir izlemiştir. Bu olgunun bir diğer göstergesi ise 1964'te 500 ve daha fazla kişi çalıştıran özel kuruluşların özel "büyük" imalat sanayisi yatırımları içindeki payının yüzde 40'a, istihdamdaki payının yüzde 30'a, katma değer içindeki payının yüzde 34.5'e ulaşmasıdır.

1953'ten sonra ortaya çıkan ithal ikameci sanayileşme, borç ve yabancı sermaye yatırımları biçimindeki sermaye girişinin belirleyiciliğinde biçimlenmiştir. Batı kapitalizminin Türkiye'ye sermaye ihracı, ağırlıkla imalat sanayisinde ve bu sanayinin gelişiminin koşullarını hazırlayan enerji, ulaşım, haberleşme vb. alanlarda yoğunlaşmıştır.

Türkiye'de ithalat kısıtlamalarıyla birlikte üretimine geçi-

len tüketim malları sanayisi, zaten uluslararası işbölümünde "merkez"lerin Türkiye gibi ülkelere aktarmak istedikleri sanayilerdi. Bu anlamda, bu malların "mamul" biçiminde ithalatının sınırlanması, çokuluslu şirketler için bir kayıp olmamıştır. Tersine "mamul" malın ithalinin kısıtlanmasına karşılık bu malın yerli üretimi için gerekli makine-teçhizat ve girdinin ithalinin serbest bırakılması ve hatta gümrük muafiyeti sağlanması, bu koşullarla donatılmış ithal ikameci sanayileşmeyi yabancı şirketler için çekici kılmıştır. Her ne kadar miktar olarak yabancı sermaye girişi sınırlı düzeyde kalmışsa da önemli olan yabancı sermayenin gümrük ve kota gibi uygulamalarla korunan iç pazarı hâkimiyeti altına almasıdır. 1950'lere kadar ithalatçı ve komisyoncu sıfatlarıyla çok uluslu şirketlerin mamul mallarını Türkiye'de pazarlayanlar, 1950'lerden sonra ithalatı kısıtlanan malları bu kez mallarını sattıkları firmalarla bütünleşerek yurt içinde üretmeye başlamışlardır.

Yeni boy gösteren özel girişimin, bu döneme ilişkin göze çarpan bir özelliği de finans sektörüne yeni bankalar kurarak girmelerdir. Pamukbank, Akbank, Garanti Bankası, Yapı Kredi gibi bugünün büyük mevduat bankaları, bu dönemin ürünleridir. 1942'deki Varlık Vergisi ve 1955'teki 6-7 Eylül olayları gibi gelişmelerle geleneksel etkin güçlerini yitirmeye başlayan gayrimüslim sermayedarların yerini almaya başlayan Müslüman-Türk tüccarlar, bu dönemde sanayiciliğe de geçiş yaparak birikimlerini artırdılar.

Yüksek gümrüklerle korunan iç pazarda, birçok sektörde daha baştan tekelci özellikte işletmeler oluşmaya başladı. Yabancı sermayeli şirketler bu biçimde iç pazarı kapattıktan sonra, metropol ülkedeki "ana firmaya ucuza satma / ana firmadan pahalıya alma" yoluyla değer transferinin tipik bir uygulamasını yürürlüğe koymuşlardı. Bu yapı, temel özelliklerini 1960'lı yıllardan sonra da sürdürmüştür.

1950'lerden sonra uygulanan ithal ikameci sanayileşmeyi biçimlendiren etkenlerden biri yabancı sermaye yatırımları, diğeri ise ağırlıkla program ve proje kredisi biçiminde verilen dış borç idi.

Program kredileri borçlu ülkenin ithalat gereksinimlerinin karşılanmasında kullanılmaktadır. Program kredisi veren kuruluş, çoğu kez, bu krediyle nereden ithalat yapılacağını da empoze edebilmekte, böylece program kredisi biçimindeki sermaye ihracı, mal ihracını da harekete geçiren bir araç haline gelebilmektedir.

Proje kredisi ise borç isteyen ülkedeki belli bir yatırımın dış finansman ihtiyacını karşılamak için verilmekte; kredinin koşulları arasında proje için gerekli makine-teçhizatın nereden alınacağına, bunların taşıma ve sigorta işlemlerinin hangi firma veya ülkece yapılacağına, projede kullanılacak teknik elemanın hangi hizmet firmasından sağlanacağına ilişkin bağlayıcı hükümler de yeralabilmektedir. Görüldüğü gibi, proje kredisi de hem ülkede kurulacak sanayinin niteliğini belirleyebilmekte hem de metropollerden mal ve hizmet ihracının önemli bir aracını oluşturmaktadır. Önemli miktarlara varan bu krediler hem ithalatın hem de yatırımların yönünü belirleyerek ortaya çıkan sanayileşmenin ana boyutlarını da etkileyebilmişlerdir.

1950'ler sonrası oluşan ithal ikameci sanayileşmenin bir özelliği de, maliyetler, dolayısıyla iç pazar-ihracat ilişkisiyle bağlantılıdır. Korumacı dış ticaret politikası, sektör ve birim gözetmeksizin toptan bir korumacılık yarattığı için her ölçekte işletme, yaşama şansı bulmuştur. Büyük bölümü etkin verimlilikten uzak ölçekte kurulan bu işletmelerin ürettiği ürünler, yüksek maliyetli ve yüksek fiyatlı olmuştur. Dış rekabet kaygısının bulunmaması ve iç pazarın her üretileni emebilmesi, kalite ve uluslararası standartlarda mal üretimini arka plana atmıştır. Sabit tutulan döviz kurlarının

etkisiyle de iç pazar dışa göre daha çekici olmuş, böylece, üretip ihraç etmek değil, ithal edip üretmek ve içeride satmak kârlı hale gelmiştir.

Sabit kur politikasının da körüklediği döviz talebi ve enflasyon, kısa zamanda "Tahtakale" gibi kendisini özellikle 1970'li yıllarda bütün ağırlığıyla hissettirecek "ikinci Merkez Bankası"nın doğmasına, kredili ithalatın yarattığı çift ödemelerin oluşmasına, katlı kur uygulamasına, kısa dönemli borçların kabarıp ödenemez duruma gelmesine, ithalat güçlükleri nedeniyle üretim kapasitesinin düşmesine ve sonunda da IMF'ye gidilmesine yolaçmıştır.

4 Ağustos 1958'de IMF'nin "önerileri" doğrultusunda yeni istikrar tedbirleri alınmış; yüzde 320 oranında bir devalüasyonla TL'nin değeri 2.8 TL'den 9 TL'ye düşürülmüş, KİT ürünlerine çeşitli oranlarda zamlar yapılmıştır. Döviz sorununu hafifletmeye yönelik olarak da 600 milyon dolar tutarındaki dış borçlar ertelenmiş ve Türkiye'ye 350 milyon dolarlık kredi verilmesi karara bağlanmıştır.

Bu yıllardan sonra borçlar çığ gibi büyüyecek ve Türkiye hem ekonomik hem de siyasi yönden her türlü tavizi verme pahasına borç sağlama yoluna sık sık başvuracaktır.

Dönem boyunca devletin her tür himaye ve teşvikinden

TABLO 2
Planlı Dönemde Büyüme Hızları (1968 Faktör Fiyatlarıyla)

	1963-1977(*)	*1963-1967*	*1968-1972*	*1973-1977*	*1977*	*1978*	*1979*
Tarım	3.3	3.1	3.5	3.3	-1.2	2.4	3.4
Sanayi	9.2	10.2	7.9	9.6	10.4	3.4	-2.7
İmalat Sanayisi	9.9	11.5	9.4	9.0	8.1	2.6	-4.1
Hizmetler	7.8	7.0	8.3	8.0	5.9	4.1	1.9
GSYİH	6.7	6.4	6.7	7.2	5.7	3.6	1.0

(*) Üç plan döneminin ortalaması
Kaynak: DPT, Kalkınma Planları

yararlanan büyük girişimciler önemli boyutlarda sermaye birikimine ulaşırken, işçi ücretleri, genel gelir artışının altında seyretmiş, memur maaşları ise hiç artmamıştır. 1950-1963 döneminde gerçek ücretler düşüş göstermiştir. Sosyal Sigortalar Kurumu istatistiklerini kullanarak yapılan bir çalışma 1951 yılındaki gerçek ücret düzeyinin 1938 ücret düzeyine oranla ancak yüzde 1 artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. 1963 yılında ise gerçek ücretler, 1938 ücret düzeyine göre ancak yüzde 27 artabilmiştir.

Devlet memurlarının 1948-1960 dönemindeki mali durumlarını inceleyen bir araştırma, memurların 1948 yılından 1959 yılına kadar değişmeyen bir maaş karşılığı çalıştıklarını ortaya koymaktadır. 1959 yılında maaş tutarında gerçekleşen yüzde 100 oranındaki artış da, 1958 istikrar tedbirleri sonucu ortaya çıkan enflasyon karşısında erimiş ve memurların geçim sorunu daha da büyümüştür.

Bu dönemde işçi ve memurların genel gelir artışının gerisinde kalmalarının en önemli nedeni, çalışanların sendikal haklardan yoksun oluşlarıdır.

1960-1979 Dönemi: Büyümeden Bunalıma

"Paranın serüveni"nin en olgun dönemlerinden biri 1960'lardan 1980'lere açılan yıllardır. 1950-1960 döneminde ödemeler dengesi bunalımı sonucu izlenen korumacı dış ticaret politikasının ardında oluşan ithal ikameci sanayileşme, planlı döneme geçişle birlikte büyümeyi hızlandırmak amacı ile sistemli ve yoğun biçimde uygulanan bir politika olarak ele alınmış, dış ticaret politikası da bu amaca bağlı olarak biçimlenmiştir.

Birinci Beş Yıllık Plan'da yeralan "Planlı Kalkınmanın 15 Yıllık Hedefleri" bölümünde ithal ikameci stratejinin gerekliliği savunulmuş ve "karşılaştırmalı üstünlükler kuramı"na

uygun bir sanayileşme ve dış ticaret politikası izlemenin hatalı olacağı vurgulanmıştır. Birinci planda, kalkınma stratejisi, ithal ikameci niteliktedir (içe dönük). Bu tercihten beklenenlerden birincisi, yurt içi yatırımların artırılarak sanayi sektörünün büyümesini sağlamak, ikincisi de dışa bağımlılığı azaltmaktır. Buna göre, ithalat kısıtlamaları yeni alanlarda, genellikle imalat sanayisinde yatırım olanaklarının doğmasına yolaçacak, kaynakların yeni sanayilere kaymasıyla sanayi sektörü büyüyüp genişleyecektir. Öte yandan ithal mallarının yurt içinde üretilmesiyle birlikte bu malları dışarıdan ithal etme oranı azalacak, dolayısıyla dışa bağımlılık oranı da düşecektir.

Planlı dönemde her yıla, oldukça iddialı büyüme hızı hedefleriyle girilmiştir. 1977 yılına kadar da yüksek büyüme hızlarına ulaşılmıştır. 1962-1977 döneminde GSYİH yüzde 6.7 büyürken, tarım, sanayi ve hizmetlerde ise sırasıyla yüzde 3.3, yüzde 10 ve yüzde 7.8 büyüme hızları gerçekleşmiştir. 1977 yılından sonra ise büyüme hızla düşerek 1979'da GSYİH, yüzde 1 olarak gerçekleşmiştir. 1977'ye kadar özellikle sanayi kesiminde yüksek büyüme oranları gerçekleşmiş (1962-1977 döneminde yüzde 10) 1977'den sonra ise hızlı bir düşüşle bu sektördeki büyüme 1979'da yüzde -3'e gerilemiştir.

GSYİH'daki değişmelerin dinamiği olan sanayinin büyüme hızıyla ithalat olanakları arasında yakın bir ilgi vardır. 1970'e doğru, döviz darboğazı nedeniyle, gereksindiği ithal girdilerini sağlayamayan sanayinin büyüme hızı düşmüş, 1970'den sonra döviz rezervlerinin iyileşmesiyle büyüme hızlanmış, 1977'de tekrar daralan döviz olanaklarıyla büyüme hızı büyük düşüş göstermiştir.

Bu hızlanma ve düşme, sanayi üretiminin girdi yönünden, sanayi yatırımlarının da -diğer yatırımlar gibi- sermaye malları yönünden dışa bağlı oluşundan kaynaklanmaktadır.

TABLO 3
Türkiye'de Reel Faiz Oranı (1962-1980)

Yıllar	*Nominal Faiz Oranı*	*Enflasyon*	*Reel Faiz Oranı*
1962	6.5	6.0	0.5
1963	6.5	5.7	0.8
1964	6.5	2.3	4.2
1965	6.5	4.3	2.2
1966	6.5	6.4	0.1
1967	6.5	6.5	0.0
1968	6.5	3.9	2.6
1969	6.5	5.3	1.2
1970	9.0	11.9	-2.9
1971	9.0	18.3	-9.3
1972	9.0	16.4	-7.4
1973	9.0	22.1	-13.1
1974	9.0	23.4	-14.4
1975	9.0	16.2	-7.2
1976	9.0	16.1	-7.1
1977	9.0	24.9	-15.9
1978	22.0	43.8	-21.8
1979	26.0	67.0	-41.0
1980	40.0	107.0	-67.0

Sanayi, döviz buldukça büyüyebilmekte; döviz olanağı daraldıkça büyümesi durmakta, hatta gerilemektedir.

Önüne koyduğu iddialı büyüme hızlarını gerçekleştirmek için gerekli kaynak birikimine ulaşamayan Türkiye ekonomisi, öteden beri biriken sorunların yoğunlaşmasıyla 1970'lerin ikinci yarısında bir bunalım içine girmiştir. Yatırımlar tasarruflardan daha hızlı artmış ve sonuçta kaynak açığı doğmuştur. 1973-1977 döneminde yatırımların büyüme hızı yüzde 100'den daha fazla artarken tasarruflar ancak yüzde 60 artmıştır. Sorun kamu yatırım ve tasarruf dengesi açısından daha çarpıcıdır: Kamu yatırımları bu yıllarda yüzde 300 artarken tasarruflarda artış olmamıştır.

Önce yatırımları ele alalım: Yüksek büyüme hızı hedefleri doğrultusunda yatırımların GSMH içindeki payı 1962'de yüzde 14.5 iken 1977'de yüzde 25.4'e çıkmıştır. Toplam yatı-

rımlar içinde tarımın payı azalırken sanayinin payı artmıştır.

Sanayi içinde de imalat sanayisi yatırımları ağırlıktadır. İmalat sanayisi yatırımlarının 1963-1967 dönemi toplam yatırımları içindeki payı yüzde 20.4 iken 1973-1977 döneminde yüzde 28.2'ye çıkmıştır. İmalat sanayisi yatırımlarında ağırlık, 1978'e kadar özel kesimde iken 1979'da kamu kesimine geçmiştir. Ancak tüm sanayi yatırımları gözönüne alınıp devlet/özel bileşimine bakıldığında kamu kesiminin dönem boyunca ağırlıkta olduğu görülmektedir. Buna neden de, devletin imalat sanayisinde ara malları ve yatırım mallarında faaliyet göstermesinin yanısıra, enerji, ulaştırma ve haberleşme gibi altyapı yatırımlarını gerçekleştirme görevini de üstlenmesidir. İmalat sanayisi yatırımları 1977 yılına kadar artmış, 1978 ve 1979 yıllarında ise düşmüştür. Düşüş özellikle özel kesim yatırımlarında önemli boyutlarda olmuştur. Özel kesim imalat sanayisi yatırımları 1963-1967 döneminde toplam özel kesim yatırımlarının yüzde 29.6'sı iken bu oran 1968-1972 döneminde yüzde 32'ye, 1973-1977 döneminde yüzde 32.7'ye çıkmış, ancak 1978'de yüzde 26.8'e, 1979'da da yüzde 21.8'e düşmüştür.

Özel kesim imalat sanayisi yatırımlarının son yıllarda azalmasının, imalat sanayisinde gözlemlenen sermaye verimliliğinin azalması ve kâr oranlarının düşmesiyle ilgisi vardır. 1965-1975 arasında imalat sanayisinin yapısını analiz eden bir çalışmanın sonuçları, sözkonusu dönemde ima-

TABLO 4
Kamu Harcamaları, Kamu Gelirleri ve Kamu Açığının Milli Gelire Oranı (%)

	1963	*1972*	*1977*
Kamu Harcamaları	20.0	25.9	32.8
Kamu Gelirleri	18.6	24.1	23.8
Açık	1.4	1.8	8.9

Kaynak: Maliye Bakanlığı, Bütçe Gerekçeleri

TABLO 5
Para Arzı - Enflasyon İlişkisi

Yıllar	*Para Arzının Artış Oranı (%)*	*Enflasyon Oranı (%)*
1959-1970	15.6	10.0
1971-1977	28.2	20.9
1977	29.0	24.8
1978	37.4	43.8
1979	50.0	67.8
1980	52.0	107.0

Kaynak: Merkez Bankası Aylık Bültenleri

lat sanayisinde sermaye verimliliğinin yarı yarıya azaldığını, kâr oranlarının da düşüş gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Kâr oranlarında düşüşe karşın, özel kesimin imalat sanayisine yatırım eğilimi 1976 ve 1977 yıllarında da sürmüştür. Buna imkân tanıyan etkenlerden birinin, korumacı dış ticaret ve sabit döviz kuru politikalarının sağladığı avantaj olduğu söylenebilir. Ancak, 1977'den sonra bu avantajın da geçersizleşmesi, yatırımların azaltılması sonucunu doğurmuştur.

1962-1977 yılları arasında GSMH içinde yatırımların payı yüzde 14.5'ten yüzde 25.4'e çıkarken tasarrufların aynı ölçüde artmadığı görülmektedir. Tasarrufların GSMH içindeki payı 1962'de yüzde 10.7 iken 1972'de yüzde 18.3'e çıkmış, böylece 1972'ye kadar kaynak açığı azalmıştır. Ancak, bu yıldan sonra açık hızla artmış ve 1977'de de tasarrufların GSMH içindeki payı yüzde 7.1'e kadar düşmüştür.

Görüldüğü gibi 1962-1977 arasında yatırımlarda hızlı bir artış görülmesine karşılık bu yatırımlara kaynak olacak tasarruflar aynı ölçüde artmamış ve dönem sonlarına doğru önemli boyutlarda kaynak açığıyla yüzyüze gelinmiştir. Bu açığın kapatılması için başvurulan yöntemlere geçmeden önce tasarrufların yeterli düzeyde artmamasının bazı nedenlerine değinelim.

Tasarruflara ödenen reel faiz haddinin özellikle 1970'den sonra negatif olması, tasarrufların yeterli düzeyde artmamasının nedenlerinden biridir. Bilindiği gibi, tasarrufu özendirme ve finans kurumlarında toplamanın yolu makul faiz oranından geçer. Bunun için de tasarruflara verilen reel faiz oranının pozitif olması gerekir. Başka bir deyişle, faiz oranları, enflasyonu aşındırıcı etkisine rağmen tasarrufçuya bir getiri bırakacak düzeyde olmalıdır.

Oysa Türkiye'de faiz oranları öteden beri devlet tarafından saptanmış ve hızlanan enflasyon karşısında faizlerin aynı oranda artmaması, 1970'ten sonra reel faiz oranının negatif olmasına yolaçmıştır.

Reel faiz oranlarının negatif gelişiminin hızla artması, tasarruf ve yatırımlar üzerinde de olumsuz etkiler yaratmıştır. Böylece negatif faiz, tasarrufları mevduattan gayrı menkule ve altına kaydırmada etken olmuştur. Tasarrufların artmamasında önemli bir neden de üretimin iç pazara yönelik olmasından dolayı tüketimin, taksitli satışlar, reklamlar vb. yollarla uyarılmasıdır. İthal ikameci sanayileşme ağırlıkla dayanıklı-dayanıksız tüketim mallarında geliştirilip yatırım ve ara mallarında önemli sayılabilecek bir üretim kapasitesi kurulmamamış olduğundan, sınai üretime egemen sektör tüketim malları kesimi olmuş ve kurulu kapasitenin yaşatılabilmesi için de iç talep çeşitli yollarla sürekli olarak körüklenmiştir. Öte yandan, üretilen tüketim malları ihraç edilemediğinden bu mallara yurt dışından talep sağlanamamakta ve tüketim malları sanayisini yaşatmak için zorunlu olan tüketim malı talebi tümüyle yurt içinden sağlanmaktadır. Tüketimin durmaksızın uyarıldığı bu koşullarda tasarruf düzeyinin düşük kalacağı da açıktır.

Tasarruflar yeterli düzeyde olmadığı gibi kamu gelirlerinde de artış sağlanamamış, buna karşılık kamu harcamaları hızla artmış, sonuçta da bütçe açıkları yüksek boyutlara ulaşmıştır.

Kamu gelirlerinin ve tasarrufların istenilen düzeyde artmaması sonucu kamu yatırımlarını finanse etmek için Merkez Bankası kaynaklarına başvurulmuş, böylece para arzı hızla artmış, dolayısıyla enflasyon körüklenmiştir.

1973'ten sonra Merkez Bankası'nın başta KİT'ler olmak üzere kamu kesimine açtığı krediler hızla artmıştır. Dolayısıyla para arzı yükselmiş ve üretim artışının çok üstünde seyrederek enflasyonun hızlanmasında önemli bir etken olmuştur.

İç tasarruflar ve kamu gelirlerinin karşılayamadığı iç finansman açığı Merkez Bankası'nın banknot matbaasından kapatılmaya çalışılırken dış kaynak konusundaki gelişmeler de ilginçtir.

Uygulanan ithal ikameci sanayileşme stratejisi temel olarak iç pazarı hedeflediğinden sınai ürün ihracatı çok düşük düzeyde kalmıştır. Öte yandan sabit tutulan döviz kuru da ihracatı değil, ithalatı kârlı kılmıştır. Sonuçta, ithal edip üreten ve iç pazara satan, dışarı satamayan bir sanayi yapısı iyice belirginlik kazanmıştır. Yüksek büyüme hızlarıyla gelişen sanayinin ara malları ve sermaye malları yönünden dışa bağımlılığı da büyük oranlarda artmış, dolayısıyla ihracat ve diğer döviz girdileriyle karşılanamayan ithal karşılıkları, esas olarak dış borçlanmayla giderilmeye çalışılmıştır.

1962'de 241 milyon dolar olan dış ticaret açığı 1963'te 320 milyon dolara çıkmıştır. Bu açıklar 1962 yılında 14 gelişmiş ülke hükümetinin oluşturdukları konsorsiyumun verdikleri borçlarla kapatılmaya çalışılmış, bu konsorsiyum, 1970'lere kadar borçlanılan temel kaynaklardan biri olmuştur. Bir taraftan dış kaynak sorunu borçlanmayla çözümlenmek istenirken, öte yandan da özellikle 1963 yılından başlayarak yeni bir enflasyon sürecine girilmesi sonucunda aşırı değerlenmiş hale gelen döviz kurunun, ithalatı uyarma etkisini azaltmak için bazı önlemler alınmıştır. İthalatı kısıtlamak için miktar sınırlamaları yanında ithalat-

tan yüzde 5 oranında yeni bir damga resmi alınması, dış gezilere yüzde 50 prim uygulanması vb. yoluna gidilmiştir. İhracatı tevşik için ise 1963'te ihracatta vergi iadesi teşviki uygulanmaya başlanmış ve kapsamı giderek genişletilmiştir.

1960'ların başından itibaren ithalatı dizginlemek için alınan önlemler sonraki yıllarda da sürmüş; 1967'de damga resmi yüzde 10'a çıkarılmış, deniz yoluyla yapılan ithalata yüzde 5 rıhtım resmi konmuş, ithalatta teminat oranları bazı mallarda yüzde 125 oranına kadar yükseltilmiş ve liberalizayon zaman zaman dondurulmuştur.

Ancak bu önlemlere karşın, etkisini hızla göstermeye başlayan yeni bir dış ödemeler bunalımına engel olunamamıştır. 1970'te yeni bir IMF operasyonuyla, yüzde 66 oranında devalüasyonu da içeren "önlemler paketi" yürürlüğe konulmuştur. Alınan önlemlerle birlikte dışarıdan da 950 milyon dolarlık borç sağlanmıştır.

1970'te yapılan Cumhuriyet tarihinin üçüncü büyük devalüasyonuyla TL'nin resmi değeri bir ölçüde gerçek değerinin de altında tutulmuş ve uygulamadan beklenenler büyük ölçüde sağlanmıştır. Şöyle ki; devalüasyonun etkisiyle ihracat artmış ve işçi dövizi girişleri hızlanmış, dolayısıyla cari işlemler açığı daraltılmıştır. Ancak bu "bahar", 1973'te 2 milyar dolara varan rezerv birikiminin, izleyen yıllarda erimesiyle sona ermiştir.

1975 yılına gelindiğinde ödemeler dengesi yeniden açık vermeye başlamış, bu kez konsorsiyum kredileriyle yetinilmeyip banker kredisi, Dövize Çevrilebilir Mevduat (DÇM) gibi kısa vadeli kredilere de başvurulmuştur. Böylece 1962'de 830 milyon dolar, 1975'te 4.8 milyar dolara ulaşan dış borçlar, 1977 sonunda 3.2 milyar doları DÇM borcu olmak üzere, 11.5 milyar dolara çıkmıştır.

1978'den itibaren tekrar Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası gibi uluslararası kuruluşlardan, gelişmiş ülke hü-

kümetlerinden, OECD'den uzun vadeli krediler sağlanmış, ayrıca IMF ile imzalanan stand-by anlaşmaları gereğince kısa vadeli krediler alınmıştır. Böylece 1979 yılı sonunda dış borçlar 10.2 milyar doları uzun vadeli, 4.4 milyar doları da kısa vadeli olmak üzere 14.6 milyar dolara çıkmıştır.

Alınan borçlar vadesinde ödenememiş, bu nedenle sık sık erteleme yoluna gidilmiştir. 1978'de 4 milyar dolar, 1979'da 1.5 milyar dolar ve 1980'de 1 milyar dolarlık borç ertelenmiştir.

Son olarak, bu dönemdeki gelişmelerin gelir dağılımında yarattığı değişikliklere, özellikle çalışanlar açısından ortaya çıkan sonuçlara değinelim. 1960'larda hızlı büyümenin yanısıra fiyatlarda da istikrarlı bir gelişim sözkonusu olmuştur. Ancak 1970'li yıllarda fiyat artışları hızlanmış, geliri enflasyonun altında kalan ücretlilerden, geliri enflasyondan daha hızlı artanlara kaynak transferi sonucu, gelir dağılımındaki adaletsizlik bir üst boyuta sıçramıştır.

Nitekim, 1963, 1968 ve 1973 yıllarında yapılan gelir dağılımı araştırmalarının sonuçlarını gösteren aşağıdaki tablo da bu gerçeği ortaya koymaktadır.

Görüldüğü gibi gelir dağılımı 1963-1968 yılları arasında daha da adaletsizleşmiştir. En fakir yüzde 20'nin gelirdeki

TABLO 6
Çeşitli Yıllarda Gelir Dağılımı

		Gelir (%)		
	Aileler (%)	*1963*	*1968*	*1973*
(En Zengin)	20	57.0	60.0	56.5
	20	18.5	20.0	19.5
	20	11.5	10.0	12.5
	20	8.5	7.0	8.0
(En Fakir)	20	4.5	3.0	3.5

Kaynak: DPT (1976)

payı 1963'te yüzde 4.5'dan 1968'de yüzde 3'e inmiştir. Aynı yıllarda en zengin yüzde 20'nin payı ise yüzde 57'den yüzde 60'a çıkmıştır. 1968-1973 yılları arasında ise gelir dağılımında görece bir iyileşme görülmektedir. Bu iyileşmede 1970 yılında çıkarılan Personel Yasası ve memur maaşlarının artırılmasının etkisi bulunmaktadır

Dışa Açılmacı Dönem: 1980-1988

Türkiye'de sermaye birikimi sürecinin en önemli kırılma noktası sayılan 1980 yılı bu dönemin başlangıcını oluştururken 1980, sadece ekonomide değil siyasal-sosyal yapımızda da bir "milad" sayılır.

Türkiye ekonomisi 1980 yılına krizde girdi. Başlangıcı 1977'ye uzanan ekonomik kriz, 24 Ocak 1980 kararları ile başlatılan bir şok tedavisinin 12 Eylül 1980 tarihli askeri darbenin getirdiği olanaklarla sürdürülmesi sonunda (yıl sonunda) büyük ölçüde giderilmişti. Ancak 1980 yılı, önceki yirmi yıla damgasını vuran düzenleme biçiminin veya iktisat politikası modelinin kökten değiştirildiği bir dönüm noktası olmak bakımından da önem taşır. 1960'ı izleyen otuz yıllık dönem "ithal ikameci" ve "müdahaleci" olarak nitelendirilir. Bu nitelendirmelerin içerdiği özelliklerin hemen hemen tümü 1980'le başlayan on beş yıl içinde tamamen değişecektir. Ekonomi, 1990'lı yılların ortalarına gelindiğinde, dışa açık, kaynak tahsisini büyük ölçüde piyasa güçlerine teslim etmiş, üretimin bugünkü ve gelecekteki yapısı üzerinde siyasi iktidarın etki ve tercihlerinin giderek azaldığı, bölüşüm ilişkilerinde sermayedarlardan yana mekanizmaların egemen olduğu neoliberal politikalar tarafından yönlendirilen bir ekonomiydi artık.

Bu ortak özelliklere rağmen, 1980-1998 yıllarını alt-dönemlere ayırmak gereklidir. Bu on sekiz yıl içinde önemli

bir kilometretaşı 1989 yılıdır. 1989, dış dünya ile sermaye hareketlerinin serbestleşmesi ve kambiyo kontrollerinin kaldırılması ile bir kilometretaşı olarak kabul edilebilir. 1989-1993 yıllarına damgasını vuran bu yönelişler, ekonominin 1994 krizine sürüklenmesine yolaçmıştır. Öte yandan 1980-1983 askeri rejim yılları ile ANAP iktidarının 1984-1988 yıllarını sadece siyaset değil, kimi iktisat politikası ögelerine göre de ayrıştırmak gereklidir. 1984-87, ANAP'ın altın yılları olarak nitelendirilebilir. 1988 yılı içinde ise bir istikrar girişimi yapılmış; bu girişimin başarısızlığa uğraması ve 1989 yılında meydana gelen dönüşümler, istikrar sorununu arka plana iten yeni bir yönelişe yolaçmıştır. 1980-1998 dönemini şu şekilde altdönemlere ayırmak mümkün:

- 1980-1983: 12 Eylül Yönetimi ile Liberal Ekonomi
- 1984-1988: ANAP'ın Yükselişi ve Tıkanma
- 1989-1999: Sıcak Paraya Dayalı Büyüme Dönemi
- 2001 sonrası: Krizden Yoksullaştırıcı Büyümeye

1980-1983: 12 Eylül Yönetimi ile Liberal Ekonomi

24 Ocak 1980 kararları diye bilinen şok tedavisi yüksek oranlı bir devalüasyondan, KİT zamlarından ve fiyat kontrollerinin kaldırılmasından oluşmakta idi. Nisan ve Temmuz aylarında bankacılık sisteminde ve kur politikasında aşağıda değinilecek önlemlerle tamamlanan şok tedavisinin krize son vermesi, 12 Eylül darbesinin işgücü piyasasını ekonomi-dışı, yani askeri ve yasal yöntemlerle disiplin altına alması gerçekleşmese idi herhalde mümkün olmayacaktı.

Sendikal faaliyetlerin askıya alınması, DİSK yöneticilerinin yargılanması, grev yasağı, ücret belirlenmesinin toplu sözleşme düzeninde Yüksek Hakem Kurulu'na (YHK) kaydırılması ve böylece reel ücretlerin aşındırılmasının güvence altına alınması, işgücü piyasasının koşullarını sermaye lehi-

ne dönüştüren askeri yöntemlere örneklerdir. 1982 Anayasası'nın sermaye-emek ilişkilerinde açıkça emek aleyhtarı tavır alan hükümleri ile Milli Güvenlik Konseyi'nin çalışma hayatına ilişkin olarak giderayak çıkardığı bir dizi yasal düzenleme, işgücü piyasasının disiplin altına alınmasının sonraki yıllarda yasal ve kurumsal yöntemlerle de sürdürülmesini hedeflemekte idi. Bu düzenlemelerde askeri yönetim işveren lobilerinin görüşlerini sadakatle izledi. Türk-İş yönetimi ise, askeri yönetimin bu ortak saldırısına direnmedi.

Bu yıllarda memur maaşlarında, emekli ikramiyeleri ve kıdem tazminatlarında ve tarıma dönük destekleme politikalarında da büyük boyutlu reel ve göreli gerilemeler gerçekleşti.

1980 yılındaki büyük çaplı KİT zamlarından sonraki kamu kesimi fiyat ayarlamaları, genel fiyat hareketlerini başabaş izlemiştir. Böylece, KİT'lerin finansal durumunda 1980 zamları ile gerçekleşen rahatlama, askeri rejimin sonuna kadar süregelmiştir.

Finansal sisteme dönük yenilikler, 1980 Temmuz'unda vadeli mevduat ve kredi faizlerinin serbest bırakılması ile başladı. Bankacılık sisteminin oligopolcü yapısı, mevduat faizlerine üst sınırlar koyan "centilmen anlaşmaları"na yolaçtı; ne var ki küçük bankaların ve faaliyetleri serbest bırakılan bankerlerin başlattığı faiz yarışı, 1982 yılı içinde büyük bir finansal kargaşa ile sonuçlandı. Özel sektör holdinglerinden kaynaklanan mevduat sertifikalarını ve tahvilleri kendi borç senetleri ile birlikte pazarlayan ve sonunda sadece kasaya giren yeni para ile eski taahhütlerini karşılamak zorunda kalan bankerler, 1982 ortalarında tümüyle çöktü ve bu çöküntü birkaç küçük bankayı da peşinde sürükledi. Skandal boyutları ile kamuoyunu çalkantılara sürükleyen ve askeri hükümeti sarsan bu çöküş, Turgut Özal'ın hükümetten ayrılmasına yolaçtı. 1983 başında, mevduat faiz oranlarını saptama yetkisi tekrar Merkez

Bankası'na, yani hükümete geçti. Bu, liberal iktisat politikalarının ilk büyük başarısızlığıydı.

Kamu maliyesi, 1981-1983 yıllarında göreli bir rahatlama yaşadı. Vergi yükünde ve tahsilatında ılımlı düzelmeler ve konsolide bütçe harcamalarının milli gelir içindeki payında küçük boyutlu düşmeler, KİT'lerin kârlılığındaki yükselme ile birleşince, kamu kesimi dengeleri 1981-83 yıllarında önceki döneme göre düzeldi.

Dış ekonomik ilişkilerin en stratejik aracı olan kur politikasında, 1980 yılında gerçekleşen yüksek boyutlu devalüasyondan kısa bir süre sonra günlük kur uygulamasına geçildi. Döviz kuru sistemli olarak enflasyonun üstünde seyretti ve sonuçta 1983 yılı sonunda reel olarak önemli boyutlarda değer yitirmişti.

Dış ticaret politikasında ise ana yöneliş, çok güçlü ihraç teşvikleri aracılığıyla ve düşen emek maliyetlerinin katkısıyla sanayi ürünlerinde dünya piyasalarına girmeye doğruydu. İthalatta ılımlı bir liberalleşme ve ithal kotalarında kısmi bir daralma sözkonusudur. Kambiyo kontrollerinde de belli bir hafifleme gerçekleştirilmiştir. Bu politikaların nicel göstergeleri şöyledir: 1983'e gelindiğinde reel ücretler krizin başlangıç yılı olan 1977'ye göre yüzde 26, çiftçinin eline geçen fiyatlar ise yüzde 40 gerilemiştir. 1980 yılında yüzde 100'ü aşan bir enflasyon ve yüzde 1 dolayında gerileyen milli gelire karşılık 1981-83 yıllarında yıllık ortalama yüzde 31'lik enflasyon oranı ve yüzde 5'lik bir büyüme gerçekleşti. Kısacası, 1981'e gelindiğinde 1977'yi izleyen kriz konjonktürü geride kalmıştı.

1984-1988: ANAP'ın Yükselişi ve Tıkanma

Bu alt-dönem Özal iktidarının "altın yılları" diyebileceğimiz 1984-1987 dilimi ile ANAP'ın zaferi ile sonuçlanan 1987 seçimlerinden sonra, 1988'de tamamen başarısızlıkla

sonuçlanan bir istikrar deneyimini içeriyor.

Bölüşüme dönük politikaların ücretler ve tarımsal destekleme ile ilgili boyutlarında Özal, ekonomi yönetiminde bulunduğu askeri rejimin hedeflerini benimsedi. Ancak, sıkıyönetimin ve YHK uygulamalarının son bulması nedeniyle, kullanılan araçların kısmen de olsa değişmesi zorunluydu. 1982 Anayasası'nın anti-sendikal düzeni hükümet tarafından kullanıldı. Bu etkenlerin katkısıyla reel ücretler 1988 yılında 1983'ün yüzde 7 altındaydı. Destekleme alımlarının göreli olarak daralmaya devam etmesinin de katkısıyla tarım kesiminin ticaret hadleri 1988 yılında 1983'e göre yüzde 16 oranında geriledi.

Öte yandan bu alt-dönem, halk sınıflarına dönük olarak "yoz" bir popülizmin de uygulandığı yıllardır. 1984 yılı içinde aşağı yukarı tamamen ANAP kontrolüne geçen kent belediyeleri bu stratejinin gerçekleştirilmesinde kilit roller oynadılar: Gecekondulara dönük tapu tahsis belgeleri, imar afları ve kent planlaması perspektifinden yoksun imar izinleri, hızlı kentleşmenin oluşturduğu kentsel rantların yoksul katmanlara intikal etmesinde ve bu doğrultuda çok yüksek beklentilerin oluşmasında önemli roller oynadı. "Ücretliye vergi iadesi" ve "fak-fuk-fon" gibi uygulamalar, kentli yoksul kitlelerin ekonomik sorunlarının çözümünü işgücü piyasasının dışına taşıyan yeniliklerdir.

Finansal serbesti bakımından, bu dönemin ilk yıllarına bankerler krizinin etkisiyle ihtiyatlı bir yaklaşım damgasını vurmuş ve faiz oranları, Merkez Bankası'nın denetimi altında belirlenmiştir. 1988 içinde faiz oranlarının bir kez daha serbest bırakılması sonunda derhal hızlanma eğilimi gösteren bankalararası faiz yarışı, tekrar Merkez Bankası tarafından engellenmeye çalışıldı. Öte yandan finansal araçlar bu yıllar içinde hızla çeşitlenmeye başladı. Gelir ortaklığı senetlerinden yatırım fonlarına kadar çok çeşitli plasman ara-

cı, para sahibi yatırımcıların seçeneklerini artırmakta; bu gelişmeler kredi kartları kullanımının ve tüketici kredilerinin yaygınlaşması ile birlikte finansal sistemin denetimini güçleştirmekteydi. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası 1986 yılında işler hale geldi. Merkez Bankası'nın taraf olduğu bankalararası TL ve döviz piyasalarının kuruluşu ve Merkez Bankası'nın açık piyasa işlemlerine girmesinin yasal ortamının oluşturulması bu yıllar içinde gerçekleştirilmiştir.

Kamu maliyesi bakımından bu yılların en önemli özelliği vergi sisteminde yapılan değişiklikler oldu. Kurumlar vergisinde şirketler lehine bir dizi istisna ve muafiyet getirildi ve 1980'li yılların başında üniter ve artan oranlı bir özellik taşıyan gelir vergisi, adaletsiz bir yapı kazandı. Gelir vergisinin çok önemli bir denetleme ögesi olan servet beyannamesi 1984 yılında kaldırıldı. 1985 yılı başında katma değer vergisinin kabulü ile Türkiye vergi sistemi, büyük ölçüde gelir vergisine bordro kesintisi ile katılan ücretlilerin ve verimli bir vergi olan KDV sayesinde tüketicilerin katkılarına dayanır bir özellik kazandı. Ancak bu yaklaşım vergi hasılatının milli gelir içindeki payını düşürmüş; girişimci sınıf lehine verilen vergi ödünleri sonraki yılların mali krizinin önkoşullarını hazırladı.

Kamu harcamaları ANAP'ın yükseliş döneminde gevşetildi. 1985-1986 yıllarında kamu harcamalarında gözlenen artışlar 1987'ye kadar süren bir genişleme konjonktürünün de başlamasına katkı yaptı. Bunda, belediye yatırımları ve alt-yapıya (haberleşme ve enerjiye) dönük kamu yatırımları etkili oldu. 1988'de kamu açıklarında gerçekleştirilen bir daralma ile ANAP döneminde ilk ve son ciddi istikrar denemesi yaşandı. Ancak, 1984-87 yıllarında yıllık ortalama yüzde 39 dolaylarında seyreden enflasyon, 1988'de yüzde 68'e yükseldi; üstelik ANAP iktidarının ilk dört yılında ortalama 6.9'u tutturan büyüme hızı da 1988'de yüzde 2.1'e

düşmüştü. 1988 yılı böylece, durgunlukla başarısız bir istikrar girişiminin birleştiği ve Özal iktidarı için çeşitli sorunların başladığı bir dönüm noktası özelliği taşır.

İç borçlanma bu yıllarda kamu açıklarının finansmanında giderek artan bir önem kazandı. Hazine'nin bankalara belli aralıklarla tahvil ve bono satması yöntemleri 1985'te başladı ve dönem boyunca sürdürüldü. Böylece, Hazine ile bankalar sistemi arasında çok duyarlı dengeler oluşturuldu ve faiz ödemelerinin kamu maliyesini krize sürükleyecek boyutlar kazanmasının yolu açıldı.

KİT sisteminin finansal bir krize yönelişinin tohumları da bu yıllar içinde atıldı. KİT fiyatları, enerji hariç genellikle genel fiyat hareketlerini arkadan izledi, daha da önemlisi Hazine'nin KİT yatırımlarının finansmanına katkısı büyük ölçüde daraltıldı. Bu, yatırımcı özelliğini sürdürmesi istenen (PTT, TEK, THY gibi) KİT'leri büyük ölçüde iç ve dış borçlanmaya sürükledi ve kamu işletmeleri sonraki yıllarda faiz yükü nedeniyle ağır finansal tıkanmalara saplandı. Sanayi kesimindeki KİT'lerde ise yatırımların durması, teknolojik aşınmaya ve verim gerilemelerine yolaçtı. ANAP iktidarı, ilk özelleştirmeleri de bu dönemde gerçekleştirdi. Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi bu yıllarda kuruldu ve özelleştirme ile görevlendirildi.

Dış ekonomik ilişkilerle ilgili olarak şunlar söylenebilir: İthalatta miktar kontrolleri (kotalar) bu dönem içinde büyük ölçüde kaldırıldı; gümrük tarifeleri indirildi; ancak birçok durumda indirilen tarifeleri telafi eden ve keyfi olarak azaltılıp artırılabilen fon uygulamaları yaygınlaştı. Buna rağmen yerli sanayi için gerçekleşen ortalama koruma oranı bu yıllar içinde hafifledi. Çok yaygınlaşan ve keyfi özellikler de taşıyan ihracat teşvikleri, "hayali ihracat" adı verilen istismarlara ve bazı tahminlere göre milyonlarca doları bulan haksız kazançlara yolaçtı.

Döviz kontrollerinin hafiflemesi, bankaların ve firmaların yurt dışında döviz tutmaları ve dış borçlanmaları ile bireylerin yurt içinde döviz tutma ve döviz tevdiat hesabı açmalarına izin verilmesi de bu dönemde gerçekleşti.

1989-1999: Sıcak Paraya Dayalı Büyüme Dönemi

Döviz kurunu sabite yakın, faizleri ise yüksek tutan bir yaklaşımla, adına "sıcak para" denilen kısa vadeli kredi girişi, finansal liberalleşmeye gidilen 1989 sonrasında hızla teşvik edildi ve ekonomi bu borçlanmayla çarklarını döndürüp, yüksek büyüme hızlarına ulaştı. 1988'e kadar baskı altında tutulan emek ve tarım gelirleri 1989'dan itibaren yeniden yükseltildi. Bu, bir yandan kamu cari harcamalarını artırırken iç pazara da ivme kazandırdı. Harcamalarını vergi yerine iç borçlanmaya ağırlık vererek karşılamayı tercih eden iktidarlar, Güneydoğu savaş harcamalarının da itmesiyle daha çok kaynağa ve bunun için daha çok faiz ödemeye mecbur kaldılar. Bu durum, ekonominin üretici kültürünü eritirken rantçı eğilimleri hızla besledi. Bütçenin yarısı faiz ödemelerine harcanır oldu.

Özellikle 1989-1993 döneminde ekonomide iç pazara dönük yüksek büyüme hızları gerçekleştirildi. İhtiyaç duyulan dış kaynak ise yine dış borçla sağlandı. 1986'da 32 milyar dolar olan dış borç stoğu % 100'ün üstünde bir büyümeyle 1993 sonunda 67 milyar dolara ulaşmıştı. Özellikle 1989'da gerçekleştirilen finansal liberalleşmeyle birlikte kısa vadeli borçlanma çığ gibi büyüdü.

1993 sonlarına gelindiğinde ithalata dayanan büyüme sürecinin etkisiyle Türkiye'de bir yandan dış açık, diğer yandan kamu açığı hızla büyüyordu. Dengelerin iyice bozulmasıyla kriz yaklaşıyor ve onun habercisi olarak dolarlaşma tırmanıyordu. Artan kamu harcamalarını vergi gelirleri yerine iç

borçlanmayla karşılamayı tercih eden hükümetler faizlerin yükselmesinin önünü de alamıyorlardı. 1994 başlarına gelindiğinde enflasyon % 114'ü buluyor, yüksek kamu açıklarına rağmen faizlerin düşük tutulması sonucu iç borç senetlerine olan talep düşüyor ve dövize hücum yaşanıyordu. Bunun sonucunda döviz rezervlerinde büyük bir azalma oluyor ve döviz, bankalar sistemi dışına çıkıyordu. Darboğazdaki ekonominin dış kredi muslukları da kapanınca, Hazine açıkları Merkez Bankası kaynaklarından karşılanıyor ve kredilerde büyük bir artış yaşanıyordu. İstikrarsızlık sonucu dövize yönelen tasarruflar döviz kurunu yükseltiyor ve 15 Ocak 1994'te TL, % 100'ün üzerinde değer kaybediyor, dövizi bastırmak için faizlerin yükseltilmesiyle aynı tarihte gecelik faizler % 1000'in üzerine çıkıyordu. Ekonomi, dolarlaşma tehdidi ile yüksek faiz arasına sıkışmıştı. Kriz gerçekten büyüktü ve sekiz yıldır uzakta duran IMF'ye yine davet çıkarılıyordu.

5 Nisan 1994 kararlarıyla kemer sıkıcı bir program uygulandı. Elli yıllık IMF tarihinin 16. stand-by anlaşması yapıldı ve IMF'den 610 milyon SDR'lik kredi sağlandı. Ekonominin % 6 oranında küçüldüğü 1994'te, şok faiz uygulamasıyla mali piyasalarda istikrar sağlanırken ithalatın hızlı düşüşüyle ödemeler dengesi açığı kapandı, hatta fazla verdi ve kamu açıkları da % 6'lık küçülmeyle birlikte azaldı. Programın öbür yüzünde yoğun bir durgunluk ve beraberinde gelen büyük bir işsizlik dalgası, gelir bölüşümünde ücretliler ve küçük üreticiler aleyhine bozulma vardı.

Ekonomide 1994'ün ikinci yarısında başlayan canlanma 1995'te de sürdü, ancak kamu açıklarını azaltacak ve dış ödeme gücünü takviye edecek düzenlemeleri yapamayan sıcak paraya dayalı büyüme modeli, birkaç yıl için de olsa, yeniden sürdürüldü. Ancak, sürdürülemez bir nitelik taşıyan kamu finansmanı politikası sonucu kamu açıkları hızla tırmandı. Devletin borçlanma gereği (KKBG) yıldan yıla ar-

tarak, devlet kesiminin finansal piyasalarda ana borçlanıcı durumuna düşmesine yolaçtı.

1988'de KKBG/GSMH oranı % 4'tü, 1999'da 12'ye vardı. Kamu bankaları ve bazı diğer kamu kuruluşlarının açıkları da dikkate alınırsa, verilen açık % 20'yi aşıyordu.

Açıklar, iç borçları katladıkça katladı ve 2000 Ekim'inde 33 katrilyon TL'yi ya da 50 milyar doları buldu. Bu, Türkiye milli gelirinin % 20'sine tekabül eden bir iç borç stoğudur ve ürkütücüdür. Dahası, bu borçları yeni borçlarla kapatmanın maliyeti ağırdır. Bu borçlara dolar cinsinden ödenen yıllık faizler % 30'u bulmuştur.

Bu durum rantiye bir iklime yolaçtı. Reel sektör, üretim faaliyetlerini arka plana alıp fonlarını devlete borç vererek yüksek faiz geliri elde etme yönünde kullandı. Sonuçta da uzun vadede sanayi, teknolojik yenilenme ihmaline uğradı, bu da ihraç pazarlarını ve rekabet gücünü kaybetme sorununu getirdi. Devletin faiz ödemeleri sadece son 6 yılda milli gelirin % 7.3'ünden % 16.4'üne çıktı.

1996'da faiz olarak devletin rantiyelere ödediği miktar 12.6 milyar dolar iken, 2000 yılında yaklaşık 33 milyar dolara çıktı. Bu, sadece 6 yılda faiz ödemelerinin yaklaşık üç kat artması demekti ve gelir eşitsizliğini uçurum boyutuna taşıyacak bir çarpıklıktı.

Kamu finansman ihtiyacını büyüten etkenler, sıcak paraya dayalı büyüme modelinin de sonunu hazırladı. Devletin mali krizini derinleştiren etkenler şöyleydi:

1980'le beraber izlenen temel yaklaşımlardan biri, sermayenin vergi yükünü azaltmak ve bu sayede girişimcinin kullanımında kalacak sermayenin daha etkin kullanılacağı beklentisiydi. Böyle olunca, Hazine'nin vergi gelirleri azaldı. Ancak, bu arada amaçlandığı gibi devlet her alanda küçültülemedi. Artan nüfusun kamu hizmeti ihtiyaçları makul büyüklükte bir devlet istiyordu. KİT'ler tüm önlemlere

rağmen, istenilen ölçüde küçültülemedi, özelleştirilemedi ve finansman açıkları ortada kaldı.

12 Eylül'ü izleyen parlamenter dönemde, ANAP iktidarından başlayarak tüm hükümetler, özellikle seçim arifelerinde seçim rüşveti olarak genişlemeci politikalar uyguladılar. Taban fiyatlarını artırdılar, bazı kamu toplu sözleşmelerini yüksek ücretlerle bağladılar, yandaş belediyelere kaynak pompaladılar. Özal'ın Bütçe'ye paralel bir bütçe olarak kurduğu Fonlar denetim dışında kaynak yutan-dağıtan bir kuyu işlevi gördü. Bu arada, yine Özal iktidarının icraatıyla cesaret bulan devlette rüşvet ve yozlaşma süreci, tüm devlet kuruluşlarına egemen oldu.

Yolsuzluk virüsü bütün devlet bünyesine yayıldı. Özellikle Ziraat, Halk, Emlak gibi büyük devlet bankalarından, siyasilerin direktifleriyle, parti yandaşlarına ve medya patronlarına geri dönmeyen krediler açıldı. Bu durumda söz konusu kamu bankalarının aktif riski yükseldi ve 2000 sonunda 20 milyar doları aşan görev zararları Hazine tarafından yerine konulmadığı için bu bankalar, Türkiye'nin ödeme sistemini kilitleyerek yaşanan son krizin pimini çeken aktörler oldular.

Bir yandan, küçülmek bilmeyen "beş kara delik"e (bütçe açıkları, tarım satış kooperatiflerinin açıkları, KİT'lerin açıkları, Fonlar ve yerel yönetim açıkları), öbür yandan tüm kurum ve kuruluşları saran yolsuzluk virüsüne kaynak yetiştirmek tabii ki mümkün olmadı. Bütün bunlara bir de Güneydoğu'da yaşanan iç savaşın denetlenmez harcamaları ve Susurluk ve Yüksekova benzeri çeteleşmelerin yolsuzluk yükleri eklendi.

Bu devasa kamu açıkları için borcu borçla kapatma çabaları, döviz kurunu sabite yakın tutup yüksek faizle dış kaynakları ülkeye çekme şeklinde uygulanageldi. Ancak bu döngü, beraberinde % 60'larda kemikleşen bir enflasyonu da getirdi. AB üyeliğini amaçlayan ama bunun için tek ha-

neli enflasyona ulaşması gereken Türkiye'de, ayrıca biriken borçları döndürülebilir hale getirmek gerekiyordu. Hızla sürüklenen rantçı iklim Türkiye kapitalizminin üretici karakterini sürekli aşındırıyor, dışarıdan borç buldukça büyüyebilen, bulamayınca küçülen kırılgan bir kapitalist yapıyla yaşamak giderek güçleşiyordu.

IMF'yle 1998'de yakın izleme anlaşması adıyla sürdürülen gevşek ilişki, 9 Aralık 1999'da çeşitli reformları içeren bir "anti-enflasyon programı"na dönüştürüldü. Hedef, bir yandan anti-enflasyonist bir politikayla enflasyonu tek rakama indirgeyip göstergelere istikrar sağlamak, bir yandan da, Dünya Bankası eliyle, tarımda, sosyal güvenlikte ve kamu harcamalarında muhtemel "reformlar"a giderek sistemi onarmak ve yeniden-üretim şartlarını oluşturmaktı.

Üç yıllık bu istikrar programını IMF hazırladı ve Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarı'yla birlikte hükümetin önüne koyup destek istedi.

Hükümet desteğini verdi ve programın arkasında olduğunu belirtti. Hazırlanan reformlar, Bankacılık ve Finans/Özelleştirme/Vergi ve Maliye/Kamu Bankalarını Yeniden Yapılandırma/Tarım Reformu/Sosyal Güvenlik başlıklarını taşıyordu.

Ancak bu reformlardan son ikisinde belli mesafeler alınırken, diğerlerinde pek hedefe yaklaşılamadı. Programın temel esprisi döviz kurunu çıpa olarak kullanmaktı. Böyle yapılarak enflasyon, döviz sepetindeki yüzde değişimine yaklaştırılmak istendi. Tüketici fiyatları için 2000'den başlayarak % 25, % 12 ve % 5'lik hedefler konuldu. Ama olmadı. Döviz % 20 artarken 2000'de TÜFE % 39, TEFE % 32 arttı. Bu durum, programı yürürlüğe koyan IMF'ye ve bürokratlara olan güveni sarstı.

1999'da kamu borçlanmasının ortalama reel faiz oranı % 34 iken 2000 yılının ilk 11 ayında % 0'a düştü. Bu durum, hızlı bir tüketim konjonktürüne alan açtı. Reel faizin sıfır-

lanması, bankaları da tüketici kredilerine yönelmeye zorladı. Konut ve otomobil gibi mal satışları hızlandı. Sadece otomobil satışlarında ithalatın payının % 55'e çıktığını hatırlatmakla yetinelim. Aşırı TL değerlemesi 2000'de ithalatı patlattı ve yıl sonunda dış açık 25 milyar doları bulurken, turizm ve diğer gelirlerle açık kapatılamadı ve cari açık, 12 milyar doları buldu. Bu, 1994'teki krize göre, cari açığın iki katına çıkması demekti.

Cari açığı bu boyuta ulaşan Türkiye'nin dış kaynak ihtiyacı da büyüktü. Prof. Korkut Boratav'ın belirlemelerine göre, 1 dolarlık cari işlem açığı, yabancılardan kaynaklanan 3.85 dolarlık sermaye girişi gerektirmiş veya 3.47 dolarlık dış borç artışına yolaçmıştı. Bu durumda 12 milyar dolara ulaşan cari açık sözkonusu olduğunda, ancak 50-60 milyar dolarlık bir sermaye girişi ile büyüme temposu korunabilirdi. Bu giriş, güvenin bu kadar azaldığı, kredi notunun düşürüldüğü bir noktada gerçekleşmeyecek, ancak cari açık sorunu ekonominin % 9.5 küçülmesiyle 2001'de yaşanmamış olacaktı.

Borç tiryakiliği 1989'da sermaye hareketlerinin liberalizasyonuyla birlikte zincirinden boşandı ve 1989'dan beri ekonominin genişleme-daralma sarkacı büyük ölçüde dışarıdan gelen ve adına sıcak para da denilen sermaye girişlerine bağımlı hale geldi.

1990-1993 dönemine ait genişleme aralığında giren sermaye, milli gelirin % 3.8'ine ulaşırken büyüme hızı da yıllık % 6'yı buldu. İkinci genişleme dönemi olan 1995-1997 aralığında da sermaye girişinin milli gelire oranı % 4.8'i buldu; ortalama büyüme de % 7.8'e ulaştı.

Buna karşılık sıcak paranın kaçtığı 1994'te çıkan sermaye, milli gelirin % 4.51'ini bulurken o yıl ekonomi % 6 küçülmüştü. 1998'de de giriş, milli gelirin % 1.8'ine inerken büyüme % 3.9'da kaldı. 2000 yılında, yabancı kökenli sermaye girişlerinin toplamı Kasım 2000 krizi öncesi 15 milyar dola-

ra yaklaşırken, 2000'de büyüme oranı % 7'yi aşıyordu. Böylece 1989 sonrasının sıcak paraya dayalı birikim modelinde zincir şöyle oluştu: Sermaye girişiyle büyüme yaşanıyor, büyüme ithalatı artırıyor ve cari açığın büyümesine yolaçıyordu. Cari açık, yeni borç bulunursa aşılıyor ve yeni sermaye girişiyle tekrar büyüme yaşanıyordu...

Kısacası Türkiye, 1989 sonrası, maliye, para ve kur politikalarından sadece birini izlemeye mahkûm edildi ve ekonominin gelişim doğrultusu çok kısa dönemli ve sıcak para giriş ve çıkışlarına bağımlı kılındı.

2000 yılının IMF patentli programı nominal kur hedeflenmesine angajeydi, bu nedenle de maliye politikasını devre dışı bırakıyordu. Yüksek tempolu sermaye girişleri karşısında para arzı endojenleşti, ekonomi kontrolsüz bir genişleme patikasına girdi. Çıpaya bağlanan döviz, TL'nin reel değerlenmesine yolaçtı. 2000 boyunca, döviz sepeti % 20 artarken TEFE % 33 arttı.

Türkiye'nin ticaret partnerlerinde enflasyonun yıllık % 2.5 arttığı varsayılırsa, döviz sepetinin reel olarak % 7.3 değer yitirdiği, TL'nin ise % 7.9 değer kazandığı görülür. IMF'nin uygulattığı sabit kur ve reel faizdeki düşüş, 2000'de ekonomiye güçlü bir genişleme ivmesi getirdi. 2000'in ilk 9 ayında milli gelir % 5.4 büyüdü.

Talep genişlemesinin kur politikası ve serbest dış ticaret rejimiyle beslenmesi sonunda dış açıklar hızla arttı. Sıcak para hareketlerini ellerinde tutanlar, dış dengenin sürdürülemez olduğunu anladıkları anda da sermayelerini çektiler ve bu kaçışlarla birlikte, yaşanan panik döviz çıpasına hücumla sonuçlandı.

Dövize hücum, kırılgan bankacılık sistemini sarstı ve ilk şok Kasım 2000'de yaşandı. Finans sektörünü derinden yaralayan bu kriz, sermaye kaçışlarını hızlandırırken, güven bunalımını artırdı ve dövize yönelişi hızlandırdı. Bunun ar-

dından Şubat 2001'de beklenen oldu ve Çankaya'daki bir tartışma, dövize hücumu ve ardından sabit kur politikasının iflasını getirdi. Bu yüklenmeyle sabit kur terkedilip dalgalı kura geçilirken TL'de yüzde 115 devalüasyonu getiren çözülme, Şubat 2001 sonrası yaşandı. Dalgalı kur sistemi, güvensizliği ve istikrarsızlığı artırırken yüksek oranlı devalüasyon birçok işletmenin dengesini alt üst etti. Hanehalkı bütçeleri de alabora oldu. Hızlı bir küçülme süreci, Cumhuriyet tarihinde görülmemiş tensikatları, yoksullaşmayı ve servet transferini beraberinde getirdi. Hanehalkı harcamaları bıçak gibi kesilirken iç talebin aşırı daralması, aşırı bir durgunluğu getirdi. Ekonomideki dramatik daralmadan her kesim nasibini alırken daha çok da krize dayanma gücü zayıf olan alt ve orta kesimde büyük bir yoksullaşma yaşandı.

2001'de yüzde 9.5 oranındaki küçülme, en önemli etkisini istihdamda gösterdi. 2000 yılında yüzde 6.6 olarak belirlenen işsizlik, işyerlerinin kapanması ve/veya küçülmesiyle, işsizler ordusunu büyülttü. 2001'de işsizlik ortalaması yüzde 8.5 olarak belirlenirken 2002'nin ilk çeyreğinde işsizlik oranı yüzde 11.8'e, işsiz sayısı da 2.5 milyona yaklaştı. Ancak 2002'nin ikinci çeyreğinde ihracata dönük üretimin hareketlenmesi ile oran yüzde 9.6'ya geriledi. İşsizlerin yüzde 22'sini işten çıkarılanlar, yüzde 21'ini de hiç işi olmamış gençler oluşturuyordu.

İğreti işlerde çalışan ve her an işsiz kalabilecekler şeklinde tanımlanan "eksik istihdam" da dikkate alındığında, 2002 başında işsizlik oranının yüzde 18'e yaklaştığı, bunun ikinci çeyrekte yüzde 15.5'a düştüğü görülüyordu. Bu, işsiz sayısının 3.5 milyona yaklaşması demekti.

Krizin deştiği önemli bir yara, gençler, özellikle de eğitimli gençler kesimindeki işsizlikti. Kriz öncesinde, 2000'de yüzde 22 olarak belirlenen eğitimli genç işsizlik oranı, 2001'de hem yeni istihdam alanlarının açılmaması

hem de işi olanların işten çıkarılmalarıyla hızla tırmandı ve 2001 ortalaması yüzde 26'ya yaklaştı. Özellikle İstanbul'da finans, reklam, medya ve ithalat sektörlerinde büyük bir beyaz yakalı işsizliği yaşandı.

2002'de de etkisini sürdüren bu kategorideki işsizlik, birinci çeyrekte yüzde 30'a yaklaşmış görünürken kentlerde yüzde 31'e merdiven dayamış durumda idi.

Başta finans olmak üzere hizmet sektöründe ve imalat sanayisinde yaşanan tensikatların (işten çıkarmaların) da etkisiyle kentlerde işsizlik tırmandı ve 2000'deki yüzde 9'luk düzeyinden yüzde 15'lere çıktı. Krize uyum sağlamanın en kolay yolu olarak eleman azaltma yoluna giden firmalar karşısında, çalışanların örgütsüzlüğü ve/veya sendikaların etkisizliği sonucu, kentlerde işsizlik arttı.

Kentler, tarımın küçülmesiyle kırlarda da artan işsiz kitlelerin göç baskısı altında. Bu göçle birlikte kentlerde işsizliğin önümüzdeki yıllarda daha çok artması beklenebilir. Bu, başta konut, altyapı, informalleşme ve asayiş olmak üzere büyük kent sorunlarının da büyümesi anlamını taşıyor.

Öte yandan işi olanların bir sosyal güvenlik kurumu çatısı altında kayıtlı olma durumu geriye gitti. 2002'nin ilk çeyreğinde çalışan nüfusun yüzde 47.7'si kayıt dışı görünürken ikinci çeyrekte bu oranın yüzde 52.3'e çıkmış olması dikkat çekici. Bu sayının, özellikle kaçak işçi çalıştırmaktan ileri geldiği görülüyor. DİE Hanehalkı İşgücü verilerine göre, 2002'nin ilk çeyreğinde 2 milyon 570 ücretli ve yevmiyelinin kaçak çalıştırıldığı belirlenirken ikinci çeyrekte bu sayının yüzde 23 artışla 3 milyon 163 bine çıktığı görülüyor. İşverenler, krize karşı ayakta kalabilmenin bir yöntemi olarak, işçilerin bilgisi dahilinde ya da gizli, istihdamı Maliye'ye ve SSK'ya bildirmiyor, böylece vergi ve SSK prim yükünden kurtuluyor; ancak işçileri sosyal güvenliksiz, devleti de vergi ve primsiz bırakıyorlar.

Krizle birlikte milli gelir küçülünce, 2001 yılında kullanılabilir gelir de düştü. Dolar bazında 2000 yılında yaklaşık 160 milyar dolarlık gelir aileler arasında paylaşılırken 2001'de bu pasta yaklaşık 115 milyar dolara kadar küçüldü. Böylece hanelere 45 milyar dolar daha az gelir girdi. Ama bu küçülen pastanın paylaşımı eskisi gibi kalmadı. Kriz yılı pastasından da ücretliler daha az pay aldılar. DİE'nin gelire göre GSMH verileri, işgücüne yapılan ödemelerin 58.2 milyar dolardan yaklaşık 41 milyar dolara indiğini, dolayısıyla ücretli-maaşlı ailelere 1 yılda 17 milyar daha az gelir girdiğini, bunun da yüzde 30 yoksullaşmaya tekabül ettiğini ortaya koyuyor. İşgücü ödemeleri, 2000 yılında yüzde 37 paya sahipken, 2001'de yüzde 35.7'ye düştü. Ücretliler bölüşümde 1 yılda 1.3 puan daha geriye gittiler.

DİE'nin gelir yöntemiyle GSMH hesaplamalarına göre, işgücü ve işletme artığı (kâr-faiz-rant) şeklinde paylaşılan gelir, 2000'den kriz yılı 2001'e değişim gösterdi. Bu paylaşım özellikle özel sektör işçileri ile tarım kesimi aleyhine gelişirken, küçülmüş gelirden tarım dışı sermayedarlar ve kamu kesimi işçileri daha çok pay aldılar.

Cari fiyatlarla paylaşılan gelir 2000'den 2001'e yüzde 45.8 arttı. Ancak bu cari artış enflasyondan arındırıldığında, gelir pastasının reel anlamda yüzde 22.5 oranında küçüldüğü söylenebilir. Bu küçülen pastadan işgücü yüzde 35.7 pay aldı. Bu oran 2000'de yüzde 37 idi. Dolayısıyla işgücü için hem pasta küçüldüğünden hem de zaten küçülmüş pastadan 1.3 puan daha az pay alındığından yoksullaşma katlandı. Ama bu küçülmeden özel sektör işgücü daha çok etkilendi. Onların 2000'deki pastadan payları yüzde 24 iken 2001'de yüzde 16.6'ya indi. Kamu işgücünün ise kriz öncesi pastadan payı yüzde 19 iken, küçülmüş 2001 pastasından payı yüzde 19.2 oldu. Dolayısıyla kamu çalışanları krizdeki küçülme paylarını biraz olsun telafi edebildiler. Ge-

nel yoksullaşmadan "eşit" nasiplendiler. Ama özel kesim işçileri hem küçülmeden gelir kaybına uğradılar hem de küçülmüş pastadan daha az dilim aldılar. Aynı şey tarım için de geçerli. Tarımda ücret dışı gelirler, toplam 2000 gelirlerinin yüzde 15.5'i iken 2001'de yüzde 13.2'ye düştü. Dolayısıyla tarım için de, hem küçülmeden olumsuz etkilendiler hem de küçülmüş pastadan dilimleri azaldı denilebilir.

Öte yandan, hanelere giren gelirin dolar bazında yüzde 30'u bulması, başta dayanıklı ve dayanıksız tüketim mallarına olan talebi azaltınca fiyatlar da aşağı inmeye başladı. Kriz sonrası IMF programının ana hedefi yine enflasyonu yüzde 20'lere çekmek olarak belirlendi. İç talebin iyice düşmesinin etkisiyle tüketici fiyatlarında bir iniş süreci başladı. Özellikle tarımsal rekoltenin iyi olması ve sebze-meyve ihracının azalması iç fiyatları ucuzlatınca, gıda fiyatları düştü; bu da genel tüketici fiyatlarına olumlu etki yaptı ve 2002 sonunda enflasyon yüzde 30'da kaldı.

İşten çıkarmalar, reel gelirlerin düşmesi ve geleceğe dönük kaygılar ailelerin tüketim harcamalarını kısmalarını da beraberinde getirdi. Kriz yılı 2001'de 2000'e göre özel tüketim harcamaları yüzde 9 azalırken, 2002'nin ilk yarısında da, kriz öncesi dönemin tüketim trendi yakalanamadı. 2002'nin ilk yarısındaki tüketim harcamaları, 2001'in ilk yarısını binde 5 aşsa da, kriz öncesi 2000'in ilk yarısındaki tüketimin hâlâ yüzde 7.2 altında idi.

2002 Sonrası Yeni Bir Birikim Dönemi

Sıcak para girişine dayalı büyüme dönemi Türkiye kapitalizmini yıllık 200 milyar dolar milli geliri olan bir ülke durumuna getirmişti (1980: 60 milyar dolar, 1989: 80 milyar dolardı). Bu birikim modelinin de ömrünü doldurmasıyla yaşanan 2001 kriz yılı geride kalırken, yeni kur politikası

olarak belirlenen "dalgalı kur sistemi"yle sermaye birikiminin nasıl yeniden harekete geçeceği ve ne tür bir büyüme süreci başlayacağı uzun süre belirginlik kazanmadı. Dalgalı kur, kısa vadeli sermaye -sıcak para- için sigortalı bir politika değil. O nedenle de girişler yok denecek düzeyde. Ama ondan da önemlisi, Türkiye kapitalizmi için IMF ve DB, en az 2004'e kadar yüksek tempolu bir büyüme öngörmüyordu; tersine, 2001'de % 9.5 küçülmüş ekonomiyi, öncelikle borçlarını çevirebilir duruma getirtmeyi, son IMF stand-by anlaşmasıyla kabul ettirmiş görünüyorlardı.

Dolayısıyla, Türkiye'nin 1950'lerden 1980'lere uyguladığı ithal ikameci birikim modeli, 1980'lerde uyguladığı ihracata dayalı birikim modeli ve 1990'larda uyguladığı sıcak para girişine dayalı büyüme modelinden sonra, daha çok dış talepten kaynaklanan ve yüksek oranlı devalüasyon ve büyük reel ücret düşüşlerinin sağladığı rekabet gücü ile ihracata dönük bir üretim ve birikim süreci, 2002 başından itibaren yaşanmaya başladı.

2001 yılını yüzde 9.5 gibi tarihi bir küçülmeyle bitiren Türkiye ekonomisi, 2002'nin ilk çeyreğinden itibaren belini doğrultmaya başladı. İlk çeyrekte binde 2 büyüdükten sonra, ikinci çeyrekte yüzde 9.4, üçüncüde de yüzde 7.8 büyüdü. 2002 geneli için beklenen büyüme oranı yüzde 6 idi. Yüzde 9.5 küçülmeden yüzde 6 büyümeye...

Yüzdeler hiç fena değil. Ama görüntüyü bir de mutlak rakamlarla okursak...

1987 sabit fiyatlarıyla 2000'in 9 ayında 89 trilyon TL'lik katma değer üreten Türkiye ekonomisi 2001'in ilk 9 ayında 82 trilyon TL üretebilmiş ama 2002'nin 9 ayında bu değer, 87 trilyon TL'ye çıkmış görünüyordu. Sonuçta, 2001'e göre, büyümüş ama 2000'in 9 ay rakamlarının hâlâ gerisinde idi.

Bu büyüme büyük ölçüde dış talepten kaynaklandı. İç talebin, daha doğrusu içerideki alım gücünün beli kırılınca

dışa yöneldi sanayiciler. 2001'deki yüzde 100'ü aşan devalüasyonun itmesi ve dalgalı kurun verdiği teşvikin yanı sıra ücretlerin hızlı düşüşü ile, dışarıda rekabet gücü sağlandı. İhraç ürünlerinde fiyat kırılarak 2002'de 36 milyar dolar ihracat rekoruna ulaşıldı.

Üretim var, çarklar dönüyor ama ücretler düşük; istihdamda ciddi artış olmadan bir çark dönüşü, düşük kâr marjlarına dayanan adeta dostlar alışverişte görsün türü bir büyümeydi bu. İplik fiyatına konfeksiyon, tüp fiyatına televizyon satılan bir ihracatın büyümesi...

Ekonomi büyüyor ama bu büyüme refaha yansımıyordu.

Bu durum, aile harcamalarında da açıkça görülüyordu. 2000'in ilk 9 ayında yine 1987 sabit fiyatlarıyla 62 trilyon TL'lik harcama yapılmışken 2001 krizinde bu rakam, 57 trilyon TL'ye düşmüştü. 2002'de ise yine 57 trilyon TL dolayında idi. Yani büyüme, gelire ve iç harcamaya dönmemişti.

Bu büyüme öz olarak, "yoksullaştıran ihracat büyümesi" niteliğindeydi.

1980 Sonrasının Karakteristiği

Seksen yıllık birikim sürecine bakıldığında, 1980 sonrasının önceki 60 yıldan önemli ölçüde koptuğunu, birçok şeyin tersyüz olduğunu görürüz. Bu anlamda 24 Ocak 1980 tarihi bir milad sayılır. Ancak, 24 Ocak 1980, madalyonun bir yüzündeki resim ise, öbür yüz 12 Eylül 1980'e aittir. Ve 12 Eylül'ün neyi çağrıştırdığı da bellidir: 1982 Anayasası ile baskının, taassubun, anti-sendikalizmin, anti-sosyalliğin kurumlaştırılması ve bunun, kozmetik değişikliklere rağmen özünü bunca yıl koruması...

24 Ocak, bir milad olabildiyse, 12 Eylül sayesinde olabildi. Biri diğeri olmadan olamazdı ve zaten birbirlerini tamamladılar.

24 Ocak, görünürde, 1980'lere kadar gelen ve artık tıkanan bir sistemin, bir sermaye birikim modelinin yerine yenisini geçirmeye yarayacak kararların ilan tarihi idi. Bu kararları, "devrim" diye niteleldiler. Neyin devrimi?

1980 öncesinde bazı şeylerin tıkandığı ve bunu aşmak ihtiyacı ortadaydı ama bu tıkanan nesnenin neye ve nasıl dönüşeceği sorusunun tek yanıtı yoktu. Ona 24 Ocak+12 Eylül formülleriyle müdahale edenlerin hasatları, 2000'lerde ortaya çıkan ve bir türlü baş edilemeyen krizdi. Bir krizden bir diğerine yuvarlanmanın tarihi olmuştu 24 Ocak...

Tıkanan sürece 24 Ocak+12 Eylül ile müdahale edenlerin aslında yaptıkları, 1980 öncesi birikimde doğrudan rolü olan devleti işlevsizleştirmek değil ama yeni bir misyonla görevlendirmekti. O görev, bölüşümün yönünü emekten sermayeye doğru çeviren, sermayenin vergi yükünü azaltan, KİT'leri tasfiye eden ve özelleştiren, döviz kurunun, faizin fiyatını serbest bırakarak, gümrük duvarlarını indirerek ve ihracata teşvikler vererek uluslararası sermaye ile entegrasyonu hızlandıran, ama bu süreçte kaynakları daha büyük ölçülerde büyük sermayeye aktararak hamiliğine yeni bir biçim veren devlet olmaktı...

Ekonomik işlevi böyle bir dönüşüme uğrayacak devlet, politik araç olarak da daha baskıcı, daha anti-demokratik, daha az sosyal bir devlet demekti.

Yirmi üç yıllık deneyimin sonunda o "yeni devlet", sermayenin vergi yükünü azaltayım derken kaynaksız kaldı ve iç borç tuzağına yakalandı. Oradan dış borçlanması kabardı ve borç tuzağı sonucu 2000 krizine düştü.

O "yeni liberal" anlayış, ekonomiden devleti çekeyim derken, KİT'leri sanayiden uzaklaştırdı ve o boşluğu özel sermaye dolduramayınca, sanayileşme süreci geriledi. Özelleştirmeyle, birçok potansiyeli köreltti, bölgesel eşitsizliği ve gelir eşitsizliğini artırdı. İç borç faizlerinden gözünü açа-

mayınca hiç yatırım yapamayan bir devlet oldu. Borç faiziyle boğuşmaktan eğitim, sağlık gibi sosyal görevlerini yerine getiremeyen bir kuruma dönüştü.

1980 öncesinin korumacılıktan kaynaklanan rantlarını kaldırma iddiasıyla ortaya çıkan, ama daha fazla rantı bu kez siyasetle ve medyayla içiçe geçmiş ihracatçı, bankacı ve turizmci görünümlü kesimlerle mafyatik çetelere aktaran bir devlet sahnedeydi. Toplum, 12 Eylül'le ve onun Anayasası'nın getirdiği düzenlemelerle örgütsüzleştirilmiş ve sindirilmiş olduğu için bu yağma çok rahat bir ortamda yapıldı; değneksiz köyde orman kanunu geçerli oldu.

Kamu bankalarıyla, Fonlarla ve devlet garantisini istismar eden bankalarla büyük meblağlar hortumlanırken, fatura topluma çıkarıldı. Zararları üstlenen Hazine'nin boç yükü katlandı ve bu borç topluma ödetildi.

Açığı büyüdükçe daha çok kaynağa ihtiyaç duyan, bu kaynağı ise ancak daha yüksek faizlerle borçlanarak sağlayan devlet, üretici faaliyetlerin de önünü kesmiş oldu. Devleti yüksek faizlerle fonlamanın dayanılmaz cazibesine kapılan özel sermaye, bu yolla kaynak transferi yaparken, sanayiciliği ve teknolojik yenilenmeyi ihmal edip dış rekabet gücünü azalttı.

Yüksek faizler, yatırım iklimini kuruttu ve dış yatırımcı açısından da Türkiye'yi itici bir ülke yaptı.

Bugünden dönüp 24 Ocak 1980 kilometretaşına ve oradan sapılan yola bakıldığında, geride kaybedilmiş koca bir çeyrek yüzyıl ve heder edilmiş onca fırsat, nasıl kapatılacağı bilinmeyen bir zengin-fakir uçurumu, işsizlik, üretimsizlik ve çağdışılık görünüyor.

Hazin olan, bütün bunlardan bir ders çıkartılmamış olması ve bu sürecin kılavuzu Özal'ın yolunun hâlâ doğru yol bellenmesi...

SEKSEN YILIN SANAYİLEŞME SERÜVENİ

Türkiye'nin 80 yıllık gelişme ve kalkınma çabalarının ekseninde sanayileşme süreci yatar. Dolayısıyla, Türkiye sanayisinin gelişim öyküsü, Türkiye kapitalizminin sermaye birikiminin öyküsü ile büyük ölçüde çakışır. Bu makalede okuyacağınız bazı paragrafların, bir önceki makaledekilerle örtüşmesi, biraz da bu paralellikten dolayıdır.

Okuyucuya bu önemli hatırlatmayı yaptıktan sonra, sanayileşme sürecinin temel kilometretaşlarından sözedebiliriz.

1923'ten 2000'lere uzayan zaman diliminde, özellikle de 1980 öncesinde, gelişmenin ağırlıkla sanayi odaklı planlandığı, gerek devlet gerekse özel yatırımlarda sanayinin ön planda tutulduğu gözlemlenmiştir.

Kalkınma üzerine tartışmalar sanayileşme üzerinde yoğunlaşırken, 1980 öncesinin sanayi sorunsalının "ağır sanayi mi, montaja dayalı tüketim sanayisi mi" sorularına sıkışmış bir iktisat tartışması olduğunu görürüz.

1980 sonrasında ise genel olarak üretimden, özellikle de sanayiden uzaklaşmak, devleti sanayiden uzaklaştırmak ve sanayici KİT'leri özelleştirmek üstüne bina edilen bir tartış-

ma yoğunluk kazanmış; Türkiye, izlenen ekonomi politikalarının sonucunda, sanayi vizyonunu kaybederek, benzeri birçok ülkede olduğu gibi, "sanayisizleşme" sorunuyla yüzyüze kalmıştır.

Geride kalan seksen yılın sanayileşme süreci, çeşitli alt dönemler halinde ele alınabilir. Söz konusu alt dönemleri ve gelişmeleri şöyle özetleyebiliriz.

1923-1929 Yıllarında Sanayi

Cumhuriyetin ilk yıllarını kapasayan bu dönemin ana özelliklerinden birisi, özel sermaye birikimine devletin katkısıdır. Ancak, bu dönemde yerli sanayiyi geliştirmek üzere çıkarılan teşvik yasaları ve diğer özendirmeler etkili sonuçlar vermediği için sanayileşmede de ciddi gelişmeler yaşanamamıştır. Bunun önemli bir nedeni, o dönemde, dışa bağımlı ticaret sermayesinin, etkinliğini kullanarak, bebeklik dönemindeki sanayi için ihtiyacı olan korumacı bir dış ticaret politikası izlenmesine olanak vermemesidir.

Cumhuriyet öncesi dönemde de geçerli olan, uluslararası işbölümünde Türkiye'yi ihracata yönelik hammadde üretiminde uzmanlaştırma politikası, Cumhuriyetin ilk yıllarında da sürdürülmüştür. Bu arada, dış ticaretin sağladığı kâr oranları, banka kredilerinin de dış ticarette yoğunlaşması ve sanayiye yönelmemesiyle sonuçlanmıştır.

Dönem boyunca sanayide gelişme sağlanamazken, ihracata yönelik tarımda önemli üretim artışları olmuştur. Bu dönemde devlet, sonuç vermese de özel sermaye birikimini hızlandırmak için şu tür önlemler geliştirmişti: Bazı üretim, ithalat ve işletme ile ilgili tekel ve imtiyazların yerli-yabancı sermayeye devredilmesi ve sanayi için önemli özendirme ve destekleme olanaklarını getiren Teşviki Sanayi Kanunu çıkarılır. 1923'te toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde sanayi-

ciler lehine birtakım ilkesel kararlar alınmış, bu ilkeler çerçevesinde 1927 yılında Teşviki Sanayi Kanunu yeniden düzenlenmiştir. Yasaya göre hükümet, sanayi kuruluşları için gerekli arsayı belli koşullar altında parasız verecek, vergi ayrıcalıkları sağlayacak, sınai kuruluşlar için gerekli makine-teçhizat gümrük vergisinden muaf olacak, sanayicilerin kullandıkları temel maddeler, ara malları ve mamul ürünler demiryollarında ucuz tarifeyle taşınacak, kamu tekelindeki mallar bu kuruluşlara ucuza satılacak ve hükümet ve kamu kuruluşları, bazı koşullarla, yerli sanayi ürünlerini ithalattan yüzde 10 daha pahalı da olsalar tercihen satın alacaklardı. Yasa, bu sayılanların dışında daha birçok teşvik önlemine yer vermekteydi.

Ne var ki, sanayiye sağlanan bu teşviklere karşın, bu dönemde kayda değer bir sanayileşme yaşanmamıştır.

Bu sonuç, savaş sonrasının ekonomik enkazı, nüfus mübadele hareketleri ve altyapı yatırımlarının yeterince gelişmemesi gibi etkenlerle açıklanır. Bu etkenlerin sanayinin gelişmesi konusunda olumsuzluklar yarattığı genel anlamda doğru olmakla beraber, asıl etkenin, korumacı bir dış ticaret politikası izlenmesinin engellenmesi ve dış dinamikler olduğu söylenebilir.

Sanayiciler, Teşviki Sanayi Kanunu çerçevesinde hammadde olarak nitelenen ve dolayısıyla gümrük vergisinden bağışık tutulan bazı ithal malların, yurt içinde üretilmesi ve bu malların gümrüksüz ithalatının yerli sanayiye büyük darbe vurmasından da şikâyetçiydiler.

Bu dönemde kaynakların önceliği de sanayinin aleyhineydi. Sanayiye işletme ve yatırım kredisi verecek banka yoktu. Sadece yabancı bankalar değil, ulusal bankalar da ticaret kesimi müşterilerini tercih ediyorlardı.

Bir devlet bankası olan ve devlet işletmelerini finanse etmek üzere kurulan Sanayi ve Maadin Bankası'nın dışında

sanayiye yatırım kredisi veren banka yoktu. Bankaların sanayicilere verdikleri kısa vadeli kredilerin koşulları da tüccarlarınkiyle aynıydı. Sanayiciler bu durumdan şikâyetçiydiler ve imalat sanayisine yatırım kredisi verecek bir finans kuruluşu talep ediyorlardı.

Cumhuriyetin ilk dönemi olan 1923-1929 arasında hızlı bir milli gelir artışı görülürken, bu gelişmede sanayinin yeri sınırlı kaldı. 1923'te Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) içinde yüzde 13.6'lık orana sahip olan sanayinin payı, 1929'da yüzde 9.9'a düşmüştü. Buna karşılık tarımda, ihracata dönük ürünlerin etkisiyle, önemli bir gelişme söz konusu idi.

1929-1939: Devletçi Sanayileşme

İktisat tarihimizde "Devletçilik Dönemi" olarak adlandırılan 1929-1939 dönemi, sanayileşme sürecinde önemli adımların atıldığı yılları içerir ve iki alt dönemde incelenebilir. Bunlardan 1929-1932 arası, devletin sanayici kimliği ile henüz devreye girmediği dönemdir. 1932 sonrası ise "sanayide devletçilik" dönemini simgeler.

1929 sonunda ödemeler dengesinde yaşanılan kriz ve 1929 Dünya Buhranı'nın yaratacağı daha başka olumsuzluklar, ekonomide bir dizi korumacı önlem almayı gerektiriyordu. Sanayi sermayesi bu döneme şu avantajlarla girmişti:

1929 Buhranı'yla dünya ticaret hacmi daralmıştır. 1929 Krizi'nin Türkiye'ye yansıması, tarım ürünleri ihracatının azalması ve ürünlerin iç fiyatlarının önemli ölçüde düşmesi biçiminde gerçekleşmiştir. Buğdayın fiyatının düşmesi, sanayici için ücretlerin düşmesi anlamını taşır. Çünkü buğday, işçinin ve ailesinin yeniden üretimini karşılayan temel maldır ve düşük fiyatlı buğday, düşük ücret anlamına gelir. İkincisi, tarımsal girdi kullanan sanayiler, düşen tarım fiyatları nedeniyle ucuz girdi sağlama olanağı elde etmiş oldular.

Böylece, bu dönemde yatırım yapacak olan sanayici, Teşviki Sanayi Kanunu gereğince gümrüksüz girdi ithali olanağından yararlanabilecekti. Ayrıca, düşük fiyatlı tarım mallarını girdi olarak kullanacaktı. Sanayici, yine bu dönemde, düşük işçi ücretleriyle mal üretip, yüksek gümrüklerle dış rekabetten korunan pazarda yine Teşviki Sanayi Kanunu'nun sağladığı olanaklarla mal satma olanağına sahipti.

Sanayiciler, dönemin bu olanaklarını kullandılar ve 1930-1932 yılları arasında önemli büyüme hızları yakaladılar. Tarımdaki göreli durgunluktan ötürü, GSMH'nın durgunluk gösterdiği bu dönemde, sanayinin yıllık ortalama büyüme hızı yüksekti ve 1938 sabit fiyatlarıyla yüzde 13.6 olarak gerçekleşmişti.

Ancak izlenen sanayileşme gelecek vaadetmiyordu, fırsatçı özellikteydi ve bölüşümde adaletsizlik yaratıyordu. Bu durum, sivil-asker bürokratlardan oluşan yönetici kadroları tedirgin etmekteydi. Dahası, iç ve dış konjonktürde yaşanan şartlar, devleti daha etkin politikalar saptamaya ve etkin araçlara başvurmaya zorlamaktaydı.

1932 Temmuz'undan itibaren bir dizi yeni iktisat politikası ve araçlarıyla devlet işletmelerinin öncülüğünü yapacağı bir sanayileşme hareketine girişildi. Önce, dış ticarette koruma önlemleri artırılarak, korumanın sağladığı rantın daha çok devlette kalmasını sağlayacak düzenlemeler yapıldı; sonra da izlenecek ithal ikameci sanayileşmenin öncülüğünü yapacak devlet sektörünün yatırım programını belirleyen 1933 tarihli Birinci Beş Yıllık Sanayileşme Planı hazırlandı.

Dönemin sanayileşmesinin yol haritası niteliğindeki Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı şu özelliklere sahipti:

1- "Programın tertibinde ve kurulacak sanayinin vüsatini tayinde memleketimizin kendi ihtiyaçları esas ittihaz edilmiştir," denilerek iç tüketime yönelik malların üretimine ağırlık verileceği belirtilmektedir.

2- "Ana hammaddeleri memleketimizde bulunan veya tedarik edilebilecek olan sanayi, bu beş senelik planın başlıca vasfıdır," denilerek dokuma, maden, kâğıt, seramik ve kimya sanayilerine yatırım yapılması benimsenmiştir.

3- Özel kesimce gerçekleştirilmesi mümkün görülmeyen sanayi işletmelerinin devletçe kurulması ilkesinden hareket edilmiştir.

Planda, yurt içinde üretilmesi düşünülen sanayi ürünlerinin, 1928-1932 yılları arası ithalatının yüzde 43'ünü oluşturduğu belirtilerek, "Birinci Sanayileşme Planı bizi umumi ithalatımızın asgari yüzde 25-30'undan müstağni bırakmak vazifesini üzerine almış bulunmaktadır" denilmekte ve böylece izlenecek sanayileşme stratejisinin ithal ikameci niteliği vurgulanmaktadır. Plan, temelde devlet sektörünün sanayi hedeflerini belirlemekle birlikte, T. İş Bankası aracılığıyla yapılacak yatırım hedef ve politikalarına da yer vermiştir.

Planı uygulama görevi Sümerbank'a verilmişti ve yine Sümerbank'ın bünyesinde çok sayıda devlet işletmesi kurulmuştu. Ayrıca, gerçekleştirilen çeşitli millileştirmelerle devlet sektörü yatay ve dikey olarak büyümüştü.

Birinci Plan döneminin sonunda, hedeflerin büyük ölçüde gerçekleştirildiği görülmektedir. Plan uyarınca sınai yatırımlar ağırlıkla dokuma ve şeker gibi temel tüketim malları üretiminde yoğunlaşmışsa da ara ve yatırım malları üretimine de yaklaşık dörtte bir oranında ağırlık verilmiştir. Ara ve yatırım malları üretimi kömür, demir-çelik ve kâğıt sanayilerinde gerçekleştirilmiştir.

Sınai üretim 1936'ya kadar çok yavaş -yılda ortalama yüzde 2.7 oranında- artmıştır. 1936'dan sonra ise gelişme hızlanmış, katma değerin yıllık artış oranı (1938 üretici fiyatlarıyla) 1937'de yüzde 9.8; 1938'de yüzde 16.9; 1939'da yüzde 17 olarak gerçekleşmiştir. İmalat sanayisinin GSMH'-

daki payı da artarak cari fiyatlarla 1933'te yüzde 13.5 iken 1939'da yüzde 14.7'ye çıkmıştır. Böylece, korumacı dış ticaret politikasının ardından uygulanan ithal ikameci sanayileşme süreci sonucunda, belli sanayi kollarında üretim artmış, ithal kısıtlamalarının etkisiyle de dış ticaret açıkları kapatılmıştır.

Yıllık ortalama yüzde 10 artış gösteren sınai üretimin kaynağının büyük ölçüde iç kaynaklardan, özellikle de tarım üreticileri ve ücretli kesimden sağlandığı görülmüştür.

Yatırımların dış finansmanı ise ağırlıkla SSCB'den sağlanmıştır. SSCB'den yirmi yıl içinde ihracatla ödenmek üzere alınan 10 milyon dolar tutarındaki faizsiz kredi, makine-teçhizat alımında kullanılmıştır. Buna bir de Karabük Demir Çelik için İngiltere'den alınan 2.5 milyon Sterlin tutarındaki krediyi eklemek gerekir.

Bu dönemde sanayinin öncülüğünü devlet sektörü üstlenmekle beraber, gerek ticarette gerekse sanayide özel sermayenin varlığı ve gelişmesi engellenmemiş, tersine gözetilmiştir. Sanayicilere büyük olanaklar sağlayan Teşviki Sanayi Kanunu, 1942 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Özel sermaye, devlet işletmelerine girdi sağlayarak veya devlet işletmelerinin ürettiği girdileri kullanıp mamul mal üreterek, devlet yatırımlarının ihalelerini alıp müteahhitlik hizmetinde bulunarak ve devlet sektörü öncülüğünde sürdürülen sanayileşmenin yarattığı iş hacminden doğan, pek çoğu aracılık gerektiren işleri kotararak önemli ölçüde sermaye birikimi sağlamıştır.

Savaş Yılları

Hedeflerine büyük ölçüde ulaşan BBYSP'nın ardından 1940 yılında uygulamaya konulmak üzere "İkinci Beş Yıllık Sanayileşme Planı" hazırlanmıştır. Plan, yine korumacı nite-

likte bir dış ticaret politikası ile birlikte, ancak bu kez daha çok ara ve yatırım malları üretiminde yoğunlaşan ithal ikameci bir sanayileşme politikası üzerine bina edilmiştir.

İkinci Planda madenlerin ve hammaddenin ilk (ham) haliyle değil, işlenmiş olarak ihracı öngörülmekte, ağır sanayiye ilişkin projelere yer verilmekte, bunun için de düşük maliyetli enerji ve çevirici güç üretimi öncelikler arasında yer almaktaydı.

Ancak, İkinci Dünya Savaşı, 1933-1939 döneminde izlenen iktisadi politikanın devamını aksatmıştır. İkinci Plan hedefleri planda kalmış, ekonomik sürecin savaş koşullarına göre biçimlendirilmesi gerekmiştir.

Devlet, yaşanan savaş durumundan dolayı kaynakların önemli bir kısmını savunma harcamalarına ayırmıştır.

Tüm olağanüstü önlemlere karşın, savaş yılları boyunca sanayinin milli gelir içindeki payı sınırlı bir artış gösterebilmiştir. 1940'ta GSMH içinde yüzde 13.5 olan sanayinin payı, 1945'te yüzde 14.8'e çıkabilmiştir.

Para arzının büyük artış, üretimin ise önemli düşüş göstermesi, şiddetli enflasyona neden olmuş; özellikle karaborsacıların istismarıyla fiyatlar beş kat artmıştır. Bu koşullar genel anlamda, özel sermayenin birikim sürecine dinamizm kazandırmıştır.

Savaş Sonrası İthal İkameci Sanayileşme

İkinci Dünya Savaşı sonrasının sanayileşme politikalarına damgasını vuran, öncelikle uluslararası işbölümü ile ilgili rol dağıtımıydı. Nitekim uluslararası işbölümünde rol dağıtma hakkını ele geçiren ve IMF ile Dünya Bankası gibi kuruluşlara hükmeden hegemonik güç ABD, sermaye yoğun tekniklerle çalışan, emek gücü verimliliği yüksek sanayi dallarının gelişmiş ülkelere; emek yoğun tekniklerle çalı-

şan, emek gücü verimliliği düşük sanayi dallarının ise süreç içinde "azgelişmiş" ülkelere kaydırılmasını öngörmekteydi.

Böylece, belli bir süreç içinde bağımlı ülkelerde geliştirilecek sanayilerin kullanacakları makine-teçhizat ve ara malı, gelişmiş metropollerdeki sanayilerden karşılanacak; bağımlı azgelişmiş ülkelere yapılan sermaye ihracı sadece kredilerle değil, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarıyla sanayi sektöründe yoğunlaşacaktı.

Türkiye'nin savaş sonrası izleyeceği ekonomik ve siyasi politikaları belirleyecek plan ve programlarda savunulan görüşlerin ortak özelliği, belli ölçüde sermaye birikimine ulaşmış özel kesimin sanayi yatırımlarına yöneliş eğilimlerinin desteklenmesi; devletin altyapı yatırımlarında ve ucuz girdi üretecek sanayilerde yoğunlaşması; yabancı sermayeyi teşvik edici önlemlerin alınması şeklinde özetlenebilir.

Sanayileşme yönünde atılan en önemli adım Dünya Bankası'nın girişimiyle, 1954'te Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın (TSKB) kurulmasıdır. Bankanın kuruluş amaçlarından başlıcaları şöyle sıralanmaktadır:

- Türkiye'deki yeni özel firmaların kurulmasını, var olanların da gelişmesi ve modernleşmesini desteklemek ve teşvik etmek;
- Hem yerli hem yabancı firmaların Türkiye'de kurulan sanayilere katılımına yardım etmek, özendirmek;
- Sermaye piyasasının kurulmasına katkıda bulunmak.

Türkiye'ye bu dönemde yapılan sermaye ihracının iki önemli kanalı, kamu sektörünce üstlenilen altyapı ve sanayi yatırımları için alınan proje-program kredileri ile yerli-yabancı özel sermayece girişilecek sanayi yatırımları için ağırlıkla Dünya Bankası'nın TSKB'ye aktardığı krediler oldu.

1954'te çıkarılan Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile Petrol Kanunu da yabancı sermaye girişinin iki önemli kanalı oldular. Yabancı uzmanlarca hazırlanan bu yasalarla da

sermaye ihracı ağırlıkla özel sınai yatırımlar biçiminde somutlaşmıştı.

Türkiye, uyguladığı savaş ekonomisi politikası sayesinde, savaş sonrası yıllara önemli miktarda altın ve döviz rezerviyle girmiştir. Ancak, 1946-1953 yılları arasında liberalleştirilen dış ticaret, bu rezervin tükenmesine ve 1953 yılı sonunda önemli bir ödemeler dengesi bunalımına girilmesine yol açmıştır.

Yaşanan ödemeler dengesi bunalımı sonucu alınan korumacı dış ticaret önlemleri ve ardından oluşan ithal ikameci sanayileşme süreci yeniden sözkonusu olmuştur.

Yeni ithalat rejimiyle ithali kısıtlanan mallar, o zamana kadar bu malları ithal eden tüccarların, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'yla gelen yabancı firmalarla ortaklaşa kurdukları fabrikalarda üretilmeye başlanmıştır. Böylece, bu dönemde ağırlıkla tüketim malları sanayisinde yoğunlaşan yatırımlarla ithal ikameci sanayileşmenin "kolay" aşaması büyük ölçüde tamamlanmıştır.

1948-1954 arasında toplam sabit yatırımlar içinde imalat sanayisinin payı yüzde 14.3 iken, 1955-1959 döneminde yüzde 18'e kadar çıktı. Bu dönemlerde yatırımların daha çok karayolları, limanlar gibi, ileride sanayinin gelişimine hizmet edecek ulaştırma söktörüne, ayrıca kırdan kente göç nedeniyle, kentsel yerlerde konut sektörüne yapıldığı görülür.

1950 sonrasında sanayi üretimi tarımsal üretimden daha hızlı artmış ve 1950'de GSMH içinde yaklaşık yüzde 12 olan payı, 1960'da yüzde 14.3'e, 1962'de yüzde 15.3'e çıkmıştır. Bu dönemde toplam olarak sanayinin (madencilik, imalat sanayisi, elektrik-gaz-su) GSMH içindeki payında bir artış görülmekteyse de, imalat sanayisinin toplam içindeki payı (% 81) değişmemiştir.

Bu dönem içinde imalat sanayisinin yapısında üçlü bir değişim gözlenmektedir.

1-İmalat sanayisi içinde devlet sektörünün payının azalıp özel sektörün payının artması; imalat sanayisindeki sabit yatırımlarda özel sektörün payı 1950-1959 döneminde yüzde 47.5 olarak gerçekleşti.

2- İmalat sanayisinde özel kesimin, tüketim malları sanayisinden dayanıklı tüketim malları sanayisine doğru yönelmesi.

3- Sermayenin yoğunlaşmasında önemli yollar kat edilmesi.

1950-1963 döneminde KİT'lerin, büyük işyeri sayısı içinde payı artmış, ancak istihdam, ücret, katma değer ve çıktı içindeki payı azalmıştır. Bu da imalat sanayisinin daha çok "özelleştiğini" göstermektedir. Bu dönemde kamunun tüketim ve yatırım malları kesimindeki payı azalırken ara mallardaki payı artmıştır. Bu durumda, hızla büyüyen iç paza-

TABLO 1
1950 Sanayi Sayımı ve Anketi'ne Göre İmalat Sanayisinin Yapısı (%)

	İşyerleri		*İstihdam*		*Katma Değer*	
	Sayım	*Anket*	*Sayım*	*Anket*	*Sayım*	*Anket*
Tüketim malları	56.8	58.5	65.8	67.3	68.2	73.0
Ara malları	19.0	34.3	20.6	20.6	21.6	19.1
Yatırım malları	24.2	7.2	13.6	12.1	10.2	7.9
İmalat sanayisi	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, *Devletin Ekonomik Hesapları,* 1938-1971, DİE Yayınları, 1973.

TABLO 2
1963 Sanayi Sayımı ve Anketi'ne Göre İmalat Sanayisinin Yapısı (%)

	İşyerleri		*İstihdam*		*Katma Değer*	
	Sayım	*Anket*	*Sayım*	*Anket*	*Sayım*	*Anket*
Tüketim malları	52.8	59.3	56.8	60.2	50.8	52.0
Ara malları	19.1	26.9	24.2	24.3	32.2	33.3
Yatırım malları	28.1	13.8	19.0	15.5	17.0	14.7
İmalat sanayisi	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE kaynaklarından aktaran G. Tüzün, *1950-1960 Döneminde Sanayileşme, Tarihsel Gelişimi İçinde Türkiye Sanayii,* TMMOB, MMO, 1976.

rın kârlı kıldığı alanlar özel kesime bırakılırken kamu kesimi, giderek artan ölçüde, niteliği gereği görece ileri teknoloji ve büyük ölçek gerektiren ve diğer sektörlere girdi sağlayan ara malları üretiminde yoğunlaşmıştır.

Bu dönemde imalat sanayisinde görülen önemli bir özellik de özel kesimin yoğunlaşma alanının, tüketim malları sanayisinden dönem sonuna doğru dayanıklı tüketim malları sanayisine yönelmesidir. Ödemeler dengesi bunalımının artmasıyla birlikte temel politika, sınırlı döviz olanaklarını ithalatı zorunlu mallara -sermaye malları, petrol, gübre vb.- tahsis etmek, zorunlu görülmeyen malların -dayanıklı, dayanıksız tüketim malları- ithalatını ise sınırlamak veya yasaklamak olmuştur. Böylece, bu yaklaşımla oluşturulan ithalat rejimi, sektörler arasında seçici davranmış ve sonuçta ithalatı sınırlanan malların üretiminde yoğunlaşılmıştır.

Başlangıçta tüketim mallarına olan yoğunlaşma, bu ağırlığını korumakla birlikte 1960'lara doğru dayanıklı tüketim mallarına kaymaya başlamıştır. Bu gelişim kendisini, istihdam ve katma değer içinde tüketim mallarının payı azalırken ara ve yatırım mallarının payının artmasında göstermektedir. Sadece özel büyük işyerleri alındığında ise, tüketim ve ara mallarının payı azalırken yatırım malları payının yaklaşık 4 katma çıktığı görülmektedir. Özel kesimde üretilen "yatırım malları"nın, özünde dayanıklı tüketim malları olduğu göz önüne alınırsa, bu olguyu dayanıklı tüketim mallarına doğru bir yöneliş olarak ifade etmek daha doğru olacaktır. Nitekim imalat sanayisinde görülen bu özellik, kendisini ithalatta çeşitli kesimlerin payında da göstermektedir. Tüketim mallarının ithalat içindeki payı 1950'de yüzde 21 iken 1953'te yüzde 25 olmuş, ithalat kısıtlamaları sonucu oluşan ithal ikameci sanayileşmenin etkisiyle bu kesimin payı 1958'de yüzde 12'ye inmiştir. Buna karşılık makine-teçhizatın payı 1950'de yüzde 34 iken 1953'te de yerini korumuş, 1958'de yüzde 35'e

çıkmıştır. Hammaddenin payı ise 1950'de yüzde 33 iken 1953'te yüzde 28'e düşmüş, ancak 1953'ten sonra ithal kısıtlamalarıyla birlikte kurulan sanayinin talepleriyle 1955'te yüzde 31'e, 1958'de de yüzde 44'e çıkmıştır.

Böylece, 1950'lerden itibaren, ilk başlarda dokuma, tütün, gıda, dericilik, seramik sanayisi gibi nispeten basit teknoloji ile çalışan sektörlerde görülen gelişmeyi, 1950'li yılların ikinci yarısında, bunların yanı sıra, ağırlıkla özel yabancı sermayenin el attığı ve/veya lisans anlaşmalarının sağladığı teknoloji transferi yardımıyla ilaç, kimya, tarım araçları, otomotiv, elektrikli makine, ampul ve elektronik gibi dayanıklı tüketim mallarındaki yoğunlaşma izlemiştir.

Bu dönemde imalat sanayisinde görülen önemli bir özellik de sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşması sürecinin hızlanması, yabancı firmalarla bütünleşmiş şirketlerin ekonomide hâkimiyetlerini kurmalarıdır. 1950-1963 döneminde ortalama özel "büyük" firma ölçeği, yüzde 63'lük bir artışla 40 kişiden 65 kişiye çıkmıştır. Bir başka anlatımla, sermayenin yoğunlaşması o dönemin şartlarına göre, oldukça hızlı bir seyir izlemiştir. Bu sürecin bir diğer göstergesi ise şudur: 1964'te 500 ve daha fazla kişi çalıştıran özel kuruluşların özel "büyük" imalat sanayisi yatırımları içindeki payı yüzde 40'a, istihdamdaki payı yüzde 30'a, katma değer içindeki payı yüzde 34.5'e çıkmıştır.

1953'ten sonrasının ithal ikameci sanayileşmesi, borç ve yabancı sermaye yatırımları biçimindeki sermaye ihracının belirleyiciliğinde biçimlenmiştir. Türkiye'ye sermaye ihracı, ağırlıkla imalat sanayisinde ve bu sanayinin gelişiminin koşullarını hazırlayan enerji, ulaşım, haberleşme vb. gibi alanlarda yoğunlaşmıştır.

Her ne kadar miktar olarak yabancı sermaye girişi sınırlı düzeyde kalmışsa da önemli olan, yabancı sermayenin gümrük ve kota gibi uygulamalarla korunan iç pazarı hâki-

miyeti altına almasıdır. 1950'lere kadar ithalatçı ve komisyoncu sıfatlarıyla çok uluslu tekellerin mamul mallarını Türkiye'de pazarlayanlar, 1950'lerden sonra ithalatı kısıtlanan malları bu kez mallarını sattıkları firmalarla bütünleşerek yurt içinde üretmeye başlamışlardır.

Bu yapı, ana özelliklerini 1960'lı yıllardan sonra da sürdürmüştür. 1950'lerden sonra uygulanan ithal ikameci sanayileşmeyi biçimlendiren etkenlerden biri yabancı sermaye yatırımları, diğeri ise ağırlıkla program ve proje kredisi biçiminde verilen dış borç mekanizması oldu. Bilindiği gibi program kredileri, borçlu ülkenin ithalat gereksinimlerinin karşılanmasında kullanılmaktadır. Program kredisi veren kuruluş, bu krediyle nereden ithalat yapılacağını da dikte edebilmekte, böylece program kredisi biçimindeki sermaye ihracı, mal ihracını da harekete geçirmektedir.

Proje kredisi ise borç isteyen ülkedeki belli bir yatırımcının dış finansman ihtiyacını karşılamak için verilmekte, kredinin koşulları arasında proje için gerekli makine-teçhizatın nereden alınacağına, bunların taşıma ve sigorta işlemlerinin hangi firma veya ülkece yapılacağına ilişkin bağlayıcı hükümler de yer alabilmektedir.

1950'ler sonrası oluşan ithal ikameci sanayileşmenin bir özelliği de maliyetler, dolayısıyla iç pazar-ihracat ilişkisiyle bağlantılıdır.

Korumacı dış ticaret politikası sektör ve birim gözetmeksizin toptan bir korumacılık yarattığı için her ölçekte işletme, yaşama şansı bulmuştur. Büyük bölümü etkin verimlilikten uzak ölçekte kurulan bu işletmelerin ürettiği ürünler yüksek maliyet ve yüksek fiyatlı olmuştur. Dış rekabet kaygısının bulunmaması ve iç pazarın her üretileni emebilme özelliği, kalite ve uluslararası standartlarda mal üretimini de arka plana atmıştır. Sabit tutulan döviz kurlarının etkisiyle de iç pazar dışarıya göre daha çekici olmuş; böylece,

üretip ihraç etmek değil, ithal edip üretmek ve içeride satmak kârlı hale gelmiştir.

Gelişmiş metropol ülkelerin güdümünde gelişen bu sanayileşme süreci, beş yıllık bir icraatın sonrasında, 1958'e önemli sorunlarla girmiştir. Sabit kur politikasının da körüklediği döviz talebi ve enflasyon, kısa zamanda "Tahtakale" gibi kendisini özellikle 1970'li yıllarda bütün ağırlığıyla hissettirecek "ikinci Merkez Bankası"nın doğmasına, kredili ithalatın yarattığı çift ödemelerin oluşmasına, katlı kur uygulamasına, kısa dönemli borçların kabarmasına ve ödenemez duruma gelmesine, ithalat güçlükleri nedeniyle üretim kapasitesinin düşmesine, sonunda da IMF'ye daha sık gidilmesine yol açmıştır.

Böylece, 1950'lerin bu ithal ikameci sanayileşme çizgisi, artık borç buldukça yaşayabilen bir yapıya dönüşmüştür. Bu yıllardan sonra borçlar, dönemin milli gelirine göre yüksek bir orana çıkacaktır.

1960-1979: Sanayide Büyüme ve Kriz

Cumhuriyetin seksen yıllık geçmişinde sanayinin en parlak dönemi 1960'lı ve 1970'li yıllardır. Toplam sabit yatırımlarında imalat sanayisinin payı 1960'larda yüzde 30 ve 1970'lerde yüzde 36'ya yakın gerçekleşti. Milli gelirde geniş anlamda sanayinin payı 1950'li yıllarda yüzde 12 iken 1960'larda yüzde 16'yı aştı ve 1970'li yıllarda yüzde 22'ye yaklaştı.

Dönemin hükümetleri de en çok sanayiyi teşvik etti. 1960'lar ve 1970'lerde imalat sanayisine ana yatırımlarını yapan Türkiye, izleyen dönemde devleti sanayiden çekti.

1950'lerde toplam istihdamda yüzde 7 payı olan sanayinin 1970'lerde istihdam payı yüzde 14'e çıktı. Ancak 1980'den 2000'lere sanayinin istihdamdaki payı sadece 2

puan artarak yüzde 16 oldu. Sanayi yatırımlarındaki temponun düşmesinin yanısıra, emek-yoğun projelerden sermaye-yoğun projelere geçişle, sanayinin istihdama etkisi yavaşladı.

1960'lar sonrası "Planlı Dönem"dir ve hazırlanan Birinci Beş Yıllık Plan'ın "15 Yıllık Hedefler" bölümünde, ithal ikameci sanayileşmenin gerekliliği savunulmuştur.

Bu tercihten beklenenlerden birincisi, yurtiçi yatırımların artırılarak sanayi sektörünün büyümesini sağlamak, ikincisi de dışa bağımlılığı azaltmaktır. Buna göre, ithalat kısıtlamaları yeni alanlarda, genellikle imalat sanayisinde yatırım olanaklarının doğmasına yol açacak, kaynakların yeni sanayilere kaymasıyla sanayi sektörü büyüyüp genişleyecektir. Öte yandan ithal mallarının yurt içinde üretilmesiyle birlikte bu malları dışarıdan ithal etme oranı azalacak, dolayısıyla dışa bağımlılık oram da düşecektir.

Planlı dönemde her plan yılı, oldukça iddialı büyüme hızı hedefleriyle başlamıştır. 1977 yılına kadar, yüksek büyüme hızlarına da ulaşılmıştır. 1962-1977 döneminde Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) yüzde 6.7 büyürken; tarım, sanayi ve hizmetlerde ise sırasıyla yüzde 3.3, yüzde 10 ve yüzde 7.8 büyüme hızı gerçekleşmiştir. 1977 yılından sonra ise büyüme hızı hızla düşmüş ve GSYİH 1979'da yüzde 1 olmuştur. 1977'ye kadar özellikle sanayi kesiminde yüksek büyüme oranları gerçekleşmiş (1962-1977 döneminde % 10), 1977'den sonra ise hızlı bir düşüşle bu sektördeki büyüme 1979'da yerini küçülmeye bırakmış ve yüzde -3'e gerilemiştir.

O dönemde sanayinin büyüme hızıyla ithalat olanakları arasında yakın bir ilgi vardır. 1970'e doğru, döviz darboğazı nedeniyle, gereksindiği ithal girdilerini sağlayamayan sanayinin büyüme hızı düşmüş, 1970'den sonra döviz rezervlerinin iyileşmesiyle büyüme hızlanmış, 1977'de tekrar daralan döviz olanaklarıyla büyüme hızı büyük düşüş göstermiştir.

Bu yükselme ve düşme, sanayi üretiminin girdi yönünden, sanayi yatırımlarının da -diğer yatırımlar gibi- sermaye malları yönünden dışa bağlı oluşundan kaynaklanmaktadır. Bu dönemde sanayi, döviz buldukça büyüyebilmekte, döviz olanağı daraldıkça büyümesi durmakta, hatta gerilemektedir.

Önüne koyduğu iddialı büyüme hızlarını gerçekleştirmek için gerekli kaynak birikimine ulaşamayan Türkiye sanayisi, 1970'lerin ikinci yarısında yoğun bir bunalım içine girmiştir. Yatırımlar tasarruflardan daha hızlı artmış ve sonuçta kaynak açığı doğurmuştur. Yüksek büyüme hızı hedefleri doğrultusunda yatırımların GSMH içindeki payı 1962'de yüzde 14.5 iken 1977'de yüzde 25.4'e çıkmıştır. Toplam yatırımlar içinde tarımın payı azalırken sanayinin payı artmıştır.

Sanayi içinde de imalat sanayisi yatırımları ağırlıktadır. İmalat sanayisi yatırımlarının 1963-1967 dönemi toplam yatırımları içindeki payı yüzde 20.4 iken 1973-1977 döneminde yüzde 28.2'ye çıkmıştır.

Tüm sanayi yatırımları göz önüne alınıp devlet/özel bileşimine bakıldığında kamu kesiminin dönem boyunca ağırlıkta olduğu görülmektedir. Buna neden de, devletin imalat sanayisinde aramalları ve yatırım mallarında faaliyet göstermesinin yanı sıra enerji, ulaşım, haberleşme gibi altyapı yatırımlarını gerçekleştirme görevini de üstlenmesidir. İmalat sanayisi yatırımları 1977 yılına kadar artmış, 1978 ve 1979 yıllarında ise düşmüştür. Düşüş özellikle özel kesim yatırımlarında önemli boyutlarda olmuştur. Özel kesim imalat sanayisi yatırımları 1963-1967 döneminde toplam özel kesim yatırımlarının yüzde 29.6'sı iken bu oran 1968-1972 döneminde yüzde 32'ye, 1973-1977 döneminde yüzde 32.7'ye çıkmış, ancak 1978'de yüzde 26.8'e, 1979'da da yüzde 21.8'e düşmüştür.

İthal ikameci sanayileşme, ağırlıkla dayanıklı-dayanıksız tüketim mallarında geliştirilip, yatırım ve ara mallarında

önemli sayılabilecek bir üretim kapasitesi kurulamamış olduğundan, sınai üretime tüketim malları sektörü egemen olmuş, kurulu kapasitenin yaşatılabilmesi için de iç talep çeşitli yollarla sürekli olarak körüklenmiştir. Öte yandan, üretilen tüketim malları ihraç edilemediğinden bu mallara yurt dışından talep sağlanamamakta ve tüketim malları sanayisini yaşatmak için zorunlu olan tüketim malı talebi tümüyle yurt içinden sağlanmaktadır. Tüketimin durmaksızın uyarıldığı bu koşullarda tasarruf düzeyi de düşük kalmıştır. Tasarruflar yeterli düzeyde olmadığı gibi kamu gelirlerinde de artış sağlanamamış, buna karşılık kamu harcamaları hızla artmış, sonuçta da bütçe açıkları yüksek boyutlara ulaşmıştır. Bu koşullarda yatırımları finanse etmek için Merkez Bankası kaynaklarına başvurulmuş, böylece para arzı hızla artmış, dolayısıyla enflasyon körüklenmiştir.

Uygulanan ithal ikameci sanayileşme stratejisi temel olarak iç pazarı hedeflediğinden sınai ürün ihracatı çok düşük düzeyde kalmıştır. Öte yandan sabit tutulan döviz kuru da ihracatı değil, ithalatı kârlı kılmıştır.

Yüksek büyüme hızlarıyla gelişen sanayinin ara malları ve sermaye malları yönünden dışa bağımlılığı büyük oranlarda artmış, dolayısıyla ihracat ve diğer döviz girdileriyle karşılanamayan ithal karşılıkları, esas olarak dış borçlanmayla giderilmeye çalışılmıştır.

1979 yılı sonunda dış borçlar 10.2 milyar doları uzun vadeli, 4.4 milyar doları da kısa vadeli olmak üzere 14.6 milyar dolara çıkmıştır. Alınan borçlar vadesinde ödenememiş, bu nedenle sık sık erteleme yoluna gidilmiştir.

İthal ikameci model çerçevesinde sürdürülen sanayi birikimi artık tıkanma noktasına gelince, "ihracata dönük sanayileşme" stratejisi önerilmeye başlanmıştır. Türkiye'ye, uluslararası arenada avantajlı olabileceği sektörlerde; özellikle de tekstil, gıda, cam sanayileri ile demir-çelik ve oto-

motiv sektörlerinin emek-yoğun aşamalarında uzmanlaşması tavsiye edilmiştir.

1980 Sonrasında Sanayileşme

Sanayileşme politikası açısından 1980 yılı bir dönüm noktasıdır. 1980 sonrası sanayide yaşananların özeti şöyle yapılabilir:

1980 sonrası yatırımlarda sanayinin payı düştü. Kamu kesimi sanayiden uzaklaştırıldı.

1980 öncesinin gözdesi sanayileşme, 1980 sonrası aynı ilgiyi görmedi. Toplam yatırımlarda sanayinin aldığı pay yüzde 35'lerden yüzde 20'lere geriledi. Bu sonuçta, devletin sanayi yatırımlarının sıfırlanması kadar, özel sektörün yatırımcı kimliğinden uzaklaşması da etkili oldu.

1970-1979 döneminde özel yatırımların yüzde 41.5'i imalat sanayisine yapılırken 1980-2000 döneminde bu oran yüzde 27'ye kadar düştü.

Devletin iç borçlanma ihtiyacının artması ve borçlanma için yüksek faizler vermesi ile özel sektör, sermayesini devlet bonolarına yatırmayı tercih etti. Yükselen faizler nedeniyle kredi faizleri de yükseldi ve her tür yatırım cazibesini yitirdi. Ayrıca, sanayi yerine finans, büyük kentlerde emlak, bilişim ve turizm gibi başka alanlarda da kâr oranlarının artması, özel sektörü sanayiden uzaklaştırdı.

1980 sonrasının teşvikleri ile sanayi yapısal bir değişiklik yaşadı ve dışa açıldı. Sanayi malı ihracatı da yükseldi.

1980 öncesi iç pazara dönük üretim yapan imalat sanayisi, döviz kuru politikasındaki değişiklik ve ek teşviklerle dış pazarlara açıldı ve sanayi ürünlerinin toplam ihracattaki payı yüzde 80'lere kadar çıktı. Ancak sanayi, fazla istihdam yaratamadı. Toplam istihdamda da sanayinin 1980 öncesi yüzde 14 olan payı 2000'lerde ancak yüzde 16'ya çıkabildi.

1980 sonrası sanayinin sektörel bileşimi de sağlıklı bir gelişme gösteremedi. Türkiye, uluslararası işbölümünde rol verenlere boyun eğerek, daha çok ucuz işgücü ve girdi kullanan, kâr oranı düşük imalat sanayisi alt sektörlerinde ve/veya emek yoğun aşamalarda uzmanlaştı.

Türkiye'de sanayileşmenin alt sektörlere göre yönelimi, gıda, tekstil gibi tüketim mallarına yönelişle başlamıştı. 1950'lerde ithal ikameciliğin kolay aşaması denilen bu yönelişle, gıda, tekstil-konfeksiyon gibi sektörlere yatırım yapan özel kesime karşılık devlet, daha çok kâğıt, çimento, metalurji, demir-çelik ve petrokimya sektörlerine yöneldi. Özel sektör ikinci aşamada beyaz eşya ve otomotiv gibi, dayanıklı tüketim malları sektörlerine yönelmişti. İthal ikameciliğin zor aşaması denilen ara ve yatırım mallarına yönelmeden, 1980'den başlayarak ihracata dönük sanayileşme stratejisi benimsendi ama tüketim malları ve dayanıklı tüketim malı üretiminin ihracatı önplana alındı. 1980 sonrası sanayi yatırımlarında da ara malı ve yatırım malı sanayisine yöneliş sözkonusu olmadı; bunları yapabilecek kamu sektörü ise sanayiden geri çekildi.

1980 öncesi yüksek gümrük duvarları ile korunan sanayi, 1980 sonrası dış rekabet bağlamında da bir değişim yaşadı. Sanayi mallarının ithalinden alınan gümrük vergileri azaltılarak sektör, dış rekabete açıldı.

Sanayi, 1980 öncesine kadar düşük faiz ve düşük döviz kurunun yanısıra, yüksek gümrük duvarları ile de korundu. Ancak, bu uzun süreli koruma, rekabet gücü zayıf, kaliteye önem vermeyen, yarışmayan ve koruma sayesinde pazarda tekelci davranan bir sanayi de yaratmış oldu. Üstelik, bu sanayi ihracat yapmadığı için döviz de kazandırmıyor ve ülke döviz sıkıntısına girdikçe, yapılamayan ara malı ve hammadde ithalatı nedeniyle sanayi üretimi de düşüyordu.

Sanayiyi ihracata zorlamak için döviz kuru politikası de-

giştirilip sürekli devalüasyon politikası benimsemenin ve vergi iadesi, anti-sendikal düzen gibi teşvikler sağlamanın yanısıra, ithalatla terbiye yoluna da gidildi. İthalata konulan yüksek gümrük vergileri peyderpey azaltıldı. İthalde alınan vergilerin ithalata oranı 1978'de yüzde 40'a yakın iken 2000 yılına gelindiğinde yüzde 15'e düşmüştü.

Sanayiye, dış dinamikler çerçevesinde bakacak olursak: 24 Ocak 1980'de, önce istikrar önlemleri paketi olarak uygulamaya konan ekonomi politikaları dizisi zaman içinde ekonomik yapıda köklü değişiklikleri amaçlayan bir yapısal uyum programına dönüşmüştür. Bu programın düzenleme ve uygulama evrelerinde IMF ve özellikle Dünya Bankası, gerek resmî anlaşmalar yoluyla doğrudan ve gerekse dolaylı olarak son derece etkili olmuştur.

Dünya Bankası ile 1980-1984 dönemini kapsamak üzere art arda beş yapısal uyum kredi anlaşması ve 1985-1987 döneminde tarım, finans ve enerji sektörlerini kapsamak üzere sektörel uyum kredi anlaşması yapılmıştır. Bu anlaşmalar yoluyla sağlanan krediler, Türkiye'nin başta dış ticaret ve finans piyasalarında liberalizasyon olmak üzere çeşitli alanlarda köklü yapısal değişiklikler sağlaması şartına bağlanmıştır. Türkiye, piyasa ekonomisi güdümünde dünya ekonomisiyle bütünleşme yörüngesine oturmayı amaçlayan ve daha sonraki yıllarda yaygınlaşan yapısal uyum kredilerini ilk alan ve bunların şartlarını en az sapmayla yerine getiren ülkeler arasındadır.

Türkiye'nin 1980'den sonra uygulamakta olduğu sanayileşme politikası bu tarihe kadar uygulanagelmiş olan politikalara tümüyle zıt ve tepkisel özellikler taşımaktadır.

Bu özellikler şöyle sıralanabilir:

• Dünya ekonomisiyle daha fazla bütünleşme: Bu amaç doğrultusunda dış ticaret ve sanayileşme stratejisinin daha dışa dönük bir yapıya dönüşmesi için çeşitli adımlar atıl-

mıştır. 1981 yılında kotaların kaldırılmasıyla ilk önemli somut adım atıldıktan sonra, dış ticaret liberalizasyonu ithalat yasaklarının çok büyük ölçüde kaldırıldığı 1983 sonlarından itibaren hız kazanmıştır. Gümrük vergi oranlarının aşamalı olarak indirilmesinin de katkısıyla, ortalama koruma oranları önemli ölçüde düşmüş ve çeşitli ekonomik faaliyetler arasındaki koruma oranı farklılıkları da azalmıştır.

1980'li yıllarda gerçekleştirilen dış ticaret liberalizasyonu, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerinden büyük ölçüde bağımsız bir seyir izlemiştir. Avrupa Birliği ile ilişkiler, Türkiye'nin Nisan 1987'deki tam üyelik başvurusu ve bunu izleyen Gümrük Birliği görüşmeleri çerçevesinde yeni bir ivme kazanmıştır. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda belirtildiğine göre, Türkiye 1995 yılı başı itibariyle 12 Yıllık Liste'de yüzde 95; 22 Yıllık Liste'de yüzde 90 oranında gümrük indirimi gerçekleştirmiş, ortak gümrük tarifesine ise, yine bu listeler açısından yüzde 90 ve yüzde 85 oranında uyum sağlamıştır. Türkiye'nin 1996 başından itibaren Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'ne girmiş olması, uluslararası piyasalarla bütünleşme amacının bir uzantısı olarak değerlendirilebilir.

İthalat liberalizasyonuna koşut olarak ihracat da başta vergi iadesi ve düşük faizli krediler olmak üzere çeşitli önlemler yoluyla özendirilmiştir. Bu önlemler yoluyla sağlanan ihracat sübvansiyon oranı, 1983 yılında yüzde 23.4 düzeyine ulaşmıştır. Dışa dönük ekonomi politikaları uygulamasının bir yansıması olarak ihracat/GSMH oranı büyük bir sıçrama göstererek 1979'daki yüzde 3.4'lük düzeyinden 1982'de yüzde 10.7'ye ve 1988'de yüzde 16.7'ye ulaşmıştır.

Başta GATT olmak üzere uluslararası anlaşmalar çerçevesinde üstlenilen yükümlülükler nedeniyle doğrudan ihracat sübvansiyonları 1980'lerin ikinci yarısından itibaren tedricen kaldırılmıştır. Türkiye'nin dünya ekonomisiyle bütünleşme süreci, başta dış ticaret olmak üzere, ekonomik ilişki-

lerin çeşitli ülke ve ülke gruplarıyla geliştirilmesi çabaları ile sürdürülmüştür. Aynı çerçevede yabancı sermaye girişlerine karşı önceki dönemde gözlenen kısıtlayıcı tutum, 1980'li yıllarda yerini çeşitli özendirici önlemlere bırakmıştır. 1986 yılında, yabancı sermayenin, kaynağına bakılmaksızın tüm sektörlerde yüzde 100 mülkiyet hakkına sahip olmasını olanaklı kılan bir uygulamaya geçilmiştir. 1989'da ise sermaye işlemlerinin liberalizasyonuna gidilerek dünya piyasalarıyla bütünleşme sürecinde çok önemli bir adım daha atılmıştır.

• Finansal liberalizasyon önlemleri: Finansal liberalizasyon 1980 sonrası politikaların öncelikli amaçları arasında yer almış, nominal ve reel faiz oranlarında önemli artışlara yol açmıştır. Uygulanan esnek kur politikası sonucunda 1989 yılına kadar TL'nin değerinde önemli reel düşüşler, bu tarihten sonra ise 1994 krizine dek genellikle reel artışlar gözlenmiştir. Ücret politikasında da benzer dalgalanmalar gözlenmiş; 1989 yılına dek önemli ölçüde düşen reel ücretler bu tarihten sonra artmaya başlamış, ancak 1994 kriziyle birlikte yeniden önemli ölçüde gerileme görülmüştür.

• Özelleştirme: 1980 sonrası dönemin en önemli olgularından biri sayılan özelleştirmede ilk uygulama 1989 yılında TELETAŞ'a ait kamu hisselerinin satılmasıyla başlamıştır. Bu açıdan bakıldığında özelleştirme amacının diğer amaçlarla kıyaslandığında geri planda kaldığı söylenebilir. Ancak 1980-1989 döneminde bu amaç doğrultusunda da kayda değer gelişmeler olduğu ve özelleştirme yanlısı bir kamuoyu oluşturmak amacıyla önemli adımlar atıldığı gözlenmiştir.

Bu bağlamda özelleştirme programının daha en başlarında kamu sanayi programı önemli ölçüde budanmış ve devlet, sanayi yatırımlarından uzaklaştırılmıştır. Toplam kamu yatırımları içinde sanayi kesiminin payı, 1978'deki yüzde 20.7'lik düzeyinden, 1984'te yüzde 18.7'ye, 1990'da yüzde 4.5'e ve 2000'de yüzde 2.8'e gerilemiştir.

Özelleştirme amacı doğrultusunda atılan diğer önemli adımlar arasında 1984 yılında Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin vergi, gümrük ve kredi ayrıcalıklarının kaldırılması, 1985'te çay ve tütünde devlet tekeline son verilmesi ve kimi altyapı tesislerine ilişkin gelir ortaklığı senetlerinin halka satışı sayılabilir. Özellikle 1980'li yılların ikinci yarısından başlayarak, devletin küçültülmesi ve başta imalat sanayisi olmak üzere ekonomik yaşamdaki rolünün azaltılması öncelikli bir amaç olarak önem kazanmıştır.

Bu bakış açısının bir yansıması olarak 1989'dan sonra hız kazanan özelleştirme çabaları sonucunda 1990 yılına kadar ancak 181.6 milyon dolar düzeyine ulaşmış olan özelleştirme gelirleri, 1990-1994 döneminde hızla artarak 1.9 milyar dolara, 2002 sonunda da 8 milyar dolara ulaşmıştır.

İhracata yönelik alanlarda özel kesim yatırımlarının ve yabancı sermaye girişlerinin hızlanması, istihdam ve verimliliğin önemli ölçüde artması ve sanayileşmenin yeni bir ivme kazanması beklenirken, 1980'den bu yana ortaya çıkan uygulama sonuçları genellikle olumsuz bir tablo sergilemektedir.

İhracat 1980'de 2.9 milyar dolardan, 1987'de 10.2 milyar dolara ve 2002'de 34 milyar dolara yükselirken sanayi mallarının toplam ihracat içindeki payı, 1980'de yüzde 36'dan 2000'lerde yüzde 85'e kadar yükselmiştir. Sanayi ürün ihracatındaki bu büyük artışa karşın, ihracatın yapısında gerekli çeşitlilik sağlanamamıştır. Sanayi ürün ihracatı, dokuma, giyim ve demir-çelik gibi emek ve doğal kaynak yoğun mallar üzerinde yoğunlaşmaya devam etmektedir. Türkiye, dünya toplam ihracatı içinde dokuma ve giyim sektörü payının en yüksek olduğu birkaç ülke arasındadır.

İhracat artışı çok büyük ölçüde mevcut kapasitelerin harekete geçirilmesi yoluyla sağlanmış ve beklenen yatırım hamlesi gerçekleşememiştir. Makro ekonomik ve siyasal is-

tikrarsızlıkların da katkısıyla, özel kesim ve yabancı sermaye, sanayi sektörü yerine kısa dönemde görece daha kârlı olan bankacılık, marketçilik, turizm ve gayrimenkul yatırımcılığı gibi alanlara yönelme eğilimi göstermiştir.

Sanayinin üretim yapısında da önemli bir değişiklik gerçekleştirilememiş, beceri ve sermaye-yoğun faaliyet alanlarına yönelik bir yapısal değişiklik sağlanamamıştır. Sanayileşme atılımı için son derece gerekli olan bu tür bir dönüşümün sağlanamamış olmasında, geleneksel olarak bu alanlardaki yatırımlara öncülük edegelmiş olan kamu yatırımlarındaki düşüş etkili olmuştur. Sanayinin istihdam ve verimliliğe ilişkin göstergeleri de beklenen gelişmenin sağlanamadığını göstermektedir.

Kriz ve Sanayi

1997'de önce Güneydoğu Asya'da, izleyen yıl Rusya'da boy gösteren ve giderek dünya ekonomisine yayılan küresel kriz, Türkiye ekonomisini, dolayısıyla sanayisini de olumsuz yönde etkiledi. İç talep ve dış talep gerilemesi sonucu, sanayide kapasite kullanım oranları düşerken birçok alt sektörde üretim düşüşleri hızlandı. Özellikle tekstil, otomotiv gibi, hesapsız yatırımların yapıldığı alt sektörlerde kriz daha erken hissedilmeye başlandı. Ama esas darbe, yalancı bir baharın yaşandığı 2000'in ardından 2001 ve 2002'de geldi.

2000'de IMF'nin kur çıpasına dayanan politikası ile canlı bir iç taleple buluşan sanayi, yüzde 6.4'lük bir büyüme yaşadıktan sonra, 2000 Kasım ve 2001 Şubat krizi ile büyük bir kesintiye uğrayan hanehalkı harcamaları karşısında üretimini azalttı ve 2001'i yüzde 8.1'lik tarihî bir küçülmeyle kapadı. 2001'deki yüzde 8'lik küçülmenin ardından imalat sanayisi, 2002'nin ilk 9 ayında yüzde 9.5 büyüdü. Bu doğrulmada, can havliyle ihracat en önemli etken oldu.

Kriz ile birlikte iç talepteki şiddetli daralmanın yanısıra, bankaların kredi musluklarını kısmaları ve faizlerin dehşetli artışı, ekonomideki belirsizlikleri artırdı ve bu da üretim düşüşlerini getirdi. Ancak 2002'ye doğru döviz kurunda göreli istikrar, faiz artışlarında durulma, ama daha çok da devalüasyonun itmesi ve reel ücretlerdeki gerilemenin sağladığı avantajla ihracat, sanayiyi dipten yukarı çekti. Can havliyle dışa açılmada, iç tüketimin daralması da önemli bir etkendi. Kriz yılı 2001'de, 2000'e göre tüketim harcamaları sabit fiyatlarla yüzde 9 azaldı. 2002'de de tüketim, kriz öncesi günlere dönemedi.

İmalat sanayisi alt dalları arasında krize en dirençli kesim, tekstille birlikte gıda sanayisi oldu. İç talepteki daralmaya rağmen ihracat seçeneğini kullanan gıdada üretim fazla etkilenmedi. 1997 yılı baz alındığında (1997=100), 2000'de 104.2 olan sanayi üretim endeksi, kriz yılı 2001'de sadece 102.6 oldu. Gıda sanayisi, 2000'deki mevsimsel eğrisini 2001'de de tekrarladı. Her ne kadar hanehalkı gıda tüketim harcamaları 2001'de yüzde 3.4 oranında azalsa da, (genelde yüzde 9 azalma) ihracat seçeneğini de kullanan gıda sektörü krizi yine de gögüsleyebilmeyi becermiş görünüyordu.

Toplam ihracatta dörtte birlik payı olan giyim sanayisi yıllık yüzde 12'yi bulan ihracat artışı ile üretimini sürdüren ve krizde ayakta kalabilen sektörlerden biri oldu. Giyimciler, rekabet güçlerini yüksek oranlı devalüsyona ve sektörde ücretlerin 1997'deki düzeyinin yüzde 45 altına inmesine borçlulardı.

1997=100 alındığında 2000'de 108'lik düzeyde üretim gerçekleştiren giyim sektörünün 2001'de üretim endeksi sadece 105'e indi. Ama 2002'nin ilk yarısında 118'e kadar çıktı. Bunda ihracat en önemli etken oldu. Sektör, döviz kuru politikasının verdiği teşvikin yanı sıra ücretlerin çok düşmesinin de avantajını kullandı.

Tekstil sanayisinde özel kesimde birim ücret endeksi 2001 krizi sonrasında son 13 yılın en düşük düzeyine indi. Dolar bazında 1997'de 100 olan birim ücretler 2001 yılında 66'ya kadar düştü. Tekstil sanayisinde saat başına reel ücretler 2000'de yüzde 7.5, 2001'de de yüzde 15.5 azaldı. Bu düşüş 2002'nin ilk çeyreğinde de yüzde 11.1'i buldu. Tekstil, ücretlerdeki bu azalma sayesinde dış pazarda rekabet şansı buldu.

İhracatın lokomotifi giyim sanayisinde de birim ücret endeksi 2001 krizi sonrasında son yılların en düşük düzeyine indi. Dolar bazında 1997'de 100 olan birim ücretler 2001 yılında 54.5'e kadar düştü. Giyim sanayisinde saat başına reel ücretler 2000'de yüzde 6.1, 2001'de de yüzde 13.6 azaldı. Bu düşüş 2002'nin ilk çeyreğinde de yüzde 18.3'ü buldu. Giyim sanayisi, ücretlerdeki bu azalma sayesinde dış pazarda rekabet şansını ve ihracatını artırdı.

1997 baz alındığında 2000 yılında üretimini yüzde 10 artıran kimya sanayisi, kriz yılı 2001'de, bir önceki yıla göre yüzde 11'e yakın üretim düşüşü gösterdi. Ancak sektör, özellikle plastik-kauçuk ürünleri ve sentetik ve suni filamentlerin ihracının artmasıyla üretimini 2002'nin ikinci çeyreğinde 1997'deki düzeyinin yüzde 24 üzerine çıkardı. İhracata, yüzde 17 gerileyen reel ücretler de rekabet gücü sağladı.

Beyaz eşya ve TV seti üretiminin başat olduğu elektrikli makine-teçhizat ve elektronik sektörü, iç talepteki büyük daralmayı dış pazarla aşmaya çalıştı. Özel tüketim harcamaları içinde dayanıklı tüketim malları harcamaları 2001 yılında yüzde 30 gibi büyük bir oranda azalınca, bu sektörlerin üretimi çok düştü. Ama, sorun ihracatla hafifledi. 2002'de buzdolabı üretiminin yüzde 65'i, otomatik çamaşır makinesinin yüzde 56'sı, bulaşık makinesi üretiminin yüzde 44'ü, fırın üretiminin yüzde 74'ü ihraç edildi. İhracat, TV seti üretiminde daha ileri boyutlardaydı.

İç talebin daralmasıyla bıçak gibi kesilen iç satışlar, oto-

motiv üretimini dibe çekti. Sektörün tek umudu dış pazara dönük fason üretimdi. 1997=100 alındığında 2000'de 116'ya kadar çıkan otomotiv üretimi, kriz yılı 2001'de 63'e kadar geriledi. Tarihinin en sıkıntılı dönemlerinden birini yaşayan sektör, dış pazara dönük fason üretimle 2002 başında biraz belini doğrultabildi ve üretim seviyesi 2000'in ilk çeyreğindeki düzeye çıktı.

Sanayi için asıl vahim olanı, özel büyük firmaların üretim faaliyetindeki performans düşüşleri ve sanayi kuruluşlarının açıklarını ancak "rantçılıkla" kapatabildikleri gerçeği idi. 500 büyük özel sanayi kuruluşu 1999'dan 2001'e üretimden kâr etmediklerini, faiz ve benzeri rant gelirleriyle ayakta kaldıklarını açıkladılar.

Örgütleri İSO'nun yaptığı açıklamaya göre, özel sanayi kuruluşları, 2000'de satışlarının yüzde 4.3'ü oranında faiz öderlerken, bu oran 2001'de yüzde 8'e çıktı. Buna karşılık firmaların faiz gelirleri satışların yüzde 8.7'sine ulaştı ve ancak bu sayede firmalar satışlarının yüzde 1.3'ü oranında kârlılık sağlayabildiler.

1997 yılı baz alındığında özel sanayi firmalarının katma değerleri, net kârları, dönem kârları ve satışları, 2000'den 2001'e hep azalmış, üretim ciddi bir darbe yemişti.

2002'de sanayinin ihracata yönelmekle bu olumsuz tabloyu değiştirmiş olabileceğini söylemek zordu. Sanayi sektörüne faiz stepnesi garipliğinin ve zaafının daha bir süre devam edeceğine ilişkin emareler daha çok gibiydi.

1980 sonrası dönemde uygulanan ve sanayileşmeyi gözardı eden politikaların da katkısıyla, Türkiye sanayisi krize karşı zayıf bir profil çizmektedir. Üretim ölçeğinin küçüklüğü, sermaye stoğunun eskiliği, üretimin gelişmiş yörelerde yoğunlaşması, işgücünün eğitim ve beceri düzeyinin ve araştırma geliştirme (ARGE) harcamalarının düşüklüğü bu zayıf görünümün temel göstergeleri sayılır.

Bu olumsuz gelişmelere karşın Türkiye'nin, serbest piyasa ağırlıklı model çerçevesinde dünya piyasalarıyla bütünleşmeyi amaçlayan sanayileşme politikasını önümüzdeki yıllarda da sürdürmeyi amaçladığı anlaşılmaktadır.

1980'den bu yana geçen dönemde uygulamaya konan politikalar sonucunda devletin, başta dış ticaret, döviz kuru, faiz oram ve kamu yatırımları olmak üzere önemli sanayileşme araçları üzerindeki doğrudan kontrolünü yitirdiği, kısa dönem hedef ve araçların belirlediği bir gündemde, büyüme, gelir dağılımı ve istihdam gibi orta ve uzun dönem hedefler yanında sanayileşmenin de giderek toplumsal gündemden düşmeye başladığı görülmektedir.

Bu çerçeve içinde bugünkü sanayi politikası birbirinden kopuk ve birbiriyle tutarlılığı tartışmalı öğelerden oluşmaktadır. Bunlar küçük ve orta ölçekli işletmeleri (KOBİ'leri) ön plana çıkarma ve teknolojik gelişmeyi özendirme çabaları ve en önemlisi devletin rolünün kısıtlanması olarak özetlenebilir.

Bu bağlamda teşvik sistemi de yapılan düzenlemelerle bu yörüngeye oturtulmak istenmekte ve ARGE çalışmalarının artmasından ve sanayileşmeye teknolojik gelişme yoluyla yeni bir atılım sağlanmasından medet umulmaktadır. Oysa başarılı ülke deneyimleri, küçük ve orta ölçekli işletmelerin bugüne dek hiçbir ülkede sanayileşmenin temel dinamiğini oluşturmadığını, ileri sanayilere doğru bir yatırım hamlesi gerçekleştirmeden, sanayinin üretim ve ihracat yapısının çeşitlendirilerek geliştirilmesi yolunda belirli bir eşik aşılmadan ve devletin bu sürece aktif katkısı sağlanmadan bu tür çabaların olumlu sonuç vermeyeceğini göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE EKONOMİSİ KRONOLOJİSİ 1923-2002

Hazırlayan: Cüneyt ALTUNÇ

Yararlanılan Kaynaklar

www.dunyagazetesi.com.tr/dünya_assets/extensions/75yil/kronoloji
hurriyet.com.tr - özel dosyalar
kronoloji.gen.tr
Cumhuriyetin 75.Yılı (YKY)
Cüneyt Altunç Arşivi

17 Şubat 1923 Birinci İzmir Türkiye İktisat Kongresi toplandı.
4 Mart 1923 İzmir Türkiye İktisat Kongresi sona erdi. "Misak-ı İktisadi" kabul edildi.
15 Haziran 1923 Yünsa Yünlü Sanayi Şirketi kuruldu. Firmanın, iplik ve kumaş üreteceği ifade edildi.
13 Ekim 1923 Ankara başkent ilan edildi.
29 Ekim 1923 Cumhuriyet ilan edildi.
19 Kasım 1923 Şark Demiryolları'nda yaklaşık 1400 işçi greve başladı. (27 Kasım'da grev sona erdi.)
5 Aralık 1923 Osmanlı'nın son dönemlerinde bireysel girişimler düzeyinde başlayan turizm yapılanması Cumhuriyet'in ilk yıllarıyla birlikte kurumsal örgütlenmeye doğru adım attı. 1923'te Atatürk'ün de önderlik ettiği Türkiye Seyyahın Cemiyeti (Bugünkü Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu) ile ilk ciddi kurumsallaşma deneyimi başlatıldı. Turing, Türkiye'nin ilk tanıtım afişleri, yol haritaları, otel rehberleri ve broşürleri gibi ilklere imza attı.

18 Ocak 1924 İstanbul'da Milli Türk Ticaret Birliği Kongresi toplandı.
14 Mayıs 1924 Türkiye Taş Kömürü Kurumu (TTK) Zonguldak'ta kuruldu. Taşkömürü üretimi ve maden işleme üniteleriyle entegre bir tesise sahip olan TTK, Zonguldak'ın da sembolü haline geldi. Türkiye taşkömürü ihtiyacının büyük bir bölümü de bu fabrika tarafından sağlanmaya başlandı.
3 Ağustos 1924 Cumhuriyet döneminin ilk madeni paraları tedavüle çıktı.
26 Ağustos 1924 Türkiye İş Bankası kuruldu. 1 milyon sermayesi olan bankanın genel müdürlüğüne Celal Bayar getirildi.

1 Ocak 1925 Türkiye Lozan Antlaşması'nın ilgili hükmü uyarınca 'gümrük vergisi' uygulamasına başladı.
19 Ocak 1925 Bakanlar Kurulu, gümrük vergisinin kapsamına Amerikan mallarının da alınmasını kararlaştırdı.
17 Şubat 1925 Tarımdan alınan aşar vergisi kaldırıldı.
8 Mart 1925 Cumhuriyet döneminin ilk milli sigorta şirketi olan "Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi" kuruldu.
14 Haziran 1925 Cumhuriyet'in ilk Şeker Fabrikası, Alpullu'da üretime başladı.
22 Temmuz 1925 Devlet Su İşleri, Cumhuriyetimizin ilk yıllarında "Su İdareleri" adı altında kurulmuştur. (Su idarelerinin taksimat, teşkilat ve vezaifi hakkında tanzim ve tevdi olunan, merbut talimatnamenin mevki mer'iyyete vazii Nafıa Vekaleti celilesinin 18/19 Temmuz sene 1925 tarih ve 527/4190 numaralı tezkeresi üzerine icra vekilleri heyetinin 22 Temmuz sene1925 tarihli ictimaında tasvib ve kabul edilmiştir.)
5 Ağustos 1925 İzmir Liman ve Körfez

İşleri İnhisarı TAŞ kuruldu.
5 Ekim 1925 İlk 'Cumhuriyet Altını' İstanbul Darphanesi'nde basıldı.
14 Ekim 1925 Türkiye'de İlk Betonarme Köprü, Menderes Nehri üzerinde yapıldı.
25 Kasım 1925 Şapka Kanunu çıktı.
7 Aralık 1925 İstiklal Mahkemesi Erzurum'da çalışmalarına başladı.
9 Aralık 1925 Yerli kumaştan elbise giyilmesine dair kanun kabul edildi.
20 Aralık 1925 Yeşilhan-Yerköy demiryolu hattı işletmeye açıldı.
22 Aralık 1925 Alpullu Şeker Fabrikası'nın temeli atıldı.

8 Ocak 1926 Emlak ve Eytam (yetimler) Bankası kuruldu.
9 Ocak 1926 Piyango çekilişinin sadece Tayyare Cemiyeti'ne ait olduğuna dair kanun kabul edildi.
1 Şubat 1926 Ankara-Eskişehir demiryolundaki ilk istasyon olan Gazi İstasyonu törenle açıldı.
30 Nisan 1926 Samsun-Kavak demiryolu hizmete girdi.
3 Haziran 1926 Atatürk'ün talimatları doğrultusunda Türkiye'de halkın inşaat teşebbüslerini desteklemek, gerekli kredileri sağlamak ve yetim haklarını korumak amacıyla kurulan "Emlak ve Eytam Bankası" faaliyetine başladı.
17 Haziran 1926 Kadıköy Su Şirketi devletleştirildi.
11 Eylül 1926 Ankara Otomatik Telefon Santrali hizmete girdi.
14 Ekim 1926 İstanbul'da ilk resmi nikâh, Şehremini (Belediye Başkanı) Muhittin Bey tarafından kıyıldı.
1 Kasım 1926 Dünya Bankası, Türkiye'ye turizm amaçlı 26 milyon dolar kredi verdi. Krediyle, Antalya turizm projesi gerçekleştirileceği ve yapılacak tesislerden 60 bin turistin yararlanacağı belirtildi.
26 Kasım 1926 Türkiye'nin ilk şeker fabrikası Alpullu Şeker Fabrikası, İstanbul ve Trakya Şeker Fabrikaları AŞ Ziraat ve Terakki Odaları İş Bankası'nın iştirakleriyle kuruldu. Fabrikanın temeli 25 Aralık 1925 tarihinde atılmış, 26 Kasım 1926'da işletmeye açılmıştır. 11 ay gibi kısa bir sürede montajı bitirilen fabrika ilk yılında 20 gün kampanya yapmış ve 500 ton pancar işlemiştir.
17 Aralık 1926 Uşak Şeker Fabrikası işletmeye açıldı.

29 Nisan 1927 Yerköy-Kayseri demiryolu hattı işletmeye açıldı.
29 Mayıs 1927 Ankara-Kayseri demiryolu hizmete girdi. Hattın uzunluğunun 380 kilometre olduğu açıklandı.
8 Eylül 1927 Samsun-Havza demiryolu hattı işletmeye açıldı.
15 Eylül 1927 Eskişehir Bankası kuruldu. Bir dönem Zeytinoğlu grubu bünyesinde yer alan banka sonraki dönemde Esbank adını aldı.
6 Kasım 1927 Bünyan Mensucat Fabrikası işletmeye açıldı.
4 Aralık 1927 Cumhuriyet döneminin ilk kâğıt paraları tedavüle çıkarıldı.

1 Ocak 1928 Haydarpaşa-Pendik arasında banliyo seferleri yapan "Anadolu Demiryolları Şirketi" devlet tarafından satın alındı.
15 Ocak 1928 223 kilometrelik Kayseri-Sivas demiryolunun devlet tarafından yapılması kararlaştırıldı.
2 Şubat 1928 Ankara Çimento Fabrikası açıldı.
23 Ağustos 1928 Amasya-Zile demiryolu (82 km) hizmete girdi.
2 Eylül 1928 Kütahya-Tavşanlı demiryolu hizmete girdi. Demiryolunun 51 km. uzunluğunda olduğu belirtildi.
28 Kasım 1928 İlk kadın avukat Beyhan Hanım, İstanbul İkinci Ticaret Mahkemesi'nde bir kadın sanığı savundu.
31 Aralık 1928 Haydarpaşa-Eskişehir-Konya ve Yenice-Mersin Demiryolları ile Haydarpaşa limanının devlet tarafından satın alınmasına ilişkin antlaşma bir yasayla onaylandı.

5 Ocak 1929 Anadolu-Bağdat ve Mersin-Tarsus demiryolu ile Haydarpaşa Li-

manı devletleştirildi. Bağdat demiryolu imtiyazı 1902 yılında "Anadolu Demiryolları şirketleri"ne verilmişti.
5 Şubat 1929 Anadolu-Bağdat ve Mersin-Tarsus demiryolu ile Haydarpaşa Limanı devletleştirildi.
5 Temmuz 1929 Mersin-Adana demiryolu (67 km) devletleştirildi.
2 Eylül 1929 Kütahya-Emirler demiryolu hattı işletmeye açıldı.
9 Eylül 1929 Fevzipaşa-Gölbaşı demiryolu (139 km) hizmete girdi.
29 Ekim 1929 New York Borsası'nda hisse senedi fiyatları hızla değer kaybetti. Tarihe Kara Sah olarak geçen bugün, aynı zamanda 1929 büyük bunalımı olarak bilinen ve 1939'a kadar süren dünya ekonomik krizinin de başlangıcını oluşturdu.
12 Kasım 1929 Kayseri-Gemerek demiryolu hizmete girdi. Demiryolunun 94 km. uzunluğunda olduğu belirtildi.

1 Şubat 1930 Kayseri-Sarıkışla demiryolu (129 km) hizmete girdi.
11 Mart 1930 Emirler-Baliköy demiryolu hattı işletmeye açıldı.
21 Nisan 1930 Milli Sanayi Numune Sergisi Ankara'da açıldı.
1 Haziran 1930 İstanbul'da Galata Köprüsü'nden geçenlerden alınmakta olan ve 'mururiye' adı verilen geçiş ücreti kaldırıldı.
15 Haziran 1930 Türkiye Cumhuriyeti ilk dış kredisini aldı. Amerikan yardım Bankası'ndan sağlanan kredinin 10 milyon dolar olduğu açıklandı.
11 Ağustos 1930 Zile-Kunduz demiryolu hattı işletmeye açıldı.
30 Ağustos 1930 bölüm bölüm tamamlanan ve toplam uzunluğu 603 km. olan Ankara-Sivas Demiryolu Başbakan İsmet İnönü tarafından ulaşıma açıldı.

15 Mart 1931 Gölbaşı-Malatya demiryolu (112 km) hizmete girdi.
23 Nisan 1931 Kütahya-Balıkesir demiryolu (253 km), Fevzipaşa-Malatya demiryolu (251 km) ve Irmak-Çankırı demiryolu hizmete girdi.
1 Haziran 1931 Bursa-Mudanya demiryolu devlet tarafından satın alındı. 42 kilometre uzunluğundaki hat işletmeye 1892 yılında açılmıştı.
3 Ekim 1931 1926 yılından itibaren bir Merkez Bankası kurulması için hazırlıklara girişilmiş, 11 Haziran 1930'da 1715 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu kabul edilerek 3 Ekim 1931'de banka kurulmuştur. Resmen çalışmaya 1 Ocak 1932'de başlamıştır.
4 Ekim 1931 Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kuruldu.
19 Kasım 1931 Altın rezervi yapmaya başlayan Merkez Bankası, 3 milyon dolarlık altın satın aldı.

1 Şubat 1932 Malatya-Fırat demiryolu işletmeye açıldı.
10 Temmuz 1932 Türkiye Sanayi Kredi Bankası kuruldu.
31 Ağustos 1932 Kunduz-Kalın demiryolu hattı işletmeye açıldı.
3 Ekim 1932 Hükümet İzmir Rıhtım Şirketi'ni satın aldı.
30 Kasım 1932 Ulukışla-Niğde demiryolu hizmete açıldı.
16 Aralık 1932 Samsun-Sivas demiryolu (395 km) hizmete açıldı.

8 Ocak 1933 İkinci beş yıllık kalkınma planı kabul edildi.
4 Şubat 1933 Eskişehir Şeker Fabrikası'nın temeli atıldı.
15 Nisan 1933 Samsun-Çarşamba demiryolu hattı hükümetçe satın alındı.
27 Nisan 1933 Adana-Fevzipaşa demiryolu devletleştirildi.
2 Mayıs 1933 Niğde-Boğazköprü demiryolu (110 km) ulaşıma açıldı.
4 Haziran 1933 Sümerbank kuruldu.
11 Temmuz 1933 Sümerbank resmen faaliyete geçti.
20 Eylül 1933 Ulukışla-Kayseri demiryolu ulaşıma açıldı. Böylece Akdeniz ile Karadeniz demiryoluyla birleşti.
2 Kasım 1933 Telgraf Şirketi devlete devredildi.
1 Aralık 1933 İktisat Vekaleti'nin hazır-

ladığı, TC birinci beş yıllık sanayi planı başbakanlığa sunuldu.
4 Aralık 1933 Eskişehir Şeker Fabrikası kuruldu.
5 Aralık 1933 Eskişehir Şeker Fabrikası üretime başladı.

1 Mart 1934 İzmir-Kasaba demiryolu devletleştirildi.
17 Nisan 1934 Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı yürürlüğe girdi. İktisat Bakanlığı'nın sunduğu "Sinai Tesisat ve İşletme Raporu" 17 Nisan'da Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı adı altında kabul edildi ve planı uygulayacak olan Sümerbank'a tebliğ edildi.
27 Nisan 1934 Bandırma-Menemen-Manisa demiryolu devletleştirildi.
20 Mayıs 1934 Kayseri Bez Fabrikası'nın temeli atıldı.
27 Mayıs 1934 Basmane (İzmir)-Afyon demiryolu devletleştirildi.
1 Haziran 1934 Ortaköy-Bolkus demiryolu hattı işletmeye açıldı.
10 Ağustos 1934 Fırat-Yolaçtı demiryolu hattı işletmeye açıldı.
14 Ağustos 1934 Paşabahçe Şişe Cam Fabrikası'nın temeli atıldı.
15 Ağustos 1934 Zonguldak somikok (antrasit) fabrikalarının temeli atıldı. Kömür yıkama fabrikası işletmeye açıldı.
27 Ağustos 1934 Tire-Aydın demiryolu ulaşıma açıldı.
27 Ağustos 1934 Antalya demiryolu hattının temeli atıldı.
17 Aralık 1934 İstanbul Rıhtım, Dok, Antrepo Şirketi, devlet tarafından satın alındı.

1 Ocak 1935 İstanbul Rıhtım Şirketi devletçe satın alındı.
1 Mayıs 1935 Aydın demiryolu hükümetçe satın alındı.
14 Haziran 1935 Etibank, Atatürk'ün talimatıyla, 2805 sayılı kanunla kuruldu.
17 Haziran 1935 Türkiye'de Şeker üretimini rasyonel hale getirmek amacıyla, İş Bankası, Ziraat Bankası ve Sümerbank'ın ortaklığıyla Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ kuruldu. Bazı kaynaklarda 6 Temmuz 1935'te kurulduğu belirtilen 22 milyon TL sermayeli şirkete mevcut 4 Şeker Fabrikası'nın (Alpullu, Uşak, Eskişehir, Turhal) bağlandığı açıklandı.
22 Haziran 1935 Madenlerin gerekli jeoloji ve madencilik yöntemleriyle sistemli olarak araştırılması ve işletilmesi amacıyla 2804 sayılı yasayla Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü kuruldu.
1 Temmuz 1935 Aydın demiryolu devletleştirildi.
5 Ağustos 1935 Fevzipaşa-Ergani demiryolu hizmete girdi.
20 Ağustos 1935 Keçiborlu-Kükürt Fabrikası açıldı.
23 Ağustos 1935 Nazilli Basma Fabrikası'nın temeli atıldı.
16 Eylül 1935 Kayseri Bez Fabrikası üretime başladı.
13 Ekim 1935 Türkiye mason locaları kapatıldı; locaların sahip olduğu emlak hükümete devredildi.
22 Kasım 1935 Fevzipaşa-Diyarbekir (Diyarbakır) demiryolu ulaşıma açıldı.
26 Kasım 1935 Afyon-Isparta demiryolu ulaşıma açıldı.
10 Aralık 1935 Zonguldak Türk Antrasit Fabrikası işletmeye açıldı.

10 Ocak 1936 İkinci beş yıllık sanayi planının ilkeleri Ankara'da yapılan 'Endüstri Kongresi'nde görüşülerek kabul edildi.
25 Ocak 1936 İstanbul'da Vapurculuk Şirketi ile yapılan sözleşme, bütün kabotajın denizyolları idaresine geçmesini sağladı.
1 Şubat 1936 Osmanlı banknotlarının tedavülden çekilmesine başlandı.
25 Mart 1936 Afyon-Karakuyu, Bozanonu-Isparta Demiryolları işletmeye açıldı.
9 Nisan 1936 İstanbul Telefon Şirketi devletleştirildi.
18 Nisan 1936 İzmit Kâğıt Fabrikası'nda ilk kâğıt üretildi.
18 Mayıs 1936 Sivas-Erzurum demiryolunun yapımına başlandı.
8 Haziran 1936 Haftalık çalışma süresini 48 saat olarak belirleyen iş yasası

TBMM'de kabul edildi.
1 Ağustos 1936 Ankara Türk Sigorta AŞ kuruldu.
20 Eylül 1936 Malatya İplik ve Bez Fabrikası AŞ kuruldu.
3 Kasım 1936 Ankara'da yapımı tamamlanan Çubuk Barajı açıldı.
6 Kasım 1936 İzmit'te Birinci Kâğıt ve Karton Fabrikası açıldı.
6 Kasım 1936 Seka'nın çekirdeğini oluşturan İzmit Kâğıt ve Karton Fabrikası hizmete girdi. Yılda 16 bin ton kâğıt üretecek olan fabrikanın 3 milyon 300 bin liraya mal olduğu açıklandı. Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları adıyla İzmit'te kurulan fabrika, selüloz ve kâğıt üretimi gerçekleştiriyor.
8 Kasım 1936 Ankara'da Çubuk Barajı hizmete girdi.
18 Kasım 1936 Filyos-Çatalağzı demiryolu hattı işletmeye açıldı.

1 Ocak 1937 Şark Demiryolları (Sirkeci-Edirne) satın alındı.
6 Haziran 1937 Sivas-Malatya demiryolu Çetinkaya'da birleşti.
1 Temmuz 1937 Toprakkale-İskenderun, Fevzipaşa-Meydaniekber demiryolları devletleştirildi.
12 Ağustos 1937 Çatalgazi-Zonguldak demiryolu hattı işletmeye açıldı.
16 Ağustos 1937 Hekimhan-Çetinkaya demiryolu ulaşıma açıldı.
26 Ağustos 1937 Kozlu Kömür işletmeleri devletleştirildi.
15 Ekim 1937 Cumhuriyet'in Türkçe yazılı ilk banknotu tedavüle çıkarıldı. İkinci emisyon, birinci tertipten çıkan ilk banknotun 5 lira değerinde olduğu açıklandı. İngiltere'de Thomas De La Rue firmasına bastırılan kâğıt 5 liralığı, 10 ve 50 liralık banknotların izleyeceği bildirildi.
4 Kasım 1937 Kızılırmak Nehri üzerindeki inşa edilen Çetinkaya Köprüsü hizmete girdi.
6 Kasım 1937 Belediyeler Bankası açıldı.
16 Kasım 1937 İran ve İran sınırlarına ulaşacak olan Diyarbakır-Cizre demiryolunun temeli atıldı.
24 Ocak 1938 İzmir Telefon İşletmesi devletleştirildi.
1 Şubat 1938 Gemlik Suni İpek Fabrikası, Atatürk'ün de hazır bulunduğu törenle açıldı.
2 Şubat 1938 Bursa Merinos Fabrikası Atatürk tarafından açıldı.
1 Nisan 1938 İstanbul Borsası üç yıl süreyle kapatıldı. Ankara'da 'Kambiyo Esham ve Tahvilat Borsası' açıldı.
14 Nisan 1938 Üsküdar ve Kadıköy Su Şirketi devletleştirildi.
17 Mayıs 1938 Divriği demir madenleri üretime başladı.
23 Mayıs 1938 İstanbul Elektrik Şirketi devletleştirildi.
17 Haziran 1938 sermayesinin tamamı devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan 'iktisadi teşekküllerin Teşkilatı ile idare murakebeleri hakkında kanun' TBMM'de kabul edildi.
20 Temmuz 1938 Fiskobirlik kuruldu. Giresun ve Ordu bölgesinde yetiştirilen fındığı tesislerinde işleyen ve dış pazarlara satan Fiskobirlik, dünya fındık piyasasında söz sahibi önemli bir kuruluş durumunda.
15 Ağustos 1938 Divriği-İliç demiryolu hizmete girdi.
24 Ağustos 1938 Murgul Bakır İşletmesi Etibank tarafından satın alındı.
12 Aralık 1938 Sivas-Erzincan demiryolu hizmete girdi.
21 Aralık 1938 Devlet Sûrasi Kanunu kabul edildi.

1 Ocak 1939 İstanbul Tramvay Şirketi ve tüm tesisleri devlet tarafından satın alınıp İstanbul Belediyesi'ne devredildi.
2 Ocak 1939 Bursa Merinos Fabrikası üretime başladı.
14 Mart 1939 İktisat Bakanlığı, kadın çoraplarında kalitenin yükseltilmesi için Avrupa'dan uzman heyet getirdi.
10 Mayıs 1939 Sümerbank, piyasaya ucuz 'köy' tipi elbise çıkardı. Elbisenin 360 kuruşa satılacağı bildirildi.
6 Haziran 1939 Karabük Demir ve Çelik Fabrikaları kuvvet santrali hizmete girdi.

18 Haziran 1939 Bursa ve Mersin elektrik tesisleri devletleştirildi.
22 Haziran 1939 Adana Elektrik Şirketi satın alınarak devletleştirildi.
26 Haziran 1939 Ankara Havagazı Şirketi devletleştirildi.
1 Temmuz 1939 Malatya İplik Fabrikası satın alınarak devletleştirildi.
18 Temmuz 1939 Takas Limited Şirketi kuruldu.
23 Eylül 1939 Altın ve gümüşten yapılmış süs eşyaları da 'ihracatı yasal mallar' kapsamına alındı.

1 Ocak 1940 Garp Linyitleri İşletmeleri, Kütahya'da Türkiye'nin en büyük linyit madeni işleme tesisi olarak faaliyete geçti.
12 Ocak 1940 Türk Petrol Şirketi kuruldu.
13 Mart 1940 İhracatçı Birlikleri kurulması kararlaştırıldı. Karardan sonra kurulan 8 İhracatçı Birliği 11 Nisan 1940 günü tasdik edildi.
31 Mart 1940 Bursa Gölbaşı Barajı hizmete girdi.
22 Nisan 1940 Raman'da 1042 metre derinlikte petrol bulundu.
17 Mayıs 1940 Savaşın getirdiği ekonomik güçlükler nedeniyle gelir vergisi yüzde 50 oranında artırıldı.
8 Haziran 1940 Savaş nedeniyle fırsatçıların fiyatları keyfi zamlarla yükseltmelerini önlemek amacıyla fiyat murakabe encümenleri (fiyat kontrol komisyonları) kuruldu.
18 Kasım 1940 Üzerinde İnönü portrelerinin yer aldığı ilk kâğıt paralar tedavüle çıkarıldı. İngiltere'de Thomas De La Rue firmasında bastırılan ve ikinci emisyon ikinci tertipten olan banknotlar, 500 ve 1.000 lira değerde. (1952 yılından itibaren bastırılan paralarda Atatürk portrelerine yeniden yer verilmeye başlandı.)
28 Kasım 1940 Savaş şartları nedeniyle, milli korunma kanunu hükümlerine dayanılarak, üreticilerin 500 kilonun üstündeki tahıl ürünlerini (buğday, arpa, yulaf, çavdar) toprak mahsulleri ofisi'ne teslim etmeleri zorunluluğu getirildi.
2 Aralık 1940 Kâğıt sıkıntısı nedeniyle gazetelerin sayfa sayısına kısıtlama getirildi.
3 Aralık 1940 Hububat fiyatlarına hükümetçe narh konuldu.

18 Şubat 1941 Petrol Ofisi kuruldu.
17 Nisan 1941 İngiltere'de Thomas De La Rue firmasına bastırılan Cumhuriyet tarihinin ilk 50 kuruşluk ve 100 liralık banknotlarının daha tedavüle çıkarılmadan 'geçersiz' olduğu hükümet tarafından açıklandı. Parayı getiren İngiliz gemisinin Pire Limanı'nda Alman savaş uçakları tarafından bombalanmasından sonra denize saçılan banknotlar Yunanlılar tarafından toplanınca, hükümet çareyi bu paraların geçersiz olduğunu açıklamakta buldu. (Bu açıklamaya rağmen bu paraların daha sonra tedavülde dolaştığı görülecektir.)
29 Mayıs 1941 Savaş ihtimali nedeniyle artan harcamaları karşılamak amacıyla istihkak (tüketim), milli müdafaa (milli savunma) bina ve hayvan vergileri artırıldı.
18 Temmuz 1941 İkinci Dünya Savaşı nedeniyle artan milli müdafaa ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla piyasaya 'tasarruf bonosu' çıkarıldı. 5, 25, 100, 1.000 liralık tasarruf bonoları 3, 6 ve 12 ay vadeli olarak düzenlendi. Faizleri yüzde 4 ile 6 arasında değişen 25 milyon tutarındaki bonolara halk büyük ilgi gösterdi.
15 Eylül 1941 Etibank tarafından Zonguldak-Çatalağzı elektrik santralinin yapımına başlandı. Kömürle işleyecek olan santralin 60 bin kilovatsaat gücünde olacağı kaydedildi.
23 Kasım 1941 İstanbul'da un ve şeker sıkıntısı nedeniyle pasta, çörek ve benzeri yiyecek maddelerinin yapımı ve satışı yasaklandı.
3 Aralık 1941 Amerika, Türkiye'nin "ödünç verme ve kiralama" kanunundan yararlandırılmasına karar verdi.
19 Aralık 1941 Ekmeğin fiyatı, 8 kuruştan 16.5 kuruşa çıktı.

1 Ocak 1942 Bismil-Sinan demiryolu ulaşıma açıldı.
7 Ocak 1942 Benzin kısıtlaması uygulama süresi 6 ay daha uzatıldı.
6 Mart 1942 Taksilerde benzin kısıtlaması üç ay daha uzatıldı.
7 Mart 1942 2 Haziran 1941 tarihinde çıkarılan 4057 sayılı yasaya dayanılarak 'demiryolu istikraz tahvilleri' çıkarıldı.
4 Mayıs 1942 Türkiye'de gelecek yılın ürününü tarlalarda tahmin ve tespit ederek hükümete bilgi vermesini sağlayacak 'subaşı' teşkilatı kurulmasına karar verildi. Her köyden 'subaşı' adı verilen bir kişinin, belli bir ücret karşılığında, tarlalardaki ürünün rekoltesini tahmin ve tespit edeceği açıklandı.
6 Mayıs 1942 Karne ile ekmek istihkakı giderek azaldı. Kişi başına verilen ekmek miktarı 150 grama düşürüldü.
27 Mayıs 1942 1942 yılı bütçesi 394 milyon 314 bin 918 lira olarak bağlandı. Bu rakamın 221 milyon lirası Milli Savunma ihtiyaçları için ayrıldı.
29 Mayıs 1942 'Olağanüstü hallerde haksız olarak mal iktisap edenler hakkındaki' kanun TBMM'de kabul edildi.
15 Temmuz 1942 Hükümet, hububat ürünlerinin fiyatlarına yüzde 50 oranında zam yaptıktan sonra, küçük üreticilere mahsullerinin yüzde 25'ini, orta çiftçilere yüzde 50'sini yeni fiyatlarla devlete satma mecburiyeti getirdi.
1 Ağustos 1942 Savaş nedeniyle bir süre önce yasaklanmış olan pasta, çörek ve benzeri yiyeceklerin yapımı ve satışı serbest bırakıldı.
1 Eylül 1942 Ekmekte karne uygulamasına üç büyük şehirde (İstanbul, Ankara, İzmir) sürdürülmesine, diğer illerde kaldırılmasına karar verildi.
4 Eylül 1942 Eczacıbaşı Holding'in çekirdeğini oluşturan Eczacıbaşı firması, İzmirli eczacı Ferit Bey tarafından kuruldu.
15 Ekim 1942 Atatürk'ün resimlerini taşıyan yüzlük banknotların tedavülden kaldırılmasına karar verildi.
11 Kasım 1942 Varlık Vergisi'ne ilişkin yasa TBMM'de kabul edildi. 12.11.1942 tarih ve 4305 sayılı kanunla varlık vergisi uygulanmaya başlanıyor.
15 Kasım 1942 İki fiyatlı ekmek satışı başladı: Memurlar 14, halk 27 kuruştan alacak.
1 Aralık 1942 İstanbul'da yoksul ve işsizler için çeşitli semtlerde 6 aşevi açıldı.

1 Ocak 1943 Varlık Vergisi'nden yapılan tahsilat 11 milyon liraya ulaştı.
8 Ocak 1943 Yoksullara ucuz ekmek verilmesi kararnamesi yayınlandı.
26 Şubat 1943 İstanbul'da Varlık Vergisi'ni ödemeyen 160 kişi Aşkale'ye gönderildi.
2 Mayıs 1943 Zonguldak-Kozlu demiryolu ulaşıma açıldı.
4 Mayıs 1943 Başbakanlık şeker satışlarını durdurdu; ellerinde şeker bulunduranlar beyanname verecekler.
5 Mayıs 1943 Tekel, rakı tüketiminin arttığını açıkladı.
20 Mayıs 1943 Kibrit tekeli, Gümrük ve Tekel Bakanlığı'na geçti.
5 Haziran 1943 Sivas Çimento Fabrikası üretime başladı. Fabrikada yılda 90 bin ton çimento üretileceği açıklandı.
28 Haziran 1943 Diyarbakır-Batman demiryolu açıldı.
30 Haziran 1943 Seyhan Barajı açıldı.
21 Eylül 1943 1942 mahsulü pamuğa hükümet el koydu.
8 Kasım 1943 Şeker fiyatları indirildi: Toz şeker 180, kesme şeker 200 kuruşa satılacak.
2 Aralık 1943 Varlık Vergisi'ni ödemediği için çalışma yükümlülüğü altında bulunanların serbest bırakılmasına karar verildi.
29 Aralık 1943 Kızılay cemiyeti, stokları tükendiği için iskambil kâğıdı satışını durdurdu.

2 Ocak 1944 Karne ile çay dağıtımına başlandı. Halka iki aylık istihkak olarak 20 gram çay verildiği kaydedildi.
11 Ocak 1944 Un fiyatlarındaki artış nedeniyle ekmeğe zam yapıldı.
8 Mart 1944 Paşabahçe Şişe ve Cam'a eklenen 'pencere camı' yapacak bölü-

mün inşaatı tamamlandı. Bu bölümde 500 işçi çalışacak. Yılda 500 bin metrekare cam üretilecek.
11 Mart 1944 Sümerbank tarafından kurulan İzmit Klor Alkali Fabrikası hizmete girdi.
6 Mayıs 1944 İngiltere, bazı Türk ihraç mallarına ambargo koyduğunu açıkladı.
27 Mayıs 1944 Yeni Türk harfleriyle ilk Cumhuriyet altını Merkez Bankası için 10 bin adet olarak Darphane'de basıldı.
2 Haziran 1944 Kazanç Vergisi artırıldı. Buna göre; kazanç vergisi mükelleflerinin ikamet ettikleri yerlerin bir yıllık kirası tutarında ek vergi ödeyecekleri açıklandı. İkamet ettiği yer mükellefin kendisine aitse; vergi miktarının bu yerin bir yıllık kirası belirlendikten sonra tahakkuk ettirileceği belirtildi.
4 Haziran 1944 Duyun-u Umumiye İdaresi kapatılmasıyla beraber Osmanlı borçları da son buldu.
15 Haziran 1944 Karabük Demir Çelik Fabrikası sülfürik asit ve süperfosfat fabrikası üretime başladı.
14 Ağustos 1944 Beşiri-Garzan demiryolu ulaşıma açıldı.
9 Eylül 1944 Yapı Kredi Bankası Türkiye'nin ilk özel bankası olarak kuruldu. (Kurucusu: Kâzım Taşkent, Sermayesi: 1 milyon TL., İlk şubesi: Bahçekapı. Personel sayısı: 14.)
16 Eylül 1944 Ülker Gıda Sanayi ve Ticaret AŞ, işadamları Sabri ve Asım Ülker tarafından kuruldu.
1 Kasım 1944 Unlu gıda maddeleri imal yasağı kaldırıldı.
19 Kasım 1944 Elazığ-Van demiryolu hattının temeli atıldı.

27 Ocak 1945 Mutlu Akü ve Malzemeleri Sanayi kuruldu.
2 Haziran 1945 Kastamonu Taşköprü'de Sümerbank'a ait Sulukilise Kendir Fabrikası'nın temeli atıldı.
7 Haziran 1945 Çalışma Bakanlığı'nın kurulmasına ilişkin kanun TBMM'de kabul edildi. Konya milletvekili Dr. Sadi Irmak ilk çalışma bakanı oldu.
15 Eylül 1945 Yaşar Holding kuruldu. İzmir ve çevresinde gıda, boya ve kimya ağırlıklı hemen her sektörde faaliyet gösteren kuruluş, Türkiye'nin toplam ihracatında önemli paya sahip bulunuyor.
4 Aralık 1945 Filyos-Hisarönü Ateş Tuğla Fabrikası'nın temeli atıldı.

23 Ocak 1946 Toprak mahsulleri vergisi kaldırıldı.
25 Nisan 1946 Türkiye Garanti Bankası kuruldu. (Kuruluş günümüzde, Doğuş grubu bünyesinde bankacılık hizmeti veriyor.)
21 Haziran 1946 Rize Çay Fabrikası'nın temeli atıldı.
1 Temmuz 1946 Elazığ-Palu demiryolu ulaşıma açıldı.
1 Eylül 1946 tarihinde 110 milyon TL sermaye ile Türkiye Emlak Kredi Bankası Anonim Ortaklığı kuruldu. (Eski adı Emlak ve Eytam Bankası idi.)
7 Eylül 1946 Cumhuriyet tarihinin ilk büyük devalüasyonu yapıldı. Mevcut primli ikili kur sistemi kaldırılarak Türk Lirasının ABD Doları karşısındaki değeri düşürüldü. 1.83 TL olan ABD Dolarının fiyatı yüzde 54 artırılarak 2.83 TL'ye çıkarıldı. (7 Eylül Kararları.)
9 Eylül 1946 Üç büyük kentte (İstanbul, Ankara ve İzmir'de) ekmek dağıtımında uygulanmakta olan karne yönetimine son verildi. Ekmek karnesi uygulamasına 1942 yılı Ocak ayı içinde başlamıştı.
4 Aralık 1946 Erzurum Ticaret Borsası kuruldu.

14 Şubat 1947 Türkiye, Uluslararası Para Fonu'na (IMF) 5016 sayılı yasa uyarınca üye oldu.
11 Mart 1947 Türkiye Uluslararası İskan ve Kalkınma Bankası (International Bank for Reconstruction and Development) ve Uluslararası Para Fonu Teşkilatı'na katıldı.
12 Mart 1947 ABD'nin Yunanistan'la birlikte Türkiye'ye yardım (Marshall Yardımı) yapacağı açıklandı.
20 Mayıs 1947 Rize Çay Fabrikası üretime başladı.

22 Mayıs 1947 Maliye Bakanlığı yabancı sermayenin dış transferinde yetkili kılındı.
29 Mayıs 1947 Rize Çay Fabrikası ürünlerinden 20 tonluk ilk ihracat yapıldı.
7 Temmuz 1947 Gaziantep Şarap Fabrikası üretime başladı.
16 Aralık 1947 Palu-Genç demiryolu ulaşıma açıldı.

1 Ocak 1948 Çobanbey-Nusaybin ve Derbesiye-Mardin demiryolları devletleştirildi.
30 Ocak 1948 Akbank, Adana'da kuruldu.
21 Şubat 1948 Türkiye'de ilk yerli ampulü üretecek 'General Elektrik Türk Anonim Ortaklığı'nın kuruluşuna Bakanlar Kurulu tarafından izin verildi.
23 Mart 1948 ABD Senatosu, Türkiye'ye 75 milyon dolar yardım yapılmasını kararlaştırdı.
16 Ağustos 1948 Türkiye Genel Sigorta AŞ kuruldu.
6 Kasım 1948 Köprüağzı-Maraş demiryolu ulaşıma açıldı.
30 Ekim 1948 Ankara Etimesgut'da kurulan "uçak motor fabrikası" hizmete girdi.
20 Mayıs 1949 Filyos Ateş Tuğla Fabrikası kuruldu. (Zonguldak'ın Filyos ilçesinde kurulu olan ve ateş tuğla adı verilen dayanıklı tuğla üretimi yapan fabrika uzun süre Sümerbank'ın bünyesinde faaliyet gösterdikten sonra özelleştirildi.
24 Mayıs 1949 Güney Demiryolları Anonim Ortaklığı tüm tesisleriyle birlikte Devlet Demiryolları'na devredildi.
1 Haziran 1949 Sümerbank bünyesinde Nazilli Basma Sanayi Müessesesi kuruldu.
21 Eylül 1949 Erzurum-Hasankale demiryolu ulaşıma açıldı.

2 Ocak 1950 Gelir Vergisi Kanunu'nun uygulanmasına başlandı.
7 Ocak 1950 Karabük Demir Çelik İşletmeleri'nde yeni kurulan "Zeynep" adındaki yüksek fırın ateşlendi.
15 Mart 1950 İstanbul Sanayi Odası kuruldu. (Oda meclisi ilk toplantısını 30 Mayıs 1952 tarihinde yapmıştır.)
4 Ağustos 1950 Türkiye Sanayi Kalkınma Bankası kuruldu. Dünya Bankası'nın desteği ve TC Hükümeti, TC Merkez Bankası ve ticaret bankalarının işbirliği ile kurulmuş, Türkiye'nin ilk özel yatırım ve kalkınma bankasıdır.
7 Ağustos 1950 İzmir Çimento Fabrikası (Çemintaş) kuruldu. Ege Bölgesi'nin ilk, Türkiye'nin 6. çimento fabrikası olan Çemintaş'ın biri ön ısıtmalı, diğeri kuru sistem olmak üzere iki döner fırına sahip olduğu kaydedildi.

10 Ocak 1951 Hasankale-Horasan demiryolu ulaşıma açıldı.
24 Mart 1951 BOSSA Ticaret ve Sanayi İşletmeleri TAŞ kuruldu.
26 Temmuz 1951 Narin Tekstil AŞ kuruldu. Halit Narin'in sahibi olduğu şirket, Çorlu'da kumaş üretimi ve ihracatı yapıyor.
24 Kasım 1951 Eczacıbaşı İlaç Sanayii kuruldu. İnsan sağlığıyla ilgili ilaçlar, veteriner ilaçları ve sağlık bakım ürünleri üreten firma, ailenin 100 yıllık geleneğini sürdürüyor.

26 Ocak 1952 Altınyıldız Mensucat Türk Anonim Ortaklığı kuruldu.
30 Ocak 1952 Kibritte devlet tekeli kaldırıldı.
1 Mart 1952 Denizcilik Bankası TAO kuruldu.
3 Nisan 1952 Ankara'da kurulan Pastörize Yağ Fabrikası üretime başladı.
8 Mayıs 1952 Taç Sanayi kuruldu. (İzmir'de entegre tekstil tesislerinde her türlü konfeksiyon ve iplik üretimi yapıyor.)
28 Ağustos 1952 Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü kuruldu.
13 Kasım 1952 Avrupa İktisadi İşbirliği Konseyi, dış ticaret açığımızı kapatmak için Türkiye'nin talebi üzerine 20 milyon 400 bin dolarlık kredi tahsis etti.
23 Kasım 1952 Eczacıbaşı Levent İlaç Fabrikası törenle üretime başladı. Fab-

rikada, uluslararası alanda sağlık hizmetine giren en son buluşların üretildiği kaydedildi.
12 Aralık 1952 İstanbul'da yeni bir balık akını yaşandı. Şehrin dört bir tarafındaki balık pazarlarına tonlarca uskumru gelince, olağanüstü bolluğu nedeniyle kilosunun fiyatı 50 kuruşa kadar düşen uskumrudan, komşumuz Yunan ve Bulgar balıkçı gemileri de satın aldı.

1 Ocak 1953 Et ve Balık Kurumu çalışmaya başladı.
5 Ocak 1953 İstanbul Bakırköy'de Ünilever Firması'nın yemeklik yağ üretecek fabrikası Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından açıldı.
31 Ocak 1953 Batman rafinerisinin yapımı için Amerikan Ralp M. Parson firmasıyla antlaşma yapıldı.
7 Şubat 1953 Akbank'ın sermayesi 5 milyon 700 bin liradan 15 milyon liraya çıkarıldı.
12 Mayıs 1953 Sarıyer Barajı Çevirme Tüneli, Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından açıldı.
5 Haziran 1953 Adapazarı Şeker Fabrikası kuruldu. Fabrikanın bölgede üretilen pancarı işleyerek şeker üreteceği açıklandı.
13 Eylül 1953 Amasya ve Konya Şeker fabrikalarının temeli Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından atıldı.
11 Ekim 1953 Adapazarı Şeker Fabrikası üretime başladı.
12 Ekim 1953 Pancar Kooperatifleri Bankası (Şekerbank) Eskişehir'de kuruldu. Bankanın genel merkezi 1956 yılında Ankara'ya taşındı ve adı da Şekerbank olarak değiştirildi.
2 Kasım 1953 Ankara Çimento Fabrikası'nın temeli Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından atıldı.
2 Kasım 1953 Birlik Mensucat AŞ kuruldu. Kayseri'deki fabrikasında iplik, ham bez ve havlu üretimi yapan firma, ABD dahil çok sayıda ülkeye ihracat yapıyor.

1 Ocak 1954 "Türkiye Şilepçilik İşletmesi" kuruldu.
11 Ocak 1954 Malatya'ya Şeker Fabrikası kuruldu.
28 Şubat 1954 Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlüğü kuruldu.
7 Mart 1954 Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Kanunu kabul edildi. (15 Aralık'ta kuruldu.)
13 Nisan 1954 Vakıflar Bankası 6219 sayılı özel kanunla, 50.000.000.TL. sermaye ile kuruldu.
19 Nisan 1954 Susurluk Şeker Fabrikası'nın temeli Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından atıldı.
21 Nisan 1954 İzmit'teki üçüncü kâğıt fabrikası, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın katıldığı törenle üretime başladı.
25 Mayıs 1954 Mersin Limanı'nın temeli Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından atıldı.
22 Ağustos 1954 Çorum Çimento Fabrikası'nın temeli atıldı.
16 Eylül 1954 Afyon Çimento Fabrikası'nın temeli atıldı.
26 Eylül 1954 Gökpınar ve Denizli elektrik santralleri işletmeye açıldı.
3 Ekim 1954 Darende Elektrik Santrali hizmete girdi.
5 Ekim 1954 Adana Çimento Fabrikası kuruldu. Çimento, hazır beton imalatı yapan şirketin bugün kayıtlı sermaye tavam 5 trilyon 500 milyar lira.
11 Ekim 1954 Cevher Döküm AŞ kuruldu. İzmir'de faaliyet gösteren şirket dünyaca ünlü otomotiv markalarına jant ve oto yedek parça üretimi gerçekleştiriyor.
4 Kasım 1954 Kütahya Şeker Fabrikası kuruldu. Fabrika, bölgede üretilen pancarı işleyerek şeker üretimi yapıyor.
25 Aralık 1954 Türkiye'nin ilk boya fabrikası Yaşar Grubu'na bağlı DYO (Durmuş Yaşar ve Oğulları Boya ve Vernik Fabrikaları AŞ) Bornova'da hizmete girdi. DYO, Yaşar Holding Boya Grubu'nun ilk boya fabrikası ve aynı zamanda Yaşar Holding'in ilk kuruluşudur.

1 Şubat 1955 Arçelik şirketi kuruldu.
4 Mart 1955 Türk-Amerikan işbirliğiyle kurulan Minneapolis Moline Türk Traktör ve Ziraat Makineleri Fabrikası Ankara'da açıldı.
3 Nisan 1955 Antalya Dokuma Sanayi TAŞ kuruldu.
31 Mart 1955 Tamek Gıda Maddeleri ve Tic. AŞ kuruldu.
3 Haziran 1955 İstanbul'da Göksu'nun üzerinde yapılan Elmalı Barajı açıldı.
21 Haziran 1955 Divriği Demir Madenleri İşletmesi Etibank'tan ayrılarak Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü'ne bağlandı.
20 Temmuz 1955 Amerikan Parsons Şirketi tarafından 1.5 yıl içinde kurulan ve 60 milyon liraya mal olan Batman Petrol Rafinerisi deneme üretimine başladı.
1 Ağustos 1955 Adapazarı Şeker Fabrikası üretime başladı.
10 Ağustos 1955 Hileli yollarla yapılan otomobil ithalatını önlemek için bazı tedbirler alındı. Maliye Bakanlığı'nın tebliğine göre; Türkiye'ye bedelsiz olarak otomobil ve benzeri nakil vasıtalarının ithal edilebilmesi için bunların Türkiye'ye sevkinden önce bakanlıktan izin alınması karara bağlandı. Türkiye'ye sevkinden önce izin alınmamış olan otomobil ve benzeri motorlu araçların ithaline izin verilmeyeceği bildirildi.
21 Ağustos 1955 4 bin hatlık İzmir otomatik telefon santrali hizmete girdi.
22 Ağustos 1955 Ülkedeki kahve sıkıntısını gidermek üzere ithal edilerek gümrükte bekletilen 50 ton kahvenin vatandaşlara dağıtımına başlandı. Halk, birkaç yüz gram kahve alabilmek için saatlerce dükkânların önünde bekledi.
5 Ekim 1955 Soma Termik Santralı'mn temeli atıldı.
13 Ekim 1955 Mannesman Boru Fabrikası İzmit'te kuruldu. Sümerbank ve Mannesman ortaklığıyla kurulan fabrikanın boru üretimi yapacağı bildirildi.
6 Kasım 1955 Kayseri Şeker Fabrikası üretime başladı.
7 Ocak 1956 İktisat ve Ticaret Vekaleti, piyasada darlığı hissedilen bazı maddelerin Avrupa İktisadi İşbirliği'ne dahil ülkelerden ithali için 5 milyon 832 bin 075 dolarlık (17 milyon Türk Lirası) transfer yaptı.
7 Ocak 1956 Konya Et Kombinası ve Konya Kiremit Tuğla Fabrikası işletmeye açıldı. Hububat Silosu'nun temeli atıldı.
27 Ocak 1956 Yabancı petrol şirketi MOBIL, Türkiye'de petrol arama ruhsatını alan ilk firma oldu.
18 Şubat 1956 Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'ndan yararlanılarak kurulan Tuzla Jeep Montaj Fabrikası üretime başladı.
14 Mart 1956 İktisadi sıkıntılara ilişkin bir rapor hazırlayan İstanbul Ticaret Odası ve Tüccar Derneği, hükümetin sert tedbirler almasını istedi.
5 Nisan 1956 Ankara Çimento Fabrikası üretime başladı.
8 Nisan 1956 Mukavele süresinden 4 ay önce tamamlanan ve 974 günde bitirilen Seyhan Barajı ve Hidroelektrik Santrali açıldı. Adana Çırçır Prese ve Bez Fabrikası açıldı.
9 Nisan 1956 Amerika, Türkiye'ye 40 yıl vade ile 25 milyon dolar kredi açtı.
10 Nisan 1956 Fırat Nehri üzerinde yapılan Türkiye'nin en uzun köprüsü ulaşıma açıldı. 720 metre uzunluğunda ve 20 ayak üzerine oturtulan köprü 5 milyon liraya maloldu.
12 Nisan 1956 Darıca Çimento Fabrikası ek tesisleri hizmete girdi.
30 Mayıs 1956 Gima Gıda ve İhtiyaç Maddeleri Şirketi kuruldu.
30 Haziran 1956 Metaş kuruldu. İzmir'deki tesislerinde demir çelik üretimi gerçekleştiren fabrika, özelleştirme kapsamında Uzan Grubu'na satıldı. Kuruluş sıvı çelik üretimi ve haddeleme alanlarında faaliyet gösteriyor.
2 Aralık 1956 Ankara'nın 120 kilometre kuzeydoğusunda yer alan Sarıyar Barajı açıldı.
15 Aralık 1956 Adeka İlaç Sanayii AŞ kuruldu.

4 Nisan 1957 Eşçim Eskişehir Çimento Fabrikası TAŞ Eskişehir'de kuruldu. Kamu İktisadi Teşekkülü olarak faaliyetine başlayan kuruluş, özelleştirme kapsamında Zeytinoğlu Holding bünyesine geçti.
22 Mayıs 1957 3460 sayılı Kanuna ve Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı'na bağlı bulunmak koşulu ile Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu (TKI) kuruldu; Etibank'a bağlı bulunan Ereğli Kömürleri İşletmesi Müessesesi (EKI), Armutçuk Kömür İşletmesi Müessesesi (AKI), Türkiye Kömür Satış ve Tevzi Müessesesi ve Garp Linyitleri İşletmesi Müessesesi (GLI) Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumuna bağlandı.
26 Mayıs 1957 Adana Çimento San. AŞ kuruldu. Firma, Sabancı ortaklığı ile çimento ve hazır beton üretimi yapıyor.
20 Haziran 1957 Güney Oto Lastik ve Takoz AŞ kuruldu. Samsun'da faaliyetine başlayan firmanın, vulkalon sistemleri ile süspansiyon sistemleri üreterek ihraç edeceği açıklandı.
21 Haziran 1957 5 milyon lira sermayeli Niğde Çimento Sanayi ve Ticaret AŞ kuruldu. 21 Şubat 1964'te işletmeye açılan tesisin adı, özelleştirme kapsamına alındıktan sonra OYSA Niğde Çimento Sanayi Ticaret AŞ olarak değiştirildi. Kuruluş klinker çimento ve hazır beton üretiyor.
27 Temmuz 1957 Çanakkale Seramik kuruldu. Türkiye'de özel sektörün ilk sanayi kuruluşlarından biri olan ve İbrahim Bodur'un sahibi olduğu Kale Grubu'na bağlı fabrikadan birçok ülkeye seramik ihracatı gerçekleştiriliyor.
6 Ağustos 1957 Zonguldak Liman Tesisleri hizmete girdi.
11 Ekim 1957 Afyon Çimento Fabrikası üretime başladı.
17 Ekim 1957 Tarsus Çimento Fabrikası üretime başladı.

1 Ocak 1958 Makine Kimya Endüstrisi Kurumu bünyesindeki dinamit fabrikası açıldı.
29 Mart 1958 Uçak Servisi AŞ (USAŞ) kuruldu. Şirketin kuruluş sermayesi 2.5 milyon lira olarak açılandı.
22 Mayıs 1958 Ankara Şeker Fabrikası'nın temeli atıldı.
2 Ağustos 1958 1 Dolar 2.80 liradan 9.02 liraya çıkarıldı. Devalüasyon oranının yüzde 221'i bulduğu açıklandı.
30 Ağustos 1958 Mersin Limanı Ticaret Rıhtımı hizmete girdi.
2 Eylül 1958 Burdur Şeker Fabrikası üretime başladı.
7 Eylül 1958 Soma Termik Santrali üretime başladı.
22 Eylül 1958 İzmir Alsancak Limanı ve Hububat Silosu hizmete girdi.
22 Eylül 1958 Deva Holding kuruldu. Kuruluş ilaç, ilaç hammaddesi, üretimi ve pazarlaması alanında faaliyet gösteriyor.
25 Eylül 1958 Kemer Barajı ve Hidroelektrik Santrali işletmeye açıldı.
13 Ekim 1958 Ferro Krom Fabrikası Antalya'da kuruldu. Tesisin krom madenini işleyerek iç piyasaya sunacağı belirtildi.
19 Ocak 1959 Türkiye Öğretmenler Bankası kuruldu.
7 Temmuz 1959 Otosan Otomobil Sanayi şirketi kuruldu. Önce montaj çalışmalarına başlayan şirketin, motorlu kara nakil vasıtaları üreteceği belirtildi.
13 Temmuz 1959 OTOSAN Otomobil Sanayi AŞ kuruldu. 1 milyon lira sermayeli şirketin ortakları arasında Koç Topluluğu, Koç ailesi fertleri, FORD Motor C.O.'nun bulunduğu açıklandı.

6 Ocak 1960 Mersin Petrol Tasfiyehanesi'nin (ATAŞ) temeli atıldı.
8 Ocak 1960 Kızılırmak üzerindeki Hirfanlı Barajı ve Hidrolektrik Santralı açıldı.
27 Ocak 1960 Gaziantep-Nizip Demiryolu ulaşıma açıldı.
11 Mayıs 1960 Ereğli Demir Çelik Fabrikaları TAŞ (ERDEMİR), anonim şirket olarak kuruldu. (KARDEMİR'den sonra Türkiye'nin ikinci entegre demir-çelik tesisleri olacak fabrikayı Kdz.Ereğli'de kurmak üzere aralarında Kurucular An-

laşması imzalamışlardır. 28 Şubat 1960 tarihinde kabul edilen 7462 sayılı kanunla Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları TAŞ (ERDEMİR) adı altında bir anonim şirket kurulması için Bakanlar Kurulu'na yetki verilmiştir. Bakanlar Kurulu bu yetkiye dayanarak, 21 Nisan 1960'da, 4-12975 sayılı kararname ile şirketin kurulmasını kararlaştırmış olup 11 Mayıs 1960 tarihinde şirketin kurulması resmen tescil edilmiş ve ERDEMİR'in kuruluş sermayesi 600 milyon TL olarak belirlenmiştir.)

5 Mayıs 1960 Çay İşletmeleri Taşlıdere Çay Fabrikası kuruldu.

10 Mayıs 1960 Alapala Makine AŞ Çorum'da kuruldu. (İsmail Alapala tarafından kurulan şirket, un ve yem makineleri üretiminin yanı sıra komple fabrikayı anahtar teslimi sunuyor. İhracat da gerçekleştiriyor.)

27 Mayıs 1960 Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime el koydu.

27 Mayıs 1960 Almanya, Türkiye'ye 176 milyon mark kredi verdi. 25 yıl vadeli kredinin faizi yüzde 3 olarak belirlendi.

1 Temmuz 1960 Nizip-Kargamış demiryolu ulaşıma açıldı.

2 Kasım 1960 İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi (İGEME) kuruldu.

3 Ocak 1961 Ordu Yardımlaşma Kurumu Kabul edildi.

4 Ocak 1961 Milli Birlik Komitesi, zirai kazançlardan vergi alınmasını kabul etti.

6 Ocak 1961 Diyarbakır'ın 43 kilometre kuzeydoğusunda açılan petrol araştırma kuyusunda 1757'nci metrede 38.9 gravitide petrol bulundu.

6 Ocak 1961 Sümerbank çeşitli mamüllerinde yüzde 3 ile 18 oranında indirim yaptı.

10 Ocak 1961 Milli Birlik Komitesi'nin kabul ettiği yasa ile arazi ve bina vergileri artırıldı.

14 Ocak 1961 Ticaret Bakanlığı yayınladığı tebliğle kamyon, motosiklet, bisiklet, piyano, fotoğraf ve sinema makinelerine ait kotaları iptal etti.

16 Ocak 1961 Amerika Türkiye'ye 43 milyon dolar yardımda bulundu.

17 Şubat 1961 Türk ve Alman İş ve İşçi Bulma Kurumları arasında yapılan anlaşmaya göre; her yıl Almanya'ya çeşitli iş kollarında çalıştırılmak üzere 2-3 bin Türk işçisi gönderilmesi kararlaştırıldı.

13 Nisan 1961 Tekel Türkiye'nin ilk naneli sigarasını üretme hazırlıklarına başladı. 'Çamlıca' adı verilen sigaranın 150 kuruştan satılacağı bildirildi.

13 Nisan 1961 Kurtalan ilçesinin Magrip köyünde petrol bulundu. 1350 metre derinlikte bulunan petrolün Raman petrolüne eşdeğer olduğu ifade edildi.

17 Nisan 1961 Temsilciler Meclisi Anayasa'nın işçilere grev ve toplu sözleşme hakkı tanıyan 46. maddesini kabul etti.

19 Mayıs 1961 Samsun Liman ve Tesisleri işletmeye açıldı.

20 Mayıs 1961 27 Mayıs (1960) sonrası ilk büyük işçi mitingi Eskişehir'de yapıldı.

23 Mayıs 1961 Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu kaldırıldı.

20 Haziran 1961 Almanya'ya gitmek isteyen işçiler İş ve İşçi Bulma Kurumu'na başvurmaya başladı.

20 Haziran 1961 Türkiye'nin ilk naneli (mentollü) sigarası 'Çamlıca' piyasaya çıkarıldı.

13 Temmuz 1961 Türkiye'nin Ortak Pazara üyelik başvurusu reddedildi.

24 Ağustos 1961 İstanbul Petrol Rafinerisi AŞ (İPRAŞ) törenle üretime başladı. Şirketin yüzde 51 hissesinin Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na, yüzde 49'unun ise ABD Şirketi Caltex'e ait olduğu açıklandı.

1 Eylül 1961 Goodyear kuruldu. İzmit'teki fabrikasında dış ve iç oto lastiği üreten dünyaca ünlü firma, önemli miktarda ihracat gerçekleştiriyor.

21 Eylül 1961 Tek tip ekmek üretileceği ve fiyatının da 90 kuruş olacağı açıklandı. Ticaret Bakanı Mehmet Baydur, 1 Ekim 1961 tarihinden itibaren Türkiye'nin her yerinde 80 randımanlı tek tip ekmeğin kilosunun 90 kuruşa satılacağını bildirdi.

30 Eylül 1961 Devlet Planlama Teşkilatı kuruldu.
15 Ekim 1961 İstanbul İşveren Sendikaları Birliği kuruldu. Birliğin adı, 1 yıl sonra (1962) adı 'Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu' (TİSK) olarak değiştirildi.
9 Ekim 1961 Türkiye'nin her şeyiyle yerli olan ilk otomobili "Devrim" Eskişehir Cer Atölyeleri'nde üretildi.
2 Kasım 1961 Türk-Alman İşçi Antlaşması imzalandı.
2 Kasım 1961 İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi kuruldu.
13 Kasım 1961 Marmarabirlik Bursa'da kuruldu. Marmara bölgesindeki zeytin üreticilerinin ürünlerini alarak işleyen birlik, kooperatif olarak faaliyet gösteriyor. Birliğe bağlı tesislerde, zeytinyağı ve türevleri üretiliyor.
25 Kasım 1961 İzmir'de beş bin işçi çıplak ayakla yürüdü.
3 Aralık 1961 Mersin Petrol Rafinerisi'nde (ATAŞ) üretime başlandı.
4 Aralık 1961 Sönmez Pamuklu Sanayi kuruldu.
31 Aralık 1961 İstanbul'da yaklaşık yüz bin işçi grev hakkı için miting yaptı.

13 Şubat 1962 Tukaş Turgutlu Konservecilik kuruldu.
20 Mart 1962 Milletlerarası İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı Türkiye'nin 1962 yılı tediye muvazenesi açığını karşılamak üzere Avrupa Para Sandığı'ndan 45 milyon dolarlık kredi açılmasına karar verdi.
4 Ağustos 1962 Başkan Gıda AŞ kuruldu. Fındık üretim ve pazarlamasını gerçekleştiren Ahmet Başkan'ın sahibi olduğu kuruluşun Giresun'dan tüm dünyaya ihracat yapacağı açıklandı.
23 Ağustos 1962 Almanya'ya çalışmaya gitmek için 78 bininci işçi başvurdu. 1 Ekim 1961'den bu yana Almanya'ya gönderilen işçi sayısının 7.565'i bulduğu açıklandı.
1 Eylül 1962 Tasarruf bonolarının Mart-Eylül 1961 dönemine ait ilk altı aylık faizlerinin ödenmesine bankalarca başlandı.
8 Eylül 1962 Sifaş Sentetik İplik AŞ Bursa'da kuruldu. Nergis Holding bünyesinde faaliyet gösteren şirketin, sentetik iplik üretimi gerçekleştireceği açıklandı.
26 Eylül 1962 Devlet Planlama Teşkilatı yetkilileri Bakanlar Kurulu'nun plan üzerinde yaptığı değişiklik nedeniyle topluca istifa etti.
21 Kasım 1962 Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı TBMM'de kabul edildi. (1 Ocak 1963 Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı yürürlüğe girdi. Kamu sektörü için emredici, özel sektör için yol gösterici nitelikteki plan, ithal ikamesine dayalı sinayileşmeyi öngörüyor.)
10 Aralık 1962 Karabük Demir ve Çelik Fabrikaları 3. Yüksek Fırını hizmete girdi.

1 Ocak 1963 Bakanlar Kurulu otomobil ve lüks eşya ithalini yasakladı.
5 Mart 1963 Akbank 'Elektronik Hesap Merkezi' (EHM) faaliyete geçti.
11 Nisan 1963 TZDK Adapazarı Traktör Fabrikası kuruldu.
19 Haziran 1963 Türkiye'nin hayat pahalılığında dünya ikincisi olduğu açıklandı. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 16 ülkeyi baz alarak hazırladığı uluslararası geçinme indeksinde Türkiye ikinci sırada yer aldı. 1958 yılı fiyatları 100 olarak hazırlanan indekste Brezilya 426 puanla ilk sırada, Türkiye 144 puanla ikinci sırada yer alırken, Yugoslavya 133 puanla Türkiye'yi takip etti. Söz konusu rakamların ABD'de 105, İsviçre'de 108 olduğu ifade edildi.
15 Temmuz 1963 Sendika kurma, toplu iş sözleşmesi, grev ve lokavt hakkına ilişkin esasları düzenleyen 274 sayılı Sendikalar Kanunu ile 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi ve Lokavt Kanunu TBMM'de kabul edildi.
24 Temmuz 1963 Sendikalar Kanunu ile Toplu İş Sözleşmesi ve Lokavt Kanunu Resmi Gazete'de yayınlandı. Sendikalar kanunu yürürlüğe girdi.

24 Ağustos 1963 Toplu İş Sözleşmesi ve Lokavt Kanunu yürürlüğe girdi.
12 Eylül 1963 Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Türkiye arasında Ankara anlaşması imzalandı. Anlaşma, AET ile Türkiye arasında ortaklık ilişkisi kurmakta ve bu ilişkiyi bir takvime bağlamaktaydı.

26 Temmuz 1964 Montaj ve işletmesi tamamen Türk personel tarafından yapılan ve günde 250, yılda 85 bin ton çimento üretecek olan Niğde Çimento Fabrikası açıldı.
10 Eylül 1964 Ereğli Demir Çelik Fabrikaları ünitelerinden Kok Fabrikası açıldı.
3 Ekim 1964 Yıllık Kalkınma Planı'nın öngördüğü üç limandan biri olan "Antalya Limanı"nın temeli atıldı. 38 milyon liraya ihale edilen liman 5 yılda bitirilecek. Liman 9 gemi ile 45 motor barındırabilecek kapasitede olacak.
3 Kasım 1964 Almanya'ya giden 50 bininci işçi, Sirkeci Garı'ndan törenle uğurlandı. Son kafilede 120'si kadın, 780 işçi bulunduğu açıklandı.
5 Kasım 1964 Çalışma Bakanı Bülent Ecevit, Bonn'da yaptığı basın toplantısında önümüzdeki 3 yıl zarfında 300 bin işçinin daha -başta Batı Almanya olmak üzere- çeşitli Batı Avrupa ülkelerine çalışmaya gideceğini açıkladı.
17 Kasım 1964 Entil Endüstri kuruldu. Zeytinoğlu Holding'e bağlı olarak Eskişehir'de faaliyet gösteren şirket, otomotiv sektörüne döküm parçaları imalatı yapıyor.

7 Ocak 1965 Belçika, yarısının bu ülkeden yapılacak ithalatta kullanılması şartıyla, Türkiye'ye 2.4 milyon dolar (21 milyon lira) kredi vermeyi kabul etti.
8 Ocak 1965 DSİ, Keban Barajı Hidroelektrik Santrali inşaatını ihaleye çıkardı.
10 Ocak 1965 Maliye Bakanlığı otomobil permisi satışını yasakladı.
14 Ocak 1965 1965 yılı ithalatının finansmanında kullanılmak üzere Amerika'nın Türkiye'ye vermeyi kararlaştırdığı 70 milyon dolarlık yardımla ilgili anlaşma Ankara'da imzalandı.
21 Ocak 1965 1965 yılının ilk büyük devlet yatırımının ihalesi SEKA Genel Müdürlüğü'ne yapıldı.
1 Şubat 1965 Sosyal güvenliğin kapsamını genişleten Sosyal Sigortalar Kanunu yürürlüğe girdi.
23 Şubat 1965 Eston Eskişehir Beton San. AŞ kuruldu.
2 Mayıs 1965 Keban Barajı'nın inşaatı için Türkiye'ye toplam 140 milyon dolar (1 milyar 400 milyon lira) kredi açılması konusunda kesin antlaşmaya varıldı.
4 Mayıs 1965 21 ülkeden oluşan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) sözcüsü, Türkiye'nin bu yıl 5 yıllık kalkınma planının uygulanmasında kullanması için Batı ülkelerinden 335 milyon dolar kredi alacağını açıkladı.
15 Mayıs 1965 Ereğli Demir Çelik Fabrikalarının tesisi işletmeye açıldı.
23 Haziran 1965 Çok katlı binalarda mülkiyet esaslarını düzenleyen 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu Kabul edildi.
28 Haziran 1965 Sümerbank Eskişehir Basma Fabrikası açıldı. 90 milyon liraya mal olan ve yılda 24 milyon metre çeşitli pamuklu dokuma kumaş imal edeceği açıklanan fabrikada, 1.200 işçi ve 97 idari personelin çalışacağı ifade edildi.
13 Temmuz 1965 Anayasa Mahkemesi, Meclis üyelerinin ödeneklerini artıran ve bu maksatla 1965 bütçesinin 11'inci bölümüne konan 40 milyon liralık ödenekle ilgili Meclis kararını Anayasa'nın 82. maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal etti. Ödenek iptali için AP, CHP ve MP Anayasa Mahkemesi'nde dava açmışlardı.
14 Temmuz 1965 Devlet memurlarının çalışma koşullarını düzenleyen Devlet Personeli Kanunu kabul edildi.
4 Ağustos 1965 Maltepe Sigara Fabrikası için gerekli makineler sipariş edildi. Amerikan Machine and Foundry fir-

ması, Türkiye tütün tekelinden 3 milyon 800 bin Dolar'lık (38 milyon lira) makine siparişi aldığını açıkladı. Firmanın İtalya'nın Bologna şubesinde imal edilecek makinelerin, 1966 yılında teslim edileceği ve Tekel'in Maltepe'de kurduğu yeni sigara fabrikasında kullanılacağı kaydedildi.

4 Kasım 1965 Türkiye'nin ilk gökdeleni olan Ankara'daki Kızılay İşhanı, satışa çıkarıldı. Emekli Sandığı'na ait olan tümüyle Türk mühendis ve işçileri tarafından yapılan 23 katlı Kızılay İşhanı'nın 50 milyon liraya mal olduğu ve handaki işyeri fiyatlarının 350 ile 1.000 lira arasında değiştiği kaydedildi.

10 Kasım 1965 İzocam Ticaret ve Sanayi AŞ kuruldu. Sermayesi 1 milyon lira olarak açıklanan şirketin ortakları arasında Koç Holding AŞ ve Temel Ticaret AŞ'nin bulunduğu açıklandı.

29 Kasım 1965 Türk Petrol Anonim Ortaklığı'nın kurduğu Petro-Kimya Sanayii'ne Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK) da 50 milyon lira ile ortak oldu.

4 Ocak 1966 Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları Genel Müdürlüğü, 2 mm kalınlığındaki pencere camı fiyatlarında yüzde 10 indirim yaptı. İndirim kararının 1 Mart'tan itibaren uygulanacağı belirtildi.

7 Ocak 1966 Türkiye'de fiyatların bir yıl öncesine oranla yüzde 40 arttığı açıklandı.

17 Ocak 1966 Koç Holding Grubu'na dahil OTOSAN şirketi tarafından imal edilecek olan ilk yerli otomobilin İngiltere'deki "Reliant Motor Company" tarafından yapılan modelinin iki ay önce Türkiye'ye getirildiği öğrenildi.

21 Ocak 1966 Almanya'nın Keban Barajı'nın yapımı için 80 milyon mark kredi vereceği açıklandı.

2 Şubat 1966 Erciyes Biracılık ve Malt Sanayi kuruldu.

12 Şubat 1966 Boğaz Köprüsü'nün yapımı ikinci Beş Yıllık Plana alındı.

16 Mart 1966 Enerji Bakanlığı ile Yabancı Petrol şirketleri arasında ithal malı ham petrol fiyatlarının indirimi konusundaki görüşmelerde, yabancı şirketler BP ile Mobil yüzde 2 daha indirimi kabul etti.

4 Mayıs 1966 Türkiye'de geçen yılın vergi rekortmeni Vehbi Koç bu yıl da 13 milyon 883 bin liralık gelir vergisiyle rekor kırdı. Mükelleflerin bu yıl 1 milyar 173 milyon lira gelir vergisi ödeyecekleri açıklandı. Gelir Vergisi tahakkukunda geçen yıla göre 199 milyon liralık artış sağlandı.

17 Mayıs 1966 Birinci Türkiye-AET Karma Parlamento Komisyonu Brüksel'de toplandı.

21 Mayıs 1966 Sanayi Bakanı Mehmet Turgut, yaptığı açıklamada ilk yerli otomobilin Otosan firması tarafından Kasım ayında piyasaya çıkarılacağını ve 26 bin 800 liradan satılacağını bildirdi.

12 Haziran 1966 Doğu Anadolu'nun en büyük projelerinden biri olan Keban Barajı'nın temeli atıldı.

15 Haziran 1966 Cumhuriyet tarihinin 20 liralık ilk banknotları tedavüle çıkarıldı.

30 Haziran 1966 Ankara Çimento Fabrikası'nın kapasitesini 180 bin tondan 600 bin tona yükseltecek ek inşaatın temeli Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın da katıldığı törenle atıldı.

4 Temmuz 1966 Karadeniz Çimento AŞ kuruldu. Trabzon'da faaliyet gösteren ve çimento üreten fabrika, özelleştirme kapsamında 1991 yılında Uzan Grubu'na satıldı.

14 Temmuz 1966 Bursa Çimento AŞ bir kamu kuruluşu olarak faaliyete başladı. Çimento ve klinker üreten kuruluş, halen Bursa'da çimento üretimi yaparak Marmara bölgesinin ihtiyacını karşılıyor.

1 Ağustos 1966 Batı Anadolu Çimento Sanayii (Batıçim) kuruldu. (Kuruluş çimento, mıcır ve beton üretiyor.).

4 Ağustos 1966 Nuh Çimento Fabrikası kuruldu. İzmit'in Körfez ilçesinde faaliyet gösteren fabrikanın, çimento ve beton üreteceği açıklandı.

19 Aralık 1966 Koç gubunca üretilen

ilk Türk otomobili "Anadol" satışa sunuldu.

31 Ocak 1967 Tekel ürünlerine ortalama yüde 4.5 oranında zam yapıldı; zamlardan 1967 bütçesine 317 milyonluk ek gelir sağlanacağı açıklandı.
13 Şubat 1967 Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları (DISK) kuruldu.
21 Şubat 1967 Sentetik iplik üreten ve Nergis Holding'e bağlı olarak faaliyet gösteren Polylen AŞ Bursa'da kuruldu.
27 Şubat 1967 Batman'ın Çelikli Bölgesi'nde TPAO'ya ait 6 numaralı petrol sondaj kuyusundan bol miktarda yüksek graviteli petrol fışkırdı.
28 Şubat 1967 Yurtdışında çalışan işçilerin 1966'da Türkiye'ye 116 milyon dolar döviz gönderdikleri açıklandı.
20 Mart 1967 Amerika'nın konsorsiyum çerçevesinde 1967 yılı için Türkiye'ye vereceği 65 milyon dolarlık krediyle ilgili anlaşma imzalandı. Kredinin Türkiye'nin 1967 yılı içinde yapacağı ithalat için kullanılacağı kaydedildi.
25 Mart 1967 Almanya'da kurulan ilk Türk işçi şirketi olan 'Türksan', 80 milyon mark kredi aldı.
31 Mart 1967 Netaş Northern Electric Telekomünikasyon şirketi kuruldu.
17 Nisan 1967 Hacı Ömer Sabancı Holding kuruldu. Ortaklarını Sabancı ailesi fertlerinin oluşturduğu kuruluşun ilk sermayesi 50 milyon lira olarak açıklandı.
9 Haziran 1967 DÇM (Dövize Çevrilebilir Mevduat) uygulaması başlatıldı.
12 Haziran 1967 Atlas Halıcılık AŞ kurularak Kayseri'de faaliyete geçti.
25 Haziran 1967 Sakarya Nehri üzerinde kurulacak Gökçekaya Barajı ve Hidroelektrik Santrali'nin temeli atıldı.
4 Temmuz 1967 Vergi rekortmenleri açıklandı. Geçen yıl 13 milyon 284 bin 822 lira vergi ödeyen işadamı Vehbi Koç'un bu yıl 16 milyon 391 bin 440 lira 29 kuruş, ikinci sıradaki Selahattin Beyazıt'ın ise 4 milyon 660 bin 537 lira vergi ödeyeceği kaydedildi. Kurumlar Vergisi'nde ise en yüksek vergiyi 16 milyon 504 bin 999 lira ile U.S. Royal Firması'nın vereceği belirtildi.
11 Temmuz 1967 Türk Tuborg Bira ve Malt San. AŞ, Yaşar Holding tarafından Danimarka'nın ünlü bira kuruluşu Tuborg Breweries Ltd. ortaklığı ile 1967 yılında İzmir Pınarbaşı'nda kuruldu. (Türk Tuborg 1969 yılının başlarında üretime başlayarak, Türkiye'de özel sektörün ilk birası "Tuborg"u piyasaya sunmuştur.)
19 Temmuz 1967 Enerji Bakanlığı ile yabancı petrol şirketleri prensip anlaşmasına vardı. Anlaşmaya göre, petrol ithal fiyatı düşürülerek varil başına 4 liralık indirim yapıldı. Böylece daha öncekilerle birlikte indirim oranı yüzde 20'yi buldu.
20 Temmuz 1967 Samsun Makine Sanayi AŞ kuruldu. Aydıner Grubu'na bağlı olarak pompalı vana üreten şirket Ortadoğu ülkelerine önemli miktarda ihracat gerçekleştiriyor.
5 Ağustos 1967 Konya Akınapa Barajı hizmete açıldı.
7 Ağustos 1967 Bursa Çimento Fabrikası'nın temeli Başbakan Demirel tarafından atıldı. Fabrikanın 61 milyon liraya mal olacağı açıklandı.
10 Ağustos 1967 Karadeniz Bakır Kompleksi ile Kimyevi Gübre Fabrikası'nın temelleri Başbakan Süleyman Demirel tarafından atıldı. Samsun'da faaliyet gösterecek kuruluşun, 450 milyon liraya mal olacağı açıklandı.
11 Ağustos 1967 "Yetki Yasası" olarak nitelendirilen "Kalkınma Planının Uygulanması Esaslarına" ilişkin 933 sayılı yasa Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi.
12 Ağustos 1967 3008 sayılı İş Kanunu'nu yürürlükten kaldıran 931 sayılı yeni iş kanunu Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi.
14 Ağustos 1967 Giresun Kâğıt Fabrikası, Sanayi Bakanı Mehmet Turgut tarafından üretime açıldı.
17 Ağustos 1967 İzmir Aliağa Rafinerisi'nin temeli Başbakan Süleyman Demirel tarafından atıldı. 1970 yılında hiz-

mete girecek olan tesis için 4 milyon metrekarelik yer alındığı açıklandı. TPAO'nun Aliağa'da kuracağı rafinerinin yılda asgari 3 milyon ton ham petrol işleyeceği belirtildi. Tesisin üretime başlamasının ardından yılda 120-180 milyon lira tutarında döviz tasarrufu sağlanacağı kaydedildi. Tesisin 530 milyon liraya mal olacağı ifade edildi.

3 Eylül 1967 Teba kuruldu. İzmir'de faaliyet gösterecek tesislerde, beyaz eşya üretiminin yanı sıra birçok yabancı markanın distribütörlüğünün yapılacağı açıklandı.

3 Ekim 1967 Tat Konserve Sanayi kuruldu. Koç Holding kuruluşlarından birisi olan Tat'ta salça, konserve ve dondurulmuş gıda üretiliyor.

5 Aralık 1967 Tekel Diyarbakır İçki Fabrikası kuruldu.

11 Aralık 1967 Hazine'nin nakit açığı 3 milyar lirayı aştı.

1 Ocak 1968 Tofaş Türk Otomobil Fabrikaları kuruldu.

23 Ocak 1968 İstanbul Boğaz Köprüsü projesinin Freman Fox adındaki bir İngiliz firması tarafından yapılacağı açıklandı.

26 Ocak 1968 Manisa'da jant ve jant kapakları üretimi gerçekleştiren Jantaş AŞ kuruldu.

7 Şubat 1968 Burçelik Bursa Çelik Döküm Sanayi kuruldu.

11 Şubat 1968 3306 üyesi olan Türk-İş'e bağlı Metal-İş Sendikası yaptığı olağanüstü kongrede kendisini feshedip DİSK'e bağlı Maden-İş Sendikası'na katılma kararı aldı.

17 Şubat 1968 Gümrük ve Tekel Bakanlığı, Türkiye'de yapılan malların yurtdışından ithalatını yasakladı.

8 Mart 1968 Türk Siemens Kablo Elektrik San AŞ Bursa'da kuruldu.

17 Mart 1968 PTT ile Northern Electric Firması işbirliğiyle kurulan telefon fabrikasında yapılan ilk yerli telefonlar 157 liradan satışa çıkarıldı.

27 Mart 1968 Yarımca Sümerbank Seramik Fabrikası törenle açıldı.

4 Nisan 1968 Akaryakıt fiyatları yüzde 30 oranında ucuzlatıldı.

8 Nisan 1968 Oruçoğlu Yağ Fabrikası kurularak faaliyete geçti. Oruçoğlu Holding bünyesinde Afyon'da üretim yapan firma, ürettiği ayçiçek yağını Oruçoğlu markasıyla piyasaya sunuyor.

10 Nisan 1968 Hakkâri'de iki ortak tarafından açılan oto tamir atölyesi, kent tarihine 'sanayi ile ilgili olarak kurulan ilk tesis' olarak geçti. Halk Bankası'nın teşvik ve yardımlarıyla açılan atölyede bütün motorlu araçların onarılabileceği açıklandı.

16 Nisan 1968 İşadamı Vehbi Koç 19 milyon lira ile yeni bir vergi rekoru kırdı.

8 Mayıs 1968 Türkiye'de Fiat lisansıyla otomobil imal edilmesini öngören kararname Bakanlar Kurulu'nda imzalandı.

8 Mayıs 1968 Çinkur AŞ kuruldu. (Kayseri'de devlet tarafından kurularak çinko üretimi gerçekleştiren firma iki yıl önce özelleştirildi.).

15 Mayıs 1968 Banvit Bandırma Vitaminli Yem Sanayi kuruldu. (Banvit, piliç eti üretimi, kesimi ve pazarlamasını yapıyor.).

3 Temmuz 1968 Boğaz Köprüsü Projesi'nin yapımı bir İngiliz firmasına ihale edildi. Bayındırlık Bakanı Orhan Alp, uzunluğu 22 kilometreyi bulacak çevre yolu, kavşak ve köprülerle birlikte projeye toplam 1 milyar 250 milyon lira harcanacağını bildirdi.

5 Ağustos 1968 Bolu Çimento Fabrikası kuruldu. Fabrikanın çimento ve hazır beton alanında üretim yapacağı açıklandı.

25 Ağustos 1968 Koç Grubu bünyesinde faaliyet gösteren Servis Turistik AŞ tarafından kredi kartı ile alışveriş yöntemi Türkiye'de de kuruldu. Dünyanın birçok ülkesinde uygulanan Diners Club yöntemiyle, kredi kartıyla alışverişte kulüp üyelerinin para ödemeyecekleri açıklandı.

25 Ağustos 1968 Ordu Yardımlaşma Kurumu ile İsveç Volvo Şirketi'nin Bur-

sa'da kuracakları Volvo Otomobil Fabrikası'nın temeli Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından atıldı. 700 bin metrekarelik alan üzerine kurulacak fabrikanın 350 milyon liraya mal olacağı ve iki yıl sonra faaliyete geçerek yılda 20 bin otomobil imal edeceği kaydedildi. Fabrikada 4 bin işçi çalışacağı belirtildi.

17 Kasım 1968 HASTAŞ Holding, 100 milyon liralık hisse senetlerini, Ziraat Bankası aracılığıyla 18-30 Kasım tarihleri arasında satışa çıkardı.

18 Kasım 1968 Aksa Akrilik Kimya Sanayii kuruldu. 1972 yılında 5 ton yıl kapasite kurulan firma, akrilik esaslı tow, elyaf, tops üretmeye başladı.

23 Kasım 1968 Aroma Meyve Suyu AŞ Bursa'da kuruldu. Firmanın, meyve suyu ve konsantresi üretimi ve pazarlaması yaptığı ifade edildi.

4 Aralık 1968 Coats Türkiye AŞ Bursa'da kuruldu.

9 Aralık 1968 Katma Protokol görüşmeleri başladı.

14 Aralık 1968 HASTAŞ, 11 günde 100 milyon liralık hisse senedi sattı.

17 Aralık 1968 Emekli, dul ve yetimlerle malullere bağlanan maaşları yüzde 50'den 70'e, bunların ikramiyelerini de 12 maaştan 15 maaşa çıkaran kanun tasarısı Millet Meclisi'nde kabul edildi.

4 Ocak 1969 TCDD Eskişehir Fabrikası'nda yüzde yüz yerli dizel lokomotif imaline başlandı.

5 Ocak 1969 Sabancı Holding bünyesinde faaliyet gösterecek olan Sasa Suni Sentetik ve Elyaf Sanayii, Adana'da faaliyete başladı.

5 Ocak 1969 Türkiye'nin turizm gelirinin geçen yıl 31 milyon 329 bin dolar olduğu açıklandı.

7 Şubat 1969 Göltaş AŞ kuruldu. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in kardeşi Şevket Demirel'in de ortak olduğu şirket Isparta'da çimento ve havacılık da dahil olmak üzere birçok sektörde faaliyet gösteriyor.

10 Şubat 1969 İkinci, Üçüncü, Doğu ve Asker sigaraları ile bira, şarap, yerli viski, çay, tuz, kahve ve kibrit dışında bütün tekel maddelerine zam yapıldı. Zam oranı filtreli sigaralarda yüzde 38.46, filtresizlerde ise yüzde 13.68 olarak gerçekleşti.

6 Nisan 1969 Yaşar Boya ve Kimya Sanayii (Yasaş) kuruldu.

8 Nisan 1969 İşadamı Vehbi Koç, kendisine ait bir önceki yılın gelir vergisi rekorunu 3 milyon 657 bin lira farkla kırdı. Koç 23 milyon 226 bin 96 kuruş vergi ödedi.

13 Nisan 1969 Türkiye Otomobil Fabrikası AŞ, TOFAŞ fabrikasının temeli atıldı.

13 Nisan 1969 Akbank'ın önderliğinde 1.227 tasarruf sahibinden birikimleri değerlendirilerek yaptırılan çimento fabrikası üretime açıldı.

2 Mayıs 1969 Etibank, 75 milyon lira vergiyle Kurumlar Vergisi rekortmeni oldu. İkinci sırada 63 milyonla Devlet Yatırım Bankası, üçüncü sırada 38 milyon lira ile PTT yer aldı.

3 Mayıs 1969 Sakarya Nehri üzerinde yapılmakta olan, Keban'dan sonra Türkiye'nin en büyük barajı Gökçekaya'nın temel inşaatına başlandı. Bir İtalyan firmasının yaptığı baraja 1 milyar harcanacağı belirtildi.

3 Mayıs 1969 Keban Plastik kuruldu. Firma, Elazığ'da kapı profil, pvc kapı sistemleri üretimi yaparak dış ülkelere ihraç ediyor.

12 Mayıs 1969 Ortak Pazar Ortaklık Konseyi toplantısında Ortak Pazar üyeleri Türkiye'ye geçiş döneminde talep ettiği 300 milyon dolar kredi yerine 175 milyon dolar kredi vermeyi kabul ettiler. Türk işçilerine Yunanistan ve diğer ortaklara gösterilen kolaylıkların tanınması talebi ise reddedildi.

21 Mayıs 1969 Anadolu Cam kuruldu. Şişe Cam'a bağlı olarak faaliyet gösteren kuruluş cam ambalaj alanında üretim yapıyor.

2 Haziran 1969 Mardin Çimento Şirketi kuruldu. Kuruluşun çimento ve klinker üreteceği açıklandı.

13 Haziran 1969 60 milyon lira harcanarak kurulan Batı Anadolu Çimento Fabrikası üretime başladı. Fabrikanın yılda 450 bin ton çimento üreteceği açıklandı.
30 Haziran 1969 Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) Batman'ın Kuzey Magrip bölgesinde 1.965 metre derinlikte yüksek graviteli (özgül ağırlığı 0.88 olan) petrol buldu.
5 Temmuz 1969 Montaj sanayi talimatnamesinde geniş değişiklikler yapılarak; bu sanayiin çalışması, imalatı, yerli imal şekline dönüşmesi kural ve belgelere bağlanarak bütün yetki Sanayi Bakanlığı'na verildi. Montaj sanayi kotalarının dışında ithalat yapılamayacağı açıklandı.
25 Temmuz 1969 Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun Fransız Renault Firması'yla ortaklaşa imal edeceği Renault otomobillerin satış fiyatının 30 ile 40 bin lira arasında değişeceği açıklandı. 300 milyon liraya kurulacak fabrikanın maliyetinin büyük kısmının kurum tarafından karşılanacağı, dış finansmanın ise Renault firması tarafından sağlayacağı belirtildi. Bu arada imalinden vazgeçilen Volvo almak için sıraya girenlerin sırasının iptal edildiği, Renault için yeniden sıraya girileceği açıklandı.
29 Temmuz 1969 Hereke'de özel sektör tarafından 90 milyon liralık harcama ile kurulan Nuh Çimento Fabrikası ve 70 milyon liralık harcamayla kurulan Efes Pilsen Bira Fabrikası üretime geçti.
3 Ağustos 1969 HASTAŞ Holding'in yaptıracağı Türkiye'nin ve Ortadoğu'nun en büyük çimento fabrikası ve beton mamulleri tesisinin temeli Ceyhan'da atıldı. Fabrikada yılda 4 milyon 50 bin ton çimento üretileceği ve dış ülkelere de ihracat yapılacağı açıklandı.
5 Ağustos 1969 Viking Kâğıt ve Selüloz Şirketi kuruldu. Yaşar Holding bünyesinde kurulan şirketin endüstriyel ve temizlik kâğıtları üreteceği açıklandı.
10 Eylül 1969 Güney Biracılık ve Malt San. AŞ Adana'da kuruldu. Anadolu Grubu'nun bünyesinde bulunan şirket, Efes Pilsen markasıyla piyasaya sunulan bira ve malt üretimi gerçekleştiriyor.
27 Ekim 1969 ÇBS Boya ve Kimya Sanayii kuruldu.
4 Aralık 1969 Bütçe açığını kapatmak amacıyla içki türlerine yüzde 20 ile 17 arasında zam yapıldı. Yeni Rakı'nın şişesi 9 liradan 11.5 liraya çıktı.
16 Aralık 1969 Boğaz Köprüsü'nün yapımı 303 milyon liraya, en düşük fiyatı veren Alman-İngiliz ortaklığıyla kurulmuş olan "Hochtief-Cleveland" firmasına verildi.

4 Ocak 1970 Bütün Türkiye'de bir buçuk saat süreyle elektrik kesintisi uygulanmaya başlandı.
11 Ocak 1970 Vatan Konserve ve Sanayi Ticaret AŞ tarafından Bursa'nın Karacabey ilçesinde yaptırılacak tesislerin temeli atıldı.
16 Ocak 1970 Bağfaş Bandırma Gübre Fabrikaları, Bandırma-Erdek karayolunun 10. kilometresinde kuruldu.
22 Ocak 1970 Gümrüklerde bulunan ve kararname ile 'istisnai' olarak ithaline karar verilen mallardan yüzde yüz oranında damga vergisi alınacağı açıklandı.
23 Ocak 1970 Çimento ve yan sanayii ürünleri için 'Çimhol' adında halka açık 20 milyon lira sermayeli bir holding kuruldu.
3 Şubat 1970 Türkiye'de ilk kez plastik üretildi.
11 Şubat 1970 1970 bütçesi Millet Meclisi'nde 214 beyaz oya karşı 224 kırmızı oyla reddedildi.
12 Şubat 1970 Cemtaş Çelik Makine Sanayi Şirketi kuruldu.
7 Nisan 1970 Boğaz Köprüsü'nün inşaatı için İngiltere'nin 3.5 milyon sterlin tutarında kredi vereceği açıklandı. 19 yıl vadeli, yüzde 4 faizli, beş yılı ödemesiz olan İngiliz kredisinin yüzde 25'inin mahallinde Türk parasıyla yapılacak harcamalara ayrılacağı bildirildi.
8 Nisan 1970 Kalkınma planının öngördüğü şekilde ve özellikle ihracat ile

sanayi sektöründe çalışmayı amaç alarak kurulan 'Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası' faaliyete geçti.
8 Mayıs 1970 Türkiye'nin Keban'dan sonra ikinci büyük barajının Samsun'a 70 kilometre uzaklıkta Yeşilırmak Nehri üzerinde yapılacağı açıklandı. Bir trafik kazasında ölen DSİ Samsun eski Müdürü Hasan Uğurlu'nun adı verilecek olan barajın proje hazırlıklarının tamamlandığı ve yapımının Japon Epdc firmasına verildiği kaydedildi.
17 Mayıs 1970 Türkiye'de özel sektör tarafından kurulacak olan ilk fosforlu gübre fabrikasının temeli Bandırma'da atıldı. 200 milyon lira sermayeli Bandırma Gübre Fabrikası'nın ortakları arasında Yapı Kredi Bankası, Demirbank ve Çanakkale Seramik AŞ'nin bulunduğu, sermayenin 6 milyon lirasının kuruculara, geri kalanı da bölge halkına ait olduğu bildirildi.
18 Mayıs 1970 Uğur Makine Ltd.Şti. kuruldu. Firmanın, Çorum'da çuval ve un üreten fabrikalarının yanı sıra bir de un ve yem makineleri üreten fabrikası bulunuyor.
19 Mayıs 1970 Türkiye Demir Çelik İşletmeleri Karabük Demir mamullerine yüzde 40 oranında zam yaptı. Sac fiyatlarına da 35 kuruş zam yapıldı.
25 Mayıs 1970 Avrupa Yatırım Bankası Boğaz Köprüsü ve çevre yolları için 13 milyon 842 bin lira tutarında kredi verdi. Kredinin yüzde 3 faizli olması ve altışar aylık süreler halinde 46 eşit taksitte ödenmesi kararlaştırıldı.
31 Mayıs 1970 İşadamı Vehbi Koç, 21 milyon lira vergi ödeyerek Türkiye gelir vergisi rekortmeni oldu.
9 Haziran 1970 Kav Orman Sanayi kuruldu. Kuruluşun kibrit ve oluklu mukavva üreteceği açıklandı.
20 Haziran 1970 Sümerbank Sentetik İşletmeleri, Çanakkale'de faaliyete geçti. Tesiste, sentetik iplik üretimi yapılacağı bildirildi.
22 Haziran 1970 Oyak Renault Oto. Fab. AŞ kuruldu. Bursa'da Ordu Yardımlaşma Kurumu bünyesinde üretim yapan kuruluşun, Renault marka Fransız otolarının yerli üretimini ve pazarlamasını gerçekleştireceği açıklandı.
10 Ağustos 1970 Yeni bir istikrar paketi açıklandı. Devalüasyon yapılarak 1 dolar 9 liradan 15 liraya yükseltildi.
10 Ağustos 1970 Çaycuma Seka Fabrikası kuruldu. Kâğıt ve selüloz üretecek olan fabrikanın, çimento fabrikalarına kraft torba kâğıdı imalatı gerçekleştireceği açıklandı.
7 Eylül 1970 Kâğıthane'de kurulu Pilma, Tudor Pil Fabrikası'nda grev başladı.
26 Eylül 1970 Başbakan Süleyman Demirel, Türkiye'nin üçüncü kâğıt fabrikası olan Çaycuma Kâğıt Fabrikası ile Filyos Ateş Tuğlası Fabrikası'nın tevsi ve modernize edilen ek tesislerini hizmete açtı.
3 Ekim 1970 İskenderun Demir-Çelik tesislerinin temeli atıldı. (ilk yüksek fırın 1975'te, ikincisi 1979'da, üçüncüsü de 1985'te üretime geçti.).
23 Kasım 1970 Türkiye ile AET arasında imzalanan Katma Protokol ile Türkiye'nin topluluğa tam üyeliği yolundaki "Geçiş Dönemi" koşulları belirlendi.
23 Kasım 1970 Tofaş Oto Ticaret Şirketi kuruldu.
14 Aralık 1970 Emlak Vergisi bir yıl ertelendi.
15 Aralık 1970 Uygulaması bir buçuk ay geciken işletme vergisi bugün yürürlüğe girdi.

4 Ocak 1971 Bosch Sanayi ve Ticaret AŞ kuruldu.
5 Ocak 1971 Ayçiçeği ve pamukyağı fiyatlarının arttığı gerekçesiyle Sana kahvaltılık margarinine yüzde 12-15, hammadde ve işçi ücretlerindeki artış nedeniyle elektrik ampullerine yüzde 20-30 oranında zam yapıldı. Küçük boy Sana margarini 100 kuruştan 115 kuruşa çıktı.
13 Ocak 1971 Bakanlar Kurulu, geçimini tek araç üzerinden sağlayan şoförlerden "otomobil alım vergisi" alınmamasını kararlaştırdı.

21 Ocak 1971 Portatif teyp, televizyon ve pikaptan vergi alınacağı belirtildi.
12 Şubat 1971 Türkiye'nin ikinci otomobil fabrikası olan Bursa'daki TOFAŞ'ta (Türk Otomobil Fabrikası) ilk seri üretime başlandı.
17 Şubat 1971 Berdan Tekstil Sanayi Şirketi Tarsus'ta kuruldu.
19 Şubat 1971 Devlet tarafından çıkarılan eski tahvillere ödenecek faiz yüzde 6'dan 9'a çıkarıldı.
26 Şubat 1971 Yurtdışından getirilen otomobillerden alınan 'İstikrar Fonu' kaldırıldı.
12 Mart 1971 Türk Silahlı Kuvvetleri'nin üst yönetimi hükümete bir muhtıra verdi ve Türk siyasi tarihinde 12 Mart Muhtırası diye anılan bu müdahaleyle yeni bir döneme girildi.
31 Mart 1971 İstanbul Gübre Sanayi AŞ (İGSAŞ) İzmit'te kuruldu.
16 Nisan 1971 İpraş Petrol Rafinerisi Genel Müdürü Hasan Göker, yaptığı basın toplantısında rafinerinin tümünün 12 Mart 1972 tarihinden itibaren Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na devredileceğini açıkladı.
7 Mayıs 1971 Akbank Hissedarlar Umumi Heyeti'nin yaptığı olağan toplantıda banka sermayesinin 50 milyon liradan 150 milyon liraya çıkarılması kabul edildi.
13 Mayıs 1971 Tüm dünyayı etkileyen dolar krizi karşısında bazı Avrupa paralarının kurlarında meydana gelen değişiklikler dolayısıyla Merkez Bankası'nca bir süredir durdurulan kambiyo işlemlerine yeniden başlandı.
25 Mayıs 1971 İşadamı Vehbi Koç, bu yıl da vergi rekortmeni oldu. Vehbi Koç'un 19 milyon 735 bin 344 lira, ikinci Nusret Arsel'in 2 milyon 964 bin 417 lira, üçüncü sıradaki Tevfik Enam'ın ise 2 milyon 607 bin 702 lira vergi ödeyecekleri açıklandı. Kurumlar Vergisi rekortmenleri ise şöyle sıralandı: 1) Türkiye Sınai Kalkınma Bankası: 13 milyon 415 bin 420. 2) Arçelik: 12 milyon 22 bin 304 lira. 3) Rabak: 9 milyon 736 bin 410 lira. 4) Pirelli: 9 milyon 685 bin 704 lira.
16 Haziran 1971 Ampul üreticisi firmalar (Türk Philips, Birleşik Aydınlatma Sanayi ve Ticaret, Tekfen-General Elektrik) Sanayi ve Ticaret Bakanlığı yetkilileriyle yaptıkları görüşmeden sonra ampul fiyatlarında indirim yaptılar.
11 Temmuz 1971 Çukurova Elektrik AŞ'nin Tarsus'un kuzeyinde, Kadıncık suyu üzerinde yaptırdığı Kadıncık-I hidroelektrik santralı hizmete girdi.
4 Ağustos 1971 Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, montaj sanayii talimatı hükümleri gereğince 1972 yılında imal edilecek mamullerde ithaline izin verilen ve ithali yasaklanan maddeleri belirledi. Buna göre tekerlek lastikleri, radyo, radyatör, akümülatör, elektrikli korna, yakıt tankı, tekerlek jantları ve direksiyon simidinin de aralarında bulunduğu 103 maddenin ithali yasaklandı.
6 Ağustos 1971 Türkiye'de ilk kez Doların karaborsa fiyatı, resmi kurdaki fiyatın altına düştü. Resmi kurda 15 lira olan dolar bugün karaborsada 14 lira 89 kuruştan işlem gördü.
23 Ağustos 1971 Türkiye'den Avrupa ülkeleri ve Avustralya'dan sonra Amerika'ya da işçi gönderilmesine başlandı. İlk kafilede 5 işçi Amerika'ya gitti. Halen 1 milyon 66 bin 38 işçinin yurtdışına gitmek için sıra beklediği açıklandı. Bunlardan 979 bin 112'sinin erkek, 86 bin 926'sının da kadın olduğu kaydedildi.
1 Eylül 1971 Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasındaki katma protokolün ticari hükümlerini taşıyan Geçici Ticaret Anlaşması yürürlüğe girdi. Katma Protokol yürürlüğe girinceye kadar uygulanacağı belirtilen Geçici Anlaşma'ya göre:.
- Sanayi mallarımız Ortak Pazar ülkelerine bir yıl gümrüksüz girecek.
- Ortak Pazar ülkelerinden ithal edilecek mallara yüzde 5-10 arasında gümrük indirimi uygulanacak.
- Türkiye'nin AET üyesi 6 ülkeye yapacağı tarım malları ihracatında çeşitli gümrük indirimleri uygulayacak.

24 Eylül 1971 HABAŞ (Sınai ve Tıbbi Gazlar İstihsal Endüstrisi) tarafından İzmit'te yaptırılan sınai gaz tesisleri hizmete girdi. Tesislerde nitrojen, oksijen ve argon gazları üretileceği açıklandı.
1 Kasım 1971 Yeni kurulan 19 Mayıs Mağazaları Aile Tüketim Malları Ticaret AŞ halka açıldı. Her biri 1.000 lira olan nominal değerdeki 25 bin hisse senedi, bankalar tarafından satışa çıkarıldı.
3 Kasım 1971 İstanbul'un emektar tramvayı, 3 yıllık aradan sonra elektrikli olarak Karaköy-Tünel arasında yeniden çalışmaya başladı.
13 Kasım 1971 Maliye Bakanlığı, yurtdışına çıkanlara verilen dolar miktarının tavanını 400 dolara çıkardı. Turist dövizi tabanı ise 200 dolar olarak bırakıldı.
1 Aralık 1971 Maliye Bakanlığı, 800 milyon liralık yüzde 9 faizli 1971 kalkınma istikrazı tahvilleri çıkardı.
17 Aralık 1971 Üçüncü Haliç Köprüsü'nün temeli Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ve Başbakan Nihat Erim tarafından atıldı.
22 Aralık 1971 Amerika'da doların değerinin yüzde 7.89 düşürülmesi üzerine Türkiye'de döviz fiyatları yeniden belirlendi ve bir dolar 14 lira oldu.
31 Aralık 1971 Edip İplik Sanayi kuruldu.

30 Ocak 1972 Üç katlı Aksaray yeraltı geçidi, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından İstanbul'da açıldı.
15 Şubat 1972 AET, Türkiye çıkışlı ve kaynaklı şaraplara yüzde 40 indirim tanıdı.
28 Şubat 1972 Rotbaşı, rotil ve rotkolu üreten Ditaş Doğan Yedek Parça İmalat Şirketi Niğde'de kuruldu.
11 Mart 1972 Türkiye'nin Keban'dan sonraki en büyük barajı Hasan Uğurlu Barajı'nın yapımına başlandı.
14 Mart 1972 Yurda kesin dönüş yapan işçilere yeni kolaylıklar sağlandı. Buna göre; işçiler yurtdışından 20 bin liralık mesleki alet ve makine ithal edebilecek; 2 yıldan fazla çalışan işçiler ise, her ay için 1000 liralık fazla mal getirebilecek.
17 Mart 1972 Eti Gıda San. ve Tic. AŞ Eskişehir'de kuruldu.
9 Nisan 1972 Dentaş AŞ kuruldu. Firma, oluklu mukavva ve viol üretimi yapıyor.
11 Nisan 1972 Sönmez Filament AŞ Bursa'da kuruldu.
14 Nisan 1972 Sönmez Flament Sentetik İplik Fabrikası kuruldu.
20 Nisan 1972 Tekel'in üçüncü bira fabrikası Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından Yozgat'ta üretime açıldı. Fabrikanın tüm tesisleriyle birlikte 65 milyon liraya mal olduğu açıklandı.
24 Nisan 1972 Yalova Elyaf kuruldu. (Halen Yalova'daki fabrikasında elyaf üretimi gerçekleştiriyor.)
29 Nisan 1972 Ceytaş Çelik Makine Sanayi kuruldu. (Kuruluş, pamuk ipliği, sentetik iplik ve fantazi iplik üretimi yapıyor.)
2 Mayıs 1972 Bandırma'da temeli 7 Temmuz 1969'da atılan ve 16 Nisan'da yapımı tamamlanan Sülfürik Asit Fabrikası'nda deneme üretimine başlandı. Sovyet yardımıyla kurulan fabrika 126 milyon 900 bin liraya mal oldu.
2 Mayıs 1972 Sarkuysan Elektrolit Bakır Sanayi kuruldu. (Kuruluş elektrolit bakır tel üretimi ve ticareti alanında faaliyet gösteriyor.)
3 Mayıs 1972 Sarkuysan Elektrolitik Bakır Sanayi ve Ticaret AŞ kuruldu.
13 Mayıs 1972 Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Ürgüplü Kabinesini 12 Mart Muhtırası'na uygun olmadığı gerekçesiyle onaylamadı. Suat Hayri Ürgüplü, kabinesinin reddi üzerine başbakan adaylığından çekildiğini açıkladı.
30 Mayıs 1972 İşadamı Vehbi Koç, bu yıl da gelir vergisi rekortmeni. Koç'un 20 milyon 554 bin 500 lira vergi ödeyeceği açıklandı. 10 milyon liranın üstünde Kurumlar Vergisi ödeyen şirketlerin sıralaması ise şöyle gerçekleşti: Arçelik 14 milyon 996 bin 497, Mensucat Santral TAŞ 14 milyon 923 bin 049, Sınai Kalkınma Bankası 14 milyon 343 bin 840.
3 Temmuz 1972 Lüks Kadife AŞ Kayse-

ri'de kuruldu. Firmanın elbiselik ve döşemelik kadife kumaş üreteceği açıklandı.
10 Temmuz 1972 Keban Holding ve Ortakları Plastik Sanayi Tesisleri törenle açıldı. Keban Barajı için istimlak edilen arazilerinin bedellerini bir araya getiren ortakların kurduğu şirket tarafından yaptırılan fabrikada, çeşitli çap ve basınçta plastik su boruları, kapı ve pencere profillerinin imal edileceği açıklandı. 40 milyon liraya mal olan tesisin günlük kapasitesinin 6 bin ton olduğu ve yıllık 72 milyon lira tutarında satış yapılması beklendiği kaydedildi.
15 Temmuz 1972 Emekli Sandığı tarafından yaptırılan Maçka Oteli törenle açıldı. Arsası ile birlikte 60 milyon liraya mal olan turistik otelde hepsi çift yataklı 184 oda bulunduğu ve 200 kişinin istihdam edildiği kaydedildi.
27 Temmuz 1972 Kalebodur AŞ kuruldu. Kale Grubu bünyesinde faaliyet gösteren firma, seramik ve fayans üretimi gerçekleştiriyor.
2 Ağustos 1972 İşçiler ve turist olarak yurtdışına gidenlerin dönüşlerinde yurda gümrüklü olarak getirebilecekleri mal ve malzemelerin limiti 1.750 liradan 2.500 liraya çıkarıldı.
6 Kasım 1972 İşçi ve işveren temsilcileri hükümete muhtıra verdi. Biri Odalar Birliği, diğeri Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği tarafından verilen iki ayrı muhtırada, özellikle toplu sözleşme düzeni, Ortak Pazar ilişkileri, yatırımların finansmanı, halka açık anonim şirketlerin teşviki ve Sermaye Piyasası üzerinde duruldu.
1 Aralık 1972 1973 yılı bütçesi, 61 milyar lira olarak bağlandı.
6 Aralık 1972 Bosch Oto Yan Sanayi AŞ Bursa'da kuruldu.
7 Aralık 1972 Avrupa'nın en büyük vinci İstanbul Taşkızak Tersanesi'nde hizmete girdi.
14 Aralık 1972 Maden-İş Sendikası tarafından Silahtarağa'daki Türk Demir Döküm Fabrikası'nda sürdürülen grev, 72. gününü doldurdu.
21 Aralık 1972 Çimsa Çimento Beton Sanayi kuruldu.

1 Ocak 1973 Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın uygulanmasına başlandı.
1 Ocak 1973 Türkiye-AET Katma Protokol'ü yürürlüğe girdi.
3 Ocak 1973 TCDD'nin geçen yıl 780 milyon, Denizcilik Bankası'nın ise 160 milyon lira zarar ettiği açıklandı. Buna karşılık PTT 261 milyon, THY 38 milyon lira kâr etti.
5 Ocak 1973 Bankaların ikramiye olarak apartman dairesi vermeleri yasaklandı.
5 Ocak 1973 Ege Gübre Sanayi kuruldu.
8 Ocak 1973 İşçilere verilmekte olan mesken kredisinin tutarı 60 bin liradan 75 bin liraya çıkarıldı.
10 Ocak 1973 Akkoza Mensucat San. ve Tic. AŞ Gaziantep'te kuruldu.
5 Şubat 1973 Bak Ambalaj İzmir'de kuruldu.
7 Şubat 1973 TOFAŞ Fabrikası, günlük otomobil üretimini 85'ten 110'a çıkardı.
10 Mart 1973 Ege Biracılık AŞ Afyon'da kuruldu.
23 Mart 1973 Söğüt Seramik AŞ Bilecik'te kuruldu.
3 Mayıs 1973 Karsusan Su Ürünleri AŞ Trabzon'da kuruldu.
10 Mayıs 1973 Boğaziçi Köprüsü'nün son anayol bağlantısı da yerine konuldu.
24 Mayıs 1973 Malatya'da Maksan Makine Fabrikası kuruldu. Fabrika tekstil makineleri üretiyor.
12 Haziran 1973 Ege Plastik İzmir'de kuruldu. Kuruluşun çeşitli tipte inşaat ve zirai boru üreteceği açıklandı.
15 Haziran 1973 Doğuş Tekstil İşletmeleri Sanayii kuruldu. Ünal Şirketler Grubu'na bağlı olarak Çorlu'da faaliyet gösteren kuruluşun, entegre olarak iplik, kumaş ve konfeksiyon üretimi yapacağı açıklandı.
9 Ağustos 1973 Merkez Bankası genelgesiyle dolar alımı kısıtlandı ve İstanbul'da bankaların 200 dolardan fazlasını bozmayacakları açıklandı.

17 Ağustos 1973 Kordsa İzmit'te kuruldu. Sabancı Holding bünyesinde çelik kord üretimi yapan fabrika, Avrupa Kalite Ödülü'nün yanı sıra Türkiye'de de birçok kalite ödülü kazandı. Firma, çok sayıda ülkeye ihracat gerçekleştiriyor.
28 Ağustos 1973 100 kw gücündeki İzmir TV vericisi yayına başladı.
15 Eylül 1973 Pakmaya İzmit'te kuruldu. Kuruluş, ekmek ve hamur mayası üretimi yapıyor.
29 Ekim 1973 İstanbul'da Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan Boğaziçi Köprüsü açıldı ve hizmete girdi.
3 Ekim 1973 75 yıldan beri petrol aranan Trakya bölgesinde ilk petrol bulundu. Lüleburgaz yakınlarındaki yüksek graviteli petrolü TPAO çıkardı. Verim günde 1200 varil.
2 Kasım 1973 Plastik hammaddelerine yüzde 80 oranında zam yapıldı. Zamma gerekçe olarak, 'petrol üreten ülkelerin yaptıkları fiyat artışları' gösterildi.
5 Kasım 1973 Gelir Vergisi ödemeleri içindeki memur ve ücretlilerin ödedikleri vergi oranı artırılarak yüzde 66'ya yükseltildi.
26 Kasım 1973 Federal Almanya'nın enerji bunalımı nedeniyle dış ülkelerden işçi alımını durdurduğunu açıklamasından sonra, İstanbul'da işçi yollama işlemleri durduruldu.

1 Ocak 1974 TEK, belediyelere verdiği elektriğe kilovatsaat başına 23 kuruş zam yaptı.
2 Ocak 1974 Yaklaşık 50 yıldır fiyatı yükselmeyen tuza zam yapıldı. Sofra tuzunun kilosu 150 kuruşa yükseldi.
3 Ocak 1974 Koç Topluluğu tarafından kurulmuş 180 milyon lira sermayeli Koç Yatırım ve Sanayi Mamulleri Pazarlama AŞ, halka açıldı. Bir hisse 1000 liradan satışa sunuldu.
11 Ocak 1974 İşadamları Derneği yayınladığı bir bildiri ile "Semaye Piyasası Kanunu"nun 1974 yılı içinde çıkarılmasını istedi.
12 Ocak 1974 Oranı yüzde 30-50 arasında değişen zamdan sonra birinci hamur kâğıdın tonu 6700 liradan 10 bin 500 liraya çıktı.
13 Ocak 1974 Türkiye'deki ilk sitrik asid (limon tuzu) üretimine Fursan Fermantosyan Ürünleri AŞ'nin Köseköy'deki fabrikasında başlandı.
28 Şubat 1974 Kısa adı "Brisa" olan Brisa Bridgestone Sabancı Lastik Sanayi ve Ticaret AŞ kuruldu.
10 Mart 1974 Özel bankalardan Akbank, 'Ücretlilere mahsus şahıs kredisi' uygulaması başlattı.
14 Mart 1974 Denizcilik bankası Deniz Nakliyat şirketi tarafından Japonya'dan 116 milyon liraya satın alınan 'Ufra' adlı dökme yük gemisi İstanbul Limanı'na geldi.
8 Nisan 1974 Yarım litrelik normal biranın satış fiyatı 175 kuruştan 300 kuruşa çıkarıldı.
12 Nisan 1974 Renault Otomobil Fabrikası'ndan yurtdışına ilk ihracat gerçekleştirildi. Lübnan'a 20 otomobil ihraç edildi.
14 Nisan 1974 Bolu Çimento Fabrikası üretime başladı. Fabrikanın, Türkiye Çimento Sanayi, Ordu Yardımlaşma Kurumu ve Bolulıların ortaklığıyla kurulduğu açıklandı.
15 Nisan 1974 İşadamı Vehbi Koç 30 milyon lirayla vergi rekortmeni oldu.
18 Nisan 1974 Anadol ve Ford bayilerinin Tarabya Oteli'nde yapılan toplantısında konuşan Vehbi Koç, yatırım işlerinin aşağı-yukarı durmuş olduğunu belirterek; bu durumun başta vergi gelirlerinde düşme olmak üzere büyük zararlara yol açabileceğini belirtti.
24 Nisan 1974 Erbosan AŞ kuruldu. (Kayseri'deki fabrikada galvanizli boru ve profil üretimi yapılarak ihraç ediliyor.)
1 Mayıs 1974 Suudi Arabistan'da 'Türkiye'ye ucuz petrol verilmesi ve özel muamele yapılması' konusunda temaslarda bulunan Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan olumsuz cevap aldı.
4 Mayıs 1974 Hes Kablo AŞ Kayseri kuruldu. (Enerji ve haberleşme kabloları üreterek iç ve dış piyasaya satıyor.).

14 Mayıs 1974 Aynı anda 1000 kişinin konuşmasına imkân veren Türkiye'nin en büyük kapasiteli ilk yerli telefon kablosu, Türkkablo Anonim Ortaklığı'nın İzmit tesislerinde imal edildi.

15 Mayıs 1974 Doğusan Boru Sanayi kuruldu. Erzincan merkezli olan kuruluş asbestli çimento boru ve renkli beton kiremit üretiyor.

27 Mayıs 1974 Ünye Çimento AŞ kuruldu. Ordu'nun Ünye ilçesinde Sabancı ortaklığı ile faaliyetine devam eden fabrikada çimento üretimi gerçekleştirilerek bölgenin ihtiyacı karşılanıyor.

30 Mayıs 1974 Tire Kutsan Oluklu Mukavva Kutu ve Kâğıt Sanayi kuruldu. Kuruluşun oluklu mukavva kutu, tüketici kutusu ve kâğıt üreteceği ifade edildi.

31 Mayıs 1974 Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nın aldığı karar gereğince 'Duty Free Shop' adı verilen gümrüksüz satış mağazalarında sigara ve içki satışı kaldırıldı. Satışların bundan sonra Tekel'e ait satış mağazalarında yapılacağı açıklandı.

1 Haziran 1974 Antalya Pil Sanayi AŞ Antalya'da kuruldu. Firmanın, pil ve pil hammaddesi üreteceği açıklandı.

7 Haziran 1974 Piyasadaki tüp gaz sıkıntısını önlemek amacıyla ithal edilen 20 bin tüp gaz piyasaya sürüldü.

23 Haziran 1974 Bilyem AŞ kuruldu. Firmanın, Bilecik'te yem üretimi gerçekleştireceği açıklandı.

24 Ağustos 1974 SSK, Konut Kredi Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikle kurumun kendisinin veya kooperatiflerin yaptırmakta olduğu konutlar için müteahhit firmalara yüzde 30 oranında fiyat farkı ödenmesini kabul etti.

27 Ağustos 1974 Türkiye'nin en büyük ve dünyanın da sayılı barajları arasında yer alan Keban Barajı'nda deneme niteliğinde elektrik üretimine başlandı. 10 gün sürecek deneme çalışmalarından sonra Keban'dan sürekli olarak elektrik verileceği belirtildi.

29 Ağustos 1974 Bankaların faiz oranı artırıldı. Ödünç para verme ve mevduat işlemlerinde 1 Ekim 1974 tarihinden itibaren uygulanacak olan yeni faiz oranları Resmi Gazete'de yayımlandı. Yeni kararnameyle; hem ödünç para verme hem de mevduata tanınan faiz oranları yükseltildi. Normal kısa vadeli krediler için halen uygulanan faiz oranı yüzde 10.5'ten yüzde 11.5'e yükseltildi. Orta ve uzun vadeli kredilerin faiz oranı ise yüzde 12'den 14'e çıkarıldı. Ticari mevduat faizi değiştirilmedi ve eskiden olduğu gibi yüzde 2 faiz verileceği belirtildi.

9 Eylül 1974 Keban Barajı ve Hidroelektrik Santralı Başbakan Bülent Ecevit tarafından açıldı.

9 Eylül 1974 Elazığ Ferro Krom Tesisleri'nin temeli atıldı. Etibank Şark Kromları Tesisisi'nin ürettiği cevherlerin işleneceği tesisin, 1976 yılında tamamlanacağı ve yılda 10.5 milyon dolar net döviz geliri sağlayacağı kaydedildi. 210 kişinin çalışacağı tesisin yapımına 246.5 milyon lira harcanacağı belirtildi.

14 Eylül 1974 İzmir Aliağa rafinerisine bağlı ikinci petro-kimya kompleksinin temeli Başbakan Bülent Ecevit tarafından atıldı.

1 Kasım 1974 Süttozu ithalinin durdurulması üzerine piyasada süt ve süt ürünleri darlığı baş gösterdi. İstanbul'da tüpgaz sıkıntısının büyüdüğü, bulunabilen tüplerin de el altından ve karaborsa fiyatla satıldığı bildirildi.

5 Kasım 1974 Söksa Sinop Örme ve Konfeksiyon Sanayii kuruldu.

2 Aralık 1974 Keban ve Gökçekaya santralleriyle, Seyit Ömer Termik santralinin üç ünitesinin birden aynı anda arızalanması üzerine tüm Türkiye'de her gün 1.5 saatlik elektrik kısıtlamasına başlandı.

5 Aralık 1974 Dünya piyasalarında altın fiyatlarında başlayan hızlı düşüş Türkiye'yi de etkiledi. 24 ayar külçe altınının gram fiyatı 90 liradan 83 liraya indi. Cumhuriyet altını da 620 liradan 590 liraya düştü.

6 Aralık 1974 Çapamarka AŞ'nin Kartal'da yaptırdığı modern tesisler hizmete girdi.

14 Aralık 1974 Denizcilik Bankası şehir hatları işletmesi için inşa edilen "Adem Yavuz" yolcu gemisi, Haliç Tersanesi'nde törenle denize indirildi.
18 Aralık 1974 Denizyolları'nın şehir hatları araba vapuru biletlerine yaptığı zam, Ulaştırma Bakanlığı tarafından "haber verilmeden, onay alınmadan" yapıldığı gerekçesiyle durduruldu.
21 Aralık 1974 Enerji Bakanı Erhan Işıl, yabancı petrol şirketleri ham petrol ithal fiyatını kabul etmeyerek ATAŞ'ta çalışmayı durdurmaları halinde devletin rafineriye el koyacağını açıkladı.
24 Aralık 1974 Mobil Şirketi, Bakanlar Kurulu'nun belirlediği fiyatlardan petrol ithal etmeyeceğini bildirdi.

3 Ocak 1975 İstanbul-İzmit arasında yapılan yatırımların teşvik görmeyecekleri açıklandı. 36 il ve 50 ilçe kalkınmada öncelikli bölge sayıldı. Edirne, Malatya, Elazığ ve Gaziantep öncelikli bölge olmaktan çıkartıldı.
4 Ocak 1975 Ford, Türkiye'nin de zarar göreceği gerekçesiyle, ABD'ye fındık ithalini durduran kanunu veto etti.
5 Ocak 1975 ABD Türkiye'den fındık ithalini yasaklayan kanun çıkardı. Başkan Ford bu kanunu veto etti.
6 Ocak 1975 Maliye Bakanlığı'nca yayınlanan tebliğde yurda izinli gelen işçilerin traktör getirebilecekleri bildirildi.
8 Ocak 1975 Cumhuriyet altını bir haftada 100 lira değer kaybetti.
9 Ocak 1975 Dünya Bankası, Türkiye'deki sınai projelerin finansmanında kullanılmak üzere Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'na 65 milyon dolar kredi verilmesini onayladı.
9 Ocak 1975 Rabak Elektronik Bakır ve Mamulleri AŞ'nin yıllık yüzde 18 faizli hamiline muharre tahvillerinin satışına bugün başlandı.
10 Ocak 1975 Teknik Malzeme Oto Yan Sanayi AŞ Bursa'da kuruldu.
12 Ocak 1975 Türk parasının değeri bazı dövizlere göre yüzde 2-5 oranında düşürüldü.
12 Ocak 1975 Afşin-Elbistan projesi için Dünya Bankası'ndan 170, Almanya'dan 100 milyon dolar kredi sağlandı.
13 Ocak 1975 Aktaş şirketi kuruldu.
4 Şubat 1975 ABD Kongresi'nin Türkiye'ye askeri yardımın kesilmesi kararına sert tepki gösteren Türkiye, Amerika'ya nota verdi ve üslerle ilgili ikili anlaşmaların uygulanmasını durdurdu.
4 Şubat 1975 Bütün Türkiye'de bir buçuk saat süreyle elektrik kesintisi uygulanmaya başlandı.
10 Şubat 1975 Hizmete girişinden birkaç ay sonra arızalanan Keban Barajı'ndaki aksaklığın nedeni tespit edilemedi.
26 Şubat 1975 Keban Barajı'ndaki 2 ünite yeniden çalışmaya başladı; İstanbul'da uygulanan elektrik kısıtlaması kaldırıldı.
7 Mart 1975 İş ortağı Kemal Has'ı bir iş anlaşmazlığı sonunda tabancayla öldüren Ahmet Celepçi teslim oldu.
20 Mart 1975 Urfa'da toprak reformu uygulaması başladı. İlk gün 4 bin kişi başvurdu. Toprak isteme bildirgelerinin 16 Nisan'a kadar verilebileceği dağıtımın 1 Haziran'da başlayacağı açıklandı.
29 Mart 1975 Türk Havayolları'nın sermayesi 1 milyar liraya çıkarıldı.
11 Nisan 1975 Türk-Irak petrol boru hattının Irak kesiminin yapımına başlandı.
14 Nisan 1975 Kıraathane, Pastahane ve Kahvehane İşverenleri Sendikası, Türkiye'de 70.000 kahvehane olduğunu ve 4 milyon kişinin işsiz gezdiğini açıkladı.
16 Nisan 1975 ATAŞ rafinerisini aylardan beri yüzde 40 kapasite ile çalıştıran iki yabancı petrol şirketi Mobil ve BP'ye verilen 90 günlük sürenin 7 Mayıs'ta sona ereceği açıklandı.
21 Nisan 1975 Tekstil sanayindeki kriz nedeniyle, stokları eritmek amacıyla Adana'da Güney Sanayi, Bossa ve Paktaş fabrikalarında çalışan 13 bin 500 işçiye 21 gün süreli ücretsiz izin verildi.
28 Nisan 1975 Bakanlıklararası Ekonomik Kurul, demir, çelik ve çimento fi-

yatlarının yüzde 35-50 arasında indirilmesini kararlaştırdı.
29 Nisan 1975 Bakanlar Kurulu, 21 Nisan tarihine kadar Türk Parasının Kıymetini Koruma Mevzuatı'na aykırı olarak gümrüklere getirilmiş bulunan bedelsiz, ticari olmayan, mal, eşya, makine, traktör ile otomobil ve benzeri nakil vasıtalarının ithaline izin verdi.
30 Nisan 1975 Yabancı petrol şirketlerinin ithal petrole zam isteği kabul edildi. Ayrıca BP'ye Siirt'te petrol arama ruhsatı verildi. BP ve Mobil şirketlerinin getirdiği petrolün tonu başına 35 lira fazla ücret ödeneceği kaydedildi.
2 Mayıs 1975 Mensa Mensucat Sanayii kuruldu. Adana'da İş Bankası tarafından kurulan, kumaş ve iplik üretimi yapan entegre tesislere sahip olan Mensa, iki yıl önce Kayserili genç işadamı Mehmet Ulutaş tarafından satın alınmıştı.
2 Mayıs 1975 Nebitaş kuruldu. (Briket üretimini Nevşehir'de sürdüren firma ihracat da gerçekleştiriyor.).
5 Mayıs 1975 Kimyevi gübre fiyatları yüzde 30 ucuzlatıldı.
5 Mayıs 1975 Antbirlik Aksu İplik Fabrikası Antalya'da kuruldu. (Antbirlik bünyesinde üreticilerden aldığı pamuğu işleyerek ipliğe dönüştüren fabrika Antalya'da faaliyet gösteriyor.).
8 Mayıs 1975 1973'de kaldırılan dövize çevirilebilir mevduat uygulaması daha kapsamlı olarak yürürlüğe girdi.
8 Mayıs 1975 OYAK'ın 15. genel kurulunda, kurumun malvarlığının 1 milyar 849 milyon liraya ulaştığı açıklandı. Konut kredisi 80 bin liraya çıkarıldı. 1963 yılından bu yana 16 bin üyenin kurum kaynaklarından yararlanarak konut sahibi olduğu bildirildi.
15 Mayıs 1975 Türkiye Halk Bankası tarafından esnaf ve sanatkârlara verilen kredilerin miktarları artırıldı. 1 Haziran tarihinden itibaren mal üreten sanatkârların kredi limiti 45 bin liradan 75 bin liraya, esnafın kredi limiti de 40 bin liradan 75 bin liraya yükseltildi.
17 Mayıs 1975 Yurtdışında çalışan işçilerimizden 7 bininin ortak olduğu Meriç Tekstil Fabrikası üretime başladı. Edirne-Kapıkule karayolu üzerinde 100 bin metrekarelik alanı kaplayan fabrika 165 milyon liraya mal oldu. Fabrikanın yılda 5 bin tonluk pamuk işleyebileceği kaydedildi.
1 Haziran 1975 Dünya Bankası, Türkiye'yi 'Moratoryum' durumundaki ülkeler arasında saydığını ve borçlarını ödeyemez hale gelen bir ülke olduğunu ilan etti. Türkiye daha önce 1959 ve 1965 yıllarında da 'borç ödeyemez ülke' olarak ilan edilmişti.
24 Haziran 1975 Urfa'da toprak dağıtımı başladı.
28 Haziran 1975 Emsan Holding AŞ kuruldu. Denizli'de faaliyetine başlayan firmanın, emaye çelik tencere üretimi yapacağı açıklandı.
4 Temmuz 1975 Türkiye'nin enerji açığını kapatabilmek için Bulgaristan'dan elektrik alımına başlandı. Bulgaristan'dan yılda 100 milyon kilovatsaat elektrik alınacağı açıklandı.
24 Temmuz 1975 Başbakan Süleyman Demirel, İzmit'te kurulacak Türkiye'nin en büyük lastik fabrikası Lassa'nın temelini attı. Törende konuşan Lassa Yönetim Kurulu Başkanı Sakıp Sabancı 'Her türlü taşıtın lastiğini yapacağız' dedi. 1 milyar 837 milyon liraya mal olacağı açıklanan fabrikanın 1977 yılında hizmete gireceği açıklandı.
28 Temmuz 1975 Afşin-Elbistan Termik Santralı'nın temeli Başbakan Süleyman Demirel tarafından atıldı.
25 Ağustos 1975 Bosch Fren Sistemleri Sanayii kuruldu. Bursa Yalova yolunda Ovaakça Köyü'ndeki fabrikanın, hidrolik fren donanımları üreteceği kaydedildi.
27 Ağustos 1975 Türk Lirası'nın dolar karşısındaki değeri yeniden düşürüldü. 1 doların alış fiyatı 14.75, satış fiyatı 15.04 lira olarak belirlendi. Böylece liranın değeri 15 gün içinde iki kez, Milliyetçi Cephe hükümeti göreve başladığından beri dördüncü kez düşürülmüş oldu.
15 Eylül 1975 Derimod Konfeksiyon Ayakkabı Deri Sanayi Ticaret kuruldu.

Kuruluş deri mamulleri ve ayakkabı üretiyor.
16 Eylül 1975 Vergi iadesindeki oran ve vergi çeşitleri artırıldı. Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararına göre; vergi iade oranının tavanı yüzde 35'ten yüzde 45'e çıkarıldı, 17 çeşit vergi ve resim 'mali yük' kabul edilerek vergi iadesinin kapsamına alındı.
12 Ekim 1975 Bursa'daki TOFAŞ otomobil fabrikasında 100.000 Murat otomobil üretildiği açıklandı.
1 Kasım 1975 Milli Güvenlik Kurulu, ilgili bakanlıklara gönderdiği yazıyla yatırımların İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerden Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne kaydırılmasını istedi. Gerekçe olarak, "Bölgeler arasındaki ekonomik dengesizliğin önlenmesi" gösterildi.
3 Kasım 1975 Karadeniz Bakır İşletmeleri, Samsun İzabe Tesisi'nde işçi-işveren anlaşmazlığı nedeniyle 1 Ağustos'ta duran üretimine yeniden başladı.
5 Kasım 1975 Arçelik ürünü buzdolaplarına yüzde 4.8 ile 13.6 arasında zam yapıldı. Zamdan sonra, 12.4 ayak buzdolabının fiyatı 139 bin 700 liradan 158 bin liraya, çift kapılı 14 ayak buzdolabının fiyatı ise 189 bin 20 liradan 214 bin liraya çıktı.
6 Kasım 1975 1.5 milyar liralık buğday ithali konusunda Amerika ile mahkemelik olduk. Toprak Mahsulleri Ofisi'nin 500 bin ton buğday alımı için Amerika ile yaptığı anlaşmaya Maliye Bakanlığı 'Bu yıl buğday ürünü yüksek rekoltede' gerekçesiyle karşı çıkarak ithal için gerekli parayı vermedi. Bu gelişme üzerine Amerika, 'Satış sözleşmesinin haksız yere feshedildiği' gerekçesiyle Londa'da Türkiye aleyhine açtığı tazminat davasını kazandı. Amerika'ya ödenecek tazminat miktarı açıklanmadı.
11 Kasım 1975 Türkiye Kalkınma Bankası kuruldu. (13 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası AŞ (DESIYAB) adı altında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının ilgili kuruluşu olarak kurulmuş, kuruluş işlem ve faaliyetleri 4.11.1983 gün ve 165 Sayılı KHK ile yeniden düzenlenmiş, 22.6.1988 gün ve 329 sayılı KHK ile unvanı Türkiye Kalkınma Bankası AŞ olarak değiştirilmiştir.).
26 Kasım 1975 Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası, kuruldu. Kararname göre; kurulan bankaya işçilerin de ortak olabileceği ifade edildi. Bankanın sermayesi 1 milyar lira olarak açıklandı.
11 Aralık 1975 Afyon Alkoloid Fabrikası'nın yapımı, bir Alman firmasına ihale edildi.
23 Aralık 1975 İstanbul'da 2.5 milyar liraya mal olan çevre yolu projesini ve 22 kilometrelik yolu tamamlayan Mecidiyeköy üst geçidi adını taşıyan 860 metre uzunluğundaki viyadük törenle açıldı.
28 Aralık 1975 İskenderun Demir Çelik Fabrikası, Başbakan Demirel ve Sovyet Başkanı Kosigin tarafından törenle hizmete açıldı.

1 Ocak 1976 Türkiye, Katma Protokol'den kaynaklanan yükümlülüğünü yerine getirerek ikinci gümrük indirimi ve konsolide liberasyon listesi uyumunu gerçekleştirdi.
5 Ocak 1976 Ekonomik Kurul, tütün taban fiyatlarını 40-42 lira olarak belirledi. Canlı hayvan fiyatının kilosuna 50-150 kuruş zam yapılması uygun görüldü.
7 Ocak 1976 Yerli otomobil fiyatlarına zam yapıldı. Murat 124, 71 bin liraya, Anadol 73 bin liraya satılacak.
8 Ocak 1976 Türkiye'den geçen tır kamyonlarından karayolu ücreti alınmaya başlandı.
26 Ocak 1976 İstanbul'da yumurtanın tanesi 165 kuruşa çıktı.
5 Şubat 1976 ABD, Türkiye'ye silah ambargosu koydu.
9 Şubat 1976 Gülsan Sentetik Dokuma AŞ Gaziantep'te faaliyete geçti.
10 Şubat 1976 İPRAŞ Rafinerisi'ndeki arıza ve 47 yıldır görülmeyen kötü hava şartlarının sebep olduğu zorluklardan dolayı yeterli petrol getirilememesi

akaryakıt sıkıntısına yol açtı.
15 Şubat 1976 Eczacıların kâr haddi yeniden yüzde 25 olarak belirlendi.
15 Mart 1976 Maliye Bakanlığı 9 yabancı paraya karşı Türk Lirası'nın değerini yeniden yüzde 3.3 oranında düşürdü.
16 Mart 1976 5 Mart 1976 tarihi itibariyle toplam döviz rezervlerinin 12 milyar 437 milyon 22 bin liraya indiği açıklandı.
16 Mart 1976 Nergis Tekstil AŞ Bursa'da kuruldu.
20 Mart 1976 Adana-Mersin Karayolu üzerindeki ÇIMSA tesisleri hizmete girdi.
27 Mart 1976 Suat Uğurlu Barajı'nın temeli Başbakan Süleyman Demirel tarafından atıldı.
7 Nisan 1976 TARİŞ Genel Müdürlüğü Dokuma Fabrikaları'nı göz önüne alarak pamuk ihracatını 19 Nisan Pazartesi akşamına kadar durdurduklarını açıkladı.
8 Nisan 1976 Petrol Şirketi BP, ATAŞ Rafinerisi'ndeki payını satmaya karar verdiğini açıkladı.
6 Mayıs 1976 İstanbul'da Kurumlar Vergisi'nin bir yılda yaklaşık 1 milyar lira arttığı açıklandı. Kurumlar Vergisi rekortmeni 58 milyon lira ile Akbank oldu. İkinci sırada Denizcilik Bankası Deniz Nakliyat TAŞ yer alırken, onu Yapı ve Kredi Bankası izledi.
7 Mayıs 1976 Uluslararası Para Fonu (IMF) ile yeni bir kredi için anlaşma sağlandı. Türkiye'nin ihracat gelirlerindeki kaybını önlemek için verilecek kredinin tutarı 37.75 milyon dolar olarak açıklandı.
11 Mayıs 1976 Çay alım kampanyası Rize'de Gümrük ve Tekel Bakanı Orhan Öztrak tarafından 8.5 lira baş fiyatla açıldı.
14 Mayıs 1976 İthalatta sanayinin ihtiyaçları öne alındı. Merkez Bankası, demir-çelik petrol, merinos yünlü ithal transferlerini ön sıraya alınacağını açıkladı. İthal taleplerinin değerinin 1 milyar doları aştığı bildirildi.
16 Mayıs 1976 Türkiye'nin fiyat artışında OECD ülkeleri arasında yedinci sırada yer aldığı açıklandı. Türkiye'deki yüzde 15.6 oranındaki yıllık fiyat artışına karşılık İzlanda'nın yüzde 36.3 ile birinci, İsviçre'nin ise yüzde 2.5'la sonuncu sırada yer aldığı kaydedildi.
18 Mayıs 1976 Tekel bakkal ve bayilere sigara satışında tanınan kâr haddini artırdı. Bakkalların filtreli sigara satışından yüzde 9, filtresiz sigara satışında yüzde 11 kâr alacağı açıklandı.
5 Haziran 1976 Etibank bakıra zam yaptı. Blister bakırın tonu 32 bin 500 liradan 37 bin 200 liraya yükseltildi.
12 Haziran 1976 Türkiye'nin Mayıs ayı sonuna kadar 180 milyon Dolarlık dış kredi kullanıldığı açıklandı.
12 Haziran 1976 Yurtdışında döviz ödeme hesabı açtıranların, yurda izinli gelirken kesin dönüşe gerek kalmadan istedikleri otomobili getirebilecekleri açıklandı. Otomobil ithalatının yapılması için döviz ödeme hesabında tutulması gereken meblağın 20 bin Mark olduğu belirtildi.
12 Haziran 1976 Kayseri'de kurulan çinko-kurşun fabrikası Başbakan Demirel tarafından üretime açıldı.
1 Temmuz 1976 65 yaşını dolduran kimsesiz ve yoksul yaşlılara aylık bağlandı. Aylıkların her yıl katsayıya göre değişeceği ve 1976 yılı için bağlanacak aylıkların 840 lira olacağı açıklandı.
7 Temmuz 1976 Koniteks Konfeksiyon kuruldu. Kuruluşun blue jean, konfeksiyon imalatı ve satışı yapacağı belirtildi.
22 Temmuz 1976 Taksan AŞ kuruldu. Kayseri'de faaliyet gösteren firma, takım tezgâhı üretiyor.
27 Temmuz 1976 Başbakan Demirel Bursa'da Doğancı Barajı'nın temelini attı.
31 Temmuz 1976 Kütahya Porselen Sanayii ile Gediz İplik ve Mensucat Sanayi tesisleri törenle hizmete açıldı.
1 Eylül 1976 Yurtdışında çalışan işçilere, Farklı Kur Uygulaması başlatıldı. Maliye Bakanlığı gittikçe azalmaya yüz tutan işçi dövizlerini artırabilmek için yalnız ülke dışında çalışan işçiler için

Türk Lirası'nın değerini düşürdü ve 1 Amerikan Doları'nın değerini 16 liradan 17.50 liraya, 1 Alman Markı'nı ise 640 kuruştan 700 kuruşa yükseltti. Bu işleme 'farklı kur uygulaması' adı verildi.

18 Eylül 1976 TOFAŞ Yönetim Kurulu, tesisleri kapatma kararı aldı. Gerekçe olarak, Murat 131 imalatı için şirkete dış kredi sağlayacak kararnamenin bugüne kadar imzalanmamış olması gösterildi.

3 Ekim 1976 Yedi termik santral yapımı için çeşitli ülkelerden 1 milyar dolar kredi sağlandığı açıklandı. Sovyetler Orhaneli ve Çan santrallerini, Çekoslovakya Soma santralini, Polonya Yatağan'ı, Japonya Beypazarı, Kangal ve Çatalağzı termik santrallerinin yapımını finanse edecek.

5 Ekim 1976 Dünyanın en uzun petrol boru hattı olan Türkiye-Irak petrol boru hattının yapımı tamamlandı.

1 Kasım 1976 Urfa'da toprak kamulaştırma süresi sona erdi. 1.5 milyon dönümlük arazi halihazırdaki sahiplerinde kaldı.

1 Kasım 1976 Yazıcı Demir-Çelik AŞ kuruldu. Firma, İskenderun'da demir-çelik işleyerek haddehane hizmeti veriyor.

2 Kasım 1976 Ankara'ya gelen 40 kişilik Alman sanayici ve yatırım grubuyla ilk toplantı Dışişleri Bakanlığı'nda yapıldı. Alman sanayicilere 210 kamu yatırımı listesi verildi. Bunlar arasında Çanakkale Boğaz Köprüsü ile İkinci Boğaziçi Köprüsü projeleri de yer aldı.

8 Aralık 1976 Televizyon aygıtlarının satış fiyatına 300 lira zam yapıldı.

18 Aralık 1976 Noter ücretlerine yüzde 50-266 oranında zam yapıldı.

20 Aralık 1976 Sanayi Bakanlığı Murat 131 model otomobillere 86 bin 500 lira fiyat verdi.

3 Ocak 1977 Türkiye-Irak Petrol Boru Hattı, Kerkük'e giden Başbakan Demirel ve Iraklı yetkililer tarafından törenle açıldı.

4 Ocak 1977 Türkiye-Irak petrol boru hattının Yumurtalık kesimi de törenle hizmete girdi.

4 Ocak 1977 Uluslararası Tahıl Üreticileri Federasyonu'na üye 20 ülkenin temsilcileri Ankara'da toplandı.

11 Ocak 1977 Ünlü Lockheeed Uçak Şirketi'nin Türkiye temsilcisi Nezih Dural tutuklandı.

5 Şubat 1977 Başbakan Demirel sondaj çalışmaları tamamlanan boğazaltı su geçişinin temelini attı.

10 Şubat 1977 Ritaş Mensucat Boyaları ve Kimya AŞ Gaziatep'te kuruldu.

22 Şubat 1977 Libya'dan Türkiye'ye direkt para transferi yapılabileceği bildirildi.

1 Mart 1977 Sanko Tekstil San. ve Tic. AŞ Gaziantep'te kuruldu.

4 Mart 1977 Kaliteli iplik üretimi yapan Karsu Tekstil AŞ Kayseri'de faaliyete geçti.

21 Mart 1977 İstanbul'da benzin ve motorin sıkıntısı had safhaya ulaştı. Yetkililer hafta sonu nedeniyle depoların kapalı olmasının sıkıntıya yol açtığını öne sürerken gerçek nedeni eski Enerji Bakanı Teoman Köprülüler enerji sıkıntılarına döviz darboğazı yol açıyor diye açıklama yaptı.

5 Nisan 1977 Vergi rekortmenleri belli oldu. Kişisel vergide 34 milyon ile Vehbi Koç ilk sırada yer aldı. 15 milyon 730 bin 340 lira vergi ile Rıza Sadıkoğlu İstanbul vergi rekortmeni olurken, onu 13 milyon 109 bin 671 lira Osman Özdemiroğlu ve 12 milyon 636 bin 010 lira ile Aslan Sadıkoğlu izledi.

1 Mayıs 1977 Yibitaş Çimento Fabrikası kuruldu. Yozgat'ta devlet tarafından kurulan fabrika daha sonra özelleştirilerek Yibitaş Holding tarafından satın alındı.

11 Mayıs 1977 Tuz sıkıntısını önlemek amacıyla 200 bin ton tuz ithaline karar verildi. Böylece Türkiye, yaklaşık yarım asırdan beri ilk kez dışardan tuz aldı.

6 Haziran 1977 Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kanalıyla verilecek Dünya Bankası kredisi onaylandı. Az gelişmiş ülkelerin yatırımlarını finanse etmek

amacıyla sağlanan 124 milyon dolarlık kredinin yüzde 8.20 faizli olduğu ve 15 yıl içinde ödeneceği açıklandı.
6 Haziran 1977 Diyarbakır'ın Güneykaya Köyü yakınlarında açılan Güneykaya-5 kuyusundan petrol çıktı.
24 Haziran 1977 Esem Spor Giyim Sanayi kuruldu. Kuruluşun spor ayakkabı, spor giyim ve spor malzemeleri üreteceği açıklandı.
5 Temmuz 1977 Afyon Şeker Fabrikası kuruldu. Halen pancar işleyerek şeker üretimi yapan fabrika, Türkiye şeker ihtiyacının önemli bir kısmını sağlıyor.
16 Temmuz 1977 Merkez Bankası tüm bankaların ithalat transfer işlemini durdurdu. Kararın döviz sıkıntısı nedeniyle alındığı açıklandı.
1 Ağustos 1977 Esen Makine San. ve Tic. AŞ Eskişehir'de kuruldu. Şirket, kuru yük konteynerleri ve beton blok makineleri üretiyor.
3 Ağustos 1977 Liranın değeri Mark karşısında yüzde 4.5 oranında düşürüldü. Markın alış fiyatı 730 kuruştan 763 kuruşa, satış fiyatı da 778 kuruşa yükseltildi.
15 Ağustos 1977 İşbir Elektrik San. AŞ kuruldu. Balıkesir'de faaliyet gösterecek olan kuruluşta, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yüzde 90'ın üzerinde hisse sahibi olduğu açıklandı. Firmanın eletrik jenaratörü ve alternatörü üreteceği açıklandı.
29 Ağustos 1977 Çeşitli gıda maddelerine yüzde 50, kolonya fiyatlarına yüzde 30-60 arası zam yapıldı.
1 Eylül 1977 Zigana Tüneli açıldı. Türkiye'nin en uzun karayolu olan ve Trabzon-Erzurum karayolu üzerinde hizmete giren Zigana Tüneli'nin 1960 metre uzunluğunda ve 11.20 metre genişliğinde olduğu bildirildi.
1 Eylül 1977 Afşin-Elbistan Santralı Projesi için TEK ile ABD Export Import Bank arasında imzalanan 36 milyon Dolarlık kredi anlaşmasının yürürlüğe girdi.
14 Ekim 1977 Bakanlar Kurulu kararıyla esnafa etiket koyma zorunluluğu getirildi.
18 Kasım 1977 Amerikan City Bank, Koç Holding'e 5 yıl vadeli 20 milyon Dolar kredi verdi.
24 Kasım 1977 Irak, Türkiye'ye ham petrol pompalamayı durdurdu. Gerekçe olarak, Türkiye'nin birikmiş borçlarını ödememesi gösterildi.
27 Kasım 1977 Şiddetli kuraklık nedeniyle su seviyesi düştüğünden Seyhan Hidroelektrik Santralı'nda elektrik üretimi durdu.
1 Aralık 1977 Türk Lirası'nın değeri Mark'a göre yüzde 4 oranında düşürüldü.
6 Aralık 1977 Federal Almanya ile 130 milyon marklık mali yardım anlaşması imzalandı.
15 Aralık 1977 Piyasada TV alıcı cihazlarının fiyat kargaşasının hüküm sürmesi üzerine Sanayi Bakanlığı fiyatları belirledi.
16 Aralık 1977 Türkiye, liranın değer kaybını azaltmak amacıyla IMF'den 32 bin 315 onsluk (yüzde 60 kg) uluslararası ayarda altın satın aldı.
19 Aralık 1977 Borusan Yatırım ve Pazarlama Şirketi kuruldu.
23 Aralık 1977 TIR'ların Türkiye'ye girişte kişi başına 300 dolar bozduracakları bildirildi.
26 Aralık 1977 Sağlık Bakanlığı 1.350 kalem ilacın fiyatını yüzde 25-30 oranında artırdı.
29 Aralık 1977 Asgari Ücret Tespit Komisyonu, asgari ücreti 3.300 lira olarak belirledi.
31 Aralık 1977 Hükümet, AET karşısında Türkiye'nin gerçekleştirmek zorunda olduğu ikinci tarife indirimi ve Türk Gümrük Tarifesi'nin topluluk tarifesiyle bütünleşmesini ertelemeyi kararlaştırdı.

1 Ocak 1978 Ataş Rafinerisi'nde günlük üretim 100 bin varilden 45 bin varile düştü. Düşüşe, ham petrol ithal edilemeyişinin yol açtığı bildirildi.
5 Ocak 1978 Rafinerilerde ancak iki günlük petrol kaldığı açıklandı.
7 Ocak 1978 Libya'dan dokuz bin ton motorin getirildi.

8 Ocak 1978 Döviz rezervleri 450 milyon dolara düştü. Bu miktarın, son yılların en düşük seviyesi olduğu bildirildi.
9 Ocak 1978 Tekel Genel Müdür Vekili Esat Gühan görevden alındı, yerine vekaleten Orhan Özet getirildi.
12 Ocak 1978 Ataş'tan sonra, Batman Rafinerisi de tam kapasiteyle üretime geçti.
14 Ocak 1978 Yapılan 510 liralık zamla, en düşük işçi emekli aylığı bin 800 liradan 2 bin 310 liraya çıkarıldı.
2 Şubat 1978 1978 yılı bütçesi, TBMM Bütçe Karma Komisyonu'nda 264 milyar 814 milyon TL. olarak kabul edildi.
12 Şubat 1978 Almanya Türkiye'ye 130 milyon mark kredi açtı.
15 Şubat 1978 Kredi muslukları açıldı. Dünya Bankası 350 milyon dolar kredi vermeyi kabul etti. Üç Amerikan bankası iki milyar dolar kredi açmayı kabul etti. Romanya ile anlaşma yapıldı.
16 Şubat 1978 Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu yabancı kaynaklı eşyaların satışının yasaklandığını açıkladı.
23 Şubat 1978 Libya, Türkiye'ye iki milyon ton daha fazla petrol vermeyi kabul etti.
1 Mart 1978 Türk parasının değeri yüzde 30-38 arasında düşürüldü.
8 Mart 1978 Son bir yıl içinde sermayeleri bir milyon lira olan 811 şirketin iflas ettiği açıklandı.
12 Mart 1978 IMF, Türkiye'ye 180 milyon dolarlık krediyi bir seferde vermeyi kabul etti.
4 Aralık 1978 Avrupa Topluluğu Konseyi Komisyon Başkanı Jenkins, Türkiye'ye yapılacak mali yardımın önemini belirten mektubunu devlet ve hükümet başkanlarına gönderdi.

1 Ocak 1979 PTT'nin yeni zamları yürürlüğe girdi. 1978'de 5 lira olan normal telgraf ücreti 10 liraya, 50 kuruş olan tebrik posta ücreti 1 liraya yükseldi.
3 Ocak 1979 Türkiye'de 42 milyon kişiden yalnızca 4 milyon kişinin vergi ödediği tespit edildi.
5 Ocak 1979 Türkiye'ye ekonomik yardım konusunun da ele alınacağı dörtlü Guadelup zirvesi, ABD Başkanı Jimmy Carter, Batı Almanya Başbakanı Helmut Schmidt, İngiltere Başbakanı James Callaghan ve Fransa Devlet Başkanı Valery Giscard d'Estaing'in katılması ile başladı.
15 Ocak 1979 SSK mensuplarına bireysel kredi verilmesini öngören yönetmelik yürürlüğe girdi. Esnaf kredileri 150 bin liraya çıkarıldı.
20 Ocak 1979 Bütün ithalat izne bağlandı. Neskafe, oyun kâğıdı, müzik aletleri, poster ithali yasaklandı.
26 Ocak 1979 TBMM'de bütçe 420 milyar lira olarak kabul edildi.
24 Şubat 1979 Piyasada ampul krizi başgösterdi.
25 Şubat 1979 Piyasada görülmedik bir şekilde yaşanan petrol krizi Yunanistan'a müracaata sebep oldu. Yunanistan bu müracaata olumsuz yanıt verdi.
27 Şubat 1979 1979 Bütçesi Millet Meclisi'nde kabul edildi.
3 Mart 1979 Piyasada ilaç kıtlığı başladı.
7 Mart 1979 Malbora rekor kırarak karaborsada 150 lira oldu.
16 Mart 1979 Hükümet zam paketini açtı.
27 Mart 1979 Döviz yokluğundan pist lambası alınamadı. Pilotlar Yeşilköy'e günler boyunca kör iniş yaptılar.
7 Nisan 1979 Motorin olmadığı için arabalı vapur seferleri iptal edildi.
9 Mayıs 1979 İstanbul'da tüm sarraf ve kuyumcular, hükümetin altın piyasasını kontrol altına almayı amaçlayan kararını protesto için kepenk indirdiler.
15 Mayıs 1979 Goodyear'da üretim durdu. Hammadde yok.
22 Mayıs 1979 Oto lastiği krizi büyüdü. Pirelli'de grev. Good-Year kapalı. Lassa yüzde 30 kapasiteyle çalışıyor.

1 Ocak 1980 Bir paket Samsun sigarası 75 TL. oldu.
2 Ocak 1980 Ordu hükümete uyarı mektubu verdi.

24 Ocak 1980 24 Ocak kararları açıklandı. Bir dizi ekonomik karar uygulamaya kondu. Ülke ekonomisinin içinde bulunduğu döviz darboğazının ve stagflasyon (yüksek enflasyon-düşük büyüme) sürecinin aşılması temel hedef olarak belirlendi. Bu amaçla, dışa açık bir büyüme modeli ve dış ticarette liberalleşme temel alındı. 12 Eylül hukukunun, örgütlenmeyi, temel hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı, siyaseti dışlayıcı şemsiyesine sığınıldı. TL. Yüzde 48.9 oranında devalüe edildi.

27 Ocak 1980 Gübreye Cumhuriyet tarihininin en büyük zammı yapıldı. Fiyatlar %500 ile %750 arası artırıldı.

1 Şubat 1980 İstanbul'da zamlara tepki gösteren halk bilet almadan vapura bindi.

2 Şubat 1980 Disk genel grev ve kitle eylemleri kararı aldı.

8 Ocak 1980 Akaryakıt yokluğu nedeniyle fabrikaların %80'inde üretim durdu.

28 Şubat 1980 Döviz karşılığı askerlik yasa tasarısı mecliste kabul edildi.

2 Haziran 1980 Osmanlı'dan bu yana devam eden buğday ve ekmek fiyatları üzerindeki devlet kontrolü kaldırıldı.

9 Haziran 1980 Altı ay içinde sekizinci kez devalüasyon yapılarak Türk lirasının değeri %5.5-8.8 arasında düşürüldü.

16 Haziran 1980 Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Türkiye arasındaki 4. Mali Protokol görüşmeleri tamamlandı. Taraflar Mali Protokol'ün yürürlüğe giriş tarihini 1 Kasım 1981 olarak kabul etti.

23 Temmuz 1980 Maden-İş Genel Başkanı Kemal Türkler'in -22 Temmuz'da İstanbul'da- öldürülmesini protesto eden Disk'li işçiler tüm yurtta üretimi durdurdu.

12 Eylül 1980 Türk Silahlı Kuvvetleri ülke yönetimine el koydu, parlamento feshedildi.

14 Eylül 1980 Ücretlere yüzde 70 zam kararı verilerek tüm yurtta grevler durduruldu.

3 Aralık 1980 AET Türkiye Ortaklık Konseyi'nin 27. Dönem toplantısı, büyükelçiler düzeyinde Brüksel'de yapıldı.

1 Ocak 1981 "Tam gün yasası" yürürlükten kaldırıldı. Yasa kapsamına giren personele, 1 Ocak'tan itibaren Devlet Memurları Yasası'na göre hak edilen aylık, işgüçlüğü iş riski ve mahrumiyet yeri ödeneği verilecek.

14 Ocak 1981 Net Holding kuruldu. 1974 yılında kurulan turizm alanında faaliyet gösteren Net Turizm'in yaygınlaşması üzerine bu kuruluşa gerek duyuldu.

15 Ocak 1981 Köprü geçiş ücretlerine zam yapıldı. Otomobil 100 lira, kamyon (2 akslı) 300 lira oldu.

23 Ocak 1981 MGK, eğitim ve öğretim tazminatı yasa tasarısını kabul etti. Öğretmenler 1000 lira tazminat alacak.

23 Ocak 1981 MTA tarafından sürdürülen çalışmalarda Malatya'nın Pötürge ilçesinde 20 milyon ton olduğu tahmin edilen zengin "Profillit" yatakları bulundu.

25 Ocak 1981 1981 bütçesi MGK bütçe komisyonunda 1 trilyon 565 milyar lira olarak bağlandı. Bütçeden 16 milyar indirim yapıldı.

26 Ocak 1981 Liranın değeri yüzde 4.4 oranında düşürüldü. Bir Amerikan Doları 95.91 lira oldu.

27 Ocak 1981 Erbakır AŞ kuruldu. Denizli'de bakır katot, filmaşin ve ince bakır tel üretimi ve ihracatı gerçekleştiriyor.

30 Ocak 1981 4 banka yıllık mevduat faizini yüzde 50'ye çıkardı. Bankalararası centilmenlik anlaşması bozuldu. Türkiye İş Bankası, Yapı Kredi Bankası, Garanti Bankası ve İmar Bankası altı aylık vadeli mevduata da yüzde 42 faiz verecek.

2 Şubat 1981 Bankalar-bankerler arasında süren faiz yarışı tırmanıyor. Bazı bankalar 1 yıllık mevduat faizini brüt yüzde 50'ye çıkarınca bankerlik kuruluşları da faiz artırımına gitti.

3 Şubat 1981 Bankalar kredi faizini yüzde 5 oranında artırdı. İhracat kredi

faizleri yüzde 22'den 27'ye, ticari kredi faizleri ise yüzde 31'den 36'ya çıktı.
4 Şubat 1981 Liranın dolara karşı değeri yüzde 4.4 oranında düşürüldü. Bir dolar 91 lira 90 kuruştan 95 lira 95 kuruşa çıktı.
6 Şubat 1981 Bankalar yeni bir centilmenlik anlaşması imzaladı. Buna göre yıllık faiz yüzde 50'den fazla olmayacak, bir yıldan fazla vadeli mevduat kabul edilmeyecek.
9 Şubat 1981 Başbakanın başkanlığında ülkenin yurtiçi ve yurtdışı ekonomik hayatı ile ilgili konularda çalışmak üzere "Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu" kuruldu.
12 Şubat 1981 Turizm Bakanlığı tatil kredisi yüzde yüzlük artışla 15 bin liraya çıkarıldı. Kredi ilk iki ayı ödemesiz olmak üzere 12 ay vadeli ve eşit taksitlerle geri ödenecek.
13 Şubat 1981 Japonya'yla 80 milyon dolarlık kredi anlaşması imzalandı. Bu kredi Hasan Uğurlu Barajı'nın yapımıyla, Alaybey Tersanesi'nin vinçlerinin yapımında kullanılacak. Anlaşmayı Japonya'da bulunan Özal imzaladı.
24 Şubat 1981 "Sermaye Piyasası Araştırma Merkezi" kuruldu. Merkez sermaye piyasası hakkında bilimsel araştırmalar yapacak ve sonuçları tasarruf sahipleri ile tüm sektöre duyuracak.
6 Mart 1981 İşçi ve Bağ-Kur emekli aylıkları artırıldı. MGK'nın onayladığı ve 1 Mart 1981'den geçerli olacak yasaya göre sigorta prim kesintileri de yüzde 2 artırıldı. En düşük işçi emekli aylığı 9325 lira en yüksek emekli aylığı ise 16 bin 675 lira oldu. Bağ-Kur emeklilerinin aylıklarında da ortalama yüzde 40 artış sağlandı.
13 Mart 1981 MİT görevlileriyle mülki idare hizmetlerinde çalışanlara aylıklarının yüzde 20'si tazminat olarak verilecek.
14 Mart 1981 Sinop Cam Fabrikası törenle hizmete girdi. Türkiye İş Bankası ile Türkiye Şişe Cam Fabrikaları AŞ'nin ortaklığı ile kurulan fabrika 389 milyon liraya mal oldu. 619 işçinin çalıştığı fabrika yılda 3 bin ton kristal ve çeşitli cam eşya üretecek.
16 Mart 1981 *Dünya* gazetesi ekonomi gazetesi olarak yayın hayatına başladı.
17 Mart 1981 Tatil günlerinin sayısı azaltıldı: 2429 sayılı yasada yapılan değişiklikle 1 Mayıs (Bahar Bayramı) ve 27 Mayıs (Anayasa ve Hürriyet Bayramı) günleri resmi tatil olmaktan çıkarıldı. 2.5 gün olan Cumhuriyet Bayramı tatili 1.5 güne indirildi. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nın adı da "Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı" olarak değiştirildi.
19 Mart 1981 Kamu işçilerinin yılda 2 ikramiyeden fazla ikramiye alamayacağı Sayıştay'da kesinleşti.
21 Mart 1981 Türk Lirası dolara karşı değer kazandı, mark karşısında düştü. Dolar 95 lira 95 kuruştan 95 lira 65 kuruşa düşerken, mark 45 lira 5 kuruştan 45 lira 95 kuruşa çıktı.
22 Mart 1981 Taksitli satışlar serbest bırakıldı. Merkez Bankası bu konudaki tüm kısıtlamaları kaldırdı.
23 Mart 1981 İhracat kredisi alandan belge istenmemesi kararlaştırıldı. Bu arada ilk kez nakliyecilere de ihracat kredisinden yararlanma olanağı sağlandı.
24 Mart 1981 Yat, kotra ve teknelerin alım ve taşıt vergisi indirildi. Teknelerden belediyelerin aldığı resim ve harçlar da kaldırıldı.
25 Mart 1981 Yüksek Hakem Kurulu, süresi biten toplu sözleşmeler için ücret artış ilkelerini saptadı. İşçiler 1980 yılı için yüzde 80, 1981 yılı için yüzde 30 zam alacak.
28 Mart 1981 TOFAŞ Firması "Kartal"dan sonra piyasaya "Şahin" adında yeni bir model daha çıkardı. 945 kg. ağırlığındaki otomobil 919 bin 500 liradan satılacak.
4 Nisan 1981 Fiyat Düzenleme İstikrar ve Destekleme Fonu kaldırıldı. Fiyat farkı kararnamesi yürürlüğe girdi.
4 Nisan 1981 Batman'ın 50 kilometre kuzeyinde iki ay önce petrol bulunan Şelmo-103 kuyusunda üretime başlandı. 1800 metre derinlikteki kuyudan

günde 500-1000 varil arası petrol alınması bekleniyor.

5 Nisan 1981 SEKA Balıkesir Kâğıt Fabrikası açıldı. Fabrika yılda 100 bin ton kâğıt üreterek 45 milyon dolar döviz sağlayacak.

5 Nisan 1981 Ergani Çimento kuruldu. Diyarbakır'da çimento üretimi yaparak bölgenin ihtiyacını karşılayan kuruluş geçtiğimiz yıl özelleştirildi.

10 Nisan 1981 Asgari ücret 10 bin lira oldu. Türk-İş'in de katıldığı asgari ücret tespit komisyonu kararı oybirliğiyle aldı. - Yüksek Hakem Kurulu Erdemir işçileri için taban saat ücretini 40 liradan 138 liraya yükseltti. Tavan saat ücreti ise 51 liradan 199 liraya çıkarıldı.

13 Nisan 1981 Yüksek Hakem Kurulu ilk toplu sözleşmesini imzaladı. ODTÜ ve Ereğli Demir Çelik'te çalışan 8600 işçiyi kapsayan toplu iş sözleşmeleri imzalanarak yürürlüğe girdi.

17 Nisan 1981 İşçilere 4 ikramiye kesinleşti. MGK'nın kabul etmiş olduğu yasaya göre toplu iş sözleşmeleri yenilenirken, dördü aşan ikramiyeler ücrete eklenecek. Yeraltında çalışan işçilere ise en fazla beş ikramiye verilebilecek.

28 Nisan 1981 Tarım ve orman işçilerinin asgari ücreti 8 bin 610 lira olarak belirlendi. 16 yaşından küçükler için bu rakam 5 bin 700 lira.

1 Mayıs 1981 Türk Lirası'nın dövizler karşısındaki değeri hergün açıklanacak. Kur tespit ve ilan yetkisi Merkez Bankası'na devredildi.

2 Mayıs 1981 İşletme vergisi oranı yüzde 3'e düşürüldü. Nüfus muafiyeti kaldırıldı, gelir muafiyeti konuldu. Gelir vergisinden muaf olan esnaf, işletme vergisinden de muaf tutulacak. Götürü işletme vergisi kriteri kaldırılarak yerine gelir vergisi tarhına esas olan safi kazanç esas alınacak. İşletme Vergisi Kanunu'nda değişiklik yapan bu yasa MGK'da kabul edildi.

2 Mayıs 1981 Dolar resmi kurda ilk kez 100 lirayı aştı.

3 Mayıs 1981 TV reklam ücretlerine yüzde 20 zam yapıldı.

7 Mayıs 1981 Veraset vergisi muafiyeti 1 milyon liraya çıktı. Ayrıca mükelleflerin miras ve intikal yoluyla sahip oldukları malların bir kısmını satarak veraset ve intikalden doğan vergileri ödeme olanağı sağlandı.

10 Mayıs 1981 Dışsatım özendirme tebliği yayınlandı. Dışsatım yapmayanların teşviki geri alınacak. Verilen teşvikleri amacına uygun kullanmayanların, geçici ithal mallarını iç piyasada satanların da teşvikleri geri alınarak irad kaydedilecek.

12 Mayıs 1981 Yeni TIR Uygulama Yönetmeliği yayınlandı. Türkiye'den transit geçecek TIR'lara yazın girişlerinde verilecek karneye gerekli bilgiler yazılacak ve hiçbir araç karnesinde yazılı sınır kapısının dışında bir yerden çıkamayacak.

16 Mayıs 1981 YHK Seydişehir Alüminyum Fabrikası'nda çalışan 6500 işçiyi kapsayan toplu sözleşmeyi yürürlüğe koydu. Buna göre işçilerin çıplak ücretlerine bu yıl için yüzde 80 zam yapıldı. İkinci yıl için ise yüzde 10 zam ve 3 bin lira ek ödenek öngörülüyor.

18 Mayıs 1981 Toplu sözleşme süreleri 22 Aralık 1980'den sonra biten işçilere yeni sözleşme yapılıncaya kadar seyyanen 3 bin lira avans verilmesi, ayrıca aylık ücretlerinin yüzde 10'u kadar ücret artışı yapılması kararlaştırıldı.

27 Mayıs 1981 IMF Türkiye Masası Şefi Peter Hail başkanlığında 5 kişilik bir heyet Ankara'ya geldi. Yapılacak görüşmelerde stand-by düzenlemesinin ikinci yıl politikaları belirlenecek.

31 Mayıs 1981 Buğday taban fiyatı 16 bin lira, birinci sınıf makarnalık buğday fiyatı 20 lira olarak belirlendi. Geçen yıla oranla yüzde 55 artış yapıldı.

1 Haziran 1981 Soma Termik Santrali üretime başladı. Türkiye elektrik üretiminde önemli bir paya sahip olan ve Ege bölgesinin enerji ihtiyacının büyük kısmını karşılayan santral faaliyetini sürdürüyor.

4 Haziran 1981 İtalya Karakaya Baraj ve Hidroelektrik Santralı'nın dış finans-

man gereksinimini karşılamak üzere 20 milyon dolar kredi verdi. Yüzde 4 faizli kredinin geri ödeme süresi 12 yıl.

14 Haziran 1981 Bankerlerarası faiz yarışı sürüyor. Banker Kastelli faiz oranını 3 puan daha artırdı. Buna göre iki yıl vadeli dönem sonu ödemeli faizlerin net yüzde 55'ten yüzde 58'e çıkarıldı.

17 Haziran 1981 Konya'da kurulu Tümosan Traktör Fabrikası'nda üretilen motorların satışına başlandı. Bu yıl sonuna kadar fabrikada 48 beygir gücünde 3 silindirli 4400 adet traktör motoru üretilip iç pazarda satılacak.

27 Haziran 1981 Oyak-Renault Fabrikası'ndan 677 personel gerekli yasal izin alınarak işten çıkarıldı. Yetkililer son yıllardaki piyasa koşullarının kısıtlanmasının otomobil satışını düşürdüğünü, bunun da üretim miktarına yansıdığını, işçilerin bu nedenle görevlerine son verildiğini bildirdiler.

28 Haziran 1981 MGK, Toplu Konut Yasa Tasarısı'nın 5. maddesini değiştirdi. Buna göre toplu konut yapımı ihale yoluyla gerçekleştirilecek. Hak sahiplerinin konut alımından vazgeçmesi halinde bu konutun peşin veya taksitle bir başkasına devredilebileceği hükme bağlandı.

1 Temmuz 1981 Eğlence vergisi uygulamasına başlandı.

6 Temmuz 1981 Bankalar 3, 6 ay vadeli mevduata yüzde 45 faiz verecek. 6 aydan uzun vadeye uygulanan yüzde 50 faiz oranı ise değişmedi. Karar, Bankalar Birliği toplantısında alındı.

8 Temmuz 1981 MGK, Toplu Konut Yasası'nı kabul etti. Kamulaştırma bedelinin takdiri rayiç bedel esas alınarak yapılacak. 100 metrekareyi aşan konutlara hiçbir şekilde kredi verilmeyecek. Konutların hızla tamamlanması amacıyla müteahhitlere ihale başlangıcında teminat karşılığı avans verilecek. Toplu Konut Fonu'ndan yapılacak harcamalar Sayıştay denetimi dışında tutulacak.

11 Temmuz 1981 YHK Başkanı Naci Varlık, geçen hafta içinde 12 bin 689 işçinin toplu sözleşmesinin sonuçlandığını, bugüne kadar YHK'nın sonuçlandırdığı sözleşmelerin toplam 330 bin işçiyi kapsadığını bildirdi.

29 Temmuz 1981 MGK, Sermaye Piyasası Kanunu'nu kabul etti. (Resmi Gazete'de yayını 31 Temmuz 1981). Oluşturulacak Sermaye Piyasası Kurulu, menkul kıymetlerin halka arzı konusunda izin verecek.

30 Temmuz 1981 Yenilenen toplu sözleşmeyle işçiler borçlu çıktı: YHK YSE Genel Müdürlüğü'nde çalışan işçilerin toplu sözleşmesini yenilediği zaman bazı işçilerin işverene 30-35 bin lira borçlu çıktığı görüldü. Yol-İş Federasyonu bu durumun düzeltilmesi için MGK Genel Sekreterliği'ne başvurdu.

31 Temmuz 1981 İş ve İşçi Bulma Kurumu, başta hekimler olmak üzere çeşitli mühendislik dallarında oluşan 12 meslek grubu mensuplarının açık işsiz durumunda bile olsalar, çalışmak amacıyla yurtdışına gidemeyeceklerini bildirdi.

8 Ağustos 1981 Dalaman Havaalanı törenle açıldı.

8 Ağustos 1981 YHK, Gima'da üç yıllık sözleşme yaptı. Türk-İş'e bağlı Tez Büro-İş Sendikası'na üye 1600 işçiyi kapsayan sözleşmede birinci yıl için yüzde 80, ikinci yıl için yüzde 10 ve brüt 3 bin lira zam yapıldı. Üçüncü yıl zammı, 1982 yılı sonunda belirlenecek devalüasyon oranına göre yapılacak.

12 Ağustos 1981 Ankara'da 3 gündür süren Türk-Irak resmi görüşmeleri tamamlandı. Irak, 1982 yılında Türkiye'ye 8.5 milyon ton ham petrol vermeyi kabul etti. Irak'ın bu yıl içinde Türkiye'den 400 milyon dolarlık ithalat yapacağı açıklandı.

13 Ağustos 1981 Kira artışları yüzde 30'la sınırlandırıldı. Yargıtay'ın aldığı karara göre, "Eşya fiyat endeksinde ortaya çıkan artış bir kira yılında yüzde 60'ı geçtiği takdirde bunun kiraya yansıması yüzde 30 oranında" olacak.

17 Ağustos 1981 Tekel, 140 lira başfiyatla anason alımına başladı. Bu yıl 6 bin ton civarında rekolte bekleniyor.

22 Ağustos 1981 Başbakanlık'a bağlı "Deniz Teşkilatı" kuruldu. Teşkilat "Deniz Alaka ve Menfaatleri Yüksek Koordinasyon Kurulu" ile "Başbakanlık Deniz Müsteşarlığı"ndan oluşuyor. Müsteşarlık, ulusal deniz politikasını belirlemek, sualtı ve suiçi canlı ve cansız kaynaklardan en ekonomik şekilde yararlanma konularında görevli ve yetkili olacak.

25 Ağustos 1981 Fındık destekleme fiyatı 125 lira olarak belirlendi. TZOB Başkanı Özbek, taban fiyatın "şok" etkisi yaptığını söyledi.

25 Ağustos 1981 TOFAŞ, sakatlar için otomobil üretimine başladı. Sakatlar Yılı nedeniyle yılbaşından bu yana 18 adet otomatik Şahin Otomobil imal edildiği ve tümünün satıldığı bildirildi.

2 Eylül 1981 Bazı bankerler faiz oranlarını yeniden yükseltti. Mentaş, bir yıl vadeli ve aylık ödemeli tasarruflara yüzde 55, Kastelli yüzde 50 ödeyeceğini açıkladı. -Çekirdeksiz kuru üzüm alış fiyatı 110 lira olarak belirlendi. İhracatçılar bu fiyatı olumlu, üreticiler ise tepkiyle karşıladı.

3 Eylül 1981 Fransa ile OECD yardım çerçevesinde 480 milyon franklık kredi anlaşması imzalandı. Bu kredi enerji projelerinin dış finansmanı ve sanayiinin ihtiyacı olan malzeme ve teçhizatın Fransa'dan ithalinde kullanılacak.

11 Eylül 1981 Banker faizlerini Maliye Bakanlığı saptayacak. Ödünç para verme ve menkul kıymet satışında aracılıkla uğraşanların Maliye Bakanlığı'ndan ruhsat alma zorunluluğu getirildi. Bu gibi kuruluşların TV'ye verecekleri reklamlar ise Merkez Bankası'nın iznine bağlı olacak. Yasa, faiz anarşisini ve yanıltıcı reklam yapılmasını önlüyor.

14 Eylül 1981 Enerji sıkıntısı nedeniyle 66 ilde 8 Ekim'e kadar günde 3 saatlik elektrik kesintisi uygulamasına başlandı. Pazar günleri programlı kesinti yapılmayacak.

17 Eylül 1981 Bankerlerin radyo ve TV'ye verecekleri ilan ve reklamların esasları belirlendi. Buna göre bankerler günlük gazetelere ikiden fazla ilan ve reklam vermeyecekler. İlan ve reklamların boyutları 1/4 gazete sayfasını geçmeyecek. Radyodaki ilanların kelime toplamı günde en fazla 150 kelime olacak.

18 Eylül 1981 Bazı bankerlik kuruluşları verdikleri faizleri yeniden belirleyerek halka açıkladı. Buna göre: Mentaş Menkul Değerler AŞ vadesize yüzde 43 net, 1 yıl vadeli aylık ödemeli yüzde 50 net, 1 yıl vadeli dönem sonu ödemeli yüzde 55 net, 2 yıl vadeli dönem sonu ödemeli yüzde 62 net, Banker Kastelli Menkul Değerler AŞ, vadesiz yüzde 43 net, 1 yıl vadeli aylık ödemeli yüzde 50 net, 1 yıl dönem sonu ödemeli yüzde 55 net, Bimtaş Menkul Değerler AŞ, 1 yıl vadeli dönem sonu ödemeli yüzde 60 net.

22 Eylül 1981 Tren ücretlerine yüzde 50 zam yapıldı. İstanbul-Ankara birinci mevkii bilet ücreti 290 liradan 430 liraya çıktı. Mavi tren bilet ücreti ise 435 liradan 650 liraya yükseldi.

24 Eylül 1981 ABD'ye olan 460 milyon dolarlık borcumuz 5 yılı ödemesiz dönem olmak üzere 10 yıllık süreyle ertelendi.

12 Ekim 1981 Bazı KİT'lerin sermayeleri artırıldı. Resmi Gazete'de de yayınlanan Bakanlar Kurulu kararına göre TEK'in sermayesi 100 milyara, MKE'nin 30 milyara, Türkiye Demir Çelik İşletmeleri Kurumu'nun 65 milyara, Petkim'in sermayesi 40 milyara yükseltildi. Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları İşletmesi'nin sermayesi ise 35 milyara çıkarıldı.

15 Ekim 1981 Danışma Meclisi'nin üyeleri açıklandı. Meclis illerden seçilen 120 üye ile Milli Güvenlik Konseyi tarafından atanan 40 üyeden oluşuyor.

16 Ekim 1981 Eski siyasi partilerin tümü feshedildi. Malvarlıkları Hazine'ye devredildi. (CHP'nin 3, AP'nin 1 milyar lirası.) Devlet Başkanı Evren "Amaç Türkiye'de kurulacak demokrasiye yeni partilerle başlamaktır" dedi.

19 Ekim 1981 4 kişilik IMF Heyeti, Merkez Bankası hesaplarını gözden geçirmek ve ekonominin genel gidişine ilişkin veriler toplamak amacıyla Ankara'ya geldi.

20 Ekim 1981 Pamuk ve tütün ihracından alınmakta olan destekleme ve fiyat istikrar primleri Para ve Kredi Kurulu'nca düşürüldü. İndirim oranı Ege tipi pamukta istikrar primi kg'da 20 liradan 15 liraya, Çukurova tipi pamukta 16 liradan 8 liraya düşürüldü.

21 Ekim 1981 Otosan firması Hava Kuvvetleri için özel imal ettiği "Otosan-500" isimli araçları teslim etti.

27 Ekim 1981 Soma Termik Santralı'nın 1 milyon kilovatsaat enerji üretecek 1. ünitesi devreye girdi. 2 aylık deneme üretimi sonunda üretim günde 3 milyon saat düzeyine çıkacak.

2 Kasım 1981 Türkiye Cumhuriyeti'nin en yüksek değerdeki banknotu kâğıt 5 bin liralıklar bugünden itibaren piyasaya çıkarıldı. 1923-1981 yılları arasında banknot ailesinin en büyük değerdeki parası olan 1000 liralıklar bu unvanı yeni çıkarılan 5 binliklere bıraktı.

2 Kasım 1981 İzmir'de II. Türkiye İktisat Kongresi toplandı. Kongrenin amacı "Atatürk'ü bir kez daha anmak, Türkiye'nin ekonomik yönden bugün hangi noktada bulunduğunu belirlemek, geleceğinden ne beklendiğini tartışmak" olarak açıklandı.

4 Kasım 1981 Yeni madeni 10 liralıklar bugün tedavüle çıkarıldı.

8 Kasım 1981 Trakya Cam ve TV Cam Fabrikaları törenle açıldı. 8 milyar liraya mal olan fabrikalarda 3 mm'den 10 mm'ye kadar çeşitli kalınlıkta cam üretilecek. TV Camı Fabrikası ise yılda 1 milyon 300 bin TV tüp camı yapacak.

12 Kasım 1981 Merkez Bankası ihracatta kullanılacak ön finansman dövizlerine azami yüzde 1.25'e kadar faiz farkı ödenmesini kararlaştırdı.

13 Kasım 1981 MGK memurların erken emekli olmasını teşvik eden yasayı kabul etti. Yasaya göre 20 yıl fiili hizmet süresi bulunan ya da 10 yıl hizmeti doldurmuş olup, 55 yaşında bulunan memurlar 31 Aralık tarihine kadar emekli oldukları takdirde emeklilik ikramiyeleri yüzde 25 fazlasıyla ödenecek.

17 Kasım 1981 Bankaların mevduat sertifikalarını faiz kuponlu olarak düzenlemeleri ve bankerler ya da diğer üçüncü şahıslar aracılığıyla mevduat sertifikasını çıkarmak yasaklandı.

19 Kasım 1981 Halktan yaklaşık 600 milyon lira toplayan Banker Servet kayboldu. 42 yaşındaki Servet Acar'ın otomobili Boğaziçi Köprüsü'nde terk edilmiş olarak bulundu.

19 Kasım 1981 Türkiye'nin en büyük 500 firması açıklandı. İSO tarafından yapılan araştırmada ilk 10 sırayı kamu kuruluşları aldı. İlk 500 firmanın içine girenlerden 421'i özel 79'u kamu kuruluşu. İlk sırada yer alan kamu kuruluşları: TPAO, İPRAŞ, Türkiye Demir Çelik İşletmeleri, Türkiye Kömür İşletmeleri, Türkiye Şeker Fabrikaları, Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları, Türk Çimento Sanayi, Türkiye Şişe Cam Fabrikaları.

22 Kasım 1981 Pakistan'la adli, ticari ve kültürel üç anlaşma imzalandı. İkili görüşmelerde iki ülke arasında deniz ulaşımının geliştirilmesi, Cidde ve Kuveyt'teki Türk ve Pakistan gemilerinin mal değiş tokuşu yapmaları, sanayi konularında işbirliği kararlaştırıldı.

1 Aralık 1981 Gözaltına alman ya da tutuklanan bankerlerin sayısı hızla artıyor.

11 Aralık 1981 Milli Güvenlik Konseyi, SSK Yasası'nda değişiklik yapan tasarıyı kabul etti. İşçi emekli aylıkları ortalama 525 lira artırıldı. En düşük gösterge 420'ye en yüksek gösterge ise 840'a yükseltildi. Maden işçilerinin yaşlılık aylığına hak kazanma yaşı 55'ten 50'ye indirildi. 1 Nisan 1981'e kadar olan 18 yaş öncesi hizmetler sigortalılıktan sayılmayacak.

15 Aralık 1981 Simtaş Bankerlik, iflas kararı aldı. Merkezi Ankara'da bulunan kuruluşun halktan 100 milyon liraya yakın para topladığı iddia ediliyor.

16 Aralık 1981 Vergi farklarının ödenmesine başlandı. Toplu sözleşmelerinin süreleri sona eren işçilerin birikmiş vergi farklarının ödenmesine başlandı. İkinci taksidi bu konudaki kararnamede öngörüldüğü gibi 1982 yılının Mayıs ayında ödenecek. -Yer fıstığı taban fiyatı 70 lira olarak belirlendi.

18 Aralık 1981 150 milyon dolarlık Libya-Tunus karayolu ihalesini Doğuş İnşaat Şirketi kazandı. Yapılacak 107 kilometrelik yol Libya ile Tunus'u birbirine bağlayacak.

24 Aralık 1981 Yüksek Hakem Kurulu, 1981-82 zammını saptadı. 1982 yılında işçilere brüt yüzde 25 zam verilecek. 1981 yılında sona eren toplu sözleşmelerde ilk yıl zammı yüzde 15 artı 4 bin lira olarak saptandı. Karara muhalefet şerhi koyan Türk-İş yetkilileri "Verilen zam enflasyon oranının çok altındadır" dediler.

25 Aralık 1981 Küçükçekmece'de yapılan Türkiye'nin 2. büyük atom reaktörü törenle deneme üretimine başladı.

25 Aralık 1981 "Union Texas" şirketine 3'er yıllık 11 petrol arama izni verildi. Şirket Hakkâri, Van, Bitlis, Siirt, Mardin ve Elazığ bölgesinde petrol arayacak. Eczacıbaşı Şirketi'ne bağlı Esan Şirketi'nin 2, Epas Şirketi'nin 4 arama ruhsatı talebi ise Petrol İşleri Genel Müdürlüğü'nce reddedildi.

26 Aralık 1981 Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren "İktisadi Devlet Teşekkülleri ve benzeri kuruluşların 1982 yılına ait genel yatırım ve finansman programında" KİT'lerle ilgili yeni hususlar düzenlendi. Buna göre bazı KİT'ler 1982 yılında ölüm, emeklilik ve istifa nedeniyle boşalan kadrolarını değişen oranlarda iptal edecek ve bu durumu üçer aylık devreler itibariyle Maliye Bakanlığı'na bildirecek.

26 Aralık 1981 KİT'ler bu yıl da ürün fiyatlarını kendileri saptayacak, ancak artışları küçük oranlarda yapacaklar.

31 Aralık 1981 Sermaye Piyasası Kurulu belirlendi. 6 yıl süreyle görev yapacak kurulun başkanlığına Prof. İsmail Türk getirildi. Kurul sermaye piyasasını denetleyecek, halkı aydınlatıcı bilgi verecek.

1 Ocak 1982 Ege Yıldız kuruldu. Plastik boru ve plastik malzeme üretimi gerçekleştiriyor.

2 Ocak 1982 Bağ-Kur primlerine ilişkin yeni esaslar getirildi. Yönetmeliğe göre sigorta primi, basamak göstergesinin her yıl genel bütçe kanunuyla kabul edilen katsayı ile çarpılması sonucu bulunan tutarların yüzde 20'si oranında olacak. Prim ödemeleri üç ay yerine, her ay yapılacak.

7 Ocak 1982 OECD'nin 1981 yardım programı çerçevesinde vermeyi taahhüt ettiği 300 milyon dolar tutarındaki yardımın son bölümü olan 200 milyon dolarlık krediye ilişkin anlaşma imzalandı. Bunun 100 milyon doları hibe, kalanı 5 yılı ödemesiz olmak üzere 20 yıl vade ve yüzde 5 faizli olacak.

8 Ocak 1982 AET, 1982 yılı için Türk fındığına 25 bin ton kontenjan ayırdı.

8 Ocak 1982 Taşıtların trafik sigortası 10 kat artırıldı.

10 Ocak 1982 Bakanlar Kurulu, belediyelerin alacakları vergi ve harçları belirledi. Normal benzinden ton başına 125, süper benzinden 140 lira akaryakıt tüketim vergisi alınacak.

11 Ocak 1982 Vergi mahkemeleri kurulmasına ilişkin yasa Milli Güvenlik Konseyi'nce onaylandı.

12 Ocak 1982 MGK, Bakanlar Kurulu'na kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini verdi. Vergi cezaları da kanun hükmünde kararname ile azaltılabilecek veya kaldırılabilecek.

14 Ocak 1982 Vatandaşların, bankerlere yatırdıkları paraları güvence altına alan kanun hükmünde kararname Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi.

14 Ocak 1982 Türkiye'nin ilk ticaret odası ve aynı zamanda Türk özel kesiminin ilk birliği olan "İstanbul Ticaret Odası" 100 yaşına girdi.

20 Ocak 1982 Parlamento, Türkiye'ye

verilecek 260 milyon marklık yardımı onayladı. Bunun yarısı askeri yardım, yarısı ise proje karşılığı yardım.
1 Şubat 1982 "Sermaye Piyasası Kanunu" yürürlüğe girdi.
4 Şubat 1982 Bankerlerin tasfiye için başvuru süresi dün sona erdi. 53 banker hakkında tasfiye kararı çıktı.
7 Şubat 1982 Anonim ortaklıkların tahvillerinin faizini Merkez Bankası saptayacak. Sermaye Piyasası Kurulu'nun ilk tebliğine göre anonim ortaklıklar çıkardıkları tahvilin tamamı satılmadan yenisini çıkaramayacaklar. Tahvil ihraç etmek isteyen anonim ortaklıklar bu konudaki izni Sermaye Piyasası Kurulu'ndan aldıktan sonra en çok üç ay içinde tahvillerini satabilecekler.
9 Şubat 1982 İhracatı Teşvik Tebliği yürürlüğe girdi.
1 Mart 1982 Emlak Alım Vergisi oranı binde 70'ten binde 40'a indirildi.
4 Mart 1982 AET'nin bazı mallarına yüzde 12 vergi uygulanacak. Topluluğun pamuk ipliğine uyguladığı "Antidamping" vergisine karşılık ithal edilecek demir çelik ve dokuma makinelerinden aynı oranda vergi alınacak.
16 Mart 1982 "Turizmi Teşvik Kanunu" yürürlüğe girdi.
16 Mart 1982 Mudurnu Tavukçuluk AŞ kuruldu. Bolu'nun Mudurnu ilçesinde dev bir tavuk çiftliği kuran şirket yurtiçindeki çok sayıda restoran zincirinin yanı sıra Bulgaristan'da da fast food restoran açtı. Şirketin temeli 1950'li yıllara dayanıyor.
19 Mart 1982 Nurol İnşaat ve Ticaret Koll. Şirketi Suudi Arabistan'da 172 milyon dolarlık kanalizasyon ve tasfiye tesisi ihalesi kazandı. Nurol'un Suudi Arabistan'da üstlendiği toplam ihale miktarı 324 milyon dolara yükseldi.
20 Mart 1982 Bankaların hazine payı yüzde 25'ten 50'ye yükseltildi. Merkez Bankası tarafından, bankaların yasal olarak tutmak zorunda oldukları karşılıklar içinde Hazine bonolarının payı yüzde 50'ye çıkarıldı.
24 Mart 1982 Sovyetler Birliği ile imzalanan ve iki ülke arasında 1982'de yapılacak mal mübadelelerini düzenleyen 23. Ticaret protokolu, Bakanlar Kurulu'nca onaylandı. Sovyetler'in Türkiye'ye ihraç edecekleri malların başında 35 milyon dolarlık motorin, 12 milyon dolarlık amonyak, 15 milyon dolarlık kompoze gübre gelmekte. Buna karşılık Türkiye ise 37.6 milyon dolarlık tütün, iç fındık, tiftik, yünlü ve pamuklu dokuma ihraç edecek.
28 Mart 1982 Altın ve işlenmiş taşlar ihracı serbest bırakıldı. Maliye Bakanlığı'nın yürürlüğe giren kararına göre işlenmiş altın ihraç edenler, yurtdışından aynı miktarda altın ithal etmekle yükümlü olacak, hatta bu miktarın yüzde 15'ine kadar fazla ithale izin verilecek.
28 Mart 1982 Yurtdışına üç yılda bir izin verilen turistik seyahatler için çıkış süresi iki yıla indirildi.
28 Mart 1982 Ödeme güçlüğündeki bankerlerle ilgili yasa MGK'da kabul edildi. Bankerlere, yapmakla yükümlü oldukları mal ve para beyanı için 15 günlük yeni bir süre tanındı. Beyandan kaçınan, gerçek dışı beyanda bulunan, muvazaalı borç ve alacak içine giren bankerlere 3 ila 10 yıl hapis cezası öngörülüyor. Tutuklu bankerler, borçlarını bir yıl içinde tasfiye edecekleri bir plan verebilirlerse "Şartlı" olarak salıverilecekler.
7 Nisan 1982 24 ayarın altında altın ticareti serbest bırakıldı. Altın alım satımları ve imali ile uğraşanların 24 ayardan düşük altınlar için yetki belgesi alma zorunluluğu kaldırıldı.
8 Nisan 1982 Romanya ile ekonomik ve ticari alanda 4 ayrı anlaşma imzalandı.
14 Nisan 1982 AET'ye ihraç edilen pamuk ipliği asgari taban fiyatı açıklandı: 16/1 no Ege pamuk ipliği 5.8 DM, Çukurova 5.51 DM 20/2 numara Ege 6.07 DM, Çukurova 5.72 DM.
18 Nisan 1982 DPT Teşvik ve Uygulama Bakanlığı yatırımları ve ihracatı teşvik tebliğinde değişiklik yaptı. Yaş sebze, meyve ve su ürünleri, el dokumaları

halısı ile bakliyat ihracında aracı olanların ihracatçı kabul edilmeyeceklerini hükme bağladı.

22 Nisan 1982 Gelir vergisi rekortmenleri belli oldu. İzmirli işadamı Alpaslan Beşikçioğlu 266 milyon 107 bin 931 lira ile rekortmen oldu. Vehbi Koç, 168 milyon 338 bin lira ile sekizinci sırada yer alıyor. Sanatçılar arasında rekortmen 17 milyon 903 bin 867 lira ile Ferdi Özbeğen oldu. İkinci sırada İbrahim Tatlıses 4 milyon 401 bin 490 lirayla yer aldı.

23 Nisan 1982 TV'de yeni dönem: Renkli yayın başladı. Şimdilik haftada iki gün yarımşar saatten toplam 1 saat renkli yayın yapılıyor.

1 Mayıs 1982 SEKA yeni bir tür kâğıt üretti ve piyasaya sundu. 80 gramlık 1. hamur Samua adı verilen 57x82 ve 68x100 boyutlarında üretilen yeni kâğıdın tonu 180 bin liradan satılıyor.

5 Mayıs 1982 Faiz farkı iade oranları değiştirildi. Maliye Bakanlığı tebliğine göre en az iki yıllık ödemesiz dönemi olan orta ve uzun vadeli kredilerde borç alana yüzde 30, aracı bankaya 10 puan iade yapılacak. Kalkınmada öncelikli yörelerdeki yatırım kredilerinde ise borç alana yüzde 40 aracı bankaya 10 puan iade yapılacak.

12 Mayıs 1982 Adana'nın Tülüler Köyü yakınlarında yapılan sismik araştırmalardan olumlu veriler elde edilmesi üzerine yörede TPAO ile Shell şirketleri ortaklaşa sondaj çalışmalarına başladı.

22 Mayıs 1982 Yüksek Hakem Kurulu rekor kırdı. Kurul, bu hafta 179 işyerine ait 67 toplu sözleşmeyi yenileyerek 80 bin işçinin sözleşmesini yürürlüğe koydu.

28 Mayıs 1982 Türk-İş Genel Başkanlığı'na Şevket Yılmaz seçildi. Genel sekreter ise yine Sadık Şide oldu.

28 Mayıs 1982 Dünya Bankası, Türkiye'ye verilecek 304.5 milyon dolarlık kalkınma kredisi ile 88 milyon dolarlık İstanbul kanalizasyon projesini onayladı. Kredi 4 yıl ödemesiz, 17 yıl vadeli ve yüzde 11.6 faizli.

3 Haziran 1982 Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki tebliğde yapılan değişiklikle Maliye Bakanlığı'nca bankalara döviz tutma yetkisi verildi. Bankalar faizli döviz tevdiat hesapları açabilecekler ve her türlü ithalatı kendi başlarına yapabilecekler. İşçilere kredi mektupla döviz tevdiat hesaplarında halen uygulanmakta olan faiz oranları korundu ve bu faizlerin Türkiye'de de kendilerine döviz olarak ödenmesi hükmü getirildi.

5 Haziran 1982 Bazı bankalar, faizler konusundaki "Centilmenlik" antlaşmasını bozdu. Bir yıllık mevduat faizini net yüzde 50'ye yükseltti.

9 Haziran 1982 İran ve Libya'ya ihracatta teşvik belgesi aranacak. Bu ülkelere yapılacak ihracatın "Belgeli ihracat" kapsamına alındığı ve gümrük idarelerinin bu ülkelere ihracatta teşvik belgesi olmadan izin vermeyecekleri bildirildi.

12 Haziran 1982 Aliağa Rafinerisi piyasaya yüksek oktanlı (95 oktan) benzin çıkardı.

16 Haziran 1982 OYAK-Renault, çeşitli Afrika ülkelerine 600 otomobil ihraç etti. OYAK'ın 1982'nin ilk 5.5 ayında gerçekleştirdiği otomobil ihracatı 1578'e ulaştı.

22 Haziran 1982 Banker Kastelli'nin yurtdışına gittiği (kaçtığı) haberi Türkiye'de bomba gibi patladı! Bankerler arasındaki yarış sırasında halktan en fazla parayı toplayan Banker Kastelli'nin, ödeme güçlüğü içine düşünce yurtdışına kaçtığı haberi ortalığı karıştırdı.

22 Haziran 1982 Renkli TV cihazlarının fiyatları belirlendi. 56 ekran alıcılar 122 bin 500, 67 ekran alıcılar 143 bin 800 liradan satılacak. TV'nin kısmi de olsa renkli yayına geçmesinin, renkli TV cihazlarına olan ilgiyi artırdığı vurgulandı.

23 Haziran 1982 Kastelli için uluslararası tutuklama emri çıkarıldı. Maliye Bakanlığı, Kastelli, Bimtaş ve Mentaş'ın alacak ve borç kayıtlarının muntazam tutulduğunu ve pazarlanan sertifikaların vadesinde ödeneceğini bildirdi.

26 Haziran 1982 Başbakan Ulusu, kendisini ziyaret eden banker alacaklılarına güvence verdi, "Vatandaşın hakkının takipçisi devlettir" dedi. Ulusu, "Kastelli olayı çok ciddidir ve Türkiye'nin iç ve dış politikasını ilgilendirir" dedi.
28 Haziran 1982 TV, radyo ve basında banker reklamları yasaklandı.
29 Haziran 1982 Hükümetin bankerler konusunda hazırladığı kanun hükmündeki kararname MGK'ya sunuldu. Kararname, mevduat sertifikalarının vadelerinin uzatılmasını, buna karşılık aylık faiz verilmesini öngörüyor. Yeni düzenlemeyle bankerler çalışabilmek için, Sermaye Piyasası Kurulu'ndan "Borsa Bankerliği" belgesi alacaklar.
1 Temmuz 1982 TRT, "Birinci ve ikinci kuşak" TV reklamlarına saniyede 5 bin lira zam yaptı. Böylece bu kuşaklarda bir saniyelik reklam ücreti 20 bin liraya, üçüncü ve dördüncü kuşakta ise 11 bin liradan 15 bin liraya çıktı.
14 Temmuz 1982 Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Turgut Özal, Maliye Bakanı Kaya Erdem ve İmar Bakanı Şerif Tüten istifa etti. Böylece 31 ay süren Özal dönemi sona erdi.
26 Temmuz 1982 BİMTAŞ, MENTAŞ ve Kastelli büroları alacaklıların işgaline uğradı. Sabah erken saatlerde toplanan ve sayıları birkaç bini bulan bankerzedeler, bankerlik kuruluşlarının merkez ve bürolarına alacak kayıtlarını yazdırmak istediler.
28 Temmuz 1982 Yeni Galata Köprüsü'nün yapımı bir Türk-İngiliz şirketine (GAMB-Mott Anderson) ihale edildi. İhale bedeli 3 milyar lira. Yeni köprünün 4 yıl içinde bitirilmesi öngörülüyor.
31 Temmuz 1982 Yüksek Hakem Kurulu'nun Türk-İş'e mensup üyeleri istifa etti. İstifa gerekçesi olarak YHK'nın işçilerin kazanılmış haklarını geriye götürdüğü, hep işçiler aleyhine çalıştığı öne sürüldü.
15 Ağustos 1982 İşlenmiş kıymetli maden ihracı serbest bırakıldı.
22 Ağustos 1982 Trakya'da zengin doğal gaz yatakları bulundu. Lüleburgaz'ın Umurca köyünde çıkan doğal gazın enerjide kullanılmasıyla yıllık fuel-oil ithalinde 73 milyon dolarlık tasarruf sağlanabilecek.
27 Ağustos 1982 Ege Profil Ticaret Şirketi kuruldu. İnşaat sektöründe yer alan kuruluş PVC profil üretiyor.
1 Eylül 1982 Maliye Bakanlığı bugünden itibaren işletme vergisi uygulamasına bazı kolaylıklar getirdi ve 10 bin liradan az satışlarda fatura kesilmemesini kararlaştırdı. Esnaf ve benzeri kişilerin faturalarına "Bandrol" yapıştırılması uygulaması da kaldırıldı.
5 Eylül 1982 İsviçre'den Tunus'a geldiği belirlenen Banker Kastelli Tunus makamlarınca tutuklandı. Kastelli'yi Türkiye'ye getirmek için bir ekip Tunus'a hareket etti.
30 Eylül 1982 Tunus'ta yakalanan Banker Kastelli Türkiye'ye getirildi, hakkındaki gıyabi tutuklama kararı vicahiye çevrilerek Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderildi.
6 Ekim 1982 "Milli Gıda Yüksek Kurulu" oluşturuldu. Kurul, kaliteli ve yeterli gıda ihtiyacını gidermek, dengeli beslenmek amacıyla üretimden tüketime kadar olan sorunları araştırmak, çözümlemek için çalışmalar yapacak.
8 Ekim 1982 Devlet Başkanı Evren'in isteği üzerine Boğaziçi'nde yeni inşaat yapılması yasaklandı. İnşaat için hazır hale getirilmiş bazı arsalar da kamulaştırılacak.
9 Ekim 1982 Yeni Kadıköy İskelesi açıldı. 2000 kişilik kapalı salona sahip iskele 125 milyon liraya mal oldu. Eni 30, boyu 100 metre olan iskeleye Karaköy - Sirkeci - Kadıköy arasında sefer yapan vapurlar yanaşacak.
9 Ekim 1982 Katsayının 34'e yükselmesiyle Ocak 1983 itibariyle en yüksek maaş 34 bin 275, en düşük memur maaşı 14 bin 729 lira oldu.
18 Ekim 1982 Mali bakımdan zor duruma düşen, 4 bin ortaklı Asil Çelik, hazine tarafından düzenlenen bir operasyonla kurtarıldı. Bir türlü zarardan

kurtulamayan Asil Çelik'in tüm hisseleri hazine tarafından satın alındı.
25 Ekim 1982 Türkiye Cumhuriyeti'nin en yüksek değerdeki parası "10 bin liralık banknot"lar piyasaya sürüldü. Beş bin liralık banknotun çıkarılmasının üzerinden bir yıl geçmeden çıkarılan 10 bin liralık banknot, şaşkınlık yarattı.
5 Kasım 1982 Avrupa Parlemontosu, 1983 yılında Türkiye'ye beş yıl önce verilmesi kararlaştırılmış ve projelerle bağlanmış olan 3. mali protokolden kalan yaklaşık 4 milyon dolarlık krediyi topluluk bünyesinden çıkarttı.
7 Kasım 1982 Yeni Anayasa halk oyuna sunuldu. Halkın yüzde 91'i "Evet", yaklaşık yüzde 9'u "Hayır" oyu kullandı. Yeni anayasanın kabulüyle Orgeneral Kenan Evren Cumhurbaşkanı oldu. Yeni anayasayla, 11 Eylül 1980 günü mevcut siyasi partilerde görev yapanlara, görev konumlarına göre 10 ile 5 yıl arasında siyaset yasağı getirildi.
12 Kasım 1982 İmar Affı tasarısında değişiklik yapılarak İstanbul'da 149 bin kaçak yapı af kapsamı dışında bırakıldı. Bunların 100 bini Boğaziçi'nde, kalanı ise Tuzla-Bayramoğlu ve Çekmece-Kumburgaz kıyı şeridinde bulunuyor.
3 Aralık 1982 Banker Kastelli, Hisarbank'a karşılıksız çek verdiği iddiasıyla yargılandığı mahkemece 15 ay hapis cezasına çarptırıldı. Kastelli, kararı temyiz etti.
4 Aralık 1982 YHK, son bir hafta içinde 5288 işçiyi kapsayan 51 sözleşmeyi yenileyerek yürürlüğe koydu.
9 Aralık 1982 MGK, 1983 yılı bütçe tasarısını kabul etti. Katsayı 34'te kalırken, yakacak yardımı 6 bin liraya çıktı.
13 Aralık 1982 Merka Gıda Sanayii kuruldu.
14 Aralık 1982 Bankaların vereceği faizler, kararnameyle yeniden düzenlendi.
15 Aralık 1982 Asgari ücret 16 yaşından büyükler için brüt 16 bin 200, küçükler için brüt 11.000 lira olarak belirlendi.
24 Aralık 1982 Tarım kesiminde asgari ücret 16 yaşından büyükler için 13 bin 200, küçükler için 8760 lira olarak belirlendi.
25 Aralık 1982 Toplu sözleşme süresi 3 yıldan iki yıla indirildi. YHK Başkanı Naci Varlık "Süresi 1 Ekim 1982 ve onu takip eden tarihlerde biten sözleşmelerin en çok iki yıl için yenileneceğini" açıkladı.

1 Ocak 1983 Meyak kesintilerinin yüzde 60 faizli ödeneceği açıklandı.
2 Ocak 1983 Kurumlar Vergisi Yasası'nda değişiklik yapıldı. Buna göre; vakıfların ortak olduğu ticari ve sınai işletmeler kurumlar vergisine tâbi olacak.
3 Ocak 1983 Sırdaş Hesap'larla ilgili kararname yürürlüğe girdi. İsimsiz hesaplara bankalarca verilen faizlerden alınacak vergi oranı yüzde 25'ten 30'a yükseltilirken, nama yazılı tasarruf mevduatından kesinti oranı yüzde 20'ye indirildi.
4 Ocak 1983 Çelebi Hava Servisi şirketi kuruldu.
5 Ocak 1983 Devlet hastaneleri ucuzladı. Tedavi ve ameliyat ücretleri yüzde 20-40 oranında indirildi.
12 Ocak 1983 Yurda getirilmesi zorunlu döviz kazancı olanların, kazançlarının yüzde 5'i tutarında döviz tevdiat hesabı açtırabilecekleri karara bağlandı.
1 Şubat 1983 Adıyaman'da yüksek kalitede petrol bulundu.
19 Şubat 1983 Türkiye Demir-Çelik İşletmeleri taksitle satışa başladı.
4 Mart 1983 Vestel AŞ kuruldu.
15 Mart 1983 3 banka devlet denetimi altına alındı. Maliye Bakanlığı Hisarbank ve İstanbul Bankası yönetimini tayin ettiği beşer kişilik 'Geçici yönetim kurullarına' bıraktı. İşçi Kredisi Bankası için de işlemlere devam ediliyor. Maliye Bakanı Kafaoğlu, 'Her üç bankanın yönetiminde artık sahiplerinin söz hakkı bulunmadığını, bu bankaların bütün muamelelerinin Ziraat Bankası tarafından gözetilip yürütüleceğini' söyledi.
22 Mart 1983 Sabancı Holding'in 1982

yılı kârının 552 milyon lira olduğu açıklandı.

1 Nisan 1983 Hasan ve Suat Uğurlu barajları hizmete girdi.

29 Nisan 1983 İstanbul'da Gelir Vergisi rekortmenleri belli oldu. İşadamı Şarık Tara 216 milyon 841 bin 895 lira ile birinci sırada yer alırken, onu 215 milyon 741 bin 009 lira ile Erdoğan Demirören, 210 milyon 936 bin 183 lira ile de M. Ali Yılmaz izledi.

4 Mayıs 1983 AET, Türkiye'den at ve eşek eti ahmını durdurdu. Hayvan kesiminin sağlığa uygun koşullarda yapılmadığını öne süren AET Veteriner Heyeti'nin bir yetkilisi, 'Burada at ve eşek değil, ağaç bile kesilemez' dedi. Türkiye at ve eşek eti ihracından yılda 6.5 milyon dolarlık döviz kazanıyordu.

5 Mayıs 1983 KIT'lerin piyasa koşullarına göre çalışacağı açıklandı. Toplumsal hizmet işlevi ağır basan PTT, Demiryolları gibi KIT'lerde fiyat tespitinin kârlılık yerine toplumsal refah etkileri göz önünde tutularak yapılacağı açıklandı.

15 Mayıs 1983 Cumhuriyet'in ilânından sonra ilk kez 5 Aralık 1927 günü tedavüle çıkarılan kâğıt 5 liralıklar tedavülden kaldırıldı.

10 Haziran 1983 SSK, cenaze yardımını yüzde 100 zamla 15 bin liraya çıkardı. İstanbul Belediyesi'nin cenaze kaldırma tarifesine göre cenazelerin en fazla 15 bin, en ucuz 3.500 liraya kaldırıldığı bildirildi.

15 Haziran 1983 Çayeli Bakır İşletmeleri kuruldu. Rize'nin Çayeli ilçesinde faaliyet gösteren işletme, bakır madenini işleyerek iç piyasanın ihtiyacını karşılayacağı açıklandı.

16 Haziran 1983 Yeşim Tekstil AŞ Bursa'da kuruldu. Nergis Holding'e bağlı olarak konfeksiyon üretimi yapan kuruluşun, çok sayıda ülkeye ihracat gerçekleştirdiği açıklandı.

27 Haziran 1983 İsko Tekstil San. ve Tic. AŞ Sanko Holding bünyesinde kuruldu. Gaziantep'te faaliyet gösteren firmanın, tamamen ihracata dönük 'denim kumaşı' üreteceği kaydedildi.

8 Temmuz 1983 UKİ Uluslararası Konfeksiyon İmalat Şirketi kuruldu. Çatalca'daki fabrikasında üretim yapan kuruluşun, erkek ve kadın dış giyim üretimi, pazarlaması ve mağazacılığı yapacağı açıklandı.

27 Temmuz 1983 *Güneş* gazetesinin de içinde bulunduğu 27 şirketin kontrolü Hisarbank'a devredildi. Hisarbank da Maliye Bakanlığı'nın denetiminde olduğundan bütün bu şirketler Maliye'nin yönetimine girdi. Çavuşoğlu-Kozanoğlu Grubu'nun elinde sadece inşaat şirketi kaldı. Banker Kastelli olayından sonra mevduat sahiplerine olan yükümlülüğünü yerine getiremeyen Hisarbank ve benzeri durumdaki İstanbul Bankası'nın yönetimine Maliye Bakanlığı'nca el konulmuştu.

7 Eylül 1983 Türkiye'de üretilecek uçak tipi F-16 olarak belirlendi. MGK, MSB ve Genelkurmay'ın yaptığı toplantıda alman karar, Milli Savunma Bakanı Bayülken tarafından ABD'nin Ankara Büyükelçisi Robert Strauze-Hupe'ye bildirildi.

13 Eylül 1983 Türkiye Petrol Rafinerileri Şirketi (Tüpraş) Kocaeli'nde kuruldu.

25 Eylül 1983 1984 mali bütçesi, 3 trilyon 250 milyar lira olarak kesinleşti.

10 Ekim 1983 96 sayılı KHK ile Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü kuruldu.

15 Ekim 1983 Endel AŞ kuruldu. Firmanın, Eskişehir'de buzdolabı, çamaşır makinesi ve bulaşık makinelerine elektrik ve motor sistemi üreteceği belirtildi.

3 Kasım 1983 Bitirildiği zaman Türkiye'nin birinci, dünyanın beşinci büyük barajı unvanını kazanacak olan Atatürk Barajı'nın temeli Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından atıldı.

3 Kasım 1983 OECD konsorsiyumu çerçevesinde Almanya'nın 1983 yılı taahhüdünü oluşturan 130 milyon markllık proje kredisine ilişkin anlaşma Ankara'da imzalandı. İlk 10 yılı ödemesiz olan kredinin, 30 yılda ve yüzde 2 faizle geri ödeneceği açıklandı.

3 Kasım 1983 Set Çimento San. Tic. AŞ Balıkesir'de faaliyete geçti. Fransız-İtalyan ortaklığıyla kurulan fabrikada, çimento ve hazır beton üretimi yapılarak bölge illerine pazarlanıyor.
7 Kasım 1983 Kaptan Demir-Çelik Endüstri AŞ kuruldu. Fabrika, Karabük Demir Çelik Fabrikası'ndan aldığı demir çeliği işleyerek piyasaya ve metal sektörüne hizmet veriyor.
11 Kasım 1983 Milli Güvenlik Konseyi, 1984 yılı bütçesini kabul etti. Katsayı 40 olarak belirlendi. Buna göre; 1. derecenin 4. kademesindeki 1 çocuklu devlet memurunun maaşı 44 bin 236 lira, 14. derecenin 9. kademesindeki memurun maaşı ise 20 bin 072 lira olarak belirlendi.
16 Kasım 1983 Tüpraş, İzmit'in Derince beldesinde kuruldu. Türkiye Petrol Rafinerileri AŞ adıyla faaliyet gösteren kamu kuruluşu, petrol işleyerek pazarlıyor.
13 Aralık 1983 Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Genel Direktörlüğü'nün adı, 13.12.1983 tarih ve 186 sayılı KHK'nin geçici 5 inci maddesiyle Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü" olarak değiştirildi.

2 Ocak 1984 Maliye Bakanı Vural Arıkan "faturalı yaşam"ın uygulama esaslarının bu ay sonuna kadar belirleneceğini açıkladı.
2 Ocak 1984 20, 50 ve 100 liralık madeni paralar bugün tedavüle çıkarıldı.
2 Ocak 1984 Bankerzedeler için açılan 200 bin liralık hesabın vadesiz olan 25 bin liralık bölümünün ödenmesine başlandı.
3 Ocak 1984 Lira, Almanya'da değer kazandı. 30 Aralık'ta 1000 liraya 4.5 mark ödenirken, bugün bu rakam 6 marka yükseldi.
3 Ocak 1984 Tuborg biraya zam yapıldı. Küçük bira 60, büyük bira 90 lira oldu.
7 Ocak 1984 Maliye Bakanlığı fatura alınacak mal ve hizmetlerin listesini açıkladı. Ücretliler topladıkları faturaları işverene verecek ve iadeler ücretliye her yıl 2 taksitte yapılacak.
7 Ocak 1984 Pamuk ipliğine uygulanan gümrük vergisi oranı yüzde 60'tan yüzde 10'a indirildi.
13 Ocak 1984 Serbest piyasada dolar 347 liraya fırladı. Karaborsa ile resmi kur arasındaki fark 34 liraya yükseldi.
17 Ocak 1984 Öztusan Salça Konserve Sanayi ve Ticaret AŞ Balıkesir'de kuruldu.
17 Ocak 1984 1980-83 yılları arasında Türkiye'ye 704 milyon dolarlık yabancı sermaye geldiği kaydedildi.
11 Şubat 1984 Manavgat Çayı üzerindeki Oymapınar Barajı, Başbakan Turgut Özal tarafından açıldı.
14 Şubat 1984 Frigo Pak Gıda Maddeleri Şirketi kuruldu.
15 Şubat 1984 Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı bazı malların ithalini yasakladı.
28 Şubat 1984 Menderes Tekstil AŞ Denizli'de kuruldu.
6 Mart 1984 Merkez Bankası doların değerini 154 kuruş düşürdü. Yeni kura göre 1 dolar 292 lira 71 kuruş.
16 Mart 1984 Atatürk Barajı'nın türbin ve jeneratörlerinin alımının kredilendirilmesiyle ilgili 573 milyon frank tutarındaki anlaşma imzalandı. 18 yıl vadeli krediyi 16 yabancı bankanın vereceği belirtildi.
4 Nisan 1984 İthal malı yabancı sigaralar satışa çıkarıldı. İlk partide Alman Ernte 23 ve Lord marka sigaralarla birlikte İsviçre'de imal edilen Türk sigarası Samsun 216 piyasaya verildi.
14 Nisan 1984 Dış Krediler Kur Farkı Fonu kuruldu.
17 Nisan 1984 Vergi rekortmenleri açıklandı. Şarık Tara 642 milyon lirayla vergi rekortmeni oldu. İkinci sıradaki Ali Osman Sönmez'in 521 milyon lira, üçüncü sıradaki Ali Rıza Çarmıklı'nınsa 376 milyon lira vergi ödeyeceği açıklandı.
15 Mayıs 1984 Belediyeler ve il özel idarelerinin genel bütçe vergi gelirlerindeki payının artırılmasına ilişkin yasa yürürlüğe girdi. Vergi gelirlerinin yüzde

10.3'ünün 64 ildeki belediyelere verilmesi kararlaştırılırken, özel idarelerin yüzde 1 olan payı da yüzde 2.3'e yükseltildi.

22 Mayıs 1984 İstanbul'da 1983 yılı Kurumlar Vergisi rekortmenleri açıklandı. Aksa 1 milyar 885 milyon 866 bin 247 lira ile ilk sırada yer aldı. Onu 1 milyar 675 milyon 526 bin 074 lira ile Rafinerederij Shell Petrol Şirketi'nin Türkiye şubesi izledi. The Shell Company Of Turkey Ltd. Şti. Türkiye şubesi ise 1 milyar 655 milyon 276 bin 105 lira ile üçüncü oldu.

26 Mayıs 1984 Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Kayseri'de Taksan Takım Tezgâhları Entegre Tesisleri ile Askeri Pil Sanayi Fabrikası'nı üretime açtı.

2 Haziran 1984 Oltan Gıda AŞ Trabzon'da kuruldu. Kenan Oltan'ın sahibi olduğu şirketin, fındık işleme, pazarlama ve ihracatıyla iştigal edeceği açıklandı.

7 Haziran 1984 İstanbul'da, 12 Eylül'den sonra imzalanan ilk toplu sözleşmeyle Akbank çalışanlarına yüzde 66 zam yapıldı. Banka ile Banksis Sendikası arasında imzalanan anlaşmayla memur ve hizmetlilere yüzde 85, şef muavini ve şeflere yüzde 65, müdür ve müdür muavinlerine yüzde 50 ücret artışı sağlandı. 9 bin çalışanı kapsayan sözleşmenin 1 Ocak 1984'ten geçerli olacağı açıklandı.

12 Haziran 1984 Can Tekstil Entegre Tesisleri San. Tic AŞ Tekirdağ'ın Çorlu ilçesinde kuruldu. Tesiste, kumaş iplik ve konfeksiyon ürünleri üretileceği açıklandı.

22 Haziran 1984 Büyükçekmece Barajı'nın temeli Başbakan Özal tarafından atıldı. 10 milyar liralık harcamayla 42 ayda bitirilmesi planlanan barajın tamamlanmasından sonra Büyükçekmece Gölü'nün tatlı su gölü olacağı ifade edildi.

26 Haziran 1984 Kursan Plastik Ambalaj AŞ kuruldu. Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi Başkanı Durmuş İşsever'in sahibi olduğu şirketin çuval üretimi ve ihracatı gerçekleştireceği açıklandı.

29 Haziran 1984 Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında karma ekonomik protokol imzalandı. Protokole göre; Türkiye'nin 1987'den itibaren Sovyetler'den doğal gaz alması ve Ardahan'da kurulacak elektrik hattıyla Sovyetler'den elektrik ithal etmesi de karara bağlandı.

13 Temmuz 1984 V. Beş Yıllık Kalkınma Planı TBMM'de kabul edildi.

13 Temmuz 1984 Yemen Arap Cumhuriyeti'nde ilk kez bir Türk firması baraj ihalesi kazandı. Marip Barajı'nın yapım işini Doğuş İnşaat ve Ticaret AŞ kazandı. 38 ayda tamamlanacak projenin 100 milyon dolara mal olacağı açıklandı.

14 Temmuz 1984 Kuteks Kutsallar Tekstil San. TAŞ kuruldu. Aydın'daki tesislerinde üretime sargı bezi, bandaj gibi ürünlerle başlayan firma, Pierre Cardin marka gömleklerin fason üretimiyle faaliyetini sürdürüyor.

2 Ağustos 1984 Sebze ve yenilen bitkiler, ithali yasak mallar listesinden çıkarıldı. İzne bağlı olarak yurtdışından zeytin, patates, domates, pırasa, taze fasulye, patlıcan, bamya ve kuru soğan getirileceği kaydedildi.

20 Ağustos 1984 Başbakan Turgut Özal çeşitli tesislerin açılışını yaptı. Kırka Etibank Ek Bor Tesisleri, Eskişehir'de faaliyet gösterecek olan Türkiye'nin 21'inci et kombinası ve Bozüyük'te Halis Toprak'a ait iki tesis Başbakan Turgut Özal tarafından hizmete açıldı.

2 Eylül 1984 Adıyaman Çimento Sanayii (Çimko) kuruldu. Devlet tarafından kurulan ve çimento üretimi yapan fabrika, özelleştirilerek Çimko adını aldı.

13 Ekim 1984 Başbakan Turgut Özal, Ağrı'da kurulan Türkiye'nin 22'nci şeker fabrikasını üretime açtı.

16 Ekim 1984 Türkiye yeni bir vergiyle tanıştı: Katma Değer Vergisi (KDV.). Uygulamasına 1 Ocak 1985'te başlanacağı açıklanan yeni verginin oranı yüzde 10 olarak belirlendi.

1 Aralık 1984 Akaryakıta yüzde 5.8 zam yapıldı.

2 Aralık 1984 Boğaz Köprüsü gelir ortaklığı senetleri halka arz edildi.

5 Aralık 1984 Kamuda yeni personel alımı durduruldu.
17 Aralık 1984 ABD, Türkiye'den gelen giyim eşyalarına yüzde 16.97, giyim dışındaki tüm tekstil ürünlerine yüzde 15.7 oranında ek vergi koydu. Gerekçe ise, malların dampingli olarak satılması şeklinde açıklandı.
26 Aralık 1984 İstanbul'da suya yüzde 112 zam yapıldı.
27 Aralık 1984 Samsun 216 sigaralarının fiyatında 50 liralık indirim yapıldı.
28 Aralık 1984 İzmit-Gebze paralı otoyolu Başbakan Turgut Özal tarafından açıldı.

1 Ocak 1985 Katma Değer Vergisi yürürlüğe girdi.
2 Ocak 1985 Yeni yılın getirdikleri: 6 tatlı reçete. Memur maaşları yüzde 21 arttı. Dilekçelerden pul kalktı. Kıdem tazminatı tavanı 82 binden 140 bin liraya yükseldi. Ücretlilere vergi iade oranları artırıldı.Gelir vergisi beş puan azaldı. Öğrenci kredileri 4600 lira oldu. 6 acı reçete: Yüzde 10 KDV uygulaması başladı. Radyo-TV alım vergisi yürürlüğe girdi. Yurtdışı telefon görüşmeleri zamlandı. Esnafa noter onaylı fatura yükümlülüğü başladı. Elektrik faturaları yüzde 10 zamlı düzenleniyor. Merkez Bankası reeskont kredileri faizleri artırıldı.
2 Ocak 1985 Yılda 3 milyon 450 bin kilo pamuk üretecek olan Sönmez Holding'e bağlı Pamuk İpliği Fabrikası'nın temeli Bursa'da atıldı.
2 Ocak 1985 Tariş, alım fiyatına zam yaptı. Kiloda 6 lira daha fazla ödeyecek. 160 liradan başlayan taban fiyat böylece üçüncü kez artırılarak, 185 liraya çıktı. Alımlar, 31 Ocak'a kadar sürecek.
3 Ocak 1985 Best sigarası piyasaya çıktı.
4 Ocak 1985 Hayvan üreticisine devlet desteği sağlandı. Para Kredi Kurulu'nun 1 Ocak'tan geçerli kararına göre; 5 bin lira ve daha yukarı sanayi yemi harcamalarının yüzde 20'sinin üreticilere geri verileceği belirtildi.
5 Ocak 1985 Bakanlar Kurulu kararına göre, kasaplık hayvan, buğday ve balık 1 Nisan 1985 tarihine kadar KDV dışı bırakıldı.
7 Ocak 1985 Bugün satışa çıkarılan 40 milyar lira tutarındaki Keban Barajı gelir ortaklığı senetleri kapışıldı. Gurbetçiler senetlere büyük ilgi gösterdi.
14 Ocak 1985 AET, Türkiye'den topluluk ülkelerine ihraç edilen kuru üzüm, fındık ve işlenmiş tütüne koyduğu gümrük vergilerini sıfıra indirdi. Topluluk bu ürünlere 25 bin ton kota koydu.
16 Ocak 1985 Türk-İş'e bağlı Teksif Sendikası ile Sümerbank Genel Müdürlüğü arasında 32 bin dokuma işçisini kapsayan toplu sözleşme imzalandı.
16 Ocak 1985 Şanlıurfa Çimento Sanayii AŞ faaliyete geçti.
17 Ocak 1985 SASA (Suni ve Sentetik Elyaf Sanayi AŞ) Çin'e polyester elyaf ihracına başladı.
25 Ocak 1985 Tusaş Motor San. AŞ kuruldu.
5 Şubat 1985 Ziraat Bankası'nın denetimine geçen ve Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından iflasları istenen Hisarbank, İstanbul Bankası ve Odibank'ın yöneticilerinin mallarına İstanbul 1. Asliye Ticaret Mahkemesi kararıyla tedbir kondu.
26 Şubat 1985 ABD ile teşviksiz ihracat dönemi başladı.
1 Mayıs 1985 Tokat'ta Tekel Sigara Fabrikası kuruldu.
1 Mayıs 1985 Okan Tekstil Sanayii kuruldu. (Kuruluş rink ve open end pamuk ve sentetik iplik üretimi yapıyor.).
5 Mayıs 1985 Pınar Et kuruldu. Pınar Et, Türkiye'nin dünya ve AT standartlarına uygun ilk entegre et tesisidir.
6 Mayıs 1985 Yapımı 11 yıl süren Tokat Sigara Fabrikası Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından üretime açıldı. Fabrika'da 'Tokat' adında yeni bir filtreli sigara üretileceği açıklandı.
10 Mayıs 1985 Türkiye'de dünya standartlarına uygun ilk bulaşık makinesi 'Leydi', Arçelik firması tarafından üretildi. 72 parça yemek takımını bir defa-

da yıkayabilen makinenin KDV hariç 280 bin liradan satılacağı bildirildi.
13 Mayıs 1985 Kurumlar vergisi rekortmenleri belirlendi. Akbank 5 milyar 511 milyon 945 bin 13 lira ile birinci oldu. Onu 5 milyar 068 milyon 359 bin 598 lira ile THY izledi. Üçüncü sırada ise 3 milyar 860 milyon 039 bin 641 lira ile IBM firması yer aldı.
14 Mayıs 1985 TİSK Başkanı ve tekstil sanayiinin önde gelen isimlerinden Halit Narin, sahip olduğu şirketleri bir çatı altında toplayarak, Narin Holding AŞ'yi kurdu. Holdingin sermayesi 100 milyon lira olarak açıklandı.
21 Mayıs 1985 Türkiye'nin tümüyle doğal gazla çalışan ilk fabrikası olan Kırklareli Cam Fabrikası üretime başladı. Fabrikada üretimde enerji olarak sadece Hamitabad Santrali'nden sağlanan doğal gazın kullanılacağı ifade edildi. 7.5 milyarlık dış kredi katkısıyla birlikte 14 milyar liraya mal olan fabrikada yılda 240 milyon adet züccaciye üretileceği açıklandı.
29 Mayıs 1985 İstanbul Boğazı'na yapılacak Fatih Sultan Mehmet Köprüsü'nün temeli Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından atıldı.
1 Haziran 1985 Profilo Holding Grubu'nca üretilen Türkiye'nin ilk yazar kasası Olivetti, 408 bin lira fiyatla satışa sunuldu.
19 Haziran 1985 İhracatçıya döviz teşviki sağlandı. Vergi iadelerinin kaldırılması üzerine ihracatta baş gösteren azalmayı gidermek için hükümet ihracatçı tarafından yurda getirilen dövizlerin ihracatçısı tarafından 3 ay süreyle kullanılması kararını aldı. Bu süre daha önce 10 gün olarak öngörülmüştü.
25 Haziran 1985 Eskişehir Uçak Fabrikası'nın temeli Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından atıldı. Fabrikada, F-16 savaş uçaklarının jet motoru üretileceği açıklandı.
10 Temmuz 1985 Keban ve Oymapınar Barajları'nın 100 milyar lira tutarındaki gelir ortaklığı senetleri satışa çıkarıldı.
5 Ağustos 1985 Taşıt vergileri yüzde yüz artırıldı. Zamlı tarifenin yılbaşından itibaren uygulanacağı açıklandı. Araçların ön camına, verginin ödendiğini belirten bir pul yapıştırılacağı kaydedildi.
12 Ağustos 1985 Yeni Galata Köprüsü ihalesini, 30 milyon 785 bin 042 Dolarla en düşük teklifi veren STFA firması kazandı. Köprünün, sabit ayaklı kazıklar üzerine inşa edileceği açıklandı.
19 Ağustos 1985 Okumuş Holding'ten alacağı olan 25 milyon lirayı tahsil edemeyen Pamukbank, Ticaret Mahkemesi'ne başvurarak holdingin iflasını istedi.
4 Eylül 1985 TEK dışındaki kuruluşların elektrik enerjisi üretim tesisi kurma ve işletmesine ilişkin yönetmelik yayınlandı.
4 Eylül 1985 Şahinler Mensucat AŞ kuruldu. Çorlu'da Şahinler Holding'e bağlı olarak faaliyet gösterecek fabrikada, çocuk kıyafetlerinin üretileceği belirtildi.
11 Eylül 1985 Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün açtığı 267 milyon lira tutarındaki iş makineleri ihalesini Japon Komatsu makinelerini pazarlayan Temsa kazandı.
19 Eylül 1985 Sümerbank'ta taksit dönemi başladı. Üniversite ve yüksek okul öğrencilerinin 100 bin liraya kadar malı peşin fiyatına taksitle alabilecekleri; bu limitin işçi emeklileri, dul ve yetimler için 200 bin lira olarak belirlendiği kaydedildi.
26 Eylül 1985 Akbank kredi faiz oranlarını beş puan indirdi.
16 Ekim 1985 Bankalar resmen altın satışına başladı. İlk gün 9 banka satış yaptı. Bankalardan külçe halindeki altını satın alan kimselerin, bu altını bir başkasına veya bankaya satabileceği gibi, Darphane'ye götürüp Cumhuriyet Altını bastırabileceği de belirtildi. Merkez Bankası, altınları sadece 50 ve 100 gramlık çubuklar halinde satacağını açıkladı.
2 Kasım 1985 İTO, Hazine'ye istek paketi sundu. Pakette şu istekler yer aldı: Yerli üretimin korunarak ithalatın serbest bırakılması; Türk Parasını Koruma

Kanunu'nun tamamen kaldırılması; KİT'lerdeki korumacılığa son verilmesi ve rejiminin sürekli kılınması.
4 Kasım 1985 Tofaş otomobillerine yüzde 3.3 ile 5.2 arasında zam yapıldı. Buna göre; Serçe'nin fiyatı 1 milyon 892 bin liradan 1 milyon 971 bin liraya, Doğan'ın fiyatı ise 3 milyon 278 bin liradan 3 milyon 888 bin liraya çıktı.
18 Kasım 1985 Aksu Enerji, Isparta'da kuruldu. Firma, elektrik enerjisi üretim ve dağıtımı yapıyor.
22 Kasım 1985 Çay-Kur'un tekeline son veren Akfa'dan sonra Okumuş Holding'e bağlı Okumuş San. Şirketi'nin ürettiği çay piyasaya çıktı. Alüminyum folyo ambalajlı 250 gramlık "Güzel Çay"ın 750 liradan satılacağı açıklandı.
4 Aralık 1985 Vergi paketi, TBMM'den geçti.
7 Aralık 1985 Temeli 8 ay 20 gün önce Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından atılan Türkiye'nin ilk doğalgazla çalışan santralı olan Hamitabad Santralı'nın birinci ünitesi Başbakan Turgut Özal tarafından üretime açıldı.
10 Aralık 1985 Türkiye Şeker Fabrikaları Genel Müdürlüğü gerekli görülecek hallerde ve miktarda şeker ithal ve ihracıyla görevlendirildi.
11 Aralık 1985 Gürmen Giyim Sanayii, Karabük'te faaliyete geçti.
18 Aralık 1985 Sermaye Piyasası Kurulu'nca İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği yayınlandı.
19 Aralık 1985 Bakanlar Kurulu, peşin vergi oranlarını belirledi.
26 Aralık 1985 Ücretli ve emeklilere ödenen vergi iadesinin kapsamı genişletildi.

1 Ocak 1986 Milli Piyango'nun tarihindeki ilk 1 milyar liralık ikramiyeyi Osmaniyeli muhasebeci Şahin Sarı kazandı. Şahin Sarı, bileti İskenderun'dan almış. Talihli, milyarlık ikramiyeyi ne yapacağına henüz karar vermediğini söyledi. İşadamı Sakıp Sabancı bir numara farkla büyük ikramiyeyi kaçırdı.
2 Ocak 1986 Borsada ilk işlem bugün yapıldı. Açılış günü açık artırmayla satılan Pakdemirli'ye ait köprü gelir ortaklığı senedinin el değiştirmesini sağlayan işlem ilgili taraflarca yapıldı. Özhan Oral, bu senetleri hatıra olarak saklayacağını söyledi. Borsada ilk gün satışa sunulan ve işlem gören hisse senetleri: Anadolu Cam, Arçelik, Bağfaş, Çelik Halat, Çimsa, Çukurova Elektrik, Demirdöküm, Eczacıbaşı, Ege Biracılık, Ege Gübre, İzocam, Kartonsan, Kav, Koç Pazarlama, Koç Yatırım Kordsa, Koruma Tarım, Lassa, Pimaş, Rabak, Sarkuysan, Siemens, Türkiye Şişe Cam, Türkiye Gübre Fabrikaları. İlk gün toplam 5 milyon liralık işlem gerçekleşti.
6 Ocak 1986 Ege tütün piyasası 1735 lira başfiyatla açıldı. B grad tütün 885, Kopa tütün 250, Duble kapa 60 liradan alınacak. Tüccarın daha önceden A grad tütünü 3 bin liradan almaya başladığı bildirildi. Tekel'e ise B grad ve kapa tütün kaldı.
7 Ocak 1986 Dolara çifte tarife: 1986 dolar ortalaması için çifte tarife uygulaması getiren hükümet, yatırımlar için doların yıllık ortalamasını 525, dış borç ödemeleri için ise 675 lira olarak belirledi. Geçen yıl dolar ortalaması için tek tarife uygulanmış, bu oran 470 lira olarak tespit edilmişti. Yılın ikinci yarısında ise hedef şaşkınlığına düşen hükümet bu hedefi 525 liraya çıkarmıştı.
11 Ocak 1986 İstanbul Hali'nin Eminönü'nünden, Bayrampaşa'da yaptırılacak yeni tesislere taşınması kararlaştırıldı.
13 Ocak 1986 Konut kredileri artırıldı. 40-60 metrekarelik konutların kredileri 1 milyon 750 binden 2 milyon 500 bine, 60-100 metrekarelik konutların kredileri 2 milyon 250 binden 3 milyona, 100 metrekareden büyük konutlar 2 milyon 750 binden 3 milyon 500 bine çıkarıldı.
15 Ocak 1986 "Casino" açmak isteyen turistik tesisler ve oteller için yeni şartlar konuldu. "En az 300 yatağı olan 3 yıldızlı oteller ya da en az 500 yatağı olan birinci sınıf tatil köyleri" dışındaki yerler casino açamayacak.

28 Ocak 1986 TÜSIAD Yönetim Kurulu Başkanlığı'na Sakıp Sabancı getirildi. Yönetim Kurulu Başkan Yardımcıları Ömer Dinçkök ve Şinasi Ertan oldu. Yönetim kurulu ise şu isimlerden oluştu: Cem Boyner, Bülent Eczacıbaşı, Ali Nizamoğlu, Mehmet Şuhubi, Selçuk Yaşar, Feyyaz Berker, Rahmi Koç.

3 Şubat 1986 Sivas Demir Çelik tesisleri haddehane teçhizat ihalesini Japon Maruboni-Nippon Kokan konsorsiyumu kazandı. 1986 yılı fiyatlarıyla yaklaşık 80 milyon dolara malolacak projeye konsorsiyum yüzde 10 payla da ortak olacak.

5 Şubat 1986 Tarıma kredi dopingi! Akaryakıt kredisi traktörü olmayana da verilecek. Sulanabilir arazi miktarını artırabilmek için toprak su proje kredisinin limiti kaldırıldı. Mısır, ayçiçeği, soya üretimi için dekar başına 11 bin 500 liralık zirai kredi verilecek. Kararlar, Krediler Yüksek Kurulu toplantısında alındı.

8 Şubat 1986 İşçiler altı yıl aradan sonra ilk kez yürüdü. Balıkesir'de Türk-İş'in düzenlediği "Ekmek, Barış ve Özgürlük mitingi ve yürüyüşü" sakin ve olaysız geçti. Mitingte konuşmacılar serbest toplu pazarlık ve kısıtlanmamış grev hakkı verilmesini istediler.

10 Şubat 1986 3 Ocak'tan beri işlem yapılan İMKB, pazartesi günlerini durgun geçirmesine rağmen bugün rekor kırdı. Borsada bugün 40 milyon 367 bin 350 liralık alışverişle 8392 hisse senedi el değiştirdi. Türk Siemens'in 9 binlik 3 bin hissesinin işlem görmesi borsayı rekora götürdü. Bu alışverişte tek kalemde 27 milyonluk portföy oluştu.

12 Şubat 1986 60 milyonluk Boğaz Köprüsü ve Keban Barajı gelir ortaklığı senetleri, faizin belirsizliğine rağmen bir günde satıldı. Alanların çoğunu eski bürokratlar oluşturdu.

14 Şubat 1986 Rüşvet aldığı iddiasıyla Yüce Divan'da yargılanan eski Bakan İsmail Özdağlar, "Görevini kötüye kullanmaktan" 2 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Özdağlar ayrıca 30 bin lira ağır para cezası ödeyecek.

17 Şubat 1986 Parsan firması, ABD'ye petrol kuyuları sondaj ve delmelerde kullanılacak petrol delici kafalar satacak. Firma ilk partide Amerika'ya 600 bin dolarlık petrol delici kafa ihraç edecek. Bu konudaki anlaşma Dallas'ta imzalandı.

17 Şubat 1986 Marmaris Altınyunus Turistik Tesisleri kuruldu. Kuruluş turizm ve otelcilik alanında çalışma yapıyor.

22 Şubat 1986 Türk-İş tarafından düzenlenen 12 Eylül sonrasının ilk büyük çaplı mitingine İzmir'de engellemelere rağmen 50 bin dolayında işçi katıldı. Miting nedeniyle geniş güvenlik önlemleri alındı.

27 Şubat 1986 Hükümet "Uzatmalı faiz" politikasına ara verdi. Merkez Bankası aldığı kararla kısa vadeli mevduat faizlerinde indirime gitti. 1 Mart'tan geçerli olacak yeni düzenlemeye göre 3 ay vadeli hesaplarda 1 puan, 6 ay vadeli hesaplarda 2 puanlık indirim yapıldı. Yüzde 35 olan aylık faiz ile yüzde 55 olan yıllık faiz aynı kaldı.

28 Şubat 1986 Kula Mensucat'ta üretim tamamen durdu. Fabrika iflas dairesine teslim edildi. Fabrikanın 27 Aralık'ta iflasına karar verilmişti.

5 Mart 1986 Bankaların Merkez Bankası'nca belirlenen günlük kurların yüzde 1 altında veya üstünde döviz alımı ve satımı yapabilecekleri açıklandı.

11 Mart 1986 Yeni İnfaz Yasası TBMM genel kurulunda kabul edildi. Ölüme mahkûm olanlar 30 yıl, ömür boyu hapse mahkûm olanlar 20 yıl ve diğer hükümlüler cezalarının yarısını çekmişlerse iyi halli olmak şartıyla talepleri olmasa dahi şartlı tahliye olabilecekler. SHP lideri Gürkan, genel af istediklerini belirterek ülkemizde işveren sendikası başkanı başbakan olabiliyorsa DISK'e de af gerektiğini söyledi.

13 Mart 1986 İTO seçimlerini Nuh Kuşçulu kazandı. Yeni yönetim kurulunda Dündar Uçar, Tarık Şehmen, Natık Buda, Aşir Kaya, Nurettin Doğanbey, Ahmet Uluçay, Üstün Çevik, Doğan Torunoğlu, Ömer Lütfü Özgül yer aldı.

14 Mart 1986 Türk lirasının değeri dolara karşı yüzde 5.2, marka karşı yüzde 7 oranında düşürüldü. Bu devalüasyon kararı kimi çevrelerce geriye dönüş olarak yorumlanırken Özal, "Politikamızdan dönüş yok" dedi.

19 Mart 1986 Devalüasyondan sonra başlayan zam yağmuru sürüyor. Elektronik eşya, demir çelik, nalburiye, boya, kozmetik fiyatlarıyla aralarında sucuk, salam, kavurma, sosis, pastırma, baharat ve kuruyemişin bulunduğu yiyeceklere yüzde 6 ile 10 arasında zam geldi.

20 Mart 1986 Maliye Bakanlığı'nın New York piyasasında 100 milyon dolarlık ticari senet ihracına ilişkin anlaşma imzalandı. Senetler için Goldman Sachs firması aracılık yapacak.

21 Mart 1986 İstanbul Anakent Belediye Meclisi'nin aldığı karara göre Üsküdar, Beykoz, Beşiktaş ve Sarıyer ilçelerinde boğaziçi görünüm bölgesinde durdurulan inşaatlara, projelerine göre yeniden başlanabilecek. Öngörünüm bölgesinde konut yapmak için aranan 5 bin metrekare arsa sınırına da esneklik getirildi. Bu karardan 8 bin inşaat yararlanabilecek. 5 katlı binalar altıncı katı çıkabilecek.

27 Mart 1986 TV alıcılarına yüzde 11 oranında zam yapıldı. Zamla, 56 ekran renkli Grundig TV 226 bin 500 liradan 253 bin liraya, uzaktan kumandalısı ise 266 bin liradan 298 bin liraya çıktı.

30 Mart 1986 Turban tesisleri konaklama ücretlerine yüzde 100-110 zam yapıldı.

31 Mart 1986 Yeni tip 1000 liralık banknotlar bugün piyasaya sürüldü. Banknotun bir yüzünde Atatürk portresi, öteki yüzünde İstanbul'dan bir görüntü ve Fatih Sultan Mehmet'in portresi yer alıyor. Eski tip 1000 liralıklar 29 Eylül pazartesi günü tedavülden kaldırılacak. 30 Eylül 1996 tarihinden itibaren kıymetini tamamen yitirecek.

8 Nisan 1986 İstanbul Defterdarlığı 1985 gelir vergisi rekortmenlerini açıkladı. Mehmet Ali Yılmaz 768 milyon lira ile ilk sırada yer alıyor. O'nu 550.7 milyon lira ile M.Arif Erten ve 550.7 milyon lira ile İnan Kıraç izliyor. Genelev patroniçesi Matild Manukyan 100.2 milyon lira ile 59. sırada yer alıyor.

16 Nisan 1986 İstanbul'da ekmeğe zam. Belediye 400 gram ekmeği 50 liradan satmaya devam ederken, gramajı düşük 3 çeşit ekmek 70-80-100 liradan satılıyor.

22 Nisan 1986 Yabancılara Türkiye'de gayrimenkul satılmasına olanak sağlayan yasa tasarısı bazı değişikliklerle TBMM'de kabul edildi. Daha önce 21 Haziran 1984'te çıkan, ancak Anayasa Mahkemesi'nde 1985'te iptal edilen yasada bazı değişiklikler yapıldı. Yeni yasayla yalnızca yabancı "Gerçek kişiler"e mülk edinme hakkı veriliyor. Ayrıca tarım arazileri de satış kapsamı dışında tutuldu.

29 Nisan 1986 Türkiye'nin Karadeniz kıyılarında radyasyon tehlikesi! Sovyetler Birliği'nin Kiev yakınlarındaki Çernobil nükleer santralinde meydana gelen kazadan sonra radyasyon yüklü zehirli bulutlar, Karadeniz'e kıyısı olan ülkeleri tehdit etmeye başladı. Bölgede ekili, özellikle çay ürününün radyasyondan etkilenebileceği ileri sürülürken, Türk kamuoyunda huzursuz bir bekleyiş başladı. - Mevduat faizlerinde 2-3 puan indirim yapıldı. Vadeli mevduata uygulanan faiz oranı ise brüt yüzde 5'ten yüzde 11.7'ye çıkarıldı. Üç ay vadeli hesapların faizi brüt 44'ten 42'ye, 6 ay vadeli mevduatın faizi yüzde 48'den 45'e, 1 yıl vadelilerin faizi ise yüzde 55'ten 52'ye indirildi.

29 Nisan 1986 Tekstilbank kuruldu. Kuruluş bankacılık alanında faaliyet gösteriyor.

3 Mayıs 1986 Çernobil kazasından sonra Türkiye'nin bazı kesimlerinde yapılan ölçümlerde radyasyon oranının birkaç kat arttığı saptandı.

6 Mayıs 1986 Kamu kurum ve kuruluşlarına kendi yasalarında tanınmış olan gümrük muafiyetlerini kaldıran yasa tasarısı TBMM'de kabul edildi.

Böylece KİT'ler üretimlerinde kullandıkları ithal girdilerin bedellerini maliyetlerine yansıtacak ve dolayısıyla ürünlerin satış fiyatları artacak.
14 Mayıs 1986 Para Kredi Yüksek Kurulu, mercimek, nohut, arpa, buğday, un ve mısır ihracatından alınan destekleme ve istikrar primlerini kaldırdı.
15 Mayıs 1986 Dünya petrol fiyatlarının düşmesi üzerine Türkiye alım yaptığı diğer ülkelerin yanı sıra İran'la da ucuz petrol konusunda anlaşma yaptı. Anlaşmanın ayrıntıları açıklanmadı.
20 Mayıs 1986 Borsada grev! Borsa aracıları, Ziraat Bankası'nın paylaştıkları binaya yerleşmesini protesto ettiler. Borsa Başkanı Muharrem Karslı, "Başka bir ülkede borsa dursa yer yerinden oynar" dedi.
23 Mayıs 1986 Ülkemizdeki Migros Mağazaları'nın en büyüğü bugün Ataköy'de hizmete girdi. 1200 metrekare alan üzerine kurulan iki katlı mağazanın 200 milyon liraya malolduğu açıklandı. - SASA'da grev ve lokavt! Sabancı Holding'e ait Adana'daki SASA suni sentetik elyaf fabrikasında toplu iş sözleşmesi görüşmelerindeki uyuşmazlık nedeniyle Petrol-İş Sendikası'nın grev kararı alması üzerine işveren de lokavt kararı aldı.
28 Mayıs 1986 Tütünde tekelin kaldırılmasına ilişkin yasa TBMM'de kabul edildi. - AET komisyonu tekstil masası yetkilileriyle Türk hazır giyim ve konfeksiyon sektörünün 4 temsilcisi Brüksel'de "Otolimitasyon anlaşması" imzaladı. 1988 yılının sonuna kadar AET ülkelerine ihraç edilecek tekstil ürünleri için Türk hükümeti kota güvencesi vermedi. Türk ihracatçıları tarafından bağlanan anlaşma ile AET ülkelerine 1.5 yıllık dönemde 33 milyon tişört, 16.5 milyon kazak ve 14.5 milyon gömlek satılacak.
29 Mayıs 1986 "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik" Kanunu TBMM'de kabul edildi. Yasa gereği oluşturulacak fonda birikecek para, illerde ve ilçelerde dar gelirlilere dağıtılacak.
30 Mayıs 1986 KİT satışına izin veren yasa tasarısının meclisten geçmesinden sonra yerli-yabancı ilk KİT ortaklığına da onay çıktı. Alman, ABD ve Kanada firmaları Türkiye'de et sektörünü tercih etti ve iki kuruluş Et ve Balık Kurumu'na ait Sincan ve Fatsa tesislerinin sahibi oldu. Et Balık Kurumu'nun bu tesislerdeki payı yüzde 40'ta kaldı.
5 Haziran 1986 Bakanlar Kurulu, yeni ithalat rejiminde değişiklik yaptı. Et, süt tozu, yağda ithal fonu yükseltilirken beyaz eşyada düşürüldü. Hayvancılık ve süt ürünlerinde kredi faiz oranları da yüzde 34'ten 22'ye düşürüldü. Uluslararası mütekabiliyet esasına göre navlun fiyatlarında Kurumlar Vergisi oranını sıfıra kadar indirme yetkisi hükümete verildi.
6 Haziran 1986 Merkez Bankası faiz oranlarını yeniden belirledi. 1 ay vadeli hesapların faiz oranı yüzde 35'ten 30'a, 3 ay vadelilerin yüzde 42'den 40'a düşürüldü. Vadesiz, altı ay ve bir yıl vadeli hesapların faiz oranları değişmedi.
7 Haziran 1986 Bahreyn, Çernobil'de meydana gelen nükleer sızıntıyı gerekçe göstererek Türkiye'den yaptığı ithalatı durdurdu. Türk yetkililer geri çevrilen makarnaların kazadan önce üretildiğini bildirdiler. - Türkiye Odalar Birliği başkanlığına Ali Coşkun seçildi.
8 Haziran 1986 Kıyılar orman alanı statüsünden çıkarıldı. TBMM'de geceyarısı kabul edilen yasa tasarısına göre kıyı bölgelerinde yer alan fundalık, makilikten toprak parçalarında yerli-yabancı turist tesisler kurulabilecek. Yasa ile "Orman" tanımına giren 30 milyon dönem kamu arazisi tarıma ve dolayısıyla özel mülkiyete açılıyor.
14 Haziran 1986 Avrupalı turist Türkiye'ye gelmeye korkuyor! Çernobil'deki kazanın Türk turizmini olumsuz yönde etkilediği açıklandı. Daha önceden yapılan rezervasyonların yaklaşık yüzde ellisi kazadan sonra iptal edildi.
15 Haziran 1986 Türkiye ile Arap ülkeleri arasında ilk kez bir turizm protokolü imzalandı. Protokol Mercan Tu-

rizm Şirketi ile Birleşik Arap Emirlikleri'nin Amir Şirketler Grubu arasında karşılıklı parafe edildi. Anlaşmaya göre bu yıl BAE'den ülkemize 5 bin turist gelecek. Bu turistlerin 25 milyon dolar bırakması bekleniyor. - Fırat demiryolu köprüsü güneydoğu gezisine çıkan Başbakan Özal tarafından hizmete açıldı. 45 metre yükseklikteki köprü Karakaya Barajı'nın su toplamaya başlamasıyla su altında kalacak eski köprünün yerine yapıldı.

16 Haziran 1986 Başbakan Özal, Atatürk Barajı'nın derivasyon tünellerini hizmete açtı. Böylece Fırat Nehri'nin yatağı değişmiş oldu. Törende konuşan Özal, Keban ve Boğaz Köprüsü gelir ortaklığı senetlerinin satışından 200 milyar lira gelir elde edildiğini belirterek, Karakaya, Atatürk Barajı ve 13 projenin bu gelirle hızlandırıldığını açıkladı.

20 Haziran 1986 Turizm Bakanı Mükerrem Taşçıoğlu turistik belgeli tüm tesisler ve yurtdışındaki temsilciliklere gönderdiği genelgede iptalleri önlemek için fiyatlarda yüzde 20 indirim yapılmasını istedi.

22 Haziran 1986 İstanbul'da hafif metro sisteminin temeli Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından atıldı. Raylı sistem 250 milyar liraya mal olacak ve belediyeye yılda 50 milyar lira gelir sağlayacak. - Memura bir parmak bal! Katsayı öngörüldüğü gibi 62'de kaldı. Ancak yan ödeme katsayısı 18'den 19'a çıkarıldı. Yakacak yardımı ise 4500 lira artırılarak 23 bin liraya yükseltildi. Yeni göreve başlayan ilkokul mezununun eline temmuz ayı başından itibaren 43 bin 761 lira geçecek. (Geçen yıla göre 11 bin 644 liralık artış).

25 Haziran 1986 Et fiyatlarına yüzde 20 oranında zam yapıldı. Bir kilo kıyma Et Balık Kurumu'nda 1450 lira, Migros'ta 1560, kasaplarda 1800 lira oldu.

30 Haziran 1986 TV'de reklamlara yüzde 20-35 arasında zam yapıldı. Birinci kuşakta bir saniyelik reklam 59 bin 400, 2. kuşakta 112 bin 200, 3. kuşakta 103 bin 400 lira oldu. - TOFAŞ otomobillere zam: Serçe 2 milyon 486 bin, Şahin 3 milyon 111 bin, Kartal 3 milyon 575 bin, Doğan 4 milyon 213 bin lira oldu.

3 Temmuz 1986 Renkli TV'ye zam. 56 ekran pal-secam uzaktan kumandalı TV 311 bin liradan 354 bin liraya çıktı. ITT player videonun fiyatı da 408 bin 750 liradan 414 bin 270 liraya yükseldi.

11 Temmuz 1986 Ara seçimin 28 Eylül'de yapılmasına ilişkin yasa TBMM'de kabul edildi.

20 Temmuz 1986 Çırağan Sarayı restorasyonu ve yanına modern bir otel inşasını Japonlar kazandı. 55 milyon dolara malolacak otel 320 odalı olacak. Çırağan Sarayı da restore edilirken içine 12 lüks kral dairesi, balo ve konferans salonları, ışık butikleri ve üç lokanta inşa edilecek.

24 Temmuz 1986 Güneydoğu Birlik mercimek başfiyatını 280 lira olarak açıkladı. Alımların yüzde 100 peşin yapılacağı bildirildi.

29 Temmuz 1986 B tertibi Boğaziçi Köprüsü - Keban Barajı gelir ortaklığı senetleri satışı büyük ilgi gördü. Üç yıl vadeli senetler 500 bin adet 100 bin liralık, 60 bin adet 500 bin liralık ve 20 bin adet 1 milyonluk kupürlerden oluşuyor.

30 Temmuz 1986 Vadesiz mevduat hesaplarına uygulanacak faiz oranlarının bir aylık vadeli mevduat faizinin üçte birini geçmemek kaydıyla bankalarca serbestçe belirlenmesi kararlaştırıldı.

5 Ağustos 1986 Plaka satışı durduruldu. İçişleri Bakanlığı "Taksi plakası sınırlaması" bulunan 12 ilde satışları ikinci bir emre kadar yasakladı. İstanbul İl Trafik Komisyonu 1986 yılı içinde il merkezinde 1000, Şile, Yalova, Silivri ve Çatalca ilçelerinde ise 142 taksi plakasının ihale yoluyla satılmasına karar verdi.

9 Ağustos 1986 Beğendik Mağaza İşletmeleri Ticaret ve Sanayi AŞ'nin ilk mağazası Kayseri'de açıldı. Bu yıl içinde kurulan ve kuruluş sermayesi 1 milyon lira olan şirketin Kayseri'deki ikinci mağazası 17 Ekim 1986'da, Sivas Mağa-

zası 28 Aralık 1986'da, Ankara Kocatepe Mağazası 30 Mart 1993'te, Akköprü Mağazası 29 Ekim 1994'te açılacaktır. Şirket, İstanbul Beğendik Carousel Mağazası'nı da 21 Kasım 1995 tarihinde hizmete açmıştır.

11 Ağustos 1986 Fiskobirlik yönetim kurulu bu sezon fındık alım fiyatını 700 lira olarak belirledi. Geçen yıl sezon başında 450 lira fiyat verilmiş, sezon içinde fiyat artarak 675 liraya kadar yükselmişti. Bu yıl 100 bin ton alım yapılması bekleniyor.

13 Ağustos 1986 Türk-İş'e bağlı Genel Maden-İş Sendikası ile Türkiye Taşkömürü Kurumu arasında iki yılı aşkın süreden beri sürdürülen toplu sözleşme görüşmeleri nihayet sonuçlandı. 46 bin işçiyi kapsayan sözleşme uyarınca ücretlere yüzde 23-41 arasında zam yapıldı. İkinci yıl zam oranı ise yüzde 23 olarak saptandı.

22 Ağustos 1986 Türkiye'nin üçüncü Cumhurbaşkanı Celal Bayar, İstanbul'da 103 yaşındayken öldü. 1950-1960 yılları arasında Cumhurbaşkanlığı yapan, Atatürk'ün yakın arkadaşı, ilk meclisin hayattaki son üyesi, dünyanın yaşayan en eski devlet adamı olan Celal Bayar, bir süreden beri rahatsızdı. Bayar'ın cenazesi Ankara'da yapılan devlet töreninden sonra doğduğu yer olan Umurbey'de 29 Ağustos günü toprağa verilecektir.

6 Eylül 1986 Sinagog baskınında 24 kişi öldü, 3 kişi yaralandı. İstanbul Şişhane'deki Neve Şalom Sinagogu'na fotoğrafçı kılığında giren teröristler, kapıları kapattıktan sonra cemaati önce otomatik silahlarla taradılar, daha sonra da el bombası attılar. Baskını gerçekleştiren iki intihar komandosu olay sırasında parçalanarak öldü. Görgü tanıkları ise iki teröristin daha bulunduğunu, bunların ise kaçtığını öne sürüyor. Katliamı "İslami Direniş", "Filistin İntikam Örgütü" ve "Kuzey Arap Birliği" adlı üç ayrı örgüt üstlendi.

8 Eylül 1986 Çukobirlik, pamuk, soya ve yerfıstığı alımlarına başladı. Alımlarda peşin ödeme yapılacak. Kütlü pamuğa 270, soyaya 162 bin lira ödeniyor.

10 Eylül 1986 İktisat Finansal Kiralama kuruldu. Kuruluş Türkiye'nin ilk leasing şirketi olarak faaliyet gösteriyor.

12 Eylül 1986 Tekel, tütünde üreticiyi tüccara karşı korumak için sözleşme garantisi getirdi. Üreticiyle tüccar arasında yapılan sözleşmenin bir nüshası Tekel'e verilecek, böylece ödeme yapmayan, sözleşme şartlarına uymayan tüccar karşısında üretici hakkını arayabilecek.

16 Eylül 1986 Borsada ilk satış rekoru kırıldı. Toplam 42 bin 262 hisse senedinin el değiştirdiği pazarın mali çerçevesi de 102 milyon 677 bin lira oldu. Alışverişin yüzde 80'i Kartonsan E tertibi hisse senetlerine ait.

19 Eylül 1986 Türk-İş'e bağlı Petrol-İş Sendikası ile Türk Metal Sendikası'nca beş ayrı işyerinde yapılan toplu sözleşme görüşmelerinde işyerlerinde çalışanlara yüzde 52-60 arasında zam sağlandı.

21 Eylül 1986 Beko Teknik 1 Ekim'den geçerli olmak üzere ortalama yüzde 20 oranında zam yaptı. 56 ekran renkli TV 345 bin liradan 400 bin liraya (yüzde 16 zam), video player 377 bin liradan 420 bin liraya yükseldi. (Yüzde 11 zam).

28 Eylül 1986 Boş olan 11 milletvekilliği için yapılan seçimde ANAP 6, DYP 4, SHP 1 milletvekilliği kazandı. SHP Genel Başkanı Erdal İnönü ile DYP Genel Başkanı Hüsamettin Cindoruk, İzmir ve Samsun'dan girdikleri seçimi kazanarak parlamentoya girdiler.

30 Eylül 1986 Ara seçimler nedeniyle ertelenen zamlar yağmur gibi yağmaya başladı. Beyaz eşyaya yüzde 8-15, cama yüzde 10, çimentoya yüzde 5, margarine yüzde 10 zam yapıldı. Zamdan sonra Profilo 1200 buzdolabının fiyatı 188 bin liradan 214 bin liraya çıktı.

6 Ekim 1986 Türkiye, ikinci bir TV kanalına kavuştu. TRT'nin ikinci kanalı, Başbakan Turgut Özal tarafından törenle açıldı. Özal, açılışta yaptığı konuşmada "Üç, dört, beş ve altıncı kanallara ça-

buk geçmeliyiz" dedi. Atatürk Kültür Merkezi'nden ve İstanbul Televizyonu Kuruçeşme tesislerinden yapılan yayınların yurdun dört bir yanından izlenebilmesi için birinci ve ikinci kanallar ortak canlı yayın yaptı.
7 Ekim 1986 METAŞ, düz ve nervürlü demir çeşitlerine zam yaptı. 8 mm'lik düz demir 233 lira 20 kuruştan 236 lira 50 kuruşa, 10 mm'lik düz demir 232 lira 10 kuruştan 236 lira 40 kuruşa yükseldi. - Ampul fiyatlarına yüzde 16 zam yapıldı. Bir ampulün toptan fiyatı 240 liradan 280 liraya çıktı. - Sigara, içki, çay ve şekere zam yapıldı. 100 gramlık Kamelya Çayı'nın fiyatı 150 liradan 200 liraya, Rize turistik çayın 250 gramlığı 420 liradan 580 liraya yükseldi. Kristal şekerin kilosu 190 liradan 230 liraya çıktı. Uzun Samsun ve Maltepe 220 liradan 350 liraya, Marlboro 600 liradan 800 liraya çıktı. 70'lik Yeni Rakı 1800 liradan 2800 liraya yükseldi.
7 Ekim 1986 Yabancıya mülk satışına ikinci iptal. Anayasa Mahkemesi "Yabancı kişilere mülk satışına izin veren yasayı" ikinci kez iptal etti. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli kararı yazılıp Resmi Gazete'de yayınlandıktan sonra yürürlüğe gireceği için bu tarihe kadar mülk satışı sürebilecek.
10 Ekim 1986 Bakanlar Kurulu radyo, TV ve müzik seti yapımında kullanılan ithal parçalara yüzde 30 fon koydu. Bu zammın fiyatlara da aynen yansıyacağı bildirildi. - Ayrıca ithalatta garanti şartı getirildi. İthalatta bakım onarım ve yedek parça garantisi şart koşuldu. Buna göre teleks, TV, faksimile, traktör, kara nakil vasıtaları, fotokopi cihazları bakım, onarım ve yedek parça hizmetleri ithalatçı firmalarca garanti edilecek.
14 Ekim 1986 SEK tarafından süt, yoğurt ve tereyağına yüzde 10-30 arasında zam yapıldı. Yarım litrelik şişe süt yapılan yüzde 27.3 oranındaki zamla 140 liraya, 350 gramlık yoğurt 200 liradan 220 liraya çıktı. Eğitim hastanelerinde bakım ve ameliyat ücretlerine zam yapıldı. Buna göre küçük ameliyatlar 35 binden 48 bine, büyük ameliyatlar 45 binden 60 bine, poliklinik ücreti 600 liradan 1200 liraya yükseldi.
16 Ekim 1986 Bey Piliç kuruldu. Bolu'da tavuk ve tavuk ürünleri üretimi gerçekleştiriyor.
28 Ekim 1986 Faizler 4 puan düşürüldü. Yapılacak uygulamaya göre vadesiz mevduata o dönemin vadeli mevduat faizinin yüzde 90'ı oranında faiz verilebilecek. Vadeli faiz oranları ise 4 puan düşürüldü. Bir yıllık mevduatın faiz oranı yüzde 52'den 48'e, 6 aylık 45'ten 41'e, 3 ay vadeli yüzde 40'tan 36'ya, bir aylık yüzde 30'dan yüzde 29'a indirildi.
30 Ekim 1986 Döviz operasyonu: İhracata doping amacıyla doların değeri 17, mark 12 lira yükseltildi. Dolar 735 lira 70 kuruş, mark 364 lira 84 kuruş oldu. Alınan karara göre bankaların satış kurları Merkez Bankası'nı geçemeyecek. Alış kurları ise serbest. Ancak döviz alış fiyatları, Merkez Bankası'nın satış fiyatını aşamayacak.
3 Kasım 1986 TOFAŞ otomobillerine zam: Serçe 2 milyon 640 bin liradan 2 milyon 805 bin liraya (zam oranı yüzde 6.2), Doğan 4 milyon 448 bin liradan 4 milyon 774 bin liraya (yüzde 6.3), Şahin 3 milyon 520 bin liradan 3 milyon 751 bin liraya (yüzde 6.5), Kartal 3 milyon 806 bin liradan 4 milyon 48 bin liraya (yüzde 6.3 zam) yükseldi.
5 Kasım 1986 Beko Hitachi TV'lerine yüzde 13, Grundig'e ise yüzde 13-15 zam yapıldı.
18 Kasım 1986 Türkiye'nin sayılı firmalarından NETAŞ'ta, toplu sözleşme görüşmelerindeki anlaşmazlık nedeniyle yaklaşık 3 bin işçi greve başladı.
22 Kasım 1986 Almanya'ya gönderilen 320 bin mark değerindeki 40 ton iç fındık yüksek düzeyde radyasyon yüklü olduğu gerekçesiyle geri çevrildi.
29 Kasım 1986 KDV'ye yüzde 2 zam. Bakanlar Kurulu yetki çerçevesinde mal ve hizmetlerden alınan KDV oranını "Liste harici mallar için" 1 Aralık'tan geçerli olmak üzere yüzde 12 olarak belirledi. Hükümetin bu yolla 400 milyar-

lık bir ek kaynak sağlamayı hedeflediği öğrenildi. Daha önce bu oran yüzde 10'du.

3 Aralık 1986 Özel sektör tahvillerine hücum! Satışa sunulan 500 milyon liralık Kartonsan tahvilleriyle, 600 milyon liralık Koruma Tarım İlaçları tahvilleri bir günde tükendi. Tahviller yüzde 55 faizli.

11 Aralık 1986 Büyük ihracata yeni destek: Bakanlar Kurulu 1 Ocak 1987'de yürürlüğe girmek üzere sıfır vergi iadesi alacak malları açıkladı. Bu malların ihracatında 2 milyon dolar sınırını aşanlar yüzde 6'ya kadar vergi iadesi alabilecekler. Sıfırlı liste: El dokuma, makine halı, kilim, önlük, kravat, çorap, eldiven, irmik, soğutulmuş et vs.

17 Aralık 1986 Türk-İş'e bağlı Selüloz-İş Sendikası, toplu sözleşme anlaşmazlığı nedeniyle yaklaşık 10 bin işçinin çalıştığı SEKA işyerlerinde grev kararı aldı.

17 Aralık 1986 Lüks ithalata darbe! İthalatta 185 malın fon kesintisi ve 144 malın da gümrük vergisi yeniden düzenlendi. Bakanlar Kurulu, ithalatta fonların büyük kısmını artırırken, gümrük vergisini de düşürdü. Böylece yurtiçi fiyatların ve ithalat taleplerinin dengede tutulabilmesi için fazla gelen yükün vergi indirimiyle azaltılması öngörüldü. Ton başına artış getirilen kalemlerin bazıları şöyle: Et: 400 dolar, arpa 30, buğday unu 35 dolar.

18 Aralık 1986 Tansaş İzmir Büyük Şehir Belediyesi İç ve Dış Ticaret Şirketi kuruldu. Kuruluş gıda ve ihtiyaç maddeleri alım satımı yapıyor.

24 Aralık 1986 Milli Piyango'nun yılbaşı özel çekilişinde en büyük ikramiye 2 milyar lira olarak açıklandı. (Bu rakam geçen yıl 1 milyardı).

24 Aralık 1986 Motorlu Taşıt Vergisi yüzde 50, taşıt alım vergisi ise yüzde 100 artırıldı. Böylece yerli otomobillerde en az 4 bin lira olan vergi 6 bin liraya çıktı. Sıfır kilometredeki yerli otomobillerin taşıt alım vergisi ise 240 bin lira ile 400 bin lira arasında değişiyor.

25 Aralık 1986 İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda 18 şirketin hisse senetleri ile 35 şirketin tahvilleri borsa kotundan çıkarıldı. Borsa Başkanı Muharrem Karslı, "Sermaye yetersizliği, halka yeterince açılamamak, menkul kıymetlerin asgari düzeyde ihraç edilmemesi gibi nedenler borsa kotundan çıkarılmaya yolaçabiliyor" dedi.

25 Aralık 1986 "İstanbul Gaz Dağıtım Sanayi Ticaret AŞ" kuruldu (İGDAŞ). Ortakları arasında İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin de bulunduğu ticaret İstanbul'da doğalgaz kullanımını sağlamak amacıyla doğalgaz dağıtımı ile buna bağlı merkezi ısıtma sistemini planlı ve programlı bir şekilde kurmak için çalışacak.

28 Aralık 1986 Türk-İş Başkanlık seçimini Şevket Yılmaz tekrar kazandı. Yapılan oylamada Yılmaz 152, Cevdet Selvi 140, Mustafa Özbek 104 oy aldı. Genel sekreterliğe ise Denizciler Sendikası Başkanı Emin Kul getirildi.

29 Aralık 1986 Aliağa Petrokimya Tesisi Başbakan Turgut Özal tarafından açıldı. Tesiste yılda 1 milyonun üzerinde petro kimya ürünü üretilecek. 3600 işçi çalışacak.

30 Aralık 1986 Köprü geçiş ücretlerine zam yapıldı. 3 Ocak 1987'den geçerli olacak zamla binek otoların geçiş ücreti 600 liradan 1000 liraya, otobüs geçiş ücreti 3 bin liradan 4 bin liraya yükseldi. - Erdemir ürünlerine yüzde 8-18 arasında zam yapıldı. Tenekenin tonu 335 bin liraya, sıcak mamulün tonu 166 bin soğuk mamulün tonu 248 bin liraya yükseldi.

2 Ocak 1987 TOFAŞ otomobillere yüzde 6.5 zam yapıldı. Serçe'nin fiyatı 3 milyon 42 bin, Şahin'in fiyatı 4 milyon 67 bin, Kartal'ın fiyatı 4 milyon 389 bin lira oldu.

3 Ocak 1987 Türkiye'nin ilk serbest bölgesi Başbakan Özal ve bazı bakanların da katıldığı törenle Mersin'de hukuki olarak açıldı. Serbest bölgenin yaza kadar faaliyete geçmesi bekleniyor.

4 Ocak 1987 İzmit-Gebze otoyolunun geçiş ücretlerine zam yapıldı. Otomobil geçiş ücreti 800 liradan 1000 liraya, TIR'ların 5 bin liradan 6500 liraya çıkarıldı. Kamyonların 2500 lira olan geçiş ücreti artırılmadı.

5 Ocak 1987 Çayda radyasyon! Çernobil'deki patlamadan sonra, Çaykur'un üreticilerden aldığı birinci sürgün çay yüksek oranda radyasyon bulunduğu için piyasaya sürülmedi. 56 bin ton çay depolarda bekletiliyor. Bu arada ikinci sürgün çayda radyasyon oranını belirlemek amacıyla çalışmalar yapıldığı bildirildi.

5 Ocak 1987 Renault otomobillere yüzde 6.6 oranında zam yapıldı. Zamdan sonra Renault 9 GTL 5 milyon 720 bin, Renault 12 TX 4 milyon 179 bin, Renault 12 TSW 4 milyon 581 bin lira oldu.

6 Ocak 1987 Beyaz eşya fiyatlarına ortalama yüzde 15 zam yapıldı. Zamla çift kapılı Arçelik 365 buzdolabı 270 bin liradan 315 bin liraya, çift kapılı AEG 2500, 283 bin 360 liradan 328 bin 950 liraya yükseldi. Arçelik full otomatik çamaşır makinesinin fiyatı da 433 bin liradan 495 bin 260 liraya çıktı.

9 Ocak 1987 İstanbul'da suya zam. Evlerde kullanılan suyun metreküp fiyatı 125 liradan 225 liraya çıkarıldı. - DYO, Marshall, ÇBS ürünü boyalara ve yan ürünlerine yüzde 10 zam yapıldı. - Yumurta fiyatlarına zam, 45 liradan 60 liraya çıkarıldı. - Pamukta fiyat artışına devlet müdahale etti. Tariş, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın emriyle ilk kez borsaya pamuk satışı için çıktı. Tariş 1300 liradan 300 ton dolayında mal sattı. Ancak 1500 lira olan pamuk fiyatını geriletemedi.

12 Ocak 1987 Yeni Galata Köprüsü'nün temeli Başbakan Özal tarafından atıldı. Özal, törende yaptığı konuşmada mevcut köprünün 1912 yılında Alman firması tarafından 280 bin altına yapıldığını, yenisinin de yine Alman kredisi ve işbirliğiyle aynı maliyete yapıldığını söyledi. - Pamuktaki fiyat yükselişini durdurmak için hükümet ihracatı zorlaştırıp ithalatı kolaylaştırdı. İhracı engelleyici fon alınmasını, ithalden alınan fonun ise düşürülmesi kararlaştırıldı.

14 Ocak 1987 Uluslararası Ticaret Odası, işadamı Vehbi Koç'u dünyada yılın işadamı seçti.

16 Ocak 1987 TÜSİAD Başkanlığı'na Ömer Dinçkök getirildi. Yüksek İstişare Konseyi Başkanlığı'na da Sakıp Sabancı seçildi.

20 Ocak 1987 Kambiyo işlemlerine yetkili müesseselere getirilen zorunlulukların bir bölümü kaldırıldı.

23 Ocak 1987 Merkez Bankası reeskont kredi faizlerini 3 puan düşürdü (yüzde 38'den 35'e indirildi). Ayrıca teşvik belgeli orta vadeli genel reeskont faizinin de yüzde 50.5'ten yüzde 48.5'e düşürüldüğü açıklandı.

28 Ocak 1987 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, "Sağlığa zararlı olduğu" gerekçesiyle Türk malı deterjan ve şampuanların ithalini yasakladı. Türk deterjan firmaları yetkilileri "Biz Petkim'in ürettiği DDB maddesine bağımlıyız. KKTC ise LAB maddesinin kullanılmasını istiyor" dediler. - "Lades" piyasaya çıktı. Temizlenmiş ve pişmeye hazır halde satılacak olan Lades tavuklarının kilo fiyatı 1250 lira olarak belirlendi. 9 milyar lira sermayeyle kurulan fabrikanın yüzde 60'ı OYAK'a, yüzde 10'u Kutlutaş'a, yüzde 30'u da Danimarkalı özel bir firmaya ait.

3 Şubat 1987 TEK, elektriğe yüzde 8.9 oranında zam yaptı. Elektriğin kilovatı meskenlerde 60 lira 30 kuruştan, 70 liraya, sanayide 46 lira 60 kuruştan 50 lira 80 kuruşa çıkarıldı.

5 Şubat 1987 Hükümet faizleri tekrar düşürdü. (2 puan-1 puan) 1 yıl vadeli mevduatın brüt faizi yüzde 45'ten 43'e, 6 aylık mevduatın faizi yüzde 39'dan 38'e düşürüldü. Üç aylık (yüzde 35) ve bir aylık faiz (yüzde 28) değiştirilmedi.

6 Şubat 1987 Dış ticaret sermaye şirketlerine kaynak kullanımı destekleme fonundan kolaylık sağlandı.

9 Şubat 1987 Matay Oto Yan Sanayi AŞ Bursa Organize Sanayi Bölgesi'nde ku-

ruldu. Otolar için egzoz üretimi ve ihracatı gerçekleştiriyor.
10 Şubat 1987 Başbakan Özal, Amerika'nın Houston kentinde baypas ameliyatı geçirdi. Ameliyatı gerçekleştiren Prof. De Bakey, ameliyatın 1 saat 45 dakika sürdüğünü ve Özal'ın sağ bacağından alınan 20 santim uzunluğundaki damarın kalbin sağında iki ve solunda bir tıkanık damarla değiştirildiğini söyledi. Özal'ın sağlık durumunun iyi olduğu açıklandı.
12 Şubat 1987 Milletlerarası Ticaret Odası tarafından dünyada yılın işadamı seçilen Vehbi Koç, ödülünü Yeni Delhi'de Hindistan Başbakanı Raciv Gandi'den aldı. İş dünyasının nobeli olarak kabul edilen altın madalyayı alan Vehbi Koç, "Bu ödülle şahsım kadar ülkem de mükâfatlandırıldı" dedi. - Karakaya Barajı gelir ortaklığı senetleri bir günde kapışıldı. Satılan senetlerin 100 milyar lira tutarında olduğu açıklandı. Bu arada dolar ilgisizlikten 3 lira değer yitirerek 787 liradan işlem gördü. Külçe altının gramı da 25 lira düştü.
17 Şubat 1987 Tarımda KDV indirimi. Kuru kayısıda KDV'yi sıfıra düşüren, saç boyalarında yüzde 12'ye çıkaran karar Resmi Gazete'de yayınlandı. Yüzde 1 KDV uygulanan mallara antepfıstığı, meyan kökü, defne yaprağı ve mazı da eklendi.
19 Şubat 1987 Yapı Kredi Finansal Kiralama kuruldu. Kuruluş finansal kiralama işleri yapıyor.
27 Şubat 1987 Usaş Uçak Servisi Şirketi kuruldu. Kuruluş havayolları ve terminallerde ikram ve lokanta hizmetleri yapıyor.
1 Mart 1987 Renault otomobillere yüzde 2.6 ile 6.9 arasında değişen oranda, Otosan ürünlerine de yüzde 6.7 zam yapıldı.
2 Mart 1987 Emlak Bankası'nın Ataköy'de en ucuzu 17 milyon liradan satışa çıkarılan daireleri kapışıldı.
5 Mart 1987 Hükümet, peşin vergi iadesi uygulamasında ihracat sınırını 10 milyon dolara çekti. Geçen yıl bu rakamın üstünde ihracat yapan firma sayısı 60 dolayında. Ayrıca alüminyum ve sac levha ihracatına ödenecek prim artırıldı, gazete kâğıdında gümrük vergisi bir puan indirildi. Yüzde 14 olan oran her ay bir puan düşürülerek yüzde beşe kadar indirilecek.
6 Mart 1987 Toplu konut idaresi, eski konut kooperatiflerine inşaat seviyeleri yüzde 50'ye geldiğinde 500 bin, yüzde 86'ya geldiğinde 300 bin lira tamamlama kredisi vermeyi kararlaştırdı. - Çalışma Bakanlığı'nca hazırlanan ve kesinleşen tasarıya göre bu yıl ve daha sonra emekli işçilere verilecek ek gösterge puanı 4000'e çıkarıldı. Sosyal yardımlarla birlikte en yüksek emekli maaşı net 237 bin 480 lira, en düşük 90 bin 900 lira olacak.
13 Mart 1987 Petrol-İş ile Kimya İşverenleri Sendikası arasındaki toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde anlaşma sağlanamayınca 538 işçi adına grev kararı alındı.
18 Mart 1987 Petrol-İş Sendikası 22 işyerinde 4 bin işçiyi kapsayan grevi başlatırken, KIPLAS da 31 Mart'tan itibaren daha önce grev kararı alınan 67 işyerinde lokavt uygulama kararı aldı. - TEKSİF Sendikası ile Sümerbank Genel Müdürlüğü'nü temsilen Kamu-İş arasında sürdürülen görüşme'lerin anlaşmazlıkla sonuçlanması üzerine 30 bin işçi için grev kararı alındı.
25 Mart 1987 Şirket kurtarma yasalaştı. Kamuoyunda şirket kurtarma olarak bilinen "Sermaye piyasasının teşviki, sermayenin tabana yayılması ve ekonomiyi düzenlemede alınacak tedbirler" yasası TBMM'de kabul edildi. Finansman güçlüğündeki anonim şirketlerden alacaklı bankalar, alacaklarının sermayeye dönüştürülmesi için şirkete ortaklık teklifinde bulunabilecek.
31 Mart 1987 Harb-İş 38 bin işçi adına toplu iş sözleşmesi imzaladı. 38 bin işçiyi kapsayan sözleşmeyle ücretlere birinci yılın 9. ayma kadar yüzde 25, yıl sonuna kadar yüzde 15, 2. yıl için ise yüzde 25 zam yapıldı. - Tek Gıda-İş Sendi-

kası ile Çay-Kur İşletmeleri Genel Müdürlüğü arasında 35 bin işçiyi kapsayan toplu iş sözleşmesi imzalandı. Sözleşmeyle ücretlere birinci yılın ilk 6 ayında yüzde 2, ikinci altı ay için yüzde 15, ikinci yıl ilk altı ay için yüzde 15, ikinci altı ay için yüzde 15 zam sağlandı.

1 Nisan 1987 Enflasyonun mart ayında büyük artış gösterdiği ve yüzde 5.4'ü bulduğu açıklandı.

10 Nisan 1987 Özel okullara yüzde 25-50 oranında zam yapıldı. Zamdan sonra en ucuz okuldaki bir çocuğun yıllık masrafı 1 milyon 400 bin en pahalı okuldaki masraf 2 milyon 850 bin lira oldu. Robert Lisesi'nde yatılı 1 milyon 800 bin lira.

14 Nisan 1987 Türkiye, tam üyelik için AET'ye başvurdu. Başvuru mektubu Devlet Bakanı Ali Bozer tarafından AET'nin dönem başkanı Belçika Dışişleri Bakanı Leo Tindemans'a verildi. Tindemans, konunun Bakanlar Konseyi'nde ele alınacağını açıkladı.

14 Nisan 1987 Lüks otel ve tatil köylerinde "Casino (Şans oyunları tesisi)" açma şartları ağırlaştırıldı. 5 yıldızlı oteller için en az 1000 yatak, birinci sınıf tatil köyleri için de 1500 yatak zorunluluğu getirildi.

25 Nisan 1987 Ankara'nın Çankaya semtinde Botanik Parkı köşesinde yapılacak "Ankara Kulesi"nin ilk harcı Özal tarafından konuldu. Kule 125 metre yüksekliğinde olacak ve saatte bir tur atabilecek nitelikte döner lokal bulunacak. Kulenin 11 milyar liraya malolacağı açıklandı.

25 Nisan 1987 Afşin Elbistan Termik Santralı'nda elektrik üretimi durdu. Birkaç ay önce sabotaj planlarının ele geçirilmesinden sonra 12 Mart'ta meydana gelen patlamayla birinci ünitesi, kazanın yırtılmasıyla 3. ünitesi devre dışı kalan santralda çalışan tek ünite de patlama sinyali verdiği için durdurulunca üretim sıfıra indi.

1 Mayıs 1987 Doğuş Grubu Genoto'yu satın aldı. Bedford kamyonlarının üreticisi, Opel'le General Motors firmalarının temsilcisi Genoto Şirketi'nin bütün hisseleri 15 milyara Doğuş Grubu'na geçti. Holding Başkanı Ayhan Şahenk, "Biz yalnızca hisseleri satın aldık. İşi aynı grup yürütecek" dedi.

4 Mayıs 1987 İMKB yönetim kurulu Koç Holding ile Ereğli Demir Çelik hisse senetlerinin borsada işlem görmesini yasakladı. Karslı, iki şirketin piyasaya sürdükleri yeni tertip hisse senetleri için günü gününe temettü ödemesi talep etmelerinin standart uygulamaya aykırı olduğunu belirtti.

11 Mayıs 1987 Ziraat Bankası şubelerinde satışa sunulan Karakaya Barajı B tertibi gelir ortaklığı senetlerine beklenen ilgi gerçekleşmedi. 100 bin, 500 bin ve 1 milyon liralık küpürlerden 100 binliklere daha çok ilgi var.

13 Mayıs 1987 Para Kredi Yüksek Kurulu, aralarında iş makineleri, otomotiv sanai yan ürünleri, halı, radyatör ve serumların da bulunduğu 22 mala daha ihracatı destekleme fiyat istikrar fonundan prim ödenmesini kararlaştırdı. Böylece fondan desteklenen ürün sayısı 68'e çıktı.

15 Mayıs 1987 Kurumlar Vergisi rekortmeni PTT oldu. PTT 75 milyar 530 milyon 300 bin lira ödeyecek. İkinci sırada 58 milyar 254 milyon 500 bin lira ile Orman Genel Müdürlüğü, üçüncü sırada 45 milyar 172 milyon lira ile Tekel yer alıyor.

17 Mayıs 1987 "Siyaset yasaklısı" politikacılar için halk oylaması yapılmasına olanak sağlayan anayasa değişikliği teklifi TBMM genel kurulunda 315 oyla kabul edildi. 56 üye de red oyu kullandı. Halk oylaması 6 Eylül günü yapılacak. Oy kullanmayanlar 12 bin 500 lira para cezasına çarptırılacak.

20 Mayıs 1987 Asım Kocabıyık'ın istifasıyla boşalan İktisadi Kalkınma Vakfı Başkanlığı'na Jak Kamhi getirildi.

21 Mayıs 1987 TÜSİAD'ın "Türkiye nereye gidiyor" raporu yayınlandı. Rapor gelecek üç yıl içinde Türkiye'de nelerin olabileceğini tahmin ediyor. Enflasyon, büyüme hızı, yatırımların artış

hızı, ithalat, ihracat ve ticaret açığı, tasarruf ve mevduat artışı gibi temel göstergeler tahmin ediliyor.

22 Mayıs 1987 Hükümet, yerli otomobil üreticilerini "ithalatla terbiye etmeye" karar verdi. Bu amaçla otomobil ithalatından alınan bazı fonlar düşürüldü. Motor gücü 1700 cc'ye kadar olan ithal otolardan alınan fon yüzde 12, daha büyüklerden ise yüzde 5 civarında düşecek.

22 Mayıs 1987 Taşkömürü ithalinde yüzde 10 olan fon kesintisi yüzde 7'ye indirildi. Daha önce gümrük vergisi ve fon ödemeden yapılan kuru fasulye ithalatında ise ton başına 1000 dolar kesilecek. Demir çelikten üretilen saclar ve tenekeler için ise gümrük vergisi alınmayacak.

3 Haziran 1987 Dışişleri Bakanlığı, 29 yabancı büyükelçiyi eşleriyle birlikte Güneydoğu'ya götürdü. GAP çerçevesinde incelemeler ve gözlemler yapacak olan konuklara Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu ev sahipliği yapıyor.

8 Haziran 1987 İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nce Norveç'ten satın alınan iki deniz otobüsü Başbakan Özal tarafından hizmete sokuldu. Kabataş-Bostancı arasında çalışacak olan araçlar 450'şer kişilik.

9 Haziran 1987 Maaş gösterge tablosu yeniden düzenlendi. Bakanlar Kurulu'na sunulmak üzere hazırlanan tabloda taban gösterge 1400, tavan gösterge ise 6400 puan olarak belirlendi.

10 Haziran 1987 Batmaktan üç kamu bankası ortak edilerek kurtarılan TÖBANK, sonunda devletleştirildi. TÖBANK'ın sermayesi 30 milyar 774 milyon liraya yükseltildi ve Hazine bankanın yüzde 86.02'sine sahip oldu.

10 Haziran 1987 Mehmet Emin Karamehmet'e ait Çukurova Grubu, Federal Almanya'daki Bank Kreiss K.G. Hamburg'u satın aldı. Pamukbank ve Çukurova Grubu tarafından ortaklaşa kurulan bir şirket tarafından 38 milyara satın alınan tek şubeli banka 1920'lerden beri faaliyet gösteriyor.

12 Haziran 1987 Türkiye, Dünya Bankası'ndan İzmir'in içme suyu ve kanalizasyon geliştirme ve Çukurova gelişim projelerinde kullanılmak üzere 304 milyon dolarlık kredi sağladı.

14 Haziran 1987 Geliştirilen yeni bir model çerçevesinde ABD Eximbank'tan 17 milyon dolar kredi alınmasına ilişkin anlaşma imzalandı. Kredi Türkiye'nin ABD'den ithal edeceği yatırım mallarının döviz ihtiyacı için kullanılacak. İki kısım halinde alınacak kredi 5 ve 10 yıl vadeli olacak.

15 Haziran 1987 Petrol-İş Sendikası 18 Mart 1987'den beri grev sürdürdüğü 63 işyerinden 17'sinde anlaşma sağladı. Üyelerine yüzde 50-70 ücret artışı, sosyal haklarda ise yüzde 100-300 arasında artış sağladı.

16 Haziran 1987 Uluslararası Çalışma Örgütü'nün genel kurulunda konuşan Hans Engelbert, Türkiye'de sendikal kısıtlamaların sürdüğünü iddia ederek, AT'ye girişinin engellenmesini istedi. Engelbert, sendikal haklar konusunda Türkiye'nin sözünde durmadığını da iddia etti.

17 Haziran 1987 Resmi Gazete'nin bugünkü mükerrer sayısında yayınlanan kararnameyle teknik ve sağlık hizmetleri sınıfında yer alanlara ödenmekte olan özel hizmet tazminatları artırıldı. En yüksek devlet memuru aylığının yüzde 10'u kadar ödenmekte olan tazminat yüzde 20'ye çıkarıldı. Ayrıca 926 sayılı kanuna tâbi Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarına ödenen yüzde 40'lık tazminat da yüzde 45'e çıkarıldı.

18 Haziran 1987 Hasan Uğurlu Baraj'ının dövize endeksli gelir ortaklığı senetlerinin 36 milyarlık bölümü İş Bankası şubelerinde kısa sürede satıldı. Ekonomik çevreler dövizli senete gösterilen ilginin yüksek enflasyon ve TL'ye olan güvensizlikten kaynaklandığını öne sürüyor.

20 Haziran 1987 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun bazı maddelerinde değişiklik yapılmasına, ek ve geçici maddeler eklenmesine dair kanun "Sü-

per Emeklilik Kanunu" TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi. Kanunun yürürlüğe girmesiyle emekliler, Bakanlar Kurulu'nun tespit edeceği yeni puanlar üzerinden SSK'ya 5 yıl borçlanabilecek ve borçlarının bittiği tarihten itibaren yüksek maaşa hak kazanacaklar. 5 yıllık süper primi bir defada ödeyen emekli işçiye ise hemen süper aylık bağlanacak.
24 Haziran 1987 Yeni asgari ücret, 16 yaşından büyükler için net 49 bin 95 lira, küçükler için brüt 51 bin 300 lira olarak belirlendi. İşadamı Sakıp Sabancı, "Asgari ücret çağdışı" dedi.
27 Haziran 1987 Memur maaş katsayısı 70 olarak açıklandı. Yakacak yardımı 40 bin liraya, yan ödeme katsayısı ise 20'den 22'ye yükseldi. Bakan Alptemoçin yeni düzenlemeyle en düşük dereceli memurun eline 64 bin 784 lira geçeceğini, ücret artışının yüzde 47.9 olduğunu açıkladı.
30 Haziran 1987 Merkez Bankası İdare Meclisi, 1 yıllık mevduata serbest faiz uygulanmasını kabul etti ve yeni bankacılık döneminin kurallarını belirledi. Buna göre, serbest faizde mevduat için sınırlama yok.
1 Temmuz 1987 Ataç AŞ Anteks İplik Fabrikası kuruldu. Antalya'da ürettiği ipliği yurtiçi ve yurtdışına pazarlıyor.
2 Temmuz 1987 Erdemir ürünlerine yüzde 223 oranında zam yapıldı. İstanbul'da özel hastaneler yatak ücretlerine yüzde 150 zam yaptı. Lüks oda 12 binden 30 bin liraya, birinci sınıf oda 8 binden 20 bin liraya çıktı.
3 Temmuz 1987 Faizlerin serbest bırakılması kararından sonra Ankara'da bir araya gelen banka yöneticileri centilmenlik anlaşmasıyla bir yıllık vadeli mevduatın faiz tavanını yüzde 43'ten 48'e çıkardılar.
6 Temmuz 1987 Centilmenlik anlaşması üç günde bozuldu. Bir yıl vadeli mevduata Pamukbank yüzde 56, Eskişehir Bankası yüzde 55 faiz vereceğini açıkladı.
7 Temmuz 1997 İstanbul Sanayi Odası, 1986 yılının başarılı ihracatçılarına altın madalya verdi. 16 kuruluş arasında ilk üç sırayı alanlar şunlar: 1. Çolakoğlu Metalurji 74 milyon 597 bin dolar, 2. Çukurova Çelik 64 milyon 184 bin dolar, 3. Aksa Akrilik 60 milyon 180 bin dolar.
8 Temmuz 1987 "Süper Emeklilik Yasası" yürürlüğe girdi.
8 Temmuz 1987 Demiryol-İş Sendikası'nın, 40 bin işçi için toplu sözleşme görüşmelerinde anlaşmaya varılamaması üzerine aldığı grev kararına karşılık işverenin lokavt ilan etmesi tepkiye yol açtı. İstanbul'da 3 bin dolayındaki işçi yemek boykotu yaptı. Bazı tren seferlerinde aksamalar oldu.
10 Temmuz 1987 TCDD ana hat ve banliyö tren bilet ücretlerine zam yaptı. Ana hat trenlerine yapılan yüzde 50 zamdan sonra Ank-İst. ekspres biletleri 2100 liradan 3500 liraya, Ank-İzmir hattında da 2600 liradan 4000 liraya çıkarıldı. Ank-İst. yataklı tek kişilik 20 bin lira oldu. Banliyö bilet ücretleri ise 150 lira olarak saptandı.
16 Temmuz 1987 MEB ders kitaplarına yüzde 46 zam yapıldı.
17 Temmuz 1987 Fiskobirlik, 1987 ürünü yüzde 50 randımanlı "Tombul Fındık'a" 1050 TL fiyat verildiğini açıkladı.
27 Temmuz 1987 Bankalararası faiz yarışı durmanıyor. Bir yıllık vadeli mevduata verilen faiz oranı yüzde 58'e çıktı. Pamukbank yüzde 58, Sümerbank ve Osmanlı Bankası yüzde 52 faiz veriyor.
2 Ağustos 1987 TCDD'de 11 Ağustos'ta greve gitme kararı alan Demiryol-İş Sendikası işverenin getirdiği teklifi kabul etti. İşçilerin saat ücretlerine birinci altı ay için yüzde 25.2, ikinci altı ay için yüzde 22.3, üçüncü altı ay için yüzde 18 ve dördüncü altı ay için yüzde 17 zam yapıldı. Ayrıca daha önce sözleşmede olmayan 2 dini bayram ödeneği de sözleşmeye konuldu.
9 Ağustos 1987 Ankara'nın ilk serbest döviz bürosu olan Merkez Döviz Ticaret AŞ Kızılay'da hizmete girdi. Büro döviz ve efektif alımlarda Merkez Ban-

kası kurlarının yüzde 2 fazlasını, satımında ise yüzde 2 eksiğini esas alacak.
16 Ağustos 1987 Yapımı tamamlanan Kalamış Yat Limanı ve tesisleri Başbakan Turgut Özal tarafından hizmete açıldı.
19 Ağustos 1987 Bağfaş gübreye yüzde 26-76.7 oranında zam yaptı. Daha önce de TZDK yüzde 18.7-71.9, Toros Gübre 28.2-85.5, Ege Gübre 18.7-29.9 oranlarında zam yapmışlardı.
20 Ağustos 1987 Türk-İş'e bağlı Tez Koop-İş Sendikası İstanbul'da Migros'un 35 işyerinde grev başlattı. Greve 830 işçi katılıyor.
20 Ağustos 1987 Otomarsan'ın bugün piyasaya sürdüğü 0-303 modeli otobüsler 150 milyon liradan satılacak. 280 beygir gücünde motoru bulunan 12 metre uzunluğunda ve 51 kişilik otobüslerin Daimler-Benz teknolojisinin en son yeniliklerine sahip olduğu açıklandı.
21 Ağustos 1987 Borsa tarihinde ilk büyük yükseliş yaşandı. İndeks, 864.95'e yükseldi.
21 Ağustos 1987 Devlet Yatırım Bankası "Türk İhracat Kredi Bankası" haline getirilerek "Türk Eximbank'ı" kurulmuş oldu. Bakanlar Kurulu bankanın sermayesini 500 milyar lira olarak tespit etti. Sermayenin yüzde 51'i Hazine tarafından karşılanacak. Banka, ihracatın geliştirilmesi, yeni pazarlar kazanılması amacıyla kredi verme, sigorta işleri yapmak ve bu amaçla uluslararası piyasalardan finansman sağlamak gibi işlerle uğraşacak.
24 Ağustos 1987 Borsada gizli satış! Hükümet, satışa sunulacağını açıkladığı 7 şirketteki devlet hisselerini borsaya sürmedi. Özelleştirme Komisyonu Başkanı, Başbakanlık Danışmanı Cengiz Israfil "Borsanın dengesini bozmamak için gizli satış yaptık. Gizli satıştan Borsa Başkanı'nın bile haberi olmadı" dedi.
26 Ağustos 1987 Referandum öncesinde 300 bin çiftçiye ani olarak vergi kolaylığı sağlandı. Gelir vergisi muafiyet sınırları ve küçük çiftçi tanımı genişletildi. Yeni düzenlemeyle muafiyete giren işletme büyüklükleri yüzde 100 ile 250 oranında artırıldı.
29 Ağustos 1987 Seydişehir Alüminyum Tesisleri'ndeki grev, anlaşmaya varılmasıyla sona erdi. Grevin sona ermesi için Başbakan Özal'ın arabulucu olduğu bildirildi. İşçiler birinci yılın ilk altı ayında yüzde 25, ikinci altı ayında ise yüzde 22 zam alacaklar.
1 Eylül 1987 İMKB'de kuponsuz hisse senedi satıldığının ihbar edilmesi üzerine borsa'n dinleyici salonu kapatıldı. Dinleyici salonunu dolduran karaborsacılar alışverişi bu kez de sokakta sürdürdü.
6 Eylül 1987 Siyasi yasakların kaldırılmasıyla ilgili halk oylaması yapıldı. Cumhuriyet tarihinin üçüncü halk oylamasında kılpayı "Evet" çıktı. Evet oyları yüzde 50.25, hayır oyları yüzde 49.75 oranında. ANAP, daha oy ayırımı devam ederken erken seçim kararı aldı. Özal, "Seçimde boylarının ölçüsünü alırlar" derken, İnönü, "Demokrasimiz iyi bir sınav verdi" şeklinde konuştu. Demirel ise "Kafesin üç telini kırdık, biri duruyor" dedi.
15 Eylül 1987 Yapı ve Kredi Bankası eski Genel Müdürü Hüsnü Özyeğin'in Eska İnşaat ile ortaklaşa kurduğu "Finansbank"a izin çıktı. 8 milyar lira kayıtlı, 2.5 milyarlık ödenmiş sermayeye sahip Finansbank için Bakanlar Kurulu'nun verdiği izin Resmi Gazete'de yayınlandı.
17 Eylül 1987 AT ile tekstil pazarlığı sonuçlandı. Baz iplik olarak kabul edilen 16/1 tekkatlı korde ipliğinin kilogram fiyatının 5.95 DM'den 6.35 DM'ye yükseltilmesi kabul edildi. Türkiye, 1987 kotası yıl sonuna ulaşmadan dolan pamuk ipliği için 2500 ton, pamuklu dokuma için 520 ton, havlu için de 97 ton ek ihracat yapma hakkı elde etti.
17 Eylül 1987 Yataş AŞ kuruldu. Kayseri'de yatak, yorgan, oturma grupları, kanepe ve ev tekstili üretimi gerçekleştiriyor.
24 Eylül 1987 Japonya İthalat ve İhracat Bankası'nın Türkiye'ye sağladığı

300 milyon dolarlık krediye ilişkin anlaşma Tokyo'da imzalandı.

1 Ekim 1987 Hayali ihracatçılara suçüstü. 10 milyarlık mal ihraç ettik diye 1 milyar vergi iadesi alacaklardı! İçine hurda demir ve hurda plastik parçaları doldurdukları sandıkları "Makine aksamı" olarak gösteren ve bu yönde gümrük beyannamesi hazırlayan bir şebekenin mensupları Ankara Mali Şube Ekipleri'nce yakalandı. Şebeke mensuplarının adı açıklanmadı.

9 Ekim 1987 Sigortacıları tek çatı altında toplamak amacıyla "Türk Acenteler Birliği" kuruldu. Birlik yasa gereği tüm sigorta acentelerinin katılmak zorunda olduğu mesleki bir kuruluş niteliği taşıyor. Başkanlığa Fahrettin Ecevit getirildi.

12 Ekim 1987 Fatih Köprüsü'ne grev freni. İkinci Boğaz Köprüsü'nde çalışan beş bin işçi, çalışma süresinin yarım saat kısaltılması ve ücret ayarlaması isteğiyle, bağlı bulundukları Yol-İş Sendikası'na haber vermeden işi bırakıp direnişe geçtiler. Direniş uzarsa, köprünün bitirilmesi gecikebilecek.

16 Ekim 1987 İstanbul I. Boğaz Köprüsü ve Oymapınar Barajı A Grubu Gelir Ortaklığı senetlerinin ikinci altı aylık gelir paylarının ödenmesine Ziraat Bankası ve İş Bankası şubelerinde başlandı. İkinci altı aylık gelir getirileri yaklaşık yüzde 28.20.

20 Ekim 1987 Gübrede seçim indirimi. Türkiye Zirai Donatım Kurumu, 50 kiloluk DAP gübresinin torba fiyatını 7500 liradan 7150 liraya, 5 bin lira olan kompoze gübre fiyatını 4750 liraya indirdi. Bu indirim, "Seçim indirimi" olarak niteleniyor.

21 Ekim 1987 Türk-Amerikan İşadamları Derneği İstanbul'da kuruldu. Bakanlar Kurulu kararıyla uluslararası faaliyette bulunma yetkisi alan dernek Amerikan Ticaret Odası'na üye oldu. 24 üyeyle kurulan derneğin yönetim kurulu başkanlığına Erdal Kabatepe seçildi.

22 Ekim 1987 İthal sigaraya yüzde 33-50 arası zam yapıldı. Marlboro ve Parliament'in fiyatı 800 liradan 1200 liraya çıkarıldı. İthal lüks viskinin şişesi de 10 binden 15 bin liraya yükseldi.

24 Ekim 1987 İthal sigaralardan paket başına Savunma Sanayii Destekleme Fonu için alınan miktar 30 liradan 60 liraya çıkarıldı.

29 Ekim 1987 Deri-İş Sendikası üyesi 3500 işçinin 117 işyerinde 129 gündür sürdürdüğü grev anlaşmayla sonuçlandı. İşçilere birinci yıl için yüzde 82, ikinci yıl için yüzde 60 oranında ücret artışı sağlandı. Yıpranma zammı ilk yıl için 100, ikinci yıl için 120 bin lira olarak belirlendi. İşçilere ayrıca her ay 18 bin liralık erzak yardımı, 23-25 bin liralık tahsil yardımı yapılacak.

1 Kasım 1987 Radyasyonlu olduğu gerekçesiyle bir süredir kilitli depolarda bekletilen çaylar imha edilecek. İmha edilecek çay miktarı açıklanmadı.

1 Kasım 1987 Renault'un yeni modeli Renault-11 piyasaya çıkarıldı. Opak olanları 9 milyon 495 bin liradan, metalik boyalı olanları 9 milyon 636 bin liradan satılıyor. Ülkemizin ilk hatchback otomobili şehir içinde 100 kilometrede 8.5 litre benzin yakıyor.

2 Kasım 1987 TOFAŞ, Renault ve Otosan otomobillerine yüzde 5.6 ile yüzde 8.2 arasında değişen oranlarda zam yapıldı.

3 Kasım 1987 Koç Holding, kuruluşunun 60. yıldönümü nedeniyle holding üyesi kuruluşlardan TOFAŞ'taki işçilere birer Cumhuriyet altını hediye etti. 15'inde de Aygaz'dakilere altın dağıtımı yapılacak. Bu amaçla Koç Holding'in 47 bin 500 Cumhuriyet altını siparişi verdiği öğrenildi.

3 Kasım 1987 Spor-Loto tarihindeki ilk milyarlık ikramiyeyi İzmitli işçi Hüseyin Demirel kazandı. Talihli 1 milyar 212 milyon 487 bin lira ikramiye alacak.

7 Kasım 1987 Türkiye'de ilk kez bir hayali ihracat davasında üç işadamı 10'ar yıl ağır hapis cezasına çarptırıldı. Yargıtay 7. Ceza Dairesi İzmir DGM'nin kararını onayladı. İbrahim Güven Dikmen, Mümtaz Yurdakul, Ali Dinsever

adlı işadamlarıyla beş arkadaşı 1986 yılında o yılın fiyatlarıyla metrekaresi 5 dolar olan 52 bin 500 metrekare kavak kaplamasını 710 bin metrekare olarak gösterip İtalya'ya ihraç etmek istedikleri iddiasıyla yargılanmışlardı.

17 Kasım 1987 İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, Tophane'de Eren Hanı'nın beş katına taşındı. Başbakan Turgut Özal, yeni borsa binasının açılış töreninde yaptığı konuşmada binanın kısa bir süre içinde yetersiz kalacağını ve en kısa sürede yeni bir yere taşınmak zorunda kalınabileceğini belirtti ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Bedrettin Dalan'dan borsaya yeni ve geniş bir yer bulunmasını istedi.

18 Kasım 1987 Otomobil ithal fonu düşürüldü. 1700 cc'ye kadarki otomobillerin gümrük vergi, resim ve harçlarının yüzde 40 olan ithalat fonu yüzde 30'a indirildi. Bitkisel yağların ton başına 70 dolar olan fonu da 10 dolara düşürüldü.

19 Kasım 1987 Keban'da arıza. Keban Santralı'ndaki bir arıza nedeniyle başta Ankara, İstanbul ve İzmir olmak üzere 41 il merkezi ve bağlı ilçelere uzun süre elektrik verilemedi. Teknik bir arıza yüzünden oluşan aksaklık giderildi.

20 Kasım 1987 İstanbul Ticaret Odası seçimlerinde Niyazi Adıgüzel yönetim kurulu Kemal Yazar ise meclis başkanlığına seçildi.

24 Kasım 1987 KİT'lerin özelleştirilmesi ile sektörlerin rehabilitasyon raporlarının hazırlanmasında görev alan ABD'li Arthur Anderson ile Deoitte Haskins and Sells ve Norveçli Price Waterhause denetim şirketlerine, yabancı sermaye mevzuatı kapsamında faaliyet izni verildi.

27 Kasım 1987 Erken genel seçime bir gün kala, tütün taban fiyatı geçen yıla göre yüzde 50-173 zamlı olarak açıklandı. Maliye Bakanı Alptemoçin Akhisar'da Ege Tütün fiyatını A grad için 4200, B grad için 3000 lira olarak açıkladı. Öğleden sonra Samsun'da yaptığı açıklamada ise Karadeniz Bölgesi'nde A grad tütüne 4400, B grad tütüne ise 3200 lira verildiğini bildirdi.

29 Kasım 1987 Milletvekilliği genel seçimlerinden ANAP yine birinci parti olarak çıktı. İkinci sırada SHP, üçüncü sırada DYP var. Bu partilerin aldıkları oylar ve milletvekili dağılımları ise şöyle: ANAP: Yüzde 36.29 292 mv. SHP: Yüzde 24.81 99, DYP: Yüzde 19.5 59 mv. Buna karşılık DSP, MÇP, IDP ve RP, yüzde 10'luk seçim barajını aşamadığı için milletvekilliği çıkaramadı.

1 Aralık 1987 Seçim biter bitmez, zamlar yağmur gibi yağmaya başladı. İlk zamlar özel sektörden geldi. TV alıcılarına ve videolara zam yapıldı. ITT Schaub Lorenz TV (57 ekran) fiyatı 583 bin 600 liradan 640 bin 860 liraya, Philips 56 ekran TV 546 bin liradan 570 bin liraya çıktı. - Oto, Fab, Alo, Tursil, Mintax temizleme tozlarına zam yapıldı. - Arçelik buzdolabı ve çamaşır makinelerine zam yapıldı. - Coca-Cola'ya zam. 2 litrelik pet şişenin fiyatı 1200 liraya yükseldi - SEKA kâğıda yüzde 15 ile 46.2 oranında zam yaptı. Gazete kâğıdının tonu 410 bin 500 liradan 600 bin liraya, birinci hamur kâğıt 1 milyon 70 bin liradan 1 milyon 250 bin liraya çıkarıldı. - Elektriğe yüzde 22-41 zam yapıldı. Elektriğin kilovatsaati konutlarda 32 lira 50 kuruştan 42 lira 50 kuruşa çıkarıldı. Ticarethanelerde ise 62 lira 20 kuruştan 87 lira 20 kuruşa yükseldi. - PTT ücretlerine ortalama yüzde 50 zam yapıldı. Şehiriçi jeton 50 liradan 75 liraya, şehirlerarası jeton 375 liraya çıkarıldı. Telgraf ücretleri yüzde 100, telefon tesis ücretleri ise yüzde 33-40 oranında artırıldı. - İki yıl aradan sonra petrole de yüzde 25-35 zam yapıldı. Ankara'da süper benzin 378, normal benzin 358, motorin 278, 6 numaralı fuel-oil 172 lira, 12 kg.'lık tüpgaz 3 bin lira oldu.

2 Aralık 1987 Tekel ürünlerine yüzde 7-16 zam yapıldı. 70'lik Yeni Rakı'nın fiyatı 2800 liradan 3000 liraya çıktı. Uzun filtreli sigaralar 350 liradan 400 liraya yükseldi. Şekere yüzde 40 zam yapıldı.

3 Aralık 1987 İstanbul'da köprü geçiş ücretlerine yüzde 50 zam yapıldı. Otomobil geçiş ücreti 1000 liradan 1500 liraya, otobüs-kamyon geçiş ücreti 4 bin liradan 6 bin liraya çıkarıldı.
3 Aralık 1987 AT ile 1888-89 yıllarına ilişkin tekstil anlaşması imzalandı. Pamuk ipliği kotası 1988 için 91 bin ton, 1989 için 92 bin 500 ton olarak belirlendi. Ham bez kotası 1988 için 19 bin 700 ton, 1989 için 20 bin 100 ton, havlu 1988 için 975 ton, 1989 için 3125 ton olarak saptandı.
5 Aralık 1987 181 çeşit ilaca yüzde 3 ile 72.9 arasında zam yapıldı. Özal, ünlü "Seçim öncesi zam yapacak kadar enayi miyim" sözlerini bu zamlar sırasında söyledi. Seçimden hemen sonra başlayan ve giderek şiddetini artıran bir zam sağanağı sürerken, tepkiyle karşılayan muhalefet Özal'a zamları neden seçim öncesi yapmadığını sordu ve Özal'dan politika tarihine geçen cevabı aldı. 5 Aralık günü Amerika'da göz ameliyatı olan Özal, eleştirileri buradan da cevaplandırmaya devam etti ve "Ekonomide ne gerekiyorsa o yapılacaktır" dedi. Bu sözler yeni zamların habercisi miydi?
6 Aralık 1987 İstanbul Anakent Belediye Başkanı Bedrettin Dalan otobüs bilet ücretlerini yüzde 20 oranında ucuzlattı. Mavi Kart 17 bin liradan 14 bin liraya düşürülürken, tam bilet 200, öğrenci bileti 100 lira oldu. - Hububat taban fiyatları açıklandı. Arpa 120, çavdar 115, mısır 135, yulaf da 120 liradan alınacak. Anadolu durum buğdayına 165, beyaz sert ekmeklik buğdaya 158 lira fiyat verildi.
10 Aralık 1987 1987 yılı için yeniden değerleme oranı yüzde 29.1 olarak saptandı.
11 Aralık 1987 Türkiye İş Bankası, 3 milyar lira sermayeli "İş Genel Finansal Kiralama" adıyla bir şirket kurdu. Şirkete yüzde 40 payla Fransız Societe General Şirketi de katılacak. Şirketin kiralayacağı mallar arasında haberleşme araçları, ofis makineleri, taşıt araçları ve bilgisayarlar var.
12 Aralık 1987 Türk Metal Sendikası Başkanı Mustafa Özbek, MESS ile yapılan görüşmeler sonunda 65 bin işçiye birer maaş avans verilmesinin kararlaştırıldığını açıkladı. Yine aynı sendika İstanbul'da 21 fabrika 6892 işçi için ek zam aldı.
13 Aralık 1987 Sermaye piyasasında denetim yapacak kuruluşlara, denetim için SPK'dan izin alma zorunluluğu getirildi. Denetim kuruluşlarının sermayesi 100 milyondan az olamayacak.
21 Aralık 1987 Başbakan Turgut Özal, ikinci ANAP hükümetini kurdu. Cumhuriyetin 46. hükümetinde Başbakan Yardımcılığı'na Kaya Erdem getirildi. Özal'ın kabinede yer verdiği ANAP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Keçeciler'in, Cumhurbaşkanı Evren'in karşı çıkması nedeniyle kabine dışı bırakıldığı öğrenildi.
22 Aralık 1987 Türkiye Odalar Birliği "9 istekli" raporu Başbakan Özal'a verdi. Odalar Birliği Başkanı Ali Coşkun, raporda ekonomik politikalar hakkındaki görüşlerini ilettiklerini söyledi. Raporda: Enflasyonun düşürülmesi, TL'nin değer kaybının önlenmesi, TL'nin dolara değil Avrupa para birimine bağlanması, yeni ticaret merkezleri kurulması, KİT'lerin şuursuz zararlarının önlenmesi, ödemeler dengesinin sağlanması, KDV oranlarının yükseltilmemesi, temel gıda maddelerinden KDV alınmaması isteniyor.
29 Aralık 1987 Tezkoop-İş Sendikası'nın Migros işyerlerinde 132 gündür sürdürdüğü ve 1100 işçinin katıldığı grev anlaşmayla sona erdi. Maaşlar ortalama 365 bin liraya yükseltildi. 4 ay sonra da 510 bin lira olacak. Sosyal haklarda da yüzde 100-300 arasında artış sağlandı.

1 Ocak 1988 Maaş artışı katsayısı 70'den 84'e, yan ödeme katsayısı 22'den 28'e, yakacak yardımı 40 bin liradan 53 bin liraya çıkarılarak maaşlara yılın ilk 6 ayı için yüzde 30-40 oranında zam sağlandı. En düşük maaş 84 bin 759, en

yüksek maaş 624 bin lira oldu. Emekliler de 13 bin liralık yakacak zammından yararlanacak.
7 Ocak 1988 Bakanlar Kurulu, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'nun önerisi üzerine piyasa değeri 100 milyar lirayı bulan radyasyonlu çayların imhasını ve gömülmesini kararlaştırdı. TAEK Başkanı Doç. Atilla Özmen gömme işleminin maliyetinin 1 milyar liraya ulaştığını ve çaydaki radyasyon tehlikesinin 27 yıl sonra yarı yarıya ineceğini söyledi. Radyasyonlu çaylar Hopa'da bir vadiye gömülecek. - Bakanlar Kurulu'nun Türkiye Emlak Kredi Bankası ile Anadolu Bankası'nı "Türkiye Emlak Bankası (Konutbank)" adıyla birleştiren kararı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Merkezi İstanbul'da olan, 225 milyar lira sermayeli bankanın yönetim kurulu başkanlığına getirilen Bülent Şemiler, "Yeni banka sermaye ve aktifleri bakımından Türkiye'nin üçüncü büyük bankası oldu" dedi.
12 Ocak 1988 Soma Ege Linyitleri Kömür İşletmeleri, sanayi ve halka sattıkları kömür çeşitlerine yüzde yüz zam yaptı. Cevit kömürün halka satış fiyatı 20 bin, sanayiye satış fiyatı 28 bin liraya yükseldi. - Optik cam ve çerçeve fiyatlarına yüzde 60 oranında zam yapıldı.
15 Ocak 1988 Dolar, serbest piyasada 30 lira birden artarak 1220 liraya yükseldi. Alman Markı da 5 liralık artışla 735 lira oldu. Tahtakale'deki bu son tırmanışla birlikte Merkez Bankası döviz kurları ile serbest piyasadaki fiyatların arasındaki fark yüzde 11'e ulaştı.
15 Ocak 1988 TÜSİAD, "1988 yılına girilirken Türk ekonomisi" başlıklı bir rapor yayınladı. Raporda derneğin 1988 yılına yönelik önerileri şöyle sıralandı: OECD ülkelerinden çok yüksek olan enflasyonla savaş verilmeli. Yüksek faiz ve aşırı iç borçlanma politikaları acele gözden geçirilmeli. Bütçe açığı azaltılmalı. Bu yıl sıfır tabanlı bütçe tekniği uygulaması başlatılmalı. OECD ülkelerine göre düşük olan vergi gelirleri artırılmalı. Bunun için yeni vergi koymak yerine kaçaklar önlenmeli. Özel sektörün sermaye piyasasına girişi hızlandırılarak kredi faizleri düşürülmeli. Az gelişmiş bölgelerde özel teşvik tedbirleri acilen getirilmeli. Özellikle iş kurma, yatırım teşvikleri ve dış ticaretle ilgili faaliyetlerdeki bürokrasi Batı standartlarına getirilmeli. Avrupa Topluluğu'na girişte yapılacak görüşmelerde hazırlıklı olabilmek için tam yetkili bir ekonomi koordinasyon başkanlığı kurulmalı. Nüfus artışı hızı yüzde 2'nin altına düşürülmeli. Bunun için TV kampanyası başlatılmalı. KİT'lerin özelleştirme uygulamasına bu yıl tedricen başlanmalıdır. Sorunlara çözüm aranırken özel sektör kuruluşları, temsilcileri ve uzmanların katıldığı forumlar düzenlenmelidir. Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği'nin (TÜSİAD) İstanbul'daki 13. genel kurul toplantısına "Video Konferans" sistemiyle Ankara'dan katılan Başbakan Özal "Vergi kaçırmayın" uyarısı yaptı. Özal, "Kaçırılan vergilerde saçı bitmemiş yetimin hakkı vardır. Kimse bunu unutmasın ve vergi kaçırmaya teşebbüs etmesin. Vergi kaçıranları cezalandırmak için her tedbiri alacağız" dedi.
18 Ocak 1988 Resmi Gazete'de yayınlanan kanun hükmündeki kararnameyle KİT'lerde şu önemli değişiklikler yapıldı. 1. Memur kadroları kademeli olarak tasfiye edilecek. 2. Sözleşmeli personelin ücret tavanını yüksek Hakem Kurulu belirleyecek. 3. Ücret esasları iki ay içinde açıklanacak.
21 Ocak 1988 Doların gücü Türk Lirası'na yetiyor! Son üç gündür dünya borsalarında değer kaybeden Amerikan Doları Tahtakale'de 17 lira daha artarak 1292 liraya çıktı. Mark da 15 liralık artışla 778 lira oldu.
22 Ocak 1988 Petrole yüzde 10 oranında zam yapıldı. Hükümetin akaryakıta yaptığı ani zammın doların dış piyasada değer kaybetmesine bağlı olduğu öne sürüldü. Süper benzinin litresi 378 liradan 404 liraya çıktı. Normal benzin 384, 12 kg'lık tüpgaz 3250 lira oldu.

24 Ocak 1988: 24 Ocak dokuz yaşında. 24 Ocak 1980'de aşırı enflasyon ve döviz darboğazı nedeniyle yapılan büyük para operasyonu en çok ücretli kesimi etkiledi. 8 yıllık sürede işçi, memur ve emeklilerin ücretleri ortalama 8 kat artarken temel maddelerin fiyatları 25 kat yükseldi. 24 Ocak kararlarının yarattığı en göze çarpıcı kitle ise "Faizle geçinenler" oldu. Ama bir de banker faciası yaşandı. Bugün faizcilerin bankada 11.5 trilyon lirası var. Bu arada en rahatı sanayi kesimi olmasına rağmen iç piyasadaki durgunluktan küçük sanayici sıkıştı ve bazı şirketler battı. Rakamlarla 8 yıl: Dolar resmi kurda 70 liradan 1129 liraya yükseldi. Enflasyon: 1979'da 63.9 idi. 1987'de ise 59.2 oldu. Büyüme hızı: -0.4 olan büyüme hızı 1987'de yüzde 6.8 olarak gerçekleşti. Milli gelir: 1979'da 1446 dolardı, bugün 1200 dolara düştü. İhracat: 2 milyar 261 milyon dolardan 9 milyar dolara yükseldi. İthalat: 5 milyar 69 milyondan 12 milyar 385 milyon dolara yükseldi. Emisyon: 182 milyarken 3 trilyonu aştı. Dış borç: 16 milyar dolardan 36 milyar dolara çıktı.

26 Ocak 1988 Karadeniz Çay İşletmeleri (KARÇAY)'da ilk toplu sözleşme imzalandı. 2500 işçinin aylık ücretlerinde birinci yıl 50 bin 400, ikinci yıl 48 bin lira olmak üzere toplam 98 bin 400 liralık artış sağlandı.

28 Ocak 1988 Başbakan Vekili Kaya Erdem, toplu konut kredilerinin her büyüklükteki konut için 4.5 milyon liraya çıkarıldığını açıkladı. Ayrıca memurlar için verilen faizsiz konut edindirme kredisi de 750 bin liradan 1 milyon liraya yükseltildi.

31 Ocak 1988 Türkiye Başbakanı Turgut Özal ile Yunanistan Başbakanı Andreas Papandreau 30-31 Ocak'ta İsviçre'nin Davos kentinde bir araya geldi. Zirvenin ardından "Davos Bildirisi" adını alan bir belge yayınlandı.

2 Şubat 1988 Arçelik ürünlerine yüzde 10 ile 25 arasında zam geldi. Yeni zamlarla eski fiyatı 343 bin lira olan lüks buzdolabı 430 bin liraya, 744 bin lira olan tam otomatik çamaşır makinesinin fiyatı 930 bin liraya yükseldi.

3 Şubat 1988 Petkim plastik satış fiyatlarına yüzde 11-15 arasında zam yaptı. Bu son zamla, Petkim iki aylık sürede dördüncü zammı yapmış olurken, plastikteki iki aylık artış oranı yüzde yüzü geçti.

4 Şubat 1988 Yeni "Ekonomik paket" açıklandı. Faiz oranlarına üst sınır getirildi. Yeni faiz oranları şöyle: Yıllık yüzde 65, altı aylık yüzde 52, üç aylık yüzde 45, bir aylık yüzde 40.3, vadesiz yüzde 36. - İthalat teminatları yüzde 7'den yüzde 15'e çıkarıldı.

4 Şubat 1988 Önceki gün 1330 liradan işlem gören ABD Doları dün 1335 liraya yükseldi. Ancak Başbakan Özal'ın yeni kararları açıklamasıyla birlikte önce 1335, sonra da 1290 liraya kadar geriledi.

5 Şubat 1988 İlk günün şokunu atlatan bankalar uygulayacakları faiz oranlarını açıkladı. Özel bankaların hepsi tavan faizleri uygulayacaklarını bildirdiler. Ziraat Bankası ise tavanının 1-2 puan altında faiz vereceğini açıkladı.

6 Şubat 1998 Basın meslek ilkelerini benimseyen gazetecilerle gazetelerin oluşturduğu 591 üyeli "Basın Konseyi" resmen kuruldu.

9 Şubat 1988 Bankalara yeni yasak. Merkez Bankası bankaların yurtdışı muhabirleri nezdindeki hesaplarını ve her türlü muhabirlik ilişkilerini kendisinin belirleyeceği esaslar çerçevesinde yürütmesini kararlaştırdı. Merkez Bankası'nca kabul edilmeyen yabancı bankalarda açılan döviz hesapları ile mevcut muhabirlik ilişkileri ve her türlü döviz piyasası işlemleri uygulamasına da son verildi.

10 Şubat 1988 Yüksek Planlama Kurulu, KİT'lerde çalışan sözleşmeli personel ve üst düzey yöneticilerin ücretlerine uygulanacak tavanı belirledi. Ücret tavanı 1 milyon 200 bin lira olarak saptandı. Daha önce bu miktar 800 bin liraydı.

11 Şubat 1988 Şok kararlardan sonra serbest piyasada 1366 liradan 1270 liraya kadar gerileyen Amerikan Doları dün tekrar 1360 liraya çıktı. Alman Markı da 805 liradan satıldı. Türk-İş Başkanlar Kurulu çalışma hayatının içinde bulunduğu güçlükler karşısında üretim silahını kullanma yolunu seçti ve "Genel grev" kararı aldı.
12 Şubat 1988 Turizm Bakanlığı, lüks otel ve tatil köylerinde bulunan "casino"larda, yurtdışında yılda 20 bin dolar kazandığını belgeleyen Türkler'e tanınan giriş ayrıcalığını kaldırdı. Yapılan değişiklikle "Türkler hiçbir şekilde kumarhanelere giremezler" hükmü getirildi.
20 Şubat 1988 Eylül ayından bu yana deneme hizmeti veren Ramada Oteli resmen açıldı. Ramada Otel, dünyanın üçüncü büyük oteller zincirinin Türkiye'deki ilk halkası.
21 Şubat 1988 Kamuoyu merakta: 10 gün süreyle yürürlükte bulunan "Terlik Tebliği" sayesinde kimler ne kazandı? Hükümetin 1988 yılına ilişkin ihracat rejimi tebliği içinde yer alan ve 18 Ocak'ta yayınlanan madde ile bir çift plastik terlik ihraç edene 3 dolar (3900 lira) vergi iadesi ödenmesi kararlaştırılmıştı. Çeşitli ihraç ürünlerine fiyat istikrar fonundan ödenecek vergi iadesi listesinde yer alan suni plastik malzemeden ayakkabı, terlik, bot ve çizmelerin 10 çiftine 30 ABD Doları vergi iadesi ödenmesi hükmü getirildi. Merkez Bankası'nın DPT'yi uyarmasıyla birlikte 10 gün aradan sonra 27 Ocak 1988 tarihinde bu karar iptal edildi. Ancak kararın yürürlükte kaldığı 10 gün içinde 300 liralık terlikten 3900 lira vergi iadesini kim ya da kimler aldı sorusu kamuoyunda cevap bekliyor. 10 gün içinde 5 milyon çift terlik ihracının gerçekleştirildiği, vergi iadesinin ise tam 20 milyar lirayı bulduğu belirlendi.
25 Şubat 1988 KKTC Merkez Bankası, kendisine ait olmayan, emisyonunu yapmadığı Türk Lirası'nı yüzde 5 oranında devalüe etti! TC Merkez Bankası bir Amerikan Dolarını resmi kurdan 1171 lira 95 kuruştan alırken, KKTC Merkez Bankası 1230 lira 55 kuruştan aldığını açıkladı.
29 Şubat 1988 Türkiye'de özelleştirmenin ilk halkası olan Teletaş hisse senetleri 5 bin liradan satışa çıkarıldı.
29 Şubat 1988 Cumhurbaşkan Kenan Evren'in Bakanlar Kurulu toplantısında yaptığı "Vadesiz mevduat faizleri yükseltsin" yolundaki tavsiyesi bankacıları kızdırdı. Bankacılar "Vadesiz mevduatın faizi yüzde 10'dan 36'ya çıktı. Yükümüz 1.3 trilyon arttı. Sayın Cumhurbaşkanı bu gibi konulara girmezse daha isabetli olur" dediler.
1 Mart 1988 Özelleştirmenin ilk halkası olarak hisseleri halka açılan Teletaş fabrikasına rağbet beklenen düzeyde gerçekleşmedi. 30 banka ve aracı kurumun 5 bine yakın şubesinden satışa çıkarılan Teletaş hisse senetlerine beklenen izdiham yaşanmadı.
1 Mart 1988 Türk-Yunan İş Konseyi kuruldu. Konsey başkanlığına Enka Holding Yönetim Kurulu Başkanı Şarık Tara getirildi.
1 Mart 1988 Otomobil fiyatlarına yüzde 15-25 oranında zam yapıldı. Zamdan sonra Şahin otomobilin fiyatı 8 milyon 280 bin, Kartal'ın fiyatı 8 milyon 878 bin, Renault 9 Broadway'in fiyatı 11 milyon 305 bin lira oldu. Ford Taunus 1.6 GL ise 11 milyon 293 bin lira oldu.
3 Mart 1988 Motorlu araç sahiplerinden fenni muayene sırasında bir defaya mahsus olmak üzere taşıt alım vergisinin dörtte biri oranında vergi alınmasını öngören yasa tasarısı TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi. (Bu vergi, çevre kirliliğini önlemek amacıyla hazırlanan yasa tasarısı kapsamında alınıyor.).
10 Mart 1988 Türk tahvillerinin Federal Alman piyasasına girmesini öngören 300 milyon markhk üçüncü aşama kredi anlaşması Frankfurt'ta imzalandı. Bu anlaşmaya kamu olan tahvillerin vadesi 7 yıl, ihraç fiyatı da yüzde yüz. Tahviller bin ve on bin markhk kupürler halinde piyasaya sunuldu. - Şirketlerin fi-

nansman bonoları ihraç edebilmeleri için gerekli ödenmiş sermaye tutarı 2 milyar liradan 1 milyar liraya indirildi.
11 Mart 1988 Türk-İş'in pahalılığı, iktidarı ve işverenin tutumunu protesto amacıyla düzenlediği ve 1 milyondan fazla işçinin katıldığı yemek boykotu başarılı bir şekilde gerçekleştirildi. İzmir'de Yol-İş Sendikası yemek boykotunu iki günlük açlık grevine çevirdi.
11 Mart 1988 Tümü Türkiye'de monte edilen ilk F-15 savaş uçağı Mürted tesislerinde düzenlenen törenle Hava Kuvvetleri'ne teslim edildi. Uçağın montajı TUSAŞ Havacılık ve Uzay Sanayi tarafından gerçekleştirildi.
15 Mart 1988 Bu yıl hububat alım kampanyasında süne ile savaşan çiftçiye kilo başına 3.5 lira prim verilecek. TMO, kendi imkânlarıyla süne mücadelesi yapan üreticilere ton başına 3500 lira prim ödeyecek.
16 Mart 1988 Bakanlar Kurulu, yeminli mali müşavirlik kurullarının kurulması kararını aldı. Bunun yanı sıra 3330 sayılı yasanın birinci maddesine tâbi olan sigortalılarla, SSK'dan malûllük, yaşlılık aylığı alanlara tahsis edilen konut kredileri de 900 bin liradan 1 milyon 400 bin liraya çıkarıldı. Bu krediler bundan böyle SSK'dan değil, Toplu Konut Fonu'ndan verilecek.
21 Mart 1988 Emlak Bankası'nın İstanbul Ataköy ve İzmir Denizbostanlısı'nda yaptırdığı 2852 konutun satışına başlandı. İlk gün talebin daha ziyade fiyatı 30 milyon 800 binle 38 milyon 800 bin lira arasında değişen 40 metrekarelik tek odalı dairelere olduğu belirtildi.
23 Mart 1988 Samsun Belediye Başkanı K. Vehbi Gül, tüm personele imza karşılığı dağıttığı 391 sayılı emirde, 700 milyon liralık gidere karşılık gelirin 600 milyon lirada kaldığını ve nisandan itibaren maaşların ödenmeyeceğini bildirdi.
24 Mart 1988 18 yaşından küçük çocuklar için kredi mektuplu döviz tevdiat hesabı açılması imkânı tanındı. Uygulamayla yurtdışında oturan ve çalışma iznine sahip Türk uyruklu kişiler ile kamu görevlileri posta yoluyla döviz hesabı açtırabilecekler. Hesabın vadesi 1-2 yıl olabilecek.
1 Nisan 1988 Sosyal Sigortalar Kurumu'nun konut kredisi 900 binden 1 milyon 400 bin liraya çıkarıldı. Bakanlar Kurulu kararı, Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Tamamlama kredisi niteliğindeki bu kredi için yüzde 20 faiz uygulanacak.
3 Nisan 1988 Maliye Bakanlığı'nın Resmi Gazete'de yayınlanan tebliğine göre çalışanlardan Tasarrufu Teşvik Fonu kesintisi 15 Nisan'da başlıyor.
6 Nisan 1988 Laspetkim-İş, İzmir'deki fabrikalarda 4500 işçi adına grev kararı aldı. Sendika Başkanı Vahdettin Karabay, Lassa, Pirelli ve Goodyear işyerlerinde de grev uygulamasına geçeceklerini bildirdi.
8 Nisan 1988 Turizm Bankası (TURBAN)'a bağlı turizm işletmelerinde dar gelirli vatandaşların ucuz tatil yapmalarını sağlamak amacıyla uygulanan tatil kredisi 60 bin liradan 100 bin liraya çıkarıldı.
8 Nisan 1988 Yaklaşık 10 yıldır "yetki tespiti" yüzünden toplu sözleşme imzalanamayan Erdemir'de, nihayet 5900 işçiyi kapsayan toplu iş sözleşmesi MESS ile imzalandı. İşçilerin ücretlerinde 1986 yılı için yüzde 62, 1987 yılı için yüzde 70 artış sağlandı.
13 Nisan 1988 Toplam 12 milyar liralık borç için başta SSK olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşlar, Adapazarı Belediyesi'nin tüm gelirlerine ve gayri menkullerine el koydurdu.
14 Nisan 1988 Piyasadaki para sıkıntısı bankacılara heyecanlı anlar yaşattı. Bankaların birbirinden para alıp sattıkları Interbank'ta Türk Lirası'nın bir gecelik faizi yüzde 99'a fırladı.
15 Nisan 1988 Ankara Defterdarlığı gelir vergisi rekortmenlerini açıkladı. İşadamı Oğuz Gürsel, 1 milyar 430 milyon 594 bin 269 lira ile ilk sırada yer aldı. Onu Erdoğan Berker 359 milyon 252 bin 806 lira ile A.Şükrü İskefyeli, 306 milyon 88 bin 890 lira ile izliyor. Vehbi

Koç, 248 milyon 392 bin 888 lira ile dördüncü sırada. Beşinci sırada M. Rahmi Koç, 243 milyon 642 bin 389 lira ile yer aldı.
18 Nisan 1988 İstanbul'da gelir vergisi rekortmenleri açıklandı. Mehmet Gürel, 743 milyon lirayla ilk sırayı aldı. Mehmet Ali Yılmaz, 560 milyonla ikinci, Selahattin Beyazıt 541 milyon lirayla üçüncü, İzzet Baysal 451 milyonla dördüncü sırada yer aldı. Sanatçılar: Perran Kutman 48.5 milyon, Tevfik Yener (Neşe Karaböcek) 40.8 milyon, Belkıs Akkale 29.1, Şevket Altuğ 27.6 milyon lira.
27 Nisan 1988 Bakanlar Kurulu'nun, "İhracatı ve döviz kazandırıcı faaliyetleri teşvik" kapsamında değişiklik yapılmasına ilişkin kararıyla ihracatı teşvik kararı genişletildi. Buna göre, doğrudan ihracat yapan firmalar da aracı kullanabilecekler. Ayrıca ihraç malında kullanılan hammadde ve yardımcı maddeler için de ek döviz tahsisi yapılacak.
2 Mayıs 1988 Türkiye Motorlu Taşıt İşçileri Sendikası TÜM-TİS'in 226 gün süren grevi sonuçlandı. Anlaşmayla, 1100 işçinin ücretlerine birinci yıl yüzde 212, ikinci yıl yüzde 52 zam yapıldı ve bir kereye mahsus 500 biner lira teşvik primi verilmesi kabul edildi.
9 Mayıs 1988 Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk kez 20 bin liralık banknotlar tedavüle çıkarıldı. (20 binlik banknotların ömrü uzun olmadı, 1997 yılında tedavülden kaldırıldı. Para tarihinde ilk kez bu banknotun üzerinde bir hanımın imzası yer alıyor.).
23 Mayıs 1988 Bakanlar Kurulu'nun, bankaların mali yapılarını güçlendirmeye yönelik "karşılık kararnamesi" Resmi Gazete'de yayınlanarak, yürürlüğe girdi. Bankaların kullandıkları krediler için ayıracakları karşılıklar artırıldı. Karşılıklar için öngörülen en fazla vade süresi de 27 aydan 24 aya indirildi.
25 Mayıs 1988 Tahtakale'de dolar son iki günde 28 lira birden değer kazanarak, 1315 liradan 1343 liraya yükseldi. Hükümetin bayram öncesi piyasaya 500 milyar liralık taze para sürmesinin bu yükselişte etken olduğu uzmanlar tarafından öne sürüldü.
26 Mayıs 1988 Mauri Maya San. TAŞ Balıkesir'de faaliyete geçti. Avusturyalı Burs Philip firması tarafından tamamen yabancı sermaye ile kurulan Mauri Maya Balıkesir, firmanın dünyadaki 25 büyük fabrikası arasında yer alıyor. Yaş hamur mayası ve ekmek katkı maddesi üretiyor.
1 Haziran 1988 İstanbul Ticaret Odası Başkanı Niyazi Adıgüzel, Ankara'da bir otelde Avukat Kürşat Özkan tarafından öldürüldü. Kürşat Özkan, Türkiye Gazetesi Ankara Temsilcisi Mevlut Işık ve işadamı Davut Çelik'i de öldürdükten sonra intihar etti. Olayın nedeni anlaşılamadı.
2 Haziran 1988 Kamu bankaları genel müdür ve üst düzey yöneticilerin ücretlerindeki üst sınır kaldırıldı. Buna göre, kamu bankası yöneticileri, 2 milyon 400 bin liranın üzerinde ücret alabilecekler.
9 Haziran 1988 Yapı Kredi Bankası'nın, "24 saat aralıksız para çekme, para yatırma, hesaplar arasında havale yapma" olanağı sağlayan "Tele 24" sistemi Beyoğlu şubesinde hizmete girdi. Sistemin ilk açılışını banka Genel Müdürü Burhan Karaçam yaptı.
15 Haziran 1988 Kredide turizm ağırlıklı projelere öncelik tanıyacak olan "Yatırım Bankası" açıldı. Türkiye'nin yüzde yüz yabancı sermayeyle kurulan ilk uluslararası tacir bankası olduğu bildirilen Yatırım Bank'ın sermayesi 2.5 milyar lira olarak belirlendi. Yönetim Kurulu Başkanı Ikbal Mamdani ve Genel Müdür David Carpita, ilk krediyi 10 milyon dolarla Atatürk Turizm Merkezi'ne açtıklarını bildirdi.
22 Haziran 1988 Türkiye ile ABD arasında tekstil görüşmeleri anlaşmayla sonuçlandı. Washington'da imzalanan anlaşmaya göre, Türkiye'den ABD'ye gönderilen 27 kategori malda yüzde 10-50 arası kota artışı gerçekleşti.
24 Haziran 1988 Merkez Bankası'nın ihracat reeskont kredilerine uyguladığı

yıllık faiz oranı 5 puan düşürüldü. Resmi Gazete'de yayınlanan tebliğe göre, kısa vadeli ihracat reeskont kredilerine yüzde 40 yerine, yüzde 35 oranında yıllık faiz uygulanacak.

25 Haziran 1988 ABD şirketi ITT'nin hazırladığı telefon rehberlerinin basımına ilişkin anlaşma, İstanbul'da imzalandı. "Altın Rehber"i Avrupa'nın en büyük ofset matbaacılık firması olan Mahndruck ile Asil Nadir'in sahibi olduğu Polly Peck şirketinin ortak kuracağı tesisler basacak.

27 Haziran 1988 Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 1 Temmuz'da yürürlüğe girecek asgari ücreti belirledi. Buna göre, 16 yaşından büyüklerin asgari ücreti 126 bin brüt (net: 83.766), tarım kesiminde ise 117 bin lira brüt olacak. Asgari ücrette geçen yıla oranla yüzde 70 artış yapıldı.

3 Temmuz 1988 Fatih Sultan Mehmet Köprüsü törenle ulaşıma açıldı. Temeli, 25 Mayıs 1985'te atılan köprü, planlanan tarihten 7 ay önce ve 3 yıldan kısa sürede bitirildi. Türk-Japon işbirliğiyle yapılan köprü, çevre yolları hariç 183 milyar 300 milyon liraya mal oldu. 1090 metre uzunluğundaki köprüyü Başbakan Turgut Özal, yaptığı konuşmayla açtı.

9 Temmuz 1988 Ankara Metrosu'nun ilk bölümü olan Kızılay-Batıkent hattının ihalesini Türk Cam Güriş ile Kanadalı UTDC firmasından oluşan konsorsiyum kazandı. Yap-işlet-devret modeliyle gerçekleştirilecek metronun 14 bin 636 metrelik ilk bölümünün yapımının 349 milyon 970 bin dolara ihale edildiği bildirildi.

13 Temmuz 1988 Petrol-İş Sendikası, Shell'den sonra BP ve Mobil işyerlerinde çalışan işçiler için toplu sözleşme imzalandı. Yapılan zamlardan sonra, Mobil'de aylık ücretin 770 bin lirayı geçtiği bildirildi.

15 Temmuz 1988 Amerikan LTV şirketi, Enka ve MKE ortaklığıyla üretilecek, "Çok namlulu roket sistemi" projesine ilişkin anlaşma imzalandı. Üretim maliyeti 1.5 trilyon lirayı bulacak "sistem", 120-240 bin metrekarelik bir alanı vurabilecek kapasitede.

15 Temmuz 1988 Tekel Suma Fabrikası kuruldu. Şanlıurfa ve bölgesindeki üzüm üreticilerinden ürün alan fabrikada kuru üzüm işleniyor.

18 Temmuz 1988 ABD'nin en geniş kompütürize edilmiş bilgi aktarma işlemi yapan Automatic Data Processing (ADP) sistemi Türkiye'de de devreye girdi. Sistem sayesinde borsadan 24 saat bilgi akışı sağlanacak. Sistem, 1949'dan bu yana borsalardan uydu aracılığıyla 24 saat aralıksız bilgi akışı sağlıyor.

20 Temmuz 1988 Yabancıların döviz karşılığı kamu ve özel sektör hisse senetlerini alarak, kâr transfer edebilmelerini sağlayan tebliğ yayınlandı. Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu kapsamında yayınlanan tebliğe göre, yurtdışındaki yatırım ortaklıkları ve yatırım fonları, Türk firmalarının menkul değerlerini, bankalar ve başka aracı kurumlarda döviz bozdurmak suretiyle alabilecekler. Yabancılar, menkul değerlerin satışından, temettü ve faizinden sağladıkları gelirleri yeni menkul değer alımında kullanabilecekleri gibi yurtdışına bankalar aracılığıyla transfer de edebilecekler.

21 Temmuz 1988 Türk Lirası'nın değeri artık serbestçe belirlenebilecek. Bakanlar Kurulu, konvertibiliteye geçişte Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki 30 sayılı karar üzerinde önemli bir değişiklik yaparak, TL'nin değerinin bankalar ve döviz büfeleri ile Faisal Finans ve Al Baraka gibi özel finans kuruluşlarında belirlenmesi yolunda karar verdi.

30 Temmuz 1988 Bankalara olan 80 milyar liralık borcunu ödeyemediği için iflasa sürüklenen, Türkiye'nin önde gelen tavukçuluk firmalarından "Yupi"yi, salyangoz kralı Hasbi Menteşoğlu satın aldı. Menteşoğlu'nun, Yupi'nin yüzde 80'ini aldığı ve borçlarını ödemeyi taahhüt ettiği bildirildi.

31 Temmuz 1988 Türk Lirası'nın değerinin piyasada belirlenmesi kararından sonra bugün ilk kez serbest piyasa koşullarında dolar ortalama satış kuru 1492 lira olarak belirlendi. Seansa, 11 banka ve bir döviz bûfesi katıldı. Her biri 100 bin dolarlık olan işlemlerde, 1.8 milyon dolarlık işlem hacmi yaratıldı.

6 Ağustos 1988 Yerel seçimlerin bir yıl öne alınmasına ilişkin anayasa değişikliği tasarısı TBMM'de kabul edildi. Ancak, anayasa değişikliği için verilen olumlu oy sayısı 300'ün altında olduğundan halkoylaması yapılması zorunluluğu doğdu. Halk oylaması, 25 Eylül'de yapılacak. Türk-İş, daha sonra yaptığı açıklama ile "hayır" kampanyasına katılacağını duyurdu.

10 Ağustos 1988 Adana Yumurtalık'ta yap-işlet-devret modeline göre, kömüre dayalı kurulacak termik santrala ilişkin anlaşma Ankara'da imzalandı. 1400 megavat gücünde 4 ayrı üretim ünitesi bulunacak santralda, yılda 3.1 milyon ton ithal kömür tüketilecek. Yılda 9 milyon kilovatsaat enerji üretilecek. 1.3 milyar dolar harcanacak santral 26 yıl süreyle yapımcı firma tarafından işletildikten sonra, TEK'e devredilecek.

13 Ağustos 1988 Kamuya ait proje ve kontrollük işi alan müteahhitlere ödenmek üzere yıllık fiyat farkı hesabında esas alınan oranlar artırıldı. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın Resmi Gazete'de yayınlanan tebliğine göre, 1988 yılının ikinci yarısı için hesaplanacak fiyat farklarında yüzde 1 oranı esas alınacak. Yılın ilk yarısına ait sözleşmelerle ilgili fiyat farkının hesaplanmasında dikkate alınacak oran ise, 1.21 puan olarak saptandı.

19 Ağustos 1988 Merkez Bankası ilk kez Hazine garantisi olmadan kendi adına uluslararası piyasaya çıktı. Londra piyasasında "Commercial Paper" (ticari senet) satışına ilişkin anlaşma Merkez Bankası ile senetleri pazarlayacak üç banka arasında imzalandı.

2 Eylül 1988 Ağustos ayı sonu itibariyle yıllık enflasyonun yüzde 78 olduğu açıklandı.

2 Eylül 1988 Turkas Petrolcülük kuruldu. Kuruluş petrol ürünleri satışı, madeni yağlar üretimi ve satışını yapıyor.

6 Eylül 1988 Toplu sözleşme görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması üzerine SEKA'nın Türkiye genelindeki 13 işyerinde çalışan Selüloz-İş Sendikası üyesi 10 bin 200 işçi greve başladı.

14 Eylül 1988 Türk Lirası, bu sabah saat 09.00'dan itibaren Merkez Bankası bünyesinde oluşturulan "Serbest döviz efektif piyasası"nda ABD Doları, Alman Markı ve İsviçre Frangı karşısında dalgalanmaya bırakıldı. "Kısmi konvertibilite" olarak nitelendirilen uygulamayla, Türk Lirası'nın söz konusu üç döviz karşısındaki fiyatı gerçekçi olarak ortaya çıkacak.

25 Eylül 1988 Yerel seçimlerin öne alınmasına ilişkin halk oylamasında seçmenlerin yüzde 65.01'i "hayır", yüzde 34.99'u "evet" dedi. Başbakan Turgut Özal, halk oylamasından önce yaptığı açıklamada, sonuçlar "hayır" çıkarsa politikadan ayrılacağını bildirmişti. Bu açıklama nedeniyle Özal'a yönelik bir güven oylamasına dönüşen oylamadan sonra muhalefet liderleri Özal'ın istifasını istediler. Ancak Özal, göreve devam edeceğini açıkladı.

4 Ekim 1988 Dünya kredibilite sıralamasında Türkiye bu yıl 1 puan artış sağlayarak, 45'incilikten 43'üncülüğe yükseldi. 100 bankanın katıldığı 112 ülkenin kredi değerlendirilmesinin sonuçlarını "Institutional Invester" dergisi yayınlıyor.

7 Ekim 1988 Lassa'nın Japon Bridgestone Corporation'la ortaklığı Bakanlar Kurulu'nca onaylandı. Buna göre, Lassa'nın sermayesinin yüzde 36'sını, 60 milyon dolar bedelle Bridgestone satın alacak, Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası'ndan yararlanacak.

9 Ekim 1988 Zor duruma düşerek çalışamaz hale gelen Entaş'ın (Lades Tavuk) yüzde 59'luk hissesini Türkiye Kalkınma Vakfı aldı.

10 Ekim 1988 Merkez Bankası ilk kez dolara müdahale etti. Son 1.5 ayda 600 milyon dolar karşılığı Türk Lirası'nın bankalardan çekilip, dövize kaymasını önlemek ve doların hızını kesmek için piyasaya ilk kez 85 milyon dolar sürecek fren önlemi getirdi. Ancak, özel ve büyük bir banka Tahtakale'ye yükleninince dolar yine 20 lira arttı ve serbest piyasada alış 1880 satış 1885 lira oldu.

11 Ekim 1988 Dolardaki hızlı yükselişin durdurulamaması üzerine faizler serbest bırakıldı.

15 Ekim 1988 Bakanlar Kurulu, ithalatta genel teminat oranını yüzde 7'den yüzde 15'e yükseltti.

17 Ekim 1988 Memur maaş katsayısı yeniden belirlendi. En düşük dereceli devlet memurunun aylığında katsayı artışı ve yakacak yardımıyla toplam 21 bin 316, en yüksek dereceli memurun aylığında ise, 81 bin 762 liralık artış oldu.

18 Ekim 1988 Faizlerdeki tırmanışın sürmesi üzerine Merkez Bankası müdahalesiyle faize "sınır" getirildi. Yüzde 85'ten fazla faiz verilmeyecek.

19 Ekim 1988 Teksif Sendikası ile Tekstil İşverenleri Sendikası arasında 100 binden fazla işçiyi kapsayan toplu sözleşme imzalandı. Sözleşmeyle, işçilerin ücretlerine birinci yıl için yüzde 65 artı 55 bin lira, ikinci yıl için yüzde 60 artı 15 bin lira zam yapıldı.

1 Kasım 1988 Oyak-Renault firması, "Renault 11 TXE Flash 1700" adı verilen yeni model otomobilini bugün piyasaya çıkardı. Fiyatı KDV dahil 17 milyon lira, motoru 1700 cc hacimli ve 103 SAE beygir gücünde.

4 Kasım 1988 Bugün Yayıncılık kuruldu. Sabah Grubu'nda yer alan kuruluş, gazete dergi ve kitap basımı ve pazarlaması yapmaktadır.

6 Kasım 1988 Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı çerçevesinde, Türkiye'deki tavuk hastalıklarının kontrolü için yapılan yardım 366 bin dolardan 586 bin dolara yükseltildi. Yardım, yeni kümes yapımı, aşı üretimi ve koruyucu önlemlerde kullanılacak.

6 Kasım 1988 BMC, 26 tonluk yeni bir kamyon üreterek, piyasaya sürdü. "Fatih Cummins 214-26" adı verilen kamyonlarda parça sayısının minimuma indirildiği "Cummins C" serisi motor kullanıldı. Bu motor sayesinde yakıttan büyük oranda tasarruf sağlandığı bildirildi.

11 Kasım 1988 Van-Et AŞ kuruldu. İl Özel İdaresi tarafından yönetilen kuruluş bölgenin en büyük entegre et tesislerini bünyesinde bulunduruyor.

12 Kasım 1988 Devlet Bakanı Yusuf Özal, Washington'da Dünya Bankası ve IMF yöneticileriyle iki gün sürdürdükleri görüşmelerden sonra yaptığı basın toplantısında, "Ekonomik büyüme ve bütçe hedefleri üzerinde IMF ve Dünya Bankası'yla görüş birliği sağladık" dedi.

16 Kasım 1988 IMKB Yönetmeliği'nde değişiklik yapılarak, "tek fiyat" uygulaması kaldırıldı.

18 Kasım 1988 Tariş, 1988-89 ürünü zeytinyağı alım fiyatını geçen yıla göre, yüzde 41'lik artışla 1900 lira olarak açıkladı.

23 Kasım 1988 Akbank, Banque National de Paris (BNP) ve Dresdner Bank'la birlikte "finansal kiralama şirketi" kurdu. Şirketin, genel müdürlüğüne Michael Jouvet getirildi.

7 Aralık 1988 Tekel, adı bir yarışmayla konulan "Tekel-2000" adlı yeni tip filtreli bir sigarayı piyasaya çıkardı. Türk ve Amerikan tütünlerinin harmanından oluşan sigara 1700 liradan satılacak.

13 Aralık 1988 Dünya kâğıt sanayi devlerinden, ABD şirketi James River ile Eczacıbaşı Holding ortaklığı gerçekleşti ve İpek Kâğıt'ın yüzde 50'si yabancı ortağa satıldı. 1970 yılında Türkiye'de ilk temizlik kâğıdı üretimine başlayan İpek Kâğıt, halen Türkiye'de bu pazarın yüzde 70'ini elinde tutuyor.

14 Aralık 1988 SPK, "Menkul kıymet komisyonları ve benzeri kuruluşlar uluslararası birliğine" üye oldu. Merkezi Kanada'nın Montreal şehrinde olan birliğin 50 üyesi bulunuyor.

16 Aralık 1988 Commercial Union Sigorta Şirketi kuruldu.

16 Aralık 1988 Türkiye'nin 1989-90 yıllarında AT'a ihraç edeceği hazır giyim ve konfeksiyon ürünlerini kotalara bağlayan anlaşma Brüksel'de imzalandı. 86-88 döneminde kota kapsamına giren kategori sayısı 11 iken, yeni anlaşmayla 3 kategori daha eklendi. Kota kapsamı genişletilirken, Türk tarafı miktar artışlarında önemli başarı elde etti.
21 Aralık 1988 Türkiye ilk kez "Eurodolar" üzerinden tahvil ihraç ediyor.
29 Aralık 1988 İşadamı Vehbi Koç'tan hükümete uyarı: "Enflasyona karşı kararlı bir politika izleyin." Koç, ekonomisi güçlü olmayan bir ülkede demokrasinin yaşayamayacağını belirterek, 1989'un enflasyonla mücadele yılı ilan edilmesini istedi. Koç, enflasyonla mücadelenin esaslarının belirlenmesi için işveren ve işçi kesiminin görüşlerinin de alınmasını önerdi.

1 Ocak 1989 Domuz eti ithalatı serbest bırakıldı. Yayınlanan yeni ithalat rejimine göre soğutulmuş, doldurulmuş domuz eti ithalinde ton başına 600 dolar ve domuz eti sakatatı için de yine 600 dolar fon ödenmesi gerekiyor.
1 Ocak 1989 1988'in son gününde çıkarılan bazı kararlarla birlikte özellikle ihracatçılar için yeni yıl yeni bir dönem oldu. GATT altına atılan imza nedeniyle daha önce alınan bir dizi karar bugünden itibaren yürürlüğe girdi. İhracatçılara yönelik vergi iadeleri sıfıra indi. İhracatçılar artık ihracatını taahhüt ettikleri malların üretiminde "ucuz enerji" kullanmak suretiyle desteklenecek. Yurtdışı müteahhitlik hizmetleri döviz kazandırıcı sayılarak, DPT'den alınacak ihracatı teşvik belgesiyle yürütülecek. Belgelerin süresi 24 ay olacak.
11 Ocak 1989 Sermayesi ve kurucusu yerli olan Sabuncuzade Hacı Şakir'in 1889 yılında Aksaray At Pazarı'nda kurduğu tesiste ürettiği "Hacı Şakir sabunları" 100 yaşını kutladı. Böylece, "100 yıldır ayakta kalabilen tek Türk firması" unvanını aldı.
14 Ocak 1989 SEKA grevi 130. gününde anlaşmayla sonuçlandı. Selüloz-İş Sendikası işçilerin çıplak ücretlerine ilk altı ay için 100 bin, ikinci altı ay için 130 bin lira, üçüncü altı ay için 73 bin, dördüncü altı ay için 88 bin lira zam sağladı.
17 Ocak 1989 Resmi Gazete'ye yüzde 200 zam yapıldı. Yıllık abone ücreti 45 bin liradan 125 bin liraya çıkarıldı.
18 Ocak 1989 Atatürk Havalimanı yeni terminal binası ile Dünya Ticaret Merkezi'nin "yap-işlet-devret" modeli çerçevesi içinde yapımını 8 firma içinden ABD'li Lockheed firmasının liderliğini yaptığı konsorsiyum aldı. Tesisler, 700 milyon dolara mal olacak, 15 yıl işletilip devredilecek.
20 Ocak 1989 *Güneş* gazetesi Kıbrıslı işadamı Asil Nadir tarafından satın alındı. Asil Nadir, daha önce *Günaydın* ve *Tan* gazetelerini yayınlayan VEB Ofset Grubu ile Gelişim Yayınları'm da almıştı.
24 Ocak 1989 Kalyon Plastik San. ve Tic. AŞ kuruldu. Hasan Kalyoncu'nun sahibi olduğu şirket Kalpen markasıyla plastik pencere ve kapı sistemleri üretim ve ihracatı gerçekleştiriyor.
31 Ocak 1989 Delphi Teknik Ltd. Şti kuruldu. Bursa'da faaliyet gösteren yabancı ortaklı şirket oto elektrik sistemleri üretimi yapıyor.
6 Şubat 1989 Enflasyonun endekslere göre yüzde 74.3'e düşmesi üzerine mevduat faizlerinde de indirim başladı. Akbank, Osmanlı Bankası ve İş Bankası yıllık brüt faizi yüzde 74'e düşürdü.
7 Şubat 1989 Fuel-oil ithalatı serbest bırakıldı. Resmi Gazete'de yayınlanan karara göre, rafineriler ile özel kuruluş ve kişilerin ithal edeceği fuel-oil çeşitleri ve bunlardan elde edilen ürünler Akaryakıt İstikrar Fonu dışında tutuldu.
9 Şubat 1989 TMO tarafından Yugoslavya'dan ithal edilen 22 bin ton ekmeklik buğday Samsun Limanı'nda boşaltılmaya başlandı. Bu buğdayın 12 bin tonu Samsun'da geri kalanı da Trabzon'da tüketilecek.
14 Şubat 1989 Türkiye'deki 22 inşaat firması bir araya gelerek, "Birleşmiş

Müteahhitler Konut Pazarlama Organizasyonu" adlı bir şirket kurdu. Kısa adı BIMPAŞ olan şirket, Almanya'daki Türk işçilerinin yapı tasarruf sandığı hesaplarında biriken paralarının yurtiçinde kullanımında aracılık yapacak.

17 Şubat 1989 Bozuk para sıkıntısının had safhaya ulaşması üzerine Merkez Bankası'nın Brezilya'da bastırdığı 24 ton ağırlığında ve 1.5 milyar lira değerindeki bozuk para Türkiye'ye geldi. Bu para öncelikle Gaziantep'te kullanıma sunuldu. Gaziantep'te bozuk para sıkıntısı yüzünden yüzde 10 komisyonla para alışverişinin başlaması ve bu arada Darphane'nin de grevde olması nedeniyle Brezilya'dan bozuk para ithaline gidildiği bildirildi.

20 Şubat 1989 Altın piyasasının faaliyete geçmesi öncesinde Merkez Bankası şubelerinden halka doğrudan altın satışı uygulamasına son verildi. Karar, Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Martta açılması beklenen altın piyasasında Merkez Bankası'nın ithal edeceği külçe altınlar, bankalar, döviz büroları, özel finans kurumları aracılığıyla kuyumculara ve halka satılacak.

1 Mart 1989 Federal Almanya'da sanayi imparatoru Daimler Benz Holding'in bir yan kuruluşu olan ABD Aktiongesellschaft, Profilo Elektrikli Gereçler AŞ'nin yüzde 10 hissesini satın aldı. Hisselerin kaça devredildiği bildirilmezken, AEG'nin Profilo'ya birkaç milyon dolar yatırım yapacağı, iki yıl sonra da şirketteki payını yüzde 20'ye çıkaracağı açıklandı. - TOFAŞ otomobillerine yüzde 4.8 ile 4.9 arasında değişen oranda zam yapıldı. Zamdan sonra Serçe otomobiller 8 milyon 893 bin, Şahin 12 milyon 765 bin, Doğan 16 milyon 445 bin, Kartal (5 vitesli) 14 milyon 444 bin lira oldu.

2 Mart 1989 İMKB, olağanüstü bir gün yaşadı. Kapalıçarşı'daki tanınmış kuyumcuların borsaya girmesiyle birlikte ilk defa rekor düzeyde hisse senedi alışverişi gerçekleşti. Toplam 3 milyar 100 milyon liralık hisse senedi el değiştirirken, endeks de 526'dan 548.80'e yükseldi.

6 Mart 1989 60 ülkede 1500'den fazla bankanın ortak olduğu Dünya Bankalararası Mali İletişim Sistemi'ne bugünden itibaren Türk bankaları da katıldı. 1973 yılından beri faaliyetlerini sürdüren SWIFT, üyelerine standartlaştırma, uluslararası direkt bağımlılık ve devamlılık, anında hizmet, düşük maliyet, emniyet ve gizlilik, denetlenebilir eğitim ve bankacılık alanlarında hizmet veriyor.

8 Mart 1989 İstanbul Piyale Paşa Bulvarı üzerinde 2.5 yılda 120 milyar lira harcanarak yaptırılan yeni Perşembe Pazarı "PERPA", Başbakan Özal tarafından hizmete açıldı. Perşembe Pazarı'ndaki esnaf buraya taşınacak.

9 Mart 1989 Bankalar ilk kez "otomobil kredisi" uygulamasını başlatıyor. İlk uygulamayı Yapı Kredi Bankası ile Renault gerçekleştirdi. Otomobil almak isteyenlere banka 5-25 milyon lira kredi verecek, krediye 9-24 ay vade uygulanacak.

11 Mart 1989 İstanbul Metrosu'nun Aksaray-Ferhatpaşa arasındaki bölümü Başbakan Özal tarafından deneme seferlerine açıldı. Metro, 15 gün süreyle ücretsiz yolcu taşıyacak. Metro, İsveç hükümetinin 300 milyon dolarlık kredisiyle ve 30 ay gibi kısa bir sürede gerçekleştirildi.

25 Mart 1989 Yerel seçimlerde ANAP büyük bir hezimete uğradı. Yurt çapında 105 bin 321 sandıkta, 28 milyon 66 bin kayıtlı seçmenden sandığa gidenler 21 bin belediye meclisi üyesi, 3 bin il genel meclisi üyesi ve 3 bine yakın muhtar ile ihtiyar heyeti üyesi ve 1984 belediye başkanlığı için oy kullandı. 67 ilden 39'unda SHP, 16'sında DYP, 5'inde RP, 3'ünde MÇP, 2'sinde ANAP ve birinde bağımsız belediye başkanı kazandı. Üç büyük ilde ise, zafer SHP'nin oldu. İstanbul'da Prof. Nurettin Sözen, Ankara'da Murat Karayalçın ve İzmir'de de Yüksel Çakmur seçildi. İstanbul'da Bedrettin Dalan'ın kaybetmesi ise, ANAP

içinde büyük şaşkınlık yarattı. Oy yüzdeleri: ANAP yüzde 21.803, DYP yüzde 25.130, SHP 28.693, RP yüzde 9.799, M.P yüzde 4.138. Seçim sonuçları üzerine muhalefet hükümetin hemen istifasını isterken, Özal çekilmeyeceğini açıkladı.

31 Mart 1989 Seçim sonrası ilk zamlar akaryakıt ve şekere geldi. Akaryakıta yapılan yüzde 12.5-16.6 oranındaki zamdan sonra süper benzin 800 liradan 900 liraya, normal benzin 750 liradan 850 liraya, gazyağı 570 liradan 650 liraya yükseldi. - 12 kg.'lık tüpgazın fiyatı da 6 bin liradan 7 bin liraya yükseldi. - Kristal şekerin kilosu 500 liradan 600'e, küpşekerin kilosu 660 liradan 800 liraya çıktı. - Yerel seçim sonrası hükümette büyük değişiklik: 12 bakan değiştirildi, 3 bakanın görev yeri değişti, sadece 7 bakan yerinde kaldı. Yeni atanan bakanlar arasında Güneş Taner, Işın Çelebi, Oltan Sungurlu, Abdülkadir Aksu, Namık Kemal Zeybek de bulunuyor.

5 Nisan 1989 Garanti Bankası'ndan sonra Osmanlı Bankası ve Etibank'ta yıllık brüt mevduat faizlerini yüzde 69'dan 68'e indirdi.

10 Nisan 1989 Merkez Bankası gözetimindeki "altın piyasası" bugün resmen açıldı. Piyasada 28 Mart'tan bu yana deneme alımlarının ve satışlarının sürdürüldüğü, bu sürede 1.7 tonluk işlem gerçekleştirildiği bildirildi. Artık bankalar, döviz büfeleri ve özel finans kurumları 5 gramdan 12.5 kiloya kadar değişen miktarda külçe altını Merkez Bankası kanalıyla rahatlıkla alabilecek. Türkiye'ye yılda 50 ton altın getiren kaçakçılar kiloda 200 dolar fark alıyorlardı. Altın piyasasının açılmasıyla resmi piyasayla dış piyasa arasındaki fark 50 dolara indi.

11 Nisan 1989 Kamu kesiminde toplu sözleşmeleri tıkanan Harb-İş'ten 36 bin, Şeker-İş'ten 37 bin, Yol-İş'ten 117 bin, Tes-İş'ten 86 bin, Türk Metal'den 25 bin işçi ruhsal bunalıma girdikleri gerekçesiyle topluca viziteye çıktılar. Geçen iki yıl içinde enflasyondan dolayı yüzde 84.3 ücret kaybına uğradıklarını belirten işçiler, yüzde 130-140 ücret zammı istediler.

14 Nisan 1989 Kamu işçileri bugün de yurdun çeşitli yerlerinde pasif direniş yaptı. Ankara'da karayolu işçileri yalınayak yürürken, Adana'da Tekel işçileriyle polis çatıştı ve sendika yöneticileriyle 25 işçi gözaltına alındı. Türk-İş toplu sözleşmede öncelikle 1987-88'deki ücret kaybının (yüzde 85-90) karşılanmasını, ayrıca 1989 yılı içinde yüzde 65 oranında zam istiyor.

16 Nisan 1989 Milli Savunma Bakanlığı, altı yabancı firmanın bir yıl süreyle ihalelere katılmasını yasakladı. Bu firmalar şunlar: Radiom eter International (Danimarka), Stopler International (Hollanda) Hettich Zentrifugen (Federal Almanya), SPP (Federal Almanya) Forma Scentific (ABD), The Newrade (ABD).

17 Nisan 1989 İstanbul'da ekmeğe yüzde 50 oranında zam yapıldı. 320 gram ekmeğin fiyatı 200 liradan 300 liraya çıktı.

20 Nisan 1989 Pamukbank "Bizim Kredi" adını verdiği tüketici kredisi paketine "tatil kredisi"ni de ekledi. Herhangi bir seyahat acentesi veya turizm şirketinin düzenlediği yurtiçi veya yurtdışı turlarına katılacak kişilere 500 binden 1 milyon liraya kadar kredi verilebilecek. Vadeler 3, 6, 9 veya 12 ay olacak.

21 Nisan 1989 İstanbul'da gelir vergisi rekortmenleri açıklandı. İşadamı Selahattin Beyazıt, 1 milyar 12 milyon 300 bin lira ile rekortmen oldu. Onu İzzet Baysal, 588 milyon 400 bin lira ile izliyor. Üçüncü sırada ise, 583 milyon 500 bin lira ile Yafes Öztürk bulunuyor. Sanatçılar arasında ise Bülent Ersoy 90 milyon 100 bin lira ile rekortmen oldu. Perran Kutman 54 milyon 600 bin lira ile ikinci. İbrahim Tatlıses 50 milyon 200 bin lira ile üçüncü sırada yer aldı.

22 Nisan 1989 Vakıflar Bankası, tüketiciye yönelik "ihtiyaç kredisi" uygulamasına başladı. Banka, kaliteli kömürden beyaz eşya, giysiden düğün ve okul

taksidine kadar birçok ihtiyaç için 5 milyon liraya kadar kredi açacak. Kredi, 3-12 ay vadeli ödenecek. - Tarımda kullanılan kimyevi gübrelerin destekleme fiyatları belirlendi. Para Kredi Kurulu'nun Resmi Gazete'de yayınlanan tebliğine göre, destekleme ödemeleri kilo başına şöyle olacak: Amonyum sülfat 140 lira, üre 150 lira, kompoze gübre (26-13-0) 295 lira, amonyum nitrat (yüzde 33-34) 200 lira.

1 Mayıs 1989 1 Mayıs gösterileri sırasında çıkan olaylarda bir kişi öldü, 50 kişi yaralandı. 400 gösterici gözaltına alındı. - Boğaz köprüleri geçiş ücretlerine zam yapıldı. Yüzde 50 zamdan sonra otomobil geçiş ücretleri 3 bin lira oldu. - Süte, yüzde 6-15, yağa yüzde 5, deterjana yüzde 18, Renault otomobillere yüzde 9-11.8 oranında zam yapıldı.

2 Mayıs 1989 Dünyanın en büyük savunma sanayii ve havacılık fuarı "IDEA '89" Ankara'da Başbakan Turgut Özal tarafından açıldı. Fuarda, 23 ülkeden 615 firmanın toplam 6 trilyon lira tutarındaki silah, araç ve gereci sergileniyor. Fuara, Türkiye'den de 32 firma katıldı. Fuarın, 6 Mayıs'a kadar açık olacağı bildirildi.

4 Mayıs 1989 İskenderun ve Karabük Demir Çelik İşletmeleri'nde çalışan Bağımsız Çelik-İş Sendikası üyesi 24 bin işçi toplu sözleşme görüşmelerindeki anlaşmazlık nedeniyle greve gitti. İşveren pazarlıkta saat ücretlerine seyyanen 1408 lira zam teklif etmiş, sendika ise 2400 lira istemişti.

5 Mayıs 1989 Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Başkanlığı, Aksaray ilçesinde kurulu 60 ortaklı yem fabrikasının kamuya ait 40 hissesini 950 milyona işadamı Hasan Ozot'a sattı. Fabrika böylece özelleştirilmiş oldu. Tesis geçen sene 42 bin ton yem üretmiş, 50 milyon lira kâr payı dağıtmıştı.

9 Mayıs 1989 1950'li yıllarda piyasaya sürülen eski 50 ve 100 liralık banknotlar bu akşamdan itibaren tedavülden kaldırılıyor. Eski 50'liklerin arka yüzünde silahlı Türk askeri, 100'lüklerde ise İstanbul Boğazı ve Rumelihisarı resmi bulunuyordu.

10 Mayıs 1989 Yaşar Grubu şirketlerinden Marmaris Altın Yunus'a Koç Holding ağırlıklı hissedar oldu. Sermayesi 10 milyardan 20 milyar liraya yükseltilen Marmaris Altın Yunus'un yüzde 69 hissesi ve yönetimi Koç Holding'e geçti.

11 Mayıs 1989 THY, 26 Mayıs'tan geçerli olmak üzere iç hatlara yüzde 22 oranında zam yaptı. Ankara-Adana yol ücreti 105 bin liradan 130 bin, Ankara-Diyarbakır 105 bin liradan 130 bin, Ankara-İstanbul 100 bin liradan 120 bin liraya yükseldi.

12 Mayıs 1989 Dünya Bankası Başkanı Barber Coneble'in yarın başlayacak 4 günlük Türkiye ziyareti öncesi, bankadan 75 milyon dolar sağlık kredisi alındı. Kredi temel sağlık hizmetleri ve sağlık bakım sisteminin geliştirilmesi için kalkınmada öncelikli yörelerde kullanılacak.

15 Mayıs 1989 Türk banknot ailesine yeni bir kardeş daha geldi! Merkez Bankası'nca bastırılan 50 bin liralık banknotlar bugün tedavüle çıkarılıyor. 7.6 santim eninde, 15.2 santim boyundaki 50 bin liralıklarda hakim renk yeşil. Ön yüzünde Atatürk portresi, arka yüzünde TBMM'nin ön cephesinin görüntüsü yer alıyor. - Merkez Bankası'nca alımsatımı yapılan dövizler listesine "Avrupa para birimi ECU da" eklendi. Böylece listedeki döviz sayısı 19'a yükseldi.

17 Mayıs 1989 600 bin kamu işçisinin toplu sözleşmesi imzalandı ve birinci yıl için yüzde 142 zam sağlandı. İkinci yılın ilk altı ayında yüzde 25, ikinci altı ay için yüzde 20 zam yapılacak. İşçiler ücret zammı dışında her ay yakacak, izin ve bayram parasını kapsayan 80 bin lira sosyal yardım da alacak. - Bakanlar Kurulu, özel sektöre şeker ithal etme izni verdi.

17 Mayıs 1989 Akenerji kuruldu. Elektrik, otoprodüktör grupları ile elektrik enerjisi üreten firma Yalova'da faaliyet gösteriyor.

18 Mayıs 1989 TMO, hububat alım fiyatlarını yüzde 77.9-86.8 oranında artır-

dı. Anadolu durum buğdayı 240, Anadolu beyaz sert buğday 315, arpa 252, çavdar 250, yulaf 250 liradan alınacak. Bu fiyatlar, 19 Haziran'dan sonra her hafta iki lira artacak. - Kurumlar vergisi İstanbul rekortmeni Tekel oldu. Tekel, 50 milyar 200 milyon 918 bin 915 lira vergi ödeyecek. İkinci sırada 35 milyar 910 milyon 937 bin 802 lira ile TOFAŞ, üçüncü sırada 31 milyar 500 milyon 368 bin 887 lira ile IBM yer aldı.

24 Mayıs 1989 İthalat rejimi kararına ekli listelerde yer alan malların önemli bölümünün gümrük vergisi oranları düşürüldü. Düzenleme kapsamına çok sayıda tüketim malı ile gübre ve bazı temel ara mallar giriyor. Ayrıca buğday, arpa ve zeytinyağı ithalinde fon uygulaması kaldırıldı. Et, balık, süt ve krema ithalinde alınan gümrük vergisi yüzde 40'tan 30'a düşürüldü. Beyaz peynir ve lor ithalinde gümrük vergisi sıfırlanırken, domates, soğan, salata, karnıbahar, pancar, şalgam, hıyar ile dondurulmuş sebzelerin ithalinde uygulanan yüzde 40 gümrük vergisi yüzde 5'e düşürüldü. Bu oranlar, kahve ve çay ithalinde yüzde 40'tan 30'a, bal ithalinde 50'den 40'a, erkek giyimi ile bayan iç çamaşırı ithalinde yüzde 20'den 10'a düştü. - İthal malı otomobillerin gümrük vergisi yüzde 10-15 oranında indirildi. Aynı kararla, bu otomobillerden alınan fonlar da yüzde 10-80 arasında azaltıldı. 1700 cc motor hacmindeki otomobillerin daha önce yüzde 30 olan gümrük vergisi yüzde 20'ye, 2000 cc'lerinki yüzde 50'den 35'e, 1700 cc'lerin gümrük vergisinin yüzde 30'u oranında alman fon kesintisi yüzde 20'ye indi.

26 Mayıs 1989 Koç Holding, TOFAŞ'ta otomobil üretimine giriştiği "Fiat"la akrabalığını ilan etti. Fiat grubuna bağlı ticari araçlar üreten İveco, Koç grubunun bu alanda faaliyet gösteren iki şirketine Otoyol, sanayi ve otoyol pazarlamaya yüzde 27 oranında ortak oldu.

29 Mayıs 1989 Bulgarlar soydaşlarımızı "zorunlu pasaportla" sınırdışı etmeye başladı. Bulgaristan Devlet Başkanı Jivkov, Türkiye'nin sınır kapılarını açmasını istedi. Başbakan Özal ise, ona, Türkiye'nin sınırlarının Bulgaristan'dan gelecek soydaşlara her zaman açık olduğu cevabını verdi.

2 Haziran 1989 Bulgaristan'dan sınır dışı edilen soydaşlarımızdan 350 kişilik ilk kafile Kapıkule'ye geldi.

3 Haziran 1989 İstanbul Zeytinburnu'nda temeli 10 yıl önce atılan Abdi İpekçi Kapalı Spor Salonu, Başbakan Özal tarafından hizmete açıldı. Salon, 12 bin 500 kişilik seyirci kapasitesiyle ve donatımıyla Avrupa standartlarına uygun yapıldı.

11 Haziran 1989 Bulgaristan'dan zorunlu göç sürüyor. Bugün de, ikibin kişilik bir kafile geldi. Gelenler, güvenlik açısından oluşturulan kamplara yerleştiriliyor.

13 Haziran 1989 Tekel ürünlerine yüzde 50-65 oranında zam yapıldı. Zamla, Samsun ve Maltepe sigaraları 600 liradan 800 liraya, Tekel 2000 sigarası 1700 liradan 2000 liraya yükseldi. Büyük Yeni Rakı da, 5250 lira yerine 8 bin liradan satılacak.

14 Haziran 1989 Vergi yasalarında değişiklik yapan, hampetrol ve petrol ürünlerinin fiyatlarının serbest bırakılmasını öngören yasa tasarısı, TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi. Her türlü alkol ve alkollü içkilerle tütün mamullerine ait ilan ve reklam giderlerinin sadece yüzde 50'si kurumlar vergisi matrahından indirilebilecek. Bakanlar Kurulu da, bu oranı yüzde yüze kadar artırmaya ya da sıfıra kadar indirmeye yetkili kılındı. Yasayla, akaryakıt satışlarından, Toplu Konut, Savunma Sanayi, Sosyal Dayanışma ve Akaryakıt İstikrar Fonu kesintileri kaldırılıyor.

15 Haziran 1989 TBMM, Aksaray, Bayburt, Karaman ve Kırıkkale'nin il olmasını öngören yasayı kabul etti. Böylece, Türkiye'deki il sayısı 71'e yükseldi.

16 Haziran 1989 Bakanlar Kurulu, Dış Krediler Kur Farkı Fonu kapsamında kullanılan kredilerde de değişken faiz uygulanmasını kararlaştırdı. Değişken

faiz sisteminin esaslarını Para Kredi Kurulu belirleyecek.

21 Haziran 1989 TÜSİAD "Türk ekonomisinin uluslararası finans çevreleriyle bütünleşmesi ve enflasyonun tek rakama inmesi" konusundaki görüşlerini içeren bir rapor hazırladı. "Toplumsal anlaşma" öneren raporda, "Dediklerimiz yapılırsa Türkiye dünyada odak olur" denilerek, öneriler şöyle sıralandı: Askeri harcamaları kıs, asker sayısını azalt, KİT ürünlerine zam yerine KDV'sini arttır, fonları bütçeye dahil et, yeni vergi koyacağına vergiyi hızlı topla, faizlerde tek oranlı vergi uygula, Türk şirketlerinin dış borsalara girmesine imkân tanı.

22 Haziran 1989 Bulgaristan'dan zorunlu soydaş göçü çığ gibi artarak sürüyor. Haziran başından bu yana Türkiye'ye gelen soydaş sayısı 50 bini buldu.

24 Haziran 1989 Bulgaristan'ın soydaşlarımıza uyguladığı baskı, İstanbul-Taksim Meydanı'nda düzenlenen mitingle protesto edildi. ANAP, SHP ve DYP tarafından ortaklaşa düzenlenen mitinge yaklaşık 30 bin kişi katıldı ve Bulgaristan'ın politikası sert bir dille eleştirildi.

25 Haziran 1989 Tuborg, Alman mayasıyla hazırlanan ve farklı biçimde dizayn edilen "Venüs" isimli yeni bir bira çıkardı. Bu arada Yaşar Holding'in Danimarkalı ortaklarının Tuborg'daki hisse oranı, sermaye artırımı sonucu yüzde 10'a indi.

26 Haziran 1989 Pamukbank "Hazır Kredi" adı altında yeni bir kredi uygulaması başlattı. Sağlık giderleri, düğün ya da doğum harcamaları, ev onarımı, oto onarımı gibi amaçlar doğrultusunda gerçek kişilere verilecek kredinin limiti 15 milyon lira olarak belirlendi.

29 Haziran 1989 Bugün gelen kafileyle birlikte Bulgaristan'dan zorunlu olarak göç eden soydaşlarımızın sayısı 90 bine yükseldi.

30 Haziran 1989 Tekstil dalında Türkiye'nin ilk kuruluşlarından olan Mersin İplik ve Dokuma Fabrikası kapatıldı. Çukurova Holding bünyesindeki fabrikada çalışan 2 bin işçi işsiz kaldı. Bu işçilere tüm sosyal hakları verildi. Bu fabrikanın yerine Tarsus'ta açılan modern fabrika hizmete girdi.

1 Temmuz 1989 Yimpaş Tuğla Fabrikası kuruldu. Yozgat'ta tuğla ve kiremit üretimi yapan fabrika Yimpaş Holding bünyesinde faaliyet gösteriyor.

2 Temmuz 1989 İstanbul Ataköy Yat Limanı, Başbakan Turgut Özal tarafından açıldı. Dünyanın alanındaki üç büyük tesisinden biri olan dev marina, 1054 tekne kapasiteli, 512 konaklama ünitesi, iş merkezi ve spor kompleksiyle küçük bir kent görünümünde.

7 Temmuz 1989 Devlet memurlarının maaş katsayısı 128'den 205'e çıkarıldı. Taban maaş katsayısı ise 220 olarak belirlendi. 43 olan yan ödeme katsayısı 80'e yükseldi. Memurlara geçen yıla göre verilen zam oranı yüzde 140-160 arasında değişiyor. En düşük derecede net artış yüzde 93.6 oranında oldu. Katsayı artışından sonra en alt derecedeki memurun aylığı 154 binden 301 bin liraya, birinci derecenin 4. kademesindeki bir profesörün aylığı 1 milyon 894 bin liraya yükseldi. Sözleşmelilerin aylık tavan ücreti 3.6 milyon lira oldu.

8 Temmuz 1989 İşçi emeklilerine yüzde 60 zam yapıldı. Yakacak yardımı dışında "normal" emeklilerin maaşı 1400 gösterge üzerinden 200 bin 900 liraya yükseldi (en yüksek). En düşük emekli maaşı ise 700 gösterge üzerinden 100 bin 450 lira oldu.

9 Temmuz 1989 Bakanlar Kurulu'nun Resmi Gazete'de yayınlanan yönetmeliğine göre, fındık üretimi bundan böyle yüksekliği 750 metreye kadar olan, eğimi de en az yüzde 12 olan arazilerde yapılabilecek. Birinci ve ikinci sınıf arazilerle, yüzde 6 eğimden az eğimli üçüncü sınıf arazilerde fındık tarımı kesinlikle yapılamayacak.

10 Temmuz 1989 Bankalararası para piyasasında işlem hacmi 1 trilyon lirayı aştı. Kurban Bayramı öncesi liraya talebin artması sonucu işlem hacmi 1 trilyon 100 milyar liraya yükseldi. Piyasa-

da bugün bir gecelik borçlanmalarda ortalama faiz yüzde 88.66'ya çıktı.

19 Temmuz 1989 Hazine, 150 milyar liralık bonoyu daha satışa çıkardı. Yapılan ihalede altı ay vadeli bonoların faizi yüzde 59.22 olarak gerçekleşti. 12 Haziran'da yapılan ihalede ise bu oran yüzde 54.4 olmuştu.

21 Temmuz 1989 Asgari ücret 16 yaşından büyükler için brüt 225 bin, küçükler için ise 155 bin 250 lira olarak belirlendi.

30 Temmuz 1989 Bulgaristan'dan zorunlu göçe tâbi tutulan soydaşlarımızın sayısı 225 bini buldu.

1 Ağustos 1989 Taşınabilir motorlu, zincirli testereler, su bazlı yapı son kat boyaları ve diş hekimliğinde kullanılan çinko fosfat sıman standarda bağlandı. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın tebliğine göre, standartlar 1 yıl sonra başlayacak.

2 Ağustos 1989 1989 ürünü fındığa verilen fiyat üreticide şok etkisi yarattı. 15 Ağustos'ta başlayacak alımlarda fiyat 2650 lira olarak saptandı. Ürün bedelleri peşin ödenecek, fiyat zamana göre kademeli artacak, ocak ayındaki teslimlerde 3 bin liraya kadar yükselmiş olacak.

3 Ağustos 1989 Türkiye Emlak Bankası, The Sanwa Bank önderliğindeki bankalar topluluğundan 50 milyon dolarlık kredi sağladı. Bu kredi ihracatçılara kullandırılacak.

7 Ağustos 1989 Türkiye, Milli Piyango'dan sonra yeni bir şans oyunuyla tanışıyor. "Hemen Kazan" biletleri piyasaya sürüldü. Milli Piyango İdaresi tarafından bastırılan ve 1000 liraya satılan biletler, üzerlerindeki yaldız kazındıktan sonra birbirinin aynı olan üç ikramiye rakamı çıktığı takdirde 20 milyon liraya kadar ikramiye kazandırabiliyor.

8 Ağustos 1989 Başbakan Turgut Özal, İSO toplantısında dövizle ilgili olarak alınan yeni kararları açıkladı. "32 sayılı para kararları" adı verilen kararlardan başlıcaları şöyle: Yurtdışına çıksın çıkmasın herkes serbestçe 3 bin dolara kadar döviz alabilecek. Belge aranmaksızın döviz satış limiti 100 dolardan 1000 dolara çıkarıldı. Bankalar vadeli döviz alım-satımı yapabilecek. Altın ve kıymetli taşların ithal ve ihracı serbest bırakıldı. Kredili ihracatta peşinat bedelleri kaldırıldı, ihracat bedelinin sözleşmedeki sürede yurda getirilmesi yeterli kabul edildi.

9 Ağustos 1989 Dünyada sadece dört firmanın üretebildiği 250 köyü aydınlatma gücüne sahip transformatörü AEG Eti 3 ayda tamamladı. Batı Alman Benteler AG şirketi için üretilen trafo, Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz ve Enerji Bakanı Fahrettin Kurt'un da katıldığı törenle sahiplerine teslim edildi.

14 Ağustos 1989 Lira için yeni dönem resmen bugün başlıyor. Türk Lirası'nın konvertibilite hale getirilmesi için alınan 32 sayılı kararın uygulama esaslarını belirleyen Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tebliği Resmi Gazete'de yayınlandı. Tebliğe göre, Türk Lirası'nın değerini piyasa koşullarına göre belirleme görevi eskiden olduğu gibi Merkez Bankası'na verildi.

16 Ağustos 1989 Para Kredi Kurulu'nun, Resmi Gazete'de yayınlanan kararına göre sütünü, tek vardiyada yılda asgari 2500 ton çiğ süt işleme kapasiteli süt mamulleri üreten ve süt işleme tesislerine satan üreticiye litrede 70 lira teşvik primi ödenecek.

17 Ağustos 1989 Ziraat Bankası, 5 milyonun üzerindeki tarımsal işletme ve yatırım kredilerinin faizlerini yüzde 34'ten yüzde 43'e yükseltti.

18 Ağustos 1989 Dövize endeksli tahvil ihracı kararı Yüksek Planlama Kurulu toplantısında onaylanarak, Toplu Konut Kamu Ortaklığı İdaresi'ne verilen borçlanma yetkisi kesinleşti. - Shell ve Pamukbank, Türkiye'de ilk kez kredi kartıyla benzin istasyonlarının hizmetlerinden faydalanma yolunu tüketicilere açtılar. "Shell Card" isimli kartla sürücüler Türkiye'nin tüm Shell istasyonlarında verilen "Benzin, yağ, yıkama, servis ve alışveriş imkânlarından" nakit para ödemeden yararlanabilecekler. Kartların ön yüzünde Türkiye haritası

ve Shell amblemi, arka yüzünde de Pamukbank amblemi ve kullanma şartları yer alıyor.
21 Ağustos 1989 Dış ticaretin ucuzlatılmasını öngören ikinci paket açıldı. Giyim eşyası, TV ve birçok ara malda gümrük vergisi oranları ve fonların düşürülmesi kararı yürürlüğe girdi. Buna göre giyim eşyalarında gümrük vergisi yüzde 40'tan 25'e, kilo başına 10 dolar olan fon ise 15-20 sente düşürüldü. TV ve jeneratörde yüzde 20 olan gümrük vergisi yüzde 5'e, 10 dolar olan fon ise 5 dolara indirildi. İthalat rejiminde yapılan değişiklikle de, 82 kalem malın ithalindeki fon kesintisi tamamen kaldırıldı.
22 Ağustos 1989 Bingöl-Muş kırsal kalkınma projesi için uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu'ndan 17 yıl vadeli yüzde 8 faizli 19 milyon dolar kredi sağlandı. 52 milyon dolara mal olacak proje, 7 yılda tamamlanacak.
22 Ağustos 1989 Bulgaristan'dan zorunlu göçe tâbi tutularak, Türkiye'ye gelen soydaşlarımızın sayısı 300 bini geçince, Türkiye, Bulgar hükümetiyle bu konuda bir göç anlaşması yapılıncaya kadar sınırı kapattı. Bulgaristan'daki soydaşlarımız artık vize alarak Türkiye'ye gelebilecekler.
24 Ağustos 1989 USAŞ'ın satışına ilişkin anlaşma İstanbul'da düzenlenen törenle özelleştirmeden sorumlu Devlet Bakanı Güneş Taner'le SAS Service Partner Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Peter Hajland arasında imzalandı. Anlaşmayla, SAS 14 milyon 450 bin dolara USAŞ'ın yüzde 70'ine sahip oldu.
5 Eylül 1989 İskenderun ve Karabük Demir Çelik Fabrikaları'nda 125 gündür sürdürülen grev, kamu işyerlerinin mahkemeye başvurusu üzerine ihtiyaten durduruldu. Kesin karar, 18 Eylül'de verilecek.
15 Eylül 1989 Türkiye'de ilk uçak lastiği üretimini de gerçekleştirecek olan Petkim'e ait Türkiye'nin en büyük lastik fabrikası PETLAS üretime başladı. 1976 yılında yapımına başlanan fabrikanın tamamlanması yılan hikâyesine dönmüş ve inşaat tam 13 yıl sürmüştü. Fabrikanın ürettiği ilk lastik, İzmir Uluslararası Fuarı'nda sergilenmeye başlandı.
19 Eylül 1989 Türkiye'nin en büyük kuruluşlarından Koç Holding'in Üsküdar Nakkaştepe'de yaptırdığı merkez binası basına tanıtıldı. Tarihi Mehmet Şerif Paşa Konağı aslına sadık kalınarak, 15 milyon liralık bir harcamayla Koç Holding merkez binası oldu. Tesisler, 23 bin 219 metrekarelik bir alana yayılıyor.
20 Eylül 1989 Daha önce KKTC'ye yönelik tüm mallarla, AT ülkelerine bazı mallar için uygulanan Türk Lirası ile ihracat tüm ülke ve mallar için olmak üzere serbest bırakıldı. Böylece, Türk Lirası'nın konvertibilitesi için bir eksiklik daha giderilmiş oldu.
22 Eylül 1989 Migros'ta toplu sözleşme görüşmeleri sırasında 4 sendika yöneticisi ile bir işyeri temsilcisinin işten çıkarılması ve tekrar göreve alınmaması nedeniyle başlayan grev, Migros'ta yüzde 7 hissesi bulunan İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin araya girmesiyle sona erdi. Yaklaşık 500 kişiyi kapsayan toplu sözleşme imzalandı.
23 Eylül 1989 İthalatta gümrük vergisi ve fon indirimleri sürüyor. Bakanlar Kurulu'nun yeni bir kararına göre, 1431 kalem malın vergi ve fon oranları yeniden düzenlendi. Deterjanda gümrük vergisi yüzde 15'ten yüzde bire düşürüldü. Sebze-meyve ve narenciyede de fonlar ton başına 50-100 dolar arasında düşürülürken, kahvede fon 500 dolardan 100 dolara çekildi.
1 Ekim 1989 Bir süre önce "Şirket Kurtarma Yasası" kapsamına alınan MAN ve MANAŞ'ta yeni hisse dağılımı belli oldu. İş Bankası ve Vakıflar Bankası büyük ortak konumuna geldiler. Bu arada MANAŞ'ın sermayesinin 12 milyardan 217 milyara, MAN motorun sermayesinin 10 milyardan 73 milyar liraya çıkarılması kararı alındı.
3 Ekim 1989 İsviçre kökenli çikolata üreticisi Nestle, Türkiye'de üretilen ha-

zır çorba "Etsu"nun markasını satın aldı. Nestle Türkiye Genel Müdürü Salvator Bandock, Etsu'ya 600 milyon lira ödediklerini bildirdi.

10 Ekim 1989 İstanbul Belediyesi'nin 5 kişiden kalabalık ailelere dönük "bedava ekmek" projesi bugün uygulamaya konuldu. Başvuruda bulunan ailelere günde ikişer ekmek için kupon veriliyor. Aileler ekmekleri halk ekmek bayilerinden alacak.

13 Ekim 1989 Tütünbank Genel Müdürü M. Sami Erdem, bankanın yapılan statü değişikliğiyle ticari banka olan kişiliğine, yatırım bankacılığı ve "Merchant Bank" kavramlarının da eklendiğini, sermayesinin 50 milyar liraya çıkarılarak, merkezinin İstanbul'a taşınması kararının alındığını açıkladı.

14 Ekim 1989 Maliye Bakanı Ekrem Pakdemirli, düzenlediği basın toplantısında 1990 bütçesinin 63 trilyon lira olarak bağlandığını, enflasyon oranının yüzde 42, ABD Doları kurunun 2997 lira olarak öngörüldüğünü açıkladı. Pakdemirli, 1990 yılında memur maaş katsayısının 205'ten 236'ya, taban aylık katsayısının 220'den 260'a, yan ödeme katsayısının da 80'den 92'ye çıkarılmasının öngörüldüğünü de bildirdi. Gelir vergisinin ilk diliminin beş yıl içinde birer puanlık indirimlerle yüzde 25'ten yirmiye indirilmesi hedefleniyor.

18 Ekim 1989 Toplu Konut ve Kamu İdaresi Başkanlığı, İstanbul-Halkalı 1. tertip 1 metrekarelik konut sertifikası satış fiyatını 735 bin lira olarak açıkladı. Halkalı'da en küçük konut olan 50 metrekarelik bir daireye sahip olabilmek için 14 milyon 700 bin lira gerekiyor. Sertifikalar, bugünden itibaren Tübank, Halkbank ve Emlakbank şubelerinde satışa çıkarıldı.

20 Ekim 1989 Cumhurbaşkanlığı seçimi için ilk tur oylama yapıldı. Özal 247, diğer aday Fethi Çelikbaş 18 oy aldı. 38 ANAP milletvekilinin Özal'a oy vermediği görüldü.

23 Ekim 1989 Başbakan Özal'ın Cumhurbaşkanlığı'na aday olduğunu açıklamasından bu yana geçen 7 gün içinde borsa 418.28 puan düştü. Borsa bugünü 1487 puanla kapattı. (Bir hafta önce bu rakam 1817.45'ti.).

25 Ekim 1989 MESS'ten ayrılan bir grup sanayicinin kurduğu Metal Sanayicileri İşveren Sendikası (MESİS) Yönetim Kurulu Başkanlığı'na Ankara Sanayi Odası eski Başkanı Mümin Erkunt seçildi.

31 Ekim 1989 Başbakan Turgut Özal, TBMM'de bugün yapılan 3. tur oylamada 263 ANAP'lı milletvekilinin oyuyla Türkiye Cumhuriyeti 8. Cumhurbaşkanlığı'na seçildi. Oylamaya 285 milletvekili katıldı. Diğer aday Fethi Çelikbaş, 14 oy alırken, 8 oy da boş çıktı. DYP ve SHP oylamaya katılmadı.

1 Kasım 1989 Sezai Türkeş-Fevzi Akkaya grubu'na (STFA) ait Sedef Tersanesi'nin Sovyet AKF Sovcomflot firması için inşa edeceği 24 kereste gemisinden ikisi bugün denize indirildi. Toplam 200 milyon dolar karşılığında inşa edilecek 24 gemi, 48 ayda tamamlanacak.

1 Kasım 1989 Şerbetçi Nakış ve Konfeksiyon AŞ kuruldu. Gaziantep Sanayi Odası eski başkanı merhum Kamil Şerbetçi tarafından kurulan şirket nakış, tül perde ve ev tekstili üretimi yaparak ihraç ediyor.

5 Kasım 1989 GAP Tekstil, Malatya'da kuruldu. Aynı zamanda Türkmenistan Tekstil Bakan Yardımcısı olan Ahmet Çalık tarafından entegre bir tesis olarak kurulan GAP Tekstil, jean ve kumaş ile birlikte iplik üretimi de gerçekleştirerek ihracat yapıyor.

6 Kasım 1989 Marmara Birlik, zeytin taban fiyatını 3 bin, tavan fiyatını 6 bin lira olarak açıkladı. Fiyatlar, üreticide şok etkisi yaptı.

8 Kasım 1989 İTO Yönetim Kurulu seçimlerini halen başkan olan Yalım Erez'in listesi kazandı.

9 Kasım 1989 TBMM Başkanı Yıldırım Akbulut, yeni hükümeti kurmakla görevlendirildi. Aynı gün, Akbulut hükümeti açıklandı. Hükümette devlet bakanlarının sayısı 15'e çıkarılırken, Başbakan Yardımcılığı'na Ali Bozer getiril-

di. Partinin muhafazakâr kanadından Mehmet Keçeciler, Vehbi Dinçerler ve Hüsnü Doğan Devlet Bakanı oldu.

15 Kasım 1989 Akbulut hükümeti, TBMM'den güven oyu aldı. Yapılan oylamada hükümet 278 kabul oyu aldı. DYP'nin katılmadığı oylamada, SHP'nin 95 milletvekili ret oyu kullandı.

16 Kasım 1989 Medya Holding şirketi kuruldu. Kuruluş grup şirketlerinin merkezi planlama, finansman, muhasebe ve personel fonksiyonlarını yürütmekle görevli. Kuruluşun 12 iştiraki bulunuyor.

17 Kasım 1989 Finansbank, İsviçre'nin Cenevre kentinde bulunan "Private Bank"ın yüzde 80 hissesini 16 milyon İsviçre Frangı karşılığında satın aldı. Bankanın yüzde 20 hissesi ise, İsviçre'nin en büyük bankası olan UBS'nin elinde bulunuyor.

18 Kasım 1989 Tekel'den rakıya zam. Yüzde 25-30 arasında değişen zamdan sonra 70'lik Yeni Rakı'nın fiyatı 10 bin, Kulüp Rakısı'nın fiyatı 11 bin, Altınbaş ise 13 bin 500 liraya çıktı.

30 Kasım 1989 Bu yıl 25. kuruluş yıldönümünü kutlayan Yapı Merkezi, Türkiye'de ilk kez ve Türk inşaat mühendisliğinde bir kilometre taşı olarak "Beton 1000"i üretti. Beton 1000, bir santimetrekaresi 1000 kg. ağırlığa dayanıklı beton anlamına geliyor. Mevcut betonların bir santimetrekaresi ise 160 kg. ağırlığa dayanıklı. Bu betonun İTÜ laboratuvarlarında testten geçirildiği ve olumlu sonuç alındığı açıklandı.

1 Aralık 1989 1988 yılına ait satışları veya gayri safi iş hasılatları 20 milyon lirayı aşan ve perakende ticaret yapan tüccarlar bugünden itibaren zorunlu olarak yazar kasa kullanmaya başladılar. Kullanmayanlar, kaçakçılığa teşebbüs etmiş sayılacak ve haklarında yasal işlem yapılacak. - Akaryakıta yüzde 8-15 arasında zam yapıldı. Zamdan sonra İstanbul'da süper benzinin litresi 1259, normal benzinin 1219, gazın litresi 1192, motorinin litresi 1188, 6 nolu fuel-oilin fiyatı 558 lira oldu.

14 Aralık 1989 Kadıköy Belediyesi'nden sonra halktan gelen yoğun talep üzerine Bakırköy Belediyesi de, emlak vergilerine esas olan arsa birim fiyatlarını yüzde 2-76 oranında indirerek yeniden belirledi. - Maliye Bakanlığı'nın Resmi Gazete'de yayınlanan tebliğine göre, bilanço esasına göre defter tutan gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri amortismanlarını 1989 hesap dönemi sonunda yüzde 70.4 oranında yeniden değerlendirecekler. Geçen yıl bu oran yüzde 63.2 olarak saptanmıştı.

18 Aralık 1989 İMKB'de hisse senedi fiyatlarındaki canlılık sürüyor. Endeks iki ay arayla bugün yeniden 1800 puanın üzerine çıkarak, 1860'a ulaştı. Bu yüksek primi yüzde 9.9'la Erdemir yaptı. - Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı, "sığır vebası" olduğu gerekçesiyle Hindistan'dan manda ve bufalo eti ithalini yasakladı. Bu yılın ilk 11 ayında Hindistan'dan 5 bin 408 ton et izni istenmiş, bunun yüzde 60'ı gerçekleşmişti.

18 Aralık 1989 Valeo Oto Yan Sanayi AŞ Bursa'da kuruldu. Otomotiv sanayii için debriyaj sistemleri üretiyor.

20 Aralık 1989 İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin açtığı otobüs ihalesini Macaristan'ın Ikarus firması kazandı. 200 otobüslük ihalede toplam ödeme 28 milyar 999 milyon 250 bin lirayı buluyor. İlk 50 otobüs 1990 yılı Mayıs'ında teslim edilecek.

23 Aralık 1989 Dubaili işadamı ve eczacı Said Haifawi'nin yaptırdığı "İstanbul International Hospital", Cumhurbaşkanı Özal tarafından açıldı. Yeşilyurt'ta 20 bin metrekarelik alanda kurulan modern hastane 130 yataklı. Hastanede 106 lüks oda, 8 yataklı kroner bakım ünitesi, 10 yataklı cerrahi yoğun bakım ünitesi yer alıyor.

29 Aralık 1989 Kuveyt'te açılan uluslararası nitelikteki 356 milyon dolarlık Sabiya Termik Santralı ihalesini Türk şirketi, "Birleşmiş Mühendisler Bürosu AŞ (BMB)" kazandı. Yönetim Kurulu Başkanı Ali Rıza Bozkurt, 5 yılda tamamlanacak olan projede 2500 dola-

yında Türk mühendis ve işçisinin görev alacağını söyledi.
30 Aralık 1989 Bakanlar Kurulu kararıyla motorlu taşıt vergisine yüzde 75 zam yapıldı. Ayrıca, gelir vergisinin ilk dilimi 6 milyondan 8 milyona, göçmen ve mültecilere uygulanan muafiyet 60 binden 120 bine çıkarıldı.

1 Ocak 1990 1989 yılı borsada rekor kazanç yılı oldu. En yüksek kazanç yüzde 946 ile hisse senetlerinde yaşanırken, altın ve döviz yüzde 25-33 getiri sağladı.
1 Ocak 1990 Gelir vergisinde alt dilim 6 milyondan 8 milyon liraya çıkarıldı. Ücretliler küçük bir soluk alacak. - Motorlu taşıtlar vergisi yüzde 75 arttırıldı. En düşük vergi 17 bin 500, en yüksek vergi 1.4 milyon lira oldu.
1 Ocak 1990 İşletme esasına göre defter tutma hadleri yükseltildi. 150 milyonluk tutar 200 milyon liraya, 180 milyon liralık tutar 240 milyon liraya yükseltildi.
1 Ocak 1990 Vergide gecikme faizi yüzde 96'dan yüzde 84'e, tecil faizi ise yüzde 72'den 63'e indirildi.
2 Ocak 1990 Serbest muhasebeciler tarafından tutulacak defterler için taban ücret 50-600 bin lira arasında belirlendi. Buna göre; danışma ücreti 50 bin-1 milyon 200 bin lira, mali müşavirlik onayı 100 bin - 4 milyon lira arasında değişiyor.
3 Ocak 1990 Başbakanlık Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı, Türkiye'nin tüm termik ve hidroelektrik santrallerinin, Birinci Boğaziçi ve Fatih Köprüsü'nün brüt gelirine endeksli iki yıl vadeli gelir ortaklığı senetlerini satışa çıkardı.
5 Ocak 1990 Köprü ve otoyol geçiş ücretlerine zam yapıldı. Boğaziçi ve Fatih köprülerinde otomobil geçiş ücreti 3 bin liradan 5 bin liraya çıkarıldı.
6 Ocak 1990 Kıdem tazminatının yıllık tavan miktarı yüzde 31 oranında artırıldı.
18 Ocak 1990 Et Balık Kurumu, işçi ve memura kurum mamullerinin taksitle satılmasını kararlaştırdı.
25 Ocak 1990 Çok uluslu ABD şirketi Coca Cola, Çukurova Grubu'na bağlı Çukurova Gıda'nın İzmir ve İstanbul'da bulunan Schweppes şişeleme tesislerini satın aldı.
12 Şubat 1990 Betaş Mensucat Sanayi ve Ticaret AŞ Gaziantep'te kuruldu.
15 Şubat 1990 Demiryollarına zam uygulandı. Bununla birlikte Mavi tren 30 bin, Fatih Ekspresi 35 lira oldu.
1 Mart 1990 Gasaş Gaz Aletleri San. AŞ Adıyaman'da kuruldu.
1 Mart 1990 TEK, elektrik fiyatlarına her ay kademeli olarak zam yapılması kararını aldı. Mart ayı zammı yüzde 9 olarak belirlendi.
5 Mart 1990 Türkiye'nin ilk yabancı Menkul Kıymetler Fonu Vakıfbank tarafından oluşturuldu.
8 Mart 1990 Avrupa Türk Yatırım Bankası (Eurotürk Bank) faaliyete geçti. Kuruluşunda Merkez Bankası eski başkanı Yavuz Canevi'nin de görev aldığı bankayı Banque Indiquez (Fransa), Amrobank (Hollanda), Generale Bank (Belçika) ve Societe Generale de Belquique ortak kurdular.
15 Mart 1990 Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bünyesinde enerji tesislerinin finansmanı ve elektrik fiyatlarında istikrar sağlanması için Elektrik Enerjisi Fonu kuruldu.
16 Mart 1990 Merinos Hah San. ve Tic. AŞ Gaziantep'te kuruldu.
19 Mart 1990 Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi elektrik ve köprü gelirlerine endeksli, 1 yıl vadeli E tipi 100 milyar liralık gelir ortaklığı senedini satışa çıkardı.
20 Mart 1990 Finans Finansal Kiralama Şirketi kuruldu.
21 Mart 1990 Piyasaya çok miktarda sahte 50 bin liralık sürüldüğünü belirleyen polis yurt çapında operasyonlara başladı.
30 Mart 1990 İstanbul'un Anadolu Yakası Elektrik İşletmesi Aktaş Firması'na devredildi.

5 Nisan 1990 Koç Grubu'na bağlı Bekoteknik Sanayi AŞ, Amerika Hughes Aircraft Company Şirketi ile gece görüş sistemleri üretmek üzere ortak şirket kurdu. "Enternasyonal Elektro Optik Sanayi AŞ" adlı şirketin sermayesi 690 milyon lira olarak açıklandı.

9 Nisan 1990 Etibank'a bağlı Seydişehir Alüminyum Tesisleri'nin kullandığı elektriğe uygulanan sübvansiyon kaldırıldı. TEK, bu kuruluşa yüzde 50 indirimli elektrik veriyordu.

11 Nisan 1990 Bakanlar Kurulu'nun Resmi Gazete'de yayınlanan kararıyla, 111 çeşit malın ithalinde alınan Gümrük Vergisi ile fon kesintileri değiştirildi; aynı kararla 62 malın gümrük vergisi kaldırıldı.

2 Mayıs 1990 İzmir'de 7 dernek, yüzde yüze varan fiyat artışlarını protesto amacıyla Pepsi ve Coca-Cola satmama kararı aldı. İzmir'de 200 bin üyesi olan Esnaf ve Sanatkârlar Birliği de eylemi destekledi.

20 Mayıs 1990 Çukurova Holding, FNA-First National Bank of Rochester'i bünyesinde bulunduran ABD'nin FNP Rochester Holding'in yüzde 70 hissesini satın aldı. Böylece Çukurova Holding, İktisat Bankası'ndan sonra ABD'de banka satın alan ikinci kuruluş oldu. Hisseler için 29 milyon dolar ödendiği bildirildi.

21 Mayıs 1990 Askeri Elektronik Sanayi AŞ (Aselsan) halka açıldı. Tasarruf sahiplerinin ilgi gösterdiği hisseler 4.200 liradan piyasaya çıkarıldı.

24 Mayıs 1990 İstanbul'da Kurumlar Vergisi rekortmenleri belli oldu. Tofaş 66 milyar 332 milyon 059 bin 565 lira ile birinci, Aksa Akrilik 55 milyar 567 milyon 744 bin 152 lira ile ikinci, NV. Türkse Shell 53 milyar 640 milyon 740 bin 571 lira ile üçüncü, IBM 47 milyar 287 milyon 826 bin 920 lira ile dördüncü sırada yer aldı.

31 Mayıs 1990 Facto Finans Şirketi kuruldu.

1 Haziran 1990 Global Menkul Değerler kuruldu. Kuruluşun aracılık hizmetleri yapacağı açıklandı.

1 Haziran 1990 Pamukbank'ın 'Bank-24' adıyla uygulamaya soktuğu 24 saat kesintisiz bankacılık hizmetleri veren bilgisayarlı para-çekme-yatırma sistemi devreye girdi. Pamukbank'ta hesabı olan herkese istenirse anında Bank 24 kartı verileceği açıklandı.

4 Haziran 1990 Türk Silahlı Kuvvetleri'nin lastik tekerlekli taktik araç ihtiyacını karşılamak amacıyla açılan ihaleyi Otomarsan kazandı. Otomarsan'ın TSK için önümüzdeki 6 yıl içinde toplam değeri 342 milyon Alman Markı olan 3 bin 50 adet taktik araç üreteceği açıklandı.

4 Haziran 1990 Aktif Finans Faktoring kuruldu. Doğuş Grubu bünyesinde yer alan firmanın yurtiçi ve yurtdışı işlemlerde faaliyet göstereceği ifade edildi.

8 Haziran 1990 Töbank, Türkiye'de ilk kez 'Hesap-T' adıyla yeni bir uygulama başlattı. Uygulamaya göre; kişilere açılacak olan 'Tek Hesap'ta hem tasarruf, hem çek, hem kredi kartı ve ferdi kredi hesaplarının birleştirileceği belirtildi.

20 Haziran 1990 Dünya Ekonomik Forumu ve Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü'nün yıllık raporunda Türkiye'nin 'Rekabet gücü yüksek sanayileşmiş ülkeler arasında 21'inci sırada yer aldığı' açıklandı. Raporda, ilk dört sırayı Japonya, İsviçre, ABD ve Almanya'nın aldığı ifade edildi.

20 Haziran 1990 Ziraat Bankası, Ziraat-Visa adıyla yeni bir kredi kartı uygulaması başlattı. Bu kart sahiplerinin, otomatik makinelerden para çekmenin yanı sıra, ücretsiz sigorta imkânından da yararlanabilecekleri kaydedildi.

27 Haziran 1990 Hazine tarafından Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü'ne bastırılan madeni 1.000 liralıklar tedavüle çıkarıldı. Madeni paraların, banknot 1.000 liralıklarla birlikte tedavülde olacağı açıklandı.

16 Temmuz 1990 Kınalı-Sakarya paralı otoyolunun, Mahmutbey-Kumburgaz bölümü Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından ulaşıma açıldı. Özal, törende yaptığı konuşmada 'Bu yolların kilometresi 3 milyon dolara mal oluyor.

Hedefimiz 11 bin kilometrelik otoyol projesini tamamlamaktadır' dedi. Otoyoldan alınacak geçiş ücreti 7 bin lira olarak açıklandı.

31 Temmuz 1990 Alarko Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı kuruldu.

14 Ağustos 1990 Tekel'in bu hafta içinde piyasaya sürdüğü İzmir Sigarası, tiryakiler tarafından beğenilmedi. Maliye Bakanı Adnan Kahveci'nin 'Öldürülmek istenen Türk tütününün yaşam ümidi' olarak nitelendirdiği İzmir Sigarası, yabancı markalara rakip olarak piyasaya sürüldü ve 2 bin liralık fiyatıyla yabancı sigaralardan 1.100 lira daha ucuza satılmaya başlandı.

18 Ağustos 1990 ABD İhracat Kredi Bankası Eximbank, Türkiye'deki helikopter ihalesinin Skorsky şirketine verilmesi halinde Türkiye'ye 1 milyar dolarlık kredi açma kararı aldı.

21 Ağustos 1990 Fındık taban fiyatı çeşidine ve bölgelere göre 3.050-3.500 lira olarak açıklandı. Yağlık ayçiçeği alım fiyatı 850 lira, Ege pamuğu 2.050 lira, kütlü pamuk 2.050 lira olarak belirlendi.

10 Eylül 1990 Sena Tekstil AŞ kuruldu. Tokat'taki fabrikada her türlü tekstil malzemesinin üretilerek pazarlanacağı açıklandı.

3 Kasım 1990 Bakanlar Kurulu, 66 üründe uygulanan vergi ve fonları değiştirdi. Buna göre: Deterjanda fona ödenecek prim ton başına 85 dolardan 50 dolara çekilirken, tuğlada 10 dolara indirildi. Pirinç ithalinde fon, ton başına 25 dolardan 50 dolara, süttozu ithalinde 700 dolardan 1.000 dolara çıkarıldı. İthal otoların Gümrük Vergisi artırıldı. Buna göre 2.000 santimetreküpe kadar olan otolarda vergi yüzde 4'den 10'a, silindir hacmi 2 bin santimetreküpü geçen otolarda yüzde 25'ten 30'a çıkarıldı.

4 Kasım 1990 THY Mali işler Müdürü Günseli Tarhan, kurumun körfez krizi nedeniyle petrol fiyatlarının ve turizm iptallerinin artması sonucu toplam 98 milyar lira zarar ettiğini açıkladı.

10 Kasım 1990 Otuz yılı aşkın süredir faaliyet gösteren Simtel Grubu, 150 milyar lira sermayeli bir holding haline dönüştü. Yeni holdingin, grup içindeki 32 şirketten ancak altısının yüzde 51'ine sahip bulunduğu bildirildi.

21 Kasım 1990 Dünya Halı San ve Tic AŞ kuruldu. Çorlu'daki fabrikasında hah üretimi yapan fabrika, iç ve dış pazara hitap ediyor.

21 Kasım 1990 Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'nca Ankara Eryaman'da yaptırılan ikinci parti 1.076 konut, metrekaresi 1 milyon liradan ve yüzde 30'u peşin, kalanı da 100 eşit taksitle satışa sundu. Satışların aralık sonuna kadar devam edeceği ve taksit tutarlarının her altı ayda bir yeniden belirleneceği açıklandı.

28 Kasım 1990 Raks Holding AŞ kuruldu.

12 Aralık 1990 Tahtakale'de dolar ve markın hızlı yükselişini durdurmak için Merkez Bankası piyasaya müdahalesini artırdı ve bu sabah saatlerinde bankalar arası döviz piyasasına 20-30 milyon dolar birden sürdü.

13 Aralık 1990 KİT'lerde çalışan sözleşmeli personelin tavan ücreti yüzde 20 oranında artırıldı.

30 Aralık 1990 Bakanlar Kurulu, motorlu taşıt vergisi ile taşıt alım vergisini yüzde 60 oranında artırdı.

1 Ocak 1991 Memurların bu yıl alacakları ek tazminat açıklandı. Buna göre, iş güçlüğü, iş riski ve mali sorumluluk zammı ödeneği, puan cetvelinde gösterilen puanlar 135 rakamıyla gösterilerek hesaplanacak. Bu rakam geçen yıl 96 olarak uygulanmıştı.

1 Ocak 1991 Merkez Bankası dış krediler kur farkı kapsamındaki kredilere ocak ayında uygulanacak değişken faiz oranını yüzde 51.16 olarak belirledi. Bu oran aralık ayında yüzde 48.52 olarak uygulanmıştı. Konuyla ilgili tebliğ Resmi Gazete'de yayınlandı.

9 Ocak 1991 Kamu konutlarının kiralarına 1991 yılı için yüzde 81'e varan oranda zam yapıldı.

11 Ocak 1991 İş Bankası, iştiraki İpek Mensucat'ın hisselerinin tümünü 64 milyar liraya Bastaş Çimento'nun sahibi Tarınan Kardeşler'e sattı.

14 Ocak 1991 Türkiye Tekstil Sanayi İşverenleri Sendikası ile Türk-İş'e bağlı Teksif arasında 110 bin tekstil işçisi adına 5.5 aydır sürdürülen toplu sözleşme görüşmeleri sonuçlandı.

1 Şubat 1991 Konfort Gıda Sanayi Şirketi kuruldu.

4 Mart 1991 Merkez Bankası'nın geçen hafta aldığı 'Interbank'ta kotasyon vermeme' ve 'Bankaların disponibilite oranlarının yükseltilmesi' kararları Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi.

5 Mart 1991 Milli Savunma Bakanlığı 80 firmanın kamu ihalelerine girmelerini değişik sürelerle (3 aydan 1 yıla kadar) yasakladı.

7 Mart 1991 Başbakanlık, tasarruf genelgesi yayınladı.

22 Mart 1991 Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın büyük oğlu Ahmet Özal, 2 milyar lira sermayeli, birinci sınıf hizmet verecek bir havayolu şirketi kurdu. İç hatlarda hizmet verecek olan VIP Air Turizm AŞ, Sultan Air'in uçaklarını kullanacak.

29 Mart 1991 İstanbul'da ekmek ilk kez 1000 lira sınırına ulaştı. Yapılan yüzde 22 oranındaki zamdan sonra 320 gram ekmeğin fiyatı 1000 liraya yükseldi.

12 Nisan 1991 İstanbul'da genelev işletmecisi Matilt Manukyan, birçok ünlü işadamını geride bırakarak gelir vergisi rekortmeni oldu. Manukyan'ın 2 milyar 614 milyon 464 bin 100 lira vergi ödeyeceği bildirildi.

23 Nisan 1991 Sabancı Holding ve Japon Bridgestone şirketinin ortak yatırımı ile gerçekleştirilen 'Brisa' ek tesisleri Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından hizmete açıldı. 16 ay gibi kısa bir sürede tamamlanan ek tesislerin hizmete girmesiyle şirketin yıllık lastik üretiminin 50 bin tondan 111 bin tona çıkacağı açıklandı.

1 Mayıs 1991 Vakıfbank, İsviçre'de bastırdığı 2 gram ağırlığında ve 999.9 saflığındaki 'Maşallah' altınını piyasaya sürdü. Altın, Vakıfbank şubelerinde 128 bin liradan satışa sunuldu.

13 Mayıs 1991 Vakıf Menkul Değerler Yatırım Ortaklığı kuruldu. Kuruluşun menkul kıymetler portföy yönetimi yapacağı açıklandı.

14 Mayıs 1991 Türk Petrol, 'Türk Petrol Extra' adıyla katkılı benzin ve motorin satışına başladı. Herhangi bir fiyat farkı olmayan söz konusu katkı maddesinin akaryakıtta yüzde 2-3.5 oranında tasarruf sağladığı açıklandı.

25 Mayıs 1991 Ünlü sanatçı İbrahim Tatlıses, yolcu taşımacılığı yapacak Tatlıses Turizm'i kurdu. Tatlıses Turizm, tanesi 595 milyon lira olan 10 adet Mitsubishi Maraton otobüsü ile piyasaya girdi. Otobüslerin İstanbul-Şanlıurfa arasında çalışacağı bildirildi.

1 Haziran 1991 Yüksek Planlama Kurulu'nun (YPK), Başbakan Yıldırım Akbulut'un başkanlığında yaptığı toplantıda Yaşar Holding Grubu'na bağlı Pınar Entegre Et ve Yem Sanayi AŞ'nin, Kamu Ortaklığı İdaresi (KOİ) tarafından kurtarılması kararlaştırıldı. KOİ'den Pınar Et'e beş yıl vadeli 30 milyar lira tutarında kredi tahsis edileceği açıklandı.

3 Haziran 1991 Avrupa Topluluğu Komisyonu, Türkiye'den topluluk ülkelerine polyester ipliği ve iplik ithalatına geçici ek gümrük vergisi koydu. Bu ürünlerden yüzde 1.48 ile 11.48 arasında değişen oranlarda ek gümrük vergisi alınacağı açıklandı.

11 Haziran 1991 Başbakanlık tarafından valiliklere gönderilen tasarruf genelgesinde resmi dairelere ait telefonların mesai saati bitiminde kilitlenmesi ve faturaların ilgili amirlerce denetlenmesi istendi.

21 Haziran 1991 Tez Koop-İş Sendikası ile Migros Türk arasında 1991-92 yıllarını kapsayan toplu iş sözleşmesi imzalandı. Sözleşmeyle işçilerin 1 milyon 80 bin lira olan ortalama aylıkları 1 milyon 650 bin lira zam gördüğü açıklandı.

3 Temmuz 1991 Mercedes-Benz, dünya pazarına 4 ay önce çıkardığı yeni "S" serisi otomobillerini Türkiye piyasasına sürdü. Anahtar teslimi 600 milyon liradan başlayan ve 1 milyara ulaşan otomobillerden Türkiye'de bu yıl 100 adet satılmasının beklendiği kaydedildi.
5 Temmuz 1991 Öz Gıda-İş Sendikası'na üye 6 bin işçinin çalıştığı Et Balık Kurumu Genel Müdürlüğü'ne bağlı 40 işyerinde, toplu sözleşme görüşmelerinde anlaşmaya varılamaması nedeniyle grev kararı alındı.
15 Temmuz 1991 Yapı Kredi Bankası, kredi kartıyla belli miktarın üzerinde harcama yapanlara kristal içki takımından, yumurta pişirme makinesine, oyuncaktan parfüme kadar çok değişik hediyeler verme uygulaması başlattı.
4 Ağustos 1991 Kredi Garanti Fonu kuruldu. Türkiye'de ilk kez kurulan fonun, şirketlere kredi alırken karşılaştıkları teminat güçlüklerini aşmalarında yardımcı olacağı açıklandı.
15 Ağustos 1991 Şarkgaz AŞ kuruldu. Firmanın, Elazığ'da tüp dolum tesisi olarak faaliyet göstereceği açıklandı.
26 Ağustos 1991 TMO baş fiyatları açıkladı. Bazı ürünler için belirlenen baş fiyatları şöyle: Yeşil mercimek 2.000 lira, 1. grup nohut 1.700 lira, 2. grup nohut 1.400 lira, kabuklu kırmızı mercimek 1.960 lira.
1 Eylül 1991 Memura Toplu Konut Kredisi verileceği açıklandı. Memura toplu konuttan aldığı net maaşın 60 katı kredi verileceği ve ortalama 100 milyon lira tutan bu kredinin konut alımında kullanabileceği kaydedildi. Memurların, aldıkları krediyi maaşlarının dörtte birini aşmayacak dilimlerle aylık olarak ödeyecekleri belirtildi. Hükümetçe yapılan açıklama, memura yönelik seçim yatırımı olarak nitelendirildi.
2 Eylül 1991 Çolakoğlu Şirketler Grubu üyelerinden Çelikçilik firması, ABD Savunma Bakanlığı'nca açılan ve kontrat bedeli 3.9 milyon dolar olan 200 fotoluk konteyner ihalesini kazandı.
2 Eylül 1991 Hazine, 200 milyon dolar sermayeli Philip Morris-Sabancı ortaklığına sigara üretimi için yatırım izni verdi.
16 Eylül 1991 Sovyetler Birliği ile Türkiye arasında yapılan kıyı ticareti anlaşması çerçevesinde girişimlerde bulunan Trabzonlu işadamı Ayhan Gedikli, Karadeniz kıyısındaki Sochi kentinde ilk Türk konfeksiyon mağazasını açtı.

1 Ocak 1992 Bakanlar Kurulu, birinci sınıf tacirlerin defter tutma hadlerini yüzde 50 oranında artırdı. Buna göre 300 milyon liralık ilk dilim 450 milyona, 360 milyon liralık dilim ise 540 milyon liraya çıktı. -Vergi kaçakçılığı cezaları birinci sınıf tüccarlar için 1.5 milyön, ikinci sınıf tüccarlar için 600 bin, diğerleri için ise 300 bin liraya çıkarıldı. Usulsüzlük cezaları da 7500 lira ile 360 bin lira olarak yeniden belirlendi.
5 Ocak 1992 Maliye ve Gümrük Bakanı Sümer Oral "Rüşvet genelgesi" yayınladı. Genelgede yöneticilerin kendilerine bağlı kurumlarda ortaya çıkan yolsuzluklardan idari açıdan sorumlu tutulacağı, kamu hizmetlerinin tam bir tarafsızlık içinde yürütülmesinin ısrarla takip edilip denetleneceği bildirildi.
9 Ocak 1992 Silahlı Kuvvetler mensuplarına ödenen iş güçlüğü ve iş riski tazminatları 2 milyon 641 bin-287 bin lira olmak üzere yeniden belirlendi. Genelkurmay Başkanı'na 2 milyon 641 bin, kuvvet komutanlarına 2 milyon 235 bin, uzman erbaşlara da 287 bin 650 lira iş güçlüğü ve riski ödemesi yapılacak.
11 Ocak 1992 1992'nin ilk grevi Bursa'da başladı. Bursa anakent, Orhangazi, Nilüfer, Yıldırım belediyelerinde çalışan 2500 işçi toplu sözleşme görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması nedeniyle greve başladı. Bu, DYP-SHP hükümeti döneminin ilk grevi oluyor.
14 Ocak 1992 Tez Koop-İş Sendikası ile Türk-İş Genel Merkezi yöneticileri arasında imzalanan sözleşme ile Türk-İş çalışanlarına yüzde 90 oranında zam yapıldı. 1 yıl geçerli olacak sözleşme ile

ortalama ücretler 2.5 milyon lira düzeyine çıktı.
16 Ocak 1992 "Ekonomik Paket"in açıklanmasına kısa bir süre kala, hisse senetlerine yoğun ilgi başladı. Borsa bileşik endeksi yüzde 9.17 oranındaki artışla 5218 puana yükseldi. 123 hisse senedinden 114'ünün fiyatı arttı.
18 Ocak 1992 Beşiktaş Belediyesi, 3 bin kalem malın satışa sunulduğu hipermarketi açtı. 10 milyar liraya mal olan hipermarket 2 ay boyunca market ve manavlara göre, yüzde 10 daha ucuz olacak.
18 Ocak 1992 Bakanlar Kurulu'nun 16 Ocak günü görüşerek kabul ettiği "Ekonomide dengeleme, üretim ve atılım programı" Devlet Bakam Tansu Çiller tarafından açıklandı.
20 Ocak 1992 Büyük bankalar faizde indirim yaptı. Yapı Kredi ve Akbank, Osmanlı Bankası 3 ve 6 ay vadeli faiz oranlarını birer puan düşürdü.
21 Ocak 1992 TÜSİAD, ekonomik paketle ilgili olarak hükümete 5 uyarıda bulundu: 1- İşçi çıkarmama iflaslara yol açar. 2- Toplu sözleşmelerde ücret politikasından taviz verilmemelidir. 3- Erken emeklilik gizli işsizlik sigortasıdır. 4- Vergi affı dürüst vergi vereni cezalandırmaktır. 5- Belediyelerin borçlarının silinmesi haksızlıktır.
21 Ocak 1992 Türkiye - AT arasında bir teknik işbirliği programı imzalandı.
21 Ocak 1992 Global Menkul Kıymetler Yatırım Ortaklığı kuruldu. Kuruluş portföy yönetimi yapıyor.
22 Ocak 1992 İstanbul'da konutlar doğalgaza kavuşuyor. Üç yıldır çalışmaları devam eden doğalgaz bugün ilk kez Göztepe'de meşale yakılarak ateşlendi. Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sözen, daha sonra Suadiye'deki bir evde doğalgaz ocağını yaktı. Sözen, İstanbul'da tüm konutların peyderpey doğalgaza kavuşacağını söyledi.
24 Ocak 1992 Erken emeklilik yasalaştı. Cumhurbaşkanı Özal'ın veto edip yeniden görüşülmesi için Meclis'e gönderdiği yasa tasarısı aynen kabul edildi. Buna göre erkekler 25, kadınlar 20 çalışma yılını doldurdukları takdirde yaşa bakılmaksızın emekli olabilecek. -Ekonomik paket çerçevesinde vergi affına ilişkin "Tahsilatı hızlandırma yasa tasarısı" Bakanlar Kurulu'nda kabul edildi. Tasarıya göre, bir türlü tahsil edilemeyen ya da ihtilafa düşülen vergilerin beyannamelerindeki miktarları ödenirse, cezalarının yüzde 70'inin alınmaması öngörülüyor.
27 Ocak 1992 İlaç firmalarına olan toplam 300 milyarlık borcunu ödeyemeyen SSK'ya 110 firma ilaç vermeyi durdurdu. Kurumun elindeki stokların ise yetersiz olduğu bildirildi. -Faisal Finans Kurumu, özellikle kutsal aylarda kullanılmak üzere müşterilerine "Hızır Çek" adı verilen yeni bir hizmet başlattı. Yaptıkları bağış ve yardımlarda isimlerinin açıklanmasını istemeyenler bu çekleri kullanacak.
2 Şubat 1992 Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde çığ felaketleri birbirini izliyor. Şırnak, Eruh ve Uludere'nin köylerinde sabaha karşı meydana gelen çığ felaketlerinde 2 subay ve 95 erimiz şehit oldu. İlk belirlemelere göre, 11 yurttaşımız da olaylarda hayatını kaybetti. Ölü sayısının artmasından endişe ediliyor. TRT normal yayınını keserek yas nedeniyle müzik yayınlarını kaldırdı.
3 Şubat 1992 Karadeniz Ekonomik İşbirliği Anlaşması'nın temeli atıldı. Ankara'da 1990 yılının Şubat ayında yapılan ilk toplantının ardından İstanbul'da Karadeniz'e kıyısı bulunan ülkelerin Dışişleri bakanları ve bakan yardımcıları bir araya gelerek anlaşmayı imzaladılar. Toplantıya Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Moldavya, Romanya, Bağımsız Devletler Topluluğu, Ukraynalı bakanlar katıldı.
4 Şubat 1992 Tüketici fiyat endeksi Ocak ayında yüzde 9.4, toptan eşya fiyatları ise yüzde 11 oranında arttı. Yıllık fiyat artış oranı tüketici fiyatlarda yüzde 78, toptan eşyada 69 oldu. Başbakan Demirel, enflasyon hızının en geç mayısta kesileceğini söylerken,

Merkez Bankası Başkanı Rüştü Saraçoğlu tam aksini savundu, "Enflasyon ancak 5 yılda düşer, mucize beklemeyin" dedi.

5 Şubat 1992 Roche firması, Türkiye'nin ilk saf E vitamini "Ephnal'i" piyasaya sürdü. Kanser, kalp, solunum sistemi gibi hastalıklar için tavsiye edilen ilaç 17 bin 500 liradan satılacak.

13 Şubat 1992 Çarşı Büyük Mağazacılık şirketi Altmyıldız Boyner grubu tarafından kuruldu. Şirket perakende mağazacılık alanında faaliyet gösteriyor.

14 Şubat 1992 Cumhurbaşkanı Özal'ın "Redaksiyon hatası" bularak geri gönderdiği ihracat rejimi kararnamesi ve ihracat yönetmeliği, onun istekleri doğrultusunda yeniden düzenlenerek Resmi Gazete'de yayınlandı ve yürürlüğe girdi. Buna göre hayali ihracat sıkı şekilde takip edilecek. Yıllık ihracatı 1 milyon doları aşan ihracatçılara rotatif kredi kullandırılacak. İhracat ürünleri için hammadde ve yarı mamul madde üretenler, ihracata uygulanan hak ve menfaatlerden yararlanacak.

17 Şubat 1992 Devlet tahvilleri ve Hazine bonosunun ardından "Özel sektör tahvilleri" de bugünden itibaren İMKB'de işlem görmeye başladı. Bundan böyle İMKB'de dövize endeksli gelir ortaklığı senetleri ile özel sektör tahvilleri de alınıp satılabilecek. Menkul kıymetler piyasasında borsa kotuna dahil 150 şirketin 200 tahvili bugünden itibaren işlem görmeye başladı.

17 Şubat 1992 Türkiye'de yabancı sermayeli ilk sigara fabrikası Philsa'nın (Philipp Morris-Sabancı) temeli bugün İzmir'in Torbalı ilçesinde atıldı.

20 Şubat 1992 Hak-İş'e bağlı Öz Gıda İş Sendikası ile Ünilever-İş Ticaret ve Sanayi arasında 1992 yılının ilk toplu sözleşmesi imzalandı. Çıplak ücret, işçi başına yılın ilk altı ayı için 7 milyon 650 bin lira yükseldi. İşçilere ayrıca yılda 4 maaş tutarı ikramiye verilecek.

20 Şubat 1992 Türkiye'de ilk yabancı sermayeli factoring kuruluşu "Heller Factoring AŞ" çalışmalarına başladı. 13.5 milyar lira sermayeli şirketin yüzde 40 hissesi Heller International adlı bir şirkete ait bulunuyor. Şirketin diğer ortakları ise, yüzde 20'şer hisseyle Yapı Kredi Bankası, İnterbank ve IFC.

25 Şubat 1992 Şölen Çikolata Gıda San. ve Tic. AŞ kuruldu. Gaziantep'teki tesislerinde ürettiği bisküvi şekerleme ve çikolataların büyük kısmını ihraç ediyor.

1 Mart 1992 Show TV televizyonu kuruldu. Kuruluş Erol Aksoy'un Avrupa Amerika şirketler grubuna bağlı olarak çalışıyor.

7 Mart 1992 Yaşlılık aylığının 156 bin 900 liraya yükseltilmesini öngören yasa bugün Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. 65 yaşını doldurmuş, muhtaç, güçsüz ve kimsesiz Türk vatandaşlarına, hayatta bulundukları sürece 300 gösterge rakamının her yıl bütçe yasası ile tespit edilen katsayıyla çarpımıyla bulunacak tutarda aylık ödenecek. Yaşlılık aylığı kanun çıkmadan önce 52 bin 300 liraydı.

8 Mart 1992 Yaş ortalamaları 24 olan 99 genç hizmet sektöründe çalışacak "Turkuaz Holding"i kurdu. Holdingin sermayesi 2 milyar lira. Hiç kimse yüzde 2'den fazla hisse alamıyor. Patronsuz holdingin ortaklarının hepsi üniversiteli ve en az bir yabancı dil biliyor.

12 Mart 1992 Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'nın bugünkü Resmi Gazete'de yayınlanan tebliğine göre, inşaat duzeyi yüzde 75'le 94 arasında bulunan konut inşaatları için 500 bin-10 milyon lira arasında "Hızlı Bitirme Kredisi" verilecek. Kredi 15 Mayıs 1992 tarihine kadar yapılacak ekspertize göre belirlenecek.

17 Mart 1992 Avrupa Konseyi çerçevesinde Strassbourg'da düzenlenen "Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Daimi Konferansı"nın 27. toplantısında Bursa'ya 1991 yılının en iyi Avrupa kenti ödülü verildi. Ödül başkan tarafından Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Teoman Özalp'e verildi.

18 Mart 1992 Küçük çiftçilerin Ziraat Bankası ve tarım kredi kooperatiflerine

olan borçlarının bir kısım faizlerinin silinmesine ilişkin yasa Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Yasa 5 milyona kadar olan borçların faizlerinin bir bölümünün silinmesini öngörüyor.
19 Mart 1992 Erzincan İl Koordinasyon Kurulu, Erzincan depreminin bilançosunu tespit etti. 500 can kaybı, 2800 yaralı, 20 bin hayvan telef, 25 bine yakın binanın 13 bin 336'sı hasar görmüş.
24 Mart 1992 Goodyear, Brisa ve Pirelli lastik fabrikalarında, grevin eşiğinde toplu sözleşme imzalandı. Üç fabrikada çalışan toplam 3500 işçinin ortalama aylıkları 5 milyon liraya yükseldi.
26 Mart 1992 Toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde uyuşmazlığa gidilmesini protesto eden hemşireler, Amerikan Bristol Hastanesi'nde "Hastaya asık yüzle hizmet etme", erkek çalışanlar da "Sakal bırakma" eylemi başlattı. Sağlık iş sendikası işyeri temsilcisi Turgut Gültekin, ücretlere yüzde 140 zam istediklerini, ancak işverenin yüzde 60 zam vermeyi kabul ettiğini açıkladı.
30 Mart 1992 Koç'un 1991 yılı cirosunun 40 trilyon lira olduğu açıklandı. Bu rakam, Türkiye bütçesinin beşte biri.
1 Nisan 1992 Bankalararası faiz yarışı yeniden başladı. Ziraat Bankası'nın faiz artırımı, yarışı yeniden alevlendirdi. Pamukbank, yıllık mevduat faizini 2 puan artırarak 76'ya çıkardı, Imar Bankası ise 1 ay vadeli faizini 11 puan birden artırarak 51'e yükseltti. TYT Bank ise, 50 milyon liranın altındaki faiz oranlarını birer puan yükseltti.
1 Nisan 1992 Kayısıbirlik kuruldu. Malatya'nın meşhur kayısısını kuru veya yaş olarak üreticiden alarak işleyen Kayısıbirlik kayısı ihracatı gerçekleştiriyor. İç ve dış piyasaya kayısı pazarlayan birlik üretici kooperatifi olarak faaliyet gösteriyor.
2 Nisan 1992 Faiz yarışına devam! Bazı küçük bankaların yüzde 80-81'e çıkmasından, İş Bankası, Akbank ve Yapı Kredi de yıllık mevduat faizini brüt yüzde 71'e yükseltti. Akbank Genel Müdürü Hamit Belli "Biz faizlerin düşmesini bekliyorduk. Ziraat, bize sürpriz yaptı" dedi.
3 Nisan 1992 Faiz yarışı, borsayı olumsuz etkiledi. Ziraat Bankası'nın ardından diğer büyük bankaların da mevduata uyguladığı faiz oranlarını artırması ve faizlerin yüzde 81'e dayanması, IMKB'de bileşik endeksin yüzde 1.83 gerileyerek 3 bin 987 puana düşmesine yol açtı.
6 Nisan 1992 Bakanlar Kurulu, finansman darboğazı nedeniyle iki yıl önce kapanan "İzmir Metalurji AŞ"nin kurtarılmasına karar verdi. Kurtarma planına göre Kamu Ortaklığı İdaresi'nden 300 milyon lira aktarılacak. Söz konusu kredi 7 yıl içinde faizsiz ödenecek. METAŞ'tan alacaklı olan büyük bankalar da alacakları oranında şirkete ortak olacak.
7 Nisan 1992 "Çaybank"ın adı "Derbank" olarak değiştirildi. Derviş Temel, bankanın yönetim kurulu başkanı oldu.
8 Nisan 1992 İstanbul Taksim'de yaptırılan Kervansaray Oteli hizmete açıldı. Turistik Otelciler Derneği Başkanı Sinan Babila ile Özcan Aslan'ın sahibi olduğu otel, 25 milyar liraya mal oldu. 4 yıldızlı olarak hizmet verecek otelde iki kişinin bir gecelik konaklama ücreti 140 dolar.
11 Nisan 1992 Petrol ürünlerine yüzde 5.5 oranında zam yapıldı. Zamla normal benzinin litresi 3859 liradan 4052 liraya, süper benzinin fiyatı da 4343 liradan 4558 liraya yükseldi.
15 Nisan 1992 PTT'nin TV-4 yayınları için alacağı 12.2 milyon dolarlık 26 adet verici istasyonu ihalesini Japon Sumitamo firması kazandı.
16 Nisan 1992 Genelev İşletmecisi Matild Manukyan İstanbul'da gelir vergisi rekortmeni oldu. İkinci sırada ise 3.4 milyarla Aydın Doğan (Milliyet Gazetesi sahibi), üçüncü sırada 3.2 milyarla İnan Kıraç yer alıyor. Sanatçıların sıralamasında ilk üçe girenler 303 milyon lirayla Sezen Aksu, 254 milyonla Türkan Şoray, 176 milyonla Kayahan oldu.
18 Nisan 1992 Büyük İstanbul gazetelerinin fiyatı 2700 liradan 3 bin liraya çıktı.

19 Nisan 1992 Türkiye'nin en yüksek binası olan Mersin'deki Metropol Kule hizmete girdi. Betonarme binalar içinde dünyanın 32. büyük yapısı olarak dikkati çeken 175 metre yüksekliğindeki 50 katlı kulenin son 15 katı beş yıldızlı otel olarak kullanılacak.

19 Nisan 1992 Borsa Telegün'de. TRT'nin Teleteks sistemi olan Telegün, borsa bültenini sayfalar halinde yayınlamaya başladı.

22 Nisan 1992 Ünilever şirketinin, "Sağlık Margarini" olarak nitelediği "Becel" margarini 3 bin 100 liradan satılmaya başlandı.

23 Nisan 1992 Bayındırlık ve İskân Bakanlığı kamu ihalelerinde esas alınacak maliyetleri açıkladı. Birim maliyetler inşaatın özelliğine göre metrekare başına 290 bin lira ile 3 milyon 384 bin lira arasında değişiyor.

26 Nisan 1992 Garanti Bankası, Merkez Bankası'ndan elektronik bankacılık dalında iki ödül aldı.

27 Nisan 1992 Ümraniye PTT Santralı'nda önceki gece çıkan yangının 2 milyar liralık zarara yol açtığı saptandı. Yangın nedeniyle 40 bin abone telefonsuz kalırken, sabotaj olasılığı üzerinde de durulduğu bildirildi.

28 Nisan 1992 Hazırlıkları iki yıldır sürdürülen ve İbrahim Betil'in yönetim kurulu başkanlığını yürüttüğü Bank Ekspres hizmete girdi.

7 Mayıs 1992 Erol Aksoy, 110 milyar lira sermayeli "Avrupa ve Amerika Holding AŞ'yi" kurdu. Aksoy, sahibi olduğu İktisat Bankası, İktisat Finansal Kiralama ve Facto Finans ile Emek ve Hayat Sigorta AŞ'deki hisselerini holdinge ayni sermaye olarak koydu.

9 Mayıs 1992 Pamukbank, Türkiye'de ilk kez fotoğraflı kredi kartı uygulaması başlattı.

10 Mayıs 1992 Cildin doğal dokusunu koruyan banyo sabunu Türkiye'de ilk kez Komili tarafından üretildi. Yeni Komili sabununun PH derecesi cildin PH derecesine çok yakın.

12 Mayıs 1992 Edirne-İstanbul arasında yolcu taşıyan bir otobüs firması rekabet nedeniyle 40 bin lira olan bilet ücretini 10 bin liraya indirdi.

13 Mayıs 1992 Tarım-İş Sendikası'nın grev kararı aldığı 25 bin 600 kamu işçisi, hükümetin toplu iş sözleşmesi görüşmelerindeki tutumunu protesto amacıyla yemek boykotu yaptı.

13 Mayıs 1992 Sermaye Piyasası Kanunu'nda değişiklik yapan yasa Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Borsada bilgi sızdırarak ticaret yapanlara üç yıla kadar hapis cezası verilebilecek. Halka arzedilecek her türlü sermaye piyasası aracı SPK'ya kaydettirilecek. SPK sermaye piyasası araçlarının halka dağılımında küçük sermaye sahiplerinin öncelikle satın almasını sağlayacak şekilde tedbir alacak. Kambiyo ve kıymetli maden borsaları da kurulacak.

16 Mayıs 1992 İstanbullulara 1912 yılından bu yana hizmet veren emektar Galata Köprüsü sabaha karşı çıkan yangında çökerek kullanılmaz hale geldi. Köprü altındaki bir lokantada prizde unutulan elektrik ocağından çıkan yangın kısa sürede büyüyerek 8 işyeri ile bir bekçi kulübesinin yanmasına yol açtı. Olayda can kaybı olmadı. Yanan köprünün onarımı yerine yeni köprünün bitirilmesi çalışmalarına hız verileceği açıklanırken, yeni köprü bu sabah yayaların geçişine açıldı. (Yanan köprü daha sonra Haliç'e çekilerek onarılacaktır.)

20 Mayıs 1992 OYAK, konut kredilerini yüzde 60 oranında artırarak 25 milyon liradan 40 milyon liraya çıkardı. Ayrıca Ordu Pazarları kredi limitleri ve 1 milyondan 2.5 milyon liraya yükseltildi. Kararlar 32. Oyak Genel Kurulu'nda alındı.

20 Mayıs 1992 Esbank, Ekspres Taşıt Kredisi ve Ekspres Ferdi krediden sonra Ekspres konut kredisi uygulaması başlattı. İnşaatlara verilen kredinin alt limiti 50 milyon, üst limiti ise sınırsız. Kredi 12 aydan başlayıp 60 aya kadar uzanan vadede ve aylık yüzde 6 faizli olacak.

26 Mayıs 1992 Fon gelirlerinin Merkez

Bankası'nda açılan "Müşterek hesap"ta toplanmasına ilişkin bütçe uygulama talimatı yayınlandı. 77 fonun 1992 yılı gelirleri müşterek hesapta toplanacak. Fon yönetimleri, Maliye ve Gümrük Bakanlığı ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın uygun görüşü olmadan bağımsız olarak harcama yapamayacaklar. Bu yıl 74 trilyon olması beklenen fon gelirlerinin 17.5 trilyonluk bölümü hazineye aktarılacak.

28 Mayıs 1992 Eczacıbaşı Topluluğu'nun 50. yılında tamamladığı beş yeni yatırımdan ikinci "EMS Eczacıbaşı Mutfak ve Banyo Gereçleri Sanayi Tuzla Tesisleri" törenle hizmete açıldı.

29 Mayıs 1992 Bakanlar Kurulu, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nde çalışan 10 bin 600 işçinin pazartesi başlayacağı grevi "Genel sağlığa ve milli güvenliğe aykırı olduğu gerekçesiyle" 60 gün süreyle erteledi.

1 Haziran 1992 Atilla Ünsal adında bir makine mühendisi Türkiye'de ilk kez toz şekerden küp şeker üretip paketleyen robot makine yapmayı başardı.

4 Haziran 1992 Türkiye ekonomisine yön veren İzmir İktisat Kongreleri'nin üçüncüsü bugün başladı. Kongreye 1500 delege, Türk Cumhuriyetler ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİB) üyesi ülkelerden gelen Cumhurbaşkanı yardımcıları, Başbakanlar, Başbakan yardımcıları katılıyor.

6 Haziran 1992 İstanbul'a yönelik ilk radyo istasyonu "Kent FM 101" yayma girdi. Yayın Gebze-Tekirdağ arasında 101 mhz'den dinleniyor.

8 Haziran 1992 Genç Yönetici ve İşadamları Derneği (GYIAD) sert bir bildiri yayınladı. Bildiride "Ekonomide kaos ortamına girildiği duygusu uyandı, iş aleminde karamsarlık ve bezginlik hakim. Bunun temel nedeni bir türlü rayına oturtulamayan ekonomi" denildi.

9 Haziran 1992 İstanbul'da Aksaray-Sirkeci arasında çalışacak olan ve bir süredir deneme seferleri yapılan tramvayın Aksaray-Beyazıt bölümü hizmete girdi.

15 Haziran 1992 Bayram öncesi patlayan emisyonun 35 trilyona ulaşarak rekor kırması, dövizlere talebi artırdı. Serbest piyasada 6900 liradan satılan dolar 7020 liraya yükseldi. Mark ise bir gün öncekine oranla 125 lira değer kazanarak 4480 liraya çıktı. Sterlin ise ilk kez 13 bin lira oldu.

17 Haziran 1992 İstanbul'da 30 ayda bitirilmesi öngörülen, ancak 78 ayda tamamlanabilen ve 30 milyon dolara malolan Yeni Galata Köprüsü Başbakan Demirel ve İnönü tarafından ulaşıma açıldı.

19 Haziran 1992 İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile Belediye-İş Sendikası arasında anlaşma sağlanamaması nedeniyle uyuşmazlık zaptı imzalandı. Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sözen, işçilere yüzde 70 oranında zam verdiklerini, buna göre bir işçinin giydirilmiş net ücretinin ortalama 4 milyon 700 bin lira olacağını söyledi.

TÜSİAD Yüksek İstişare Konseyi 1992 ilk dönem toplantısında konuşan Bülent Eczacıbaşı alınmasını istediği önlemleri şöyle sıraladı:

- Özelleştirilme hızlandırılsın.
- Vergi reformu süratle yapılsın.
- Merkez Bankası para programı ile hazinenin borçlanma ve avans programı bu yılın ikinci yarısı için revize edilsin.
- Kamu açıklarının azaltılmasını hedefleyen istikrar programı uygulansın.
- Kamu yatırımlarında dış kredi kullanılsın.
- Teşvikleri işlerlik kazandırılsın.
- Sermaye piyasasının sorunları giderilsin.
- Ekonomide koordinasyon sağlansın.
- İş güvencesi yasa taslağı yeni bir yaklaşımla ele alınsın.
- Kronik enflasyonist programlardan vazgeçilsin.

20 Haziran 1992 Başbakan Demirel, TÜSİAD Başkanının istikrar paketi önerisi için "Hariçten gazel okumak" deyimini kullandı. Demirel "Yeni önleme gerek yok. Bir program koymuşuz. Bu

kadar sabırsızlığa da gerek yok. Bir dernek başka iştir, hükümet başka iştir. O kadar çok iyi biliyorlarsa gelsinler hükümet olsunlar" dedi.

23 Haziran 1992 Ankara'da "Bayındır Tıp Merkezi" Başbakan Demirel tarafından hizmete açıldı.

23 Haziran 1992 :Toplu sözleşme görüşmeleri uyuşmazlıkla sonuçlanan İstanbul Büyükşehir Belediyesi işçileri bu sabah işi bıraktılar. İETT otobüsleri düzensiz çalıştı, çöpler toplanmadı. İşçilere destek amacıyla belediye memurları da çalışmadı.

23 Haziran 1992 Yapı ve Kredi Bankası, bilinen hiçbir ticari hesaba benzemeyen "Kredili Ticari Hesap" uygulamasına geçti. Bu hesapta şirketin kendi parasının yanısıra dilediği gibi kullanılabileceği bir para bulunuyor. Şirket, parayı istediği sürede geri ödüyor.

23 Haziran 1992 Bakanlar Kurulu kararından sonra yeni "Osmanlı Bankası AŞ" 450 milyar lira sermayeyle kuruldu. Yeni bankanın mevcut Osmanlı Bankası'nın yan kuruluşu olarak kurulduğu bildirildi.

23 Haziran 1992 Türkiye İş Bankası ile Basisen Sendikası arasında toplu iş sözleşmesi imzalandı. Anlaşma sonunda, bankada 2 milyon 750 bin lira olan ortalama ücrete alınan zam oranı yüzde 141 oldu. Banka çalışanları ikinci yıl için de DİE tarafından belirlenen tüketici fiyatlarına göre yıllık enflasyon oranının 5 puan üzerinde zam alacak.

24 Haziran 1992 "Karadeniz Ekonomik İşbirliği" Zirvesi İstanbul'da başladı.

29 Haziran 1992 KKTC ve Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetlerine gidenlerden alınan 100 Dolarlık toplu konut fonu 25 dolara indirildi.

30 Haziran 1992 Derviş Temel tarafından hisseleri satın alınan Çaybank adı değiştirilerek "Derbank" olarak faaliyete geçti. Derbank'ın Şişli'deki modern şubesinin açılışı İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sözen tarafından yapıldı. - DİE, yılın ilk üç ayında büyüme hızını yüzde 6.7 olarak açıkladı. Geçen yılın aynı döneminde büyüme hızı yüzde - 1.1 olarak belirlenmişti.

1 Temmuz 1992 İstanbul Büyükşehir Belediyesi, halen 309 abonenin kullanabildiği doğalgazın metreküp fiyatını 1431 liradan 1643 liraya çıkardı.

4 Temmuz 1992 DİE, yılın ilk altı ayının enflasyon rakamlarını açıkladı. Enflasyon, tüketici fiyatlarında yüzde 26.7, toptan eşya fiyatlarında ise yüzde 25.7 oldu. Bu rakamlara göre geçen yılın aynı dönemiyle kıyaslandığında tüketici fiyatları 4.1 toptan eşya fiyatları da 1.2 puan düşük oldu. - Trabzon Serbest Bölgesi'nin ilk kısmı tamamlanarak hizmete girdi ve ilk ticari işlem yapıldı. Transbaş adlı firma tarafından işletilen serbest bölgeye ilk ticari eşya japon Marubeni firması tarafından getirildi.

6 Temmuz 1992 Petrol ürünlerine bugünden geçerli olmak üzere yüzde 5 oranında zam yapıldı. Normal benzinin litresi İstanbul'da 4464, Ankara'da 4462, İzmir'de 4409 lira oldu. - Bu yılın ikinci yarısı için memura yüzde 25-30 oranında zam yapılacağı açıklandı. Düşük dereceli memurlara yüzde 30, üst dereceli memurlara yüzde 25 zam yapılacak. Ağırlıklı ortalama zam oranı ise yüzde 29.8. Memurlara yılın ilk yarısı için yüzde 32.6 oranında zam yapılmıştı. - Seydişehir'de kurulu Etibank Alüminyum Tesislerinde üretilen mamullere ortalama yüzde 3 zam yapıldı.

7 Temmuz 1992 Oranı düşük bulunan memur zammına tepkiler sürüyor. TMMOB Başkanı Teoman Alptürk "Enflasyon hesaplarının arkasına sığınılarak yapılan zam memuru hayal kırıklığına uğratmıştır" derken, İşçi Emeklileri Cemiyeti Genel Sekreteri Tevfik Erdem "Bu zammı sadaka olarak niteliyoruz. 2 milyon normal emekli ve yetim açlığa itilmektedir" dedi. Yeni katsayılarla en yüksek memura 1 milyon 777 bin, en düşük dereceli memura ise 229 bin lira zam yapıldı.

8 Temmuz 1992 Bir ve iki numaralı cetvele dahil olarak çalışan sözleşmeli personele yüzde 25 oranında zam yapıldı.

10 Temmuz 1992 Türkiye'nin Avrupa Topluluğu bünyesindeki bilgisayar işbirliği ağı BC-Net'e katılmasına ilişkin anlaşma Roma'da imzalandı.
15 Temmuz 1992 Maaş zamlarını yetersiz bulan ve toplu sözleşmeli sendika hakkı isteyen memurlar tüm yurtta bir günlük işi bırakma eylemi yaptı. Doktorlar ve yardımcı sağlık personeli de yarım saatlik "Düşünme eylemi" gerçekleştirdi.
17 Temmuz 1992 Tekel ürünlerine ve çaya yüzde 20 oranında zam yapıldı. Zamdan sonra Uzun Maltepe sigarası 4800, kısa Maltepe 3600, Tekel 2000 8 bin, Marlboro 10 bin 500, 70'lik Yeni Rakı 35 bin lira oldu. Çay zammıyla da 100 gramlık Kamelya Çayı 3200, Altınbaş 5000, Rize Turist Çayı 3500 liraya yükseldi.
20 Temmuz 1992 "Hükümet-İş Dünyası" zirvesi bugün gerçekleşti. Zirvenin organizasyonunu üstlenen Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkam Yalım Erez'in açış konuşmasının ardından kürsüye çıkan Başbakan Demirel zirve için "Genişletilmiş Bakanlar Kurulu Toplantısı" benzetmesi yaptı.
21 Temmuz 1992 Asgari ücret, 16 yaşından büyükler için brüt 1 milyon 449 bin, küçükler için 1 milyon 116 bin 900 lira olarak saptandı.
23 Temmuz 1992 İstanbul'da ekmeğe zam yapıldı. 320 gram ekmeğin fiyatı 1200 liradan 1500 liraya çıkarıldı.
25 Temmuz 1992 GAP Bünyesindeki projelerin en büyüğü olan Atatürk Barajı Hidroelektrik Santralının bir ve iki numaralı üniteleri bugün bir şöleni andıran gösteriler arasında hizmete girdi. Dünyanın beşinci büyük hidroelektrik santralı olan tesisin yapımı için 14 trilyon lira harcandı. Bir ve ikinci üniteler toplam 600 megavat enerji üretecek.
30 Temmuz 1992 Toplu sözleşme görüşmelerinde anlaşmaya varılamaması nedeniyle İstanbul, Ankara, Adana ve Trabzon belediyelerinde çalışan, Belediye-İş Sendikası üyesi işçiler bugün greve başladı. İstanbul'da greve 24 bin işçi katılıyor.
1 Ağustos 1992 Pamukbank yüzde 80'i bitirilmiş kooperatif konutları için daire başına 10 milyon lirayla 30 milyon lira arasında değişen "Bitirme Kredisi" uygulamasını başlattı.
2 Ağustos 1992 Tofaş ve Oyak-Renault Otomobil Fabrikalarında yıllık bakım nedeniyle üretime bir süre ara verildi. TOFAŞ'ta 25 Ağustos, Renault'da 1 Eylül'de yeniden üretime başlanacak.
3 Ağustos 1992 Mor binlikler de tarih oluyor: Cumhuriyet tarihinin en yüksek değerdeki ilk banknotu olan bin liralıklar, bugün tedavülden kaldırıldı. İlk kez, Cumhuriyet'in ilanından 4 yıl sonra 1927 yılında İngiltere'de Thomas De La Rue Matbaasında bastırılan bin liralıkların ön yüzünde Atatürk Portresi, arka yüzünde ise demiryolu görüntüsü yer alıyordu.
4 Ağustos 1992 Ziraat Bankası, tarımsal kredi limitlerini ortalama yüzde 80 oranında artırdı. 1 Ağustos'tan geçerli artırıma göre hayvan alımı için 3 milyon lira, buğday için dekarda 55 bin lira, pamuk için dekarda 325 bin lira kredi açılacak.
5 Ağustos 1992 İstanbul Metrosunun 7 kilometrelik Taksim-Şişli bölümünün 1 trilyon 380 milyar liralık ihalesini kazanan ENKA, Doğuş ve Garanti-Koza Konsorsiyumu ile Büyükşehir Belediyesi arasındaki sözleşme imzalandı.
6 Ağustos 1992 Cırav Gıda AŞ kuruldu. Fındık işleyerek dış pazarlara satıyor.
9 Ağustos 1992 Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, bir işverenin tarafı olduğu toplu sözleşmenin iptalini isteyemeyeceğine karar verdi.
12 Ağustos 1992 İstanbul, Ankara, Bursa, Trabzon ve İzmir Konak Belediyelerinde 14 gündür süren temizlik işçileri grevi Bakanlar Kurulunca "Kamu Sağlığını tehdit ettiği" gerekçesiyle iki ay süreyle ertelendi.
15 Ağustos 1992 Dünya borsalarında ons başına altın fiyatlarının önemli ölçüde gerilemesi, Kapalıçarşı'da da altın

fiyatlarında düşüşe yolaçtı. Gramı 73 bin 740 lira olan külçe altın yüzde 3.6 oranında gerileyerek 71 bin 80 liraya düştü. Cumhuriyet altını da 537 bin liradan 520 bin liraya indi.

21 Ağustos 1992 Deri ihracatına kolaylık getirildi. Kromlu deri ihracatı sırasında kilo başına 65 sent olarak yapılan destekleme ve fiyat istikrar fonu kesintisiz kaldırıldı.

21 Ağustos 1992 Türkiye, Batı'nın en riskli ülkesi. Dünya Ekonomik Forumu'nun raporuna göre Türkiye 22 sanayileşmiş ülke arasında siyasi açıdan ikinci, ekonomik açıdan ise birinci en riskli ülke olarak nitelendirildi. Ekonomik açıdan en az riskli ülke Norveç olurken, siyasi açıdan en az riskli ülke de İsviçre oldu. Siyasi risk sıralamasında Yunanistan, Türkiye'den daha fazla riskli görüldü.

2 Eylül 1992 Parasını değerlendirmek isteyen yurttaşlar için bankalar yeni bir olanak sağladı. İnterbank ve Pamukbank'tan sonra Yapı Kredi Bankası da piyasaya çıkardığı "Varlığa dayalı senet"lere üç aylık brüt yüzde 78, altı aylık brüt yüzde 81 faiz veriyor.

2 Eylül 1992 Eczacıbaşı İlaç Topluluğu'nun Lüleburgaz'da yaptırdığı ilaç tesisleri, başbakan Süleyman Demirel tarafından üretime açıldı. Tesiste yılda 200 milyon birim ilaç üretilecek.

3 Eylül 1992 Otosan, yeni modeli Ford Transit 15'i piyasaya sundu. Motorunun beygir gücü 88.8 olan araç, 90 km. sabit hızla şehir içi ve dışında 10 kilometrede ortalama 9.3 litre benzin tüketiyor. - *Milliyet* gazetesi Ekonomi Yazarı Necati Doğru'nun "Vergi sülükleri açıklansın" başlığı altında, vergilerini ödeyemeyenlerin isimlerinin kamuoyuna açıklanması için başlattığı kampanyaya gönderilen mektup sayısı 70 bine, imza sayısı 92 bin 550'ye ulaştı. Ancak hükümet, vergi ödemeyenlerden bir tekini bile açıklamadı. - Piyasadaki para bolluğu ve Merkez Bankası'nın yüksek faize karşı savaşta, Çiller'e destek vermesi repoyu yere serdi. Üç aylık bono faizlerini yüzde 69.800'e çeken Merkez Bankası, repo faizlerinin yüzde 25'e, aylık repo faizinin yüzde 58'e düşmesine yolaçtı.

3 Eylül 1992 Maliye Bakanlığı'nın "Taşıtın alıcısına teslim edilmediğinin belgelenmesi durumunda daha önce ödenen taşıt alım ve ek taşıt alım vergilerinin iadesine ilişkin" tebliği yayınlandı.

4 Eylül 1992 Borsada 7070 liradan işlem gören ABD Doları birden 7200 liraya fırladı. Ancak akşam üzeri 7110 liraya düştü. Dolar bir günde 40 lira birden artmış oldu.

7 Eylül 1992 Şeker fiyatlarına yüzde 10-20 arasında zam yapıldı. Zamla toz şekerin kilosu 5500 liradan 6 bin liraya, kesme şekerin kilosu 7800 liradan 8500 liraya çıktı.

8 Eylül 1992 İstanbul Metrosu'nun Taksim-4. Levent arasındaki birinci bölümünün Şişli-4. Levent arasındaki ikinci kısım inşaat ihalesi sözleşmesi imzalandı. Taksim-Şişli arasındaki 3351 metrelik birinci kısmın ihalesini Garanti-Koza, Enka ve Doğuş ortaklığı almıştı. Şişli-4. Levent arasındaki 4049 metrelik ikinci kısmı ise Tekfen İnşaat aldı. Sözleşmeye göre her iki bölüm inşaat da 850 günde tamamlanacak, birinci bölüm 757 milyar liraya, ikinci kısım ise 624 milyar liraya malolacak.

9 Eylül 1992 Cumhuriyet Halk Partisi, 11 yıl aradan sonra bugün yapılan 25. kurultayı ile resmen açıldı. Deniz Baykal, Atatürk, İnönü ve Bülent Ecevit'ten sonra partinin dördüncü genel başkam oldu. İki adayın yarıştığı kurultayda Baykal 679, rakibi Erol Tuncer 452 oy aldı. - Türkiye'nin ilk sanayicileri arasında yer alan ve liberal ekonominin radikal savunucusu olarak tanınan işadamı Mehmet Mermerci öldü. Amerika'da Stanford Üniversitesi'nde elektrik mühendisliği eğitimi gören Mermerci, 1955 yılında Akfil Tekstil ve Konfeksiyon Fabrikası'nı kurarak ince pamuklu kumaş üretmişti.

11 Eylül 1992 45 ülkede fabrikası bulunan Amerika'nın büyük pil şirketi Eve-

ready ile Kent Gıda AŞ'nin ortak olarak Gebze'de kurduğu pil fabrikası üretime açıldı. Hisselerinin yüzde 60'ı Eveready şirketine ait olan fabrikada yılda 75 milyon adet kalem pil üretilecek. Fabrika 84.3 milyar liraya maloldu.

13 Eylül 1992 Maliye Bakanı Sümer Oral, kamuoyunda "Yüzsüzler" diye nitelenen, vergi borçlarını affa rağmen ödemeyenlerin isimlerinin 1 Ocak 1993 tarihinde açıklanacağını söyledi.

14 Eylül 1992 Dolarda hızlı yükseliş: Dolar, Tahtakale'de 170 lira birden artarak 7590 lira oldu. Mark ise 30 lira düşerek 5130 liradan işlem gördü.

15 Eylül 1992 Esbank, 65. kuruluş yıldönümünü kutluyor. Aktif toplamında Türkiye'nin en büyük 7 özel sektör bankası arasında bulunan Esbank'ta toplam aktiflerin 1992'nin ilk yarısında 5.7 trilyon liraya ulaştığı açıklandı.

16 Eylül 1992 250 bin liralık banknotlar çıkarılıyor: Hızlı enflasyonun, en yüksek kupürdeki para olan 100 bin liralıkları piyasa koşullarında yetersiz bırakması üzerine bir süredir hazırlıkları yapılan 250 bin liralık banknotların 2 Ekim günü tedavüle çıkarılacağı açıklandı. Bu arada 500 bin liralıkların da "Yolda" olduğu, büyük bir olasılıkla gelecek yıl çıkarılacağı bildirildi. - İstanbul Anakent Belediyesi ile Belediye-İş arasında sürdürülen toplu sözleşme görüşmelerinde anlaşma sağlandı ve işe yeni başlayan bir temizlik işçisinin giydirilmiş net ücreti 3 milyon 900 bin lira oldu. - Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı şeker ithalatı için müsteşarlıktan izin alınması zorunluluğu getirdi. - Fındık ihracatında fonlar düşürüldü. İç fındıktan ton başına alınan 40 sentlik ton 10 sente, kabuklu fındıktan ton başına alınan 20 sent ise 5 sente düşürüldü.

17 Eylül 1992 MESS ile Türk Metal arasında 75 bin işçinin toplu iş sözleşmesi için yapılan görüşmeler olumsuz sonuçlandı. MESS'in alt grup işyerlerinde "enflasyonun altında" "Üst grup işlerinde" de her ayın enflasyonunu bir sonraki ay ücrete yansıtma teklifi getirdiğini belirten Türk Metal Sendikası Başkanı Mustafa Özbek, "Bu teklifler kavgaya davettir" dedi.

21 Eylül 1992 Gazeteci yazar İlhami Soysal, Ayvalık yakınlarında geçirdiği trafik kazası sonucu öldü. 1928 yılında Karadeniz Ereğlisi'nde doğan Soysal, gazeteciliğe 1949 yılında Bursa'da *Ant* gazetesinde başlamış, daha sonra çeşitli gazete ve dergilerde çalışmıştı.

22 Eylül 1992 TCDD, 136 yaşma bastı. Genel Müdür Tekin Çınar, "TCDD yeni yaşında Ankara-İstanbul arasındaki trenleri elektrikli lokomotiflerle işletecek" dedi.

23 Eylül 1992 İstanbul'da taksi ve dolmuş ücretlerine yüzde 50 oranında zam yapıldı. Taksilerde açılış ücreti 5 bin lira oldu. Kilometre başına da 4 bin lira alınacak. Zamlar, 26 Eylül'de yürürlüğe girecek. - İstanbul Büyükşehir Belediyesinde çalışan 28 bin işçiyi kapsayan toplu sözleşme Nurettin Sözen'le, Belediye-İş Sendikası Genel Başkanı Fuat Alan tarafından imzalandı.

24 Eylül 1992 Pamukbank, Türkiye'de ilk kez Boğaziçi Üniversitesinde "Üniversite Kartı" uygulaması başlattı. Karta sahip olanlar, bankanın bütün bireysel hizmetlerinden yararlanabilecekler. - Türkiye'nin ilk triko markalarından biri olan "Karaca" 75. kuruluş yıldönümünü kutluyor. 1917 yılında ödünç iki çorap makinesiyle işe başlayan Karaca halen 700 çalışana ve 150 milyarlık ciroya sahip.

26 Eylül 1992 Türkiye Şişe Cam Fabrikaları AŞ'ye ait Sinop Cam Fabrikası'nın rekabete dayanamayıp kapanmasını ve 678 çalışanın işsiz kalmasını protesto amacıyla kentte işçiler, esnaf ve halk bugün yürüyüş yaptı. "Kurtar bizi Baba" diye bağıran Sinoplular "Babalar işsiz, çocuklar aç", "Sinop ağlıyor, hükümet uyuyor" yazılı pankartları taşıdılar. - İstanbul hızlı tramvayı, Atatürk Oto Sanayi Sitesi, İMES, Modaco, Yedpa Sanayi Siteleri ile Ankara Metrosu gibi projelere imza koyan "Yapı Merkezi" 28 yaşına bastı. İzmir Metrosu'na da başlayan şirket, 1965 yılında Yüksek

İnşaat Mühendisi Dr. Ersin Arıoğlu ve Y.Mimar Köksal Anadol tarafından kurulmuştu.

26 Eylül 1992 Büyük İstanbul gazetelerinin fiyatına 500 lira zam yapıldı. Gazete fiyatları 3 bin liradan 3500 liraya çıktı.

30 Eylül 1992 Yaşar Holding şirketlerinden Pınar Süt, yağ oranı ve kalorisi düşük süt üretti. Kalsiyum, fosfor, magnezyum ve çinko gibi mineraller içeren yeni ürün "Pınar Form Süt" adıyla piyasaya sürüldü.

1 Ekim 1992 PKK'lı teröristler, Bitlis'in Cevizdalı köyünde 40 kişiyi öldürdü. - SEKA, gazete kâğıdının da içinde bulunduğu bazı kâğıt ve karton türlerine yüzde 5 ile 10 arasında zam yaptı. Ayrıca okul kitabı kâğıtları ile defter kâğıtlarının fiyatı da yüzde 7.5-10 arasında yükseltildi.

2 Ekim 1992 250 bin liralık banknotlar tedavüle çıkarıldı. Merkez Bankası zaman içinde emisyonun yüzde 35 ile 40'ını yeni banknotların üzerine yıkmayı planlıyor. Türkiye Cumhuriyeti'nde 1000 liralık banknotlar, 1927-1981 döneminde tedavüldeki en yüksek değerdeki para olma özelliğini korumuş, ancak alım gücünü iyice yitirmesi nedeniyle 1981'de 5 binlik banknotlar, 1982'de onbinlik banknotlar, 1988'de 20 binlik banknotlar, 1989 Mayısında da 50 bin liralık banknotlar çıkarılmıştı. 1991 yılında çıkarılan 100 bin liralık banknotların da enflasyon karşısında kısa sürede aşınması nedeniyle 250 binliklerin çıkarıldığı açıklandı. - Ege Denizi'nde "Kararlılık gösterisi-92" tatbikatında üzücü kaza! ABD donanmasına ait Saratoga uçak gemisinden "İnsan hatası" sonucu gece saat 22.00 sıralarında ateşlenen iki füzeden biri, 2 mil uzaklıktaki Türk Muhribi Muavenet-i Milliyenin kaptan köşküne isabet etti. Olayda komutan Yarbay Kudret Güngör ile dört denizci şehit oldu, komutan yardımcısı ile 10 denizci ise yaralandı. Muavenetin onarılması imkânsız olduğundan hurdaya çıkarıldı.

4 Ekim 1992 İstanbul, Eskişehir ve Gaziantep'te kurulacak 4 arıtma tesisi projesinin finansmanı için Fransa'dan 500 milyon frank (772.5 milyar lira) kredi sağlandı.

4 Ekim 1992 Kanal 6 kuruldu. Kuruluş 1998 yılında Korkmaz Yiğit tarafından satın alındı.

5 Ekim 1992 7. Otel ve Lokanta Gereçleri Fuarı Tüyap İstanbul Sergi Sarayında 251 yabancı ve 77 yerli firmanın katılımıyla açıldı. Sergi bir hafta süreyle açık kalacak. - Enflasyon fırladı. DİE'ye göre Eylül ayında tüketici fiyatları yüzde 7.4, toptan eşya fiyatlarındaki artış ise yüzde 6.3 oldu. İTO endeksi de eylülde yüzde 7.9 oranında artış gösterdi. Yıllık enflasyon toptan eşyada yüzde 60.1, tüketici fiyatlarında 67.7 oldu. - Bir süreden beri deneme yayını yapan "Kanal 6" televizyonu asıl yayınlarına başladı.

7 Ekim 1992 Yedinci parti satışları bugün başlayan Bahçeşehir Konutları'ndan almak isteyenler geceden kuyruğa girdi. Emlak Bankası'nın satışa çıkardığı dairelerin peşin fiyatı 476 milyon lira ile 2 milyar 450 milyon lira arasında değişiyor. - Levi's, Boyner'le evleniyor. Dünyanın blucin üretim devi olan Levi's, Türkiye'de kendi markasını taşıyan blucinler üretmesi için anlaşma yaptığı Denimiko'nun yüzde 51 hissesini Boyner'lerden satın aldı. -Koç Grubunun "Gaz Aletleri Şirketi (GAZAL)" 30 yaşına girdi. 30 yılda 22.7 milyon adet muhtelif tüp, 35 milyon valf, 2 milyon detantör, 1.3 milyon adet LPG sobası üreten Gazal'ın kapasitesini artırmak için Gebze'de kurduğu fabrika Kasım ayında açılacak.

8 Ekim 1992 Has Bilgi Birikim HBB televizyonu kuruldu.

12 Ekim 1992 Türkiye Taşkömürü Kurumu'nda çalışan 34 bin işçiyi kapsayan toplu iş sözleşmesi görüşmeleri 42 maddede uyuşmazlığa gitti. - Ereğli Demir Çelik Fabrikaları'nda üretilen bazı mamullerin fiyatına ortalama yüzde 8.9 oranında zam yapıldı.

14 Ekim 1992 İstanbul Metrosu'nun Şişli-Levent kesiminin yapımına bugün törenle başlandı. Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sözen, temel atma töreninde yaptığı konuşmada "100 yıllık rüya gerçekleşiyor" dedi. 625 milyar liraya ihale edilen dördüncü kısım metro inşaatında üç istasyon bulunuyor ve 4 kilometre uzunluğunda olacak. - Bakanlar Kurulu, Kazakistan'da kurulacak bir milyon dolar sermayeli Türkiye-Kazakistan International Bank'a, Emlak Bankası'nın yüzde 51 hisseyle ortak olmasına karar verdi. - Ulaştırma Bakanı Yaşar Topçu'nun limanlarının özel sektöre açılacağı yolundaki açıklamasından sonra Mersin Limanı'nda özelleştirme için ilk adımın atılması liman işçilerinin tepkisine yol açtı. Mersin'e getirilen kiralık romörkörün dışardan getirilen personeli ile hizmete girmesi üzerine 1500 işçi olayı protesto amacıyla işi bırakma eylemi yaptı.

15 Ekim 1992 Bakanlar Kurulu, memur maaşlarına yeni yıl zammını yüzde 28.5 olarak saptadı. Bu zam oranıyla en düşük memur maaşı 1 milyon 296 bin liradan 1 milyon 684 bin 800 liraya çıkıyor. Genel müdür maaşı da 7 milyon 309 bin liradan 9 milyon 343 bin liraya çıktı. Beklentilerin altında olan bu zam oranı hayal kırıklığı ve tepki yarattı. - THY ve HAVAŞ'ta toplu iş sözleşmesi görüşmeleri başladı. Hava-İş Sendikası iki kuruluşta çalışan 10 bin işçi için ortalama yüzde 200 oranında zam isterken, THY yönetimi bu zammı kabul etmenin imkânsız olduğunu bildirdi. - Pendik tersanesinde bugüne kadar yapılmış en büyük gemi olan 75 bin tonluk "Alma Ata" adlı kuru yük gemisi iki parça halinde yapılıp törenle denize indirildi, geminin boyu 180 genişliği 23 metre, yüksekliği 13.90 metre.

15 Ekim 1992 Türk Silahlı Kuvvetleri, Kuzey Irak'ta PKK'lı teröristlere karşı büyük bir operasyon başlattı. Harekâta kara ve jandarma komando birlikleri ile özel imha timleri de katılıyor. Diyarbakır'dan kalkan savaş uçakları 30 kilometre içeriye girerek PKK kamplarını bombaladı.

16 Ekim 1992 Raks, Manisa'daki fabrikasında Türkiye'de ilk CD üretimini başlattı. Fabrikanın tam vardiyada yıllık 9 milyon CD'lik üretim kapasitesi olduğu açıklandı. - 68 yıllık *Cumhuriyet* gazetesinde yeni bir dönem başladı. Mali darboğazdan kurtulamayan Cumhuriyet ve Matbaacılık TAŞ, konkordato davasının sonucunu beklerken gazetenin isim ve yayın hakkı, *Cumhuriyet* çalışanlarınca kurulan Yedi Gün Haber Ajansı adlı şirkete kiralandı. Gazetenin bundan sonraki gelir ve giderleri bu şirkete ait olacak.

18 Ekim 1992 "Kara delik" olarak nitelenen kamu açıklarını kapatmak için ilk uygulama memurlardan başlatıldı. Etibank, TRT, TEK, TKİ ve demir çelik gibi kurumlarda 25 ya da 30 yılını doldurmuş memurlar, yaşlarına bakılmaksızın emekli ediliyor. Etibank'tan yayınlanan genelgede kuruluşun mali sıkıntı içinde bulunduğu, bu durumun düzeltilmesi için 30 yılını dolduranların resen emekliye sevkedilecekleri duyuruldu.

19 Ekim 1992 Yapı Kredi Bankası dövize endeksli kredi faizi oranlarında indirime gitti. ABD Doları'na endeksli kredi faizi oranları yüzde bire, Alman Markı'na endeksli kredi faizi oranları ise yüzde 1.2'ye düşürüldü. - SEK ürünlerine yüzde 5.1-20 arasında değişen oranlarda zam yapıldı. Zamla SEK'in şişe sütü 2500 liradan 3 bin liraya çıktı. TEKFEN İnşaat ve Ticaret AŞ, Alman inşaat şirketi Hallesche Mitteldeutsche Bau AG'yi (HMB) satın aldı. Tekfen'in HMB için ne kadar ödediği açıklanmadı. Alman şirketi 5 bin kişilik işgücü ile Almanya, Rusya ve Ukrayna'da faaliyet gösteriyor.

20 Ekim 1992 PKK'lı teröristler, Bingöl'ün Solhan ilçesi Harzemşah köyü yakınlarında bir yolcu otobüsünü tarayarak 22 kişiyi öldürdü, 6 kişiyi de yaraladı.

21 Ekim 1992 Denizcilik işletmeleri, İstanbul'daki yolcu vapurlarından bazı-

larında, 1974 yılında kaldırılan "lüks mevkii" uygulamasını yeniden başlattı. İlk etapta Kadıköy-Karaköy arasında 4 vapurda yapılacak uygulamayla yolculardan 3500 liralık bilet ücretine ek olarak 5 bin lira alınacak. Uygulama daha ilk günü yolcular arasında tepki yarattı ve "insanlar arasında sınıf ayırımı" şeklinde nitelenerek protesto edildi. -Yoksulluk sınırı 4 milyon 223 bin lira. DİSK Araştırma Enstitüsü'nün yaptığı çalışmaya göre İstanbul'da 4 kişilik bir ailenin geçinebilmesi için 4 milyon 223 bin liralık gelire ihtiyaç duyuluyor. Araştırmaya göre 4 kişilik ailenin en önemli harcama kalemi milyon 782 bin 294 lira ile gıda harcamaları.

22 Ekim 1992 Yünlü kumaş fiyatlarında yüzde 12-14 arasında zam yapıldı. Zamdan sonra bir takım elbiselik kumaş 600 bin liraya çıktı. Vestel, 2 milyonuncu televizyonu üretti. Hazine borçlanma politikasını değiştirdi. 3, 6 ve 9 ay vadeli kâğıt satışını Merkez Bankası'na devrediyor. Hazine gelecek yılın başından itibaren sadece bir yıl vadeli tahvil satılacak. Hazine, bir yıl için belirlediği borçlanma kâğıtlarını Merkez Bankası'na verecek ve bu kâğıtları Merkez Bankası satacak.

23 Ekim 1992 MİT'in başına 30 yıl aradan sonra ilk kez bir sivil görevli atandı. Yeni başkan müsteşar Sönmez Köksal, daha önce Avrupa Konseyi daima temsilciliği görevindeydi.

24 Ekim 1992 PKK'lı teröristlerin demiryolunu tahrip etmeleri nedeniyle Elazığ-Muş seferini yapmakta olan yolcu treni Yörecik-Kurt istasyonları arasında yoldan çıkarak Murat Nehri'ne uçtu. Olay sırasında iki makinist öldü, 8 görevli ve 19 yolcu yaralandı. Olaydan sonra PKK'lı teröristlerle güvenlik güçleri arasında çıkan çatışmada 7 PKK'lı öldü, bir uzman çavuşla bir er şehit oldu, 19 er yaralandı.

25 Ekim 1992 Türkiye'nin Uluslararası ilk özel havaalanı, "Hezarfen Ahmet Çelebi Havaalanı" Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından ulaşıma açıldı. Çatalca sınırları içinde, İstanbul'a 30 kilometre uzaklıktaki havaalanı için 3 milyon dolar harcandı. 6 tonun altındaki her türlü uçağa hizmet veren havaalanının pist uzunluğu 680, genişliği ise 28 metre. Alanda 50 uçak aynı anda konaklayabilecek. 1989 yılında havacılık meraklısı Ahmet Çözmez ve Murat Öztürk tarafından kurulan Hezarfen Havalanı'nın hisselerinin yüzde 80'i daha sonra Kar Yatırım Şirketleri Topluluğu'na geçmişti. - Gazeteci yazar İbrahim Örs öldü. 1928 yılında doğan ve İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü mezunu olan İbrahim Örs, mesleğe 1946 yılında Trabzon *Yeniyol* gazetesinde başlamış, *İnan* dergisi, *Son Saat* ve *Milliyet* gazetelerinde çalışmıştı. Çeşitli eserleri bulunan Örs, evli ve iki çocuk babasıydı.

26 Ekim 1992 Ülker, Türkiye'de ilk kez proteinli bisküvi üretti. Probis adıyla piyasaya sunulan proteinli bisküvinin, soya unu bazlı ve protein değeri yüksek bir ürün olduğu açıklandı. - ABD Doları dünyada ve Türkiye'de hızlı bir tırmanışa geçti. Kapalıçarşı'da 7 bin 890 liraya tırmanan dolar, bazı bankalarda 8 bin liradan işlem gördü. Doların değer kazanmaya başlamasıyla gerileyen Alman Markı da 5180 liradan 5130 liraya düştü.

28 Ekim 1992 Zeytin ve zeytinyağlarına destekleme alımları çerçevesinde yüzde 52 fiyat artışı verildi. 220 kalibrelik zeytin 17 bin 500, zeytinyağı ise 13 bin liradan alınacak.

28 Ekim 1992 ENKA-Bechtel Müşterek Teşebbüs Ortaklığı tarafından gerçekleştirilen 120 kilometre uzunluğundaki Ankara-Gerede otoyolu, Başbakan Süleyman Demirel'in de katıldığı törenle açıldı.

30 Ekim 1992 Şirket ve ortaklık şeklinde teşkilatlanan doktorlar, elektrik ve elektronik ve mekanik ev aletlerinin bakım ve onarım işi ile uğraşanlarla motorlu kara taşıtlarının alım, satım ve kiralamasıyla uğraşan oto komisyoncuları, yazar kasa kullanımı zorunluluğu dı-

şında bırakıldı. PKK'ya karşı Irak topraklarının yaklaşık 30 kilometre içinde sürdürülen harekâtta Haruk ve Hafta'nın kamplarına girildi. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş, "PKK'da binden fazla ölü var. 400 kilometrekarelik alan Mehmetçik'in kontrolünde" dedi.

1 Kasım 1992 Renault, yeni modeli Optima'yı piyasaya çıkardı. Optima'nın KDV dahil perakende satış fiyatı 113 milyon 310 bin lira. - Akbank, kredi alacaklarına karşılık göstererek çıkardığı 250 milyar liralık varlığa dayalı menkul kıymet (VDMK) satışına bugün başladı. Menkul kıymetlerin vadesi 1 ay ile 1 yıl arasında değişen 12 seriden oluşuyor. - Dış krediler kur farkı fonu kapsamındaki kredilere uygulanan faiz oranı düşürüldü. Merkez Bankası'nın tebliğine göre kasımda kullanılacak söz konusu kredilere yüzde 74.73 faiz uygulanacak. Bu rakam geçen ay yüzde 75.77 idi.

2 Kasım 1992 Ziraat Bankası mevduat faiz oranlarını 4 ile 5 puan arasında artırdı. Enflasyon artışına bağlanan bu faiz artışı bankacılık çevrelerinde şok etkisi yaparken para piyasasını da şaşkına çevirdi. Banka yetkilileri, "varlığa dayalı menkul kıymet çıkararak faizleri artırmak yerine doğrudan artırmayı tercih ettik" dediler. Bu arada bankalararası döviz piyasasında dolar 7920 liradan 8030 liraya kadar yükseldi ve hükümetin yılsonu için öngördüğü tavanı iki ay öncesinden aştı. - Elektriğe kasım ayı için yüzde 4 zam yapıldı. Zamdan sonra evlere verilen elektriğin kilovatı 634 liraya yükseldi.

3 Kasım 1992 Faize müdahale. Hükümet banka ve para piyasalarını şaşkına çeviren Ziraat Bankası'nın faiz artırma kararını veto etti. Tüm vadelerde 4-5 puan artırılan oranlar Başbakan ve bazı bakanların müdahalesi sonucu 2'şer puan geri çekildi. - Ankara'dan AT ataği. Hükümet, Ocak 1993'ten başlayarak ithal mallara tek fon-tek gümrük oranı uygulayacak. Toplam ortalama oran yüzde 16 olacak ve 24 milyon dolarlık dışalım gerçekleştirilecek. Karar 1 Ocak 1993'te yürürlüğe giriyor. - Renault otomobillere yüzde 6-7.5 arasında zam yapıldı.

4 Kasım 1992 Enflasyon çıldırdı: Ekim ayı rakamları enflasyonun kontrolden çıktığını ortaya koydu. DİE rakamlarına göre toptan eşya endeksi yüzde 5.5, tüketici fiyatları endeksi yüzde 7.6 oranında arttı. Yıllık artış toptan eşyada yüzde 63.3 tüketici fiyatlarında yüzde 69.2 oldu. Böylece yıllık enflasyon hedefi olan yüzde 62 şimdiden aşıldı.

5 Kasım 1992 5 bin liralık madeni paralar bugün tedavüle çıkarıldı. Dolar 8 bin lira oldu. - Renault'tan sonra TOFAŞ da ürettiği otomobillerin fiyatını yüzde 7.5 oranında artırdı. Böylece en ucuz TOFAŞ otomobili olan Serçe'nin KDV dahil perakende fiyatı 50 milyon lirayı geçti. En pahalı model Tempra'nın fiyatı (KDV'li perakende satış fiyatı) da 200 milyona ulaştı. - İstanbul'da ekmeğe zam. 320 gram ekmek 2 bin liradan satılacak.

9 Kasım 1992 Uzun süredir sözü edilen Komili-Ünilever birleşmesi resmen gerçekleşti. Ünilever ve Movipek firmaları, sermayesi 180 milyar liraya çıkarılan Komili AŞ'deki hisselerin yarıdan fazlasını ele geçirirken, şirketin adı "Komili Ev İhtiyaç Maddeleri AŞ" oldu.

9 Kasım 1992 Özelleştirme kapsamındaki 5 çimento fabrikasının yeni sahipleri belli oldu. Toplam 700 bin ton kapasiteli Çorum ve Sivas çimento fabrikalarını Yibitaş-Lafarge Copee satın aldı. 600 bin ton kapasiteli Denizli Çimento, Nuh Çimento ile Set Çimento ortaklığına satıldı. Bartın ve Ladik Çimento fabrikalarını ise Uzan ailesi satın aldı.

11 Kasım 1992 Koç Grubu otomotiv şirketlerinden Otoyol 25 yaşına bastı. 1996 yılında fiyat lisansıyla ticari araç üretmek için kurulan Otoyol, bugüne kadar 70 bin araç üretti. 1989'da Iveco'ya ortak oldu. 1990 yılında Adapazarı'nda kurulan komplekste yılda 14 bin

araç üretiliyor. Yıllık cirosu 500 milyar liraya yaklaşıyor. Pazar payı yüzde 42'ye ulaşıyor. 49 versiyona ulaşan 7 tip araç üretiyor. Otoyol'da 50 bin kişi çalışıyor.

14 Kasım 1992 Tekel'in Nevşehir Suma ve Alkol Fabrikası hizmete açıldı. Tam kapasiteyle yılda 5 milyon litre suma ve 17 milyon litre içki üretecek olan fabrika 520 milyar liraya maloldu.

16 Kasım 1992 SEKA ürünlerine yüzde 5-15 arasında zam yapıldı. Gazete kâğıdına yapılan zam ise yüzde 10-13 oranında oldu.

17 Kasım 1992 İstanbul'da İETT otobüs bilet ücretleri 500 lira zamla 2500 liradan 3 bin liraya çıkarıldı. Mavi kart kuponu da 300 bin lira oldu. Zam yarından itibaren geçerli olacak.

18 Kasım 1992 Normal ve süper benzin dışındaki petrol ürünlerine yüzde 4 oranında zam yapıldı. Gazyağı 4446 liradan 4622 liraya, motorin 4325 liradan 4497 liraya, kalorifer yakıtı da 2345 liradan 2431 liraya yükseldi. - Akbank ve Esbank, kayıtlı sermaye miktarlarını artırdı. Akbank'ın sermayesi 1.5 trilyondan 2.5 trilyona çıktı. 1 trilyonluk satışın 800 milyonu bedelli, 200 milyonu ise bedelsiz oldu. Esbank da, sermayesini 500 milyardan 630 milyar liraya yükseltti.

1 Aralık 1992 Türkiye Tekstil Örme ve Giyim Sanayi İşçileri Sendikası (TEKSIF) toplu iş sözleşmesinde anlaşmadığı 119 işyerinde 45 bin üyesi için grev kararı aldı. - Fransız Frangı dışındaki döviz tevdiat munzam karşılıklarına aralık ayında uygulanacak faiz oranları artırıldı. Döviz tevdiat munzam karşılıklarında ABD Doları'na yüzde 1.9350, Alman Markı'na yüzde 4.3750 faiz uygulanacak. - Türkiye Taşkömürü Kurumu ürünlerine yüzde 23 ile 43 arasında değişen oranlarda zam yapıldı.

2 Aralık 1992 TOFAŞ, Renault ve Opel Vectra otomobillere 1 Ocak'tan geçerli olmak üzere zam yapıldı. TOFAŞ'ın zam oranı yüzde 2.9-3.9. Zamdan sonra Türkiye'nin en ucuz otomobili Sierçe'nin anahtar teslim fiyatı 63 milyon lira oldu. Renault zammı yüzde 3.7, Opel Vectra zammı ise yüzde 3.5.

4 Aralık 1992 Toplu sözleşme görüşmelerinin kilitlenmesi nedeniyle 30 Kasım'da kapatılan Şişe Cam Grubu'nun en modern fabrikası olan Camiş Topkapı Makine Kalıp Fabrikası 4 günlük aradan sonra yeniden üretime başladı. - Devlet Bakanı Tansu Çiller, enflasyonu düşürmek için şart olan reformları bu yıl içinde gerçekleştiremediklerini, bu nedenle enflasyonun beklendiği kadar düşmediğini söyledi. 1993'te enflasyonun giderek düşeceğini, enflasyon oranının yüzde 50'lere ineceğini belirtti.

5 Aralık 1992 Açlık yüzünden yüzlerce insanın öldüğü, iç savaşta çarpışan çetelerin dışardan gelecek yardıma engel olduğu Somali'ye ABD hükümeti ve Birleşmiş Milletler'in çağrısı üzerine asker gönderilmesi kararı alındı. Dışişleri Bakanı Çetin, Somali'ye 500-1000 kişilik bir kuvvet gönderilebileceğini bildirdi.

9 Aralık 1992 TÜPRAŞ, kurşunsuz benzin rafineri çıkış fiyatını 238 lira ucuzlattı. Bunun üzerine Petrol Ofisi de fiyatları yaklaşık yüzde 10 oranında indirdi. İstanbul'da kurşunsuz benzinin litresi 6738 liradan 6088 liraya indi.

10 Aralık 1992 Kamu Ortaklığı İdaresi (KOİ), Süt Endüstrisi Kurumu'nu (SEK) görücüye çıkarttı. SEK'e ait 34 fabrika, 10 süt toplama merkezi ve 4 arsa için teklif edilecek en düşük bedellerin toplamı 1 trilyon 508 milyar lirayı aşıyor. Teklif verme süresi 22 Ocak 1993 günü bitiyor.

11 Aralık 1992 Marmaris şiddetli fırtına ve yağış nedeniyle oluşan selden büyük zarar gördü. Daireler ve okullar tatil edildi. Maddi hasar çok büyük. Türkiye'deki Migros mağazalarının 42'ncisi bugün İstanbul'da açıldı. Anadolu yakasındaki en büyük Migros Mağazası olan yeni market Süreyyapaşa'da bulunuyor.

13 Aralık 1992 Türk-İş'in yeni patronu Bayram Meral. Ankara'da yapılan 16. genel kurulda başkanlık seçimini 259

oyla değişim grubunun lideri Bayram Meral kazandı. Eski Genel Başkan Şevket Yılmaz'ın listesi ise 184 oy aldı.

13 Aralık 1992 Cumhurbaşkanı Turgut Özal, TBMM'de önceki hafta kabul edilen ve çalışanlara iş güvencesi sağlanmasını öngören 158 sayılı ILO sözleşmesinin onaylanmasına ilişkin yasayı bir kere daha görüşülmek üzere TBMM'ye gönderdi. Cumhurbaşkanı'nın bu vetosu, özellikle sendikal çevrelerde tepkiye neden oldu.

14 Aralık 1992 Türkiye'nin en eski ve en büyük yüksek öğrenim kurumu olan İstanbul Üniversitesi'ne bağlı İktisat Fakültesi bugün 56. kuruluş yılını kutluyor. Daha önceleri iktisat dersleri hukuk fakültesinde okutulurken, daha sonra bir İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü kurulmuş, bu enstitü 14 Aralık 1936 günü fakülteye dönüştürülmüştü. 118 öğrenciyle öğretime başlayan fakültede Hitler Almanyası'ndan kaçan Fretz Neumark, Wilhelm Ruple, Gerhard Kessler gibi bilimadamları ders vermiş. Fakültede bugün (1992) beş bin öğrenci, 16 bin mezunu, 175 öğretim ve araştırma görevlisi bulunuyor.

16 Aralık 1992 Philip Morris ve Sabancı ortaklığıyla İzmir'in Torbalı ilçesinde yapılmakta olan sigara fabrikasının ilk iki ünitesi törenle üretime başladı.

16 Aralık 1992 Türkiye'deki otomobil sayısı iki milyonu aştı. Türkiye'deki otomobil sayısı son 20 yılda 27 kat artarak 2 milyon 70 bini buldu. Yani her 1000 kişiye bir otomobil düşüyor.

17 Aralık 1992 Bakanlar Kurulu, dünya petrol fiyatlarında meydana gelen gerilemeyi gözönüne alarak akaryakıt fiyatlarında indirim yaptı. Benzinde 200, kurşunsuz benzin ve motorinde 150, fuel-oilde de 100 lira indirim yapıldı.

19 Aralık 1992 12 Eylül 1980 ihtilalinden sonra 1981'de kapatılan Adalet Partisi'nin Ankara'da yapılan büyük kongresinde, DYP Genel Başkanı ve Başbakan Süleyman Demirel'in isteği doğrultusunda Doğruyol Partisi'ne katılma kararı alındı. Böylece AP'nin tüzel kişiliği sona ererken 909 delege DYP'ye katılma yönünde oy kullandı. 125 delege ise AP'nin devamı yönünde oy verdi.

22 Aralık 1992 Türkiye Odalar Birliği Başkanı Yalım Erez, TÜSİAD Yönetim Kurulu'nu "Ülke çıkarları yerine çok küçük bir azınlık sanayicinin çıkarlarını korumakla" suçlayıp üyelikten istifa etti. - Hacettepe Üniversitesi Senatosu, Eczacıbaşı Şirketler Topluluğu kuruluşunun 50. yılı nedeniyle işadamı Nejat Eczacıbaşı'na endüstriyel alanda çağdaş, yararlı ve üretken kuruluşlar kazandırdığı gerekçesiyle onursal doktora payesi verilmesini kararlaştırdı. - Fenerbahçeli milli futbolcu, gol kralı Tanju Çolak, yurda kaçak otomobil soktuğu iddiasıyla yargılandığı İstanbul Birinci Ağır Ceza Mahkemesi'nde 9 yıl 4 ay hapis cezasına çarptırıldı. Tanju Çolak'a ayrıca 5 milyar 405 milyon lira para cezası verildi.

23 Aralık 1992 Bakanlar Kurulu, 1993 yılında uygulanacak gelir vergisinin ilk dilimini 20 milyon liradan 32 milyona çıkardı. Asgari geçim indirimi de 90 bin liradan 150 bin liraya çıkarıldı.

24 Aralık 1992 Gazete kağıdına bir ay içinde ikinci kez zam yapıldı. Yapılan yüzde 7.4-11.2 arasındaki zamla, iki zammın oranı yüzde 46'yı geçti. Trafik sigortası olarak bilinen zorunlu mali sorumluluk sigortası prim ve teminat tutarları yüzde 33-60 oranında artırıldı. Kira gelirlerinden alınan gelir vergisinde muafiyet sınırı yükseltildi. 1993 yılında elde edilen kira gelirlerinin 3 milyon 600 bin lirası vergiden muaf olacak. Daha önce bu rakam 1 milyon 600 bin liraydı.

26 Aralık 1992 Haydarpaşa-Ankara arasında işleyecek olan elektrikli trenler sefere başladı. Elektrikli trenler, 563 kilometrelik yolu hiç durmaksızın 6.5 saatte alacak. Bir yıl sonra yolculuk süresinin 5.5 saatte indirileceği belirtildi.

27 Aralık 1992 Gazeteci Haldun Simavi'nin de ortakları arasında bulunduğu İl-Tur şirketine ait Sarayburnu adlı lüks

gezinti gemisi Kuruçeşme'de bağlıyken bir sabotaj sonucu bombalanarak batırıldı. Olayda Sri Lankalı bir gemici öldü, iki kişi yaralandı.

28 Aralık 1992 İşadamı Vehbi Koç'un kızı ve Koç Topluluğu İdare Meclisi üyesi Sevgi Gönül, Genel Başkan Mesut Yılmaz'ın da katıldığı törenle ANAP'a üye oldu. Sevgi Gönül, "ANAP'tan teklif geldi, kabul ettim" dedi. Sevgi Gönül, yerel yönetimlerde görev almak istediğini, parlamentoyu düşünmediğini ifade etti.

30 Aralık 1992 Şekere yüzde 7, elektriğe yüzde 4, alüminyuma yüzde 2.1-6.92 arasında zam yapıldı. Danıştay, Uçak Servisi AŞ (USAŞ'ın) satışının iptali yönündeki kararının düzeltilmesi için başbakanlığın yaptığı başvuruyu reddetti. Bu kararla satış işleminin iptali gerçekleşti. Başbakanlık Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi nominal değeri 10 milyar lira olan USAŞ'ın yüzde 70 hissesini 7 milyar lira karşılığında SAS Service Partner Şirketi'ne satmıştı. Türk Metal Sendikası ile MESS arasında 75 bin işçiyi kapsayan toplu sözleşme imzalandı. Sözleşmeyle, daha önce ortalama 14 bin 600 lira olan saat ücreti ilk altı ayda 20 bin 440, ikinci altı ayda 28 bin 207, üçüncü altı ayda 35 bin 259, dördüncü altı ayda 42 bin 310 lira olarak saptandı.

1 Ocak 1993 Renault, yeni yıla Flash S ve Rainbow adlı iki yeni modelle girdi. Yeni sportif model Flash S'in anahtar teslim fiyatı 138 milyon 894 bin, Rainbow'un ise 119 milyon 796 bin lira.

7 Ocak 1993 Yeni yıl faiz kaosuyla başladı. Hazine'nin yüksek faizli 16 trilyon liralık bono satışından sonra Pamukbank, 50 milyon liranın üzerindeki yıllık mevduat faizlerini yüzde 78'den 85'e yükseltti. Karar bankacılık sektöründe şok etkisi yaptı.

9 Ocak 1993 Pamukbank'ın bir yıllık mevduatlara uyguladığı faiz oranını 7 puan birden artırarak yüzde 85'e çıkarması bankacılık sektörünü birbirine kattı. Türkiye'nin en büyük özel bankası olan Akbank'ın Genel Müdürü Hamit Belli, devletin mevduat faiz oranlarına üst sınır getirmesini istedi.

10 Ocak 1993 ENKA, Rusya'da 200 milyon marklık 1385 konutluk Çaykovski askeri konut, altyapı ve sosyal binalarla, Krasnador Kenti'ndeki 2400 konutluk ve 207 milyon marklık altyapı ve sosyal binalar inşaatını üstlendi. Toplam 550 bin metrekare inşaat alanı içeren iki proje bir yıl içinde tamamlanacak.

11 Ocak 1993 Türkiye İş Bankası, bankamatikle Hazine bonosu alım satımı uygulaması başlattı.

13 Ocak 1993 Fatura kullanma zorunluluğuna ilişkin sınır 800 bin liradan 1 milyon liraya yükseltildi ve KDV oranı değişen mallar için yazarkasaların yeniden ayarlanması istendi.

15 Ocak 1993 Hükümetin verdiği yüzde 18'lik zammı beğenmeyen memurlar İstanbul'da sokağa döküldü ve bir günlük işi bırakma eylemi yaptı.

16 Ocak 1993 Belediye-İş Sendikası'na bağlı İETT şoförleriyle, garajlarda çalışan işçiler toplu sözleşmeden doğan haklarının üçüncü taksidi ödenmediği için eylem yaptılar. Eylem nedeniyle şehirde ulaşım aksadı.

16 Ocak 1993 Koç Holding kuruluşlarından Aygaz, Mobilgaz'ı 22 milyon dolara satın aldı. Mobilgaz'ın kuruluşundan beri yüzde 44 hissesine ortak olan Aygaz, geri kalan yüzde 56 hisseyi de satın alarak şirketin tamamına sahip oldu.

17 Ocak 1993 Toyotasa, Yeni Corolla serisinden Corolla 1.6 GLI'yi anahtar teslimi 289 milyon liradan piyasaya sundu.

19 Ocak 1993 Bayındırlık eski bakanları Safa Giray ve Cengiz Altınkaya Yüce Divan'da yargılanacak. TBMM Genel Kurulu, otoyol ihaleleri ve fiyat farkı kararnamesi nedeniyle devleti 10.6 trilyon lira zarara uğrattıkları iddiasıyla ANAP dönemi Bayındırlık ve İskan eski bakanları Safa Giray ve Cengiz Altınkaya'nın Yüce Divan'a sevkedilmesini kararlaştırdı.

22 Ocak 1993 MESS ile Ereğli Demir ve Çelik fabrikalarında çalışan 5125 işçiyi kapsayan toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde anlaşmaya varıldı. İşçilere birinci yıl yüzde 70, ikinci yılın ilk altı ayı için yüzde 25, ikinci altı ayı için yüzde 20 zam sağlandı.

24 Ocak 1993 Gazeteci, yazar, hukukçu Uğur Mumcu, bugün 13.15 sıralarında otomobiline yerleştirilen bombanın patlaması sonucu öldü.

26 Ocak 1993 Türkkablo, ses, görüntü ve bilgileri aynı anda iletebilen fiber optik kablo üretimine başladı. Türkkablo'nun bugün açılan tesislerinde üretilen kablolar haberleşme alanında kullanılacak.

26 Ocak 1993 Türkiye kömür işletmelerinde çalışan 26 bin işçinin toplu sözleşmesi Ankara'da imzalandı. 30 ay süreli sözleşmeyle işçilerin ücretlerine birinci yıl yüzde 86, ikinci yıl ise enflasyon oranı kadar zam yapılacak.

28 Ocak 1993 AEG ve Profilo Holding'in sahibi ünlü işadamı Jak Kamhi, sabah zırhlı otomobiliyle Beylerbeyi'ndeki evinden işe giderken Boğaz Köprüsü girişinde 4 silahlı teröristin saldırısına uğradı.

30 Ocak 1993 İlaç üreticisi firmaların ilaç yapımında kullanılmak üzere yurtdışından ithal ettikleri hammaddeye uygulanan konut fonu kaldırıldı.

1 Şubat 1993 Re'sen emekliliğe durdurma. Danıştay kamu kuruluşlarındaki zorunlu emeklilik uygulamasını durdurdu. Danıştay 10. dairesi, MKE'den emekli edilen Cevdet Şan adlı çalışanın açtığı davada resen emeklilik genelgesi için durdurma kararı verdi.

4 Şubat 1993 DİE'nin yaptığı açıklamaya göre enflasyon bir önceki aya göre toptan eşya fiyatlarında yüzde 5, tüketici fiyatlarında ise yüzde 5.3 arttı. 12 aylık enflasyon oranı ise toptan eşyada yüzde 52.7, tüketici fiyatları indeksinde yüzde 59.8 oldu.

5 Şubat 1993 Maliye ve Devlet eski Bakanı, ANAP İstanbul Milletvekili Adnan Kahveci, Gerede yakınlarında geçirdiği trafik kazasında eşi Füsun Kahveci'yle birlikte öldü, iki çocuğu ağır yaralandı. Adnan Kahveci, Türkiye'nin en çok proje üreten politikacısı olarak tanınmıştı; esnafa yazar kasa projesi, toplu konut fonu projesi, ücretliye vergi iade projesi, altın sertifikası projesi, zorunlu tasarruf projesi buluşları arasındaydı.

8 Şubat 1993 KOİ tarafından özelleştirme yoluyla satışa çıkarılan GİMA'nın yüzde 94 hissesi, 201 milyar liraya Dedeman Madencilik ve Turizm AŞ ile Ankara Sanayi Odası Başkanı Sözer Özel'e ait Bilfer Madencilik AŞ ortaklığına satıldı.

9 Şubat 1993 Elektrik tüketim bedellerinin ödenmesinde gecikilen her ay için alınan yüzde 7 faiz yüzde 10'a çıkarıldı.

11 Şubat 1993 Koç ve Sabancı gibi Türkiye'nin en büyük iki grubunun da talip olduğu Çukurova ve Kepez Elektrik'in kamu hisselerini Uzan ailesi satın aldı.

16 Şubat 1993 Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) küçük ve orta ölçekli işletmeler kurulu raporu yayınladı. TOBB Başkanı Yalım Erez, orta ve küçük ölçekli işletmelerin Türkiye'deki işletmelerin yüzde 98'ini oluşturduğunu, katma değerin yüzde 16'lık bölümünü yarattığını, istihdamın yüzde 45'ini sağladığını, ancak toplam kredilerden aldıkları payın yüzde 4 civarında olduğunu söyledi.

19 Şubat 1993 Merkez Bankası, faiz indiriminin çığrından çıkması üzerine hükümeti uyardı. Faiz oranlarının serbest piyasa koşullarına göre belirlenmesi gerektiği belirtildi. Merkez Bankası yetkilileri, "Faiz oranlarında çok keskin düşüşler yaşanıyor. Ama ekonomide bu inişi gerçekleştirecek temel bir değişiklik yok. Hem mevduat sahipleri, hem de girişimciler yanlış beklentilere sürükleniyor. Biri çıkıp bu gelişmelerin nedenlerini anlatmalı ve halkı ikna etmeli" dedi.

24 Şubat 1993 Ankara'da açılan Testaş'a (Türkiye Elektronik Sanayi ve Ti-

caret AŞ) bağlı yarı iletken devre elemanları fabrikasında Türkiye'de ilk kez mikroyonga üretimine başlandı. Yüksek teknolojinin "ham petrolü" olarak nitelenen mikroyonga tüm elektronik cihazlarda kullanılan posta pulundan bile daha küçük bir silikon madde. Bu madde günlük yaşamda faks cihazından mikrodalga fırma kadar birçok elektronik cihazda kullanılıyor.

25 Şubat 1993 Süper emeklilere maaşları konusunda telafi edici ödeme öngören yasa tasarısı nihayet Bakanlar Kurulu'ndan geçti. Süper emeklilere ayda 1 milyon 168 bin lira telafi edici ödeme yapılacak.

4 Mart 1993 Bakanlar Kurulu toplantısında "Altın Borsası"nın kurulması kararı alındı. Altın Borsası'yla birlikte piyasanın tamamlayıcı unsurları olan altın rafinerisi ve Altın Bankası da kurulacak.

4 Mart 1993 THY ile Hava-İş Sendikası arasında yaklaşık 6 aydır süren toplu sözleşme görüşmelerinde işverenin son teklifi kabul edildi. 7281 işçiyi kapsayan sözleşme ile çalışanların ücretlerine ilk altı ay için yüzde 35 artı 1 milyon lira, ikinci altı ayda yüzde 25, enflasyona endeksli olarak üçüncü altı ayda yüzde 25 ve dördüncü altı ayda yüzde 20 artış öngörüldü. THY'de şubatta yapılan grev oylamasında "hayır" çıkmıştı.

5 Mart 1993 Bağımsız Laspetkim-İş Sendikası'nın DİSK'e katılma kararı DİSK tarafından da kabul edildi ve sendika DİSK'e üye oldu. Laspetkim-İş Sendikası'nın 24 bin 500 üyesi bulunuyor.

7 Mart 1993 Türkiye, Mısır, Ürdün, Irak ve Suriye elektrik sistemlerini birleştirme kararı aldı. Bu amaçla hazırlanan 30 milyon dolarlık enerji nakil hattının ilk ihalesini Türk firması STFA-Enerkom kazandı.

10 Mart 1993 Hazine'nin halka doğrudan bono satışının dördüncü uygulaması bugün başladı. Bonoların 3 trilyonu 3 ay, 3 trilyonu 6 ay vadeli. 3 ay vadeli bonoların faizi yüzde 64, altı ay vadelilerinki ise yüzde 70 olarak açıklandı.

10 Mart 1993 Türk parasının kronikleşen değer kaybının sürmesi üzerine sonunda 500 bin liralık banknotlar da basıldı.

10 Mart 1993 "Otoyol ihalelerinde yolsuzluk yaptıkları ve görevlerini ihmal ettikleri" gerekçesiyle TBMM Genel Kurulu'nca yüce divana sevk edilen Bayındırlık eski bakanları Safa Giray ve Cengiz Altınkaya'nın yargılanmalarına başlandı. İki eski bakan hakkında TCK'nın 240. maddesi uyarınca bir yıldan 4 yıla kadar hapis cezası isteniyor.

12 Mart 1993 Devlet Bakanı Tansu Çiller'den tavsiye: "Dövizden kaçın. En büyük getiri TL'de". Çiller yılbaşından bu yana dolar, mark sepetine yatırılan 100 liranın 170 lira olduğunu, Türk Lirası, Hazine bonosu, devlet tahviline yatırılan her 100 liranın ise 180-190 lira olduğunu belirterek, "Dünyada en büyük getiriyi TL veriyor" dedi.

14 Mart 1993 Türk Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), TBMM'ye getirilen yeni vergi paketini yetersiz bulduğunu açıkladı. Başkan Halis Komili, vergi paketinin kayıtdışı ekonomiyi ve yasadışı işlemleri kontrol altına alabilecek güçte olmadığını belirtti.

16 Mart 1993 İş Bankası'nın yedinci menkul kıymetler yatırım fonu kuruldu. Banka 500 milyarlık başlangıç tutarı ile kurduğu İşfon-7'nin portföyünü oluştururken geçen yıl yapılan değişiklikle getirilen vergi istisnasından da yararlanacak. - Türkiye Taşkömürü Kurumu, taşkömürü ve yan ürünlerine yüzde 4 zam yaptı. - Hastane fiyat ve ücretlerine zam geldi. Geçen yıla göre yüzde 150'ye varan oranlarda zam yapılan teşhis ve tedavi ücreti bugün yürürlüğe girdi. Buna göre poliklinik ücreti 25 bin lira, birinci sınıf banyolu tek yataklı oda ücreti 250 bin lira oldu.

18 Mart 1993 500 bin liralık banknotlar bugün tedavüle çıkarıldı. Bu paranın, Avrupa'nın en güvenilir parası olduğu, taklit edilmesinin, sahtesinin basılmasının imkânsız denecek kadar zor olduğu ifade edildi. - Tekstil üreticisi

Kordsa, ISO-9001 kalite sistemi sertifikasını, Uluslararası Bureau Veritaş International'dan aldı.
23 Mart 1993 Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, 1993 yılında kamu işyerlerinde çalışan 850 bin işçiyle toplu sözleşme imzalanacağını belirtti ve hükümetten işçilere yüzde 60'tan fazla zam vermemesini istedi.
25 Mart 1993 Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı İskenderun ve Karabük demir çelik fabrikalarında çalışan 22 bin işçiyi kapsayan toplu sözleşme görüşmeleri ücret maddesinde kilitlendi. 85 maddenin 15'inde görüş ayrılığı var.
28 Mart 1993 Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ithal ve yerli üretim motorlu taşıtlarda gürültü ve hava kirliliğini kontrol koşullarını belirleyen tebliği yayınladı. Tebliğe göre ithal motorlu araçların gümrükleme aşamasında bakanlık ya da bakanlığın belirleyeceği kuruluşlar gürültü ve egzoz kirliliği ölçümleri yapacak.
30 Mart 1993 Ziraat Bankası'na yeni tarımsal kredi sistemi yürürlüğe girdi. Bu sistemle aynı olarak kullandırılan bütün işletme kredilere dönüştürülüyor. Daha önce yürürlükte olan zirai işletme kredileri uygulamasında çiftçiler bir yıla kadar yayılan vadeler sonunda hem faizi, hem de ana parayı ödemek zorundaydı.
31 Mart 1993 Eczacıbaşı topluluğu kurucusu ve Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Nejat Eczacıbaşı topluluktaki görevlerini devretti. Nejat Eczacıbaşı, 50 yıllık iş yaşamının bundan sonraki bölümünü Eczacıbaşı topluluğu onur başkanı olarak sürdürecek.
1 Nisan 1993 Ziraat Bankası ve Türkmenistan Agrop Rombank ortaklığıyla "Türkmenistan-Türk Ticaret Bankası" kuruldu. 31 Mart'ta lisans izni alan banka her türlü bankacılık işlemini yapacak.
2 Nisan 1993 Ulaştırma Bakanlığı'nın yurtiçinden yayın yapan radyo ve televizyon kuruluşlarına yayınlarını durdurmaları için tanıdığı süre bugün sona erdi. Özel TV'lerden Flash TV ve Büyükşehir Belediyesi Radyo Televizyonu da (BRT) mühürlenerek yayınları durduruldu.
2 Nisan 1993 TEKSİF Sendikası ile Sümerbank arasında 20 bin işçi adına toplu sözleşme imzalandı. Ücretlere seyyanen 500'er bin lira zam, zaman esasına göre çalışan işçilere ayrıca 100 bin lira ek zam, bunun üzerine bütün işçilere yüzde 30 zam yapıldı. 1 Kasım 1993'te de enflasyon oranı kadar zam yapılacak.
7 Nisan 1993 Sabancı Holding'e bağlı Marsa ile Amerikan Kraft General Foods şirketi arasında ortak yatırım için anlaşma imzalandı.
9 Nisan 1993 EGS Ege Giyim Sanayi ve Dış Ticaret Şirketi, İzmirli işadamları tarafından kuruldu. Kuruluş dış ticaret alanında faaliyet gösteriyor.
17 Nisan 1993 Türkiye Cumhuriyeti'nin 8. Cumhurbaşkanı ve eski başbakanlardan Turgut Özal rahatsızlanarak kaldırıldığı Hacettepe Hastanesi'nde saat 14.30'da hayata gözlerini yumdu.
20 Nisan 1993 İstanbul'da gelir vergisi rekortmeni Matild Manukyan oldu. Genelev işletmecisi Manukyan 8 milyar 369 milyon 437 bin lira vergi ödeyecek. Onu İnan Kıraç 5 milyar 403 milyon 748 bin lirayla izliyor. Üçüncü sırada ise 5 milyar 470 milyon 34 bin lirayla İbrahim Bodur yer alıyor.
22 Nisan 1993 TGRT Türkiye Gazetesi Radyo Televizyon şirketi kuruldu.
1 Mayıs 1993 Yapı Kredi Süpercard dönemini açtı. Türkiye'nin ilk visa amblemli ve çek garanti kartı olan Süpercard'la tüm dünyada ve Türkiye'de visa kartı kabul eden 20 milyonu aşkın işyerinde alışveriş yapılabilecek. 134 bin otomatik vezne makinesinden ve banka şubesinden para çekilebilecek.
4 Mayıs 1993 Dünya Ticaret Merkezi, TOBB Başkanı Yalım Erez ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sözen tarafından açıldı. 1983 yılında yapımına başlanan 11 bin metrekare kapalı, 40 bin metrekarelik açık alana

kurulan merkez için 60 milyar lira harcandı.
6 Mayıs 1993 USAŞ Uçak Servisi AŞ'de 17 Nisan'da başlayan grev sona erdi. Toleyis Sendikası ile imzalanan anlaşmaya göre ücretlerde ilk altı ay için yüzde 30, ikinci altı ay için yüzde 20'lik artış sağlandı.
11 Mayıs 1993 Renault-Mais Firması, Avrupa'da yılın otomobili seçilen Safrane'ların tanıtımını yaptı. Bu otomobillerin satış fiyatı, aksesuar özelliklerine göre 556 milyon lira ile 600 milyon lira arasında değişiyor.
24 Mayıs 1993 Borusan Oto, yapımı 2.5 yıl süren ve 15 milyon marka malolan Avcılar'daki BMW Merkezi'ni hizmete açtı.
21 Haziran 1993 *Hürriyet* gazetesi hisselerinin yüzde 25'i Show TV'nin ortaklarından Erol Aksoy'a satıldı. Bu işbirliği çerçevesinde Show TV'nin haber programlarının tamamen *Hürriyet* tarafından üstlenileceği açıklandı.
25 Haziran 1993 Süper Film San. ve Tic. AŞ kuruldu. Sanko Holding bünyesinde faaliyet gösterecek olan firmanın; plastik, jelatin kâğıdı ve seloteyp bant üretimi gerçekleştirip Gaziantep'ten ihraç edeceği açıklandı.
28 Haziran 1993 TÜPRAŞ Japonya'dan kredi aldı. Tesislerini teknolojik olarak yenilemek ve Batı Avrupa rafinerileri seviyesine getirmek isteyen TÜPRAŞ, bu amaçla hazırlanan 'İzmit Hydrocracker' projesini gerçekleştirmek için 23 milyar Japon Yeni kredi aldı. Kredi anlaşması İngiliz West Mercant Bank'ın önderliğindeki konsorsiyum ile TÜPRAŞ yetkilileri arasında Ankara'da imzalandı. Hazine, krediye garantör oldu.
1 Ağustos 1993 Çizilmiş haşhaş kapsülü alımlarında baş fiyat 10 bin lira olarak belirlendi. Bakanlar Kurulu bu yıl Afyon, Amasya, Burdur, Isparta, Kütahya, Tokat ve Uşak'ta haşhaş üretimine izin verdi.
3 Ağustos 1993 Devlet bankalarında çalışanlar Tüm-Bank-Sen adında bir sendika kurdular. Sendikanın 270 kişilik Kurucular Kurulu, İstanbul Valiliğine başvuru yaptı. Sendikanın toplam 80 bin kamu bankası çalışanını örgütlemek istediği belirtildi.
11 Ağustos 1993 İGSAŞ'ın İzmit'teki Kompoze gübre tesisleri, Başbakan yardımcısı Erdal İnönü tarafından hizmete açıldı. Tesislerin, saatte 15 ton kapasiteyle çalışacağı ve yılda 118 bin ton her çeşit kompleks, granür ve kompoze gübre üreteceği belirtildi.
27 Ağustos 1993 Tekska Akrilik İplik Tic. San. AŞ kuruldu. Adıyaman'da faaliyet gösteren şirketin akrilik iplik üretimi gerçekleştireceği açıklandı.
1 Eylül 1993 Koalisyon ortakları SHP ile DYP, PTT'nin yüzde 49 hissesinin satılması konusunda anlaştı.
1 Eylül 1993 TOFAŞ otomobillerine yüzde 6.49 ile 5.50 oranında zam yapıldı. Zamdan sonra Serçe'nin satış fiyatı 93 milyon 914 bin, Şahin'in fiyatı 126 milyon 268 bin liraya çıktı.
7 Eylül 1993 Ali Rıza Çarmıklı'nın yeni bankası 'Euro Credit' hizmete girdi. Bankanın yüzde 70 hissesinin Çarmıklı ailesine, yüzde 30'unun ise Fransız Comondo Company Financial'a ait olduğu açıklandı.
10 Eylül 1993 10 Eylül cuma günü 12 bin 948 olan indeks, bugün 13 bin 555'e kadar çıktı. Bu çıkıştan sonra, borsanın yılbaşından bu yana olan getirisi yüzde 238.5'e yükseldi.
21 Eylül 1993 İtalyan mobilyacılarından Antonelli Pierro, Diyarbakır'da lüks mobilya imalatı yapan bir fabrika açtı. Domingo mobilyalarının sahibi olan Pierro ile Diyarbakırlı işadamı Aziz Efe'nin birlikte kurdukları tesisin 40 milyara mal olduğu açıklandı. Mağazada gümüş ve altın işlemeli çift kişilik karyolanın 150 milyon liraya satıldığı açıklandı.
3 Kasım 1993 KDV oranlarındaki artıştan sonra ilk zam petrol ürünlerine yapıldı. Süper benzinin litresi 8.441 liraya, normal benzinin litresi ise 7.674 liraya çıktı.
12 Kasım 1993 Yapı Kredi Bankası,

"üniversite bankacılığı" uygulaması başlattı. Türkiye'de ilk kez gerçekleşen uygulama, sadece üniversiteliye özel hazırlanmış University Telecard, University World Card ve kredili mevduat hesabından oluşuyor. Bu hizmet sayesinde üniversiteli öğrencilere, kredi kartı ile alışveriş, Telecard ile 24 saat bankacılık hizmetinden yararlanma ve kredili mevduat hesabı ile de her an kullanabilecekleri hazır krediye sahip olma imkânı tanınıyor.

13 Kasım 1993 ABD Menkul Kıymetler ve Sermaye Piyasaları Komisyonu (SEC), İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nı (İMKB) resmen tanıdı. İMKB'nin tanınmasının, özellikle ABD piyasasında hisse senedi satmak isteyen şirketlerin işini kolaylaştıracağı belirtildi.

2 Aralık 1993 SSK'nın finansman sorununa çözüm getiren ve idari yapısını düzenleyen 2 tasarı Meclis Genel Kurulu'nda kabul edildi.

3 Aralık 1993 İMKB, Başbakan Çiller'in katıldığı törenle otomasyona geçti.

13 Aralık 1993 Sendikanın bulunmadığı Raks işyeri ile 4 inşaat şirketi çalışanlarına, o iş kolundaki sendikaların toplu sözleşmelerinin uygulanması kararlaştırıldı.

14 Aralık 1993 NETAŞ'ın yüzde 15.3 hissesi borsanın bugünkü seansında blok olarak satıldı.

16 Aralık 1993 İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin zarar ettiği gerekçesiyle satışa çıkardığı Belpa'nın yüzde 65 hissesinin işletme hakkı 23.4 milyara Tekfen'in yan kuruluşu olan Teknik Servis Ticaret AŞ'ye katıldı.

23 Aralık 1993 Maliye Bakanlığı, değerli kâğıt, damga vergisi ve harç tutarlarını artırdı.

2 Ocak 1994 Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu kararlarına göre, gelir vergisi özel indirim tutarları yılda 7 milyon 200 bin liraya yükseltildi.

8 Ocak 1994 TOFAŞ otomobillerine yüzde 5 oranında zam yapıldı.

18 Ocak 1994 İstanbul'da Etiler Akmerkez'de Tekfen-Dinçkök ortaklığıyla İstikbal AŞ'nin ortak yatırımı olan 'Makro Supercenter' açıldı.

19 Ocak 1994 Dolar 22 bin liraya kadar tırmandı.

20 Ocak 1994 Merkez Bankası Türk Lirası ile devreye girip dövizdeki çılgın yükselişi durdurdu.

8 Şubat 1994 Tekel ürünlerine yüzde 13.04 ile 16.67 oranlarında zam yapıldı.

13 Şubat 1994 İhlas Finans Kurumu kuruldu.

21 Mart 1994 Emlak Bankası, aldıkları dövize endeksli kredileri ödeyemez duruma gelen 14 bin 766 müşterisine ikinci kez taksitlerini Türk Lirası'yla ödeme imkânı verdi. Emlakbank, ilk olarak 17 Ocak'ta böyle bir imkân tanımış ve bunu 6786 müşterisi kabul etmişti.

25 Mart 1994 27 Mart yerel seçimlerinden hemen sonra faizlerin düşeceği beklentisi piyasaları sarstı. Interbank piyasasında gecelik faiz oranı ilk kez yüzde 1000'in üzerine çıktı. Repo faizi yüzde 800-900'e yükseldi. Tahtakale'de dün 24 bine gerileyen dolar, bugün panik alışlar sonucu 25 bin 600 liraya çıktı. Borsa ise 12 bin 980 puandan 13 bin 536'ya yükseldi.

5 Nisan 1994 Ekonomiyi darboğazdan çıkarmayı hedefleyen hükümet, bir dizi sert ekonomik kararlar aldı. Türk Lirası'nın değeri yüzde 38.8 oranında devalüe edildi.

18 Nisan 1994 Otomobil piyasasındaki kriz nedeniyle 4 Nisan'da üretimine ara veren Bursa'daki Tofaş ve Oyak Renault fabrikalarında işbaşı yapıldı.

20 Nisan 1994 ABD'li bir grubun 50 milyon dolar yatırım yapacağı haberleri üzerine, hisseleri haftanın ilk iki günü borsada tavan yapan Marmara Bank da, sektörü etkisi altına alan mevduat paniğine yenik düştü.

24 Nisan 1994 Bakanlar Kurulu İmpexbank'ın da tasfiyesini kararlaştırdı. 5 şubesi bulunan banka finans, menkul değerler ve yatırım bankacılığı yapıyordu.

26 Nisan 1994 Genelev İşletmecisi Matild Manukyan bir kez daha İstanbul'da

Gelir Vergisi rekortmeni oldu. Manukyan'ın 16 milyar 11 milyon 291 bin lira vergi ödeyeceği açıklandı. Onu 15 milyar 218 milyon 961 bin lirayla İnan Kıraç, 11 milyar 499 milyon 746 bin lirayla Erdoğan Gönül'ün izlediği belirtildi.
17 Mayıs 1994 Türkiye Ekonomisi 14 yıl aradan sonra yeniden IMF denetimine girdi.
31 Mayıs 1994 Dardanel Önentaş Gıda Sanayi kuruldu. Kuruluş fabrikalarında deniz ürünleri, konserve, dondurulmuş gıda üretileceği açıklandı.
1 Haziran 1994 Özel sektörün tek yassı çelik üreticisi Borçelik üretime başladı. 7 trilyonluk yatırımla ve Japon teknolojisiyle kurulan tesiste yılda 350 bin ton soğuk sac ve rulo üretileceği ve bunun yüzde 40'ının ihraç edileceği açıklandı. Borçelik'in hisselerinin yüzde 34'ünün Borusan Holding'e, yüzde 17'sinin Erdemir'e, yüzde 49'unun ise İtalyan ve Fransız iki firmaya ait olduğu belirtildi.
10 Haziran 1994 İş güvencesiyle ilgili 158 sayılı ILO sözleşmesi, TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi.
10 Haziran 1994 Marlboro'nun Türkiye'deki temsilcisi Philsa kriz nedeniyle üretimine 4 Temmuz gününe kadar ara verdiğini açıkladı ve 290 işçisini ücretli izne çıkardı.
24 Haziran 1994 Tofaş, Şahin'in fiyatını 175 milyon 952 bin 532 liraya indirdi. Şahin otomobilin Mayıs ayı fiyatı 212 milyon 419 bin 650, hafta başındaki kampanya fiyatı 199 milyon 444 bin liraydı.
28 Haziran 1994 Doğan Şirketler Grubu sahibi Aydın Doğan Hürriyet Holding'in yüzde 50 hissesini satın aldı.
1 Temmuz 1994 Türkiye'nin Almanya'da işlem gören iki şirketi Tuborg ve Çimentaş'ın hisse senetlerinin satışına aracılık yapan Ekinciler Menkul Değerler, borsacılık sisteminde Türkiye'nin ilk uzaktan satış işlemini İzmir'de başlattı. Müşteriye açık ilk canlı bağlantıda İzmirli 10 yatırımcı, Münih Borsası'ndan 30 bin markhk 20 bin adet Çimentaş hissesi satın aldı.
9 Ağustos 1994 Hürriyet Holding'in yüzde 20 hissesi daha Doğan Şirketler Grubu sahibi Aydın Doğan tarafından satın alındı. Aydın Doğan'ın Holding'teki hissesi yüzde 70'e yükseldi.
18 Ağustos 1994 Halk Bankası, terörle mücadelede sakat kalan gazilerin kendi işyerlerini açabilmeleri için Malul Gazi Destek Kredisi uygulaması başlattı. Genel Müdür Cihan Paçacı, kişi başına 200 milyon lira limitle açılacak kredilerin, bir yılı ödemesiz iki yıl vadeli ve yüzde 40 faizli olduğunu açıkladı.
19 Ağustos 1994 İncir alım fiyatı, geçen yıla göre yüzde 112.5'luk artışla 25 bin 500 lira olarak açıklandı. Bu yılki incir alımının 5 bin ton civarında olacağının beklendiği kaydedildi.
19 Ağustos 1994 Atlantis Yatırım Ortaklığı kuruldu. Şirket menkul kıymet portföy işletmeciliği yapıyor.
15 Ekim 1994 Sabancı Holding, Japon Toyota firması ortaklığıyla Adapazarı'nda kurulan Toyotosa Otomobil Fabrikası, törenle üretime başladı.
2 Kasım 1994 Makro Ekonomi, kuruldu.
3 Kasım 1994 Hükümet, İGSAŞ, TÜGSAŞ ve TZDK'da üretilen gübre fiyatlarını yüzde 10-20 oranında indirdi.
4 Kasım 1994 SEKA'nın İzmit Müessesinde çalışan 2.200 işçinin, toplu sözleşme ücret farklarını 6 ay ertelemesi nedeniyle hükümet aleyhine açtıkları dava sonuçlandı. Mahkeme, işçilere en yüksek işletme faizi esas alınarak gecikme faizi ödenmesine karar verdi.
9 Kasım 1994 Harran Ovası suya kavuştu. Cumhuriyet tarihinin en önemli yatırımlarından biri olan GAP'ın, Atatürk Barajı'ndan sonra ikinci halkasını oluşturan Urfa T1 Sulama Tüneli, törenle açılarak Harran'a su bırakıldı. 26 km. uzunluğundaki Urfa T1 Tüneli'nden gelen suyla 30 bin hektarlık alanın sulanabileceği açıklandı.
11 Kasım 1994 Toyotasa Fabrikası'nda üretilen Toyota Corolla marka otomobillerin fiyatları açıklandı. Buna göre; otomobilin 1.3xL modeli 397 milyon,

1.6xl modeli 477 milyon, 1.6 GIl modeli ise 587 milyon liradan satılacak.
19 Kasım 1994 Uluslararası devre mülk sisteminin ilk uygulayıcısı olan Club Flipper, kış dönemlerinin satışına başladı. Club Flipper'ın bir yaz dönemi fiyatına, 20 haftalık kış dönemi verdiği açıklandı. Stüdyo tipi dairelerin fiyatının 13 bin 600 Mark ile 14 bin 400 Mark arasında değiştiği belirtildi.
7 Aralık 1994 Doğuş Otomotiv, Volkswagen'in bu yıl tamamen yenilediği "Polo" serisini ithal etmeye başladı.
9 Aralık 1994 Termal Seramik Bilecik'te kuruldu.

1 Ocak 1995 SEKA, kâğıt fiyatlarına yüzde 17.6-30.1 oranında zam yaptı. Zamla, gazete kâğıdının tonu 17 milyon liradan 20 milyon liraya yükseldi. Birinci hamur kâğıdın tonu ise 48 milyon lira oldu.
3 Ocak 1995 Avrupa Birliği'nden ithal edilen kozmetik ürünler, ilaç ve bazı hammaddelerin gümrük vergileri düşürüldü.
5 Ocak 1995 Hükümet, mevduatların dövize kaymasını önlemek amacıyla bankaların mevduat faizlerini serbestçe belirlemesine olanak tanıyan bir karar aldı.
7 Ocak 1995 Gümrük Tarifesi indirimi yürürlüğe girdi.
16 Ocak 1995 Cumhuriyet tarihinin en büyük değerdeki kâğıt parası, 1 milyon liralık banknotlar bugün tedavüle çıkarıldı.
27 Ocak 1995 Bauhaus İnşaat Malzemeleri Ev Gereçleri Limited Şirketi kuruldu.
2 Şubat 1995 Et ve Balık Kurumu, 'Hak-İş' ve 'Öz Gıda-İş'in oluşturduğu ortak girişime satıldı.
9 Şubat 1995 Zorunlu trafik sigortası için ödenecek yıllık prim yüzde 20 ile yüzde 189 oranında artırıldı.
10 Şubat 1995 Et Balık Kurumu'nun, Hak-İş Konfederasyonu'na satış işlemi Başbakanlık'ça iptal edildi.
6 Mart 1995 Madeni bin ve 5 bin liralar bugün tedavüle çıkarıldı.
11 Nisan 1995 GAP'ta bir adım daha atıldı ve kanaletler devreye sokularak Fırat Nehri, çatlayan topraklarla buluştu. Başbakan Tansu Çiller Abdurrahmandere Köyü'nde ana kanallardan kanaletlere su verme törenine katıldı. T-1 ve T-2 tünellerinin tamamlanamaması nedeniyle Şanlıurfa Ovası'na 100 metrelik baypas borularıyla saniyede 30 metreküp su akıtılacağı açıklandı.
13 Nisan 1995 İşadamı Aydın Doğan, İstanbul'da gelir vergisi rekortmeni oldu.
19 Nisan 1995 Borsada üç rekor birden kırıldı! Bileşik endeks 1394 puanlık artışla 50 bin 863'e yükselirken kapanış rekoru kırıldı.
29 Nisan 1995 Çiftçi borçlarına kısmi af getiren yasa, Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi.
4 Mayıs 1995 Yavuz Bisküvi-Şekerleme AŞ kuruldu. Yavuz Şirketler Grubu'na bağlı olarak faaliyet gösteren firma, Trabzon'da bisküvi ve şekerleme üretimi yapıyor.
5 Mayıs 1995 Remir Yatırım Ortaklığı kuruldu. Şirketin menkul kıymetler yatırım ortaklığı alanında faaliyet göstereceği açıklandı.
6 Mayıs 1995 IMF, Türkiye ile stand-by anlaşmasının süresini uzattı ve 160 milyon dolarlık yeni kredi limitini serbest bıraktı.
15 Mayıs 1995 IMKB'nin İstinye'deki yeni binası Başbakan Tansu Çiller tarafından açıldı. 88 bin metrekarelik arazinin 7500 metrekarelik bölümüne kurulan yeni bina 60 milyon dolara mal oldu.
29 Mayıs 1995 R.J. Reynolds firması, Türkiye'de ürettiği Monte Carlo sigarasını bir süre indirimli fiyattan satma kararı aldı. Kampanya süresince 33 bin lira olan Uzun Monte Carlo'nun 30 bin liradan, 30 bin lira olan kısa Monte Carlo'nunsa 25 bin liradan satılacağı açıklandı.
2 Haziran 1995 Hükümetin güvenlik gerekçesiyle ertelediği, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Yüksek Hakem Kurulu'na (YHK) gönderdiği THY toplu iş sözleşmesi sonuçlandırıldı.

YHK'nın aldığı karara göre, THY'deki 7 bin çalışanın ücretlerine 1 Ekim-31 Aralık 1994 döneminde yüzde 71, Ocak'tan geçerli olmak üzere de ilk altı ay için yüzde 16, ikinci altı ay içinde yüzde 20, üçüncü altı ay için yüzde 19 ve dördüncü altı ay için yüzde 20 zam yapılacağı açıklandı.

10 Haziran 1995 Mercedes-Benz firması tarafından yaptırılan ve dünyanın en modern otomobil üreten tesisi olduğu açıklanan Mercedes-Benz Türk Hoşdere Otobüs Fabrikası Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından üretime açıldı. 300 bin metrekarelik arazi üzerinde, 40 bin metrekarelik kapalı alanda kurulan fabrikada yılda 2 bin otobüs üretileceği ve 65 milyon marklık yatırımla kurulan fabrikada '403' otobüslerinin üretileceği açıklandı.

17 Haziran 1995 Çankırı'da yapımı 18 ayda tamamlanan Aytaç Entegre Et ve Süt Tesisleri törenle açıldı. Dünya Bankası kredilerinin desteğiyle 86 milyon dolara kurulan tesislerin, 1 milyon nüfusu başka şehirlere göç eden Çankırılılar için yeni bir umut olduğu açıklandı. 839.2 milyar sermayesi bulunan şirket tesislerinde 750 işçinin çalıştığı kaydedildi.

27 Haziran 1995 Gönen Hes Elektrik Üretim AŞ kuruldu. Balıkesir'in Gönen ilçesinde elektrik üreterek TEDAŞ'a satan firmanın, Balıkesirli BEST ve İzmirli ENDA kuruluşlarının ortaklığı ile faaliyet gösterdiği açıklandı.

1 Temmuz 1995 İhlas Ev Aletleri İmalat Sanayi kuruldu. Kuruluşun elektrikli ev aletleri üreteceği açıklandı.

10 Temmuz 1995 THY uçak filosunun bir yıllık uçak ve sorumluluk sigortalarının Ray Sigorta tarafından yapılacağı açıklandı. En uygun fiyatı vererek açılan ihaleyi kazanan Ray Sigorta'nın, gelecek sigorta döneminde filo için 110 trilyon lira teminat verdiği kaydedildi.

13 Temmuz 1995 Migros Türk ile Tez-Koop. İş Sendikası arasında 2.400 işçiyi kapsayan toplu iş sözleşmesi imzalandı. Migros'a bağlı 61 işyerinde çalışan işçilerin ücretlerine birinci yıl 10 milyon, ikinci yıl için 18 milyon 600 bin lira zam yapıldı. Böylece birinci yıl için ortalama işçi ücreti brüt 23 milyona yükseldi.

20 Temmuz 1995 Elbe Mobilya AŞ kuruldu. Trabzon'da faaliyet gösteren firma, orman ürünlerini işleyerek mobilya ve ahşap ev üretimi yapıyor.

26 Temmuz 1995 İstanbul Altın Borsası, Başbakan Çiller'in start gonguyla resmen açıldı. Çiller yaptığı konuşmada, Altın Borsası'nın kadınların ve ailelerin elindeki altını ekonomiye kazandıracağını söyledi. Başbakan sembolik olarak 20 kg. altını Garanti Bankası'ndan Finansbank adına alış emri verdi. Bu anda altının gram fiyatı 565 bin lira oldu. Altın Borsası'nın ilk günkü performansı başarılı nitelendirildi.

18 Ağustos 1995 Tariş'in bu yılki incir alım kampanyasında uygulanacak avans fiyat 57 bin 500 lira olarak açıklandı.

28 Ağustos 1995 Bisse'nin, Almanya'nın Düsseldorf şehrindeki ünlü moda merkezi Euromoda'da bir toptan satış mağazası hizmete girdi.

30 Ağustos 1995 Özelleştirilen Kütahya Manyezit İşletmeleri'nin (KÜMAŞ), yüzde 99.74'lük kısmı 108 milyon 100 bin dolara Zeytinoğlu Holding'e satıldı. Bu paranın yüzde 50'sinin sözleşme anında, yüzde 25'inin bir yıl sonra, kalan yüzde 25'ininse iki yıl sonra ödeneceği açıklandı.

31 Ağustos 1995 Trakya Cam San. AŞ Mersin'de faaliyete geçti. Şişe Camı Fabrikalarının bir kolu olarak faaliyet gösteren tesiste cam ve cam ürünleri üretileceği açıklandı.

1 Eylül 1995 Vakıfbank, küçük ve orta ölçekli idarelere düşük faizli ihracat kredisi kullandırmaya başladı. Yıllık yüzde 53 faizli kredinin limitini 20 milyar olarak belirleyen banka, vadesini de en fazla 9 oy alarak tespit etti. Firmaların ihracat taahhütlerinin yüzde yüzünün kredilendirildiği bildirildi.

1 Eylül 1995 Köy Tarım ve Sanayi Makineleri AŞ'nin (KÜYTAŞ), yüzde

85.59'unun 150 bin dolara ABG ortak girişimine satışını öngören Özelleştirme Yüksek Kurulu kararı Resmi Gazete'de yayınlandı.
5 Eylül 1995 Türkiye'nin rekabet gücünün düştüğü açıklandı. Dünya Ekonomik Forumu tarafından hazırlanan rapora göre: dünya rekabet gücü sıralamasında Türkiye geçen yıla göre 3 basamak gerileyerek 37. sıradan 40. sıraya indi. Rekabet gücü en yüksek ülke Amerika olurken, Singapur ikinci sırada yer aldı.
3 Kasım 1995 SPK, Çukurova Elektrik AŞ'ye el koydu. SPK ile Uzan ailesi arasında uzun zamandır devam eden anlaşmazlık, Enerji Bakanlığı'nın kararıyla sonuçlandı. Bakanlık, 29 Ekim'de hazırlanan kararnameyi yürürlüğe koyarak, Çukurova Elektrik'in SPK'ya devredilmesini kararlaştırdı.
5 Kasım 1995 Akaryakıt ürünlerine yüzde 5 oranında zam yapıldı. İstanbul'da süper benzinin litresi 30 bin liradan 31 bin 510 liraya, normal benzinin litresi ise 27 bin 820 liradan 29 bin 220 liraya yükseldi.
7 Kasım 1995 Süt Endüstrisi Kurumu'na ait son beş işletmenin satışı, Özelleştirme İdaresi'nce onaylandı. Böylece SEK'in bütün varlığı toplam 3.3 trilyon liraya özelleştirilmiş oldu.
5 Aralık 1995 Türk-İş'e bağlı Selüloz-İş Sendikası'nın SEKA işyerlerinde 6.500 işçi adına yürüttüğü toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde anlaşma sağlandı.
13 Aralık 1995 Türkiye, Avrupa Gümrük Birliği'ne dahil oldu.
15 Aralık 1995 Akyıl Tekstil kuruldu.
27 Aralık 1995 Akaryakıta yüzde 20-25, Tekel'e yüzde 14, PTT ücretlerine yüzde 100, şekere yüzde ise 12 zam yapıldı.

1 Ocak 1996 Bakanlar Kurulu'nun, "Türk gümrük tarifesinin topluluk ortak gümrük tarifesine uyumu" hakkındaki kararı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi.
1 Ocak 1996 Motor hacmi 2000 cc'nin üzerindeki otomobillerin AB'den ithalinde yüzde 38.3 olarak alınan gümrük vergisi ve Toplu Konut Fonu kaldırıldı.
1 Ocak 1996 Türkiye, AB ile entegrasyonunda 22 yıl süren "Geçiş Dönemi"ni 31 Aralık 1995 tarihinde tamamlayarak, 1.1.1996 tarihi itibariyle, tam üyelik sürecinde "Son Dönem"e, sanayi ürünlerinde ve işlenmiş tarım ürünlerinde sağlanan Gümrük Birliği ile girdi.
5 Ocak 1996 Mobil, Türkiye'deki arama-üretim şirketini sattı.
5 Ocak 1996 GESTAŞ, tersanelerin işletme hakkı devri için açılan ihaleden çekildiğini açıkladı.
6 Ocak 1996 Küçük ve orta ölçekli (KOBİ) işletmelerin bir araya gelerek ihracata yönelmelerini teşvik için sektörel dış ticaret şirketlerinin kuruluş şartları kolaylaştırıldı.
6 Ocak 1996 Yeni ihracat rejimi yürürlüğe girdi.
8 Ocak 1996 İstanbul'da ekmeğe zam yapıldı. 250 gramlık ekmek 11 bin liradan 13 bin liraya çıktı.
8 Ocak 1996 1995 yılında izin verilen yabancı sermaye tutarı önceki yıla göre yüzde yüz artarak, 2.9 milyar dolara ulaştı.
10 Ocak 1996 Hazine, bugünkü ihalede 128 trilyon liralık rekor bono satışı yaptı.
13 Ocak 1996 Tarım Bakanlığı bayiden bayiye gübre satışlarını 31 Ocak'tan itibaren yasakladı.
27 Ocak 1996 Bursa'da 1963 yılından beri hizmet veren Teleferik özelleştirildi.
7 Şubat 1996 Pamuk ihracatında uygulanan 50 bin tonluk kota, 100 bin tona çıkarıldı.
11 Şubat 1996 İTÜ'de üretilen ilk ağır sanayi robotu (ASR 60), Altınay İkbat Robotik ve Otomasyon AŞ tarafından Arçelik'e teslim edildi.
15 Şubat 1996 Ankara 9. İdare Mahkemesi, METAŞ'ın hisse senetlerinin bir bölümünün satışına ilişkin olarak Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun aldığı kararı iptal etti.
17 Şubat 1996 Cavit Çağlar'a ait Nergis, Yeşim ve Aksoylar Tekstil fabrikala-

rında çalışan 4.600 işçiyi kapsayan toplu sözleşme imzalandı.
14 Mart 1996 Akaryakıt ürünlerinin fiyatlarına yüzde 10-20 arası zam yapıldı.
20 Mart 1996 Alternatif Bank, Anadolu Grubu tarafından satın alındı.
12 Nisan 1996 Götürü usulde vergilendirilen esnaf ve sanatkâra yönelik vergi indirimi yapıldı.
2 Mayıs 1996 ABD, Türkiye'den ithal edilen inşaat demirinde damping soruşturması açtı.
6 Mayıs 1996 Sümer Holding, Orüs, EBK, SEK ve Sivas Demir Çelik Fabrikaları'ndaki kamu hisselerini devredeceğini açıkladı.
6 Mayıs 1996 Belediyelere Emlak Vergisi'ni yüzde 50 artırma yetkisinin verileceği bildirildi.
8 Mayıs 1996 Başbakanlık tarafından yayınlanan genelgeyle Ekonomik ve Sosyal Konsey'in yapısı değiştirildi.
16 Mayıs 1996 Kurumlar Vergisi 1995 yılı rekortmenleri açıklandı. PETKİM 7 trilyon 996 milyar lira ile birinci oldu.
19 Mayıs 1996 Özelleştirme Yüksek Kurulu, 5 çimento fabrikasının toplam 203 milyon 990 bin dolara satışını onayladı. Elazığ, Gümüşhane, Kars, Lalapaşa ve Van çimento fabrikalarındaki kamu paylarının blok olarak satılmasına karar verildi. Alıcı firmaların, satış tutarının yüzde 50'sini peşin, yarısını da iki eşit taksitte 24 ay içinde ödeyecekleri açıklandı.
24 Mayıs 1996 Gaziantep Karkamış Barajı'nın temeli Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Başbakan Mesut Yılmaz tarafından atıldı.
25 Haziran 1996 Süper Film San. ve Tic. AŞ kuruldu. Sanko Holding bünyesinde faaliyet gösterecek olan firmanın; plastik, jelatin kâğıdı ve seloteyp bant üretimi gerçekleştirip Gaziantep'ten ihraç edeceği açıklandı.
30 Haziran 1996 Posta çeki ve posta havalesi ile vergi ödeme uygulaması yürürlükten kaldırıldı.
1 Ağustos 1996 Harran İplik Sanayii faaliyete geçti. Şanlıurfa'daki tesislerinde GAP pamuğunu işleyerek iplik üretimi yapan kuruluşun bir de çır çır atölyesi bulunuyor.
22 Ağustos 1996 Türkiye'nin en büyük alt yapı yatırımlarından biri olan TAG otoyolunun Gaziantep-Narlı arasındaki 43 kilometrelik bölümü ulaşıma açıldı. İnşaatı ve bir yıllık bakımı Tekfen İnşaat ve Tesisat AŞ'nin liderliğindeki Tekfen-İmpresit ortak girişimine verilen TAG Otoyolu'nun toplam 258 km. uzunluğunda oluduğu ve Trans-Avrupa otoyolları (TEM) ağının en önemli kesimini oluşturduğu açıklandı.
22 Ağustos 1996 Akaryakıta yüzde 5 oranında zam yapıldı.
29 Ağustos 1996 İzmir Ticaret Borsası Vadeli İşlemler Piyasası'nın kurulmasına ilişkin Sanayi Bakanlığı tebliği yürürlüğe girdi.
7 Eylül 1996 Nevteks AŞ kuruldu. Daha önce Sümerbank'a bağlı olarak konfeksiyon üreten fabrika, özelleştirme kapsamında, Nevşehirli girişimcilerin ortak kurduğu Nevşehir Tekstil AŞ tarafından satın alındı.
10 Eylül 1996 Dünyanın önde gelen petrol şirketlerinden CONOCO'nun Türkiye'deki ortağı Türkiye Akaryakıt Bayileri AŞ (TABAŞ) Türk Petrol'ün yüzde 82 hissesini toplam 139.5 milyon dolara satın aldı.
13 Eylül 1996 Dünya Bankası Bakü-Ceyhan Boru Hattı'na teknik yardım çerçevesinde, Türkiye'ye 5 milyon dolar verilmesini onayladı.
19 Eylül 1996 Refahyol hükümetinin 'İkinci Kaynak Paketi' Başbakan Necmettin Erbakan tarafından açıklandı. 10 milyar dolarlık gelir beklediği bildirilen pakette; Emekli Sandığı, SSK ve Bağ-Kur'a ait gayri menkullerin satışından 425 trilyon elde edileceği açıklandı.
25 Eylül 1996 TOFAŞ, bugünden başlamak üzere 15 gün süreyle üretime ara verdiğini açıkladı. Bu süre içinde, fabrikada çalışan 4.800 işçinin ISO 9000 ve Kalder prensiplerine uygun olarak 'sanayide kalite ve modern teknikler' konusunda eğitimden geçirileceği belirtildi.

17 Ekim 1996 Türkiye-ABD Ortak Ekonomik Komite Toplantısı Washington'da yapıldı.
11 Kasım 1996 Sayısal Loto uygulaması başladı. 1'den 49'a kadar uzanan sayılar içinden 6 sayıyı doğru tahmin etme esasına dayanan yeni şans oyunu, ilk haftadan başlayarak büyük ilgi gördü.
13 Kasım 1996 Tasmus Projesi imzalandı. Aselsan ile Netaş arasında imzalanan projenin, Kara Kuvvetleri'ne modern haberleşme sistemi sağlamayı amaçladığı ifade edildi.
21 Kasım 1996 Bir Tasarruf Genelgesi yayınlayan Başbakanlık, özel idare, belediyeler ile tüm kamu kurum ve kuruluşlarının alım harcamalarının 31 Aralık'a kadar durdurulduğunu açıkladı.
2 Aralık 1996 Bursa Ovaakça Doğalgaz Çevrim Santrali'nin temeli atıldı.
4 Aralık 1996 Yeniden değerleme oranı yüzde 72.8 olarak belirlendi. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası "Gözaltı pazarı" çalışmaya başladı.
11 Aralık 1996 Kerkük-Yumurtalık Petrol Boru Hattı, 6 yıl aradan sonra törenle yeniden çalışmaya başladı.
13 Aralık 1996 Uluslararası rating kuruluşu Standard and Poor's, Türkiye'nin kredi notunu (B artı)dan (B)ye indirdi.
16 Aralık 1996 Körfez krizinden bu yana kapalı olan Kerkük-Yumurtalık Petrol Boru Hattı, Başbakan Erbakan ve Dışişleri Bakanı Çiller tarafından resmen açıldı.
17 Aralık 1996 Büyük İstanbul gazetelerinin fiyatına zam yapıldı.
17 Aralık 1996 Posta ve telgraf hizmetlerine bugünden geçerli olmak üzere yüzde 66-100 arasında değişen oranlarda zam yapıldı.
17 Aralık 1996 Özelleştirme kapsamındaki üç kamu bankası için teklif verme süresi bugün sona erdi. Etibank, Denizbank ve Anadolu Bank için toplam 41 teklif verildi.
18 Aralık 1996 Akkuyu Nükleer Santrali'nin yapımı için ihale açıldı.
19 Aralık 1996 3 liman, 241 milyon dolara özel sektörün oldu.
29 Aralık 1996 Gelir vergisi dilimleri ile özel indirim tutarları 1997 yılı için yeniden belirlendi.
30 Aralık 1996 Tekel ürünlerine yüzde 30 oranında zam yapıldı.

6 Ocak 1997 Kamu-Sen tarafından yapılan bir araştırmaya göre, Türkiye'de "yoksulluk sınırı" olarak da adlandırılan asgari para ihtiyacı (4 kişilik bir ailenin beslenme ve sosyal ihtiyaçlarının alt sınırı) 62 milyon 910 bin lira olarak belirlendi.
7 Ocak 1997 Ereğli Demir Çelik Fabrikaları'nda 4.200 işçiyi kapsayan 16. dönem toplu sözleşme görüşmeleri, Türk Metal ile MESS'in anlaşmasıyla sonuçlandı.
8 Ocak 1997 Güneydoğu Ytong San. AŞ, Gaziantep'te faaliyete geçti.
24 Ocak 1997 Denizbank, çekişmeli bir ihale ile 66 milyon dolara Vestel'in de sahibi olan Zorlu Holding Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Nazif Zorlu'ya satıldı.
15 Şubat 1997 1996 ürünü Ege ekici tütün piyasası Devlet Bakanı Nafiz Kurt tarafından 475 bin lira başfiyatla açıldı.
21 Şubat 1997 Kocaeli'nin Körfez ilçesinde kurulu bulunan TÜPRAŞ'a ait İzmir Rafinerisi Hydrocrocker Kompleksi ve CCR Reformer Tesisleri, Başbakan Yardımcısı Çiller tarafından üretime açıldı.
23 Mart 1997 Dünya Bankası'nın yayınladığı Küresel Kalkınma Finansmanı raporunda Türkiye yabancı özel sermayenin rağbet ettiği 12 gelişmekte olan piyasa arasında yer aldı.
25 Mart 1997 Briket ve yapı malzemeleri üreten Binok AŞ Nevşehir'de faaliyete geçti.
9 Nisan 1997 Doğan Holding Yönetim Kurulu Başkanı Aydın Doğan, üst üste üçüncü kez İstanbul'un gelir vergisi rekortmeni oldu.
11 Nisan 1997 Rahmi Koç, 393 milyar 508 milyon lira ile dördüncü kez Ankara gelir vergisi rekortmeni oldu.
23 Nisan 1997 Ocak-Mart döneminde

taşıt ve yan sanayii ihracatının, 1996'-nın aynı dönemine göre yüzde 19 oranında azalarak 284.3 milyon dolara düştüğü açıklandı.

14 Mayıs 1997 Balkan Ülkeleri Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerarası İşbirliği Merkezi (Balkan Center For Smes) İstanbul'da toplandı. Merkez üyelerinin 18 Mayıs'a kadar KOBİ'ler arası bilgi değişimi, dış ticaret taleplerinin karşılıklı ulaştırılması, fuar organizasyonları, teknoloji yenileme gibi konularda işbirliği çalışmaları yapacakları açıklandı. Toplantıya Romanya, Yunanistan, Bulgaristan, Arnavutluk, Rusya, Gürcistan, Azerbaycan, Moldova, Ukrayna ve Ermenistan temsilcileri katıldı.

20 Mayıs 1997 Anayasa Mahkemesi, Emekli Sandığı'nın gayri menkullerinin satış usul ve esaslarının Bakanlar Kurulu'nca belirlenmesini öngören düzenlemeyi iptal etti. Mahkeme düzenlemenin yürütülmesinin durdurulmasına karar verdi. İptal istemi DSP Zonguldak Milletvekili Mümtaz Soysal ve 114 milletvekili tarafından yapılmıştı.

30 Mayıs 1997 Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te ülkenin ilk uluslararası bankası Demirbank, IFC ve Avrupa Kalkınma Bankası ortaklığıyla açıldı. Demirbank'ın yüzde 60 hissedar olduğu Demir Kyrgyz International Bank'ın 3 milyon dolar sermayeli olduğu açıklandı. Demirbank'ın zaman içindeki hissesinin yüzde 51'e ineceği ve yüzde 9'luk hissenin Kırgız özel ya da tüzel kişilere devredileceği açıklandı.

30 Mayıs 1997 Gümrük İşbirliği Komitesi'nin 19 uncu dönem toplantısı yapıldı.

5 Haziran 1997 Dışbank, uluslararası piyasada 40 milyon dolarlık Sendikasyon Kredisi anlaşması imzaladı. Kredinin faizi libor artı 87.5 puan ve komisyonu ise 40 baz puan olarak belirlendi.

17 Haziran 1997 Alman İhracat Kredi Garanti Kurumu (HERMES), 1997 programını oluştururken, Türkiye için planlanan 400 milyon markhk düşük faizli ve uzun vadeli krediyi iptal etti. İptal kararının 'Ülke riskinin ve belirsizliğinin yüksekliği' gerekçesiyle alındığı açıklandı. Karar, Ankara'da şok etkisi yaptı.

22 Haziran 1997 Ulusoy Holding'in Çerkezköy'de yaptırdığı Ulusoy Tekstil Tesisleri, Cumhurbaşkanı Demirel tarafından açıldı. 60 yıldır Türkiye'de ulaşım alanında hizmet veren Ulusoylar'ın bu yatırımının 60 milyon dolar tutarında olduğu ve 83 bin metrekarelik alan üzerine kurulan tesislerde 500 kişinin çalışacağı açıklandı.

23 Haziran 1997 Özelleştirme kapsamındaki Etibank'ı 185 milyon dolara satın alan, ancak daha sonra para sıkıntısı çeken Doğan Kumaşçılık, bugün saat 18.00'e kadar gerekli parayı yatırmadığı için sözleşmesi iptal edildi.

1 Temmuz 1997 Paketlenmiş ekmek piyasasında en büyük pazar payına sahip olan UNO'yu Doğuş Holding satın aldı.

3 Temmuz 1997 Sabancı Holding hisseleri, 5.400-6.600 lira fiyat aralığında halka açıldı. Hisse senetlerinin büyük ilgi gördüğü belirtildi.

14 Temmuz 1997 Otokar AŞ kuruldu. Koç Holding'e bağlı olarak faaliyet gösteren firma, Adapazarı'ndaki fabrikasında hafif ticari araç üretiyor.

6 Ağustos 1997 İMKB Başkanı Tuncay Artun vefat etti. İMKB'nin gelişmesinde büyük payı olan, son olarak da borsa fonlarından 8 yıllık kesintisiz eğitime 32 trilyon lira aktaran İMKB Başkanı Tuncay Artun'un girdiği şeker komasından çıkamayarak vefat ettiği açıklandı. 48 yaşındayken hayata veda eden Artun'un, 1949 yılında Dursunbey ilçesinde doğduğu, yoksulluk içinde büyüdüğü, ilkokulu Kütahya'da, ortaokulu Bitlis'te, liseyi de Malatya'da bitirdiği bildirildi. Ankara Üniversitesi İktisat ve Maliye Bölümü'nden mezun olan Artun'un, 7 yıl süreyle Maliye Bakanlığı'nda çalıştığı, Avrupa Birliği bankacılık sistemini incelediği, yazdığı 200'ü aşkın makale ve 6 kitapla bilgilerini geniş kitlelere aktardığı kaydedildi.

10 Aralık 1999 Avrupa Birliği, Türkiye'yi 27. aday ülke ilan etti.
22 Aralık 1999 Egebank, Sümerbank, Esbank, Yaşarbank ve Yurtbank, Merkez Bankası Tasarruf Sigorta Fonu'na devredildi.
23 Aralık 1999 KESK üyesi memurlar, memur maaş zammını ve 2000 bütçesini protesto için iş bırakma eylemi ve yürüyüş yaptı.

1 Şubat 2000 Japon rating kuruluşu JCR, Türkiye'nin kredi notunu "BB"den "BB+"ya yükseltti.
23 Şubat 2000 Merkez Bankası Başkanı kadınların zamları boykot etmesini istedi. Merkez Bankası Gazi Erçel kadınları enflasyonla mücadeleye çağırarak, 'enflasyonun üzerinde fiyatı artan malları almayın' dedi. KA-DER'in düzenlediği toplantıya katılan Erçel kadınlardan, fiyatları enflasyonun üzerinde artan ürünler için medya ile görüşmelerini ve tüketici köşelerini uyarmalarını istedi.
12 Nisan 2000 GSM şebekesi lisanslarından üçüncüsünü 2 milyar 525 milyon dolar teklif veren İş Bankası-Telekom İtalia Konsorsiyumu kazandı.
21 Nisan 2000 Özelleştirme yüksek kurulu Petrol Ofisi'nin %51 oranındaki hissesinin Türkiye İş Bankası AŞ - Doğan Şirketler Grubu aş ortaklığına 1 milyar 260 milyon dolar bedelle satılmasını onayladı.
25 Nisan 2000 Türk-İş başkanlar kurulunun aldığı karar üzerine işçiler özelleştirme uygulamalarını protesto etmek bağımsızlık ve iş güvencesinin sağlanması amacıyla Ankara'ya yürüyüşe geçtiler.
16 Mayıs 2000 Türkiye'nin 10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer TBMM'de ant içerek görevine başladı.
27 Haziran 2000 Sekizinci 5 Yıllık Kalkınma Planı TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi.
9 Temmuz 2000 Egebank'ın sahibi Yahya Murat Demirel ile bankanın iki yöneticisi hakkında ağır hapis cezası istemiyle dava açıldı.
16 Eylül 2000 İstanbul metrosunun yapımı tamamlanan 8 kilometrelik Taksim-Levent hattı açıldı.
19 Eylül 2000 Kadrolaşma ve sürgünleri protesto amacıyla Enerji Yapı Yol-Sen üyesi binlerce işçi türkiye genelinde iş bıraktı.
2 Ekim 2000 Eski Egebank sahibi Yahya Murat Demirel tutuklandı.
17 Ekim 2000 POAŞ Genel Müdürlüğü'nde yeniden yapılanma adı altında işten çıkarılmasına karar verilen 1200 işçi üretimi durdurdu.
27 Ekim 2000 Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Sabah Grubu'na ait Etibank ile Ceylan Holding'e ait Bankkapital'e el koyarak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devretti. Böylece fona devredilen banka sayısı 10 oldu.
05 Kasım 2000 Cenajans Grey Reklamcılık sahibi Nail Keçili Ankara DGM tarafından tutuklandı.
11 Aralık 2000 27 Ekim 2000 tarihinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) kararı ile el konan Etibank'la ilgili incelemeler tamamlandı. El koyma işleminden sonra başlayan incelemelerin tamamlanmasıyla birlikte Bankalar Kanunu'nun 14/4. maddesi uyarınca başta Dinç Bilgin olmak üzere Etibank'ın 7 eski yöneticisi hakkında soruşturma başlatıldı.

2 Ocak 2001 Borsa yeni yıla 9.437, dolar 677 bin, mark da 322 bin liradan başladı.
3 Ocak 2001 Yıllık enflasyon 2000 yılında TEFE'de 32.7, TÜFE'de ise yüzde 39 oldu.
3 Ocak 2001 2001 yılının ilk liderler zirvesinde ekonomi masaya yatırılırken, Başbakan Ecevit, bankacılığın ekonominin en can alıcı kesimini oluşturduğunu açıkladı.
4 Ocak 2001 Hazine, Ziraat ve Halkbank'a görev zararlarına karşılık yaklaşık 4 katrilyon lira ve 750 milyon dolarlık tahvil verdi.
4 Ocak 2001 Enerji Bakanlığı'nda 7 üst düzey bürokrat görevden alındı. Görevden alınanlar arasında Müstesar Yar-

dımcısı Mendilcioğlu'nun yanı sıra TEAŞ Genel Müdürü Muzaffer Selvi, Genel Müdür Yardımcısı Ünal Peker ile Enerji İşleri Genel Müdür Vekili Osman Ilhan da vardı.

4 Ocak 2001 Hazine, yapacağı borçlanma ihalesi öncesinde, bankalara faiz konusunda uyarıda bulundu.

4 Ocak 2001 Turkcell hakkında halka arz öncesi yatırımcıları yanılttığı gerekçesiyle ABD'de dava açıldı.

5 Ocak 2001 Yatırım Programı, Resmi Gazete'nin mükerrer sayısında yayınlandı.

6 Ocak 2001 Eti Holding ile Şeker Fabrikaları, Çelbor ve MKEK'in bazı işletmeleri özelleştirme kapsamına alındı.

10 Ocak 2001 TEAŞ'taki beyaz enerji davası "Düğmeye kim bastı" tartışmalarıyla basında geniş yer buldu.

10 Ocak 2001 Ziraat ve Halkbank'ta yeniden yapılandırma kurulu üyeleri belirlendi.

10 Ocak 2001 Faizler yüzde 50'nin altına düşünce, İMKB 11 bin puanı da aştı.

11 Ocak 2001 TAI, Airbus'un üreteceği dünyanın en uzun menzilli nakliye uçağı A-400 M'yi üretecek AMC şirketine yüzde 9 oranında ortak oldu.

11 Ocak 2001 2000 yılındaki motorlu taşıt üretiminin 468 bin, satışların da 659 bin adetle rekor kırdığı, ilk kez 104 bin araç ihraç edildiği açıklandı.

11 Ocak 2001 Alkollü içkilerde tekel kaldırıldı.

15 Ocak 2001 11 Ocak'tan bu yana düşen borsa 10.425'e kadar geriledi. Düşüşe mali ve polisiye operasyonların etki ettiği kaydedildi.

16 Ocak 2001 Fon'daki bankaların dış borcuna verilecek devlet garantisine ilişkin protokol imzalandı.

16 Ocak 2001 Enerji Bakanlığı, Hazine'nin garanti vermesini istediği 29 enerji projesini açıkladı.

18 Ocak 2001 Fransa'nın sözde Ermeni soykırım yasa tasarısını kabul etmesi, Türkiye ile ilişkileri gerdi.

18 Ocak 2001 Elektrik Piyasası yasa tasarısı komisyondan geçti.

19 Ocak 2001 Tuncay Özilhan, TÜSIAD Başkanı oldu.

22 Ocak 2001 PTT ile Körfezbank arasında yapılan anlaşma çerçevesinde, Türkiye'de ilk kez posta merkezleri bankacılık sistemine entegre oldu.

24 Ocak 2001 Koç Holding, İngiliz sigara şirketi BAT ile sigara işine girmeye hazırlandığını duyurdu.

26 Ocak 2001 IMF 1. Başkan Yardımcısı Fischer, Türkiye'nin krizden hızla çıktığını söyledi.

5 Şubat 2001 Bakanlar Kurulu Isdemir'in Erdemir'e devrini benimsedi.

5 Şubat 2001 Üreten sektörün sorunlarına çözüm bulunması amacıyla bakanlardan oluşan bir komisyon kurma kararı verdi.

5 Şubat 2001 Türk Telekom, GSM işletmesi için açtığı altyapı ihalesini iptal etti.

5 Şubat 2001 IMF 1.4 milyar dolarlık yeni kredi dilimini serbest bıraktı.

6 Şubat 2001 Vergi borçlarına, 18 ay taksitlendirme olanağı getirildi.

7 Şubat 2001 Rekabet Kurulu, Telekom'a 1.6 trilyon lira para cezası verdi.

7 Şubat 2001 Kurumlar Vergisi Genel Tebliği yayınlandı.

9 Şubat 2001 Başbakan, Bakanlar ve bürokratlar toplanarak, reel sektör temsilcileri ile yapılan toplantıları değerlendirdi.

10 Şubat 2001 İhlas Finans'ın faaliyet izni kaldırıldı.

10 Şubat 2001 Demirbank'a ilgi duyan 5 talipli belirlendi.

12 Şubat 2001 Gazeteci Nezih Demirkent vefat etti.

12 Şubat 2001 Borsada İhlas Grubu hisselerinin tahtaları kapatıldı.

12 Şubat 2001 Koç Holding, bünyesindeki Tofaş-Fiat ve Ford Otosan ürünleri pazarlayan 17 şirketi birleştirme kararını onayladı.

12 Şubat 2001 Bakanlar Kurulu toplantısında bor madenlerinin özelleştirme kapsamına alınmaması kararına varıldı.

13 Şubat 2001 İş-Tim ortaklığı olan

Aria (0 555) tanıtıldı. İş Bankası lisans bedelinin son taksiti olan 2 milyar 25 milyon dolar ile 233.7 trilyon lira tutarındaki KDV'yi ödedi.

13 Şubat 2001 Deppler, Türk Telekom'un özelleştirme şartlarının daha cazip hale getirilmesini isterken, ekonomik program uygulamasının öngörülenin ilerisinde olduğunu açıkladı.

14 Şubat 2001 AB Parlamentosu Katılım Ortaklığı Belgesi çerçeve yönetmeliğini onayladı.

14 Şubat 2001 25 fonun tasfiye tasarısı Plan Bütçe Komisyonu'ndan geçti.

16 Şubat 2001 Danıştaş İdari Dava Dairesi Genel Kurulu, Aktaş Elektrik imtiyaz sözleşmesini hukuka aykırı buldu.

16 Şubat 2001 Otomotiv Sanayicileri Derneği başkanlığına Ali İhsan Ilkbahar yeniden seçildi.

17 Şubat 2001 Fischer ve Deppler, G-20 toplantıları çerçevesinde Türkiye'ye geldi.

19 Şubat 2001 MGK toplantısında Cumhurbaşkanı ve Başbakan arasında yaşanan gerginlik, krizin ilk işaretlerini verdi. Borsa yüzde 14.6 düştü, repo faizleri yüzde 760'a vurdu. Merkez Bankası'ndan yaklaşık 7.6 milyar dolarlık döviz çıkışı olduğu iddia edildi. G-20 toplantısı yapılırken, Fischer ve Deppler Başbakan Ecevit ile görüştü.

20 Şubat 2001 Özel sektör, devletin zirvesine diyalog çağrısında bulundu.

20 Şubat 2001 7.3 milyar doların Merkez Bankası'na geri döndüğü açıklanırken, repo faizleri yüzde 3 binleri gördü. Fischer ve Deppler Başbakan ile yeniden birarayla geldi.

21 Şubat 2001 Repo faizlerinde tırmanış yüzde 7 bin 500'ü buldu. Borsa tarihinin en büyük düşüşlerinden birini yaşadı ve yüzde 18.11'lik kayıpla 7.180'e indi. Böylece borsa 3 günde 29.3 oranında değer yitirdi. Bankaların Merkez Bankası'ndan 3 milyar dolar satın aldığı iddiaları gazetelerde yer aldı.

21 Şubat 2001 Başbakanlıkta ekonomi zirvesi düzenlendi. 13 saat süren tarihi toplantının ardından, dalgalı kura geçildi.

21 Şubat 2001 Devlet İhale Kanunu taslağı açıklandı.

22 Şubat 2001 Merkez Bankası dalgalı kura geçişin ilk gününde doların fiyatını 689 bin liradan 964 bin liraya çıkardı. Faizler yüzde 5 bin 200'leri gördü. Borsa gün içinde önce yoğun satışlarla yılın en düşük seviyesi olan 6.796'ya geriledi, ardından toparlanarak 7.890 puana yükseldi.

22 Şubat 2001 IMF Başkanı Kohler, dalgalı kura geçişi desteklediklerini açıkladı.

23 Şubat 2001 ABD Başkanı Bush, Başbakan Bülent Ecevit'i telefonla arayarak destek verdi.

23 Şubat 2001 Kredi kartlarında aylık faizler yüzde 600'lere kadar tırmandı.

23 Şubat 2001 *Wall Street Journal* Türkiye'deki krizin faturasının IMF'ye ait olduğunu yazdı.

23 Şubat 2001 Standart and Poors Türkiye'nin kredi notunu düşürdü.

23 Şubat 2001 Merkez Bankası doları 1 milyon 78 bin liraya çıkarırken, serbest piyasada 900 binli rakamlardan işlem gördü. Repo faizleri ortalama 1255'lere indi. Borsa yükselişine devam etti ve 8.344 puandan günü kapattı.

24 Şubat 2001 Merkez Bankası Başkanı Gazi Erçel, emekli olmak üzere izne ayrıldı.

24 Şubat 2001 Bankacılarla Devlet Bakanı Önal arasında yapılan zirvede, doların hafta başında 800-850 bin lira bandına oturtulması kararlaştırıldı.

26 Şubat 2001 IMKB repo piyasasında faizler yüzde 100'lere kadar geriledi. Hafta sonu Merkez Bankası ile bankacıların gerçekleştirdiği toplantının olumlu havası ile piyasalarda borsa yükseldi, dolar düştü. Borsa 8.830'dan günü tamamladı. Dolar 950 bin liradan satıldı.

26 Şubat 2001 Hazine Müsteşarı Demiralp izne ayrıldı, Müsteşarlığına Ferhat Emil vekalet etmeye başladı.

27 Şubat 2001 Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı Resul Akay, sendikanın Kızılay'da düzenlediği mitingde yaptığı konuşmada,

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Yaşar Okuyan'a "gıyabında hakaret ettiği" gerekçesiyle 1 ay 22 gün hapis cezasına mahkûm edildi. Mahkeme, Akay'ın hapis cezasını erteledi.
27 Şubat 2001 Başbakan Ecevit, Dünya Bankası Başkan Yardımcısı Kemal Derviş'i istişarelerde bulunmak üzere Türkiye'ye çağırdıklarını bildirdi.
28 Şubat 2001 Ulusal Bank'a el konuldu.
28 Şubat 2001 LPG'li araçlara konulan ek vergi, Danıştay tarafından iptal edildi.
28 Şubat 2001 Ekonomiden sorumlu devlet bakanlığı için, Dünya Bankası Başkan Yardımcılarından Kemal Derviş'in adı geçmeye başladı.
2 Mart 2001 Kemal Derviş, ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı olarak kabineye girdi.
2 Mart 2001 Başbakan Ecevit, Süreyya Serdengeçti'nin Merkez Bankası Başkanlığına atanacağını açıkladı.
2 Mart 2001 Hazine Müsteşarı Demiralp ve Merkez Bankası Başkanı Gazi Erçel emekli oldu.
3 Mart 2001 BDDK başkanı Zekeriya Temizel istifa etti. Temizel'in istifası üç nedene bağlandı: 1- Batık banka operasyonlarında hükümetten gelen olumsuz baskılar. 2- Ekonominin tamamen IMF'e bırakılması. 3- BDDK'nın Derviş'e bağlanması.
3 Mart 2001 Enflasyon yıllık bazda TEFE'de yüzde 26.5, TÜFE'de ise yüzde 33.4 geriledi.
5 Mart 2001 Süpermarketlerin 3 yıl içinde kent dışına çıkarılmasına karar verildi.
9 Mart 2001 Emlakbank'ın özelleştirmesi gündeme geldi.
12 Mart 2001 TNT-Koç Holding ortaklığı hayata geçti.
12 Mart 2001 Kurban bayramının ardından dolar 925 bin liraya çıktı, borsa da yeniden 8647'ye indi.
13 Mart 2001 Türkbank soruşturması kapsamında, Gazi Erçel hakkında suç duyurusunda bulunuldu.
13 Mart 2001 Derviş, açıklayacağı program için sosyal kesimlerde destek turlarına başlayacağını açıkladı.
14 Mart 2001 Derviş, ekonomik krizden çıkış için ekonomik paketin ilk bölümünü açıkladı.
14 Mart 2001 Süreyya Serdengeçti Merkez Bankası Başkanlığı'na getirildi.
14 Mart 2001 Dolar, 1 milyon lirayı buldu.
15 Mart 2001 İktisat Bankası'na el konuldu.
16 Mart 2001 Bankaların sanayicilerden kredilerini erken tahsil etme yoluna gitmeleri tepkiye neden olurken, Faik Öztrak Hazine Müsteşarlığı'na atandı.
17 Mart 2001 BDDK Başkanlığı'na Engin Akçakoca atandı.
2 Nisan 2001 İşadamı Ayhan Şahenk vefat etti.
2 Nisan 2001 Sigorta şirketi Allianz ile Dresdner Bank birleşti.
2 Nisan 2001 Fitch İbca, Türkiye'nin borçlanma notunu düşürdü.
3 Nisan 2001 Devlet Bakanı Kemal Derviş ve Ulaştırma Bakanı Enis Öksüz Telekom özelleştirmesi için biraraya geldi, Öksüz anlaştıklarını açıkladı.
3 Nisan 2001 Vural Akışık, Kamu Bankaları Ortak Yönetim Kurulu'nun başına getirildi.
4 Nisan 2001 Devlet Bakanı Kemal Derviş, basına kapalı toplantıda dolar kurunun nisan sonuna kadar 1 milyon 100 bin lira olacağını tahmin ettiğini açıkladı.
4 Nisan 2001 İşçi ve esnaf eylemleri yayıldı.
4 Nisan 2001 Şeker Yasası Meclis'ten geçti.
4 Nisan 2001 Dolar 1.2 milyon lirayı, Mark da 555 bin lirayı gördü.
5 Nisan 2001 Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Kemal Derviş'in nisan sonunda doların 1.1 milyon lira olacağı açıklaması piyasalarda yankı buldu ve döviz düştü, borsa yükseldi.
7 Nisan 2001 Başbakan Ecevit, esnafı rahatlatacak kararların açıklanacağını duyurdu.
9 Nisan 2001 Bakanlar Kurulu, esnafı rahatlatma paketini açtı. Vergi borçları

taksitlendirildi. Halkbank'ın kredi faizleri yüzde 55'e çekildi, SSK ve Bağ-kur primlerini ödemede kolaylık sağlandı. Süpermarketlerin şehir dışına kurulması kararı çıkarıldı. 9 Nisan 2001 Merkez Bankası Başkanı Erçel'in parasını, dalgalı kur öncesi dövize çevirmesi basında gündeme geldi.

9 Nisan 2001 Gün içinde 1.3 milyon lirayı gören dolar, 1 milyon 245 bin liradan mark da 577 bin liradan günü kapattı.

10 Nisan 2001 TÜSİAD hükümette revizyon isterken, TOBB istifa çağrısında bulundu.

11 Nisan 2001 Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Derviş, ünlü spekülatör Soros'un üç özel temsilcisi ile makamında yarım saat süren bir görüşme yaptı.

11 Nisan 2001 Esnaf eylemleri Türkiye geneline yayıldı. Ankara'daki esnaf eylemleri büyük olaylara sahne olurken, gösteriler 6 ay süreyle yasaklandı.

11 Nisan 2001 Kamu bankaları ile fondaki bankalara, görev zararlarına karşılık özel tertip iç borçlanma senedi verme imkânı tanıyan yasa ile Ekonomik Sosyal Konsey Yasası çıktı.

11 Nisan 2001 Demir Sabancı, 2.6 katrilyon lira ile gelir vergisi rekortmeni oldu.

12 Nisan 2001 Merkez Bankası eski Başkanı Gazi Erçel, dalgalı kur öncesi dövize çevirdiği paradan elde ettiği 31 milyar liralık geliri, bir derneğe bağışladı.

13 Nisan 2001 DHL firması, "Türkiye'den mal al" kampanyası başlattı.

13 Nisan 2001 Dalgalı kur sonrası yapılan zamlarla benzin fiyatında, 1 milyon lira sınırına gelindi.

13 Nisan 2001 Ekonomik programın açıklanmasına bir gün kala dolar 1 milyon 215 bin, mark da 555 bin liraya kadar gerilerken, borsa 9 bin sınırına dayandı.

14 Nisan 2001 Güçlü Ekonomiye Geçiş programı açıklandı. Programı açıklana Devlet bakanı Kemal Derviş, programın ayrıntılarının IMF tarafından onaylanmasından sonra belli olacağını söyledi.

14 Nisan 2001 Halk Bankası Genel Müdürü Yenal Ansen görevden alındı.

16 Nisan 2001 14 Nisan'da açıklanan güçlü ekonomik programının açıklanmasının ardından, ilk işlem gününde piyasalardan destek geldi. Dolar 1 milyon 170 bine indi. Borsa yükseldi.

18 Nisan 2001 Doğalgazda devlet tekelini kaldıran yasa çıktı.

18 Nisan 2001 Bakan Kemal Derviş'in istediği 15 yasa içinde yer alan şeker üreticileri ile işçi sendikalarının iptalini istediği Şeker Kanunu, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından onaylandı.

19 Nisan 2001 Dünya Bankası Başkanı James Wolfenson'dan destek mektubu geldi.

20 Nisan 2001 Ford Otosan Gölcük tesisleri açıldı.

21 Nisan 2001 İşadamı Cavit Çağlar Türkiye'ye iade edildi.

24 Nisan 2001 Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Kemal Derviş, Plan ve Bütçe Komisyonunda 15.3 milyar dolar civarında dış kaynak beklendiğini ve Emlakbank'ın kapatılacağını açıkladı.

24 Nisan 2001 Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Kemal Derviş, dış kaynak konusundaki açıklamaları ve Hazine ihalesinde düşen faiz sonrası borsa 10 bin puanı aşmayı başardı.

25 Nisan 2001 Merkez Bankası'na özerklik getiren yasa Meclis'ten geçti. Merkez Bankası, Hazine ile kamu kurum ve kuruluşlarına avans veremeyecek ve kredi açmayacak.

27 Nisan 2001 Beyaz enerji iddianamesinin tartışıldığı ortamda Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Cumhur Ersümer istifa etti. Borsa fırladı, döviz düştü.

27 Nisan 2001 Standart and Poors, Türkiye'nin görüntüsünü negatiften çıkardı.

28 Nisan 2001 ABD'de tutuklanarak, Türkiye'ye iade edilen eski bakan, işadamı Cavit Çağlar Kartal Cezaevi'ne konuldu.

1 Mayıs 2001 Ekonomiden Sorumu Devlet Bakanı Kemal Derviş, bunalımdan çıkılmak üzere olunduğunu söyledi.
2 Mayıs 2001 Nisan enflasyonu TEFE'de yüzde 14.4, TÜFE'de ise yüzde 10.3 olarak açıklandı. Derviş'in Telekom konusundaki açıklaması borsayı 821 puan tırmandırdı.
7 Mayıs 2001 Telekom'un özelleştirilmesinde yine pürüz çıktı.
8 Mayıs 2001 7 Mayıs'taki krizden sonra Derviş ve Öksüz, Telekom için yine biraraya geldi.
8 Mayıs 2001 Zeki Çakan, Cumhur Ersümer'in istifası ile boşalan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na atandı.
8 Mayıs 2001 Haziran ayında yapılacağı duyurulan, İzmir İktisat Kongresi ertelendi.
10 Mayıs 2001 Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü'ne Niyazi Erdoğan atandı.
10 Mayıs 2001 ANAP Lideri Yılmaz ve İçişleri Bakanı Sadettin Tantan arasındaki gerginlik ile Telekom konusu ve niyet mektubu nedeniyle MHP'nin hükümetten çekilmeyi tartıştığı haberleriyle, borsa 11 bin 779'a indi.
11 Mayıs 2001 Rekabet Kurulu, Türk Telekom'a soruşturma açtı.
11 Mayıs 2001 Hazine, garantisi altında gerçekleştirilmesi öngörülen 29 YİD ve işletme hakkı devir projelerinin uygulama sözleşmeleri için, görüşlerini Enerji Bakanlığı'na iletti.
11 Mayıs 2001 Bankacılık Yasası Meclis'ten geçti.
14 Mayıs 2001 THY iç hat bilet fiyatlarında çeşitlendirmeye gitme kararı aldı.
14 Mayıs 2001 Bakanlar Kurulu, Hatay'daki sel felaketini görüşerek vergi mükellefleri için haziran sonuna kadar mücbir sebep uygulaması getirdi.
14 Mayıs 2001 TBMM'de kabul edilen Bankacılık ve Telekom yasaları onay için Köşk'e gönderildi.
14 Mayıs 2001 Tofaş şirketleri birleşti.
15 Mayıs 2001 IMF İcra Direktörleri Kurulu, Türkiye'nin ekonomik programı ve finansal paketi onayladı. IMF, Türkiye'ye mayısta 3.8milyar dolar olmak üzere toplam 19 milyar dolarlık kredi kullandırılacağını bildirdi. Derviş, ekonomik programa ilişkin düzenlediği toplantıda öncelikli hedefleri anlattı. Merkez Bankası Başkanı Serdengeçti de, programın parasal ayağını açıkladı. BDDK da bankacılık sektörünü yeniden yapılandırma programını duyurdu. Buna göre, Ziraat ve Halkbankası'nın 3 yılda özelleştirilmesi, Emlakbank'ın tasfiye edilerek Ziraat'e devredilmesi benimsendi.
15 Mayıs 2001 KDV oranları 1 puan artırıldı.
16 Mayıs 2001 Ekonomik Programın açıklanmasının ardından, döviz fiyatları geriledi borsa çıktı. Bankaların mevduat faizlerinde indirim başladı.
16 Mayıs 2001 Bakanlar Kurulu kararı ile ihracatçılara KDV kolaylığı getirildi.
16 Mayıs 2001 BDDK Başkanı Akçakoca, Sümerbank ve oluşturulacak diğer geçiş bankalarının 31 Temmuz'a kadar yeniden satışa sunulacağını açıkladı.
17 Mayıs 2001 Merkez Bankası, hergün TL karşılığı döviz ihalesi düzenlemekten vazgeçti.
17 Mayıs 2001 Hazine'nin iç borç takası yapacağı yönünde haberler yayılmaya başladı.
17 Mayıs 2001 Türk Telekom'un özelleştirme ihalesi iptal edildi.
18 Mayıs 2001 IMF'den 3.9 milyar dolar tutarında kredi dilimi geldi.
19 Mayıs 2001 İç borç takası ekonominin gündemine oturdu.
21 Mayıs 2001 Hükümetle işçiler arasında zam konusunda uzlaşma sağlandı. Telekom yasası onaylandı.
24 Mayıs 2001 Hazine ihalesi ve artan belirsizlik nedeniyle borsa 12 binin altına gevşedi ve günü 11 bin 616 puandan kapadı.
26 Mayıs 2001 Faruk Yücel, yeniden TZOB başkanı seçildi.
28 Mayıs 2001 Hububat fiyatları Bakanlar Kurulu'nda tartışmaya yol açarken, kriz liderler zirvesinde çözüldü.
30 Mayıs 2001 Ay sonunda bankaların açık pozisyonlarını kapatma isteği ve

hububat fiyatlarındaki tartışma nedeniyle dolar yükseldi, borsa 11 binin altına gevşedi ve 10.867 puana indi.

31 Mayıs 2001 Özelleştirmeden sorumlu Devlet Bakanı Yüksel Yalova, Tütün Yasasına ilişkin sözleri nedeniyle istifa etti.

31 Mayıs 2001 Carslberg Türk Tuborg'un yüzde 47.77'sini satın aldı.

1 Temmuz 2001 Etibank çatısı altında birleştirilen Esbank ve Interbank tarih oldu.

2 Temmuz 2001 IMF, Türkiye'ye vereceği kredi dilimini görüşeceği toplantısını, Emlakbank'ın tasfiyesi ve Telekom Yönetim Kurulu'nu gerekçe gösterek erteledi.

2 Temmuz 2001 Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Emlakbank'ın tasfiyesine ilişkin yasayı onayladı.

4 Temmuz 2001 Sümerbank çatısı altında birleştirilen Bankkapital, Egebank, Yaşarbank, Ulusalbank ve Yurtbank'a ait A ve B tipi fonlar, Sümerbank'a ait fonların bünyesine alındı.

5 Temmuz 2001 Mavi Akım projesi Karadeniz geçişiyle ilgili çalışmalar, Samsun'da düzenlenen törenle başladı.

6 Temmuz 2001 Dolar ilk kez 1 milyon 335 bin liraya çıktı. Borsa yüzde 9.3 oranında düştü.

7 Temmuz 2001 Moody's, Türkiye'nin B1 olan dış kredi notunu düşürmeyeceğini açıkladı.

9 Temmuz 2001 57. Hükümet, IMF'nin Türk Telekom'daki yönetim değişikliği isteğini yerine getirme kararı aldı.

9 Temmuz 2001 Tofaş, 17 oto şirketini Birmot adı altında birleştirdi.

9 Temmuz 2001 Emlakbank Ziraat'e devredildi.

9 Temmuz 2001 BDDK, Bayındırbank, Sitebank, Kentbank, EGS Bank ve Tarişbank'ı Fon'a aldı. Okan ve Atlas Yatırım Bankalarının bankacılık işlemleri izni kaldırıldı.

12 Temmuz 2001 IMF ve Dünya Bankası, 3.2 milyar dolarlık dilimi onayladı.

12 Temmuz 2001 Hazine'ye ait tarım arazilerinin satışına ilişkin yasa Cumhurbaşkanı tarafından onaylandı.

13 Temmuz 2001 Hükümetin yetki yasasına dayanarak çıkardığı ve bazı kamu çalışanlarının maaşlarına iyileştirme yapılmasına olanak sağlayan Kanun Hükmünde Kararname yayımlandı.

15 Temmuz 2002 Euro tarihinde ilk kez doların üstüne çıktı.

17 Temmuz 2001 Enis Öksüz'ün istifası öncesi yaptığı açıklamaların etkisiyle, dolar gün içinde bir ara 1.6 milyon lira seviyesine kadar çıktı. Ardından 1 milyon 478 bin lira seviyesinden günü kapattı. Borsa 8 bin 688 puana düştü.

18 Temmuz 2001 Oğuz Satıcı, Türkiye İhracatçılar Meclisi Başkanı seçildi.

19 Temmuz 2001 Anayasa Mahkemesi, kiraların 2001 yılında yüzde 10 artışını öngören düzenlemeyi iptal etti.

25 Temmuz 2001 İSO'nun 500 büyük sanayi kuruluşu anketi açıklandı. Tüpraş 1. sırada yer alırken, ihracatta ise Vestel ilk sırayı aldı.

26 Temmuz 2001 Derviş, mini paketi açıkladı. Bununla Merkez Bankası'nın zorunlu karşılıklara faiz vermesi, stopaj oranlarının döviz tevdiat hesapları ve repoda artırılması uzun vadede ise azaltılması kararlaştırıldı.

30 Temmuz 2001 Osmanlı Bankası ile Körfezbank birleşti.

31 Temmuz 2001 Sümerbank'ın Oyak grubuna satılması kararlaştırıldı.

1 Ağustos 2001 Yurtdışına çıkışlarda 50 dolar karşılığı harç uygulamasına başlandı.

2 Ağustos 2001 Tofaş, motor ve şanzıman üretim birimini Powertrain'e bırakma kararı aldı.

3 Ağustos 2001 IMF, Türkiye'ye vereceği 1.5 milyar dolarlık kredi dilimini onayladı.

13 Ağustos 2001 Borsada seans saatleri uzatıldı.

13 Ağustos 2001 Dolar 1.4 milyon liranın üzerine yükseldi.

17 Ağustos 2001 ATO, TL'ye itibar kampanyası başlattı.

18 Ağustos 2001 Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan ve orman ka-

nunun ilgili maddeleri kapsamında kalan yerlerin tasarruf yetkisi Maliye Bakanlığı'na verildi.
22 Ağustos 2001 Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nda ihalelerde komisyon aldığı iddiasıyla 2 bürokrat gözaltına alınırken, operasyon ilerleyen günlerde genişleyerek devam etti.
24 Ağustos 2001 BDDK fon bankalarının toplam faturasının 16.3 katrilyon lira olduğunu açıkladı.
24 Ağustos 2001 Etibank için Bilgin grubunun ödeme planı onaylandı.
25 Ağustos 2001 İşadamı Üzeyir Garih öldürüldü.
27 Ağustos 2001 Vurgun operasyonu çerçevesinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Sedat Abay ile Yapı İşleri Genel Müdür Vekili de gözaltına alındı.
29 Ağustos 2001 Dolar tekrar 1 milyon 400 bin liranın altına geriledi.
31 Ağustos 2001 Yılın ikinci çeyreğinde büyüme hızının yüzde -11.8, ilk yarıda da yüzde -8.5 olarak gerçekleştiği açıklandı.
1 Eylül 2001 Başbakan Ecevit, zordaki şirketlerin ödeyemediği borçlarının taksite bağlanacağını açıkladı. Bankalarda vergi numarası uygulaması başladı.
4 Eylül 2001 Hazine ihalesi öncesi yaşanan tedirginliğin de etkisiyle dolar yeniden 1 milyon 400 bin liranın üzerinde.
5 Eylül 2001 Bayındırlık ve İskan Bakanı Koray Aydın istifa etti.
8 Eylül 2001 Bankaların ilk 6 aydaki zararı 3.9 milyar doları buldu.
10 Eylül 2001 Dünya Bankası'na bağlı Foreign Investment Advisor Services tarafından yayınlanan raporda, Türkiye'de yabancı sermaye yatırımlarında en önemli engelin yolsuzluk olduğu ifade edildi.
11 Eylül 2001 ABD'ye yönelik terörist saldırılar sonucu dolar 1.5 milyon barajına geldi.
12 Eylül 2001 Saldırıların ardından dünyayı durgunluk korkusu sardı. IMF, "Türkiye kredisinde sorun yok" dedi. Saldırılar nedeniyle İMKB bir gün kapatıldı.
13 Eylül 2001 Bir günlük kapanışın ardından İMKB, 893 puan gerilerken, 8 bin 465 puana indi.
17 Eylül 2001 Dolar 1 milyon 535 bin liraya çıktı, borsada 7 bin 766'a kadar indi. Derviş, IMF'den 5 milyar dolarlık erteleme istediklerini açıkladı.
19 Eylül 2001 IMF, 5 milyar dolarlık ödemenin ertelenebileceğini kaydetti. Abdülkadir Akcan, Bayındırlık ve İskan Bakanı oldu.
20 Eylül 2001 HSBC, Demirbank'ı devraldı.
23 Eylül 2001 Koç Grubu, banka, leasing, finans, sigorta, factoring ve menkul kıymetler şirketlerini tek çatı altında toplayacağını açıkladı.
24 Eylül 2001 Doğuş Grubu Yönetim Kurulu Başkanı Ferit Şahenk, gıda alanından çekileceklerini açıkladı.
25 Eylül 2001 Tekel'in Küba ile ortak olarak kurduğu TEKA puro fabrikası açıldı. Enerji Bakanlığı, enerji tüketiminin 1970'den bu yana ilk kez gerilediğini bildirdi. Sigorta şirketlerinin teminat tutarlarını aşağı çekmesiyle sıkıntıya giren THY'nin teminatının, Hazine tarafından karşılanacağı duyuruldu.
26 Eylül 2001 Bakan Gemici, Dünya Bankası ile başlatılan sosyal riski azaltma projesi çerçevesinde 400 bin aileye 40 trilyon tutarında yakacak, 1 milyon 50 bin öğrenciye de 50'şer milyon lira para yardımında bulunulacağını açıkladı.
28 Eylül 2001 Merkez Bankası verilerine göre, krizde Türkiye'den çıkan sermaye miktarı 10.4 milyar doları buldu. ATO, TL'ye itibar kampanyasından vazgeçti. Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, 10. Daire'nin yürütmeyi durdurma kararının kaldırılmasına ilişkin karar hakkında, davacı Türkbank Munzam Sandığı'nın itirazı doğrultusunda karar verdi.
30 Eylül 2001 Yatırım fonları tebliğinde değişiklik yapıldı.
1 Ekim 2001 Üç ayrı şirkete bölünen TEAŞ, tarihe karıştı.

4 Ekim 2001 Sabancı, Toyotasa'daki hisselerini 49.2 milyon dolara Toyota Motor Corp'a sattı. Dolar tekrar 1 milyon 600 bin liranın üzerine çıktı. Çiftçilere Ziraat Bankası borçlarını ödeme kolaylığı getirildi. Man, Neoplan'ı satın aldı.
5 Ekim 2001 Fondaki Etibank için Koç Grubu'nun verdiği teklif yeterli görülmedi.
6 Ekim 2001 1600 cc'nin altındaki otomobillerde ek taşıt alım vergisi yüzde 6'ya indirildi.
7 Ekim 2001 ABD'nin Afganistan'a yönelik harekatı başladı.
8 Ekim 2001 ABD'nin Afganistan'a yönelik harekatı nedeniyle dolar 1 milyon 660 bin liraya kadar çıktı, borsa ise 7 bin 499 puana indi.
11 Ekim 2001 IMF ve Dünya Bankası'nın ek kaynak sağlayacağı haberleri, borsada günlük yüzde 7.18 kazandırdı. 8.626 puana çıkan endeks'in üç günlük kazancı yüzde 15'i buldu. Dolar da 1.6 milyon liranın altına indi.
12 Ekim 2001 Uluslararası Para Fonu (IMF) Başkam Horst Kohler'in ek kaynak için henüz erken olduğunu belirtmesi piyasalarda moralleri bozdu. Dolar tekrar 1 milyon 600 bin liranın üzerine çıktı, borsada geriledi.
15 Ekim 2001 Türk Henkel'in Tuzla'daki yapı kimyasalları fabrikası açıldı.
16 Ekim 2001 İtalyan Uno Credito, Fon'daki İktisat Bankası'nı almaktan vazgeçti.
18 Ekim 2001 İşsizlik sigorta primlerinde 2002'den itibaren 1'er puanlık indirime gidildi.
19 Ekim 2001 BDDK, Bank Expres unvanının Tekfenbank olarak değiştirilmesini onayladı.
23 Ekim 2001 TMSF'ye ait Türk Nippon Sigorta, Kanadalı işadamı Hussein Nuaman Soutraki'ye satıldı. IMF'den ek kaynak geleceğine ilişkin açıklamalarla birlikte, dolar ve faiz düşüşe geçti, borsa yükselmeye başladı. Etibank için OYAK'a inceleme izni verildi.
24 Ekim 2001 Merkez Bankası süper döviz hesapları ve kredi mektuplu döviz tevdiat hesaplarında değişikliğe gitti. Devlet tahvili ve Hazine bonosu faiz gelirlerinin 50 milyar lirası vergiden istisna edildi.
25 Ekim 2001 Demirbank'ın sahip olduğu Demir Yatırım'ın yüzde 5'i Deniz Yatırım'a satıldı.
30 Ekim 2001 Demirbank, HSBC'ye devredildi. Dışbank, KKTC'de bulunan Kıbrıs Dış Ticaret Bankası Offshore unvanlı iştirakinin tasfiyesine karar verdi.
31 Ekim 2001 Türk Telekom'un özelleştirilmesi için, Arthur Andersen danışman olarak seçildi.
1 Kasım 2001 TOBB, KDV indirimi istedi. Dolar 1.6 milyon liranın altına indi.
2 Kasım 2001 Rekabet Kurulu, Arçelik'in Güney Kore uyruklu LG Electronics ile Güney Grubu ve Bagir Co. arasında ortak girişim kurmasına izin verdi.
3 Kasım 2001 Yıllık enflasyon toptan eşyada yüzde 81.4, tüketici fiyatlarında da yüzde 66.5 olarak açıklandı.
5 Kasım 2001 20 milyon liralık banknot tedavüle girdi. Merkez Bankası, kamu bankaları ile fon bünyesindeki bankaların gecelik borçlanma ihtiyaçlarının azaltılması çerçevesinde 15.8 katrilyon lira tutarındaki iç borçlanma senedini 18.8 katrilyon liralık uzun vadeli senetle değiştirdi. Maliye Bakanlığı bazı ürünlerde yıl sonuna kadar KDV oranlarını yüzde 26'dan yüzde 18'e çekti. Merkez Bankası yasa gereği, bugünden itibaren, Hazine'ye kredi açmama ve avans vermeme uygulamasına geçti.
6 Kasım 2001 Kütlü pamuk, yağlık ayçiçeği, soya fasulyesi, kanola ve zeytinyağı üreticilerine destek ödenmesine dair karar yayımlandı.
7 Kasım 2001 Barmek Holding, Bakü Elektrik Dağıtımı'nı 25 yıllığına aldı.
9 Kasım 2001 ABD'li Textron ile Hema Endüstri arasında 50 milyon dolarlık ortaklık anlaşması imzalandı. TAI, tamamıyla yerli üretim olan 15 adet uzaktan kumandalı hedef uçağı Türk Silahlı Kuvvetleri'ne teslim etti.
10 Kasım 2001 Dünya Bankası Türki-

ye'yi, yeniden üst ortalama gelirli ülkeler sınıfına çıkardı.
12 Kasım 2001 Aselsan Stinger füzesi üretimi için Savunma Sanayii Müsteşarlığı ile 265 milyon dolarlık sözleşme imzaladı.
13 Kasım 2001 Yaklaşık 7 katrilyon lira tutarındaki tasarruf için, Türkiye ile IMF arasında tedbirler paketi konusunda anlaşmaya varıldı.
14 Kasım 2001 Maliye Bakanlığı, deprem bölgesindeki vergi mükelleflerine geçici vergi konusunda kolaylık sağladı. BDDK, TEB'in Kentbank'ta inceleme yapabilmesine karar verdi.
15 Kasım 2001 IMF'den ek kaynak beklentisiyle borsa yüzde 5.24 arttı, dolar 1 milyon 520 bin liraya kadar geriledi. IMF Başkanı Horst Kohler, Türkiye'nin gerekli performans kriterlerini sağladığını açıkladı. Türkbank bankacılık işlemlerine yeniden başladı. MKEK Genel Müdürlüğüne Mehmet Başpınar, Posta Teşkilatı Genel Müdürlüğüne de Murat Kaya getirildi.
18 Kasım 2001 Tarım ve Köyişleri Bakanlığı süte verilen teşviği litre başına 10 bin liraya, hayvan başına teşviği ise 20 milyon liraya çıkardı.
19 Kasım 2001 Piyasalarda bayram havası devam ederken, dolar 19 Eylül tarihden beri ilk kez 1.5 milyon liranın altına düştü. Borsa da 5.5 aydan sonra 12 bin puanın üzerini gördü.
20 Kasım 2001 İhale yasası Meclis'e sunuldu. Aycell abone kaydına başladı. Dolar gün içinde 1 milyon 430 bin liraya kadar düşmesine karşılık, günü 1 milyon 475 bin liradan kapattı. Borsa da kâr satışları ile 12 bin puanın altına geriledi.
23 Kasım 2001 Fon bankalarının mevduatının iç borçlanma senedi karşılığında ticari bankalara satılması için ihale açıldı.
24 Kasım 2001 Piyasalara hareket getirebilmek ve nakit akışının sağlanması amacıyla, indirim günleri kampanyaları başlatıldı.
28 Kasım 2001 IMF, 3.1 milyar dolarlık kredi dilimini onayladı. İpsala Gümrük Kapısının 10 yıllığına TOBB tarafından YİD modeli ile işletilmesine ilişkin anlaşma imzalandı.
29 Kasım 2001 IMF, kamu sektöründe çalışanların sayısının azaltılması ve maaşlarda kısıntıya gidilmesi uyarısında bulundu. ISO Yönetim Kurulu Başkanlığına aday olup kazanamayan İKV Başkanı Meral Gezgin Eriş bu görevinden istifa etti ancak daha sonra yeniden görevine döndü. BDDK, İktisat Bankası'nın 7 Aralık tarihi itibariyle kapatılacağını açıkladı. Irak'a olası bir ABD müdahalesi beklentisiyle borsa 11 bin puanın altına geriledi.
30 Kasım 2001 Hükümet ile TOBB, reel sektöre destek paketi konusunda anlaştı ve paket açıklandı. Toprakbank Fon'a devredildi. Standart and Poors, Türkiye'nin kredi notu görünümünü negatiften durağana çevirdi. Üçüncü 3 aylık dönemde büyüme hızının yüzde -8.5 olarak gerçekleştiği açıklandı. Borsa yeniden 11.633 puana çıktı, dolar da 20 bin lira geriledi.
2 Aralık 2001 Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF), EGS Bank ve İktisat Bankası'nın mevduatını diğer bankalara devretti TMSF, EGS Bank ve İktisat Bankası'nın mevduatını diğer bankalara devretti.
3 Aralık 2001 Yeni ekonomik program ve 10 milyar dolarlık ek kaynağın teknik ayrıntılarını görüşmek üzere IMF heyeti Türkiye'ye geldi.
5 Aralık 2001 Anayasa Mahkemesi Vakıfbank'ın özelleştirilmesini öngören yasanın iptal istemini reddetti. İxir sektörden çekilirken abonelerinin Superonline'a devretti.
6 Aralık 2001 Devlet Bakanı Kemal Derviş'in AB'ye verilen Katılım Öncesi Ekonomik Program konusunda DPT'yi eleştirmesi, DPT ile polemiğe yol açtı.
7 Aralık 2001 BDDK, İktisat Bankası'nın kapatılması kararına vardı.
10 Aralık 2001 Sanayi üretiminin Ekim ayında yüzde 13.5 oranında gerilediği açıklandı.

11 Aralık 2001 FIAT, 5 yıllık CEO'su Roberto Testore'yi görevden aldı. Dünyadaki 18 fabrikasını kapatacağını açıkladı. Doğuş Grubu, Tansaş ve Makromarket'i birleştirme kararı aldı.
12 Aralık 2001 TOFAŞ, 100 bininci Doblo'yu banttan indirdi. Koç'un finans alanında İtalyan UniCredito'yla "evleneceği" haberleri basında yer buldu. Koç Holding'de CEO görevine, yeni yıldan itibaren Bülent Özaydınlı getirildi. 2002 mali yılı bütçesi kabul edildi.
13 Aralık 2001 Hazine, Akdeniz Sigorta'nın sözleşme yetkisini kaldırdı. Akbank, Akhayat'ın yüzde 70.52'sine ortak oldu. BDDK, Demirbank'ın HSBC ile Osmanlı Bankası'nın da Garanti Bankası ile birleşmesini onayladı. TMSF, Fon bünyesindeki bankaların mevduatlarının devri için alınan teklif sonuçlarını açıkladı. TMSF, McKinsey ile danışmanlık hizmeti sözleşmesi imzaladı. BDDK, Kentbank ve Etibank'ı 28 Aralık tarihi itibariyle kapattı. Dolar, 1 milyon 420 bin lira ile 11 Eylül saldırıları öncesi fiyatına döndü. Borsa 12.655'ten kapandı.
14 Aralık 2001 Aycell ticari faaliyete başladı. Yeni ekonomik program ve ek kaynak konusunda IMF ile uzlaşmaya varıldı.
15 Aralık 2001 Çimentaş, 227 milyon dolara İtalyanlara satıldı.
18 Aralık 2001 Bayram sonrası dolar fiyatı 1 milyon 490 bin liraya kadar yükseldi.
19 Aralık 2001 Türk mücevher kuruluşu Goldaş, Frankfurt Borsası'na kote oldu. Türkiye Vakıflar Bankası'nın A ve B grubu hisselerinin, Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan kısmının tamamı veya bir kısmının "blok satışı" için ihale açıldı.
24 Aralık 2001 Dolar fiyatı 1 milyon 475 lira olurken, borsa, günü 12.686 puandan tamamladı.
28 Aralık 2001 Yılın en yüksek seviyesine çıkan borsa, günü 13 bin 783 puandan tamamladı.
1 Ocak 2002 Eurolu günler başladı. Kapalıçarşı'da da işlem görmeye başlayan euroya "yumoş" adı verildi.
2 Ocak 2002 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçları açıklandı. Türkiye'nin sayım tarihindeki nüfusu 67 milyon 844 bin 903 kişi. Borsa yeni yıla 13 bin 782 puandan, dolar 1 milyon 450 bin liradan, euro da 1.3 milyon liradan başladı. Ekonomik-mali krizdeki Arjantin'in devlet başkanlığına Euardo Duhalde geldi. ABD yönetimi, Rusya, Çin, Hindistan ve Pakistan'a, Soğuk Savaş döneminden kalan yüksek performanslı bilgisayar ihracatı kısıtlamalarını kaldırdı.
3 Ocak 2002 DİE, 2001 yılı enflasyonunu TEFE'de yüzde 88.6, TÜFE'de ise yüzde 68.5 olarak açıkladı. Doğalgazda fiyat tartışmaları devam ederken, Ankara Büyükşehir Belediyesi doğalgaz fiyatlarında indirime gitti.
4 Ocak 2002 BDDK Başkanı Engin Akçakoca, bankalara kaynak aktarımının maliyetini 4 milyar dolar olarak açıkladı.
5 Ocak 2002 Kamu İhale Yasası, 1 Ocak 2003'ten geçerli olmak üzere yürürlüğe girdi.
6 Ocak 2002 Arjantin'de ulusal para birimi peso devaüle edilip, pesonun değerinin bire bir ABD Doları'na eşitlenmesine dair 10 yıllık politikaya son verildi.
7 Ocak 2002 Enerji Bakanı ve 5 büyük şehir belediye başkanı biraraya geldi ve doğalgazın metreküp fiyatı 348 bin liraya çekildi. Vakıfbank'ın A ve B grubu hisselerinin Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan kısmının blok satışı için ilana çıkıldı. Devlet Bakanı Abdülhaluk Çay'dan boşalan devlet bakanlığına Reşat Doğru atandı. Ünlü modacı Yves Saint Laurent'in 40 yıl önce açılan modaevi kapandı, ünlü modacı da emekliye ayrıldı.
8 Ocak 2002 Hazine, yılın ilk ihalesinde yüzde 71.34 faizle borçlandı. Tütün Yasası, Cumhurbaşkanı tarafından onaylandı.
9 Ocak 2002 Doğalgaz tartışmaları devam ederken Ankara Büyükşehir Bele-

diyesi, doğalgaz fiyatlarında yüzde 5 daha indirim yaparak 335 bin liraya indirdi. Endüstri Bölgeseleri Yasa tasarısı kabul edildi.
10 Ocak 2002 Borsa 14 bin puanın altına düştü. Hong Kong'da Yüksek Mahkeme binlerce Kıta Çinli göçmenin sınırdışı edilmesine karar verdi.
11 Ocak 2002 Aselsan ile Savunma Sanayi Müsteşarlığı arasında Leopard1 tanklarının modernizasyon projesiyle ilgili 160 milyon dolarlık sözleşme imzalandı. Bankacılık tasarısı yasalaştı.
13 Ocak 2002 Emlak vergisi rayiç bedellerindeki yüksek oranlı artışlar tartışmalara neden oldu.
14 Ocak 2002 HSBC Yatırım ile Demir Yatırım birleşti.
15 Ocak 2002 Moddy's, Türkiye'nin kredi notunu değiştirmezken, genel görünümünü negatiften durağana çevirdi.
16 Ocak 2002 Sanayi Bakanlığı, Tariş Zeytinyağı Birliği'nin 12 trilyon, Marmarabirlik'in ise 5 trilyon liralık borcunu erteledi. Hazine 10 yıl vadeli 600 milyon dolarlık tahvil ihraç etti. Danıştay, BDDK'nın Okan Yatırım Bankası'nın bankacılık işlemleri yapma iznini kaldıran kararın yürütmesini durdurdu.
17 Ocak 2002 Borsa 13 bin puanın altına inerek 12 bin 893 puandan günü kapattı. BDDK, Sitebank'ın Novabank'a devrini onayladı.
18 Ocak 2002 Büyükşehir belediyelerinin vergi gelirlerinden aldığı yüzde 5 payın yüzde 60'ının İller Bankası'nda toplanarak dağıtımına ilişkin kanun çıktı. Çiftçilerin kredi borçlarına kolaylık getirildi.
19 Ocak 2002 Endüstri Bölgeleri Yasası çıktı.
4 Şubat 2002 IMF, 2002-2004 dönemini kapsayacak yeni stand-by anlaşmasını onayladı. Dolar, son 7 ayın en düşük noktası düşerek 1.305 lirayı gördü.
5 Şubat 2002 Fitch, Türkiye'nin TL cinsinden notunu yükseltirken, uzun vadeli döviz notunu teyit etti, ülke görünümünü de negatiften durağana çevirdi.
7 Şubat 2002 Meclis Soruşturma Komisyonu eski Bayındırlık ve İskân Bakanı Koray Aydın'ın yüce divana sevkine gerek olmadığına karar verdi. Borsa 11 bin 702 puana indi.
8 Şubat 2002 Yaklaşık 9.1 milyar dolar tutarındaki IMF kredisi Merkez Bankası hesaplarına girdi. Bakanlar Kurulu, kamu kurum ve kuruluşlarının indirimli hizmetlerinden gazi, şehit ailesi, özürlü, öğrenci ve yaşlıların yararlanacağını açıkladı.
9 Şubat 2002 İrlanda Lirası tedavülden kalktı.
11 Şubat 2002 Arjantin'de pesonun değeri 10 yılı aşkın süredir ilk kez ABD Doları'ndan tamamen ayrıldı.
12 Şubat 2002 Dolar yeniden 1.4 milyonun altına geriledi.
13 Şubat 2002 Rekabet Kurulu 6 gübre üreticisine 7.3 trilyon lira cezaverdi. Anayasa Mahkemesi Elektrik Piyasası Yasası'nın 4. ve 8. (geçici) maddelerini iptal etti.
14 Şubat 2002 AB ile imzalanan iki muhtıra ile ulusal fon, merkezi finans ve ihale birimi kurulması kararlaştırıldı.
17 Şubat 2002 Fransız Frank'ı da tarihe karıştı.
19 Şubat 2002 Tofaş'ın CEO'su Jan Nahum, FIAT'ın Uluslararası İş Geliştirme Bölümü Başkanlığı'na getirildi. Toyotasa'dan ihracat başladı.
20 Şubat 2002 Galatasaray ve BJK hisseleri borsada işlem görmeye başladı. Fon'daki Tarişbank eski ortaklarına iade edildi. Halkbank, 200 milyar liranın altında kanuni takibe intikal etmiş olan borçların faiz tutarını 24 ay taksitlendirdi.
21 Şubat 2002 Kent Gıda'nın Schweppes'e satılacağı açıklandı.
13 Mart 2002 Pepsi, Fruko'yu Tamek'ten 100 milyon dolara satın aldı.
14 Mart 2002 Bakanlar Kurulu, Üst Kurul üyeleri dahil kamuda çalışan personelin maaşlarına sınır getirdi. Dış Ticaret Müsteşarı Kürşad Tüzmen, Eximbank Yönetim Kurulu'ndaki görevinden alındı.

15 Mart 2002 GAP'ın sulama tünellerinden T2 de faaliyete geçti. Türkiye'nin 2001 yılında 3 milyar 314 milyon dolar cari işlemler fazlası verdiği açıklandı.
16 Mart 2002 Berke Barajı'nda elektrik üretimine başlandı.
1 Nisan 2002 İşsizlik sigortasında ödemeler başladı. Sınai Kalkınma Bankası tüm hak ve yükümlülükleriyle TSKB'ye devredildi. Mudurnu Tavukçuluk iflas etti. Dolar nisan ayına 1 milyon 347 bin liradan, euro 1 milyon 178 bin liradan, İMKB de 11.621 puandan başladı.
2 Nisan 2002 Ziraat Bankası ve Halkbank genel kurullarında yönetim kurulu üyeliklerine Safa Ocak ve Ali İhsan Gelberi seçilirken, Vural Akışık ve Kadir Günay görevden ayrıldı.
3 Nisan 2002 Tofaş'ın CEO'luğuna Antonio Bene getirildi.
4 Nisan 2002 Varan şirketler Topluluğu Başkanı Nevzat Hüseyin Pekuysal vefat etti.
5 Nisan 2002 Dolar İstanbul serbest piyasada gün içinde 1.3 milyon liranın altını gördü, günü 1 milyon 317 bin liradan kapattı.
6 Nisan 2002 Kamu İhale Kurulu Üyeleri belirlendi, Sener Akkaynak başkan seçildi.
9 Nisan 2002 TZOB'da başkan değişti, Faruk Yücel'in yerine Mehmet Rıfat Akyüz geldi. Efes ile Interbrew lisans anlaşması imzalandı. Emlak vergisi yasasında değişiklik yapan kanun yayınlandı.
10 Nisan 2002 ÖİB Başkanı Bayar, THY Yönetim Kurulu üyeliğinden ve Telekom İhale Komisyonu Başkanlığı'ndan istifa etti. Anadolu Grubu Honda'daki ortaklığını bitirdi.
11 Nisan 2002 Osman Tunaboylu, Tekstilbank Başkanı oldu. Bakanlar Kurulu, kültür faaliyetleri ile ören yerlerine ücretsiz veya indirimli girişi yeniden yürürlüğe soktu. Tofaş, Albea'yı tanıttı.
12 Nisan 2002 BDDK ve Merkez Bankası Başkanı Serdengeçti'nin bankalara açık pozisyon uyarıları doları yeniden 1.3 milyona taşıdı. Arçelik, Brant iştiraklerinden Blomberg'i satın aldı. ÖİB Başkanı istifa etti.
16 Nisan 2002 IMF'ye verilen niyet mektubu açıklandı. IMF ve Dünya Bankası, toplam 2.3 milyar dolarlık kredi dilimini serbest bıraktı.
17 Nisan 2002 Türkiye'nin ilk yabancı ortaklık portföy yönetim şirketi Eczacıbaşı-UBP Portföy Yönetimi faaliyete geçti.
19 Nisan 2002 Tofaş'ın Yönetim Kurulu Başkanlığı'na Suna Kıraç yeniden getirildi. Amerikan Boeing şirketi, Güney Kore hava kuvvetleri için 40 adet F-15K savaş uçağı yapımına dair 4.5 milyar dolarlık ihale kazandı.
20 Nisan 2002 Merkez Bankası, ihracat işlemlerine ilişkin döviz alım belgelerinin düzenlenmesinde değişikliğe gitti.
25 Nisan 2002 Dolar üç günde, yüzde 5 prim yaparak 1 milyon 380 bin lirayı gördü. Türkiye'de ilk TV tüpü imalatı yapan Uğurgül fabrikalarının kurucusu Ahmet Uğurlu vefat etti.
26 Nisan 2002 Çiftçilerin Tarım Kredi Kooperatiflerine olan borçlarına kolaylık getirildi. Ankara 4. İdare Mahkemesi köprü ve otoyol geçiş ücretlerine yapılan zammın yürütmesini durdurdu. Philip Morris, adını Altria Group olarak değiştirdi. Ziraat Bankası besicilere de ödeme kolaylığı sağladı.
27 Nisan 2002 Ostim Doğalgaz Enerji Santrali'nin temeli atıldı. Arjantin'de ekonomik krizden çıkış çabalarının başından bu yanaki altıncı ekonomi bakanı, ticaret uzmanı Roberto Lavagna göreve başladı.
30 Nisan 2002 Dünya ekonomik rekabet sıralamasında geçen yıl 44. sırada bulunan Türkiye 46. sıraya geriledi. Daewoo GM'ye satıldı.
1 Mayıs 2002 Doğalgazda metreküp başına 5 bin lira ATV yürürlüğe girdi. Halkbank KOBİ ve esnafın kısa süreli finansman ihtiyacının giderilmesi için "halk işlem kredisi" vermeye başladı.
2 Mayıs 2002 Baxi Group Baymak'ın yüzde 50'sini satın aldı.

4 Mayıs 2002 Başbakan Bülent Ecevit, sağlık kontrolü için hastaneye yattı.
5 Mayıs 2002 TOBB Başkanlığı'na, Rifat Hisarcıklıoğlu yeniden seçildi. Başbakan Ecevit taburcu oldu.
7 Mayıs 2002 Arçelik Avusturyalı Bregenz şirketini satın aldı. Anayasa Mahkemesi, Türk Telekom'un özelleştirmesinin altyapısını hazırlayan yasanın bazı hükümlerinin iptali ve yürürlüğün durdurulması istemini reddetti.
10 Mayıs 2002 Devlet Bakanı Kemal Derviş'in, "belirsizliğin ortadan kalması için" erken seçimin ekonomiye zarar vermeyeceği ve erken seçim tarihinin belirlenmesi gerektiği yönündeki sözleri gündeme oturdu. Beğendik'in iflası 1 yıl ertelendi.
11 Mayıs 2002 Ermenek Barajı ve Hidroelektrik Santrali'nin (HES) temeli atıldı. Eti Holding uhdesinde bulunan çeşitli maden sahalarının Eti Krom, Eti Gümüş, Eti Metalurji ve Eti Bakır'a devri kararlaştırıldı. Kamuda çalışan istihdam fazlası personelin diğer kurumlara nakil şartları belli oldu.
12 Mayıs 2002 Başbakan Bülent Ecevit'in evinde bir süre dinleneceği açıklandı. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na Turgut Bozkurt atandı.
13 Mayıs 2002 Başbakan Ecevit'in evinde dinleneceği yönündeki sözleri, doları 1 milyon 400 bin liranın üzerine çıkardı. Köprübaşı Barajı HES'in temeli atıldı.
15 Mayıs 2002 Toprakbank yeniden satışa çıkarıldı. IMF heyeti Türkiye'de temaslarına başladı.
16 Mayıs 2002 Vakıflara ait kira bedellerinin 2002 yılındaki artış oranını kiracılar lehine yeniden düzenleyen yasa tasarısı kabul edildi. Başbakan Bülent Ecevit'in görevi bırakacağı ve erken seçime yönelik iddialar dolarda yükselişe, borsada ise düşüşe neden oldu.
17 Mayıs 2002 Başbakan Ecevit'in kontrol için gittiği Başkent Hastanesi'nde bir hafta kalacağının açıklanması üzerine, dolar 1 milyon 460 bin lirayı gördü. Borsa ise 10 bin 609 puana geriledi.
18 Mayıs 2002 TÜGİAD Başkanlığı'na Hayati Kaya seçildi. Kalder Yönetim Kurulu Başkanlığı'na Hasan Subaşı getirildi.
20 Mayıs 2002 Devlet Bakanı Derviş, yeniden erken seçimin ekonomiyi etkilemeyeceğini söyledi. Milli Prodüktivite Merkezi, ulusal verimlilik harekâtı başlattı. Cumhurbaşkanı, RTÜK Yasası, Gelir Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanunu'nda değişiklik yapılmasına ilişkin kanunu onayladı. TMSF Demirbank'ın yurtdışındaki iştiraklerini Uni Credito'ya sattı, ayrıca Esbank AG Wien'deki hisseleri Denizbank'a satıldı.
21 Mayıs 2002 Dış Ticaret Müsteşarı Kürşad Tüzman'ın görevden alınmasına ilişkin kararname çıktı. MAN Ankara Fabrikası'nın kapasitesini artıran ek tesisler hizmete girdi.
23 Mayıs 2002 Tarişbank yeniden Fon'a devredildi.
24 Mayıs 2002 Ford Motor Company, Döktaş'ı "Dünya Mükemmellik Altın Ödülü" ile ödüllendirdi. TOKİ, daha önce kredi açılan inşaatı devam eden projelerin tamamlanması için kredi vereceğini açıkladı. Köprü ve otoyol geçiş ücreti zammı geri alınarak 4 Ocak 2001 tarihli tarifeye geri dönüldü.
25 Mayıs 2002 Philips, Profilo-Telra ve Bosch-Siemens Home Appliances arasında Philips marka televizyonların Türkiye'de üretilmesi ve Bosch bayii ağıyla dağıtımını öngören bir işbirliği anlaşması yapıldı.
27 Mayıs 2002 Başbakan Bülent Ecevit taburcu oldu.
28 Mayıs 2002 Başbakan Ecevit'in sağlık kontrolü için hastaneye gitmesi, piyasalarda yeniden heyecana neden oldu. Dolar önce 1.4 milyon liranın altına indi. Ardından 1 milyon 415 bin liraya kadar çıktı. Afyon depreminden zarar görenlerin elektrik borçlarına kolaylık sağlandı.
29 Mayıs 2002 Bekir Öztürk yeniden TSE Başkanlığı, Derviş Günday da TESK Başkanlığı'na seçildi.
30 Mayıs 2002 TMSF, Tarişbank'ın satış

sürecinin başlatılmasına karar verdi. Başbakan Ecevit'in sağlık sorunu nedeniyle MGK'ya katılmayacağının açıklanması borsada düşüş, dövizde ise yükseliş getirdi.

31 Mayıs 2002 Türkiye İş Bankası Genel Müdürü Ersin Özince, yeniden Türkiye Bankalar Birliği Başkanı seçildi. Yeni Gümrük Yönetmeliği çıktı. Tırsan ticari araç sektöründe faaliyet gösteren Kaessbohrer'i satın aldı.

1 Haziran 2002 Emeklilikte "kademeli geçişi" düzenleyen 4759 sayılı yasa Resmi Gazete'de yayınlandı.

3 Haziran 2002 "İstanbul Yaklaşımı" çerçeve anlaşması BDDK'nın onayına sunuldu.

4 Haziran 2002 Toprakbank bünyesindeki Toprak Facroting ve Finansal Kiralama Fon'a devredildi.

5 Haziran 2002 Global Finance, gelişmekte olan piyasaların en iyi bankaları araştırmasında Yapı Kredi Bankası'nı Türkiye'nin en iyi bankası seçti.

6 Haziran 2002 Türk Telekom ve Koç Holding, birlikte Bulgar Telekom'a resmen talip oldu. "İstanbul Yaklaşımı Çerçeve Anlaşması"nı imzalayan bankalar açıklandı. 1.560 metre ile Türkiye'nin en uzun köprüsü Seyhan Batı köprüsü açıldı.

7 Haziran 2002 DİE Başkanı Şefik Yıldızeli görevden alındı. Cumhurbaşkanı Sezer'in başkanlığında "AB Zirvesi" toplandı.

8 Haziran 2002 Merkez Bankası Başkan Yardımcılıklarına, Şükrü Binay ve Sedef Ayalp atandı.

10 Haziran 2002 HSBC, Advantage Card'ı çıkaran Benkar AŞ'yi satın almak üzere Boyner Holding ile ön sözleşme imzaladı. Uzun süredir ilk kez yapılan Bahçeli'nin başkanlığındaki Bakanlar kurulu'nda, Derviş'in sözleri piyasalara yansıdı, bunun üzerine borsa 10 binin altına geriledi, dolar da 1.5 milyona dayandı.

11 Haziran 2002 Siyasi belirsizlikle dolar 1 milyon 520 bin liraya çıktı, İMKB 9.721 puana geriledi. Yapı Kredi Bankası Yönetim Kurulu, Pamukbank ile her türlü hak, alacak, borç ve yükümlülükleriyle ve tüzel kişiliği sona ermek suretiyle devralmak suretiyle birleşme kararı aldı, ancak bu birleşme kararı daha sonra BDDK tarafından kabul görmedi.

12 Haziran 2002 Tofaş kuş serisinin üretimine son verdi. ÖTV yasası Resmi Gazetede yayımlandı, ikinci elde vergi kalktı. Mini vergi paketi Meclis'ten geçti.

13 Haziran 2002 Gübre Fabrikaları Genel Müdürlüğü'ne Derviş Durak atandı.

14 Haziran 2002 Bankaların 2001 yılında zarar açıklamaları borsada düşüş getirdi endeks 9.464.

17 Haziran 2002 Nisan sonunda yüzde 52'ye kadar inen iç borç faizi yüzde 70'e çıktı, dolar 1 milyon 600 bini geçti, borsa 9.230'a kadar geriledi. Vadeli işlemler borsasının kuruluş sözleşmesi imzalandı.

19 Haziran 2002 Pamukbank Fon'a alındı. 5 Ortağın YKB'deki haklarının da Fon tarafından kullanılacağı açıklandı.

21 Haziran 2002 Ersin Özince, TÜSİAD Yönetim Kurulu Üyeliğinden ayrıldı.

24 Haziran 2002 Borsa 9 bin puanın altına geriledi.

25 Haziran 2002 Türkiye'nin ilk özel kâğıt fabrikası Viking'de yangın çıktı.

26 Haziran 2002 Net asgari ücret 184 milyon lira olarak açıklandı. Worldcom'da muhasebe skandalı patlak verdi. Dolar 1 milyon 650 bin lirayı gördü.

27 Haziran 2002 IMF İcra Direktörleri Kurulu Türkiye için öngörülen yaklaşık 1.15 milyar dolarlık yeni kredi dilimini serbest bıraktı. Dolar 1 milyon 600 bin liranın altına indi.

29 Haziran 2002 Pamukbank'ın satış süreci başladı.

30 Haziran 2002 Büyüme hızı, yılın birinci üç aylık döneminde yüzde 0.7 olarak açıklandı.

2 Temmuz 2002 TOBB Genişletilmiş Yönetim Kurulu toplantısı gerçekleştirildi. Erken seçime mevcut sistemle gidilmesinin bir çözüm olmayacağı belirtildi. Fitch, Türkiye'nin "B" olan notunu teyit etti. Dolar 1 milyon 620 bin lirayı gördü.

4 Temmuz 2002 Başbakanlık'ta "Ekonomi Zirvesi" toplandı. Renault, 5.5 milyon adet satışı planlanan Megane II modelini üretecek 3 fabrikadan birini Bursa olarak belirledi.

5 Temmuz 2002 Devlet Bakanı Derviş'in siyasete gireceği yönündeki haberler basında yer buldu. Boğaz köprüleri ve viyadüklerin güçlendirilmesi için alınacak 119 milyon dolarlık Japon kredisine ilişkin anlaşma imzalandı. 5'li Sivil İnsiyatif toplanarak, erken seçim taraftarı olduğunu açıkladı.

7 Temmuz 2002 Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Devlet Bahçeli'nin, erken seçimin 3 Kasım'da yapılabileceği yönündeki sözleri geniş yankı buldu.

8 Temmuz 2002 Erken seçim tartışmaları, borsa ve dövizi olumsuz etkiledi. Akşam saatlerinde Ecevit-Özkan görüşmesinin ardından Başbakan Yardımcısı Özkan istifa etti, bunun sonrasında üç bakan ile birlikte 13 DSP'linin istifası geldi. Gün içinde 1 milyon 700 bin lirayı gören dolar günü 1 milyon 670 bin liradan kapatırken, borsa da 8 bin 912 puana düştü. Kardemir yönetimi topluca istifa etti.

9 Temmuz 2002 DSP'deki istifalar devam ederken, Dolar gün içinde 1 milyon 720 bin liraya kadar çıktı, günü 1 milyon 685 bin liradan kapattı. Borsada kan kaybı devam etti ve endeks 8 bin 747 puana geriledi. Hazine ihalesinde faiz yüzde 79.2'yi buldu. BDDK kıyı bankacılığına ilişkin düzenlemeler yaptı. Teşvik belgelerinde bürokrasi azaltıldı. Merkez Bankası TL zorunlu karşılıklarına uygulanan faiz oranını yüzde 25'e yükseltti. SP, Türkiye'nin notunu durağandan negatife çevirdi.

10 Temmuz 2002 Bakanlar Kurulu, Denizcilik Bakanlığı'nın kurulmasını öngören kanun tasarısının imzalarını tamamladı. Memura yüzde 5 zam yapılması kararlaştırıldı. Şekerbank Yönetim Kurulu Başkanlığı'na Hasan Basri Göktan seçildi. MHP'nin, Meclis'in erken seçim kararı almak üzere olağanüstü toplanmasına ilişkin başvurusu Meclis Başkanlığı'na sunuldu.

11 Temmuz 2002 Piyasalar Kemal Derviş'in istifa haberleriyle heyecanlanırken, dolar 1 milyon 710 bin liraya çıktı. Merkez Bankası'nın müdahalesi ve Derviş'in istifasını geri almasıyla piyasalar normale döndü. Seçim tarihine ilişkin tartışmalar sürdü.

12 Temmuz 2002 Japon JCR, Türkiye'nin kredi notunu teyit ederken ekonomik görünümünü durağandan negatife düşürdü. Dolar 1 milyon 680 bin liraya gerilerken, borsa da 9.499 puanı gördü.

13 Temmuz 2002 İş Bankası'nın yeni yönetim kurulu belirlendi.

15 Temmuz 2002 Euro, parite nedeniyle doları geçti. Gün sonunda Euro 1 milyon 710 bin liraya, dolar da 1 milyon 705 bin liraya çıktı. DSP'den istifa edenlerin sayısı 52'ye ulaştı. Arçelik, İngiliz beyaz eşya markası Leisure'ı satın aldı.

16 Temmuz 2002 Emper Menkul Değerler iflas etti. Hükümet devam eden istifalarla çoğunluk olan 276 sandalyenin altına indi. Liderler zirvesinde 3 Kasım tarihi erken seçim için benimsendi.

17 Temmuz 2002 Erken seçim tarihinin belirlenmesi ve AB ile ilgili yasaların çıkacağı beklentisi piyasaları rahatlattı. İş Bankası Yönetim Kurulu Başkanlığı'na Ahmet Kırman getirildi.

18 Temmuz 2002 2003 Yatırım Programı'nın esasları belirlenirken, 2003 ortalama dolar kuru 1.877 bin lira olarak hesaplandı.

20 Temmuz 2002 Tütün Piyasası Kurulu belirlendi. Başkanlığa Niyazi Adalı getirildi. Kamu İhale Kurulu İhale ve Teşkilat Yönetmeliği yayınlandı.

22 Temmuz 2002 Şişe Cam topluluğu tarihi Beykoz Fabrikası'nın faaliyetlerini durduracağını duyurdu.

23 Temmuz 2002 Goodyear ile yollarını ayıran Koç topluluğu şirketlerinden Oltaş, Alman Continental lastiklerini pazarlama kararı aldı. Gima Şirket'in bazı iştiraklerini Endi çatısı altında bir-

leştirme kararı aldı. Dolar yeniden euroyu geçti.
24 Temmuz 2002 Yapı Kredi Olağanüstü Genel Kurulu'nda, Rona Yırcalı yeniden Yönetim Kurulu Başkanlığı'na seçildi.
25 Temmuz 2002 TZOB'da Yönetim Kurulu kararıyla görevden alınan Faruk Yücel, mahkeme kararıyla görevine döndü. Ancak bir süre sonra, yine mahkeme kararıyla Rifat Akyüz, yeniden başkanlığa getirildi.
26 Temmuz 2002 Dünya Bankası'ndan sağlanan 300 milyon dolarlık 2. Temel Eğitim Projesi kredisi imzalandı. Global Menkul Değerler iştiraklerinden Ege ve Bayındır Menkul Değerler ile birleşme kararı aldı.
28 Temmuz 2002 TÜPRAŞ yakınındaki Akçagaz Dolum Tesisleri'nde yangın çıktı. Tarım Bakanlığı'nın sığır cinsi hayvanları tescil ve izlenmesine dair yönetmeliği yayınlandı.
29 Temmuz 2002 Meclis, erken seçim kararı almak üzere olağanüstü toplandı.
30 Temmuz 2002 ÖTV'ye ilişkin kararnameler Resmi Gazete'de yayınlandı. Banka ve sigorta muamelelerinde değişiklik yapan Bakanlar Kurulu kararı çıktı. Bununla BSMV bankalar arası satış işlemlerinde sıfırlandı. ABD Başkanı Bush yönetimi, Büyük Buhran döneminden bu yana en geniş kapsamlı şirket yolsuzluklarıyla mücadeleye dair yasayı uygulamaya koydu.
31 Temmuz 2002 Meclis, 3 Kasım için erken seçim kararı aldı.
1 Ağustos 2002 ÖTV Yasası yürürlüğe girdi. TÜPRAŞ normal benzin üretimine son verdi. Doğrudan gelir desteğinde dönüm başına belirlenen rakam 13.5 milyon liraya çıkarıldı. TR Libor oranları belirlenmeye başladı.
2 Ağustos 2002 AB yasalarının Meclis'e gelmesi piyasalarda bahar havası estirdi. Dolar 1 milyon 650 bin liraya inerken, borsa 10.781 puana çıktı. AB Yasaları'nın Meclis'ten geçmesiyle idam kalktı, ana dilde yayına imkân sağlandı. BDDK, İktisat Bankası'nın eski sahibi Erol Aksoy'un 8 şirketiyle 8 aracına el koydu.
4 Ağustos 2002 Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'nun Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği yayınlandı.
6 Ağustos 2002 Milli Piyango'nun yeni şans oyunu "10 numara" başladı.
7 Ağustos 2002 IMF 1.1 milyar dolarlık kredi dilimini onayladı.
8 Ağustos 2002 HSBC Benkar'ı satın aldı. POAŞ'taki yüzde 25.8'lik kamu payı da İş-Doğan Konsorsiyumu'na devredildi. Gümrük Müsteşarı Nevzat Saygılıoğlu, Gelirler Genel Müdürü Akif Hamzaçebi ve Bayındırlık İskân Bakanlığı Müsteşarı Ali Helvacı milletvekili olmak için istifa etti. Pamukbank'ın Turkcell'deki yüzde 0.51'lik hissesi TMSF'ye devredildi. 150 trilyon liralık ek bütçe Meclis'ten geçti.
9 Ağustos 2002 Türkbank'ın tasfiye kararı alındı. Vakıfbank Genel Müdürlüğü'ne İrfan Erciyas atandı. ABD Başkanı Bush, Amerikan devlet başkanlarına global ticaret anlaşmalarını müzakere etmede geniş yetki veren yasayı imzaladı.
10 Ağustos 2002 Devlet Bakanı Derviş istifa etti, yerine Masum Türker getirildi.
13 Ağustos 2002 TOKİ, toplukonut kredileri için Finansbank ve Oyakbank ile anlaştı.
14 Ağustos 2002 Üretim, Finans ve Danışma Kurulu gerçekleştirildi.
15 Ağustos 2002 Derviş'in siyasete girmeyeceği yönündeki söylentiler borsayı 10 bin puanın altına düşürdü. Dövizde küçük çaplı yükseliş getirdi. Derviş YTP'ye gitmeyeceğini açıkladı ve CHP'yi adres gösterdi. Memurlar ilk kez ücret için masaya oturdu.
16 Ağustos 2002 KLM ile ortaklık anlaşması imzalayan Fly Air 1 Kasım'da tarifeli yurtiçi uçuşlara başlayacağını açıkladı.
19 Ağustos 2002 Vakıfbank, Taksim Otelcilik'deki yüzde 51'lik hissesini satmak amacıyla ihaleye çıktı. Aktaş Elektrik, EGS Dış Ticaret, Köytaş, Söksa ve Gümüşsuyu, borsa kotundan çıkarıldı.

20 Ağustos 2002 Ülker Grubu şirketlerinden Bomsaş ile Tire Kutsan birleşme kararı aldı.
22 Ağustos 2002 Danıştay, TMSF'nin Pamukbank'ın satış sürecine ilişkin kararın yürütmesini savunma alınana kadar durdurdu.
26 Ağustos 2002 2000 yılı nüfus sayımının kesin sonuçları açıklandı.
28 Ağustos 2002 Aselsan, Rapier füzelerinin ortak üretimi için MBDA Firması ile sözleşme imzaladı.
29 Ağustos 2002 Finansbank, Roketsan'ı satın aldı. Türkiye Bankalar Birliği'nin Statüsü yayımlandı.
30 Ağustos 2002 Memur sendikalarıyla görüşmeler uyuşmazlıkla sonuçlandı.
1 Eylül 2002 Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, TMSF'ye devredilen Toprakbank'ın eski sahibi Halis Toprak ile 18 eski banka yöneticisi hakkında, "usulsüz krediler ve kötü yönetimle bankayı 874 trilyon 382 milyar lira zarara uğrattıkları" gerekçesiyle alacak davası açtı.
2 Eylül 2002 Piyasa Yapıcılığı Sistemi başladı.
3 Eylül 2002 Arçelik, Romanya'nın en önemli markalarından Arctic'i satın aldı. TOFAŞ, Koç Fiat Kredi Şirketi'nin yüzde 51'ni aldı.
4 Eylül 2002 Dünyanın önde gelen bankacılık dergilerinden The Banker, Akbank'ı yılın bankası seçti.
6 Eylül 2002 Şişe Cam'ın Rusya'daki fabrikası açıldı. Vakıfbank, Güneş Sigorta'nın satışı için ilana çıktı.
8 Eylül 2002 Yapı Malzemeleri Yönetmeliği yayınlandı.
10 Eylül 2002 Hükümetin dağılma olasılığı dövize yükseliş, borsaya da düşüş olarak yansıdı. Başbakan Ecevit, çekilmeme kararı aldı.
11 Eylül 2002 ANAP'ın hükümetten ayrılmayacağının anlaşılması da, piyasaları rahatlattı. POAŞ Yönetim Kurulu Başkanlığı'na İmre Barmanbek getirildi.
13 Eylül 2002 Özelleştirme İdaresi Başkanlığı 3 şirketteki kamu payları ile 2 kuruluşa ait 5 işletme ve 4 limana özelleştirmek amacıyla ihaleye çıktı. TOKİ'nin Eryaman 5, Halkalı 3, Samsun ve Kars projelerinden konut alan vatandaşların borçları 2005 yılına kadar sabitlendi.
16 Eylül 2002 BDDK, Pamukbank'ın satış sürecinin Danıştay'ın kararını açıklamasına kadar devam edeceğini duyurdu. Tekel Genel Müdürü Mehmet Akbay görevinden alınırken, yerine Özelleştirme İdaresi Başkan Yardımcısı Sezai Ensari getirildi. Halkbank esnaf kredilerine kolaylık getirdi.
17 Eylül 2002 Irak'ın silah denetçilerini kabulü ile müdahale olasılığının azalması ve küskünler hareketinin hızının kesilmesi piyasayı rahatlattı.
18 Eylül 2002 Bakü-Ceyhan Boru Hattı'nın temeli Cumhurbaşkanı Sezer, Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev ve Gürcistan Devlet Başkanı Eduard Sewardnadze tarafından atıldı. Özel Finans Kurumları Güvence Fonu Yönetmeliği Resmi Gazete'de yayınlandı. Memur maaşlarına 100 milyon lira brüt seyyanen zam yapıldı.
19 Eylül 2002 Danıştay 10. Dairesi, Pamukbank'ın TMSF'ye devrine ilişkin BDDK kararının yürütmesinin durdurulması istemini reddetti.
21 Eylül 2002 ENKA'nın Adapazarı ve Gebze Doğalgaz Çevrim Santralleri hizmete girdi.
24 Eylül 2002 Devlet Bakanı Yılmaz Karakoyunlu, Milli Piyango, Devlet Hava Meydanları İşletmesi ve Tarım İşletmelerinin özelleştirilmesi çalışmalarına başlanacağını açıkladı.
26 Eylül 2002 1.6 milyar dolarlık IMF kredisinin seçim sonrasına kalabileceği yönündeki haberler, borsayı 9 binin altına düşürdü. Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, doğalgazda lisans bedellerini belirledi.
28 Eylül 2002 Üye ülkeler, Uluslararası Para Fonu'na, Asya'dan Güney Amerika'ya birçok ülkeyi boğan borç krizlerinin çözümünde çok farklı yeni yaklaşım geliştirmesi talimatını verdi.
30 Eylül 2002 Toprakbank, gayri nakdi

yükümlülükleri dahil diğer aktif ve pasifleriyle birlikte, Bayındırbank bünyesinde birleştirildi.
1 Ekim 2002 Meclis'in tatile girmesine ilişkin karar alındı ve seçimi erteletme çabaları sonuçsuz kaldı. IMF, dördüncü gözden geçirme kapsamındaki 1.6 milyar dolarlık kredinin, ön koşulların yerine getirilmesine bağlı olduğunu açıkladı.
3 Ekim 2002 Borsa 8.893 puana geriledi.
4 Ekim 2002 Rekabet Kurulu Türk Telekom'a, internet servis sağlayıcıların şikâyeti üzerine 1 trilyon 136 milyar lira ceza verdi.
7 Ekim 2002 İmtiyaz sözleşmesi iptal edilen Aktaş Elektrik, tazminat istemiyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurdu.
8 Ekim 2002 Oypa, faaliyetlerini durdurma kararı aldı.
9 Ekim 2002 POAŞ Yönetim Kurulu, İş Doğan Petrol Yatırımları AŞ ile birleşme kararı aldı. Amerikan ve İsrail vatandaşı Daniel Kahneman ile ABD vatandaşı Vernon L. Smith, Nobel ekonomi ödülünü kazandı.
10 Ekim 2002 Memura ek zam yürürlüğe girdi.
11 Ekim 2002 Doğan Grubu, Sabah Grubu için BDDK'ya 500 milyon dolar teklif etti.
16 Ekim 2002 IMF heyetinin 4. gözden geçirme çalışmalarının 1 ay ertelendiği açıklandı. Baymak, Mercansoy şirketler grubu ile işbirliğine gitti.
17 Ekim 2002 Borçlanma faizlerindeki 4 puanlık düşüş borsada yükseliş getirdi, endeks 9.698 puana yükseldi.
18 Ekim 2002 2003 bütçe tasarısı Meclis başkanlığına sunuldu. Tasarıda bütçe büyüklüğü 143.2 katrilyon lira olarak öngörüldü. Irak tartışmaları gündeme oturdu.
19 Ekim 2002 İrlandalı seçmenler, AB'nin genişlemesini onayladı.
20 Ekim 2002 Petrolcüler Derneği Yönetim kurulu Başkanı Kaya Baban vefat etti. Mavi Akım Projesi'nin yapım aşaması, altın kaynak töreniyle tamamlandı.
21 Ekim 2002 Hazine ihalesinde faiz düşüşüyle, borsa 14 Ağustos'tan sonra seans içinde ilk kez 10 bini gördü. Halkbank Genel Müdürü Emel Çabukoğlu, 3 Kasım'dan geçerli olmak üzere istifa etti. Toprakbank şubeleri satıldı. Hyundai, 52 milyon dolar tutarındaki Stratex ticari araç üretim yatırımını tamamladı. Koç Finansal Hizmetler ile UniCredito arasında ortaklık kuruldu.
22 Ekim 2002 Vestel, Rusya'da TV üretmek için Rus firması Record ile ortak yatırım kararı aldı. TOBB, "Türkiye Geleceğini İstiyor" başlığı altında kampanya başlattı.
23 Ekim 2002 AKP'nin kapatılması için açılan dava, borsada düşüş getirdi endeks 9.943. Dolar 1 milyon 674 bin liraya çıktı.
24 Ekim 2002 Arçelik'in Çayırova Çamaşır Makinesi İşletmesi, Japonya'dan mükemmellik ödülü aldı.
25 Ekim 2002 Halkbank Genel Müdürlüğüne Necdet Şenkal getirildi. Fon'daki Tarişbank, Denizbank'a devredildi. Aselsan Yönetim Kurulu Başkanlığı'na Aydın Şen atandı. Üst kurullarda çalışan personelin bu yılın ikinci yarısı ortalama ücret toplamı üst sınırı 3 milyar lira olarak belirlendi. İMKB Başkanı Osman Birsen'in görev süresinin dolmasıyla, 1. Başkan Yardımcısı Arıl Seren vekalet etmeye başladı.
26 Ekim 2002 Doğalgaz piyasası iletişim şebekesi işleyiş ile doğalgaz piyasası tesisleri yönetmelikleri, 2 Kasım'dan geçerli, yürürlüğe girdi.
27 Ekim 2002 Brezilya'da ilk kez solcu bir lider, eski sendikacı Luiz Inacio Lula da Silva devlet başkanlığına seçildi.
28 Ekim 2002 Bosch'un Bursa'daki fabrikası Avrupa kalite ödülünün sahibi oldu. Güneş Sigorta'nın satış ihalesi iptal edildi. Yapı Kredi Yatırım Ortaklığı Yönetim Kurulu Başkanı Ali İhsan Karacan istifa etti. Emekli Sandığı emeklilerine verilen zammın SSK ve Bağ-Kur emeklilerine de uygulanmasına ilişkin kararname Cumhurbaşkanı tarafından onaylandı.

1 Kasım 2002 Anayasa Mahkemesi elektrik abonelerinden güç bedeli alınmasını öngören düzenlemeyi iptal etti. Toprak Yatırım Bankası'na en yüksek teklif, 10 milyon dolar ile Cıngıllıoğlu Grubu'na ait Elit Factoring'ten geldi. Dolar 1.7 milyon lirayı aştı.

2 Kasım 2002 Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, doğalgaz piyasasının hazırlık dönemine ait ikincil mevzuat çalışmalarını tamamladı ve doğalgaz piyasası açıldı. Osman Birsen yeniden İMKB Başkanı oldu.

4 Kasım 2002 Piyasalar tek parti iktidarına olumlu baktı ve döviz düşerken, borsa çıktı.

5 Kasım 2002 Yeniden değerleme oranı yüzde 59 olarak belirlendi.

7 Kasım 2002 Standard and Poors, Türkiye'nin ekonomik görünümünü negatiften durağana çevirdi. Borsa 13 binin üzerine çıktı.

8 Kasım 2002 Sanayi üretiminin eylülde yüzde 10.8 arttığı açıklandı. Şişe Cam'ın Gürcistan'daki fabrikasının ikinci fırını Gürcistan Cumhurbaşkanı'nın katıldığı törenle devreye girdi. Borsada 2.6 katrilyonluk işlem hacmi rekor kırdı. Japon Başbakanı Junichiro Koizumi, Bakanlar Kurulu'nda yeni oluşturulan ekonomik canlanmadan sorumlu bakanlığa parlamenter Sadakazu Tanigaki'yi atadı.

12 Kasım 2002 TÜSİAD, TOBB ve ihracatçılar, Türkiye'ye Kopenhag zirvesinde tarih verilmesi için Avrupa turuna başladı. Hazine faizi kriz öncesine dönerek yüzde 48'e geriledi. Borusan, İspanyol Bamesa Aceros'un yüzde 35'ini satın aldı. Toprak Yatırım Cıngıllıoğlu Grubuna ait Elit Finans'a satıldı.

13 Kasım 2002 BDDK, Doğan Grubu'nun Sabah Grubu için verdiği teklifin değerlendirmeye alınmasının hukuken mümkün olmadığını açıkladı.

15 Kasım 2002 Sezer-Erdoğan görüşmesinin ardından yeni Bakanlar Kurulu'nun hafta sonuna doğru belli olacağının açıklanması piyasalarda doping etkisi yaptı, borsa yüzde 4.8 oranında artarken, dolar 1.6 milyon liraya indi.

16 Kasım 2002 Abdullah Gül hükümet kurmakla görevlendirildi. AKP Lideri Erdoğan Acil Eylem Planı'nı açıkladı.

18 Kasım 2002 58. Hükümet açıklandı. Dolar 1 milyon 585 bin liraya indi, İMKB 14 bini aştı.

19 Kasım 2002 Fiba Grubu bünyesinde faaliyet gösteren Finansbank ile Fibabank birleşti.

21 Kasım 2002 Bakanlar arasında görev odağılımı belli oldu. Özelleştirme İdaresi, BDDK, DPT, SPK ve TKB Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Şener'e, Hazine Merkez Bankası, Ziraat Bankası ve Halk Bankası Devlet Bakanı Ali Babacan'a Dış Ticaret ve Gümrük Müsteşarlıkları ile Eximbank da Devlet Bakanı Kürşad Tüzmen'e bağlandı.

22 Kasım 2002 Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, Pamukbank'ın, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devrine ilişkin BDDK kararının yürütmesini durdurdu.

23 Kasım 2002 Hükümet Programı Meclis'te okundu.

26 Kasım 2002 Anayasa Mahkemesi, nüfus sayımlarında sokağa çıkma yasağını kaldırdı.

27 Kasım 2002 Dış Ticaret Müsteşarlığı'na Tuncer Kayalar atandı. Başbakanlığa bağlı ve ilgili bazı kuruluşlarda değişikler yapıldı.

28 Kasım 2002 58. Hükümet güvenoyu aldı. Sabancı Holding, Gıdasa'yı kurdu. Merkez Bankası Başkanı Serdengeçti, dövizdeki düşüşe paralel bankalara açık pozisyon uyarısında bulundu.

29 Kasım 2002 İstanbul 4. Asliye Ticaret Mahkemesi Türkbank'ın tasfiyesinin ihtiyati tedbir yoluyla durdurulmasına karar verdi. Dizayn Grup Yönetim Kurulu Başkanı İbrahim Mirmahmutoğulları, 8. Dünya Genç Girişimci İşadamı yarışmasında büyük ödülü kazandı. Koç Grubu, Maret pastavilla, SEK Süt şirketlerini TAT Konserve çatısı altında birleştirdiğini açıkladı.

2 Aralık 2002 Bono ihalesinde bileşik

faiz, yüzde 49.3 ile yılın en düşük seviyelerine inerken, dolar 1 milyon 530 lira ile haziran seviyesini gördü. Gün içindeki doların düşüşüne, Merkez Bankası alım yaparak müdahale etti. Önemli petrol ihracatçısı ülkelerden Venezüella'da Devlet Başkanı Hugo Chavez'i iktidardan düşürmek isteyen muhalif güçler, petrol ve bağlantılı sektörlerde genel grev başlattı.

3 Aralık 2002 Sanayi üretiminin ekim ayında yüzde 11.8 arttığı açıklandı. TOBB Başkanı Hisarcıklıoğlu'nun DYP Genel Başkanlığı için adı geçerken, Hisarcıklıoğlu aday olmayacağını bildirdi. IMF ile görüşmelerin ardından, Deppler ve Babacan basın toplantısı düzenledi. Dünya Gıda Programı, Afrika'da 38 milyon kişinin şimdiye kadar görülmemiş ölçüde açlık kriziyle karşı karşıya bulunduğunu bildirdi.

4 Aralık 2002 Kamu lojmanlarınında kira bedeli yüzde 200, yakıt bedelleri ise yüzde 50 artırıldı. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Irak'a insani yardım programını altı ay daha uzattı ve bu ülkenin ithal onayı için gereken mallar listesini 30 gün içinde gözden geçirecek.

8 Aralık 2002 Özel tahsisli lojman kullanımına sınırlama geldi. Yeniden değerleme oranı 2002 yılı için yüzde 59 olarak belirlendi.

9 Aralık 2002 United Airlines, 11 Eylül şokunu üzerinden atamadı ve iflasını istedi. Kopenhag Zirvesi'nden müzakere tarihinin alınamayacağı beklentisi ile dolar 1 milyon 575 bin liraya yükseldi. ABD Hazine Bakanlığı'na Snow getirildi. Amerikan havayolları United Airlines, konkordatoya başvurdu, bu ABD sivil havacılık tarihinin en büyük başvurusu oldu.

10 Aralık 2002 BDDK 2. Başkanlığı'na Halil İbrahim Çanakçı atandı.

11 Aralık 2002 Toprak Yatırım Bankası satıldı. Standard and Poors Ziraat Bankası'nın kredi notunu, İş Bankası'nın da görünümünü yükseltti.

12 Aralık 2002 1 Ocak'ta yürürlüğe girmesi hedeflenen, Kamu İhale Kanunu'nun ertelenmesi tartışmaları başladı.

13 Aralık 2002 Kopenhag zirvesinden, Türkiye için Aralık 2004 tarihinde, şartları yerine getirmesi kaydıyla, en kısa sürede müzakerelere başlama kararı çıktı. TAI, Boeing Wichita ile 69 milyon dolarlık anlaşma imzaladı.

14 Aralık 2002 Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Şener, Acil Eylem Planı'nın ayrıntılarına ilişkin bilgi verdi.

15 Aralık 2002 Duble yollar projesi, Şereflikoçhisar-Aksaray-Ereğli arasındaki 79 kilometrelik yolun temelinin atılmasıyla başladı.

17 Aralık 2002 Zorunlu tasarruf tartışmaları gündemde yer aldı. Bakan Babacan, zorunlu tasarruf üzerinde çalışıldığını, ancak ödeme miktarı ve tarihlerinin henüz belli olmadığını söyledi.

18 Aralık 2002 Koç Grubu şirketlerinden Aygaz, OPET'in yüzde 50'sini 125 milyon dolara satın aldı. Maliye Bakanlığı Müsteşarlığı'na Hasan Basri Aktan atandı. Hidayet Atasoy İller Bankası Genel Müdürlüğü'ne getirildi. ABD'nin önde gelen şirketlerinden Conseco, iflastan korunabilmek amacıyla konkordato istedi.

19 Aralık 2002 Kamu İhale Kurumu'na ait 6 yönetmelik yayınlandı. Meclis'ten geçen yasayla mali milat kaldırılırken, önergeyle tasarıya eklenen hayat standardı esası uygulamasından vazgeçildi.

20 Aralık 2002 A. met Tıktık, DPT Müsteşarlığına atandı. Telsim Genel Müdürlüğü'ne Sertaç Akyüzel getirildi. IMF heyeti dördüncü gözden geçirmeye ilişkin aralık ayı görüşmelerini tamamladı. Türkiye Temsilcisi Odd Per Brekk, yetkililerden gözden geçirmenin şartlarını karşılamalarını, 2003 yılı ve ötesi için politika çerçevesini tamamlamalarını beklediklerini bildirdi.

21 Aralık 2002 Zorunlu Trafik Sigortası tarifeleri belirlendi. Sigorta primi otomobillerde 82 milyon lira olarak belirlendi.

22 Aralık 2002 Akaryakıtta Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) tutarları, 17 Eylül ve

3-4 Ekim tarihinden geçerli olmak üzere artırıldı.

23 Aralık 2002 Başbakan Abdullah Gül, yeni Kamu ihale yasasının eksiklikleri düzeltilerek, vaktinde devreye gireceğini söyledi.

24 Aralık 2002 Merkez Bankası, kurlarda gözlenen aşırı dalgalanma üzerine, bugün, döviz piyasasına satım yönünde doğrudan müdahale etti.

25 Aralık 2002 Hükümet memur ve memur emeklilerine 2003 yılı[illegible] ilk üç ayında yüzde 5 oranında zam yapma kararı aldı. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK), Finansbank ile Fiba Bank'ın birleşmesine izin verdi.

26 Aralık 2002 Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 1 Ocak 2003 tarihinden geçerli olacak yeni asgari ücreti, brüt 306 milyon, net 223 milyon 749 bin lira olarak belirledi.

Türkiye, 80 yıllık Cumhuriyet tarihinde, inişli çıkışlı bir süreç yaşadı. Belli anları, durakları, dönemleri, alt-dönemleri, kırılma noktaları ve kavşakları var bu sürecin. Ama kabaca, bu 80 yılı, "1980 öncesi / 1980 sonrası" diye ayırmak gerekli. Milâdın 1980 olması, başta ekonomik, ama onunla beraber politik ve kültürel gerekçelere dayanıyor. Toplumsal alanımızın hangi ögesini araştırırsanız araştırın, 1980 öncesi ile 1980 sonrası arasındaki fark kendini belli eder. Toplumun 1980'e gelindiğinde, hem ekonomik hem politik-kültürel düzeylerde bir değişim geçirmesi ihtiyacı açıktı. Bu değişimin tek bir formülü ve biçimi yoktu. Ama sürece hâkim kesimlerin seçtikleri yol, hedefleri, araçları ve icraatları ile, pozitif bir müdahale olmadı. Ekonomik açıdan "dışa açılma" yerine "saçılma", politik-kültürel açıdan ise 12 Eylül darbesi ile başlatılan anti-demokratik bir süreç ve kurumlaşmanın toplumsal sonuçları, Türkiye'ye çok şey kaybettirdi ve Türkiye'yi krizden krize sürüklenen, hastalıklı, kırılgan ve daha çok bağımlı bir ülke haline getirdi. 1980'lerin Özalvari dışa açılmasının hiçbir üretim vizyonu olmadığı, küresel rüzgârlara kendini bıraktığı, bu edilgenliğin sonunda da üretmeyen bir toplum yarattığı pratiklerle görüldü. Yine 1980 sonrasında, dış dünyanın liberal rüzgârlarından etkilenerek, tamamen şabloncu bir anlayışla benimsenen "piyasa" ve "anti-devlet" söylemlerinin, 2000'lerde derin krizlerle sonuçlanan başarısız pratikte başat bir yeri olduğu görülür. 1980'e kadar sermaye birikimi sürecinde etkin bir rol üstlenmiş devleti, bilinçli bir dışa açılma sürecinde dönüştürmek, farklı rol ve misyonlarla devrede tutmak yerine, tez elden etkisizleştirme, küçültme ve üretim dışına atma yanlışının sonuçları, sanayisizleşmek, yatırımsızlık, savurganlık, yolsuzluk, çetecilik, bölgesel eşitsizlik ve gelir uçurumu biçimlerinde yaşandı. Türkiye, üretmeyen, borçlanan ve borçlandığını yağmalatan bir devlet yapısı ile 2000'lerde fena halde duvara çakıldı. Üstelik şimdi bu tünelden nasıl çıkacağı, nereye çıkacağı da belli değil. Türkiye'yi yönetenlerin bunu belirleme iradesi ve gücü de çok gerilemiş durumda. Bu kitapta yer alan 100 gösterge, onu izleyen makaleler ve kronoloji, 80 yılın sermaye birikimi serüvenini en özlü biçimde okuyucuya sunuyor.

İLETİŞİM 883
BUGÜNÜN KİTAPLARI 86

12500000

ISBN 975-05-0123-3
9 789750 501234